Bu eserin;

kataloglanması, dijital ortama aktarılması ve

elektronik ortamda kullanıma sunulması

İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)'nın desteğiyle

İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü (Atatürk Kitaplığı)

tarafından gerçekleştirilmiştir.

Proje No	:	İSTKA/2012/BIL/233
Destek Programı	:	Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı
Projeyi Destekleyen	:	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)
Proje Adı	:	Osmanlı Dönemi Nadir Eserlerin Kataloglanması, Dijital Ortama Aktarılması ve Elektronik Ortamda Kullanıma Sunulması
Proje Sahibi Kuruluş	:	İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Proje Yüklenicisi	:	Yordam BT Ltd. Şti.
Proje Uygulama Yeri	:	Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü - Atatürk Kitaplığı İSTANBUL – Beyoğlu

حقیقهٔ نفرت واستغرابی موجبدر. مذاکرات مذکوره‌نك دوچار تأخر اولمسی ایچون دولت عثمانیه طرفندن هیچ بر مشکلات احداث اولنمامشدر.

الیوم دولت علیهٔ عثمانیه اوروپا ایله آسیا سیاسیاتنه حاکمدر. آلمانیانك دولت مشار الیها حقنده پرورده ایتدیکی مودت ابراز ایتدیکی آثار محبت کندیسی ایچون بیوك بر موفقیتدر. اکر روسیه دخی دولت مشار الیها ایله برلشوب هندستان اوزرینه هجوم ایدر ایسه ممالك مذکوره انکلتره‌نك الندن چیقاجغی شبهه‌سزدر. بعض اوروپا سیاسیونك بویله‌جه دولت علیهٔ عثمانیه علیهنده غرضکارانه مهاجماتی جهان اسلامیتی تهییج ایدوب اتحاد اسلامینك بر قاتدها تقویت پذیر اولمسنی انتاج ایتدی. قتولیك مذهبنه منسوب اولانلر دخی پاپا حضرتلرینك وضعیتی ایله مذهبلرینك تهدیدات آلتنده بولندیغنی کوزدکلرنده عین حرکتده بولنه‌جقلری طبیعی ایدی. حتی (آنغلیقان) کلیساسی دخی اکر بغیر حق تهدید ایدلسه‌یدی او دخی عین وضعیتی آله‌جقدی.

تسالیا میدان حربنده

بنجه الك زیاده آرزو ایدیله‌جك بر نقطه وار ایسه اوده انکلتره‌نك دولت علیهٔ عثمانیه ایله تقویهٔ مناسبات ایله‌مسیدر. بو خصوص ایکی دولت ایچون اهم والزم اولدیغندن عن قریب وجود پذیر اوله‌جغنی امید ایدرم. انکلتره دولتی دولت علیه کبی بر قوی الشکیمه معاونه نائل اولدیغی حالده آرتق دنیایوزنده هیچ بر شیدن قورقمیه‌جقدر. عصر حاضرك الك بیوك، الك مهم سیاسیوننده بولنان (ویلیام پیت)، لورد (پالمرستون) ومستر (دیزرائه‌لی) دخی انکلتره‌نك دائما دولت علیهٔ عثمانیه ایله حسن معاشرتله تقویهٔ مناسبات ایتمسنی توصیه ایتمشلردر. هندستان انکلتره‌نك الده طوردقجه دولت علیه ایله حسن مناسبات اهم والزمدر.

..

درسعادتده بولندیغمز اثناده عثمانلی محبلرندن بولنان آمیرال (ودس) پاشا حضرتلری بزه پك زیاده اظهار توجه ایلدی. (بلونت) پاشا طرفندن دخی حقمزده ابراز اولنان حسن معامله‌دن طولایی پك زیاده متشکرز.

مایسك اون اوچنجی کونی عید سعید اضحی مناسبتیله اجرا اولنان سلاملق رسم عالیسنده حاضر بولنوب دنیانك الك محتشم مناظرندن بولنان بو رسم مدبدبك احتشامنه قارشو پك زیاده حیران اولدم.

درسعادتده یالکز درت کون اقامت ایتدکدن صوکره مایسك اون دردنجی کونی قره دکز واورادن رومانیا طریقیله انکلتره‌یه عودت ایتدم.

بحر سیاه اوزرنده اجرا ایتدیکم سیاحت پك خوش، پك لطیف ایدی. راکب اولدیغم رومانیا سفینه‌سی غایت بیوك وبالجمله اسباب استراحت موجود ایدی. یالکز بکرشدن مجارستان حدودینه قدر شمندوفرله اجرا ایتدیکم سیاحت پك فنا ایدی. بکرشده انکلتره سفیری موسیو (ویندهام) ایله دور ودراز ملاقات ایتدم. موسی الیه غایت عالم وذکی بر ذاتدر. رومانیا حکومتی دخی کمال آسودکی ایچنده کوندن کونه شهراه مدنیتده ترقی وتکمل ایتمکده ودولت علیهٔ عثمانیه ایله‌ده حسن مناسباتده بولنمقده‌در. بالقان حکومتلری میاننده الك زیاده مترقی حکومت رومانیادر. بوده غیر قابل انکاردر.

صوك

ترجمان حقیقت

و

مصور ثروت فنون

غزته‌لری طرفندن مشترکاً ترتیب اولنوب

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك رخصت رسمیه‌سیله طبع ایدلمشدر

[illegible]

قرق انبار ، عالم مطبعه‌لری — باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده

استانبول

١٣١٣

NUMÉRO SPÉCIAL ET UNIQUE
DES
JOURNAUX TERDJUMAN-I-HAKIKAT ET SERVET-I-FUNOUN
PUBLIÉ AUX PROFITS DES NÉCESSITEUX MUSULMANS DE CRÈTE

فیئاتی : ١٠ غروشدر.

ترجمان حقيقت

و

مصور ثروت فنون

طرفلرندن

[illegible]

افاده

كريد محتاجين اهالئ مسلمه‌سى حقنده هرجهتدن نمايان اولان آثار شفقت ومرحمت جناب خلافتپناهينك برصورتى دخى اشبو نسخهٔ فوق‌العاده‌مزدر .

« الناس على سلوك ملوكهم » دقيقه‌سندن آكاه اولانلر متبوع افخم واقدسنك اثرينه اقتفايى عهدهٔ تابعيته مترتب بر مقدس بورج عد ايدرلر. امينزكه شو نسخه‌ده آثارى كوريلن معارفندان عثمانيانك كافه‌سى بو حس مقدس ايله متحسساً شو اثرى اورته‌يه قويمشلردر. بناءعليه خدمت مذكوره‌نك هم عند الله ، هم عند ظل الله ، مقبول اوله‌جغى حقنده‌كى اميدمز دخى بركمالدر .

قطعه

بونسخهٔ يكانه ، بومجلاى معرفت ،
مرآت عصر حضرت عبدالحميددر
نشر علومه پادشه مقتدامزك
الطاف بى‌نهايه‌سى بديددر

مناظرهٔ اعضاى بشر

اعضا ايده‌رك جمله‌سى دعواى تقدم ،
هرعضو بدن قيلدى شكايتله تظلم .
الك اول آياقلر ايدوب آغاز تكلم ،
حقا كه بزمدر ديديلر امر تحكم .
تحريك ايدرز جمله‌كزى ايشته بومعلوم ،
اعمالكز افعالكز اولمش بزه محكوم .
اللر ديدى الله ايچون اولسون ايدك انصاف ،
بزاولمسه‌ق آمالكزى كيم ايدر اسعاف ؟
ديشلر ديدى كيم عدليدر ؟ كتم اولنور حق !
تسليم ايدكز امر تفوق بزه اليق .
اول دم آتيلوب «ذائقه» بسط ايتدى مقالات ،
دعواى تقدم سزه شايسته‌مى ، هيهات !
بن اولمسه‌م اذواقى عجب كيم طاده‌جقدى ؟
هرطاتلى آجى طوزلى سزى آلداده‌جقدى .
حيفا كه بنى كورميوب ايتمكده‌سكز لاف ،
« شم » اولمسه اولمازدى روايحله بو ايلاف .
بيندر ايدن درك مزاياى روايح .
بيندر ايدن ترك خبيثات وقبايح .
ايواه ! ديدى «سامعه» هيچ يوقمى رعايت ؟
انسان نه‌يى ادراك ايدر اولمازسه‌م بو آلت ؟
اسرار كلامى بيله‌مز « ذائقه » و« شم »
شايسته بورجحان بكا ، سزدن بنم اقدم .
كوزلر ديدى انسانه بصيرت كبى يوقدر ،
اشيايى تماشا ، اوسعادت كبى يوقدر .
ادراك معالى او بزم قدرتمزدر .
رؤيتله تعالى او بزم قسمتمزدر .
بز اولماسه‌ق آيا ، نه‌چيقار سزدن اى اعضا ؟
سز حجت رجحان بزاكا مهر ايله امضا .
« لمس » آلدى اله رشتهٔ دعوايى اوزاتدى ،
بيهوده اوده سفسطه‌لر ايدى سوز آتدى .
بن اولمامش اولسه‌م . ديدى قابلمى بو احساس
محتاج بنم حسمه عالمده بتون ناس
دير كن سوزينى كسدى «لسان» قالمادى برهان
دعواى تحكم ديدى آنجق بكا شايان
بن واسطهٔ ناطقهٔ آدميانم .
بن رابطهٔ ضابطهٔ حكم جهانم .
بنسز اوله‌ماز راحت دل قابل وحاصل .
بنسز اوله‌ماز كيمسه‌ده آماله واصل .
القصه ، بوده ايلدى تمهيد براهين .

لکن او ته‌ده «معده» جواباً دیدی: «مسکین!
بنسز سکا قدرتمی کلیر بسط کلامه؟
بر اشقه سبب وارمی سکا نیل مرامه؟
دائممی دکلدر سزی اقدار ایدن الحق؟
دائممی دکلدر بوستایشلره الیق؟
بن جمله کزك آمری یم، حاکمی یم. هپ
تسلیم ایدکز. یوق بوکا بندن دها انسب.
درحال آتیلوب لافه «کبد» شویله جه محزون،
کاف بوغرورك دیدی ای معده، او پرخون.
انکار اولنور شیمی بنم حق صریحم،
معلوم و معین هله رجحان صحیحم.
اعضایه بنم، ایلین اعطای حرارت.
شایسته دکلمی بکا اوصاف حماست؟
تأمین حیات ایلمك آنجق بکا عائد.
سایه‌مده دیمکدر بوقواعد بوفوائد.
«قلب» اولدی معارض بوسوزه قیلدی خطابی
آزرده دل اولمشدی دیدی دیکله جوابی:
بنسز آمبارك جکرك بش پاره ایتمز!
بیلدم که سنی ایتمدن الزام بوبیتمز.
قانسز یتشامش وارمی؟ نیچون اصلی اونوتدك؟
اعظام ایدرك کندیکی بیهوده آووتدك!
مجرای اساسی دیم مرکز توزیع،
وهاب حقیقی بونی ایتمش بکا تودیع.
تشریك ایدەمم کمسه‌یی رجحانمه بالله!
برسکته‌م ایدر جمله کزی سکته‌یه همراه!
تاکه «رئتین» اولدی اودم قلبه معارض.
نردن بوشرف اولدی دیدی ذاتکه عارض؟
بن ایلمسه‌م هر نفس آلدقجه تنسم،
کیم ایلر ایدی قرب و جوارکده تجسم؟
بن اولمسه‌م آیا قانی کیم صاف ایده جکدر؟
حکمك بکا وابسته‌در، الدن کیده جکدر.
اسباب حیات اولدی شهیقمله زفیرم.
حقا که وجودمله بوعالمده امیرم.
ای جمله جوارح بکا لایق بومزیت!
آلدی بکا دائر باقیکز حکم بدایت.
لکن بونی اذعان دماغ ایتمدی تسلیم.
کیم ویردی بوحکمی سکا ای لایق تعلیم؟
مستأنف اولوب آلملی یم حقمی سندن!
قورتارمیه جق حکم بدایت سنی بندن.
بیلمزمیسك آیا که بنم مهر سلیمان
بیلمزمیسك اما که بنم حاکم انسان.

عقل اولمسه اعضا نه‌یپار نفعه مقارن؟
البته رئیس اولمسه کافیمی معاون؟
فکر اولمسه تدبیر امور ایلیه‌جك کیم؟
فکر اولمسه کیم ایلیه‌جك فصل محاکم؟
ادراك معالی بکا برلطف خدادر.
دعوامزی ابطال ایده‌جك وارسه صلادر.
الك صوکره‌ده «روح» اولدی تأثرله سخنساز:
ای جملهٔ اعصاب نه‌درسنده بوپرواز؟
مستأنف اولوب حکمی قزانسه‌ك بیله ظاهر،
تمییز محب اولمدیمی واردخاطر؟
بر کولکه‌می صاندك بنی‌ای اهل مناظر؟
هیچ او تمار ایدك قارشیکه چیقسون بومناظر!
آلاتی کوروب ایلدك اظهار تکبر.
تحریك ایده‌نی ایلمدك ذره تفکر.
سرجمله فروماتسکز بنسه اساسم.
بن نور فیوضات‌ده معشر ناسم.
اصلم سزه نسبتله قدیم و ازلیدر.
بر نفحهٔ فیضم که اوده لم یزلیدر.
آرتق هپکز ترك ایدکز لاف و کذافی
بن حقه مصاقم بوتفخر بکا کافی.
سزامر یمه منقادسکز، حکممه تابع.
متبوع بنم، جملهٔ اغیار توابع.
احیا ایدن آنجق سری ذاتممی دکلدر؟
ابقا ایدن آثاری صفاتممی دکلدر؟
مغرور اوله‌رق «روح»ده چیقماز یولی طوتدی
برده ایکی کندیسی خورشیدی اونوتدی.
ناکاه ایشیدوب شویله بر الهام الهی
«خلاقکی انکار ایله‌ده پك اولمه مباهی!
بن کبر ایدنك دشمنی یم، کبره اوزنمه.
انواریکی بنسز کوروب اغیاره کوکنمه.
تحریك ایدن اکوانی بنم، روح عظیمم.
حکمت‌ده حکومت‌ده بنم، چونکه کریمم.
هپ ارض وسما قدرت بیغایه‌مه برهان
هر نور وضیا مهر جمالمله درخشان.
اقرار ایدن ادراك ایدر الطافمی هرباد
وای حالنه هرکیم که ایدر ذاتمی انکار.
ای روح! برآز کندیکی اصلاح ایله قیل نور
تا اولمیه‌سك بندن اوزاق فرقته مجبور
غافلسه‌ك اکر آچ کوزك ای ذرهٔ ناچیز
یاد ایت وطن کلشنی، ای غنچهٔ نوخیز!
العضا دیه‌رك قدرت حق الله آلدق،
بر نکته‌یی آنجق دیله‌دك حیرته طالدق.
(وحی) که خدا، ایله هدایت کرمکدن،
محروم توال ایلمه روحك نعمکدن.

ارکان حربیه قول اغالرندن
ر. وحی

تاریخ مدنیته بر نظر

مدنیت دینلن برحال عمومی وارد رکه انسانلرك ترقیات مادیه و معنویه‌سنه، اصلاح احوالنه، استراحتنه، توسعنه کافل اولان بالجمله اوصاف مرغوبه‌یی جامعدر.

ممالك مختلفه‌یه عطف نظر ایدیلورسه جمله‌سنك مدنیتنده بر نوع اتحاد نمایان اولور. زمانلرك، مکانلرك اختلافیله برابر مدنیت دینلن شی عمان عینی اصولله منتهی اولور، یکدیکره مشابه برحالده جریان، یکدیکره موافق نتیجه‌لر انتاج ایدر.

مع هذا اشبو مدنیتی یالکز برمملکتك تاریخنده آرامامليدر. تاریخ مدنیتی برقومك تاریخندن اخذ واستنباط ایتمك ممکن دکلدر. هر نه‌قدر مدنیتده اساساً اتحاد موجود ایسه‌ده آنك تفرعاتنده مشهود اولان تنوع و اختلاف دخی حیرتفزادر. چونکه هیچ برمملکتده باشلوباشنه برمدنیت تشکل ایتمه‌مشدر. سیمای مدنیتی تشکیل ایدن خطوط غایت طاغینقدر. تاریخ مدنیتی بعضاً شرقده، بعضاً غربده؛ بعضاً عالم عتیقده، بعض کره‌ده عالم جدیدده آرامالیدر.

شونی سویلمك ایسترم که نوع بشرك عمومی بر مدنیتی، عمومی برمقصدی وارد ر؛ انسانلر ایله برابر عالم وجوده کلمش، اصلا ضایع اولمقسزین عصردن عصره توسع ایتمش، بر ودیعهٔ الهیه کبی الدن اله کچه‌رك زمانمزه قدر واصل اولمش وعصرلرك نهایتنه قدر بویله‌جه نقل و توارثی مقرر بولنمشدر. آنکیچون تاریخ مدنیت کافهٔ تواریخدن بویوك حمله‌سنی محیطدر.

مدنیت بروصف عالی و عمومی، برمقصد انتهائیدر. بالجمله وقایع آنده نهایت بولور، آنده خلاصه اولور. برقومك حیاتنی تشکیل ایدن عناصری، تاریخنی تأسیس ایدن وقایعی اله آلیکز؛ مؤسساتنی، تجارتنی، صنایعنی، محاربانی، اصول اداره‌سنی کوزدن کچیریکز. بونلرك هیئت مجموعه‌سنی موازنه، یکدیکریله اولان مناسباتنی محاکمه ایدکز. ایشته او وقت قیمت حقیقیه‌لری اکلاشیلیر؛ بوقومك مدنیتنه نه‌صورتله معاونت ایتدکلری، نصل برتأثیر اجرا ایلدکلری کوریلور؛ آنده هانکی وظیفه‌یی ایفا و نه‌قدر حصه احراز ایتدکلری مستبان اولور.

والحاصل احوال و وقایع مشروحه، صولرینی بحر

محیطه ایصال ایدن انهار جسیمه‌یه بکزر. او بحر محیط ایسه، مدنیتدر.

اعتقادات مذهبیه، افکار حکمیه، فنون و ادبیات افراد بشریه‌یه تزیین ذات ایتدیردکلری قدرده اقوامی تمدین ایلمشلردر. علی الخصوص دینك مدنیت اوزرینه تأثیر عظیمی اولمشدر. علوم و فنون و بالجمله حظوظات عقلیه و معنویه بوشرفدن حصه‌لرینی احراز ایلمشلردر. ایشته بو وجهله حد ذاتنده عالی و علویتلری هردرلو نسب و اضافاتدن عاری اولان مواد دخی احوال بشریه‌یی اصلاح ایتمش اوله‌لری حسبیله تاریخ مدنیته داخل اولمشلردر.

مدنیتك تاریخ عمومیسی هیئت مجموعه‌سی اعتباریله سراپا کوزدن کچیریلیرسه کوزل برمنظره، عالی برسلسله تشکیل ایدر. عصردن عصره علی الدرجات توسع و انتشار ایتدیکی، نوبت نوبت قطعات ارضك هرطرفنی طولاشدیغی رونما اولور.

مدنیت آسیاده، هندك مجمع سرائر اولان جهات وسطیه‌سنده طوغار، مهبط آدم اولان مملکتلرده قدمنهادهٔ بزم شهود اولور. شمس منیر شرقدن طلوع ایتدیکی کبی، آفتاب جهانتاب مدنیت دخی جانب مشرقده کهواره‌کزین بروز اولور. یواش یواش اومهد عتیقده انتباه و اتساع ایتمکه باشلار.

برطرفدن عالمك برکوشه‌سنه هیه روغلیفلری، ترسانه‌لری، مطبعه‌لری ابله‌جینی؛ افعال استقبالیه‌سنك اوایلك طاسلاغنی برلشدیرر؛ برکون حصوله کتیره‌جکی اثرك غیر متحول برنمونه‌سنی کوستر.

دیکر طرفدن اقطار غربیه‌ده آثور، ایران، کلدانی حکومات معظمه‌سنك؛ بابل، سوس، اصطخر کبی بلاد جسیمه‌نك؛ بوکون ایزلری بیله ضایع اولان اومراکز عالمك اساسلرینی وضع ایدر.

ایشته جهات سائرهٔ ارضك دریای ظلمته مستغرق اولدیغی او وقتلر شرقده بویله عالی برمدنیت تام قوتیله پرتونثار اولور؛ آرایه بونجه عصرلر حیلولت ایتمش ایکن آنك کوزلری قاماشدیره‌جق بعض شعاعاتی، حیرتفزا بعض آثاری بزه‌قدر واصل اوله بیلمکده؛ وفقط زمان تباعد ایتدکجه حقنده‌کی روایات خرافه‌لره، مشوش افاده‌لره قاریشوب کیتمکده‌در.

مع هذا مدنیت دائما ایلروله‌یور، دائما توسع ایدییور. آسیانك قطعات داخلیه‌سنی کندوسنه کافی کورمدیکندن، سواحلی اعمار ایدییور. چفتجیلری، چوبانلری، بالقجیلر، تاجرلر تعقیب ایدییور؛ فلاحلره ملاحلر خلف اولیور.

بو صورتله فنیکه لیلر، فریژیلیلر طوغیور؛ سیدون (صیدا)، ترووا، اسپارته، تیر (صور) شهرلرینك تملری آتیلیور؛ قدمانك برضرب مثلنده دینلدیکی کبی «بیکارله کمیلرك قنادلری دکزلری دوکیور.»

نهایت مدنیت اتساع ایده ایده قره‌لره صیغمیور، آسیادن طاشه‌جق برحاله کلیور. آفریقا ساحلنده مصری؛ کاهنلرك، تاجرلرك، فلاحلرك، ملاحلرك مسکنی اولان اودار الغرائبی تأسیس ایدییور.

بوصورتله مصر آسیا مدنیتله آفریقا مدنیتی بیننده بررهکذر، کاهنلر حکومتیله تاجرلر حکومتی بیننده برممر اولیور؛ بابل ایله قارتاجیا آراسنده بر خط واصل تشکیل ایدییور.

فی الحقیقه مصر یکدیکرینی تعقیب ایدن اوچ مدنیته؛ آسیا، آفریقا، آوروپا مدنیتلرینه استنادگاه اولمشدر. مصر او مبنای عتیق مدنیتك عادتا برمفتاحیدر.

بوراده مدنیت ایکی قوله آیریلیور؛ بری شماله، دیکری غربه توجه ایدییور.

مصر آوروپاده یونانستانی تأسیس ایتدیکی صره‌ده، سیدون دخی آفریقایه قارتاجیه‌یی هدیه ایدییور.

اول وقت صحنهٔ عالم دکیشیور؛ آسیا انطفا پذیر اولیور، نوبت مدنیت آفریقایه کچیور. قارتاجیالیلر بابالری اولان فنیکه لیلرك آثار مدنیه‌لرینی. کماله چالیشیورلر.

آرقه‌لرنده حکومتلرینك استنادگاهی اولان نوبه، حبش، زنجی. نومیدیا مملکتلری تشکل ایتمکده اولدیغی، اشبو بلاد حاره کسب عمران ایتدیکی صره‌ده قارتاجیا دکزلری ضبط ایدییور؛ سرکذشتلر کچیریور. سجیلیایه، قورسیقه‌یه، ساردونیایه آیاق آتیور.

بوندن صوکره قارتاجیا بحر سفید آز کلیور. حدسز، حسابسز کمیلری قناریا آطه‌لرینی آشیور. کیم بیلیر نه کبی مجهول عالملره یناشیور. حالبوکه مستقبلده یونانك و رومانك قورقاق کمیجیلری چوق وقتلر ایلرو کچمکه جسارتلری اولمادیغندن بو آطه‌لره عالمك حد انتهائیسی نظریله باقه‌جقلر و او مجهول عالملری برکره دها زیارت ایتمك شرفنی اخلافه براقه‌جقلردر.

آرادن چوق کچمکسزین قارتاجیا هیئات مهاجره‌سی یچه مهالکه کوکس کره‌رك اسپانیه شبه جزیره‌سنه وضع ید ایدییور. حدودلرنه شماله دوغری جیقیور آوروپانك ساحل غربیسی بونجه کیدرك فنیکه لسانی اول امرده بیقای ایالتنه ایصال ایدییور، اوراده بوکون بیله اسکی بیریالسانی فنیکه لساننده مأخوذ جمی برطاقم کلمه‌لرك تلوین ایتدیکی کور یلیور؛ بعده برلانده‌یه، غاللیلرك مملکتنه کوتوریور، وراده دخی الحالة هذه فنیکه لسانی قدم سلت لسانیله مخلوط بولنیور.

قارتاجیا مهاجرلری اشبو اهالی وحشیه‌یه کندی صنعتلرندن، تجارتلرندن، مذهبلرندن بعض شیلر اوکره‌دییور؛ انساندن قربانلر تعلیم ایدییور، قربانلرك قامیشدن انسان شکلنده معمول قفسلر درونینه قونیله‌رق دیری دیری احراق بالنار ایدلمسی اصولنی کوستریور. قارتاجیالیلرك (ساتورن) معبودی سلتلیلرك (توتاته) معبودینه منقلب اولیور.

قارتاجیا آسیا کاهنلرندن آلدیغی شیلری کندی افکار وحشیانه‌سیله مزج ایده‌رك سلتلیلره ویرییور. حتی سلتلیلرك (درووید) دینلن راهبلری آسیانك کاهنلرندن نشئه ایتمش شی دکلدر. شو قدر وار که آفریقادن کچه‌رك [illegible] ملك لوسله تلون [illegible] کدن صکره آوروپای غربیه کلمشدر.

بو وجهله اقوام غربیه‌نك هر حالی شرقلیلرله اختلاطلرندن متأثر اولیور. قبا صورتده‌کی انشاآتلری مصردن بعض شیلر اخذ ایدییور. استعمال ایتدکلری حروفات بیله قبا هیه روغلیف شکلنی آلیور. حتی بریتانیاده (قارناق) نام محلده مزار لرك اوزرنده قوجامان غرانیت قیالرینی بربره کتیره‌رك جسیم هیه روغلیف حرفلری تشکیل ایتمشلردر؛ بونلره (ماهیر) دنیلیر. اشبو ماهیرلر اون صره اوزره مرتب اولوب درت بیك قدر واردر. بونلرك هیئت مجموعه‌سی عادتا برکتاب اولدیغی حالده مرور اعصار ایله بوکون معنالری خاطرهٔ انامدن سیلنمشدر. ایشته بو هیاکل جسیمه‌نك قارتاجیا مهاجرینی طرفندن کتیرلدیکی صورت قطعیه‌ده تعیین ایدیلیور. مصرده اولدیغی کبی بریتانیاده‌ده برکون بر (قارناق) سرایی بولنیور. جسور قارتاجیا اوراده‌ده قالمیور. کیم بیلیر دها نره‌لره یاش اوریبور.

غریب دکلیدر، که ایرانیلرك (میترا)، آثورلیلرك (بعل) تسمیه ایتدکلری شمسه عبادت اصولنك بونجه عصردن صوکره آمریقاده حالا مرعی اولدیغی کوریلیور؟

شایان حیرت دکلیدر، که اسکی آسیا و آفریقا اعتقاداتندن برجزؤ اولان قارتاجیادن رومایه انتقال ایدن (وه‌ستاللر) شمس معبودینك قزلری بر جدیدده دخی کورولیور؟

والحاصل پرو و مکسیقا کبی آمریقا خرابه‌لرنده ظهور ایدن و مدنیت عتیقه‌نك دلیل بی عدیلی اولان آثارك، اصل و تزییناتی جهتیله سوریه مبانیسنه، شکلی و هیه روغلیفلری جهتیله مصر معماریسنه پك زیاده مشابه اولمسی سزاوار بهت و حیرت دکلیدر؟

نه حال ایسه، آسیا مدنیتنك وارثی اولان؛ بر طرفدن مصره استناد، دیکر طرفدن آوروپایی احاطه ایدن قارتاجیا قوم عظیمی برمدت بالجمله اقوامك مرکزی، عالمك محوری اولیور. بو صره‌ده آفریقا بوتون جهانه حکم ایدییور.

مدنیت یونانستانه‌ده تخم آتیور. کوکله‌نیور، دالانیور، بوداقلنیور. اوراده برقوم یتشدیریور که بالجمله اقوامك والده‌سی اولان آسیانك استرداد حقوق تمدن مقصدیله مغرورانه وقوعه کان مهاجماتنه قارشو یونانستانی مدافعه ایدییور.

یونانیلر مملکتلرینی بوکبی تجاوزاته قارشو مدافعه ایدیورلرسه‌ده توسیع و تعمیم ایده‌میورلر. بینلرنده اتفاق مفقود، برمرکز اتحاد غیر موجود. یکدیکره رقیب. اشکال مختلفهٔ حکومتی حائز جماعات صغیره‌یه انقسام ایدییور.

یونان قومی بوجهتده هنوز کماله کلمه‌ین فنون و صنایعلریله سرمست غرور، دیکر جهتده شدتلی قانونلرله باغلی اولدیغندن لطافتلری قدر قوته، ظرافتلری قدر عظمته مالك اوله‌میور؛ مدنیت یونانستانده اکتساب متانت ایتمکسزین تاز کلشیور.

آنکیچون روما حمان [illegible] حکومده آوروپانك مشعله‌سنی یونانستانك الندن آلیور. قاپیتوله،

روماشهرنده ژوپیتر معبودینه تخصیص ایدیلن تپه‌یه نقل ایدییور؛ اووادن اصلا انتظار اولنمقسزین اطرافنه ضیالر ساچییور؛ یونانستانك بدر اقبالی ده دوچار خسوف اولیور.

روما، علامت اتخاذ ایتدیکی قارتال کبی قناد لرینی کریبور، پنچه‌لرینی آچیور، شمشکلر صاچه‌رق اوچیور. قارتاجیا آفتاب عالم اولدیغندن کوزلرینی قارتاجیایه دیکیور.

قارتاجیا دکزلرك حاکمی، مملکتلرك حاکمی، اقوامك حاکمی.

قارتاجیا احتشاملی، عظمتلی، ثروت وسامانلی برشهر؛ شرقك بدایع صنایعنی حاوی.

قارتاجیاده زمانك محصولندن، انسانلرك مساعیسندن اکسیك هیچ برشی یوق. ترقی ایتمش برجمعیت، ذروهٔ کماله واصل اولمش برهیئت یشایور.

والحاصل آفریقانك مقرحکومتی مدنیتنك صوك نقطه‌سنه وارمش، دها زیاده ارتقاسی غیرقابل، حالبوکه هرکمال ایچون برانحطاط مقرردر.

بالعکس رومادههیچ برشی یوق. رومااقتداری داخلنده اولان هرشیئه مالك؛ لکن آنلردن استفاده ایچون دکل، بلکه تملك ایچون مالك.

روما هنوز نیم متمدن، نیم وحشی. رومامعدن ایده‌جك. ثروت وسامان صاحبی اوله‌جق. رومانك ماضیسی هرشیدن خالی. انتظار ایتدیکی شیلر هپ آتی‌ده.

برمدت ایکی قوم یکدیکرینه قارشودن باقیور. بری ثروت واحتشام ایچنده مربع نشین استراحت اولیور، دیکری ظلمت فراموشی ایچنده کسب عظمت ایدییور.

لکن یواش یواش هر ایکیسنك توسعه هوا وطوپراق یتمیور. روما قارتاجیایی صیقمغه باشلایور. ذاتاً قارتاجیا چوقدن بری رومایی ازعاج ایدییور.

ایکی مملکت بحرسفیدك قارشولقلی ایکی ساحلی اوزرینه اوتورمش، یکدیکرینه رقیبانه عطف نگاه ایدییور.

لکن بردرجه‌یه کلیورکه بودکز ایکیسنی تفریقه کفایت ایتمیور. آوروپا ایله آفریقا یکدیکری اوزرینه یوکلنیور. الکتریق ایله مملو ایکی سحاب پاره کبی یکدیکره یاقلاشیور. شمشکلر ایچنده یکدیکره قاریشمق ایسته‌یور.

بوراده اشبو وقعهٔ عظیمه نهایته منجر اولیور. بو وقعه‌ده یکدیکره قارشو بولونان اشخاص کیملردر بیلیرمیسکز؟ ایکی سلاله: بریکی تاجر وملاح، اوته‌کی عسکر وفلاح سلاله‌سی. ایکی قوم: بری التون ایله حکمران، دیکری حدید ایله فرمانفرما. ایکی حکومت: بری کاهنلر حکومتی، دیکری زادکان حکومتی. برطرفدن قارتاجیا، دیکرطرفدن روما. قارتاجیا مکمل بردونمایه، رومامنتظم براردویه مالك. قارتاجیا اختیار، زنکین، دساس؛ روما کنج، فقیر، قوتلی. بونلردن بری ماضی ایله یاد اولنورسه دیکرینه مستقبل دنیله‌بیلیر. بری مخترعات وکشفیات فکریه‌یه مالك، دیکری فتوحات

یولنه سالك. بری سیاحت وتجارت مراقلیسی، دیکری جنك وجدال ونهب وغارت مراقلیسی. برطرفده شرق وجنوب، دیکرطرفده شمال وغرب. والحاصل یکدیکره خصم ایکی عالم: بری آفریقا مدنیتی، دیکری آوروپا مدنیتی.

بو ایکی خصم کوزلریله قارشودن اولچوشیورلر. محاربه‌یه طوتشمه‌دن اول هرایکیسنك حالی مساوی صورتده دهشت ویرییور. روما النده بولونان طاربرمحله کندی قوتلرینی، اهالیسنی جمع ایدییور. قارتاجیا اسپانیایه، آرموریکه، وروماللرك منتهای عالم ظن ایتدکلری برتانیایه مالك اولمغله داتا اوروپایه تجاوز ایتمش بولنیور.

آتش جنك وجدال آلولنیور. روما خصمنك تجربه‌سنی قبار صورتده تقلید ایدییور. محاربه اول امرده آطه‌لرده وشبه‌جزیره‌ده قیزیشیور. طرفین اولا سیجلیاده چارپشیورلر، که وقتیله یونانستان ایله مصر دخی بوراده تصادم ایتمشلر ایدی. بعده اسپانیا شبه جزیره‌سنده طوتشیورلر، که ایلروده آوروپا ایله آفریقا، غرب ایله شرق، شمال ایله جنوب برکره دها بوراده پنچه‌لشه‌جکدر.

یواش یواش محاربه ایلرولیور، بوتون عالم آتش ایچنده قالیور. ایکی معظم هیکل یکدیکرینه هجوم ایدییور، طوتشیور؛ متارکه ایدییور، تکرار طوتشیور. یکدیکرینی تعقیب ایدییور. کیرو چکیلیور. قارتاجیا آلپ طاغلرینی آشیور؛ روما دکزلری کچییور.

ایکی قوم ایکی شخصده تشخص ایدییور؛ قارتاجیا آنیبالده، روما سیپیونده خلاصه اولیور؛ بونلر کوکس کوکسه کلیور، خونریزانه پنچه‌لشیور. صوك درجه‌ده شدتلی برمبارزه، یکدیکرینك قاسنه صوصامشجه‌سنه برمجادله‌در کیدییور.

روما عادتا تزلزل ایدییور. «آنیبال قاپویه طایاندی» دیه جانخراش برفریاد قوپاریور.

لکن تکرار کندینی طوپلایور. صوك برحمله اولمق اوزره تکمیل قوتنی جمع ایدیور. قارتاجیانك اوزرینه یوکلنیور. خریطهٔ عالمدن وجودینی قالدیرییور.

بو وقعه تاریخده کوریلن وقایعك الك بویوکیدر؛ برحاکمك حکومتندن محرومیتی، برشهرك خرابیتی، برقومك محوی قبیلندن دکلدر. بوحال تاریخده یالکز بردفعه مشاهده ایدیلیور. بوراده برکوکب انطفاپذیر اولییور. برعالم عدم آباد محو وفنایه کیدییور. برجمعیت دیکر برجمعیتی افنا ایدییور.

اوت، ایکی جمعیتدن بری دیکرینی مرحمتسزجه افنا ایدیور. قارتاجیادن هیچ براثر قالمامق لازم کلیور. اعصارمستقبله آنك حقنده یالکز رقیبنك مساعده ایتدیکی معلوماته مطلع اوله‌جق. ازمنهٔ آتیه آفریقانك اشبو مقرحکومتنی، وحشت ایله ممزوج مدنیتنی، بی‌شکل حکومتنی، قانلی مذهبنی، اهالیسنی، صنایعنی، آثار ومؤسسات جسیمه‌سنی، آتش پوسکورن دونمالرینی، ملاحلرینك مشاهده ایتدیکی بشقه برعالمی قالین برطاقم حجابلر ارقه‌سندن

ارائه ایده‌جك؛ آرتق قدیم روماللر بونی «ضایع اولمش برعالم» دیه تلقیب ایلیه‌جك.

قارتاجیادن هیچ براثر قالمیه‌جق. یالکز چوق وقتلر صوکره روما، توقف ایتدیکی وفتوحاتدن یورلوب نفس آلدیغی برزمان کندینه کله‌جك ودرین برخیال ایچنده آفریقانك اقتدارینی تخطر ایده‌جك.

انسانده برفکر تجسس واردر. هرشیئی اوکرنمك ایستر. بوراده وارد خاطر اولورکه اشبو محاربهٔ عظیمه‌ده قارتاجیا نائل ظفر اولیدی عجبا بوکون جمعیت بشریه نه‌حالده بولنوردی؟ البته اووقتدن بری جریان ایدن یکرمی عصرلق وقایعك محل ظهوری تبدل ایدردی. عالمده عسکرلر دکل، تاجرلر فرمانفرما اولوردی. آوروپا اورمانلر ایچنده، چالیلق حالنده قالیر ایدی. حاصلی یریوزنده تصور ایده‌میه‌جکمز برشی حصوله کلیردی.

لکن احوالك بویله اولماسی مقدر ایدی. آفریقا قوملر آلتنده قاله‌جق، چول حالنه کله‌جك ایدی. آفریقانك آوروپایه میدانی ترك ایتمسی ضروری ایدی.

فی‌الحقیقه قارتاجیانك سقوطندن صوکره آوروپا مدنیتی ایلرولیور. روما حیرتفزا برطریق ترقی‌یه کیرییور. اوقدر بیویور، اوقدر بیویورکه آرتق اتحادنی محافظه ایده‌میه‌رك انحلاله یوز طوتیور. عالم معلومك هرطرفنی ضبط ایدوبده خارجاً حرب ایله اشتعاله محل قالمانجه کندی کندیسیله جنکه قالقیشیور. برحرب داخلیدر باشلایور. روما بیویور؛ لکن اسکی برمبشه کبی بیودکجه ایچی قوفلاشیور.

مع‌هذا مدنیت روما اوزرنده ثبات ایدییور. ابتدا مدنیتك کوکی اولمش ایدی، بعده جسدی، آندن صوکره باشی اولیور. قیصرلر اوکلرنده قسطنطین اولدیغی حالده اقتدارلرندن سرمست اوله‌رق بیهوده یره رومایی محوه چالیشیورلر؛ عالمك مرکزینی غربدن شرقه کتورمك ایستیورلر. فی‌الحقیقه کندیلری کیدییور، لکن مدنیت آنلری تعقیب ایتمیکندن ظلمت ایچنده قالیورلر. شرق بیزانس اولیور، لکن روما روما اوله‌رق قالییور. (قاپیتول) معبدیه (واتیقان) پاپالق مقامی خلف اولییور. ایشته رومادهوقوع بولان تحول بوندن عبارت.

بوندن صوکره رومانك اطرافنده بولونان اسکی شیلرك کافه‌سی منهدم اولییور؛ بلدهٔ مقدسه تجدد ایدییور. وقتیله روما قوت ایله حکمران اولیورکن شیمدی قوتدن دها بویوك برشی ایله، اعتقاد ایله حکم سورییور. قیصره «سن پیه‌ر» خلف اولیور.

روما آرتق حرکت ایتمیور؛ یالکز سویلیور. آنك سوزی شمشك کبی چاقیور. بعدما صاچدیغی ییلدیرملر قلوبه اصابت ایدییور.

فتوحات فکرینك یرینه نشرمذهب فکری کچیور. روما عالمك محراقی اولیور. اورادن ظهور ایدن صدا بالجمله اقوامه عکس ایدییور. برشخصك پاپالق صندالیه‌سندن بلدهٔ مقدسه‌یه خطاباً سویله‌یکی سوز بوتون عالمه سویلنمش اولیور.

ایشته بووجهله برحکومت روحانیه آوروپایی

تشکیل ایدییور؛ نصل که اولجه برحکومت روحانیه آفریقایی تشکیل ایتدی؛ آندن اول برحکومت روحانیه‌ده آسیایی تشکیل ایتمش ایدی. بونلرك کافه‌سی اوچ بلده‌ده خلاصه اولیور: بابل؛ قارتاجیا. روما. بونلرده‌برر راهب کندی صندالیه‌سنده اوتورییور، جالس تخت حکمرانی اولان نیچه قراللره ریاست ایدییور.

روما خرستیانلغك مرکز اداره‌سی اولدقدن صوکره آوروپا جمعیتنك ده مرکز عمومیسی اولیور. متیقظ بروالده کبی آوروپا عائله‌سنی محافظه ایدییور. آتیلانك هجومنی، واندالك هجومنی دفع ایدییور.

حتی دینه بیلیرکه روما خرستیان اولدقدن صوکره بت‌پرست رومانك شرق حقنده‌کی عداوتنه ده وارث اولیور. آوروپاده کافی قوت بولندیغنی کوردیکی کبی آنی حربه تشویق ایدییور. «اهل صلیب محارباتی» نامیله صحائف تواریخی طولدیران دین محاربه‌لرینی اویاندیرییور. بو محارباتده ینه هیئت روحانیه دره‌بکلکی عالمنی سلاحلاندیرییور.

اوته‌دن بری آسیانك الك هجری برمحلنده، عربستانك قوم چوللرنده ظلمت مجهولیت ایچنده برقوم یشایور. عصرلردن بری نیچه اقوام طوغوب بیودیکی، محو ومضمحل اولوب کیتدیکی حالده بادیه‌لرینك قعرینه چکلمش اولان بوقوم اشبو تبدلات وتکوناتدن بالکلیه غیرمتأثر برحالده قالیور. آنلره نه آسیا مدنیتی واصل اولیور، نه آفریقا مدنیتی، نه‌ده آوروپا مدنیتی.

خلقت عالمدن بری کندی چوللرنده متفرق برحالده طولاشان بوقومه برپیغمبرذیشان بعث اولنیور، برنور هدایت کتیرییور. جمله‌سنی نقطهٔ واحده‌یه جمع ایدییور. آنلره حیات ویرییور.

رایت عدالتی کندیلرینه رهبراستقامت اتخاذ ایدن بوقوم، برق خاطف کبی عربستاندن خروج ایدییور. کیمسه‌یه کوز آچدیرمقسزین شرق وغربی طوتیور. عالمك مجهولی ایکن کسب اشتهار ایدییور. اصلا حائز اهمیت اولمادیغی حالده عالم قدر اهمیت آلیور. اقوام وامی بلع ایدییور. برعصرظرفنده غرناطه‌دن دهلی‌یه قدر امتداد ایدییور. ذکاودرایت ایله عالمك بویوك برقسمی اوزرنده لمعه‌نثار اولیور.

اوواسع قوم چوللك اوزرینه بیوك برمشعله کبی تصادف ایدن اسلامیت، آکاروح ویرییور. علویت وعظمت کسب ایتدیرییور. ثرادن ثریایه قدر عالمی شراره‌لر ایچنده براقیور.

آسیانك اسکی مدنیتندن دهاپارلاق برمدنیت تشکیل، بابلك یرینه بغدادی تأسیس ایدییور. بوندن صوکره عصرلرجه بغداد مرکز مدنیت اولیور. شعاعاتی تااقصای شرقده دهلی‌یه رونق ویرییور؛ منتهای غربه قرطبه‌یی اهدا ایلیور.

مؤخراً آسیای وسطیدن کله‌رك اسلامیت ایله کسب تمدن ایدن ترکلر دخی، براللرنده سیف جلادت دیکر اللرنده میزان عدالت اولدیغی حالده آوروپانك تاوسطنه‌قدر جهات شرقیه‌سنه رونق بخش انتظام واحتشام اولیورلر. بیزانس یرینه استانبولی اقامه ایدییورلر.

ایشته عصرلردن بری حال بویله دوام ایدییور. شرقده مدنیت اسلامیه، غربده مدنیت نصرانیه حکم سورییور.

بوکون مدنیت اسلامیه‌نك مرکزی پایتخت سلطنت سنیه‌در. لکن اوروپا مدنیتنك برمرکزی وارمیدر؟

آرتق روما مرکز مدنیت دکلدر. هرقوم کندینه طوغری چکییور. نه مذهبده، نه‌ده سیاستده اتحادلری بولنیور. آنلرده افکار عمومیه دین مقامنه قائم اولیور. اعتقادات مذهبیه، اولکی کبی وجدانلر اوزرنده اجرای حکم ایده‌میور.

علی‌الخصوص برنجی عصردن بری فرانسه‌ده جریان ایدن وقایع اوروپانك حالنی خیلیدن خیلی تبدیل ایتدی. حکومت جرمانیه‌دن قاتولیکلکك النی کسدی. رومانك حیاتنی نزع ایتدی.

آوروپا حکومتلری کوندن کونه شکل روحانیسنی ضایع ایدییور؛ عجبا بوحال مستقبلده نه نتیجه حاصل ایده‌جکدر؟

مدنیتك نوبت نوبت آسیادن آفریقایه، آفریقادن آوروپایه انتقال ایتدیکنی کورییورز. عجبا برکون کله‌جکمیدرکه آوروپایی ده ترك ایده‌رك دبدبه واحتشامیله، علوم وفنون وصنایعی ایله دورعالمسیاحتنه دوام ایتسون؟

مدنیتك برمدتدن بری آمریقایه طوغری تمایل ایتدیکی کورلیورمی؟

بوکون مدنیت اختراع ایتدیکی وسائط ایله بحرمحیطی اوقدر از برمدتده کچیورکه وقتیله اوقدر برزمان ظرفنده بحرسفیدك بیله برطرفندن دیکرطرفنه کچه‌میوردی.

بلکه برطرز جدید حیات تأسس ایدرسه آمریقا بوحیاتك مرکزی اوله‌جقدر. بومنبعدن برحزمهٔ جدیدهٔ ضیائیه فوران ایده‌جك؛ برعتیق بیابان وحشته قلب ایتمدکدن بشقه آکا حرارت، حیات وطراوت بخش ایلیه‌جکدر. اول وقت قطعات اربعه هم‌حال اوله‌رق، عینی قواعده تابع، عینی اصوله سالك اوله‌جق؛ آسیا مدنیتی، آفریقا مدنیتی، آوروپا مدنیتی یرینه برمدنیت عمومیه کله‌جکدر.

هرنه‌قدر شیمدیدن کسدیریله‌مزسه‌ده، اکر بوحال واقع اولورسه، اکر برکون آمریقا مرکز مدنیت حالنه کلیرسه موجب حیرت دکلیدرکه وقتیله برشخصك قاتولیك مذهبنی زیروزبر ایتدیکی برصره‌ده دیکر برشخص برارض جدید کشف ایده‌رك بیلمکسزین شاهد مدنیت ایچون مستقبلده برملجأ حاضرلامش اولسون، (لوتر) برعالمی تخریب ایدرکن (قرستوف قولومب) دیکر برعالم کشف ایتسون؟

خزینهٔ جلیله حقوق مشاوری
محمود اسعد

تخیل

لامارتینك «مه‌دیتاسیون»لرندن

اکثریا هنگام غروب شمسده تپه‌اوزرنده‌کی صدساله چنار اغاجنك سایه‌سنه التجا ایله محزونانه اوطورور وبرجریان تصادفی ایله انظارمی، مناظر متحوله‌سی زیراصابتکاه نکاهمده امتداد ایدن اووایه عطف ایلرم:

بو اوواده امواجی کوپوکلر ایچنده قالمش برکوچك چای جریان ایدر ویلان کبی قیوریله قیوریله مجرالر ایچنده سوزوله‌رك نهایت ابعاد مظلمه درونینه آتیلیر!

اوراده، غیرمتحرك برکولك خوابیدهٔ سکون اولمش صولری نظره چارپار؛ کوکب لیالی افق سمای مینا فام اوزرنده عرض ابتسام ایدر.

فجرغارب، حزن‌نما اورمانلرله متوج شواهق جباله صوك شعاعنی فیرلاتیر؛ سمالر آره‌سنده اوچان کردونهٔ دلنشینی اوزرنده پریٔ دل‌افروز ماهتاب آفاقی ضیای ابیضیله غریق انوار ایدر.

ازمنهٔ قدیمه‌یی اخطار ایدر برطرز غریب معماریده انشا ایدلمش برچاك قله‌سندن منتشر اولان روحانی برصدا طنین انداز آفاق اولور؛ سیاح، بومناظرعلویه‌یه قارشی حیران حیران طورر؛ نهارك صوك شماتتلرینی اعلان ایدن ناقوس صحراوی بوروحانی زمزمه‌لره قاریشوب غائب اولور کیدر!

فقط، بوالواح لطیفه قارشیسنده، غیرمتحسس اولان قلب نالانم نه منبسط، نه‌ده متکدر اولور؛ سیار برروح کبی ارضی تماشا ایدرم:

جیادت تامهٔ روحانیه‌لرینه مالك اولانلری لبریز نشاط ایدن بونیرپرفیض بنم کبی قلبی مهربار دموت آلتنده قالمش براولویه ایراث نشوه ایده‌مز!

انظارمی بیهوده اوله‌رق غرب وشرق وجنوب شمال آره‌سنده وادیدن وادی‌یه عطف ایدرم وفسحتسرای کائناتك هرنقطه‌سنی سوزدکدن صکره دیرم‌که: «بومجموعهٔ کائناتك هیچ برکوشه‌سنده بکا منتظر برسعادت موجود دکلدر!»

فکرم، روحم ایچون هیچ برصورتله بخش لذت ایتمه‌ین بوواد یلر، بوکلبه‌لر بنم نه‌مه

یارار؟ مناظری اودرجه روحپرور، ذائقه بخش اولان بوانهار، بوجبال، بواورمانلر، بوانزواکاهلرده انسانك موجودیت معنویه‌سی ایچون قیمتدار برشی مفقوددر. آنك فقدانی هرشیئی ده مفقود حکمنده براقیر!

وقتا که شمس دوره‌باشلار و یادورینی اکمال ایدر، اوصفحهٔ زرین انهارك صورت جریانی غیر متأثر برنظرله تعقیب ایدرم کونش برسمای مظلم ویاصاف ایچنده طوغمش، یاخود باتمش اولسون؛ نه اهمیتی وار؟ بنم بوکوندوزلردن بکلدیکم هیچ برشی یوقدر!.

شمسی جولانکاه واسعنده تعقیب ایده بیلسه‌م دخی کوزلرم بیابانلردن، حلادن بشقه هیچ برشیئه مصادف اولماز. بن بتون بوشعشعه‌لردن هیچ برشی آرزو ایتمم؛ کائناتدن هیچ برمطلبم یوقدر!.. فقط، بارثقیل وجودمی شوارض فانی اوزرنده براقوب ده حدود کرهٔ شمسك اوته‌طرفلرینه، شمس حقیقینك بشقه سمالری تنویر ایتدیکی محللره پرواز ایتسه‌م. ایشته اوزمان قوهٔ خیالیه‌می بودرجه تهزیز ایدن امید جاودانی نظرمده انجلا بخش اولور ایدی! اوعلوی یرده‌که، متحسری اولدیغم منبع کوثره طالق نشوه منداوله جغم!

اوراده، شو اقامتکاه فناده اسمی بیله موجود اولمیان عشق وامیدی وبتون روحك آرزو ایتدیکی شیلری بوله جغم!

ای بتون آرزولرمك اجتماعکاهی اولان مادهٔ مبهمه!.. کردونهٔ فجر اوزرنده یووارلانمقده اولدیغم حالده نیچون آغوشکه آتیلمیه‌یم؟

وقتا که آغاچلرك یاپراقلری چمنلر اوزرینه دوشر، آقشام روزکاری چیقه‌رق بونلری وادیلره طوغری صاوورر؛ ایشته بن ده صولمش بریاپراغم!

ای روزکارلر! بنی ده او یاپراقلر کبی صاوورکز!..

علی مظفر

دین اسلام

مرآت عبرتنمای کائنات اولان تاریخلر کوستریورکه ظهور اسلامدن مقدم جهان انسانیت ظلام رذائت ایچنده قالمش، شمس حقیقت سحائب مدهشهٔ جهالت آره‌سنده نابود اولمشیدی.

بین المخلوقات تکریم بیوریلان نوع بشر اس الاساس خلقتی اولان حلیهٔ معرفتدن تجرد ایتمش، حیوانات وحشیه کبی پویان دشت وحشت اولمشیدی. چونکه جهالت جهانی استیلا، انسانلری وقف دواهیٔ لاتحصا ایتمشیدی.

برمهر منیر معرفته احتیاج واردی که طلعتیله کرهٔ زمینی سیول انواریله، اضواء هدایت نثارینه غرق ایلسون.

غشاوهٔ غفلت، ظلمت جهالتله مخمور، سرمست صهبای شرور اولان عیون بشریه اونور فیض نشوره، اوسراج پرتوبار سعادته انعطاف ایله وجودینك حقیقتنه، اسباب موجبهٔ خلقتنه واقف، مزایای مکرمهٔ انسانیه‌یی عارف اولسون.

علم الیقین اوکرنسون که انسان دیدیکمز مخلوق مبجل ظاهرده کوردیکمز کبی لحم وشحمدن، دم وعظامدن عبارت دکلدر.

حقیله بیلسون که برموسم مخصوص حلول ایدوبده وجودی مار و مور، ذباب وزنبور، اشجار وازهار کبی خضیض فنایه سقوط ایتدکدن صکره ابدی الاباد پامال خاك مذلت اولمیه‌جقدر.

اکر انسانك ده برفنای ابدیدن قورتلماسی لازم کلسیدی ادیان وقوانینه، علم ومعرفته، محاسن اخلاقه حاجت قالمزدی. البته برزمان کله‌جك که انسانلر بعدالممات دیریله‌جك، حضور رب العالمینده طوپلانه‌رق شو جهان فانیده‌کی حسنات وسیئاتدن مکافات، یاخود مجازات کوره‌جکدر.

بناءً علیه جمعیت بشریه‌یه منهاج مستقیمی، راه سقیمی کوستره‌جك، برینه‌شتاب، دیکرندن اجتناب ایدلمسنی سویلیه‌جك برمربی‌یه، بررهنمایه لزوم واردر. ایشته اومربی، او رهنما «دین» در. فقط دین که — برطاقم اوامر ونواهی‌یی وسعادت دنیویه واخرویه‌یی جامع برچوق احکام جلیله‌یی حاویدر — انسانلر طرفندن وضعنه امکان یوقدر.

انسان که — اغراضدن، شائبهٔ خوداندیشیدن آزاده دکلدر — ابنای جنسنك هم دنیاده هم عقباده رفاه وسلامتنی، فلاح ونجاتنی کافل برقانون، برقاعده وضعنه مقتدر اوله‌مز. بوحقیقت بیك درلو براهین ایله، بیك درلو ادلهٔ عقلیه ایله تبین ایتدکدن صکره حکم اولنور که بردین ایله نظام عالمی، مادی ومعنوی سعادت آدمی تأمین ایتمك آنجق جناب حقه مخصوصدر.

وقتا که «قدجل عن سائر التشبیه مرتبة اذفوقه لیس الاالله فی العظم» مدحیهٔ جلیله‌سی کمترین کتابهٔ وصفی اولان (خاتم الانبیاء حبیب کبریا) افندمز حضرتلری شرف بخش کائنات اولدیلر.

وقتا که «ان الدین عند الله الاسلام» نص کریمیله قدرعالی العالی اجلال بیوریلان (دین مبین اسلام) تنویر باصرهٔ انام ایتدی. برطاقم رهزنان انسانیت، برطاقم اعدای فضیلت اونبیٔ اکرم، اودین محترم علیهنه اطالهٔ زبان ملعنت ایلدیلر.

ظن ایتدیلرکه بودین مبینده کندی عقاید باطله‌لری کبی جهالت اوزرینه مبنیدر. ظن ایتدیلرکه انسانلری راه حقه دعوت و ارائه شاهراه هدایتدن مقصد، منفعت ذاتیه‌یه، اغراض شخصیه‌یه مستند برحالتدر. دعوت واقعه‌یه عدم اجابت ونقطهٔ ردائنده اثبات قدمه غیرت ایلدیلر.

جهالت آنلرك دیده‌لرینی نابینا ایتمشیدی. اسلامیت حقنده‌کی بغض وعداوت ده بوندن تولد ایدییوردی. چونکه انسان بیلمدیکی شیئك دشمنیدر. اعمالرك رؤیتندن محروم اولدقلری، بدایع آثاری رد وانکار ایتملری کورلکدن ایلری کلیر. کوزلری آچیلوبده لطافتنی انکار ایتدکلری اشیایه باقسه‌لر درحال تبدیل فکر ولسان ایدرلر.

کلام الله ایسه برخورشید درخشان کبی جهانی پرنور ایتدی. جهالتله مستور اولان کوزلر آچیلدی. انسانیتك نه‌دیمك اولدیغی اکلاشیلدی. عامهٔ ناس عندنده تحقق ایتدی که بودین صنع بشر دکلدر. اکر صنع بشر اولسیدی کندی ادیان سخیفه‌لری کبی عقیمة

النتیجه قالمسی، اودین علیهنه سل سیف عداوت ایدن منکرینك لمح بصرده بلا اختیار حکمنه انقیاد ایتمامسی لازم کلیردی.

اساسی معرفت اوزرینه مبنی اولان دین اسلام ابنای بشری برطریق سعادته، برکعبهٔ عرفانه سوق ایله‌مکه باشلادی. بادیٔ قوام کائنات اولان محاسن اخلاقی بالفعل ابراز واثبات ایتدی.

برکونش که مشرقدن عرض دیدار ایدر، روی زمینی انوارینه غرق ایتمامسی قابلمیدر؟ شمس تابان حقیقت ده خاور حجازدن طلعتله پك آز زمانده کرهٔ ارضك هرطرفه انوارینی صاچدی. عباداللهی برضوء فیضا فیض ایچنده براقدی.

ینه‌بردلیل باهرکه اودین هدایت آکین — تمثال مجسم عجز اولان — انسانلر طرفندن تأسیس ایدلمش اولسیدی نه فیوضنده بو درجه قوت، نه انتشارنده بورتبه سرعت، نه احکامنده بوقدر نفوذ وقدرت اولوردی. نه‌ده اون اوچ عصر برقاعده‌سی، برحرفی، برحکمی ذرهً ماتحریف وتغییر ایدلمکسزین باقی قالیردی.

بویك بدیهی برحقیقتدرکه آثار بشرده بقا یوقدر. بقا اللهه راجعدر.

اویله بربقا که کلام اللهك برحرفی دکیشدیرلمدی. دین اسلامك برحکمی نقض ایدلمدی.

جناب ذوالجلال قرآن حکیمی نصل انزال بیورمش ایسه بوکون ینه اوقرآندر. دین اسلام نه یولده تأسس ایتمش ایسه بوکون ینه او اساس باقیدر. الی الابد تبدلدن مصوندر.

انصاف ایده‌لم. هانکی دیندراوکه تبدل زمان، انقلاب جهان ایله حال اصلیسنی محافظه ایتمشدر. هانکی دیندراوکه تعرضات بشریه‌دن وتغیرات کوناکوندن آزاده قالمشدر. هانکی دیندراوکه بونجه زماندنبری فرمانه ملیونلرله نفوسی منقاد ایتدیکی کبی بقاسنی ده دنیانك صوك کوننه قدر تأمین ایلمشدر؟..

معرفت نه صورتله تعریف اولنورسه اولنسون، غایتی جناب حقه منجردر. دیه‌لم که معرفت شوجهان فنا نشانده سعادت بشریه‌یی استحصال ایده‌بیله‌جك وسائلك خلاصهٔ معناسیدر. دیه‌لم که معرفت شوکذرکاه فانیده‌یی بشرك بربریله خوش کچنمسی، بربرینك مالنه، جاننه، عرضنه تسلط ایتمامسی ایچون سبب یکانه اولان محاسن اخلاقه وجود ویرمکدن عبارتدر.

دیه‌لم که معرفت مدنیتك مادریدر. دنیاده بزی بونجه سعادتلره نائل ایدر. دیه‌لم که معرفت طریق نجاتی بولمق ایچون بررهبردر، بزی کریوهٔ ضلالدن تخلیص، بزه عالم ابدیده برموقع اعلا تخصیص ایدر.

برکره‌ده دوشونه‌لم که جناب خالق کریم انسانلری نه ایچون یراتدی. یالکز یمك، ایچمك، کولمك، اکلنمك، صکره‌ده چوروبوب طوپراق اولمق ایچونمی؟

مسئله‌یی تشریح ایتمیه‌لم. زیرا حیاتك یالکز شودنیاده‌کی عمر فانیدن عبارت اولمدیغنی وبرجهان سرمدینك موجود بولندیغنی بوکون بیلمیان یوقدر. انجق شودقیقه‌یی سویلیه‌لم که جناب حق «انسانلری بنی بیلمك ایچون یراتدم» بیوریور.

بوحالده حقیقت معرفت، معرفت خالق دیمك اولیور. معارف سائره معرفت حقدن تشعب ایدییور. زیرا او، اصلدر. بونلر آنك فروعیدر. بنابرین حقی بیلمیان هیچ برشی بیلمز.

برجهان ابدینك وجودینه قائل اولدقدن صکره بالطبع شوده تسلیم اولنورکه ایلروده حسنات وسیئاتمزدن مسئول اوله‌جغز. حالبوکه حسنات معرفتدن تولد ایدر. سیئات جهالتدن انبعاث ایلر. قدرت الهیه‌یه حقیله کسب وقوف ایدنلر سیئات ایده‌مزلر. عظمت صمدانیه‌یی دوشونمیانلر حسناته میل ایلیه‌مزلر.

بوحقایقی، بودقایقی ایسه دیندن بشقه هیچ برشی اظهار ایده‌مز. یالکز واسطهٔ عقل ایله راه مستقیمی آره‌یانلر، — عجز بشر نقطهٔ نظرندن هروجهله مستعد خطا ونقصان اولان — قوهٔ فکریه‌یی بدرقهٔ حرکت اتخاذ ایدنلر علی الاکثر پوصله‌یی شاشیرورلر. ساحل سلامتدن تباعدله کرداب ضلاله کیدرلر.

ایشته دین اسلام که — انسانلر ایچون بر رهنمای سعادت پیمادر — احکامنی تتبع وتدقیق ایتدکجه بوندن بشقه سعادت دارینی تکفل ایتمش بردین موجود اولمدیغی دنیانك شرقنده، غربنده، شمالنده، جنوبنده بولنان ارباب معارفك اك منصفلری، اك بصیرت صاحبلری تصدیق ایتدیلر.

اسلام نامنی ایشتدکلری زمان سائقهٔ تعصبله آتشلر پوسکورنلر بالآخره او نامه حرمت ایلدیلر. «اسلامیت مانع مدنیتدر. بونی اورته‌دن قالدیرملیدر» دیه چار اقطار جهانه غلغله‌لر صالان ناطقه پردازلر، اوراتورلر، پروفسورلر ذهابلرینك نه درجه بدیهی البطلان اولدیغنی وجدانلرینه قارشو اعتراف ایدرك «مدنیت اسلامیتدن عبارتدر. بودینی تعمیم ایتملیدر» دیمکه مجبور اولدیلر.

مسلمانلر هیچ بروقت اوته‌یه بری‌یه میسیونرلر صالدیرمغه، برطاقم ترهیبات وترغیبات ایله خلقی تبدیل دینه اجبار وتشویقه لزوم کورمدیلر. بوحالده بیله آمریقاده، اوسترالیاده، اوروپاده، آسیاده، آفریقاده بیکلرلرله انسانلر کندی اختیارلریله قبول اسلام ایتدیلر. الله اکبر!...

حقیقت هیچ بروقتده پردهٔ کتمان آلتنده قالماز. کونش ابدی الآباد بلوط آلتنده طورمز. برآن کلیرکه انوارینی بردن اظهار ایدر.

برمهر فیاضك اضواء شوق افزاسیله تنویر جان وجنان ایدنلرك زیرزمینه کیروب، قراکلق کوشه‌لره طالوبده ظلمتی ضیایه ترجیح ایتمیه‌جکلری طبیعیدرکه اهل اسلامدن بوآنه قدر آرزوی وجدانیسیله تبدیل دین ایتمش بش اون آدم بولمق بش اون سنه دوشونمکه توقف ایدر. ادیان سائره سالکلرندن قاچ ملیون نفوس طانیرزکه برکونه مجبوریت ویاتشویق کورمکسزین بالطوع والرضا قبول اسلام ایلمشدر. ارتق دین اسلامك علوقدرینه بوندن بیوك برهان اوله‌مز.

افادات مبسوطه‌مزی خلاصه ایدنجه شو نتیجه چیقارکه تعصب جهالتدن نشأت ایدر. جهالت اورته‌دن قالقوبده یرینه معر-

فت قائم اولنجه اهل انصاف حاوی معرفت حقیقیه، منجئ صنوف بشریه اولان دین اسلامه نظر نفرتله باقه‌مز. بناءً علیه دیه‌لم که اوروپا معرفتده، مدنیتده دمبدم حائز نصاب کمال اولدقجه، دیکر طرفدن حقایق دینیه‌یی برطاقم جهله‌نك یالان یاکلش تألیف وترجمه ایتدکلری کتابلردن دکل – علمای اسلامیه‌دن، آثار اسلامیه‌دن تتبع وتحقیق ایتدکجه بك آز زمان ایچنده بعنایة الله تعالی بك چوق (کوویلیام)لر، بك چوق (غره‌نیه)لر، بك چوق روسل وه‌بلر کوره‌جکمزه امین اوله‌لم. لکن بزده الدن کلان همت و غیرتی دریغ ایتمیه‌لم. مادامکه ابنای بشر بربرینك اعضاسیدر، مادامکه جمله‌مزك خالقی بردر، مادامکه دین مبینمز عموم انسانلره نظر مرحمتله باقلمسنی امر ایتمشدر، بوحالده شو خرستیاندر، شو فلاندر دیه‌میه‌جکز. حقایق دینیه‌مزی عالمه تسلیم ایتدیره‌جك درجه‌ده اثرلر یازه‌جغز. حقیقتی بیلمیانلره اوکرته‌جکز.

معلومدرکه دینده اکراه یوقدر. بز کمسه‌یی دین خصوصنده اجبار ایده‌میز. فقط ایستر برسئوال وارد اولسون، ایستر اولمسون طریق مستقیمی هرکسه کوسترمکدن ده کیری طورمیز.

هله تحری حقیقت ایدنلره رهبرلك ایتمك بزم ایچون فرض عیندر. عکسنه حرکت ایدنلر عندالله مسئولدر.

باقی (السلام علی من اتبع الهدی)

ابن الامین
محمود کمال

فقه وفقها

معارف عمومیه ناظری دولتلو زهدی پاشا حضرتلرینك فقهه دائر نشر بیوردقلری «مجموعهٔ زهدیه» نام کتاب نفیسك مقدمه‌سندن اولوب نسخهٔ فوق العاده‌مزه هدیةً بروجه آتی اخذ ونقلی مساعدهٔ جلیله‌لرینه مستنددر:

هر علمك طالبنه بیلنمسی موجب بصیرت اولان مبادی اوندر. بونلرده او علمك اسمی، تعریفی، موضوعی، مأخذی، غایتی، واضعی، مسائلی، حکمی، شرف وفضیلتی ونسبتی در. شوحالده بیانی صددنده بولندیغمز علمك اسمی فقه اولوب تعریف و سائر مبادیسی دخی بروجه آتی ذکر اولنور شویله که: فقه لغتده باب رابعدن مطلقا برشیئی بیلوب فهم ایتمك دیمك اولوب بعده باب خامسدن شریعت مطهره‌یه علم و معرفت حاصل ایله‌مك معناسنده استعمال اولنمش وعندالاصولیین ادلهٔ تفصیلیه‌دن مکتسب اوله‌رق احکام شرعیهٔ فرعیه‌یه متعلق علمه اصطلاح اولنمشدر. بوکا نظراً عندالاصولیین فقیه لفظنك مجتهده اطلاقی حقیقت و مسائلی حفظ ایدن مقلده اطلاقی مجاز وعندالفقها اطلاق ثانی حقیقتدر. فقه فقها نزدنده احکام شرعیهٔ فرعیه‌یی کرك دلائلیله کرك بلا ادله حفظ ایتمك معناسنه اولوب لا اقل اوچ حکم شرعئ فرعی‌یی حفظ ایدنه فقیه اطلاق اولنه‌بیلور. ارباب حقیقت عندنده فقه علم ایله عمل بینی جمع ایدرك دنیادن معرض و آخرته راغب و کندی عیوبنی بصیر وعبادته مداوم اولان ذاتدر. فقهك موضوعی یعنی کندوده اعراض ذاتیه‌سندن بحث اولنان شی ثبوتاً ویا سلباً عبد مکلفك فعلیدرکه بوده ایکی قسم اولوب بری واجب وحرام کبی کندیسیله تکلیف والزام ثابت اولان فعلدر. دیکری مباح و مندوب کبی کندوسیله تکلیف ثابت اولمیان فعلدر. بناءً علیه مکلفك غیرینك فعلی علم فقهك موضوعندن اولمدی. اما صبی ومجنون وبهائمك اتلاف ایتدکلری شیلرك تضمینیله اولان تکلیف انلرك فعللرینه عائد اولمیوب بلکه ولیلریله صاحبلرینه راجع اولدیغندن بومثللو مسائل فقهیه‌دن بحث دخی افعال مکلفیندن بحث دیمك اولمغله علم فقهه داخلدر. فقهك مأخذی کتاب وسنت واجماع امت وقیاسدر. کتابدن مقصد قرآن عظیم الشان وسنتدن رسول اکرم (صلی الله تعالی علیه وسلم) افندمز حضرتلرینك اقوال وافعال شریفه وتقریرات منیفهٔ حکمت بیانلریدر. اصحاب کزین (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) حضراتنك اقوال فصاحت اشتماللری سنت سنیه‌یه تابعدر. اصحاب کرام کبی مسائل دینیه‌ده اجتهاد واتفاقلرینه اعتماد اولنان ذوات فخامك اتحاد واجماعلرینه (اجماع امت) وکتاب وسنت واجماعدن اخذ واستخراج اولنان احکام دینیه‌یه غیری برشیئی قیاس ایتمکه (قیاس فقها) دینلمشدر. برشیئی قیاسده مقیس علیهده موجود اولان علتك مقیسده دخی موجودیتی معتبردر. کتابدن اولان قیاسه اهل اصولك دلالت نص بحثنده ایراد ایتمش اولدقلری آیت کریمه مثال اوله‌بیلورکه استعیذ بالله (ولا تقل........) نظم جلیلی ابوینه قارشو (اف) دیو اثر ضجرت اظهارندن بزی نهی ایتمکده اولدیغی حالده ضرب و شتم کبی ایذا آتدن اولویتله منع وتحریم ایلمکده اولمغله ضرب وشتمك حرمتی نص آیتده اولان حرمت تضجره قیاساً ثابت اولمشدر. سنتدن اولان قیاس مثلا نخودك براوچکنی ایکی اوچکه بیعك حرمتی (الحنطة بالحنطة...............) حدیث شریفی ایله حرمتی ثابت اولان برصاغ بغدایه ایکی صاغ بغدایی بیعك حرمتنه قیاس کبیدر. اجماعاً اولان قیاس، فقها حضراتنك حرمت مصاهره‌ده وطی حرامی وطی حلاله یعنی برکمسه مزنیه‌سنك والده‌سنی نکاح ایتمه‌نك حرمتی واستفراش ایلدیکی جاریه‌سنك مادری نکاحك حرمتنه قیاسلری کبیدر. شومسئله‌ده مقیس علیهده‌کی حرمت اجماعله ثابتدر. زیرا بوبابده مخصوصاً نص اولمیوب انجق نص شریف امهات نساء حقنده‌در. ایشته مقیس علیه ایله مقیسده وجودی معتبر اولان علت امثلهٔ ثلثهٔ محرره‌نك هربرنده موجوددر. علم فقهك علت غائیه‌سی سعادت دارینه نائل اولمقدر. چونکه بونك اهلی دنیاده عزیز ومحترم ودار عقباده متنعم انواع نعم اولور. علم فقهك واضعی امام اعظم حضرتلریدر. فقهك مسائلی، موضوعی فعل مکلف و محمولی وجوب وندب واباحه وحرمت وکراهتدن عبارت بولنان احکام خمسهٔ شرعیه‌دن (هذا الفعل واجب او حرام او مندوب او مباح او مکروه) کبی جمله‌لرك بریدر. فقهك

حکم شرعیسی مثلا طهارت وصلاة وصوم وشروطنك حصولیله تحقق وجوبی حالنده زکات و حج مثللو عباداته دائر اولان احکامی اجمالاً اولسون تعلم وتدرس ایله‌مك مسلمینه فرض عین و نکاح ورضاع وطلاق و بیع وشرا و عتاق و امثالی معاملاته عائد مسائلی تمکن مرتبه اوکرنمك فرض کفایه اولمسیدر.

فقهك شرف وفضیلتی، کلام و تفسیر وحدیث واصول فقهدن ماعدا کافهٔ علومك افضلی واحادیث شریفهٔ نبویه‌نك ثمره ومحصولی بولنمسیدر. زیرا احادیث جلیله‌نك هربری اوامر ونواهی‌یی مشتملدر. بنابرین امام اعظم رضی الله عنه حضرتلری فقهی (معرفة النفس مالها وماعلیها) یعنی انسان کندی نفع وضررینی بیلمك ایله تعریف بیورمشلردرکه بوده فقهك عین اوامر ونواهیدن عبارت اولدیغنی بیان دیمك اولور (من یرد..............) و(من تفقه..............) و(ماعندالله..............) و(الفقه الواحد..............) و(لکل شئ عماد..........) و(افضل العبادة.......) و امثالی احادیث شریفه ودها نیجه آثار منیفه ایله علم فقهك قدر ومزیت، علویه وفائده واهمیت مادیه ومعنویه‌سی مثبت بولنمغله دها زیاده تفصیلات اعطاسنه حاجت کوریله‌مامشدر.

فقهك صلاح ظاهره نسبتی، عقائد وتصوفك صلاح باطنه نسبتی قبیلندندر.

مذهب حنفی‌یه متعلق احکام دینیه عبدالله بن مسعود حضرتلرینه متصل اولان طریق ایله استنباط اولنمشدرکه مذهبمزك امام اعظمی اولان ابوحنیفه نعمان بن ثابت حماددن وحماد ابراهیم نخعی‌دن و بوده علقمه‌دن وعلقمه عبدالله بن مسعوددن و عبدالله بن مسعود دخی (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن اخذ وتلقی ایلمشلردر. امام ابی یوسف وامام محمد وامام زفر بن هذیل وامام حسن بن زیاد (رحمهم الله) جناب امام همامك تلامیذیدرلر. بوصورتده احکام شرعیه‌یی ائمهٔ مشار الیهم درجهٔ عالیهٔ اجتهاد واستنباطه ایصال واعلایه خارق العاده صورتده بذل مقدرت وعنایت بیورمشلر وائمهٔ مذاهب ثلثه دخی کندی طریقلری اوزره باب استخراجده بك چوق همتلر کوسترمشلردر.

ائمهٔ حنفیه‌نك اختلاف بیوردقلری مسائل دینیه‌ده قنغیلرینك اقوال صواب مآللریله افتا لازم اولدیغنده بین العلما تماماً اتفاق حاصل اولمامش ایسه‌ده انجق اصح اقوال اوزره سراجیه وغیریده شوصورتله بیان اولنورکه: مفتی مجتهد اولمزسه اولاً علی الاطلاق یعنی امام مشار الیه کرك یالکز بولنسون وکرك دیکرلریله برابر اولسون انك قولیله افتا ایدر. ثانیاً امام ثانی – که ابو یوسفدر – ثالثاً امام محمد، رابعاً امام زفر وحسن ابن زیاد حضراتنك اقوالیله فتوی ویرر. و برمسئله‌ده امام اعظم برطرفده وامام ابی یوسف و محمد دیکر جانبده بولنسه‌لر مفتی، افتاده مخیر بولنوب طرفیندن هانکیسنك قولیله افتا ایدر ایسه جائز اولور. وامام زفر وامام حسن قوللرینی درجهٔ واحده‌ده اعتبار ایلر. بعضلری طرفندن مفتی، مجتهد اولورسه ائمهٔ مشار الیهم اقوالندن احدهما آخره نسبتله دلیلی دها قوی اولان قولك اختیار وترجیحی لزومی کوسترلمشدر. برمسئله‌ده ایکی قول مصحح بولنسه واحدهماده لفظ تصحیح دیکرندن آکد اولمزسه قولین مذکورینك بریسیله قضا وافتا جائز اوله‌جغی بحر رائق ایله دیکر بعض کتب فقهیه‌ده تصریح وتسجیل اولنمشدر. افتانك علاماتی فقهانك اکا (وبه یفتی. وعلیه الفتوی. وبه نأخذ. وعلیه الاعتماد. وعلیه عمل الیوم. وعلیه عمل الامة. وهو الصحیح. وهو الاصح والاظهر واشبه واوجه ومختار. وبه جری العرف. هو المتعارف. وبه اخذ علماؤنا) و امثالی الفاظ اولدیغی مضمراتك اوائلنده ذکر وتفصیل قلنمشدر. علامت افتا الفاظنك بعضی بعض آخرندن آکد واقوی اولدیغندن برمسئله‌ده اقوی اولان علامتله معنون بولنان قولك اقوال سائره‌یه تقدیمی اولی اولدیغی مثلا (فتوی. صحیح. اصح. اشبه. اوجه. احوط. اظهر. مختار) مانندی الفاظدن (وبه یفتی) لفظی (علیه الفتوی) دن و (اصح) لفظی (صحیح) و (احوط) تعبیری (احتیاط) مثللو کلماتدن واشباهی دخی صره‌سیله بربرندن آکد واقوی بولندیغی شیخ (خیرالدین رملی) نك فتاواسنده بیان اولنمش وارباب ترجیحدن ایکی امام صاحب مقام بیننده برمسئله‌ده تعارض واختلاف واقع اولوبده بریسی قولنی (هو الصحیح) ودیکری (هو الاصح) عنوانیله تقیید وتذییل ایلسه صحیح اولمسنده ایکیسنکده اتفاقلری حاصل و اصحیته انجق بریسنك قائل اولمش بولنمسندن ناشی قول صحیحی اخذ ایله انکله عمل اولی اولدیغی و(وجیه. اوجه. احتیاط. احوط) تعبیرلری دخی بوقبیلدن ایدوکی حلبئ کبیرده محرردر. بوصورتده (اصح) و (صحیح) لفظلرینك ترجیحنده ایکی قول بولنمش اولور.

فقها یدی مراتب مشهوره اوزره اولوب کمال پاشازاده‌نك (وقف النیات) نام رساله‌سنده مراتب مذکوره شو وجهله بیان اولنمشدر.

طبقهٔ اولی مجتهد فی الشرع که ادلهٔ اربعه‌دن قواعد اصولیه‌یی تأسیس وترصین واحکام فروعیه‌یی استنباط وتعیین ایدن ائمهٔ مذاهب اربعه وامثالیدر. طبقهٔ ثانیه مجتهدین فی المذهب که امام اعظم حضرتلرینك قواعد مؤسسه‌سی اوزره ادله‌دن احکام استخراج ایدن امام ابی یوسف وامام محمد وسائر اصحابیدر. ثالثاً مجتهدین فی المسائل که صاحب مذهبدن منصوص اولمیان مسائلده انك اصول وقواعدی مقتضاسی اوزره احکام استنباط ایدوب اصولاً وفروعاً اصلا مخالفته قادر اولمیان ذوات کرامدر. بونلر امام طحاوی وخصاف وکرخی وحلوانی وسرخسی وفخر الاسلام وقاضیخان وامثالیدر. رابعاً طبقهٔ اصحاب تخریج که اصلا اجتهاده مقتدر اولمیوب بلکه اصولی علی وجه الاتقان ضبط واحاطه ایله امام اعظم واصحابی حضرتلرینك اقوال اجتهاد اشتماللرندن ایکی وجهله محتمل اولان قول مجملی وحکم مبهمی مشار الیهك اصول رصینه‌سنه نظر وفروعدن امثال ونظائرینه مقایسه ایله تفصیل وایضاحه مقتدر

وموفق اولنلر اولوب بونلرده امام رازی واقرانی ذوات کرامدر. خامساً مقلدیندن طبقهٔ ارباب ترجیحدر که بونلر ابی الحسن القدوری وصاحب هدایه کبی ذوات اولوب بعض مسائلده (هذا اصح روایة. وهذا اولی .وهذا اوفق للناس) قوللریله بعض روایتلری دیکرلری اوزرینه تفصیل وترجیح ایلمشلردر. سادساً طبقهٔ مقلدین که قوی واقوی وضعیف وظاهر روایت وروایت نادره بینلرینی تمیزه قادر اولان وکتب مؤلفه‌لرنده اقوال مردوده‌یی اصلاً نقل وروایت ایلمیان متأخریندن ارباب متون معتبره اولوب بونلرده کنز ومختار ووقایه ومجمع البحر مثللو ذوات عالیه‌در. سابعاً احوال مشروحه‌دن برشیئه مقتدر اوله‌میان وقول ضعیفی فرق ایده‌میان مقلدیندر.

هندلیلرك احوال قدیمه‌سنه دائر بعض معلومات

هندستان دنیلان قطعه آسیانك طرف جنوبیسنده و بحر اوقیانوس ایله هملایا طاغلری بینده ۳,۱۵۷,۰۰۰ کیلومترو مربعی وسعتده برشبه جزیره اولوب جبال منیعه وانهار جسیمه ایله مجهزدر. انهار وجبالك تشکیل ایلدکلری واسع اووه‌لر غایت محصولدار اولوب هر نوع فواکهٔ لذیذه یتشمکده ایسه‌ده دارچین آناناس خرما اوزوم کثرت اوزره حصوله کلمکده ولایعد ولایحصی حیوانات سورولری بسلنمکده‌در.

دنیانك هر طرفندن التون وکموش مسکوکات ایله مملو اوله‌رق کلان سفائن تجاریه حموله‌لرینی هندستانك اشیای کرانباسیله مبادله ایتمکده‌درلر.

هندستانده الك زیاده محصولدار اولان اراضی [کشمیر] وادیسیدر. اساطیر هندیه‌یه کوره [مه‌رو — Mérou] تپه‌سی الهه‌لرك مجمعیدر.

هندستان داخلندن بش قول اوله‌رق جریان ایدن پنجاب صوینك منصبی جوارنده دلتالرك تشکیل ایلدیکی اراضیده غایت لطیف بغچه‌لر واردر. غانج نهری براهماپوترا دنیلان نهر مجوسی ایله برلشدکدن صکره بنکاله کورفزینه منصب اولور. انهار مذکوره سیر سفائنه مساعد بولندقلری جهتله تجارتی تسهیل ایتدکلری کبی اراضی‌یی سقی واروا ایدرك زراعتی دخی تأمین ایدرلر. شبو تجارت سایه‌سنده هندستانك نفوسی کوندن کونه تزاید ایدرك الیوم ۳,۱۵۷,۰۰۰ کیلومترو مربعده ۱۷۰,۰۰۰,۰۰۰ نفوس موجوددر.

هندستان اهالیسی غایت خلوق آدملر اولوب یرلی واجنبی کیم اولورسه اولسون ایراث مضرت ایتمکدن اجتناب ایدرلر. بونلرك باشلیجه‌ماً کولانی سود، پرنج، میوه اولوب هر شی یمزلر. مشاقه متحمل وتفکراته مائل خصوصاً خیالات دینیه‌یه تابعدرلر.

هندستان قدمنه نظراً حکمانك منشئی عد اولنمقده‌در. هند حکماسنك الك مشهوری [هیداسب — Hydaspe] نام حکیم اولوب فیلوسوفیده برمسلك احداث ایلمش ایسه‌ده اساسی یونان فیلوسوفیسنه کلیاً مغایر بولندیغی جهتله اسکندر کبیرك رفاقتنده هندستانه کیتمش اولان حکمای یونانیه لدنیاتنه کسب وقوف ایده‌مامشلردر.

هندستان اهالیسی اساطیر قبیلندن اولان وهمیات وخیالاته طبعاً پك زیاده میال اولدقلرندن جلدلرله یازلمش اولان آثار منظومه‌لرنده کویا بوندن میلیون وملیار سنه‌لر مقدم هندستانده ینه برجمعیت بشریه‌نك موجود بولندیغی تمهیداً ادعا اولنمقده‌در.

هندلیلرك اعتقادنجه برسنهٔ معبودیه ۳۶۰ سنهٔ بشریه‌یه معادل اولوب عمر معبودی ایسه ۱۲۰۰۰ سنهٔ معبودی اولدیغندن برمعبودك عمری سنهٔ بشریه ایله ۴,۳۲۰,۰۰۰ سنه اولمسی لازم کلورکه زمان مذکور باش معبود عد ایتدکلری [براهمه — Brahma] نك مدت عمرندن برکون بیله دکلدر. هر معبودك Kalpa تعبیر اولنان مدت حیاتی برمدت عصره معادل اولوب درت [یوغاق — Yogac] دوره انقسام ایدر. دورهٔ اولاده خالقك روحی باقی اولدیغی حالده دورهٔ ثانیه‌ده زندکیٔ اصلیسی کوندن کونه تناقص ودورهٔ ثالثه‌ده مبدأدن تباعد ایدرك دورهٔ رابعه‌ده دخی فنایه تقرب ایدر. بناءً علیه وقوعات بشریه‌نك ضبط و قید اولندیغی مدت یعنی تاریخ بنی بشر زماناً ازلیت راده‌لرنده اولان بومدت طویله‌یه نسبتله برلحظه بیله دکلدر.

قبل المیلاد هندستانك وقوعات تاریخیه‌سی اوهام وخیالاتدن منبعث افسانه طرزنده یازلمش بی معنا ترهاتدن عبارت اولوب میلادك اوتنجی عصرندنصکره یازلمغه باشلامش اولان وقوعاته صحیح نظریله باقیله بیلمشدر.

هند تاریخنك اساسی اهالینك صنوفه انقسامیله تناسخه قائلیتیدر: روح جناب حق طرفندن انزال اولنمش برمادهٔ علویه‌در که کرهٔ ارض اوزرنده بولنان کافهٔ موجوداتدن کچه‌رك کسب صافیت ایدوب ینه اصلنه رجوع یعنی ذات خالقه عودت ایدر. بناءً علیه وقوعات کچمش برحیاتك مکافات ویا مجازاتی کبی عد اولنمغه لایقدر. ترك حیات ایتمش اولان پدرلرك کچمش حیاتنی یالکز اوغللری حس محافظه ایده‌بیلورلر.

هندلیلر تناسخه قائل اولدقلرندن نباتات وحیوانات وکافهٔ مخلوقات عندلرنده مقدس وشایان حرمتدر. اوکوزلر اولدیرلمدیکی کبی خسته اولان کوپکلر بیله خسته‌خانه‌لرده کمال اعتنا ایله تداوی اولندقلری حالده سوقاقلرده سفالت ایچنده ایکلیه‌رك ترك حیات ایدن فقرای اهالی هیچ کیمسه‌نك نظر مرحمتنی جلب ایده‌مزلر. هندلیلر عندنده اولمك برحیاتدن دیکر برحیاته کچمك دیمك اولدیغندن اولمکدن اصلا قورقمزلر. [ژاکرنات — Jaguernat] دنیلان یوم مخصوصده معبودلرك صنملری غایت جسیم برعربه‌یه ارکاب اولنه‌رق روحانی مأمورلری کندیلرینی هلاك ایدرجه‌سنه یرلره اوره‌رق عربه‌نك اوکندن کیدوب اهالی دخی فریاد وفغان ایدرك آرقه‌سندن تعقیب ایدرلر. هند مجوسیلری امواتی احراق ایتدکلرندن برزوج اجل موعودیله وفات ایدوب جسدی اصولاً احراق بالنار ایدلدکده متوفانك زوجه‌سی کندیسنی محروقك رمادی اوزرنده دیری دیری احراق ایتمکه اصولاً مجبور اولور.

هند الهیات و حکمیاتنك اساسی کافهٔ لذائذ دنیویه‌دن محرومیتله مکافات اخرویه‌یه نائلیت اوزرینه مبتنیدر.

(صنوف)

حکمدار [قریس حانا — Krishana] زماننده هندستان اهالیسی [براهمان — Brahmânes] [قشاتریاس — Kchatryas] [واسیاس — Vasyas] [کودراس — Cudras] نامیله درت صنف اوزره تقسیم اولنمشدی که مأمورین روحانیه ایله اطبا ومنجملر برنجی، اشراف اهالی ایکنجی، زراع اوچنجی، ارباب صنایع دردنجی صنفده بولنورلر ایدی. برهمنلر هندلیلرك مقدس عد ایتدکلری [وه‌دا — Védas] نامنده‌کی کتابلرك احکام مندرجه‌سنی حسن محافظه ایتمکله مکلف وغایت اغیر مراسم تشریفاتیه‌یه تابع اولوب صنوف آخرده بولنان اهالی ایله اختلاط ایده‌مدکلری کبی عندلرنده فعل قتل کفارت قبول ایتمز برجنایت اولدیغندن ارتکابندن پك زیاده اجتناب ایدرلر ایسه‌ده کندیلرینی غانج نهرینه القا ایدرك انتحار ایتمکی ثواب عد ایدرلردی.

قشاتریاس دنیلان ایکنجی صنفه منسوب اولوب اراضی صاحبی اولان اعیان اهالینك وظائف اصلیه‌سی طبیعت اقلیمه کوره مالك اولدقلری اراضینك امر زراعتنه اعتنا ومحصولاتنی حسن محافظه ایتمکدی.

واسیاس دینلان اوچنجی صنفه منسوب اولان زراع زراعت ورعی بهایم ایله مشغول اولوب قانوناً خدمت عسکریه‌دن معاف ایدیلر. تجارتلری پك زیاده رواجلی اولوب باخصوص غانج نهری سواحلنده کثرت اوزره زرع ایتدکلری پرنج محصولی انواع بهارات والماس زمرد یاقود اینجو کبی احجار قیمتدار وصندال کونلکی والتون وکموش کولچه‌لری و(ساندو) تعبیر اولنور غایت کوزل برنوع دلبند اعمال اولنان پاموق ایله مبادله وچین ممالکندن کلیتلی ایپك جلب ایدرلردی. قوائم ومسکوکات عندلرنده غایت قیمتدار اولوب [بناره — Bénarés] و[ژاکرنات — Jaquernat] کبی مجمع ناس اولان زیارتکاهلری اخذ واعطایه وسیله اتخاذ ایدرلردی.

کودراس تعبیر اولنان دردنجی صنفه منسوب اهالی [وه‌دا] یی اوقومغه مقتدر اوله‌مدقلرندن عادی برکویلی ویاقهرمان برعسکر ویاخود معتبر برتجار اولسون بوصنفده بولنان بالجمله اهالی ایچون بربرهمنك خدمتنده بولنمق پك بیوك شرف عد اولنوردی. اشبو صنوف اربعه‌یه منسوب اولان اهالیدن بشقه برده اسرا صنفی واردرکه اسرای مرقومه آریانلر طرفندن هندستانك حین تسخیرنده استعباد اولنمش اولان هند اهالیٔ اصلیه‌سی اولوب هر درلو حقوق بشریه ومدنیه‌دن محروم وذلیل وحقیر اوله‌رق حکومت طرفندن کیجه کوندوز خدمات شاقه‌ده استخدام اولنان بیچاره‌لر ایدی.

پاریاس — Parias تعبیر اولنان اشبو اسرا کروهی معبودلرك بیله مردودی اولوب زنات ایدنلرك بیوك کناهلری کویا بونلره انتقال ایلمشیدی. حیوانات حقنده بیله اجراسی روا کوریله‌میه‌جك انواع مظالم وحقاراته عرض سینهٔ تحمل ایدرك امرار عمر ایتمکده اولان بو بیچاره‌لرك حیاتی بیله تهمت عد اولندیغندن بلاسبب قتل واتلافلری حقنده مساغ قانونی اولمغله بونلردن بری اثنای راهده برعسکره ازقضا رقابلرنه بونی تقرب ایلسه عسکر طرفندن درحال اتلاف ایدیلیردی.

(مذهب)

هندلیلرك اول [براهما — Brahma] و[سیوا — Siva] اسمنده یالکز ایکی معبوده عرض پرستش ایدرلر ایدی که کویا جناب حق (وه‌دا) نامنده‌کی مقدس عد ایتدکلری کتابی یازه‌رق مقصد الهیسنی بنی بشره اعلان واشاعه ایچون اولا براهما شکلنده وثانیاً سیوا صورتنده تجسم ایلمش ایدی. براهما شرابی ایجاد ومغایر آداب بعض افعالی اباحه ایدوب ذبح قرابین عادتنی وضع ایلمشدر. مؤخراً [ویشنو — Vishnou] نامنده بری براهما مذهبنی هندلیلرك اخلاق ملیه‌لرینه کوره تعدیل ایتدیکندن بو دخی جسم مقدس یعنی معبود اتخاذ اولنمغله [ا.و.م — O-V-m] حروف ثلثه‌سیله یالکز برهجانی افاده ایدن [تریمورتی — Trimurti] نامنده برتثلیث حصوله کلدی.

براهما نام معبودك کلامنی متضمن اولوب وه‌دا نامیله درت جلددن مرکب اولان [کتاب الوحی] میلاد عیسادن ۱۵۰۰ سنه مقدم [ویاسا — Vyassa] نامنده برذات طرفندن تنظیم اولنمش ایدیسه‌ده عقائد دینیه‌یه عدم مبالاتی اولانلر طرفندن برچوق زمانلر کتم واخفا ایدلمش ایدی. کتب مذکوره‌نك برنجیسی فنون شتادن باحث آنسیقلوپدی طرزنده ترتیب اولنمش بیوك برجلد اولوب درت کتابدن مرکب اولان ایکنجیسی طبدن، موسقیدن، فن حربدن، وفن ماکنه‌نك التمش درت صنعتندن باحث ایدی. اوچنجیسی الهیات وادبیاتی متضمن اولوب [پوراناس — Puranas] نامنده اولان دردنجیسی دخی وه‌دانك شرح وتفسیری ایسه‌ده مع التأسف مندرجاتنده‌کی حسیات عالیه برطاقم خرافات وترهات ایله مزج ایدلمشدر. ایشته بوکتابلرده شرح وتفصیل اولنان اساطیر بی‌نهایه اساطیر یونانیه‌نك مأخذی اولوب فلاسفهٔ یونانیه‌نك اکثر مباحثی دخی هند فلسفه‌سندن مأخوذدر.

[ساکیا — Sankhya] [نیایا — Niaya] [وه‌دانتا — Védanta] نامیله اوچ مسلکه منقسم اولان هند فلسفه‌سنك هر بری واسع برادبیات دیمك اولوب خلاصهٔ مآلیٔ روح تکرار معدوم اوله‌رق تنفی وتصفی ایدر » مقصدینی انتاج ایدر.

فلاسفهٔ مذکوره‌نك تطبیقاتنی محتوی اولان [دهاما - ساسترا Dhama-Sastra] نامنده‌کی مجله میلاددن اون ایکی عصر مقدم [موری — Mouri] اسمنده برذات طرفندن جلب و تألیف اولنمشدرکه کتب مذکوره‌نك خلاصهٔ مندرجاتی [پانته‌ئیزم — Panthéisme] مسلکنه منجر اولور.

مؤخراً هندستانده ظهور ایدن [بودا — Buddha] مذهبنك عقائد اساسیه‌سی بروجه آتیدر :

آثار لطف و کرمی ارض اوزرنده
مشهود اولان جناب خالق مقدس سماده
اولوب حسن اخلاق، جدیتی، وحدانیت
الٰهیه‌یه قائلیتی، بنی بشر بیننده مساواتی
توصیه و آتیده‌کی خصوصات خمسه‌یی شدتله
امر ایدر: « انسان و کرك حیوان کافهٔ
ذوی الارواحی قتلدن اجتناب – سرقتدن
حذر – زنادن توقی – کذبدن اجتناب –
شرب مسکراتدن احتراز » لکن پانته‌ئیزم
مذهبیله مسلك تناسخ وروح بشرك درجه
بدرجه تصفی ایدرك نهایت روح اللهه راجع
اولمسی فکری بودا مذهبنك عقائد اساسیه‌
سنی تشکیل ایدر.

بودا مذهبی بنی بشر بیننده‌کی مساواتی
تأمین ایچون صنوف اهالینك رسماً الغاسنی
توصیه ایتمکده‌در. بودا مذهبنك طرفدا-
رانی جنوبی آسیاده کوندن کونه تزاید ایدرك
آززمان ظرفنده تبته وچینه قدر منتشر
اولمش والیوم اوروپانك بعض طرفلرینه
بیله سرایت ایلمشدر.

هندستان قطعه‌سی منافی یکدیکرینه
منافی بولندیغی جهتله بینلرنده منازعات
ومحاربات اکسیك اولمیان وصنوف امتیازا-
تیله برهمنلر طرفندن اداره اولنان برطاقم
اوفاق اوفاق حکومات مستقله‌یه منقسم اولوب
حکومات مذکوره‌نك منقسم بولندیغی
ولایتلر زعامت اصولیله بروالی اداره‌سنه
احاله اولنمش ایدی. اهالینك حکومته اولان
صداقتی حسن محافظه ایتمك اوزره ولایتلرك
اداره‌سی والیلره قید حیات شرطیله احاله
وتفویض اولنور ایدیسه‌ده اکثریا داعیهٔ
استقلال ایله اهالینك اخلاقی بوزدقلری
جهتله صیق صیق عزل اولنه‌رق یرلرینه
دیکرلری تعیین اولنوردی.

اطفاله کوچك یاشلرنده صنایع تعلیم
اولنوب فکرلری وطن وملت حقنده محبت
وحسن نیت ایله تربیه اولنوردی. لکن
اهالی بیننده‌کی عدم مساوات ترقیٔ صنایع
ومعارفی تکثیر نفوسی مانع اولمغله برابر عوام
اهالی دین منجملك وطبابت نامنه اوله‌رق
صرف برهمنلرك انتریقلرینه موافق ترتیب
اولنمش اکلاشلمز برطاقم سرائرك دخی
تحت تضییقنده بولندقلرندن دفعی غیر قابل
برمصیبتك دائما محکومی ایدیلر.

(ادبیات)

هند ادبیاتنك [سانسقریت — Sanscrit]
تعبیر اولنان لسان عذب البیانی لاتین ویونان
لسانلرینك اناسی مقامنده ایسه‌ده آنلردن
دها زیاده اسماء خاصه‌یی حاوی بولندیغی جهتله
دها ساده ودها زنکین برلساندر. هندلیلر
علوم وفنونی منظوم اوله‌رق نشر ایدرلردی.
فلسفیات والٰهیات وعلم تکوین کائناته دائر
برچوق منظومه‌لر یازمشلر وحتی مشهور
[مانو — Manou]قانوننی دخی منظوم اوله-
رق نشر ایتمشلردی. معبودلرك تجسملرندن
باحث جلدلرله منظومه‌لر واردرکه بونلرك الك
مشهورلرندن بری [رامایانا — Ramayana]
نامنده‌کی منظومه اولوب [راما] نك مظفر-
یت مشهوره‌سندن [ویشنو] نام معبودك
جنلرك رئیسی اولان [راوانا — Ravana]
شکلنده تجسمندن بحث ایدر. دیکری ینه
[ویشنو] نك دیکر برتجسمندن بحث ایدن
[ماهاباراتتا — Mahabharatta] نام منظو-
مه‌در. سانسقریت لسانی اوزره یازلمش
۲۵۰,۰۰۰ دن متجاوز مباحث ادبیه اولوب
بونلردن پك چوغی سلیس و دلکشدر.
الحاصل هندلیلرك اشعار وغزلیاتی وترازدی
طرزنده یازلمش آثار منظومه‌لری اوقدر
چوقدرکه انلرك کافه‌سنی مطالعه ایتمکه عمر
بشر غیر کافی کیدر.

(آثار معماریه)

هندیلرك آثار معماریه‌لری حقیقةً
شایان تماشا اولوب صنعت هیکلتراشیده‌کی
مهارت فوق العاده‌لرینی حیرت بخش انظار
اولان لایعد ولایحصی صنمخانه‌لرله صنملرك
جسامت وصنعتی کوسترمکده ایسه‌ده اصنام
ایله تصویر علویت خصوصنده یونانیلرك
کمنه وارەمامشلردر. یونانیلر منحوته‌لرینی
هندلیلر کبی مخیل معبودلر شکلنده تصویر
ایتمیوب انسان صورتنده ترسیم ایدرلردی.
هندیلرك آثار معماریه‌سی مدلولی مخیل
معمالقدن قورتیله‌مدیغی جهتله لطافت ظرا-
فتدن محروم اولوب کرچه رصانت وجسا-
مت جهتیله شایان تماشا ایسه‌ده صنعت حسن
تصور خصوصنده ترقی ایده‌مامشلردر. کرك
هندده وکرك مصرده الك عادیلرینه وارنجیه
قدر بالجمله صنعتکاران غایت خشین اولان
صماقی وبازالت طاشلری اوزرنده کمال جهد
و اعتنا ایله اجرای صنعته چالشمشلرسه‌ده
تصور وتصویر خصوصنده رهبانیت فکرندن
قورتیله‌مدقلری جهتله صنعتلرینی ایلرو
کتوره‌مامشلردر. کرچه صنعتده موجد
دکللر ایسه‌ده حسن تصورله سرعت تصویر
خصوصنده یونانیلر غایت ماهردرلر. هند-
ستانده صنایع معماریه اساساً کوچبه کلبه-
لرندن و[تروغلودیت — Troglodyte(۱)]
دنیلان اهالینك ساکن اولدقلری مغاره‌لردن
بدأ ایدر. بوندن بشقه هندستانك بعض
طرفلرنده غایت جسیم یکپاره قیالره واسکی
لاتینلرك بعض قصباتی محیط اولان دیوارلر
کبی خرجسز اوله‌رق ایستیف ایدلمش
جسیم طاش یغینلرینه تصادف اولنورکه آثار
مذکوره [سیکلوپس — Cyclopes] نامیله
معروف اولان قوی البنیه برقومه عطف
واسناد اولنمقده‌در. زمان قدیمده حکمدار
لرك وقهرمانلر کبی مشاهیرك مقابری اوزرینه
علامت اولمق اوزره بویله طاشلر ییغدقلری
مرویدر. هندلیلر نزاکت حس وحسن
طبیعتدن محروم بولندقلری جهتله دیولر
وعفریتلر مثللو اجسام مخیلهٔ جسیمه‌یه
اعتقادلری کبی اثرلرنده دخی دیولره مخصوص
اولان لطافتسز جسامتی کوسترمکده‌درلر.

هیمالایا طاغلری اتکلرنده غایت سرت
قیالرحك اولنه‌رق جسیم مکعبلر شکلنده
انشا اولنمش اولان [ماهابالیپور —
Mahabalipour] نامنده‌کی یدی عدد
صنمخانه دخی شایان تماشا آثاردندر. مذکور
صنمخانه‌لرك نردبانلری ایله ستونلری
وبولمه دیوارلریله کمرلری والحاصل کافهٔ

(۱) اشبو اهالی زنجی، عرب، مصریلردن
مرکب اولوب قبل المیلاد آفریقادن هندستانه
هجرت ومغاره‌لرده اختیار اقامت ایدرك مرور
زمان ایله تکثر ایتمشلردر.

اقسام داخلیه‌سی یکپاره قیالرك حك
اولنمسندن متحصل اولوب جدار ستوننك
سطحلری اوزرینه لایعد اصنام حك وترسیم
اولنمشدر. بومبای قربنده قرق درت مترو
عرض وطول و قرق بش مترو ارتفاعنده
اولان جسیم برقیا فیل شکلنده حك وتحنیت
وهندا عاظمنك موتالرینك وضعی ایچون
درونی دخی تجویف اولنه‌رق داخلنده‌کی
منشور مربعی شکلنده اللی درت عدد یکپاره
ستونلرك اوزری انواع حیوانات وازهار
رسملریله تزیین اولنمشدر. دها بومثللو بر
چوق مغاره‌لر موجود ایسه‌ده الك زیاده
شایان تماشا اولان [دهقان] ده‌کی [الورا —
EHora] مغاره‌سیدر. محل مذکور ارا-
ضیسنده‌کی غایت خشین قرمزی غرانت
طاشلری اوزرینه یکرمی مترو عرض واوتوز
مترو عمقنده اوله‌رق معبد اتخاذ اولنمق اوزره
۶,۰۰۰ دن متجاوز چقورلر حفر ودرو-
نلرینه‌ده ذوار بعة الوجوه اهرام ناقصی
شکلنده ستونلر اقامه اولنوب اوزرلرینه
متعدد کوپریلر انشا اولنمشدرکه حفرات مذکو-
ره‌نك معقری فیل شکلنی ارائه ایدر. بو
مثللو مغاره‌لر تشکیل ایدن آثار محکوکه‌دن
بشقه غرانیت وبازالت طاشلرندن انشا
اولنمش برچوق آتشکده‌لر ومتعدد دیکیلی
طاشلر واثار نفیسه‌دن معدود اوله‌جق درجه‌
ده انجه ایشلنمش یوزدن متجاوز ستاتولر
موجود اولوب هربری هندلیلرك فن معما-
ریده‌کی درجهٔ مهارتلرینك برر تمثال
مجسمیدر. [رومانسورام] ده استقامتلری
یکدیکرینه عمود اوله‌رق بربری اوزرینه
افقی وضع اولنمش طاشلردن یوز قدم ارتفا-
عنده بردیوار موجود اولوب اوزری تصا-
ویر عجیبه ایله تزیین ایدلمش وبونی متعاقبنه
بومثللو احجار ایله انشا اولنمش غایت جسیم بر
کمروار درکه منشور مربعی شکلنده ۲,۵۰۰
عدد ستون اوزرینه مبنی کذلك اوزری تصا-
ویر غریبه ایله منقشدر.

بوندن تقریباً ۴,۰۰۰ سنه مقدم انشا
اولنمش اولدیغی روایت اولنان [شیالامبر-
ون — Sohialembrun] معبدی هند آثار
معماریه‌سنك کوزللرندن بریدر. بومعبدك
درت قپوسندن هربری اوزرنده یکدیکرینه
برزنجیر ایله مربوط و۳۷ مترو ارتفاعنده طا-
شدن معمول درت عدد اهرام موجود اولوب
بونلرك اوزری طاشدن مصنوع غایت جسیم
برهیکلله مستوردر. اقوام عتیقه‌نك بومثللو
آثار جسیمه‌سنه عطف نکاه اولندقجه مورخ
مشهور هرودوتك سمیرامیسك [پازیستان]
طاغنی یاردیغی حقنده‌کی روایته ایناملق
لازم کلیور.

هندلیلر علوم دینیه‌یه حصر افکار ایتد-
کلری جهتله علوم طبیعیه‌ده ترقی ایده‌مامشلر-
سه‌ده شطرنج اویوننی وپاموق کاغدینی وعلم
هیئتده باطلمیوس مسلکنه مغایر بر دیکر
مسلك واصول مثلثات ایله علم جبری وارقام
هندیه دینلان بردن طقوزه قدر اولان ارقامی
ایجاد واختراع ایتمشلردر.

بوندن میلیون سنه‌لر مقدم موجودیتلرینی
ادعا ایدن هندلیلرك بدایت احوالنه دائر
روایات صحیحه‌یه دسترس اولنه‌میوب فن
تاریخك قبول ایده‌میه‌جکی برطاقم ترهات و
اساطیرك ایسه معقولات ایله مزجی مناسب
کورلمامشدر. کویا قطعهٔ مذکوره‌ده بدایةً
دیو و عفریتلر تشکیل حکومت ایدرك ۱۳
عصر قدر حکومتلری دوام ایتمش ومؤخراً
مسند حکمداری عبدالشمس و عبدالقمر
نامیله بربرینی تعقیب ایدن ایکی سلالهٔ حکمدا-
رییه انتقال ایدوب بونلرده ۱۰,۰۰۰ عصر
قدر اجرای حکومت ایتدکدن صکره منقرض
اوله‌رق [ناغادا] نامنده [سرسوت —
Sersoute]لی برذاتك کندی نامنه اوله‌رق
تشکیل ایتدیکی سلاله دخی برچوق زمان
حکومت ایتدکدن صکره ایکی‌یه آیریلوب بری
[عود]ودیکری [پراچیزنانا] یی مقر حکو-
مت ایدینه‌رك چینلیلر وفرعون مصر سزو-
ستریسله برچوق خونریزانه محاربه‌لر ایتمشلر
وبرروایته کوره تبتلیلرله متفقاً چین حدو-
دینه داخل اوله‌رق چین حکمداری [شانغ
قون]ی اسیر ایلمشلردر. بوسلاله‌نك
حکمدار اخیری اولان [ژوباخنو —
Jubahnu] زماننده [قانوش — Kanuche
شهری اهالیسندن بری حکومتی غصب وشهر
مذکوری مقر اتخاذ ایدرك کندی نامنده‌کی
سلاله‌یی تأسیس ایلمش ویدی عصر قدر حکو
متلری دوام ایدن بو سلاله‌دن التمش قدر
حکمدار کلوب تاتارلر و آثورلرله ایتدکلری
محاربانده مغلوب اولمشلردر. اندن صکره زمام
ادارهٔ حکومت (دهقان) شهری اهالیسندن
برذاتك ید استقلالنه انتقال ایتمش ایسه‌ده
خاندان شوکت عنوان عثمانینك مبدئی عد
اولنان وقدم موجودیتی تا بوزمانلره قدر
واران اوغوزخان ایله ایتدیکی برمحاربه‌ده
مجروحاً وفات ایتمکله ریاست امور حکومته
کویا ۳۰۰ سنه قدر حکومتلری دوام ایتمش
اولان اولادقردن [پاندول — Pandul]نام
سلاله کچوب بونلرك یونانیلرله حرب ایتمش
اولدقلری مرویدر. اندن صکره مسند
حکمداری (موریان — MOryan) سلاله
سنه انتقال ایدوب حیدر آبادی مقر حکو-
مت اتخاذ ایتمشلر ومورخ مشهور سزارقانتو-
نك روایتنه کوره بوسلاله‌نك اواخر حکو-
متنده هندستانده محاربات ظهور ایدرك ممالك
هندیه یدی حکومته تقسیم اولنمش و برزمان
دخی بووجهله اداره اولندقدن صکره (پالا-
غوپتا — Palagopta)نامنده بری حکومت
سبعه‌یی برلشدیره‌رك کندی نامنده اولان
سلالهٔ حکمداری‌یی تأسیس ایلمشدر.
اسکندر کبیرك هندستانه ورودی اشبو حکومت
سبعه زمانته مصادفدر.

پالاغوپتا سلاله‌سنك دردنجی حکمدا-
ری اولان (ناغریا — Nagrya) زماننده
دهقان اهالیسی کسب استقلال ایدرك وقو-
عات تاریخیه‌سی مجهول اولان (شاندوران —
Chandouran)حکومتی نامیله برحکومت
تشکیل ایلمشلردر. نهایت برآرالق اشکانیان
عجملری هندستان اوزرینه هجوم ایتمشلر-
سه‌ده هندلیلرك سلیفکه‌لیلر ایله ایتدکلری
اتفاقه مقاومتدن عاجز قاله‌رق عودته مجبور
اولمشلردر.

اندنصکره (ویقرامادیا — Vicramadia)
سلاله‌سنك ظهورینه قدر اولان وقوعات

تاریخیه مجهول اولوب سلالهٔ مذکوره زماننده هند جنوبیده ظهور ایتمش اولان قاریشقلقلر نتیجه‌سی اوله‌رق هندستان بر طاقم راجه‌لقلره تقسیم اولنمش وحکومات اسلامیه‌دن امویلر . عباسیلر . غزنویلرله ایتدکلری محاربانده سطوت اسلامیه‌یه تاب آور اوله‌میه‌رق پك چوغی دین مبین احمدی ایله تشرف ایتمشدر.

انکلتره قرالیجه‌سی (الیزابت) زماننده انکلیزلر تجارت بهانه‌سیله اولا هندستان سواحلنده‌کی اطه‌لره ودها صکره هندستانه داخل وانلری استرقاباً فرانسزلر دخی فرجه‌یاب دخول اولوب هند راجه‌لری بیننه القای فساد ایدرك انلرك نفاقندن بالاستفاده هند حکومتلرندن اك قویسی اولان اردو حکومتی اوزرینه عجملری تسلیط وکویا اعادهٔ صلح ایچون اوروپادن عسکر جلب ایدرك هندستانك قسم کلیسنی ضبط وتجارت قومپانیه‌سی نامیله عسکر بسلمك حقنی حائز بر قومپانیه تشکیل ایتمشلر ومؤخراً فرانسزلری ده طرد واخراج ایدرك عادتا قومپانیه نامیله بر حکومت مستقله تشکیل ایتمك ایستمشلر ایسه‌ده هندلیلردن آلمش اولدقلری عسکر بیننده بر غوغا ظهوری هندستانك انکلتره دولتی طرفندن ضبطنی موجب اولمشدر.

مکتب طبیهٔ شاهانه تاریخ عمومی معلمی
علی راضی

﴿ سواحلك ﴾

(پروژکتورلر ایله اصول مدافعه‌سی)

« سواحلك مدافعه‌سنه دائر ملاحظات عمومیه »

بر دولت ساحله‌نك سواحلنك مدافعه‌سی افق بحری‌یه مدنظره مالك اولان ساحل بطریه‌لری وفورلرینك انشا اولندقلری برونلر، اطه‌لر، بناشیلمسی قولای لیمانلر ومرسی مدخللری کبی نقاط سوق الجیشیه‌نك وعین وجهله عسکری لیمانلرینه مدخل ویرن وقعرلری تورپیل خطلریله تسدید ایدیلن بوغازلرك مدافعه‌لرینی استلزام ایتدیرور.

مدافعهٔ بحریه‌یه تخصیص ایدیلن استحکاماتك اهمیتلری وتحت الماء ترتیب ایدیلن لغملرك اقتداری هرنه اولور ایسه اولسون بر دشمن فیلوسنك مهاجمات لیلیه‌سنه مقاومت ایده‌بیلمك ایچون ضیاء الکتریقنك الزم اولدیغی عمومیتله قبول اولنمشدر.

طوپجیلغك ترقیاتی کوندوزین اجرا ایدیلن حرکاتی کیت کیده تهلکه‌لی قیلدیغی کبی بالجمله حرب سفینه‌لرینه وضع اولنمش پروژکتورلرك مدبرانه اولان استعمالی تسلیح وتجهیزك مساوانی حالنده کیجه‌لین اجرا اولنان حرکاته بیوك بر احتمال موفقیت اعطا ایدر.

کذلك برقاچ سنه‌دنبری صنف عسکرینك سواحل محاربه‌سنده میل ونیتی بو اصول تعبیه‌یی توسیع ایتمك جهتنه انهماك وتوجه ایتدی.

فرانسه وانکلتره‌ده اخیراً اجرا ایدیلن دکز مانوره‌لرنده کوندوزین هیچ بر جدی حرکاته تشبث اولنمیوب بتون حرکات مهمه کیجه‌لین اجرا اولنمشدر.

(بر ساحل بطریه‌سنك ویا تنویر اولنمامش)

« بر تورپیل خطنك هجومی »

پروژکتوردن محروم اولان بر ساحل استحکامنك وسائط مکمله‌یه مالك بر دشمن طرفندن هجومی حالنده حال وموقعی پك شاتسز بولنوب بو نوع تشبثی اجرایه مأمور اولان فیلو قوماندانی ساحلی پروژکتورلریله تنویر ایتدیردیکی کبی حزمهٔ ضیائیه‌لرینی مدافعین اوزرینه توجیه ایتدیره‌بیلور. بو شرائط داخلنده مدافعینك نشان آلمسنك غیر ممکن اولدیغی بدیهیدر. چونکه پارلاق رنکه مالك ضیاء الکتریق ایله کوزلری پك زیاده قاشمش بولنان طوپجی افرادی « آویزو » و « قروازور » پروژکتورلرینك تشکیل ایتدکلری ضیا پرده‌سنك کیروسنده قالان بیوك حرب سفینه‌لرینی تفریق ایده‌مزلر بالعکس بو وضعیت ظلمت کامله‌ده بولنان فیلو نشانجیلرینك « آویزو » و « قروازور » لرك پروژکتورلری سایه‌سنده هدفی تفریق اولنور صورتده مشاهده ایتملرینه مساعده ایتدیکندن هجوم ایچون پك مساعددر.

دشمن بو تعبیه‌یی استعمال ایدرك آتیده‌کی ضعف فائده‌یه مظهر اولوب بری کندیسنده پروژکتور بولنمدیغی حالده کیدن زیاده دشمن طرفندن پك آز کوریله‌بیلمسی دیکری کندی کورلدیکی حالده ساحلی یعنی هدفی تنویر ایده‌بیلمسیدر.

پروژکتورلرله ساحلدن تنویر ایدلمامش وتورپیل خطلریله مدافعه اولنمش بر بوغازك کوندوزین هجومی تهلکه‌لی اولدیغی نسبتده کیجه‌لین هجومی قولای اولور. مهاجمین بدایةً قعره یرلشدیرلمش ثابت تورپیدولری محو وخراب ایتمك وسائطنی تحری ایدر. بونك ایچون طبیعی ضیاء قمردن عاری مظلم بر کیجه‌یی انتخاب ایدر. مهاجمین طرفندن کوندریلن وظلمت لیل سایه‌سنده مدافعین نظرندن کندیلرینی سز ایتدکده هیچ زحمته دوچار اولمیان کوچك صندالر سهولتله جریان الکتریق قابلولرینی طرایه‌رق ارایوب بولورلر . بو عملیاتك ختامنده آرتق تورپیللر مخاطره‌سز اولدقلرندن دشمن فیلوسی کوندز اثناسنده بناشه‌مدیغی تورپیل خطلری اوزرندن طولو استیم ایله کچر.

اکر ساحلك نورلری دشمن فیلوسنك موجودیتنك وقبیله فرقنه وارورلر ودشمنده بر منتظم محاربه‌نك لزومنی حس ایدرلر ایسه کندیسی علی العمیا بر صورتده توجه ایدیلن مدافعین آتشندن پك خسار دیده اولمیوب بالعکس کندی پروژکتورلرینی اشعال ایله طوغریدن طوغری‌یه مدافعین طوپچیسنی تنویر ایدرك انداختلرینك دها زیاده عدم صحته بادی اولدیغی کبی کندی انداختنی صحتله اجرا ایده‌بیلمك ایچون پروژکتورلرندن استفاده ایدر.

اوزاق مسافه‌یی الکتریق ضیاسیله تنویر حرب فیلولری ایچون اولدیغی کبی سواحلك مدافعه‌سی ایچون دخی الزمدر. ضیاء الکتریقنك معاونت ایتمامسی حالنده بیوك چاپلی مؤثر انداختلی طوپلرله مجهز بر طوپجی کوندزین حائز اهمیت اولدیغی درجه‌ده کیجه‌لین اهمیتنی غائب ایدر.

(تورپیل خطلرینك صورت تنویری)

بر ساحلك مدافعهٔ ضیائیه‌سنك تأمین اولنمسی ایچون طوپجی‌یی حاوی اولان وکیجه اثناسنده هجوم ایدیله‌بیلن فور، بطریه، استحکام کبی تقویه اولنمش هر «عروب» ك دشمن فیلوسنك استیلا ایده‌بیله‌جکی افق بحری قسمی تنویر ایلمسی اقتضا ایدر بو حالده خدمتی داعی ظن وشبهه کوریلن هر کمی‌یی کشف ایدوب مدافعینه اشارت ویره‌بیلمك ایچون تهلکه‌لی ودشمنك بناشه‌بیله‌جکی منطقه‌یی کشف ایتمکدن عبارت بولنان بیوك اقتدار ضیائیه‌لی بر ویا ایکی «تحری پروژکتور» لرینی تحکیم اولنمش غروبك جوارینه وضع ایتمك لازمدر. بوغاز ویالیمان مدخلنك تنویری کچیدك عرضنه کوره عین وجهله بیوك اقتدار ضیائیه‌لی بر ویا برقاچ تحری پروژکتورلریله تأمین ایدلمش بولنور.

بوغازی سد ایدن ثابت تورپیدو خطلرینك تنویری ایکی جنس آلتله اجرا اولنور: برنجی جنسی دشمنك موجودیتنی آکلامق ایچون افق بحری‌یی شعاعاتیله طرایه‌جق صورتده تورپیدو خطلرینك ایلروسنه یرلشدیرلمش بیوك اقتدار ضیائیه‌لی بر ویا برقاچ پروژکتورلر ایکنجیسی مقدار کفایه‌ده عریض اولان حزمهٔ ضیائیه‌لرینی، بتون طولی اوزره تنویر ایده‌جکلری تورپیل خطوطی اوزرنده غیر متبدل صورتده طوتان ثابت استقامتلی بر ویا ایکی پروژکتور.

بیوك اقتدار ضیائیه‌لی تحری پروژکتورلرینك وظیفه‌سی دشمن کمیلرینی اوزاقدن کشف ایتمك واندلختی بو وجهله صحت تامه ایله تنظیم اولنه‌بیلن ساحل بطریه‌لرینه کمیلری کوستروب حرکتلرینی کوزدن آییرمیه‌رق تعقیب ایتمکدن عبارتدر.

مذکور آلاتك حزمهٔ ضیاعیه‌لری . دشمن کمیسنی دیکر پروژکتورلرله تنویر ایدلمش تورپیل خطوطی منطقه‌سنه کیرنجیه قدر کوزدن غائب ایتمزلر بو زمانده راصدلر طرفندن ویریلان بر اشارتده تورپیدونفرلرینك جریان الکتریق قابلولرینی بر بریله تماسه کتیردرك آتیده اتمام دورك وتوعیله انفلاق ناکهانی حصوله کلور.

بو شرائط داخلنده تأسیس اولنمش تنویر الکتریق مدافعه‌یه تعرضدن زیاده بتون قدرت عملیه‌سنی اعطا ایدر. چونکه مهاجمین فیلوسنده‌کی پروژکتورلری اشعال ایتدیکی وقت موقعنی دشمنه افشا ایتمش اولور حالبوکه مدافعین پروژکتورلری بطریه‌لردن بر

خیلی مسافه‌ده وظلمت لیل سایه‌سنده اخذ موضع ایتدکلرندن بو صونکیلر ظلمت کامله‌ده قالوب بو حالك ایسه هم کندیلرینك دشمن طرفندن کورنلمسنه وهمده رؤیتلرینك تسهیل ایدلمش اولمسنه سبب اولدیغی آشکاردر.

تنویر الکتریقنك تأمین ایتدیکی فوائد کثیره، طوپجی مالزمه‌سنك تأسیسی ایچون ایجاب ایدن مبالغه نسبتله آز واهمیتسز بر مصرفله استحصال اولنمشدر. پروژکتورسز، سواحلك مدافعه‌سی کیجه اثناسنده تمامیله امحا اولدیغی کبی مالزمهٔ حربیه قیمتنك یوزده (٣: ٤) نی تشکیل ایدن پروژکتورلرله‌ده مدافعه‌یه بتون تأثیر وقوتی اعطا ایدیلور. انکلتره وبالخصوص فرانسه‌ده ١٨٩٢ سنهٔ میلادیه‌سنده اجرا قلنان دکز مانوره‌لرنده سواحل مدافعه‌سی ایچون ضیاء الکتریقنك استعمالی فوائدی اثبات اولنمشدر. مذکور مانوره‌لرده دشمنی تصویر ایدن هجوم فیلوسی هیچ بر حرکته تشبث ایتمزدن اول پروژکتور وآلات الکتریقیه استاسیونلرینی تخریبه چالشمشدر. حتی حزمهٔ ضیائیه داخلنده بولنلمدیغی حالده بیله مسافه‌نك صحت ایله تخمین اولنمسنه مانع اولان تخیلات بصریه‌دن طولایی بر پروژکتوره اجرا ایدیله‌جك انداختك نهایت درجه‌ده مشکل اولدیغی اکلاشلمشدر.

حرب کمیلرنده‌کی پروژکتورلر واسطه‌سیله سواحلك اصول تنویری

« دینامو » لفظیله تسمیه ایدیلن قوتلی منبع الکتریق ابتدای ایجادندن اعتباراً پروژکتورلر واسطه‌سیله حرب کمیلرندن اجرا ایدیلن تنویرات خارجیه‌یه تطبیق اولنمشدر. سفائن حربیه‌نك بوردالرنده پروژکتورلرك استعمالی عدسی الشکل وقطع مکافی معکسلر یرینه قائم اولان فرانسه استحکام میرالایی میرالای (مانژن) ك ایجاد مهمی سایه‌سنده فی زماننا هذا پك تعمم ایلمشدر .

یالکز فرانسه‌ده (سوئترهالیه وشرکاسی) فابریقه‌سنده اعمال اولنان مانژن پروژکتورلری ٠.٣ متره قطرندن اعتباراً ١.٥ متره‌یه قدر بر قطری حائز اولوب بو صونکیلر بالخاصه سواحلك مدافعه‌سنه تخصیص اولنمشلردر.

شمدیکی حالده میل عمومی سفائن حربیه‌نك بوردالرنده‌کی پروژکتورلرك عددینی چوغالتمق واونلری ایکی مختلف وظیفه ایله موظف قیلمقدر.

برنجیسی: پروژکتورلری چناقلقلر درونه وضع ایدرك مسافات بعیده‌یی تنویر ایتمك:

ایکنجیسی : کمینك اطرافنی مسافهٔ قریبه‌ده اولمق اوزره صو سطحنده تنویر ایتمك:

چناقلغه وضع اولنان پروژکتور ٠.٧٥ متره قطرنده اولوب مخصوصاً ترتیب اولنان بر مقانیزمه واسطه‌سیله کوکرته اوزرندن الکتریق ایله قوماندسی ممکن اولمشدر .

کوکرته اوزرنده بولنان راصد فرضا تورپیدو استیمبوطی کبی متحرك بر هدفی کوزدن آییرمامق ایچون حزمهٔ ضیائیه‌یه ویرلمسی ایجاب ایدن سریع ویا یواش ویا غیر محسوس حرکاتی پشنده‌کی قوماندہ مانیپولاتوری وسطه‌سیله بالذات اعطا ایدر.

کمینك اطرافنی مسافهٔ قریبه‌ده اولمق اوزره صو سطحنده تنویر ایتمك بالخاصه هجوم تورپیللرندن محافظه اولنمق ایچوندر .

دشمن فیلوسی بر بوغازی جبراً مروره سعی ایدر ویا بر لیمانی طوپه طوتمغه تشبث ایتدیکی وقتده درحال کوچك کورمزلر درونده پوصوده بولنان تورپیل حامللری میدانه چیقارق قاچمغه بیله سرعتنك آزلغندن ناشی موفق اوله‌میان دشمن کمیلری اوزرینه هجوم ایدرلر. هر بریسی هجوم اجراسنی تصارلدیغی کمی اوزرینه بر سرعت فوق العاده ایله ایلرولر. البته وقوعبولان انداختده بونلردن بر چوغی محو اولور ایسه‌ده ضایعات آز در بر دانه‌سی موفق اولسه (٦٠٠) کشی‌یی حامل بولنان (١٤) ملیون فرانقلق بر زرهلی قعر دریاده نابدید اولور. کیجه، قرا کلق وسیسلی هوالرده جسور، قوتلی وصغوق قانلی آدملر طرفندن سوق اولنان بر نوع هجوم ناکهانینك کمیلرده پروژکتور بولنمدیغی حالده ثمره بخش موفقیت اولمسی اغلب احتمالدر. ایشته بو کبی مهاجمات لیلیه‌نك اوکنی آلمق ویاهیچ اولمز ایسه وقتیله مدافعه‌یه حاضرلنه بیلمك ایچون کمیلرك اطرافنی صو سطحنده تنویر ایتمك اوزره پروژکتورلر استعمال اولنور .

پروژکتورلرك تاریخنه بر عطف نظر ٠ — ١٨٦٧ سنهٔ میلادیه‌سنده پارسده (شان دومارس) جوارنده‌کی الکتریق فابریقه‌سی مدیری موسیو «سوتتر» برنجی پروژکوری ایجاد وانشا ایدوب سنهٔ مذکوره‌دن اعتباراً شمدی‌یه قدر اولان پروژکتورلرك صورت توسعی واستعمالی تاریخی باشلوجه درت دوره تقسیم اولنور:

برنجی دورده عدسی الشکل پروژکتور موجود اولوب مقناطیسیت الکتریقی ماکنه‌لریله آلته مقتضی الکتریق تدارك ایدلمشدر .

ایکنجی دور (١٨٧٢) دن (١٨٧٨) تاریخنه قدر اولان زمان اولوب بو دورده مکمل بر منبع الکتریق اولان (غرام) ماکنه‌سی ایجاد اولنه‌رق سائر منابع الکتریقیه یرینه قائم اولمش وپروژکتورلرك محراقنك « قابلیت ضیائیه » سنی واسع صورتده تزیید ایلمشدر. مؤخراً فرانسه اردوسنده استحکام میرالایی (مانژه‌ن) ك ایجاد کرده‌سی اولان پروژکتورك ظهوری اوچنجی دوری تشکیل ایده‌بیلور فی الحقیقه مانژن پروژکتورینك ایجادیله ضیاء الکتریقی‌یی درجهٔ مکملیتده عاکسلر واسطه‌سیله ارتسام ایتدیرمك صنعتنده حصوله کلن مکملیت عادتا طوپجیلق فننده قوال افواه ناریه‌یرینه ششخانه‌لی وقویروقدن طولار افواه ناریه‌نك استعمالی ایله حصوله کلن مکملیت وترقی‌یه مقایسه اولنه‌بیلور.

دردنجی دورده ـ که دور حاضری تشکیل ایدر ـ منتسبینك آرزوی عمومیسی اشکال وجسامتلری کیت کیده صورت ومحل استعمالیله متناسبلرلرق ترتیب وانشا ایدیلن پروژکتورلرك نهایت درجه‌ده اصلاحیله بر حال خصوصیت و مکملیته ارجاع اولنمسیدر. بو نوع جسیم پروژکتورلر برنجی دفعه اوله‌رق (١٨٨٩) مشهر عمومیسنه وضع اولنمشدر. مارالذکر الکتریق فابریقه‌سی مدیری موسیو سوتتر ینه بو مشهر عمومی‌یه بر متره اللی سانتیمتره قطرنده سواحلك مدافعه‌سنده استعمال اولنان بر پروژکتور وضع ایتمش و بو آنه قدر انشا اولنان آلاتك قطری حد مذکوری تجاوز ایتمامشدر.

بو نوع آلاتك استعمال واداره‌سی طوپجی ویا استحکام صنفلرینه احاله قلنمشدر.

بو تشکیلاتك فرقی ایسه پروژکتورلرك صورت تعبیه‌سی وحرکات حربیه‌ده ایفا ایده‌جکلری معاونت ووظائف مهمه اوزرینه هنوز لایق وجهله تأسیس وتثبیت فکر ایدیله‌مدیکنی ایما ایدر. بعضلری ضیاء الکتریقنك صحرا محارباتنده استعمالنی ترجیح ایتدکلری کبی بعضلری ایسه بالخاصه موقع مستحکملرك ونقاط مهمهٔ سوق الجیشیه‌نك مدافعه‌سنه تخصیصنی الترام ایدییورلر. بو یولده منتسبین فنك سرد ایتدیکی ملاحظات هرنه اولور ایسه اولسون اختراعات جدیده‌دن اولان بو آلاتك جهت فنیه‌سی. الکتریق وبصری ولوازمات عسکریه‌ده مشابهی بولنمیان بو حرب ماکنه‌لرندن استفاده ایده‌بیلمك ایچون بیلنمسی لازم کلن عملی ونظری معلوماتدن طولایی استفاده مقصدینك کندیلرینك بو یولده ممارسه‌سی اولان ویالکز بونلرك استعمالنه مأمور ایدلمش بولنان ذواته تسلیم قلنمسیله حیز حصوله کله‌جکی شبهه‌دن وارسته‌در.

پروژکتورلرك صحراده بولنان بر اردونك حرکات حربیه‌سنده استعمالی

پروژکتورلرك صحراده‌کی وظائفی حال تعرضی ایچون اولدیغی کبی حال تدافعی ایچون دخی اهمیته مالکدرلر. کیجه هجوملرینك فوائدینه دائر قبول ایدیلان افکار ونسبةً ضعیف اولانسی وغیرت وفداکارلغه مقابل استحصال اولنان نتایج عظیمه وحزمهٔ ضیائیه‌لری سایه‌سنده دشمن خطنه اجرا ایدیله‌جك نظارت متمادیه‌دن طولایی هجوملرك کرکی کبی متزلزل اولمسی کیفیتی پروژکتورلرك اهمیتنی ارائه وتصدیق ایتمکده‌درلر. چونکه اکر مدافعین پروژکتوره مالك ایسه حتی نهایت درجه‌ده کمال متانت ایله اجرا اولنان بر کیجه هجومنك ثمره بخش موفقیت اولمسی مشکوکدر. چونکه بر پروژکتور بش آلتی کیلومتره مسافه‌ده ـ بو نوع هجومی منع ایتمکه کافی وبلکه زیاده‌در ـ بولنان بر یولی بر کوپری‌یی بر نهرك سواحلنی صورت مرئیه‌ده تنویر ایدر. فرض ایده‌لمکه اسلحهٔ ناریه‌ده‌کی تأثیرلی منزل خارجنده بولنان مسافات کبی پروژکتورك ده تشخیصی تمامیله قابل اوله‌جق منزلی مارالذکر مسافه‌دن آز بیله اولسه ینه حزمهٔ ضیائیه داخلنده یورینکه تسعی ایدن مهاجمینی ضیاء الکتریق پك ازعاج ایدرك حتی کوزلرینك دخی کور اولمسنه باعث اولدیغی اجرا ایدیلن تجارب عدیده‌دن مستبان اولمشدر.

مهاجمین دخی ضیاء الکتریقی پك فائده‌لی صورتده استعمال ایده‌بیلور. کیجه‌لین آوجیلر طرفندن اجرا اولنان هجوم اکر بر موقعدن بردنبره لمعه‌پاش اولان ضیاء الکتریق ایله یاردم ایدیلور و موقعه تقربلرینی دخی مدافعین سزمامش بولنور ایسه نسیم ظفرك مهاجمین طرفنه وزان اوله‌جغنه اطمئنان پیدا ایدیلور.

بالتجربه مثبتدر که نقلی قولای کوچك پروژکتورلر ایله هدف بللی بلورسز وغیر قطعی اوله‌رق تنویر ایدلمش اولسه بیله اسلحهٔ ناریهٔ حاضره‌نك صحتی آتشله مستور منطقه‌یه چوق وسعت ویرمیه‌جکندن دها طوغریسی مرمیات همان هدفه ویا اطرافنه اصابت ایده‌جکندن بیك، بیك ایکی‌یوز متره‌دن اجرا ایدیلن کیجه انداختی فائده‌لی ومؤثر اوله‌بیلور.

حزمهٔ ضیائیه‌نك خارجنده اخذ موقعه مجبور اولان ماهر نشانجیلر طرفندن حتی یقین مسافه‌دن بیله دشمن پروژکتورینه انداخت ایدیلن مرمیاتك اصابت احتمالنك پك آز اولدیغنی تجارب عدیدهٔ مفیده ظاهر و عیان ایتدیلر. بورادن استدلال اولنور که پروژکتور، غایت پارلاق اولان حزمهٔ ضیائیه‌سندن طولایی تخریبنی مشکل قیلدیغی کبی وقتیله خبر آلمامش و پروژکتوری بولنمیان بر دشمن اوزرینه آنسزین اجرا ایدیلان هجومده دخی مهاجمینی دشمن نظرندن ستر ایلمك فائده‌سنی حائزدر.

پروژکتورك ایشته بو مختلف طرز استعمالی، اداره‌سی عهده‌لرینه تودیع قلنان اشخاص مقدار کفایه‌ده مجرب بولنمدقجه برحسن نتیجه‌یی موجب اولماز. الحالة هذه صوك درجه‌ده اصلاح اولنه‌رق انشا اولنان آلات حسن اداره ایدلدیکی حالده کندیلرندن بکلنلمیان بر مقصده وفا ایده‌بیله‌جك اقتداره مالکدرلر. آلات مذکوره‌نك مدافعه ویا تعرضده مقتدر بر یاردمجی تشکیل ایلملری اهلیتلی برضابطك دست مهارتنه تودیع قلنملرینه منوط ووابسته‌درکه اداره‌لری، حال فعالیته قونلملری وایجابنه کوره حزمهٔ ضیائیه‌لرینك اطفاسی سرعت ممکنه ایله وقوعبوله‌بیلسون. بوندن ماعدا راصدلر کوندوزین ضیاء منتشره‌سنك حاصل ایتدیکی منظره‌دن بسبتون بشقه اولان وهمان افقی اشعهٔ ضیائیهٔ الکتریقیه ایله کیجه‌لین تنویر ایدیلان بر موقعك کشفنه آلشملیدرلر.

تطبیقات خریطه مطالعه‌سی کبی پروژکتورله تنویر ایدلمش کوزك احاطه ایده‌بیلدیکی بر بقعهٔ لیلیه‌یی کشف ومطالعه‌یه مساعده ایدر بونکله برابر متتبعین فن حتی کوندوزین دقتلیجه نشان قونیلان نقاطك بیله اثنای لیلده تنویر الکتریق ایله کشف و تشخیصی قابل اوله‌مدیغنی ادعا ایدرك صحراده آلات الکتریق ضیائیلرك بیوك بر فائده‌یی منتج اوله‌میه‌جغنی بیان ایتمشلردر.

حالبوکه تجارب متعدده کوزك بونوع تنویره الشدیغی حالده لیلاً کشف وتشخیصك پك قولای اولدیغنی تصدیق ایدیورلر. مع مافیه طبیعتی نامعلوم اراضی اوزرنده اجرا ایدیله‌جك حرکات لیلیه هیچ بر احتمال موفقیته مالك اولمدیغندن کرك مدافعه وکرك تعرضده لیلاً تنویری منفعتی موجب اوله‌جق نقاط مهمه‌یه بهمه‌حال کوندوزین نشان قونلسی لازمدر.

ممتاز یوزباشیلرندن
غالب

(ذیل)

سایهٔ ترقیوایهٔ جناب پادشاهیده اشبو پروژکتورلرك الك اعلالری الیوم ترسانهٔ عامره‌مز فابریقه‌لرنده اعمال اولنمقده بولندقلری کبی بونلرك حسن استعماللری ایچون دخی تلغراف و پوسته نظارت علیه‌سی فن قلمی مدیری سعادتلو امیل لاقووان حضرتلری طرفندن کنج ضابطانمزه منتظماً درسلر ویرلمکده اولدیغندن ترقیات عصریه‌نك بو جهتدن دخی حصهٔ استفاده‌مز تأمین اولنمشدر.

احمد مدحت

اسلامیت · حمیت

بر بهار اقشامی قاضی کوی واپورلرندن برینه راکباً سرای برونه طوغری کلدیکی زمان آفتاب مغرب کزین، کلکون، مهتز، رعشه‌دار، شعاعات واپسینیله عظمت وروحانیتك اجتماعکاه نورانیسی اولان معابد اسلامیانك محتشم قبه‌لرینی یالدیزلار.

اقشام اوزری تپه‌باشی جهتندن اشاغی‌یه طوغری ایندیکی صره‌ده، طبیعتك الك مساعد امتیازاتنه مظهر بولنان خلیجك، کویا تزیید زین واحتشامی ایچون، ترفع ایتمش کبی کورینان مناره‌لر کونشك صوك شعاعاتیله اشعه‌نثار نورانیت اولورلر.

زمینك نشو ونماسنه حیران قالدیغکز بر یاز صباحی بوغازایچی واپورلرندن بریسی سزی اورته‌کویه طوغری کتوردیکی زمان او ساحل ذی لطافتك بریسی کبی، پیش چشمانکزده لمعه‌نثار اولان جامع نور ساطع قلبکزی مخافت باری ایله پرخلجان، فکریکزی یاد قدرت ربانیه ایله ولهان، کوزلریکزی برفکر انتباه ایله زیروبالایه نکران ایدر.

شو مواقع لطیفه‌ده معابد مسلمینك رؤیتی قدر قلبی حس دیندارانه ایله املا ایده‌جك بر منظرهٔ روحانیه تصور ایتمك ممکنمیدر؟

روح صعود ایتدکجه انسان اولا خالقی صکره مخلوقی دوشونور. هر وجدان صاحبی ایچون مملکتنك، هم نوعنك، بالخصوص هم مذهبنك حصول ترقیسی اس سعادتدر! مناظر لطیفه‌سنه مجلوب، مواقع فوق العاده‌سنه حیران، معابد رصانت نشانه برحس دیندارانه ایله نکه‌انداز محبت اولدیغمز شو سویملی مملکتك روحی، عمران وترقیسیدر. اوراده ظهور ایدن هر حادثهٔ فوق العاده، هر شخصك نفسنه عائد برمسئلهٔ مهمه ایمش کبی فکرلری اشغال ایتمسی طبیعیدر! اختلاف وقوعنه کوره، قلبلری لبریز نشاط، افکاری پرنشوهٔ افتخار، ویاخود قلبی‌ده فکری‌ده موقوف الم واضطراب ایلر.

❀

مملکتمزده بر فاطمه علیه‌نك عالم مطبوعاتده، آثار حکیمانه ومحررات فاضلانه‌سیله ابراز اقتدار ایتمسی بالجمله منتسبین ادبی حیران فضائلی ایدر، ونام فضیلت اتسامنی بتون نسوان اسلامیه‌نك مفخری عد ایتدیرر.

بر مقبوله لمعان یتشیر، آثار منثورهٔ ادیبانه‌سیله، اشعار برکزیدهٔ دیندارانه‌سیله فطرةً مفتون بدایع اولانلری مجلوب اقتداری ایدر؛ وجود معززینی شو سویکلی ملتك الك قیمتدارلری عدادینه ادخال ایلر.

هر نره‌ده امضاسی کورولسه انسانه پك لطیف، پك روحپرور، پك جدی بر اثر مطالعه ایتمك سعادتنی وعد ایدن بر احمد راسمك برقاچ سنه‌لردنبری علی التوالی کتبخانهٔ ملیمزی تزیین ایدن آثار قیمتداری بولنورکه، رقت، جزالت، عبرت، حکمت، سلامت کبی برچوق اوصاف ومزایایی محتوی بولنان ملی حکایه‌لری کرچکدن نوادر آثاردن معدوددر.

« مشاق حیات » « تجارب حیات »

« لیال اضطراب » وثمرهٔ اخیر فضیلتی اولان « غم هجران » ناملریله معنون اولان اثرلری محرر ذی اقتدارینی عالم تحریرده، برنجیلر صره‌سنده بولندیرر. علم الروحه دائر اولان تدقیقاتی نه‌قدر رقیق، عمیق، اینجه، نازك وحقیقیدر! تشریحات روحیه‌ده تمیز ایتمش بولنان بو مقتدر ناثرك، بو فطری شاعرك تمادیٔ موفقیاتی ـ باعث استفاده‌مز، محصل لذائذ روحیه‌مز بولندیغی جهتله ـ بزم ایچون نخبهٔ آمال دینه‌جك درجه‌ده شدید بر آرزودر!

بر «مائی وسیاه» یازیلیر. بالجمله میال ترقی، طالب عرفان، منتسب ادب، دلدادهٔ فضیلت، مألوف فکر حکمت، تجارب دیدهٔ بشریت، بالخصوص مجبور حقیقت اولانلری، صورت تحریرنده‌کی اسلوب حکیمانه، طرز نوین دلپذیرنده‌کی مطالعات حقبینانه ایله حیران بدایع ایلر، تسخیر ایدر.

بو اثر جلیل مبدعانه، خالد ضیا، نام مبجلنی مملکتمزده مسلك حقیقیونك محییسی اولمق اوزره طامغه کافیدر.

اوراده قلب بشر اویله برطرز حکیمانه ایله تشریح اولنمش، حیات اجتماعیه‌نك ماهیتی اوقدر مدققانه ایضاح ایدلمشدرکه انسان هر جمله‌سنده هر سطرنده، بو صره‌سیله دیزلمش حقایق متوالیه‌یه کسب وقوف ایتدکجه، هر دقیقه، هر سوزی حقیقته تطبیقدن و بر تأثیر روح استیناس ایله دوشونمکدن، فکر اعتبار وانتباه ایله دوشونمکدن کندینی آلامز.

هنوز فریفتهٔ آرایش جهان اولمقدن تخلیص نفسه قدرتیاب اوله‌میانلر عالمده خیالات مسعودانه‌نك حقایق مدهشه‌دن نه قدر بعید اولدیغنی بو قیمتدار اثردن استدلال ایتملیدرلر.

ـ احمد جمیلك جریان بهارینی تعقیب ایدیش انسانه نوع بشرك خیالات معصومانه‌سنده هر واقعه‌ده، هر حادثه‌ده نه یولده آلداندیغنی، الك صافی، الك مقدس آمالنك نصل پامال مرارت حیات اولدیغنی، پك حقیقی، وجدی برطرز ایله ایضاح ایلر؛ ایشته حیاتده حقیقت محضه بوندن عبارتدر.

فکر حقیقت جو، تعریفات اشیا خصوصنده‌کی افاداتك، مادیاته مقارنت کلیه‌سی سببیله، هر جمله‌ده یکیدن حیرانی اولیور، بو ادیب مقتدر معیشت کبارانه‌یی‌ده حیات وضیعانه‌یی‌ده حقیقتده اولدیغی کبی تصویر ایدیور؛ الحاصل حیاتی یالدیزلامیور؛ همان اولدیغی کبی پیش نظر مطالعینه عرض ایلیور.

بر « راجی »نك سرکذشت سفیلانه‌سی ارباب ذکایی بتون سفهانك حالنه آجیتیور!

بر « اقبال »ك دورهٔ حیات حزینی، بر « ندیم » والده‌سنك اضطرابات ومتاعب مادیه ومعنویه‌نك زیر بار ثقلتنده ازیلوب پریشان اولمسی، واو پریشانلق ایچنده کوستردیکی متانت وعلوجناب نه قدر حقکویانه تصویر اولنیور؛ و بو صورتله عجز ومعصومیت نسوان نه بی طرفانه، نه عادلانه اثبات ایدیلیور!! ایشته ماهیت حیات اجتماعیه بودر.

بو معتنا اثرك شمدی‌یه قدر منظور چشم مباهاتمز اولان صوك صحیفه‌لرنده جمیل ایله برابر اغلامامق، انك کبی یپرتلمش برقلبدن صدور ایدن، آتشین کوزیاشلری اساله ایتمامك ممکن اولمیور، بو اثر نه قدر حسی! بو اثر نه‌قدر جدی!

موضوعندن بحثه جسارت ایتدیکم بو مکمل حکایه‌نك اسلوب روح پسندانه‌سنه دائر بیان مطالعه ایتمکده اعتراف عجز ایلرم، اکا جرأت بوقریحهٔ تنکك، شو خامهٔ بی قدرتك حدی دکلدر؛ یالکز سراپا شعر، شعر جدی، شعر علوی، شعر روحانی، شعر صمیمی دیمکدن کندمی آلامیه‌جغم.

❀

بالاده، شو مملکتده هر ظهور ایدن حادثهٔ فوق العاده، هر شخصك نفسنه عائد بر مسئلهٔ مهمه ایمش کبی فکرلری اشغال ایتمسی طبیعیدر، دیمشدم. شو پایتخت عظیمك هر نقطه‌سنه احالهٔ نکاه استحسان ایتدکجه کوکل برذوق وشوق عمیق ایله طولار، یتشدیردیکی ارباب کمالك وسعت اقتدارینه کسب اطلاع ایلدکجه، قلب، برحس شکران ایله لذتیاب اولور؛ الحاصل انسان بو کوزللکلردن، بو موفقیتلردن نفسیچون برحصهٔ سعادت تفریق ایدر. هر صاحب وجدان هم نوعنك سعادتیله مسعود، فلاکتیله بدبخت اولور؛ فقط یالکز بدبخت اولمق کافیمی؟ محتاج معاونت اولانلره قارشی ابراز حمیت ایتمك شعار انسانیتدر.

فکرمجه ـ بعض جنایات مدهشه مستثنا ـ اشنع سیئات: حسد، اکمل محسنات دخی حمیتدر. عجزم نفسمده تجربه ایتدیکم بر حس مشئومی تعریفه مساعد دکلدر؛ انك ایچون حسد کلمه‌سنك حقیله تعیین ماهیتی نجه ممکن اولماز. فقط شوندن امینم که دنیاده حس تعاون وحمیت قدر علوی بر حس دها یوقدر؛ انسان هم جنسندن بریسنك تخفیف بار المنه موفق اولدیغی زمان کوکلنده حاصل اولان انشراح فوق العاده هیچ بر لذتله قابل قیاس اوله‌مز! مضطرب اولانلره معاونت الك مقدس وظیفهٔ انسانیه‌در.

واقعهٔ اخیرهٔ مؤسفه سببیله شو صوك زمانلرده کرید محتاجین اهالیسنه قارشی شان عثمانی‌یه لایق برصورتده ارباب حمیت طرفندن بیدریغ بیوریلان معاونت انسانیتکارانه بحق سزاوار شکراندر. بو بیچارکانك امدادینه شتاب ایتمکده مسارعت کوسترن حمیتپرور وطنداشلریمزه، بالجمله نسوان اسلامیه نامنه، قلبم پرلرزهٔ تأثر اولدیغی حالده، عرض شکران ایلمکی وجیبهٔ وظائف شناسیدن عد ایلدم.

❀

١

حمیت بر فضیلتدرکه، علوی
ایدر اربابنی غایت مکرم.
او حسدر زبدهٔ لطف ومعالی
که ابرازیله دل اولمقده خرم.
حمیت عکس نور احمدی در!
حمیت صانکه ذوق سرمدی در.

٢

بزه محتاج اولان بیچارکانی
نصل ترك ایتملی کنج المده؟

مودتله مصابين زمانى
حمايتدر وظيفه بويله دمده،
امان، اى اهل انصاف ومروت!
حميت وقتيدر شمدى حميت

۳

صبى اغلار! كريبان چاك مادر،
اوكونلردنبرى والد نهاندر —
نه‌در يارب، نه بوحال مكدر؟
بو آفت كيم بلاى خانماندر —
كلير كويا بو يولده، خائفانه،
شو فرياد مؤثر كوش جانه:

٤

مؤثر پك بومدهش لوحه يارب!
كه ايتمكده خيالاتم بديدار
يورك اولمقده شرحه شرحه يارب!
كلنجه خاطره او حزن واكدار
دكل حيفا كه! خليا، بر حقيقت
نه‌مدهش، آه! پك مدهش مصيبت

٥

بزه حسب‌الحميه بر وظيفه
تعاوندر بو آفت ديدكانه
كلك ارباب وجدان نظيفه،
اولنسون چاره‌ساز اسلاميانه،
صحابت ايلمك محزون عبادى
اولور زيرا شفاى صدره بادى!

نكار بنت عثمان

اوفاق تفك دعوالر

بيوك بر همت قلميه اولمق اوزره اوروپا آداب معاشرتنى وطنداشلريمزه بيلديرمك ايچون عطوفتلو احمد مدحت افندى حضرتلرينك تحرير ونشر بيورمش اولدقلرى (آلافرانغه) عنوانلى مقالات غايتله خوشمه كيدن آثاردندر.

پك غريب تصادفاتدن اوله‌رق مقالات مز بوره‌يى بز بوراده طاتلى طاتلى اوقور ايكن پارسده حكام مشهوره‌دن (Carré) نام ذات (NosPetits Procés) يعنى (اوفاق تفك دعوالرمز) عنوانى تحتنده بر كتاب چيقارمش وبونده اوروپا طرز معيشتنه كوره خانه‌لرده، اوتللرده، باغلرده، تياترولرده، آپارتمانلرده، سيريرلرنده والحاصل هر درلو مسكن ومسيرده تحدث ايدن اوفاق تفك دعوالرك صورت حل وفصلنى واولبابده مابهاالتطبيق اولان مواد قانونيه ونظاميه‌يى كوسترمشدر.

تماميله موافق امل بر ذيل مكمل طرزنده كتاب مز بورى بالترجمه عطوفتلو احمد مدحت افندى حضرتلرينك مقالات عليه‌لرينه (لاحقه) اوله‌رق نشر ايتمك ايسته‌مش وحتى مقدمه‌سنى مشار اليه حضرتلرينه بر تذكرۀ عاجزى صورتنده بالترتيب (فانى دنيا خوشدر اما عاقبت موت اولمسه) مصراع مشهورينى تجديداً (عيش ونوش اوروپا خوشدر دعاوى اولمسه) مصراعنى شيرازۀ ديباجه اتخاذ ايلمش ايسه‌مده كتابى تتبع ايتدكجه مندرجات كتابك عيناً ترجمه‌سندن بزم خلقجه چندان استفاده اولنه‌ميه‌جغنى وبناءً عليه كتاب مز بورك نمونه اتخاذيله بزه مخصوص اوله‌رق (اوفاق تفك دعوالر) عنوانى وياسائر بر نام تحتنده مخصوصاً بر اثر يازلمسى مناسب اولوب بودخى حقوق آشنايانمزدن مركب بر هيئت اهل قلم وساطتيله وجود پذير اولور ايسه حقيقةً عمومه بر خدمت ايدلمش اوله‌جغنى اكلاديغمدن كتاب مز بورك عيناً ترجمه‌سندن صرف انظار وبر وقت مناسبده حقوق آشنايان ارباب قلممزى بويله بر اثر يازمغه تشويق ايتمكى داخل دائرۀ افكار ايليوب بوكونكى كونده ينه افندئ مشار اليه حضرتلرينك همتلريله آچلديغنى مفتخراً كورديكم ومن غير لياقة مشاركته دعوت اولنديغم اشبو (مشهر آثار قلميه) ده اوتشويقك اجراسيله ايفاى وجيبۀ مشاركت ايتمكى من كل الوجوه موافق حال عد ايلدم.

ثبت وضبط اولنان دعاوينك برطاقمى بزم اخلاق وعاداتمزجه ممتنع التكون دنيله‌بيله‌جك شيلر اولوب برطاقمى حقنده بزم قوانين ونظاماتمزله اوروپا قوانين ونظاماتى آره‌سنده‌كى فرق پك زياده اولمسيله كتابك ساده‌جه ترجمه‌سندن استفاده نه‌درجه‌ده قليل اولمق لازم كلور ايسه بو كتابى مأخذ اتخاذ ايدرك بزه كوره بر كتاب يازلديغى حالده بالخاصه بو فرقلرك ارائه‌سندن ناشى استفادۀ عموميه اول قدر زياده اولمق اقتضا ايده‌جكنده شبهه يوقدر.

جزا قانوننامۀ همايونى فرانسز قانون جزاسندن ترجمه ايدلمشسه‌ده زمان ترجمه‌دن بو وقته قدر فرانسه‌نك وفرانسه قانون جزاسنه توفيق قوانين جزائيه ايدن سائر دولتلرك قوانين جزائيه‌سى پك چوق تحولات وتصحيحات كورمش اولديغندن يازيله‌جق كتابده بو فرقلر ارائه اولنه‌رق دولتجه اصلاحات قانونيه‌يه دخى خدمت اولنه‌بيله‌جكى كبى فرانسه‌نك واكا توفيقاً قانون ياپان مملكتلرك (Code Civil) ناميله معنون حقوق عاديه قانونلرى احكاميله بزم مجلۀ جليله‌نك احكام منيفه‌سى آره‌سنده‌كى فرقلر ميدانه قونيلنجه مجله‌مزك قيمتى نه‌درجه‌ده عالى اولديغى اثبات ايدلمش اولور.

چونكه حق وعدل نره‌ده اولسه بر وغير متغير ايسه‌ده قوانين طبيعيه‌دن استخراج احكام ايتمك خصوصنده بالطبع تفاوت عقول وافكار پك زياده ارائۀ آثار ايلديكندن (الاشياء تنكشف باضدادها) قاعده‌سنه اك بيوك جاى تطبيقلردن برى‌ده قوانين ونظامات اولديغى ارباب دقته غير خفيدر.

خلقجه بويله معاملات خصوصيۀ شخصيه‌يه متعلق قوانين ونظاماتى بيلمك قواعد اساسيۀ حقوقيه وجزائيه‌يى بيلمكدن زياده كثير اللزوم اولديغنده تردد ايديله‌مز.

دولت فصل دعاوى ايچون نصب ايلديكى ذوات كرامى ارباب فضل ومعارفدن انتخاب ايتديكى جهتله معضلات امور حقوقيه وجزائيه‌ده تعاطئ افكار اولنه‌رق على طاقة البشريه حقيقته وصول هر زمان ممكن اولوب انجق اوفاق تفك دعوالرده فصل نتائج حاصل اولديغنه عامه‌جه وقوف پيدا اولسه برچوق كوچك دعوالرله محاكم ومجالس اشغال اولنمامق كبى بر فائدۀ زائده حصولى دخى طبيعى وبو دخى ياپيله‌جق كتابك لزومنه دليل جليدر.

ذوق ايچون بر مسيره‌ده كشت وكذار

ايتمك آرزوسنده بولنان بر آدم ديكر بر آدمك كنديسنى تعجيز ايده‌جك نه كبى اوضاع واطواردن شكايته ونه كبى اوضاعنه مقابله ايلديكى حالده حقلى عداولنه‌جغنه وبالعكس كنديسنك نه كبى اطوار وافعالنى منع ايتمكه ديكرلرينك حقلرى اولوب اولمديغنه وهر شيدن صيقيلان بر طاقم آلنغان آدملرك نه كبى شكايتلرينه قولاق آصمامقده حقلى اولديغنه واقف اولمق اوزره حكمت حقوق كتابلرينى تتبع اينسون؟!

رسوم مقطوعه ويا نسبيه‌يه تابع اوراق ايچون موضوع تمغا قانوننه موافق ويامغاير اوله‌رق پول ياپشديرلمش اولديغى يولنده‌كى ادعا ومدافعه‌لر اوزرينه ويريلان قرارلر دخى عامه‌جه بيلنمسى نافع شيلردر.

زيرا تمغا قانونى احكامنه توفيق حركت يالكز علماى حقوقه وجيبۀ ذمت اولميوب بر دولت منتظمه تبعه‌سندن هيچ بر شخص پول استعمالى مجبوريتندن آزاده طوتيله‌ماز.

(Justice de Paix) دنيلان محاكم صلحيه‌يه عائد خصوصاتك دخى صور كونا كونه‌مطلع اولمقلغمز محاكم صلحيه‌نك ممالك عثمانيه‌ده تعميم واصلاحى حقنده‌كى آرزوى حكومت سنيه‌يه تماماً موافقدر.

سودنينه‌لرك حقوق ووظائفى دخى كماينبغى تعين ايتمكه محتاج موادن اولوب سودنينه‌لرك نازوادالرى وبيچاره چوجقلرمزى ترك ايدى ويرمك تهديديله جور واذالرى جمله‌مزك سر كذشت ومجربمز اولان موادن وحتى بر سودنينه‌نك النده چكديكم محن ومشاق سائقه‌سيله:

نازايدر قوش سودى ايستر جه‌سنه
آه اول قعر زمينه اينه‌سى
خانه‌مك خلقى سراپا شمدى
اولديلر سودنينه‌نك سودنينه‌سى

قطعه‌سنى انشاد ايتديكم وقتلر عمرمك اك آجى خاطرات براقان اوقاتندن اولديغنه بناءً اوروپاجه سودنينه دعوالرينه دائر لاحق اولان قرارلرى بيلمكلكمزى وانلره توفيقاً عمومى بر تعامل سالم اولسون اتخاذ ايتمكلكمزى پك مهم عد ايدرم.

شمدى‌يه قدر بزده هر كسك حالنجه بر خانۀ مخصوصده اقامت ايتمسى صورتى اكثريت اوزره جارى صورت معيشت اولوب انجق شمدى (آپارتمان) دنيلان دوائر مخصوصه‌ده اقامت صورتى تكثر ايتمكه باشلاديغندن وآپارتمان همسايه‌لكى خانه همسايه‌لكندن زياده داعئ منازعات اولديغندن او همسايه‌لكلردن متولد دعوالره واو دعوالر اوزرينه ويريلان قرارلرله بزجه اويله حالاتده فصل حكملر صدور ايده‌بيله‌جكنه دائر معلوماته محتاج دكلميز؟!

صورت مخصوصه‌ده غرائب دعاويدن اولمق اوزره بو همسايه‌لكك توليد ايتديكى انى الذكر دعوى خوشه كيده‌جك شيلردن اولوب شويله‌كه: موسيو (اندو) وموسيو (بوريشون) نام ايكى ذات قپولرى قارشو قارشويه اوله‌رق بر دائره داخلنده ايكى آپارتمانده ساكن اولدقلرندن وموسيو (اندو) كندى حالنده متعيش بر آدم اولوب موسيو (بوريشون) ايسه كثرت مشغله ووفرت زوار ايله اقشاملره قدر مشغول بر آدم ايدوكندن كونده لااقل يكرمى اوتوز كشى بيچاره (اندو) نك چنغراغنى چاله‌رق «موسيو بوريشون بوراده‌ميدر؟» «موسيو بوريشون سزميسكز؟» ديمكده اولدقلرينه وزواللى (اندو) كيميسنه (قارشوكى قپو) كيميسنه (قپوجيدن صوريكز) ديمكدن ارتق عاجز قالوب كندى اسمنى حاوى اوله‌رق قپوسنه آصديرديغى لوحه دخى تأثير ايتمديكنه بناءً بر بيوك لوحه اوزرينه قالين يازى ايله:

Ce n’est pas ici que demeure monsieur Bourrichon.

يعنى (موسيو بوريشونك مسكنى بوراسى دكلدر) عباره‌سنى تحرير وكندى قپوسنه تعليق ايتديرمش وبو كيفيت موسيو بوريشون حقنده يار واغيارك خندۀ استهزاسى داعى اولمسيله مومى اليه طرفندن اقامۀ دعوى ايديلوب (اندو) حقنده ويريلان (عدم مسئوليت) قرارى محكمۀ تمييزجه نقض ايدلديكندن ايش بر خفيف جزاى نقدى قراريله ختام بولمشدر.

ضابطه ژورناللرى ميانده مندرجاتنك عكسى ثابت اولنجه‌يه قدر معتبر اولنلرله ساختەلكى اثبات اولننجه‌يه قدر معتبر اولنلرك تفريق نظريسى خيليجه مشكلاته تصادف ايتديكندن موضوع بحث اولان كتابده بو خصوصه دائر متكون دعوالر اوزرينه ويريلان معلوماتدن بالاستنباط بزم قوانين ونظاماتمزه كوره خيليجه قواعد مفيده ميدانه قونلمق ممكندر.

طرق ومعابر جسيمه وصغيره‌ده ايشلتديريلان عملۀ مكلفه ايله قرا وقصبات اهاليسى آره‌سنده تكون ايدن بر طاقم دعوالر دخى سزاى دقت شيلر اولوب بونلر ميانده بزجه دخى طرق ومعابر انشاآت وتعميراتنده تكون ايده‌بيله‌جك دعوالر چوقدر.

ظرافت البسه ونفاست اطعمه اوروپا كبرا صنفى اركاننك وخصوصيله نسواننك اك زياده مراق ايلدكلرى شيلر اولديغندن (Couturières) دنيلان ديكشجى قادينلرله وآشجيلرله صاحبات البيوت آره‌سنده تكون ايدن دعوالر دعاوئ صغيره‌نك پك بيوك بر قسمنى تشكيل ايتمكده اولوب احوال بيتيۀ عاجزانه‌مى مصور اوله‌رق وقتيله انشاد ايلديكم:

بزم او خلقنك احوالى بكا اويغوندر
اويله بوفتك كى قوتلت كبى ات بيلمزلر
اسكى بوسكى نه‌بولورلرسه انكله كچينوب
اويله مصرفلى تكلف توالت بيلمزلر

قطعه‌سنك مآلى عبد عاجزك اليوم دخى موافق حالى اولمقدن ناشى دعاوئ مز بوره‌يه كوره بزجه فصل مقررات اتخاذى لازم كله‌جكى حقنده اجالۀ افكار ايتمامش ايسه‌مده بزده دخى مودا مراقليلرينك وآلافرانغه مطبخلرك ازديادينه بناءً تكليف ايتديكم يولده كتاب ياپمق ايچون صرف همت ايده‌جك ذوات بلكه بوجهته دخى اهميت ويررلر.

عربه‌جيلرله خلق آره‌سنده تكون ايده كلان دعاوينك دخى بزجه نظر دقته النه‌جق درجه‌ده اهميتليلرى موجود اولوب كرا عربه‌لرينك وخصوصا بونلر ميانده (Voitures de remise) دنيلان ممتاز-

لرینك ایقاع ایده‌بیله‌جكلری مشكلات و بالعكس خلق طرفندن كوره‌بیله‌جكلری اوضاع و حركات نیجه نیجه مسائل تولید ایلیور.

غزته‌لر وساطتیله افراد اهالی علیهنده ذم و قدح وقوعندن متولد دعوالرك دخی انواعی كثیر اولوب ذم وقوعنده مذمومك جواب ویرمكه وجوابنی ذم ایدن غزته‌یه یازدیرمغه حقی بولنمقله برابر بوحقك استعمالنه احداث اولنه بیله جك ممانعتلر و مجیب اولان آدمك جواب صددنده كرك غزته‌یه وكرك سائر كمسنه‌لره ایده‌بیله‌جكی تجاوزكارانه تعریضلرك چوق اختلافاته سبب اولدیغی كی محاكمه‌ده رؤیت اولنان دعاویدن بحث ایدن غزته‌لرك منقولاتندن دخی درلو درلو دعوالر چیقیور.

فرضا (زید) ایله (عمرو) آره‌سنده تكون ایدن برافترا دعواسی محكمهٔ جزائیه حضورنده رؤیت اولنوب كندیسنه افترا ایدلدیكنی ادعا ایدن (زید)ك ادعاسنه مقابل (عمرو)ك آووقاتی زید علیهنده برطاقم اسناداتده بولنمش وفقط اسناداتنی اثباتدن عاجز قالمغله (عمرو) حقنده مفتری جزاسی حكم اولنمش ایكن زیدك خصمی اولان برغزته یالكز ابتدای محاكمه‌دن بحث ایدرك «دونكی كون فلان محكمهٔ جزائیه‌ده (عمرو)ك آووقاتی (زید)ك فلان فلان ایشلرده‌كی احوال وافعالی مغایر عار وناموس اولدیغنی و(زید) ایچون (ناموسسز) دینلمك هیچ بروجهله مفتریات نوعندن عد اولنه‌میه‌جغنی درمیان ایلمش وكیفیت سجل محكمه‌یه قید اولنوب محكمه‌جه برقرار اعطاسی یوم آخره تعلیق قلنمشدر» عباره‌سیله (زید)ی انظار عامه‌ده رسوا و(زید)ك مطبعه‌یه مراجعتله نتیجهٔ دعوانك دخی اعلان اولنمسنی طلب ایتمسی اوزرینه باش محرر «بز سزك كاتبكز دكلز» جوابنی اعطا ایلدیكندن ایش محكمه‌یه دوشمش وجریان ایدن محاكمه و ویریلان قرار اكثر ممالك متمدنه مطبوعات قانونلرینك اصلاحه اولان احتیاجنی میدانه قویمشدر.

قبوجیلر علیهنه آپارتمان كراجیلرینك و انلر علیهنه قبوجیلرك اقامه ایده‌كلدكلری دعوالر دخی من كل الوجوه سزاوار انظار دقت كورینیور.

كوپكلر آوروپاجه معتبر و بزده ایسه زقاقلرده محقر اولوب بزمكیلرك زقاقلرده‌كی عوعوه‌لری سامعه خراش واوروپا كوپكلرینك موجب اولدقلری دعوالر آووقاتلره وحكامه باعث انواع تلاشدر.

كوزللك نسوان ایچون اك بیوك سرمایه اولدیغندن نسوانك حسن وجمالنی انكار و بر قادینك وجهنی واندامنی توصیفده التزام استحقار اوروپاجه دعوالره سبب اولمقده اولوب بویله دعوالر بزده دها كورلمامش شیلردن وهله (ده‌قولته) دنیلان طرز تلبسده جلوه‌كر انظار اولان اوموزلر وسینه‌لر حقنده زباندرازلق ایتمكدن منبعث اشتكالر بزجه هنوز یقاسی آچلمامش ایشلردندر.

(لطیفه لطیف كرك) تعبیر مشهورندن غفلتله ایدیلان برطاقم لطیفهٔ غیر لطیفه‌لر دوولو مبارزاته سبب اولوب بویوزدن نیجه قانلر دوكلدیكی كبی محاكم حضورنده دخی نیجه لطیفه دعوالری سورینیور.

مجوهراتك تعمیرات وتبدیلاتنده قیومجیلرك طاش تبدیل ایتملری دخی اوروپاجه پك چوق دعوالری موجب اولوب بزده بویله دعوالرك ندرتنه نظراً قیومجیلرمزك عفت واستقامتلری مبرهن واوروپا محاكمی حضورنده آووقاتلرك ومدعیٔ عمومیلرك پارلاق پارلاق نطقلرندن بزم اختیار قیومجیلرك وجه عبوس عفتكاریلری البته دها روشندر.

نظارت كسمك، مانع هوا اولمق، اسبابنه مبنی قومشولر آره‌سنده متكون دعوالر حقنده لاحق اولان قرارلره نظراً بزم ابنیه قانونیله فرانسه ابنیه قانونی آره‌سنده خیلی فرق اولدیغی اكلاشیلور ایسه‌ده فرقلرك برطاقمی بزم ابنیه قانوننك لهنده وفرانسز قانوننك علیهنده‌در.

واپورلر وشمندوفرلر مأمور ومستخدملریله یولجیلر واشیا قومیسیونجیلری میاننده متحدث دعوالردن دخی بزجه استفاده ممكندر.

هرنه ایسه ایشته موضوع بحث اولان كتابك نمونه اتخاذیله بزه كوره وبزم قوانین ونظاماتمزه تطبیقاً اوفاق تفك دعوالر ایچون بر كتاب مستطاب یاپلمسی نه درجه‌لرده موجب استفاده اولوب بوندن هركسجه كوریله‌جك فائده‌یی انكار ایتمك ممكن اولمه‌یه‌جغنی عاجزانه و قاصرانه اثبات ایتمش اولمق امیدندهیم.

لازم ونافع بویله بركتابی یاپمق ایچون حقوقشناسان ارباب قلممزی كمالیله تشویق وترغیب ایتمك همتی ینه عطوفتلو احمد مدحت افندی حضرتلرندن بكله‌رز.

یاپیله‌جق كتاب رسمی اولمامقله برابر عمومه نافع اوله‌جغندن تألیفه رغبت وهمت كوستره‌جك ارباب معارفك اجتماعی ایچون دائرهٔ عدلیه‌ده براوطه تخصیص بیورلمسی استدعا اولنسه دریغ مساعده بیورلمیه‌جغی كبی مثلا نظارت جلیلهٔ عدلیه مستشار عالیتبارلری سماحتلو هاشم بك افندی حضرتلری كبی هم فطین وهم قانون آشنا برذات هیئته ریاست دخی ایده‌بیلور.

شورای دولت بدایت محكمه‌سی
رئیسی
سعید

برخیال بیماری

تجارت ونافعه ناظری دولتلو محمود جلال الدین پاشا حضرتلری شعر لطیف آتی ایله نسخهٔ فوق العاده‌مزه معاونت بیورمشلردر:

برشب كه ایدم زبون وخسته
پیمانهٔ ذوق ایدی شكسته
فكرمده حكم سوروب رخاوت
باصمشدی خیالمی عطالت
بوحال آراسنده كلدی برسس
اماكه ایشتمز آنی هركس
سمعم اوصدایه اولدی مفتون
عقلم ایسه حیرت ایله مشحون

برنوره طالوب كوزم قماشدی
پرتولری هپ باشمدن آشدی
یارب نه كوزل شوحال دیركن
اول نوره باقوب صفا ایدركن
برمهر منیر برج عشوه
پرتوده آسمان نشوه
كوستردی جمال باكمالن
عرض ایتدی وصالی احتمالن
برقدی كه وار نورسیده
بوقدر اكا وصف نودمیده
برجان آلیجی نگاهه مالك
كیم جلوهٔ چشم مستی هالك
كیسو كلیشی كوزل طاغلمش
هرجلدینه بیك فسون صارلمش
قاشلر او قدر چكك كه بالله
براوق آتمنده بتدی جانكاه
كوردی بنی اول خطابه شایان
ایتدی نیجه التفاتی ارزان
دیدی بكا ای غریب بیمار
كوكلنده سنك عجب نه‌لروار
حسنمی سكا اثر براقدی
هجرمی عجب كدر براقدی
یاندكمی بكا حرارتك نه
چهره‌كده اولان مرارتك نه
زلفممی سنی چكوب كمنده
ایتمش بكا ازدرون بنده
قالق یاتمه اوتور اننی ترك ایت
باق ذوقه دم حزینی ترك ایت
وقتاكه بوسوز تمام اولدی
جسممده حیات تازه بولدی
برحس درون كلوب ظهوره
مستغرق اولوب كوكل سروره
طولدی قولاغم ترانه‌لرله
قلبم اویانوب چغانه‌لرله
دیدم كه امان امان قاچنمه
ویر دستكی دستمه صاقنمه
بن شمدی دیرلدم اولمم آرتق
ایتدك بنی چونكه وصله لایق
بالله سنی كوكل براقمز
كندوسنی نارهجره یاقمز
بوكلرینی كوروب بایلسون
آچ سینه‌كی ماهتاب قپانسون
حسنك كوره‌رك شفق اویانسون
سوز چشمك ایچوب سیاه باده
كلسون خم ناز وعشوه یاده
یالواردیغمه آجی قوزم سن
كسدیر نه‌اولور برآزسوزم سن
اسعاف ایدرك رجامی اول یار
ایتدی بكا نقد وصلی ایثار
اماكه مرام عیان اولدی
دیده‌مدن اومه نهان اولدی
تنهاده قالوب جلال آخر
اولدی اثر ملال ظاهر

عثمانلیلرك آثار جغرافیه‌سی

جغرافیا، «شوخاكدانك احوال ظاهره‌سنی بیلدیرن برعلمدر» دیه تعریف ایدلدیكنه باقیلور وشوعصر ترقیده كرهٔ ارضك هرنقطه‌سی تماملیه فناً معلوم اولمدیغنه دقت ایدیلیرسه هنوز تكمل ایتمامش برعلم اولدیغی تسلیم ایدلمك لازم كلیر. فقط جغرافیاجه «معلومیت» ایله «مجهولیت» كلمه‌لرینك مدلوللری نه در؟ صرف فرضی برسوز دكلمی؟ مثلا ملكلری بیله بوكون بزم قدر اولسون بیله‌مین قدیم یونانلیلر ورومه‌لیلره كوره معلومات وطنیه‌لری بر درجه‌یه قدر كندیلرنجه معلومات جغرافیه میانه داخل اولدیغی حالده مدنیتلری ومدنیتجه قدملری شوایكی ملتدن هیچده اشاغی قالمیان او زمانك قوجه هندستانی ایله چینی بیله كندیلرینه معلوم دكل ایدی. كذلك هندلیلره چینلیلره‌ده كندی مملكتلری معلوم اولمقله برابر شو ایكی آوروپا ممالك متمدنه‌سی مجهول ایدی. بویله قرون قدیمه‌یه ارجاع نظره نه حاجت؟ قرون اخیره‌یی متوسطه‌دن آییران مآثر مدنیه‌دن بریسی ده آمریقا كشفی دكلمیدر؟ یا عجب شو «كشف» سوزی هر حكمیله حقیقته موافقت ایدیورمی؟ اولسه اولسه بوندن اكلاشیلان معنا آمریقانك اوروپایه طانتدیرلمقدن عبارتدر. شوكشف ایله اوروپا آمریقایه بر وجهله بیلدیریلمه‌مشیدی. حال بوكه آثار باقیه‌لرینك‌ده شهادتی ایله ثابتدر كه آمریقا بوس بتون مدنیتدن محروم بریر دكلدی. قریستوف قولومبك كشف ایتدیكی «یكی دنیا» سی اوروپایه كوره نصل یكی برعالم ایدیسه سائقهٔ حرص ایله محو ایدیلن متمدن مكسیقالیلره كوره‌ده «اسكی دنیا» مز بر یكی دنیا صورتنده بیلنه‌جكدی. بوتقدیرجه معلومات جغرافیه تعبیری اوروپاجه اولان بیلكیلر دیمك اولوب سائر قطعه‌لركی حسابه قاتلیور.

حال بوكه بزجه، دها طوغریسی ایشی انسانیته، ترقیات بشریه‌یه كوره دوشونلر ایچون، بریره دائر اوروپاجه حاصل اولان معلومات جغرافیه صرف خصوصی بردائره‌ده قالیور دیمك اولور؛ اصل معلومات جغرافیه‌نك تكملی ایسه كشف ایدنلرله ایدیلنلرك بربرینی طانیمه‌سیله حصوله كلیر. فقط شمدی كندی حسابلرینه هردرلو مهالكی كوزه آلدیره‌رق كشفیات اجرا ایدن ملل متمدنه ارباب معارفی بالطبع معلومات مكتسبه‌لرندن كندی مملكتلرینك استفاده ایتملرینه چالشه‌جقلری نصل طبیعی ایسه ممالك مكشوفه خلقیده دنیایی اویله‌جه اكلامق ایچون كوزلرینی درت آچملیدرلر. یالكز كندینی بیلمكله قناعت ایدیله‌جك عصرلر كچدی. شمدی هم كندیمزی، هم عالمی بیله‌جك، هم‌ده هركسه كندیمزی اكلاده‌جق برعصرده‌یز.

بوكون اقوام متمدنه‌جه جغرافیا معلومات عمومیه‌دن صاییلور: تا ابتدائیه مكتبلرندن باشلانه‌رق انتهائیلرینه قدر بونك تدریسنده دوام ایدیلیور. علم نظرنده كائنات ایچنده برذره حكمنده اولان مسكنمزی آوجمز ایچنده ایشجه‌سنه بیله‌مزسه‌ك بتون كائنات ومكوناتی ذهنمزه صیغدیرمغه چالشمه‌یه نه حقمز اوله‌بیلیر؟

* * *

جغرافیا تاریخك رهبریدر: هرعصرك تاریخی اونك جغرافیاسیله اوقونور؛ معارفك صرف حال حاضریله اكتفا ایدنلر براستفادهٔ مادیه‌یه وقف ذهن ایلینلردر. بونلره كوره تاریخك ده اهمیتی اولماز. فقط انسانی مادیات ومعنویاتدن مركب بیلنلر تاریخه، هرشیئك تاریخنه اهمیت ویررلرده بوندنده مادةً، معناً هم كندیلرینی، هم‌ده ابنای جنسلرینی مستفید ایدرلر. بوندن طولاییده عثمانلی آثار جغرافیه‌سنه‌ده اهمیت ویررلر.

اوروپا افاضل مستشرقینجه وحكمت تاریخیه نقطهٔ نظرنجه عثمانلولر برطاقم بدخواهانك بزه اسناد ایلدكاری جهالتدن بری اولمق شویله طورسون، علمه، معارفه جداً اهمیت ویرمش فاضل برقومدر. فی الواقع ایلریده صایه‌جغمز آثار جغرافیه‌مز اوروپالیلرككنه كوره برازآزجه كوریلور ایسه‌ده اوروپاده لاتینجه‌ایچون اولدیغی كبی بزجه‌ده علمامز عربجه‌یه اهمیت ویردكلری وحالا فضلامزدن برطاقمی او لسانله تألیف براقه‌مدقلری واك مهم اثرلری اولساننده یازدقلری، بر ده عثمانلولرك سائر ملل متمدنه كبی، دیكر ملتلرك علومنه توارث ایده‌میه‌رك هرنه وجوده كتیردیلرسه مجرد كندی سعیلریله حاصل ایلدكاری وبوده تماملیه تأسیس حكومت ایچون كچیریلن برچوق عصرلق برمدتدن صوكره باشلایه‌بیله‌رك ایكی عصرقدر سورن دور انجلامز محصولی اولدیغی حساب ایدیلیر ایسه ینه بونلر آز كورلمز. ذاتاً خبرویره‌جكمز آثار جغرافیه اوزون اوزادی‌یه برتتبع نتیجه‌سی دكل برایكی ساعتلك برتحری محصولی اولدیغی نظر دقته آلنور و دها آراندیغی صورتده بونلرك ایكی مثلی دها

میدانه چیقاریله‌جغی تأمل ایدیلیرسه او اعتراض درعقب کیری آلنور.

عثمانلیلرك اجرا ایلدکلری حرکات حربیه نظر دقته آلنورسه جغرافیایه‌ده ووقوفلری تسلیم ایدیلیر. هله استانبولك فتحندن صوکره بوفن ایدن ایی‌یه بزه معلوم اولمغه باشلامشدر. سلطان سلیم اول حضرتلرینك مظفرانه بر صورتله اجرا ایلدکلری سوق الجیش حرکاتی جغرافیاسز اوله‌ماز. فقط او دورلرده یازلمش اولان براثره تصادف ایده‌مدك. المزه کچن آثار جغرافیه‌نك الك اسکی وحتی الك مهملری طقوز یوز تاریخندن صوکره یازلمشدر. ذاتاً اوتاریخلرده سلطنت عثمانیه اوج اقباله واصل اوله‌رق هر درلو علوم وفنونه رواج کلدیکی کبی جغرافیا و بونك الك مهم معاونی اولان استاتستیق علمنه‌ده اهمیت ویرلدیکی تاریخشناسانه معلومدر. سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك عهد سلطنتلرنده ممالك عثمانیه‌ده تحریر نفوس اجرا ایلدیکی کبی جغرافیا کتابلری وسیاحتنامه یازلمغه باشلامشدر. عهد مشار الیهده هیئت و جغرافیا فنلرنده ابراز آثار مهارتله اشتهار ایدن ذات سلطان سلیم جامع شریفی موقتی مصطفی بن علیدرکه ۹۳۱ تاریخنده «اعلام العباد فی اخبار البلاد» نامیله تألیف ایلدیکی اثرنده مرکز خلافت عظمایه ۱۰۰ بلده‌نك قاچرمیل شرعی مسافه‌ده بولندقلرینی بیلدیرییور.

۹۸۰ سنه‌سی سپاهی زاده محمد بن علی نامنده بر ذات بلدانی تقویم ایدرك «اوضح المسالك الی معرفة البلدان» و «تقویم البلدان» نامنده ایکی اثر براقشدر.

۹۸۶ ده محمد افندی نامنده برذات‌ده ۵۸۸ صحیفه‌دن عبارت «جریدة الجدیده» نامیله مفصل برجغرافیا یازمشدر.

شو ایکی اثردن صکره عثمانلیلر اسکی دنیادن ماعدا آمریقایه دائرده معلومات مکمله اکتسابنه موفق اولمشلردر. ازجمله کتابخانهٔ عمومیده بر نسخهٔ بی‌نظیری بولنان «کتاب اقلیم جدیدکه بعدازنه صد سال شد بدید» عنوانلی براثرامریقا حقنده بر چوق معلوماتی جامع شایان تتبع بر تألیف کزیندر. امیر محمد بن امیر حسن السعودی طرفندن ۹۹۱ تاریخنده یعنی آمریقانك کشفی اوزرندن ۹۰ ییل کچمه‌دن وجوده کتیریلن بو کتاب اوزمان آمریقا حقنده استحصال ایدیلن معلوماتك کافه‌سنی جامع جسیم، مصور، مذهب براثر نفیسدر.

عاشق لقبیله شهرت الان محمد بن عمر «مناظر العوالم» نامیله ۱۰۰۵ تاریخنده برجغرافیا وجوده کتیرمشدر.

آثار جغرافیه‌مزك الك مهمی نحریر شهیر عثمانی کاتب چلبی یعنی الحاج مصطفی افندینك ۱۰۵۸ تاریخنده وجوده کتیروب ۱۱۴۵ ده ایلك عثمانلی طابعی ابراهیم متفرقه معرفتیله طبع ایدیلن ۶۹۸ بیوك صحیفه‌دن عبارت متن ایله برخیلی خریطه واشکالی جامع اولان «جهانما» نام اثر بی‌نظیردر.

وجوده کتیردیکی هر براثرنده اقتدار خارق العاده‌سی کورینلن کاتب چلبی جغرافیا علمنجه یالکز بواثر یله‌ده اکتفا ایده‌میه‌رك لاتینجه‌دن «atlas mineur - اطلس مینور» نامیله همان جهانما جسامتنده پك چوق معلومات جغرافیه‌یی وخریطه‌لری حاوی براثرده ترجمه ایلدیکی کبی امور بحریه ودونانمایه وممالك محروسه دکزلرینه دائرده «تحفة الکبار فی اسفار البحار» نامیله‌ده براثر وجوده کتیرمشدر.

آثار جغرافیه‌مزك بیوکلرندن بریسی‌ده ۱۰۸۶ تاریخنده ابوبکر بهرام دمشقی نامنده برذاتك لاتینجه‌دن نقل ایلدیکی «ترجمهٔ جغرافیای کبیر» نام اثریدر. بش جلددن عبارت اولان بوکتابك برنجی جلدی ۵۵۴ وایکنجیسی ۵۵۹، اوچنجیسی ۲۳۱ و دردنجیسی ۶۷ و بشنجیسی ۲۶۹ یاپراقدر. بو ذاتك ینه جغرافیادن «نصرة الاسلام والسرور» نامیله برتألیفی‌ده واردر.

جغرافیایه دائر اولان آثار عثمانیه‌نك الك مهملرندن بریسی‌ده پیری رئیسك «اشکال جزایر بحر سفید» نامنده‌کی تألیف بهینیدرکه نورعثمانیه کتابخانه‌سنده بولنان نسخه‌سنه انسان باقمقله طویه‌ماز.

شورایه‌قدر صایوب دوکدیکمز تألیفات جغرافیه آثار مهمه‌دن اولوب بونلردن ماعدا استانبول کتبخانه‌لرنده جغرافیایه دائر «ترجمهٔ جریدة العجائب» وعمادالدین اسماعیل بن علی الایوبی‌نك «تقویم البلدان» ولی الرشادك «اقالیم السبعه» کال پیرینك ۴۰۶ صحیفه‌دن مرکب «تحفة السلاطین»، سیاسیون عثمانیه‌دن احمد رسمی افندینك ۲۰۳ صحیفه‌لی «جغرافیای جدید» ی، مؤلفی بیلنه‌مین «اجمال السفائن فی البحار» ابوراشد ابراهیم عاطف بن شیخ اسماعیل الاثاری‌نك عربیدن ترجمه ایلدیکی «اوصاف نهر نیل»، سلطان سلیم ثالث حضرتلری دورنده لوندره سفارتنده بولنان رئیس الکتاب رائف محمود افندینك انکلیزجه قلمه آلوب ویانه سفارت سنیه‌سی مصلحتکذاری اولان یاقوا کی طرفندن ترجمه و ۱۲۱۹ ده طبع ایدیلن بر بیوك اطلس ایله جغرافیا کتابی، ۱۲۳۸ ده هندسه خانهٔ خدیویده ترتیب وطبع ایدیلن ۵۵ لوحه‌دن عبارت «شرقیه مدیریتی اطلسی» ۱۲۷۳ ده طبع اولنان اطلسلی جغرافیای انوری‌یی‌ده علاوه ایتملیدر.

طباعتك بزده احداثندن اول وجوده کتیریلن آثار جغرافیه‌مز خریطه وشکللی اولدیغی کبی ایلك دفعه آچیلان مطبعه‌نك برنجی دفعه طبع ایلدیکی جهانمایی‌ده خریطه‌لریله برلکده طبعه موفقیت کوستریشی عثمانلولرك جداً معارفه قابلیتلرینی اثبات ایلین موادمشکوره‌دندر.

شو صوك زمانلرده یوزلرجه جغرافیا کتابی میدانه قونلدیغی معلوم اولدیغی حالده اونلری بوراده ذکره لزوم کورمیورم. چونکه بواثرلرك برچوغی عجمی النده‌ن چیقمش یعنی تجربهٔ قلمیه قبیلندن اوله‌رق برطاقم کنجلر طرفندن ترجمه ایدلمش اولدیغی کبی مهم صایلانلری ده صرف مکتبلرده تدریس ایچون یاپلمش ومنتهیلرك مراجعتنه غیرشایان درس کتابلرندن عبارتدرلر.

اسلافمز جهانما، بهرام دمشقینك جغرافیای جدید ترجمه‌سی کبی قوجه قوجه مجلدات اورته‌یه قویدقلری حالده بوکونکی نشریات جغرافیه‌مز میاننده مرحوم رفعت افندینك «لغات تاریخیه وجغرافیه» سی ایله سعادتلو سامی بك افندی حضرتلرینك «قاموس الاعلام» ی و سعادتلو علی شرف پاشا حضرتلرینه مطبعهٔ عامره روزنامچه جیسی عزتلو حسن فرید افندینك ترسیم ایتدیردیکی «یکی اطلس» دن ماعدا برشی کوره‌میورز.

کوکل شو صایدیغمز کتابلر ایچنده بزدن آز اول کلنلر طرفندن مثلا (مالته‌برون) ك کتابنی وزمانمز ارباب اقتداری طرفندن‌ده (الیزه رکلو) نك جغرافیاسنی ترجمه ایدنلری کورمك ایسترایدی. هرنه ایسه ترقی‌یه قابلیتلی وبولنده بولنور برخلق اولدیغمز جهتله بوکبی امللرمزك ده یاقینده حاصل اولدیغنی کورمکله قریرالعین اوله‌جغمزه امنیتمز برکمالدر.

بو امنیت ایسه بوندن یکرمی سنه اولنه کلنجه‌یه قدربزده تدریسات جغرافیه یالکز جغرافیای سیاسیدن عبارت ایکن شمدی برچوق مکاتب پروغرامنه جغرافیانك عسکرلکه، سوق الجیشه، تجارته، زراعته، صناعته دائر اولان انواعی علاوه ایدلدیکی کبی کنجلرمز ایچنده‌ده جغرافیایه مراق صاردرمش برخیلی ذوات کوردیکمزدن ایلری کلیور. عمان جناب حق موفقیت احسان بیوره.

[سیاحتنامه‌لرده آثار جغرافیه‌دن معدوددر. بونلره دائر اولان معلومات اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنه یازیلان مقاله‌ده تفصیل ایدلدیکندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی]

نجیب عاصم

حقوق حربیه‌نك ترقیاتنه دائر

« برمطالعه‌در »

تاریخ بشری تتبع ایدنلره غیرخفیدرکه بو ساحهٔ وسیعهٔ غبراده اثبات وجود ایدن انسان اکثریا تحصیل منفعت، تأمین حقوق امرنده ستیز عدوان استعمال ایده‌کلمش وبوصورتك جمعیات بشریه‌یه موجب اولدیغی خسارات عظیمه هرعصرده محب عدل وحقانیت اولان ارباب حکمت و حکومته وسیلهٔ اسف واندیشه اوله‌کلمشدر.

وسائل حرب ووغایه صورت معقولیت ویرلمسی، محاربلرك حقوق بشریه‌دن ساقط دکل هردرلو شیمهٔ مرحمتمندانه‌یه لایق بروجود کبی تلقی اولنمسی لزومی هرطرفده حس ایدلمش وبوحس علوی ایله متحسس اولان ارباب فکر واذعان دائما تهزیز خامهٔ علم وعرفان ایلمشدر.

انجق بوخصوصده‌کی افکار وتمایلات نیجه زمانلر بیهوده آرزو وهوسات قبیلندن اوله‌رق آثار جدیه حصوله کتیره‌مامشدی. عصرمزك مأثر عرفان وکمالاتی، ارباب حکمت وسیاستی، برطرفدن، صلح ومسالمت عمومیه‌یه دافع حرب وجدال اوله‌بیله‌جك وسائط ممکنه ایله بخش تأمیناته، دیکر طرفدن، محاربه کورولتیلری عالممزدن قالقنجه‌یه قدر، محارب اوله‌جقلرك حقوق طبیعیه و مدنیه‌سنه زمین مبارزاتك مساعد اولدیغی مرتبه رعایتله وظیفه وانسانیته حرمت ایدلمك کبی مقاصد مقدسه‌نك حصولنه سوق واماله ایلیور.

صلح ومسالمت عمومیه قونغره‌لری حقوق حربیه معاهده‌لری هپ اومقاصد مسالمت وانسانیت پرورانه‌یه برشکل رسمیت ویرمك آرزوی عمومیسندن نشأت ایدییور.

بوکون عالمه انتشار ایدن فکر اخوت کارانه و بوندن متحصل آرزوی مسالمت جویانه اعصار ماضیه‌دن پك چوق زیاده طرفداره مالك اولدیغنه شبهه ایدیلیرمی؟ (کوستاوموی‌نیر) ك براثر نفیسندن اجمالاً نقل ایده‌بیلدیکمز مطالعات آتیه، دفع شبهه‌یه کافی دستورات عالیه‌یی محتویدر:

انسانیت، متصور اولان برعالم مکملیته طوغری وقوعبولان روش تعالی کارانه‌سنده، مزاج وطبیعتی کیتدکجه حقوقه رعایت ایتمك اساسی اوزرینه تأسیس ایدییور.

عالمده، هیچ برمسلك ترقی جویانه بوقدرکه فکرعدالت پرورانه قدرخطاسز اوله بیلسون. عدالت، دائما کسب قوت واکتساب مکملیت ایدرك قوهٔ جبریه‌یی پنجهٔ قهرمانانه‌سنده زبون ایدییور. جمعیات بشریه حرکات وحشیانه‌دن نفرت ایدیور، ربقهٔ شیم وحشیانه‌یی بواش یواش سیلکوب آتمغه دوام ایدییور؛ چونکه، انسان اولاکندی شان وناموسی محافظه‌ده‌کی اهمیت ادبیه‌یی درکه، تقدیره؛ صکره هم جنسنك شرف و حیثیتی وقایه ایله لزومسز اوله‌رق یکدیکری علیهنده بولنمغه، ادوات تضییقیه قوللانمغه مراجعتی تعدیله چالیشیور.

بو نقطهٔ نظردن، اقوام متمدنه‌نك احوال حاضره‌سی مطالعه اولنور ایسه مدنیت حاضره‌نك اعصار متقدمه مدنیتندن بالاتر وپك مکمل اولدیغی سهولتله اثبات واعتراف اولنور. چونکه، هیچ بروقتده انسانك نقض و ابطال قبول ایتمز، حقوق مشروعه‌سی بوقدر عالی برصورتده اعلان ایدلمدی وچونکه هیچ بروقتده انسانلرك امرحمایه‌سی بوقدرعالیجنابانه کوزه‌دلمدی. مع هذا بو بابده‌کی موفقیات جدیده‌یی او قدر مدح وثنا ایتمملیدر. زیرا ایلرویه نه‌قدر قدم آتلمش اولسه حصول مقصده طریق وصول خیلی اوزاقدر. واقعا بو کونکی انسانلر اسکی آدملره قیاس نفس ایله وجدانلرنده برحس مغرورانه بولورلر؛ فقط بیلملیدر، که ترقیٔ مدنیته ایدیلان خدمت و بو ملابسه ایله قزانیلان مزیت نسبی وکالیت مطلقه‌نك تجلیکاه‌سی وغیرتده لمعه بخشای ظهور اولمسنه قدرت بشریه‌نك هنوز کفایت ایتمیه‌جکی بدیهی‌در.

هرنه ایسه بوراده مدنیت جهانه متعلق مسائل عمومیه‌نك محاکمهٔ فلسفیه‌سنه کیرشمك، صدد بحثی پیش مطالعه‌یه آلماق دیمك اولور؛ مقصدمز ایسه محاربه‌یه متعلق عادات قدیمه‌نك تابع اولدیغی شایان شکران تحولاتی عرض وایضاحدر.

برعصر دنبریدرکه حکومات متمدنه‌جه حقوق حربیه خیلی تعدیل اولندی. قوهٔ جبریه‌نك نامحدود برصورتده استعمالی، که اول زمانده من غیراعتراض قبول اولنمشیدی، بوکون دائرهٔ قانون ایله تحدید اولندی. محاربه‌نك اسکی قواعد مرحمتشکنانه‌سی تقلیل ایدلدی. کرچه بو بابده‌کی نظریات ایله عملیات مساوی درجه‌ده مظهر ترقیات اوله‌مدیسه‌ده محارباتك اسکی وحشت وغلظتی‌ده اسکی درجه‌ده قالمدی.

زمانمزده، محاربه دفعی ناقابل بر فنالق کبی ملاحظه اولنیورده (واتل) ك «شرائط معدلتی جامع بولنان محاربه‌دن مقصد دیکر صورتله تحصیل وتأمینی ممکن اولمیان برحق محاربه قوتیله الده ایتمکدر» سوزی موقع اشهاده سوریلیور.

لکن بودانش وتعریف (واتل) ك زماننده عموماً معلوم دکلدی؛ الیوم (حقوق بین الدول) ی تصویر وتشکیل ایدن قوانین، قواعد اخلاقیه وتهذیبیه واجباتی دخی کندی دائرهٔ حرمت ورعایتنه قبول وتأمین ایلدی. محاربلرك، اصول مدافعهٔ مشروعه ایله امتزاج ایدن قواعده اتباعاً حرکت ایلملرینی امر وقدیمده ارتکاب اولنان اجرا آت مکروهه‌یی شدتله توقیف ایلدی؛ شوصورتله‌که تاریخ بشرك سن طفولیتندنبری ازاله‌سنه چالیشیلوب حیفاکه اثرمستکرهانه‌سی عصر حاضرك عتبه‌سنی دخی کچن اوسوء افعالك یرینه افکار مدنیت کسترانه‌نك نتایج عالیه‌سندن اولان، اعمال جمیله، حرکات مرحمتمندانه اقامه ایلدی. محاربه فداییلرینه لازم اولان مکافاتی دوشوندردی؛ مجروحلرینه اعانت ایچون جمعیتلر تشکیلیله وسائط اجرائیه‌یی عالمه قبول ایتدیردی؛ نهایت زمان صلحده محافظهٔ حقوق عمومیه‌دن زیاده اثنای محاربه‌ده کندی قواعدینه (حقوق دول) رعایت اولنمسنه نتیجهٔ اجرا وضع ایلدی.

بو نتایج جمله کندی کندینه حاصل اولمدی: مناسبات بشریه‌نك تکثر وازدیادی افکار ومحصولاتك تعاطی ومبادله‌سنی تسهیل ومنافع وفوائد صحیحهٔ انسانیه‌نك کمال متقابله آلتنه النمسنده‌کی لزومی تلقین وتفهیم ایتدیردی. تزلزل ثروت ومعموریتی ایجاب وچرخ جمعیتك اساس حرکاتنه خلل ایراث ایدن محاربه‌دن متأثر اوله‌رق محارباتك هردرلو خسار وزیانك طریق قصر وتحدیدینی

آراانديردى ؛ اللرنده اسلحهٔ مقابله اولميان اشخاصى اصلا محارب عد ايتميه‌رك طبيعت محاربه‌يه شرفلى برشيمه‌يى قبول ايتديردى.

شمدى محاربه ، اشخاصك اشخاصه دكل حكومتلرك بر برينه نسبتى كبى مطالعه اولنيور .

(واتل) ديپوركه: «حقوقمزى سلاح قوتيله محافظه‌ده‌كى اقتضاى مصيبت بخشايه تبعيتمز بزى هم نوعمزله برلشديرن سجيهٔ مرحمتى سلب ايليه‌من» . بو مياننده روسيه جنراللرندن حربيه نظارتنده بولنمش اولان (ميلوتين) ك ، اوراق رسميه‌ده مندرج شو سوزلريده شايان تذكاردر :«اكر محاربه دفعى ناقابل بر كتولك ايسه ممكن اولديغى قدر خساراتى تقليل ايتمك اسبابنى تحرى‌يه مجبوراولمليدر؛ محاربه طرفدارانى محاربه ايله برابر ظهور ايده‌جك مرحمتسزلكه حدود طبيعيه‌سنك خارجنده مساعده كوسترمامليدر؛ محاربه‌نك بتون آفت وخسرانى يالكز دشمنى ضعيف دوشورمك نتيجه‌سندن عبارت اولمزسه‌نه محق اولور، نه‌ده بر وجه‌وصورتله قبول اولنور.» بومطالعات ، برقوماندانك فتوحات ايچون بورجلى اولديغى آثار مظفريات قدر شفقت ومرحمته دخى محتاج ايدوكنى اثبات ايدر.

بعض مؤلفلر، اساسنده شبهه اولنميان وشبهه احتمالى دخى بولنميان حقوق محاربه‌يى برمسامحهٔ مفرطه ايله ترحم ايدرلرسه‌ده بوكون اوحقوق حدودوجدانيه ايله تحديد ايتميان اعاظم نادراً مشهود اوله‌بيلير؛ فقط ، كلياً انكار ايدن بوله‌من.

قديمده دخى حقوق حربيه نظر مطالعه‌يه آلنمش وشدت مفرطه‌نك بعض مرتبه تعديلاتى، رؤساى محاربين آره‌سنده،عهداً قبول واجرا قلنمش اولديغى تاريخك شهادتيله ثابتدر. شوقدركه بو تعديلاتك اقتدارى كنديتى توليد ايدن وسائلى تجاوز ايده‌مزدى؛ ديمك ايسترزكه بو تعديلات برزمانه مخصوص وبامحال معينه ايچون اجرا اولنوردى؛ فقط بوكون بويله دكلدر.

برعصردنبرى مختلف تاريخلرله ، عقد اولنان مقاولات معاهدات حكم و قوتى حائزدرلر؛ چونكه منافع مخصوصه‌لرى ايجابنجه ، محاربه ظهورنده، ايقاع اولنه‌جق تعدياتك تعديلنى آرزو ايدن دولتلر او مقاوله‌نامه‌لرى امضا ايله بومقصدمهمى كفالت مشتركه آلتنه آلديلر. بو مقاولات ، ماضى ايله حال آره‌سنده ، نيجه عصرلر قابل دفع اولميان تعديات حربيه‌يى كاملاً رفع وازاله ايتمش اولمسه دخى، استقبال ايچون مأمول اولان موفقيات تامه‌يه براعت استهلال اولور.

زمانمز علم تهذيب واخلاقك تكفليله ، حكمت حقوقى پك جدى برصورتده نظر تدقيقه آلديغى كبى قوانين حربيه‌يى دخى شرفلى برصورتده احداث وقبول ايلدى.

بالاده ذكر اولنان مقاولاتدن برى : فى ٢ تشرين اول سنه ١٨٦٨ تاريخنده اكمال اولنان جنوه مقاوله‌نامه‌سيدركه محاربه مجروحلرى حقنده ايفاسى لازم كلان حرمت واجبه‌يه متعلقدر. ايكنجيسى پترسبورغده امضا ايديلان (١٦ تشرين ثانى سنه ١٨٦٨) مقاوله‌نامه‌سيدركه بوده محاربه مجروحلرينك محافظهٔ طالعلرينه ياردم ايدر، قوهٔ محركه‌سى جنوه مقاوله‌نامه‌سى اولان بو مقاوله‌نامه‌دخى موقع ستايشه قبول اولنمشدر. اوچنجيسى: (١٦ نيسان سنه ١٨٥٦) تاريخنده پارسده وقوعبولان اعلان رسميدركه دكز محاربه‌سنده‌كى قورصانلغه عائددر. لكن ايكى مقاوله‌دن وضوحاً تميز ايدر. اثناى محاربه‌ده دكزلر اوزرنده باشى بوش طولاشان آفت تعدينك بوصورتله مجازات كورمسى تشكره سزادر.

ايشته حقوق محاربه‌نك، ترقيات حاضره‌سندن ،كمالنى كوزتمكده اولان استقبال اوزرينه نتيجه و يره‌رك بو حقوقك منظرهٔ ترقياتى صورت مكمله‌ده نقش واكمال ايتمك ايستنيلور.

لكن بو آرزونك حصولنه برشى ايراث مضرت ايده‌بيلور؛ فقط محققدركه بو مضرتك وقوعندن كيمسه متأسف اولمز ؛ اوده محاربه‌نك اورته‌دن قالديرلمسيدر!

مجلس معارف اعضاسندن
محمد حكمت

(ذيل)

امام محمد رحمه الله حضرتلرينك تأليفى اولوب بر اديب مقتدر طرفندن لسانمزه ترجمه ايدلمش بولنان «سيركبير» ده حقوق حربيه‌يه دائر احكام شرعيه مطالعه اولنور ايسه واضحاً كوريلوركه بوكون آوروپا و آمريقا انسانيتپروران كرامى طرفلرندن هرحالده برثمنى صورتنده درميان ايديلن اشبو مطالب مقدسه اون عصر مقدم ملت معظمهٔ اسلاميه ايچنده قانون قطعى حكمنى آلمشيدى. او زمانلر دنيانك هر طرفده حقوق حربيه محارب اولان ايكى ملتك كافهٔ افرادى مياننده اعلان عدوان ديمك اوله‌رق بر برينك ماللرينه جانلرينه دينلرينه هرشيلرينه تعرضى مباح عد ايلدكلرى حالده اسلام اردولرى حقوق حقيقيهٔ حربيه‌لرندن قيل قدر خارجه چيقه‌ميه‌جق احكام شرعيه ايله باغلى ايديلر . اما عسكره‌لرى بواحكامه‌ده رعايت ايتميان اقوام مسلمه بولندى. احكام مذكوره نسياً منسيا حكمنه‌ده كيردى. لكن نه‌ضررى وار؟ ايشته او فكرلر تكرار اوياڼيور. كل شئ يرجع الى اصله .

احمد مدحت

نسوانك قواى عقليه و قابليت دماغيه‌لرى

عالملرك و متفننلرك طبعلرنده زندوستلقدن پك آزاثر بولنديغى ايچون همان على العموم قادينلر عليهنه ادارهٔ مقال ايتمكدن پك چكنمزلر.

نسوانك حلقهٔ طائعهٔ ذكورك مادونده بولندقلرينه بو نازك مخلوقاتده دماغك بالنسبه خفيف اولمسى اثبات كتيريورلر. بعض ارباب فن، بنات حوانى چاره‌سز برعدم استعداد ايله محكوم كوريورلر وبومثللو متفننلر كندى زوجه‌لرينى وكريمه‌لرينى عقل وذكاجه حيوان مرتبه‌سنده عد ايتمك درجه‌سنه وارمسه‌لربيله دماغلرى وقوهٔ ذكالرى اصلا واصل مرتبهٔ كمال اوليه‌جق برطاقم چوجقلر كبى اعتبار ايليورلر. لكن برطاقمى دها انسانيتكارانه حركت ايدرك بو عاجز مخلوقاته برچارهٔ اميد كوستريورلر.

قادينلر تحصيل و تتبعه‌سى واقداماته وفنون موجوده‌يه مراقله قوهٔ ذكالرينه نشوونما ويرمك ودماغلرينى بيودوب ارككلر درجه‌سنه واصل اولمغه موفق اوله‌بيله‌جكلرينى سويليورلر.

❀

علوم طبيعيه اربابندن «كوويه» نك دماغى وزن اولنه‌رق ١٨٦١ ، ١ غرام وحكيم شهير «لورد بايرون» ك كى ١٨٠٧ ، ١ غرام كلديكى ميدانه چيقارلنجه شوايكى شخص اوزرنده اجرا اولنان تجربه برنظريه تأسيسنه كافى عد ايدلمشدر. بو ايكى صاحب دهانك مادهٔ دماغيه‌سى وسطى ثقلتدن تقريباً ايكى يوز اللى اوچ يوز غرام فضله كورلنجه قوهٔ ذكانك دماغك وسعتنه، حجمنه، ثقلتنه كوره تقدير ايدلمسى قاعده‌سى ميدانه چيقارلدى.

بوكون ارباب فنجه مركز احتساساتك دماغ اولديغى وقواى عقليه‌يه يعنى ذكا ودهايه، عرفانه، حافظه‌يه ينه دماغك محل ومركز بولنديغى شبهه كتورمز حقايقدندر.

بناءً عليه دماغك كتله وثقلتى يعنى قوتى درجه‌سيله مرتبهٔ عقل وذكايى تقدير ايتمكده معقول كورنمكه باشلانمشدر. نه‌چاره‌كه برانسان ايچون دماغك بوخواصنى تقدير آنجق بعدالموت ممكن اوله‌بيلوردى.

اكر ترقيات حاضره سايه‌سنده ذى الحيات بر شخصك دماغى وزن ومساحه اولنه‌بيلسه مكتبلرده شاكردانك ذكاسنى تعيينه الده برمعيار مميز بولنه‌بيليردى .

بويله برمعيارك قادينلر ايچون پك مساعد اولميه‌جغى شبهه‌دن وارسته‌در. چونكه قادينلر اركلره نسبةً خفيف باشليدرلر. برده شوجهت وار : تدقيقات فنيه ايله تظاهر ايتمش كه عروق بشر ايچنده مرتبهٔ فندن ترفع ايتدكجه قادينلرك دماغى تكمل ايده‌جكى برده تدنى ايلمشدر. بو نقطه‌يى تفصيل ايده‌لم :

مثلا حال وحشتده يشايان يرلى برآمريقالينك زوجه‌سى كنديسيله تشكل دماغ جهتيله همان بر درجه‌ده‌در. بوقارى ايله قوجه‌نك دماغلرى آره‌سنده‌كى فرق آنجق سكسان برسانتيمتره مكعبى بر حجمدن عبارتدر. فقط بر اوروپالى مثلا پارسلى زوج ايله زوجه‌ده بوتفاوت ايكى يوز يكرمى ايكى سانتيمتره مكعبى بوليور. بو ايكى حدمنتها آره‌سنده برطاقم درجات وار. بودرجاتده بولنانلرده صره ايله پولينزياليلر، زنجيلر، چينليلر وسائره‌در. تدقيقات ايله ثابت اولان بو حقايقدن برطاقم نتيجه‌لر استخراج ايتمشلردر. فقط بونتايجك الك زياده شايان دقت وحيرت اولانى شودر : برقوم ، مدنيتده ايلرولدكجه دماغى‌ده تكمل ايدر. يعنى كركك حجماً وكرك ثقلةً بيور.

لكن قادينلرينك دماغى اركلركى كبى نشو ونما بوله‌مديغندن برقوم تمدن ايتدكجه اركلريله قادينلرى آره‌سنده دماغك ثقلت وحجمنجه اولان فرق تزايد ايدر.

شوحال جمعيات مدنيه‌ده اركلر مشاغل ذهنيه ايله‌زياده مشغول وترقيات عقليه‌يه معروض اولدقلرى حالده قادينلرك تن‌پرورلكلرله الفت واشتغالات عقليه‌دن مباعدت ايلدكلرينى‌ده كوستره بيلير. وكوستردیكى شو نتيجه‌ده على الاكثر وقوعاتله تحقق ايتمش چيقار.

❀

قادينلر فنونك چيقارديغى نتايجه استناداً ويرديكى قراره مطاوعتدن بشقه چاره بوله‌مازلر. دماغلرى وزن اولنمش دها خفيف كلمش... بوندن قوهٔ عقليه‌جه دون مرتبه‌ده بولندقلرينى قبول ايتمليدرلر. وقادينلر دهامتمدن برقومه منسوب اولدقلرى زمان اركلره نسبةً درجه‌لرينك وحشيلردن پك اشاغى اولديغنى‌ده چاروناچار تصديق ايتمليدرلر.

لكن اقوام متمدنه نسوانك بويله برمحاكمه‌يه قناعت ايده‌جكلرى غايت شبهه‌ليدر. برشخصك قوهٔ ذكاسنى دماغنك ثقلت وحجمنه كوره تقدير وتعيين ايتمك نظريه‌سى بلا اعتراض عموماً قبول اولنمش برنظريه‌ده دكلدر. فيللرله بالنا بالقلرينك دماغلرى هرحالده «كوويه» ايله «لوردبايرون»ك دماغلرندن پك بيوك وپك آغيردر. بويله اولديغى حالده فيل دنيلن حيوان ايله بالنانك برر صاحب دها مخلوق اولديغنه‌مى حكم ايتملى؟ بوحكمى ويره‌مز.

حتى مقاله‌مزه اساس طوتديغمز بندك محررى «بو كبى خصوصاتده يالكز مادهٔ دماغيه‌نك على الاطلاق ثقلتى نظر اعتباره آلمق كافى دكلدر. بلكه دماغك ثقلت نسبيه‌سنى كوزتملى واولچملى و دماغك ثقلتيله اعضاى سائره‌نك يعنى تكميل وجودك ثقلتى آره‌سنده‌كى نسبتده ظاهره چيقارملى. برفيلك دماغى بو حيوانك ثقلت عموميه‌سنك آنجق بش يوزده بريدر» ديبور.

حال بوكه بالينانك دماغى تكميل وجودينه نسبةً آنجق اوچ بيكده بردر. بو حسابه نظراً فيلك قواى عقليه‌سى بالينايه نسبةً پك ايلروده‌در. فقط دماغلرى پك آغير ظن اولنان بو ايكى مخلوق‌ده قواى عقليه جهتيله الك شرفلى برمخلوق اولان انسان قارشوسنده غايت اهميتسز قالير. چونكه انسانك دماغى وجودينك قرقده برينى تشكيل ايدر. اكر بو قاعده قادينلرك دماغنى اولچمك، وبوكا كوره ذكالرينه حكم ويرمك جهتنه تطبيق اولنورسه بوصورتده قادينلر حقلى وامتيازلى چيقارلر. چونكه اركلرك قادينلره عقل ودهاجه رجحانى صورت مطلقه‌ده دماغلرينك ثقلتنه كوره حكم اولنيور واركلرك دماغى قادينلرككندن آغير و بيوك اولديغى‌ده اعتراض قبول ايتمز برحقيقت فنيه‌در.

مادامكه برده نسبت مسئله‌سى وار قادينلرك وجودى وتشكلات عضويه‌سى اركلر قدر قوى وثقيل اوليوب نازين وخفيفدر وقوهٔ ذكا، دماغك ثقلتى ايله وجودك ثقلت عموميه‌سى بيننده‌كى نسبته كوره تقدير اولنه‌جق، بوحالده قادينلرك ذكاوتجه ينه اركلردن دون برمرتبه‌ده بولنمدقلرى ميدانه چيقاجق وقادينلر ذكاجه نائل اعتبار وامتياز اوله‌جقلردر...

❀

بونتيجه ظاهرده قطعى ظن اولنيور وقادينلرى

هرحالده اركلردن دون مرتبه‌ده كوسترن ارباب علم وحكمتى بردرجه اقناع ايدر كبى كورونيورسه‌ده قادينلرك مخاصملرى بردليل ايله ترك مخاصمه ايتميورلر ويونان وروما كبى دور قديم مدنيتده بيله قادينلرك قوهٔ عقليه ودماغ جهتيله اركلرك مادوننده اعتبار اولندقلرينه صنعتكاران قديمك آثارى شاهد اولديغنى ايلرو سورويورلر.

فى الحقيقه هياكل قديمه نظر دقت وامعانه ايله معاينه اولنورسه، اركك هيكللرينك آلنلرى غايت آچيق وكنيش يابلديغى وحال بوكه قادينلرده آلنلر پك كوچوك و اكثر كوستردكى فرق اولور. «فيدياس» ك «ژوپيتر» هيكلى ايله «پراقسيتيل»ك «وه‌نوس» ى آره‌سنده رأسجه وجبهه‌جه بيوك فرق واردر .

صنايع قديمه‌ده فنون حاضره‌نك كشفيات جديده‌سى تخمين ايدلمش كبى كورونيور . دماغك قسم جبهيسى اصل قواى عقليه‌نك مركزى اولوب جبهه‌نك اركلرده قادينلردن زياده كنيش وبيوك اولديغى‌ده عيان برصورتده مشاهده ايدلمكده‌در. بوحالده اركلرك خاصةً قوهٔ فكريه ايله ممتاز اولدقلرينه وفنون جديده ومثبته تحصيلنه دهاهوسكار اولمق استعداديله طوغدقلرينه ، قادنلرك ايسه احتساسات شديده‌يه وهيجانه دها قابليتلى بولندقلرينه حكم ايتمك لازم كلير.

قادينلرك ايلك برحسه مطاوعت كوستردكلرى وميلان طبيعيلرينه مخالف اولان برشيئى الك قوتلى دلائل عقليه ومحاكمات منطقيه ايله بيله كوچ قبول ايلدكلرى همان مثبت بركيفيتدر. فقط يالكز دماغلرى برازكوچوك اولديغى بهانه‌سيله اسباب سائره تحرى ايتمه‌دن وجهت تفوق ياخود نقصانك نره‌ده اولديغنى تفصيل ايلمه‌دن على العميا قادينلرك مرتبه‌سى اركلردن هرحالده هرخصوصده آشاغيدر ديه برحكم قطعى چيقارمق پك‌ده موافق انصاف كورلمز.

❀

دماغك وظائف عقليه‌يى نه‌صورتله ايفا ايلديكى مسئله‌سى حل و فهمى الك مشكل اولان مسائل طبيعيه‌دن بريدر .

ارباب فنوندن موسيو «موللر» دماغ حقنده نشر ايتديكى برمقاله‌ده برانسانك ذكاسيله دماغنك ثقلتى بيننده برمناسبت قطعيه بولنمديغنى تماماً قبول ايتميوركبى كورونمكده‌در.

هرشخص قفاسنك بيوكلكى نسبتنده يعنى جبهه‌سنك وجمجمه‌سنك وسعتنه كوره ذكى عد ايدلمك جهتنه كيدلسون، فقط دماغلرى بيك سكز يوز، بيك طقوز يوز غرام كلن يعنى عموم اوروپاليلرك دماغلرينك ثقلت وسطيه‌سندن بش يوز غرام فضله اولان اشخاصك حياتلرنده هيچ برصورتله آثار ذكا كوسترمدكلرى كوريليور.

حال بوكه مادهٔ دماغيه‌لرينك وسعتى كنديلرينى «كوويه» و «بايرون» درجه‌سنه اصعاد ايتملى ايدى؛ هيچ اولمازسه ملكات عقليه‌ده بر تكمل اثرى مشهود اولملى ايدى؟

دیگر جهتدن دماغلری سکز یوز یکرمی وسکز یوزاوتوزغرام قدر آنجق ثقیل اولان برطاقم کسان دها کورلمش که بونلر شوقدر کوچوك دماغله اك غبی ومرتبهٔ عقلیه‌جه اك دون عد ایدیلن انسانلر سره‌سنده بولنملری لازم کلیرکن حیاتلرنده برچوق آثار ذکا وعرفان اظهار ایتمشلردر.

❀

تدقیقات فنیه‌نك ال اوزاته‌مدیغی برنقطه وار. بوده مادهٔ دماغیه‌نك ثقلت وکمیتنه مقابل برده کیفیتی وطرز تشکلی تدقیقدر.

قادینلرك دماغی ارککلرککندن دها خفیف اولمغله برابر دها نازك تشکلی، دها اینجه انساجی ایله نچون افکار عالیه تولیدینه مستعد اولمسونلر ودماغلرنده مرکز قوای عقلیه اولان قسمك پك او قدر وسعتلی اولمامسیله محکوم اولدقلری اذعا. نسزلنی دماغك اوصاف نسجیه‌سیله نچون تضمین ایده‌مسونلر..

الك ایوسی قوای عقلیه‌نك درجه‌سنی، استعدادی وذکایی دماغك وزن وثقلتیله، وسعتیله تقدیر ایتمکه مقابل کوستردیکی ومیدانه قویدیغی آثاردن استدلال طریقنه‌ده کیتملیدر.

آمریقانك ارکك و قیز چوجقلری قاریشق اوله‌رق تدریس علوم وفنون ایدیلن، تعلیم وتربیه ویریلن مکتبلرنده قیزلرك . ارککلرك مادوننده بولندیغی تحقق ایده‌مامش ودائما استعدادوذکالریله تمیز ایدن و علی الاعلی درجه‌سنی قزانان ارکك شاکردلر قدرده قیزلر کورونمندر.

آمریقاده برحال دهاوار: ارراده قیزلربالاخره تدقیقات وتتبعات فنیه‌یی ارککلردن زیاده ایلرو کوتوریورلر. آثاردن زیاده ملکات عقلیه وآثار عرفان اظهار ایدییورلر. ارککلر کوچوك یاشده معاملات تجاریه ایچنه دالیورلر... آمریقه‌یی زیارت ایتمش، عائله‌لرك حالنی نظر فراستله کورمش اولان بر مدقق آمریقا قادینلرینك تحصیل علمجه. نشوونمای ذکاجه قوجه‌لرینه عمومیتله فائق بولندقلرینی تسلیم ده تردد ایتمز. چونکه قوجه‌لری مکتب تحصیلنی اکمالدن صکره مشاغل تجاریه‌یه حصر اوقات ایدرلر. حال بوکه قادینلر دائما مکتسبات علمیه‌یی تزییده وفکر وقریحه‌لرینی تنمیه و تحصیله دوامه توسیعه وقت وفرصت بولورلر.

شیقاغو سرکیسی زماننده سرکینك الك کوزل وشایان دقت بر بناسی قادینلر دائره‌سی اولدیغنی تصدیق ایتمشلردی. حال بوکه بو دائره‌یی انشا ایتدیرن مهندس وترتیب ایدن هیئت بتون قادینلر اولدیغی بالدفعات سویلنمشدر. یالکز آلت صعودی‌یی ایشله‌مامش بونی ده برارکك ماکینست یاپمش.

خلاصه آمریقانك معیشت مدنیه‌سی وترقیاتی قادینلرك ظن واعتبار اولندیغی قدر قوای عقلیه‌جه ارککلرك دوننده بولنمدقلرینی اثبات ایدییور. لکن برعتیق‌ده هردرلو مؤسسات اجتماعیه ذکورك نسوان اوزرنده برتفوق ورجحانی بولندیغی نظریه‌سنه استناد ایتدیکندن بونظریه قولایجه حکمدن اسقاط اولنه‌مز.

اعوان زاده
محمد سلیمان

کوپریلی محمد پاشا

دولت ابدمدت عثمانیه‌نك اجلهٔ خدامی سلسله‌سنده بر پیر جلادتسمیره تصادف اولنورکه ید عاجزانه‌مده بولنان موثوق بر تصویرینه نظر اولنورسه شاهین باقشلی ایکی مخوف کوزك اوستنده نیم قالدیرلمش نیم چاتلمش قالین قاشلر وهلهٔ نظره چارپار. اینجه و اهتماملی بر بیق خطیله فاصله‌لانمش بیوك بر برون وشفاف دوداقلر وجهی مدور. لکدن چیقارمش ایسه‌ده طرز قدیم اوزره سینه‌یه طوغری دوکیلان سود کبی نورانی صقال اعادهٔ انتظام ایلمش، وهن هرمك رخنه‌لری قلاوی ایله قاشلری آره‌سنه صیقشمش اولان آلنه معنیدار برچاریقلق ویرمش؛ سیماده صباحت ونورانیتدن زیاده حیثیت ،مهابت، جدیت، دهشت کوریلور. بوپیرحمیت فطرت کوپریلی محمد پاشادر. پاشای مشارالیهك صدارتنه وبناءً علیه دولتجه خدمتنه اول وقت کرید غائله‌سی سبب اولدیغندن کرید اعانه‌سی نیت خیریه‌سیله ترتیب بیوریلان مجموعه‌یه ترجمهٔ حالنه دائر برقاچ سوز یازلمغه و یاد نامی وسیلهٔ رحمت اولمغه مناسبت دوشمشدر. زمان صدارتی وقوعاتی قسماً نعیما وقسماً راشد تاریخلرنده تفصیل و مؤلفات اخیره‌ده تلخیص ایدلمش اولدیغندن بوراده تکرار ایدلمیه‌جکدر . یالکز اوخدمات عالیه‌یی ایفایه نصل حاضرلانمش اولدیغنی ادراك ایچون صدارتنه قدر اولان سرکذشتنك بیانی التزام اولنمشدرکه ترجمهٔ حالنك بوقسمی صورتا غایتله اهمیتسز وتوارخ قدیمه‌ده متفرق واکثریا اختلافلی اولمغله روایاتی یکدیکریله تقریب وتألیف و بعده صاحب ترجمه‌نك مسلکی حقنده مورخینك تقدیر ومحاکمه‌لرینی عیناً درج وعلاوه ایله اکتفا ایدیله‌رك مقصده خدمت ایدلمش اوله‌جقدر. بناءً علیه اشبو تقدمهٔ عاجزانه‌م برمقالهٔ ادبیه اولمیوب قیصه بر تتبع تاریخیدر.

کوپریلی محمد پاشا ارنوددر. فقط عائله‌سی اناطولیده آماسیه مضافاتندن کوپری (وزیر کوپری) قصبه‌سنده توطن ایتمش اولمغله کندوسی‌ده اوراده دنیایه کلمشدر. مؤرخیندن فندقلیلی محمد خلیفه [١] ایله بهجتی ابراهیم افندی [٢] قوللرنجه مسقط رأسی روم ایلیده سلانیك قربنده واقع کوپری (کوپریلو) بلده‌سیدر. بهجتی حرمنك وزیرکوپریدن اولدیغنی علاوه ایلیور.

محمد پاشانك تاریخ ولادتی‌ده مضبوط دکلدر. حین ارتحالنده (ربیع الاول ١٠٧٢) سکسان یاشنی متجاوز اولدیغنی تائب (حدیقة الوزرا) وهامر وسکسان التی یاشنده اولدیغنی محمد خلیفه وطقسان یاشنده اولدیغنی راشدافندی یازمش اولدقلرندن ٩٨٥ تاریخلرینه طوغری مهد آرای وجود اولدیغی تخمین قیلنیور. کندبسندن درت سنه صکره وفات ایدن سلفی بوینی اکری محمد پاشا نام پیر فرتوتی ١٠٥٩ ده تأدیبه مأمور اولدقده مشارالیهه «پاشا اوغلم» خطابیله بعض وصایاده بولنمسی‌ده سنه بر مقیاس اوله‌بیلور.

کوپریلی محمد پاشا عصر مراد خانیده اندرون همایونه داخل اولمشدر. بدایةً مطبخ عامرده مستخدم اولوب خاص اوطه‌لی بوشناق خسرو اغا همتیله بیوك اوطه‌لی زمره‌سنه وبعده خزینهٔ همایون خدامنه الحاق اولنمش وقدم کسب ایدرك اسکیلر قطارینه دیزلمشیکن خشونت مزاجندن واوضاع سرکشانه‌سندن دلگیر اولان ضابطلری سپاهیلك ایله طشره چیقارمشلردر. برمدت بیوایه قالوب حامیٔ

[١] فندقلیلی محمد خلیفه برچوق زمان اندرون همایونده بولنه‌رق عصر احمد خان ثالثده سلحدار شهریاری (سرقرنا) اولمش معمریندن محقق وراستکو برمورخدر. «سلحدار تاریخی» نامیله معروف اولان أثری غایتله قیمتدار فقط هنوز غیر مطبوعدر. خط دستیله اولان نسخه بایزید کتبخانه‌سنده‌در. ظن عاجزانه‌مه کوره هامر بو تاریخی کوره‌مامشدر.

[٢] بهجتی ابراهیم افندی کوپریلو محمد پاشا احفادندن نعمان پاشا زاده حافظ احمد پاشانك امامی اولوب «تاریخ سلالهٔ کوپریلی» نامنده برکتاب تألیف ایلمشدرکه بوده هنوز مطبوع دکلدر.

قدیمی خسرو اغا ١٠٣٣ ده یکیچری اغالغیله بکام اولدقده دائرهٔ خدمته منتمی ومشارالیه ١٠٣٧ ده مسند آرای وزارت عظمی اولنجه خزینه‌دارلغی شرفیله مباهی اولدی وشهرتکیر آفاق اولان ایران سفرلرنده معیتنده بولندی. پاشاسنك عزلنده (١٠٤١) باشنك چاره‌سنی دوشنمکه مجبور اولمغله طشره‌لرده بعض اغالقلر وویوده‌لقلر [١] ضبط ایدرك مؤخراً استانبوله عودت وصیره‌سیله احتساب اغالغی وطوبخانه نظارتی وسلحداران وسپاهیلر اغالغی و جبه‌جی باشیلق مناصبیله اکتساب فیض ورفعت ایلدی وکمانکش قره مصطفی پاشا صدارتنده همجنسیت تقربیله قپوجیلر کتخدالغنه واصل اولدی . جوان قپوجی باشی سلطان زاده محمد پاشا صدارتنده ایکی طوغ ایله طربزون ایالتنه تعیین قلنوب (١٠٥٤) درسعادتدن تباعد ایلدی. اندن صکره اناطولیده دور مناصب ایلیه‌رك (شام، قدس، طرابلس، قرمان) معزول قالدقجه وطنی وزیر کوپریده اختیار اقامت ایلر ایدی. ١٠٥٧ ده سیواس بکلربکی (والی) وارداد علی پاشانك دفع فتنه‌سنه مأمور اولوب قلت استطاعت عسکریه‌سندن پاشای مشارالیهك دست اسارتنه دوشمش وبرای قتل میدان سیاسته کتیرلمش ایکن بحکمته تعالی ابشیر مصطفی پاشا یتیشه‌رك پنجهٔ هلاکدن قورتارمشدر. ١٠٥٩ ده بوینی اکری محمد پاشا اوزرینه‌ده مأمور اوله‌رق درس سابقدن متنبه اولدیغی جهتله پاشای مشارالیهه استعفای جرائم نیازیله رکاب همایونه دخالت ایتمك طریقنی تعلیم وارائه ودفع لین ایله فتنه‌یی ازاله ایلدی. ١٠٦١ اواخرنده قبه وزارتیله استانبوله دعوت اولنه‌رق قرب سلطنتده کندینی تقدیر وتوصیه ایدنلر بولندیغندن وزیر اعظم کورجی محمد پاشا استرقابیله «برهفته صکره وزارتی رفع و کوستندیل سنجاغیله نقلی دفع اولنمشیدی. بعد العزل افتان وخیزان مسکن مألوفنه روان اولوب ابشیر پاشا مهر همایون ایله حلبدن درسعادته کلیر ایکن کوتاهیه‌ده استقبال وداعیهٔ استرحام ایله عرض حال ایتدکده ینه طرابلس ایالتیله مقضی الآمال اولدی. هنوز منصبنه پانهادهٔ وصول اولمدن ابشیر پاشانك اقبالی برکشته و بو دخی عزل نابهنکام ایله سرکشته اولوب وینه خیبت وخسران ایله کوپری‌یه عطف عنان ایدوب تمادیٔ ایام عزل وعزلت وتراکم اسباب ذل ونکبت ایله «فقیر کیسه‌تهی مفلس کهن جامه» مصراعی صفت کاشفهٔ ادباری اولمشیدی [١] ١٠٦٦ اواسطنده بوینی اکری محمد پاشا صدارتله شامدن کلیر ایکن صاحب ترجمه‌ینه انزواخانه‌سندن نهضت ایله‌رو براه استقبالی و ردیف رحال ارتحالی اوله‌رق استانبوله عزیمت وبایزید جوارنده تخصیص بیوریلان قوناقده توسید بالین استراحت ایلدی. فقط ینه بلیهٔ استرقابه کرفتار وعجالةً عهده‌سنه توجیه قلنان طرابلسه کیتمك ایچون خرجراه تدارکی غائله‌سیله دمکذار ایکن بتقدیره تعالی سنهٔ مذکوره ذی القعده‌سنك یکرمی بشنجی جمعه کونی متحمل خطب جسیم صدارت ومتکفل اصلاح امور دولت اولدی. اذان محمدی قرائت اولنور ایکن مهر همایون یدکفایتنه تسلیم بیورلمشیدی.

کوپریلی محمد پاشانك صدارتی دفعةً حسن تلقی اولنمدی. حیات سیاسیه وعسکریه‌سنده شهرتنه خادم اوله‌جق واجراآت آتیه‌سنی تأمین ایلیه‌جك برفعل وحرکتی مسبوق ومشهود دکلدی. لکن بالاده تصویر ایدیلان ترجمهٔ حالنه دقتله باقیلیرسه کندوسنده بر بیوك استعدادك تنموی تیقن اولنه‌بیلیر: انتساب ایتمك ایچون بوشناق خسرو پاشا وکمانکش قره مصطفی پاشا کبی عالی همت اعاظمی انتخاب ایتمسی تقدیر رجالده‌کی اصابتنی کوسترر؛ بوینی اکری محمد پاشا حادثه‌سنده‌کی مهارتی هرواقعه‌دن بردرس آلدیغنی واحوال عالمك بیخبر ولاقیدسیرجیسی اولمدیغنی ایما ایدر. کنجلکنده ضابطلرینه آغیر کلان درشتیٔ طبعی فلکك لاینقطع قهر وضربه‌لریله کسر وتعدیل ایدیله‌جکنه کیتدکجه کسب شدت ایلیوب حتی عنف، بغض، غضب کبی احتراصات نفسانیه صفحهٔ وجداندن مکارم وخصائل انسانیه‌یی حك وامحا ایلمشیدی. اللی ییللق تجربه‌یی تنویر ایدن ذکای فطریسی بو «کرك باران دیده» یی رأس کارده بر معدن دانش، برفعالیت مجسمه قیله‌رق علو همت، سمو صداقت وجود هشتاد رسیده‌سنی شبانه غبطه ویره‌جك برهوسله «ایثار سروجانه» آماده بولدی. ولی نعمتنه قارشو برهیکل صدق و استقامت، تعدیٔ اغیاره قارشو برسپر آهنین صلابت کسیلان بوپیر سالخورده پك بیوك برقیمت ویردیکی افندی دعاسنی دستکیر ایدینه‌رك اصلاح اموره تشمیر ساعد جدیت ایلدی.

عهده‌سنه ترتب ایدن وظیفه پك اغیر ایدی. لکن ازالهٔ غوائل داخلیه واعادهٔ سطوت خارجیه دست جلادت پیوسته‌ده پك چابق تیسرنمای حصول اولدی. موفقیاتنی تقدیرو تحسینده هیچ کیمسه سوز بوله‌میور. نعیما دائما مداحیدر. راشد ـ دولت علیه‌نك تأیید وتأبیدینه وعد الٰهی سبق ایتدیکندن وزیر مشارالیهك صدارتیله آتش بغی وفساد اطفا اولندی ـ زمینده ادارهٔ لسان ایلیور. آنجق واسطهٔ اجرائیه‌سی که قلیجدر ومسلك سیاسیسی که برنوع «ماکیاوه‌لیزم» ی آندیرر، بالجمله مورخینك هدف دانهٔ تشنیعی اولمشدر. حقنده الك زیاده اظهار تقبیح وخصومت ایدن فندقلیلی محمد خلیفه‌در اوصافنده «ظالم، جبار، خودبین، خودرأی، بی رحم، خونریز، قوجه دیشلنك» تعبیراتنی قوللاندقدن ماعدا وقتیله چوروك منصبلرده جان چکیشیروکاه میری دیوندن قبو آره‌سنده وکاه دفتردار وباش باقی قولی [١] توقیفخانه‌لرنده آه‌وانین چکر ایکن صکره‌لری مصادراتدن اموال عظیمه‌یه دسترس اولدی ودولته لازم آدملری سائقهٔ خوف استرقاب ایله بی ایجاب قتل ایلیه‌رك استفار

[١] والیلر دارالحربده بولندقجه ویاخود بر والیٔ جدیدك وصولنه قدر طرفلرندن وکالةً ضبط وربط مملکته مأمور اولانلره «متسلم» وکوچکلرینه «ویووده» اطلاق اولنور ایدی.

[١] حدیقة الوزراء

[١] باش باقی قولی دفتردارك معیتنده جنحه‌سی تبین ایدن مال مأمورلرینك اجرای مجازاتنه وتحصیل اموال دولته مأمور ایدی.

اخیره‌ده مبتلا اولدیغمز هزائمه سبب اولدی» دیور.

نتایج الوقوعات شویولده محاکمه ایلیور: «مرحوم مشار الیه اصحاب لیاقت ودرایتدن قوی العزم کرك یاران دیده اولمغله شقاوتکاران عسکریه واعادیٔ خارجیه‌یی شمشیر سطوتیله تأدیب وترهیب وامور مختلهٔ دولتی تنظیم وترتیب ایتدیسه‌ده بك چوق وزرا وامرا قتل وافنا ایلدی، هله دلی حسین پاشا کبی نامدار وامکدار بر غازیٔ شجاعت سمیری وسیدی احمد پاشا مثللو بهادر ودلبری استرقاب بلیه‌سیله اعدام ایلمسی صفحهٔ محاسنی لکه‌دار ایتمشدر.»

هامر پاشای مشار الیهك حل خدمتی کمال تقدیر ایله آوردهٔ زبان شاباش ایلدکدن صکره «عجبا زمانده بیج فتنی استیصال ایچون کندوسی قلیجدن بشقه چاره کورمه‌مدیمی؟ ومصلحت بو درجه سفك دمه لزوم وارمی ایدی؟» سؤاللرینی ایراد ایلیه‌رك ایکیسنه‌ده «خیر!..» دیه جواب ویریور.

دولتی بحران عظیمدن قورتاردقدن صکره الطاف حقدن مأمولدرکه سیأت افراطی مستور نظر رحمت وغفران اوله.

(بیت)

بش سنه اون کون اوچ آی اولدی وزیر اعظم
کوپریلی ملك عدم کوپریسنه باصدی قدم

مکتب سلطانی مدیری
عبد الرحمن

مقبوله لمعان

ترجمان حقیقتك کرید محتاجینی اعانه نسخه‌سنه مقاله تحریری ایچون برنجی صنف ارباب قلمدن عد اولندقلری جهتله بو امر خیره تذکرهٔ مخصوصه‌له دعوت اولنان مقبوله لمعان خانم افندی شو کونلرده‌کی راحتسزلقلرندن طولایی اطبا طرفندن یازمقدن منع اولندقلری جهتله ترجمان حقیقتك او نسخه‌سنده کندولرینه تخصیص ایدیلان سطرلرك طولدیرلمسنی بو عاجزه‌یه احاله بیورمشلردر. بویله بر مشهر آثار عثمانیه‌ده مشار الیها کبی تجددات وترقیات معارف عثمانیه‌مزده علم ادبیاته آدیم آتان فاضلاتمزك برنجیسی اوله‌رق محررات نسوان عثمانیه‌نك شیخه‌سی عد اولنان برادیبه وحکیمه نامنك نقصان اولمسی او اثر عالی‌یه بر نقیصه ویرمسه دخی کندیسنك بو خدمتی تقدیر اولنه‌مامش کبی اوله‌جغندن بوده خدمت تحریرده بولنان نسوانمزك غیرتده قصور ایلدکلرینی کوستره‌جکدر. ایلروده تاریخك تجددات نسوان اسلامیه وترقیات نسوان عثمانیه قسمنك باشنده اخذ موقع ایده‌جك اولان بو نام عالینك سوآثر معتبرده دخی؛ کسبك اولمامسی ملاحظه‌سی بو عاجزه او وظیفه‌یی یوکلنمك جسارتنی ویرمشدر.

اوت، آرزو ایدردمکه بو سطرلر کندیسنك حکیمانه وفیلسوفانه سوزلریله طولسون. بونك ایچونده بر شی دوشوندم. ایشته بو سطرلر بو عاجزه طرفندن مقاله رابر آنك کندیسندن باحث اولسون! بلکه موضوع علویسنك فیضیله شو عاجزانه سطرلر شرفلنور، منور اولور.

بوندن اون آلتی اون یدی سنه اول عالم مطبوعاتك بر نیر حکمت نثاری بولنان ترجمان حقیقت ستونلرنده کوریلن «مقبوله لمعان» نامی بر چوق کیمسه‌لر طرفندن ارباب قلمدن اولان ارککلرمزدن بریسنك طاقندیغی بر نام مستعار صاییلیوردی. اما بو ظنی ویرن نه ایدی؟ او مقالات حکیمانه‌یی او طرز افادهٔ شاعرانه وفیلسوفانه‌یی او قدرت قلمیه‌یی بر قادینه ویره‌مدکلرندن اودرلو بر قادینمز بولندیغی احتماله قائل اوله‌مدقلرندن ایدی. بو کیمسه‌لرده معذور ایدیلر. زیرا او زمان بو طرز جدید کتابت اوزره یاران ارککلرمز دخی بر قاچ کشیدن عبارت اولدیغندن هنوز قادینلرمزدن اویله برینك ظهوری بعید کوریلوردی. او مقاله‌لرك امضاسنی عاجزه بر قناعت ایله تلقی ایلیوردم. بیلمه‌مکه بر حس طبیعیمی ایدی؟ ویاخود اویله بر قادینمز بولندیغنه سوینمدیکمدن ایناتمق ایستدیکمدنمی ایدی؟ او مقاله‌لری اویله بیوك بر سرورله اوقیور او امضایی‌ده بر قناعت کامله ایله سویپوردم. حقنده اولان تقدیراتمی آشنایان ادبله محاوراتمده اکثری اندن بحث ایتدیریوردی. فقط بو محاوره‌لرده ایشتدیکم سوزلر سرورمك تزایدینی باعث اوله‌جق یرده عکسنی موجب اولدی. بونك بر ارکك طرفندن یازلدیغنی قطعی اولمق اوزره سویلدکلرندن بشقه بو ارکك‌ده ناجی مرحوم اولدیغنی خبر ویردیلر. شمدی اکلاشیلیورکه ناجی مرحومك بر قاچ نام مستعارله یازی یازمسندن ومقبوله لمعانك اصول تحریرینی و طرز افاده‌سنی معلم مرحومکی‌یه بکزتدکلرندن بو ظن واقع اولمشدر. ایشته بوده لمعان ایچون بر بیوك شرفدر. زیرا آثارینك قیمتی تقدیر اولنمش اقتداری تسلیم ایدلمش که آنی بیوك استادلردن برینه اسناد ایلمشلر.

سنه‌لر کچدی. عاجزه ترجمان حقیقته یازی یازمغه باشلادیغمده کندمدن غیری هم نوعمدن بر مسلکداشم یوق ظننده ایکن «ترجمان حقیقتده برده مقبوله لمعان واردر.» دییورلردی. ذهنمده طاتلی بر خاطره براقمش اولان او اسم ایله ینه مقاله‌لر کورنمکه باشلادی. خیال صاندیغم شی حقیقته مبدل اولیوردی. صوکره ینه شو قناعته خلل ویردیلر. «مقبوله لمعان نامنده بر شخص موجود ایسه‌ده یازی آنك دکلدر. آنك نامنه بر استاد یازیورمش» دیدیلر. بالآخره دها منصف طوراندیلر. «استاد آنك یازیلرینی تصحیح ایدیورمش ده بویله شایان تقدیر حاله کتیریورمش» دیدیلر. ینه سنه‌لر کچدی. بوندن ایکی سنه مقدم تصادف بزی کوزتپه‌ده مقبوله لمعان ایله قومشو دوشورمش. آندن‌ده خبرم یوق ایدی. بر کون بالواسطه سلام وتلطیفاتنه نائل اولدم. بو مناسبتله قومشوم اولدیغنی‌ده اوکرندم. زیارتنه قوشدم. بو الفت ومناسبت آرتق او طاتلی خیالك بر حقیقت مطلقه اولدیغنی کوستردی.

آرتق لمعانك مسوده‌لرینی یتاغی دیبنده اوقیوردم. ضبط اولنه‌جق اولدقده بر مقالهٔ حکمت اساله تشکیل ایده‌جك اولان شیرین

کفتارینی قولاقلرمله ایشیدیوردم. بر کلمه‌سندن بر چوق معانیٔ عالیه تظاهر ایده‌جك، هر عباره‌سی بر درس عبرت اوله‌جق سوزلرینی ذهنمه صوقمغه چالیشیوردم. «مسوده‌لرینی یتاغی دیبنده اوقیوردم» دیمش ایدم. زیرا قدر صانکه او ذات قیمتداری آحادناسدن تفریق ایچون بر قاچ سنه‌دنبرو بر سریر فوق الارضده بولندیرمغه مجبور ایدیور. بوکا بر فراش مرض دیمکه کیمك دیلی واره‌بیلور؟ بیاض اورتولره صاریلمش اولان او سریر صانکه او مالکهٔ فضل وعرفانك او پریٔ عقل وذکانك پیه دستالیدر. آنك اوزرنده کینك قارشوسنده عشق پریسی اولان آمورك هیکلی کوچولوب قالمش ولسان حالیله کویا «سکا باقدیغم ایچون ایشته بن بویله اولدم سندن فیضیاب اوله‌یم دیرکن ضیاکه طیانه‌مدم. ایشته کوزلرم بویله اولدی. زیرا سن عشقك کندیسیسین!» دیمك ایستر. مینروك الٓهیتلی ستاتوسی دخی یاننده بولنسه آنك امرینه تابع مسلح بر خادمی کبی قالور. صانکه عقل وذکایه او واسطه ایله نائل اولور.

اوت! او عشق آنده اولمسه اوذکا آنده بولنمسه اون یدی اون سکز یاشندنبرو اك بیوك استادلره اسناد اولنان آثاری یازه‌بیلورمی ایدی؟ هم ده لزومی درجه‌ده تعلیم وتدرس کورمه‌دن! اوت! لمعان ایچون بو نقصان عد اولنه‌مز. بلکه ایشته بویله خلقت کامله وفطرت عالیه‌سنی کوستردیکی ایچون بر مزیت اولور. ابتدائی درسلرندن صوکره کندی کندینه یازمش کندی کندینه تتبع ایتمش. اما هیچ بوش طورمامش. چالشمش. مسلم اولان اقتداری یالکز کندی سعی کندی استعدادیله حصوله کلمش. مقبوله لمعانك جهد وغیرتی دخی ذکره شایاندر.

دها هیچ بر قادینك اثری غزته ستونلرنده کوزیله‌مز ایکن او یازمغه باشلامش. خسته ومضطرب ایکن‌ده یازمقده دوام ایلدی. بر انسانی بختیار ایده‌جك اولان شیلرك صحتدن بشقه‌سنه مالك اولان بو وجود قیمتدارده اکر او نقصان‌ده اولمیه ایدی یعنی صحتی کالده بولنه ایدی معارف عثمانیه‌مزه دها نه درجه‌لرده خدمت ایدردی؟ لطائف طبیعیه‌یی پنجره‌سندن کیرن باد نسیمك نقلندن بهارك شوقنی بلبللرك نعرهٔ مسرتلرندن طویه‌رق تصویر وتحریره انجق او یله بر ذکای مجسم مقتدر اوله‌بیلور. تخیل یازدیغی شیلرده بر حقیقت موجود، حقیقت یازدیغی شیلرده حکمتله ممزوجدر. لمعانك نظمی ده نثری کبی کوزلدر. جناب رسول کبریا افندمز «ان من البیان لسحراً وان من الحکمة لشعراً» بیورمشلردر.

فاطمه علیه

امام علی کرم الله وجهه حضرتلرینك

مخدوملری جناب حنیفه‌یه نصایح جلیله‌سی

اوغلم تقوای الٓهی سکا رنجی نصیحتم اولسون. امر الٓهی‌یی التزام ایدرك تنویر فکر وبصیرت ایت. حبل الٓهی‌یه اعتصام ایله. فوز وسعادته مظهریت ایچون بوندن بیوك وسیله اولورمی. مواعظ دینیه ایله احیای قلبه وزهد ایله هوسات نفسانیه‌یی کسره ونور فضل وعرفان ایله تقویه‌یه وذکر عروض موت وفنا ایله تذلیله‌سی ایت. فجایع دنیایی پیش نظر استصاره آل. صولت دهری تفکر ایله تقلبات کونیه‌یی کور. وقایع سالفه‌یی وحکایات اولینی نظر موازنه‌یه آل. سندن اول کلانلرك نه کبی احواله هدف اولدقلرینی بیل ده متنبه اول. فکر تنقیدك انلرك مواقع وآثارینی پیش نظرکده تجسم ایتدیرسون. نه کبی حالات ایله ترك هستی ایتدیلر. کلاده منهاج حقیقتدن بشقه بر شبهه سالك اوله. آخرتی دنیایه صاتمه، بیلمدیکنی سویلمه، ممکن اولمیان شیئی تکلیف ایتمه، ضلالی منتج اولدیغندن خوف ایتدیکك یوله کتمه. چونکه وادیٔ خطرناکه سالك اولمقدن ایسه زمان تحیرده رجوع اولیدر. «امر بالمعروف ونهی عن المنکر» ایله عمل ایت الٓهك بولنده مجتهدانه صرف اهتمام ایله هیچ برکمسه سنده لوم وتقبیح ایده‌جك بر حرکت بولنمسون. اظهار حق وحقانیت وعدالت ایله سرفراز اول. احکام شرعیه‌ده قیلی قرق یار شدائده صبر کوستر. صبر بك کوزل خویدر. هر ایشی اهلنه تودیع ایت. اقصای فوز وموفقیت بودر. عبودیت واخلاصده صفوت شرطدر. مشیت امور «فعال لما یرید» اولان قادر مطلقه‌در. استخاره‌ده قصور ایتمه. سوزی دیکله صحیفهٔ صفوتی بر شی اخلال ایتمسون. اقوالك خیرلیسی موجب نفع اولاندر. قرة العین افتخارم فیاض کریم سنی حد رشده ایصال ایتدی. بن ایسه وهن وانحطاطه مائلم. بناءً علیه سکا سودمند اوله‌جق نصایحه مبادرتی مقتضی کوردم. ترك ما سوادن اول ذخر آخرتی تدارك ایتمك اقدم پیشه واندیشه‌ك اولسون. صعوبات دهره تحمل ایت. قلب انسانی ارض منبته‌یه بکزر. اکیلان شیئی طوپلارسك. علم وادبله تحلیهٔ ذات وصفات ایله که قسوت قلبدن آزاده وفیض عرفان ایله پیراسته اوله‌سك. ارباب تجربه وکمالك سالك اولدیغی مسلکه توجه کیدر ایسه‌ك استقبالاً امین وهر درلو کدر وپریشانیدن مطمئن اولورسك. نور دیده‌م بن هر نقدر بزدن اول کلانلر کبی آثار عمران ابراز ایده‌مدم ایسه‌ده انلرك بو معمورهٔ عالمده نه درجه‌یه قدر اثبات مأثر ایده‌بیلدکلرینی کوردم ووقایع واخبارینه مطلع اولدم. حالات ممدوحه‌یه صرف مجهود ایلدم. بو تتبعات واقدامات بکا راه حقیقته وصول ایچون رهنمای توفیقات اولدی. منافع ومضاری تمییز ایتدم. محاسنی اخذ وقبایحدن توقی ایلدم. محصول تجارب ومشاهدات سکا بدرقهٔ فیض وادب اولسون. عمرکدن مستفیدانه حرکت ایدرك دهر فانی‌یه اهمیت ویرمه. نفس سلیم ونیت خالصه اصحابندن اول. کتاب الله سکا حقیقی تعیین ایدر. شرایع اسلامیه حلال وحرامی کوسترر. راه استقامتدن بر خطوه تجاوز ایتمه. احوال ومشارب انسانیه مختلف اولور. لباس محاسن ایله تزیین ذات وجمال ایتمش اولانلرك مسلکنه سالك اوله‌جقکده رشد وفطانتك ایجابنجه اصلا تردد ایتمه. اوغلم کوررسك که لباس فاخر زهد وتقوایی لابس اولانلر تهذیب نفس انسانیدن بشقه بر شیئی نظر اهمیته آلمز. بو جهت مهمه نظرکده هر دائم حائز موقع اعتبار اولسون. کمالات انسانیه‌نك موجبات فیض افزاسندن مستفیض اولمغه بذل مقدور ایله شبهاتدن اجتناب ایت. آثار خصومت ایله المناك اولور ایسه‌ك خالق اعظمدن استمداد ایله. داعیٔ شبهه ومنتج ضلالت اولان شیلردن کلیاً توقی ایت. رأیی صفوت ایله اتمام ایله. همتك خیره مصروف اولسون. نصایح واقعه‌دن اکتساب فیض ایله. حضور قلبه مالکیتی سندن بکلرم.

سرمایهٔ ابتهاجم اوغلم وساوس نفسانیه وظلمت دنیا سکا راه حقیقتی ستره باعث اولسون. طالب دین اولان نه حبط اولور نه ده حال اغتشاشی کوسترر مکروهدن قاچر. فیض محاسندن ثمره بولور. اولین وآخرینك خالقی اولان جناب رب کریمه حمد ایدرم بتون کائناتك خالق ذیشانی اودر. آنك نبی محترمنه صلاة وسلام اولسون بزه شرایع اسلامیه‌یی تبلیغ ایله بزی سعادت وسلامته ایصال ایلدی. اوغلم سکا دنیایی وحالی وبوندن صورت انتقالی تعریف وفیوض آخرتدن مستلزم استفاده اولان جهتلری تعیین ایتدم. دنیا نه‌یه بکزر بیلیرمیسك. مثلا بر قوم بر موقعی انتخاب ایله اندن متعیش اولور. اندن اوصانور آخر محلی ترجیح ایدر اورایه کیدر. فقط اولکی منزلنده ایکنجی موقع ایچون بر شی تدارك ایده‌مامش اولور ایسه کوچلك کورر. بر ده هر شیئی بیلمك ادعاسنده بولنمه؛ چونکه بیلمدیکنی بیلمك عین عرفان وفضیلت اولدیغندن بو یولده فیضدار کمال اولانلر دائما طلب علمده مجتهد ومستفید اولور. اهل علم وکماله رغبت کوسترر رأینده مصیب وصمت وسکونه ملازم اولور.

حسب البشریه بر خطایه دوشر ایسه درحال تصحیحه سعی ایدر. جاهلك حالی بویله دکلدر. او نفسنی هرشیئه واقف ظن ایدر. رأیی بکنیر مجالس علمادن استفاده ائلك ایچون حائز اهمیت اولەمز. بیلمدیکی اموری رای خودیله حله قیام ایدر. وادیٔ ضلالت وخذلانده محو وتباه اولورکیدر. چونکه قلت معرفت وجهالت هر درلو خطایه سائق اوله‌جغندن فیض معرفتدن مستفیضانه حرکت ائلك ایچون متصور دکلدر.

بخشایش الٰهی اولان او غلم رهنمای حقیقت اولان نصایحی دقایق ایله استفهامه ورزش کوستر. نفسنی سنك ایله غیرك بیننده میزان حقیقت اعتبار ایت. نفسك ایچون محبت ایتدیکك شیئی غیرك ایچونده عین حالده طلوت. سومدیکك شیئی اخوانه‌ده تجویز ایتمه نفسکده مستلزم محاسن اولان شیلری آخره تطبیق ایت. مکروهاتدن هر وجهله اجتناب کوستر. ناسك حقکده رضا کوستردکلری شیئی حسن قبول ایله استخفاف ایتمه. بیلمدیکنی سویلمه بلکه هر بیلدیکنی بیله سویلمك ایی دکلدر. سنك حقکده سویلنلمش اولسه ممنون اوله‌میه‌جغك شیلری آخره سویلمه. برده بیلملی درکه اعجاب ضد صوابدر. آفة الالبابدر. جناب رب مختاره قارشو دائما خشوع وتواضعده بولنمق وجائب انسانیه دندر.

شو دقیقهٔ مهمه‌یی پیش نظر اعتباردن دور ایتمه که اوکنده بعید بر مسافه‌لی یول واردر. اهوال شدیده‌یی شاملدر. بوراده حسن انقیاد ایله برابر لوازم سفریه مکمل اولملیدر. یوکك چوق اولمسون مقدار تحملدن زیاده برشی آلمه که ثقل مال توجه ایتمسون. ارباب حاجاتك مطالبنی هر زمان تحمل ایده‌جك درجه‌ده اسعاف ایتمك شیمهٔ جمیلهٔ انسانیتدر. حال غناده ایسه‌ك ارباب ضرورته اودنج ویرمك وسعهٔ حالنده الملق‌ده لازمهٔ مروتدر. اوکنده عقبه اولدیغی ویومنزله‌دن جنت ویانار اوزرینه سقوط ایتمك محتمل بولندیغی بر دقیقه پیش نظر ابتصاردن دور ایتمه. خزاین ملکوت دنیا و آخرت دست قدرتنده بولنان خالق اعظم سنك ایچون دعایی مأذون قیلدی. اجابتی تکفل بیوردی. ویرمك ایچون طلبی واستحصال رضای الٰهیسنی امر ایتدی. رحیم وکریم‌در. سؤال وطلب ایچون حجاب و مانع‌ده قویمدی. سیئات احوال اوزرینه توبه ورجوعی منع ایتمدی. عقوبت ومؤاخذه‌یی تعجیل ایلمدی. فضایح احوال اوزرینه مناقشه ایتمز. رحمتندن مایوس براقز باب توبه مسدود دکلدر. توبه ایله بلکه انتزاع ذنوبه مظهر اولورسك. سیئاتی بر حسناتی اون حساب ایده‌یور. ندای استعطاف استماع ایدر حاجاتی اسعاف ایلر. بویله بر فیاض کریمدن دائما طلب عفو وغفران ایت. امورکده استعانه ایله. مفاتیح خزائنی سنك النده براقدی. استرحام عبدانه ایله بوفیض عمیمه مظهریت مقرردر. ابواب رحمتی هر دائم کشاده‌در. بعضاً اجابتده تأخر مکارم الٰهیه‌سنی ابذالا احسان ایتمك ایچوندر. هر استدیکك شیئه درعقب نائل اوله‌مز ایسه‌ك حکمت الٰهیه‌سنی تقدیر ایده‌مزسك. چونکه احسان صمدانیسی حال

وموقعه کوره عاجلاً و آجلاً واقع اولور. خیرلیسنی ویرر. خیر ظن ایتدیکك بعض امورك عاقبتی نزد الٰهیده مستور اولدیغندن تأخر عین احسان وعاطفتدر. جناب قادر متعالك هر شیده عنایت واحسان آثارنی عبادینك خیری اوزرینه ویرمك معتادیدر. ذی انعام وکرم‌در.

او غلم سن آخرت ایچون خلق اولوندك. دنیا ایچون دکل فنا ایچون مخلوقسك بقا ایچون دکل موت ایچون دنیایه کلدك حیات ایچون دکل. بر موقع خطرناکده بولنیورسك که موت هر دائم اوکنده‌در. اندن قورتولق قاچمق قابل اوله‌مز. البته سنی ادراك ایده‌جکدر. بناءً علیه دائما حذر اوزرنده بولنمق واحوال سیئه‌دن اجتناب ایتمك ومقتضای بشریت برشی یاپیلور ایسه درعقب توبه ورجوع ایدرك ضلالتده نفسنی هلاك ایتمامك برنجی وظیفه‌ك اولسون. روح الحیاتم مونی دائما ذکر ایت. پیش نظر ابتصاردن دور ایتمه. ذکر آخرتی تدارك ایتمك اقدم پیشه واندیشه‌ك اولسون. ذکر آخرتی تکثیر ایت. نعیم نقیم وعذاب الیمك مخطراتی سنی زهد وتقوایه سلوك ایتدیرر. نعم دنیانك اهمیتنی ازاله ایدر. حظوظات دنیویه‌نك بك چابوق کچدیکنی نیجه وقایع مشهوده ایله تجربه ایده‌یورسك دنیاده بقا بو قدر استحصال مطالب دنیویه ایچون بر طاقم سباع وحشیه‌نك بر محلده اجتماع ایله اقویاسی اضعفاسنی ازه‌رك بیوب ایچدکلری کبی انسانلرده بودار فناده عین حرکت ایله کچنیرلر. بونك ایچون استکمال محاسن انسانیه‌یه حصر مقدرتله آمال دنیه‌دن مجانب اول.

تعاقب لیل ونهار تعیین مساعی ایچون بر مرقات کافیدر. او غلم دنیاده تتربه ذاتی موجب اولان جهتلری سکا ایدم. بو جهتلردن حقایق نفسی اکلارسك. اشبو نصایح نظر اعتبارکدن دور اولور ایسه یقیناً بیل که هیچ برامله دسترس اوله‌میه‌جقسك. طلبده خالص اول. مکسب جمیلی اختیار ایت. بعض طلب واردر که منتج حرب وغا اولور. احوال ردیه‌دن اجتناب ایله نفسنه اکرام ایت. شوق ورغبت ناسه باقه که نادم اوله‌میه‌سك. غیرك عبدی اوله. جناب رب کریم سنی حر برا ایتدی. شر ومفسدتله اله کچن شیده خیر تصور اولنورمی؟ مطایای طمعدن دور اول که سنی مواقع هلاکه تقریب ایتمسون. باب الٰهیدن بشقه‌یه التجا ایتمه. چونکه رزاق عالم سنی ارزاق ایدر. جناب رب متعالك انعام واحسانی هر شیئه راجح در بیوکلردن استحصال مطالب ایچون تکاپو ایتمك انسانیته جسبان دکلدر.

عرض و ادبکی ادنی شیلره دکشمه. دنیادن نصیبك قدر آل. افعالك جمیل اولسون لین الشیم اولمق اخلاق کریمه دندر فرصتی فوت ایتمه که غصه‌یه دوچار اوله‌میه‌سك. کسل ورخاوت سبب حرماندر. هر طالب مصیب اوله‌مز. هر بنیجی فارس دکلدر. اضاعهٔ زاد فساددندر. هر کس ایچون بر عاقبت واردر. معین مهیندن خیر یوقدر. صدیق ظنیدن دخی خیرکلز حلیم اولان سیداولور. فاهم اولان فضل ومعرفتی تزاید ایدر. اهل خیر ایله ملاقاة اعمار قلوبه باعثدر.

بیلمدیکك وحقیقتنه ایرمدیکك شیده عناد ایتمه. حسب البشریه بر قصورده بولنور ایسه‌ك درحال توبه ایله امحایه بذل مجهود ایت. امتنان ایی شی دکلدر. کمسه‌نك اسرارینی افشا ایتمه. بیع نفسه مقابل اولان رجادن اجتناب ایت. رزاق عالمدن استه قسمتی احسان ایدر. تاجر دائما خطرده‌در. فضیلتی آل. بذل ایت. کوزل سویله نفسنه ایی کلان شیلری خلقه ده سویلیه بیلیرسك. سکا خوش کلیانی کمسه‌یه سویلمه استعمال ایتدیکك اموره‌ده موفقیت دائم اوله‌مز. حد معروفی تجاوز موجب ندامتدر. وفا اخلاق کریمه دندر. صداقت باعث نجاتدر. انعامده ذکر معاذیر علامت بخلدر. اخوان دینه انعامده امساك ایتمه. صلهٔ رحم ده کرمدندر. شداید وعقوباتده ابنای نوعنه بذل ایتمك وصلهٔ رحم ایله دست معاونتی اوزاتمق لازمهٔ انسانیتدر. برشیئی موضعك غیری‌یه قویمه. اموری اهلنه تودیع ایتامکده‌کی وخامتی تعیین ایده‌مم. دوستنك دشمننی صدیق عد ایتمك اوله‌مز. بو حالده صدیقنه معاداة ایتمش اولورسك. حیل وخدعه فنالیدر. قرنداشکی ایی نصیحت ایله بوله کتیرمکه صرف مساعی ایت. معاون ومساعد اول. شداید ومسراتده برابر بولنمق لازمدر. اغزینه طوپراق قویسه دخی قرنداشنك مجازاتی طلب ایتمك استحسان اولنه‌مز. دشمنه فضیلت ایله مقابله ایتملیدر. فوز وظفر ایچون بوندن بیوك وسیله اوله‌مز. اخلاق حسنه ایله اتصاف ایت که سلامته واصل اوله‌سك. کین وغضبی براق؛ عفو واحسانده‌کی لذت کبی الذ برشی اوله‌مز.

شبهه ایله اخوانی کوجندیرمك انقطاع مودتی موجبدر. درمیان اولنان معذرتی قبول ایتمك دائما حس طنده بولنمق حقوق اخوتی هدر ایتمامك وظائف انسانیه دندر، مکر و شقاوتی اعتیاد ایدنلر سندن اوزاق اولسون. اخوان دینی دائما زیارت ایت. ایلکده بولوك. بذل و احسان ایت، اظهار فضیلت ایله کیمسه‌یه ظلم ایتمه. نفع عامی مؤدی حالاته سعی بی شمار ایت. بیلورمیسك رزق ایکی‌یه انقسام ایدر بریسی انی طلب ایدرسك دیکریده سنی طلب ایلر ایاغنه کلیر. او غلم دنیا دائما تقلباته مصدردر. موجب نکبت و انکسار اولان حالاتدن متباعد اول. حق اولان شیئی انفاق ایت. دیکرلری ایچون طوپلامه. حاضر اولان ایله دفع آمال ایله. موجود ایله ظاهرده اولمیان شیلری استدلال ایت. چونکه امور ومعاملات اشباه ونظائردن عبارتدر. ذونعمتی تکفیر ایتمه بیوك قباحتدر. عذری قبول ایت. نصیحت قبول ایتمیانلردن اوله. عاقل اولان علم و ادب ایله اتعاظ ایدر. بهایم انجق ضرب ایله متأثر اولور. حقی بیل رفیع ووضیع هر کسك حقوقنی ادا ایت. واردات همومی عزایم جر و حسن تعیین ایله چیقار. اعمال خیره قصدی ترك ایدن جور ایتمش اولور. قناعت پك ایی حقدر. حسد انسان ایچون شر ومفسدتدر. خوف عواقب بقادندر. طمع ملامتی موجبدر. صدیق اولان حضور وغیابنده یکساندر. هوای نفسانی شریك عمادر. برایشده حیرت عارض

اولور ایسه توقف ایتمك عین توفیقدر. موجب فوز اولان غم نه کوزل اولور. سلامت صداقتده‌در. اصل غریب اولان دوستی اولمیاندر. شفیق سوءظن ایتمز. حقنی تجاوز ایدنك مذهبی ضیق اولور. حدینی بیلن استفاده ایدر. تکرم اخلاق حسنه دندر. حیا هر امر جمیله سبب اوله بیلیر. الك لطیف لباس تقوادر. ملامتده افراط موجب حزاندر. طمع انسانك بصیرتنی ستر ایدر ایسه ضلال مقرردر.

بصیر اولان ذاتك ده خطاده بولندیغی واقعدر. شری تأخیر ایت سکا ایی کلان شیلری احسان ایت. ابنای نوعنه بیوك شیلر تحمیل ایتمه. عتابی چوق ایلمه. مألوف اولور تأثیر ایتمز. جهال ایله همبزم الفت اولمه. حرامی منع ایتمك عین کرمدر. کبر ایدن فیضیاب اوله‌مز. عفت نعمتدر. قلت ذلتدر. اقتصاد یسر وسهولتی مؤدیدر. بر الوالدین کرائم طبیعتدندر. عاقل اولان تجاریب ایله استکمال نفس ایدر. رسول ترجمان عقلدر. اختلاف ایله ایتلاف حاصل اوله‌مز. مزاح موجب خفتدر. حریص دائما محروم ومدر. رأس الدین حجة الیقین‌در. تمام اخلاص اجتنابدر. مقالك خیرلیسی افعال ایله تصدیق اولناندر. سلامت استقامت ایله قائم‌در. دعا مفتاح رحمتدر. قبل الطریق اختیار رفیق ایت. مسکندن اول ده جاری نظر دقته آل. سکا عذر درمیان ایدنی قبول ایت، عفو ایله.

مکرده اولان شیئه واسطهٔ تبلیغ اولمه. هر شیئك احسننی انتخاب واعتیاد ایت. سوزی مقدارندن زیاده اوزاتمه. هر کسك سکا انصافندن اول سن نفسنی طریق انصافه سوق ومشاورهٔ نسواندن احتراز ایت. انلر ازهار بیت اوله بیلیر. قهرمان زمان اوله‌مز. سکا منسوب اولانلره دائما احسان ایت انلری ادب ایله اتصاف ایتدیر. هر قصورلری اوزرینه مؤاخذه ایتمه، عفو ایت. عشیرتکی دائما لطف واحسانه مستغرق قیل. درجه‌لرینه کوره آنلری تطیب ایله صعوبات اموره‌ده معاونت کوستر. دنیاده نقطهٔ نظرك خیر وسعادته منعطف اولسون والسلام.

بحریه مکتوبجیسی
خالص

انتظام محاکم

ظل ظلیل عدل ودادی عالمه شامل ومآثر مفاخر المناشر عدالت معتادی مرتبهٔ قصوای عالمیانه واصل اولان خلیفهٔ اعدل واعظم ومحییٔ نظام وانتظام عالم پادشاه فاروق خصلت و شهنشاه معدلت سیرت افندمز حضرتلرینك سایهٔ سعادت سرمایهٔ جناب ملوکانه‌لرنده تنظیم و اصلاح محاکم ایله نشر قوانین معدلت امرنده مشهود جهانیان اولان ارادات و عنایات جلیلهٔ جناب خلافتپناهیلرینك جملهٔ آثار باهره‌سندن اولدیغی اوزره امور ومصالح عدلیه‌نك انتظام ومکملیتنی تأمین ایدن شو عواطف وهممات معدلت پرورانه‌نك حدکماله ایصالی واصلاحات مطلوبه‌نك دائرهٔ حصوله تمامیله اتصالی مقصد عالیهمتانه‌سیله شاهد شیرین لقای ترقی‌یی آغوش تمدن کسترانه‌یه ایصال ایده‌جك وسائط منورهٔ عدلیه‌نك الك برنجیسی (انتظام محاکم) قضیهٔ محکمهٔ معتنا بهاسیدر.

معلوم اولسون که مجله‌نك (۱۸۰۰) نجی ماده‌سی اقتضاسنجه حاکم طرف سلطانیدن اجرای محاکمه‌یه وحکمه وکیلدر. اصول محاکمهٔ حقوقیه قانوننك (۳) نجی ماده‌سی حکمنجه دخی علی العموم محکمه‌لر دعوالرك محاکمه‌سنده و حکمنده مستقلدر. احکام مبسوطه اقتضاسنجه با ارادهٔ سنیه اجرای محاکمه وحکمه مأمور اولانلر حاکملر اولدیغی کبی محکمه‌لر دخی امر محاکمه‌ده و حکمده مستقل بولندیغی جهتله ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی ایله موضوع وتطبیقاتی حکامك عهدهٔ کفایتنه مودوع اولان قوانین ونظاماتدن ماعدا هیچ برشیئك محکمه‌لرده حکمه مداری اوله‌میوب دعاویٔ واقعه‌یی قوانین متعلقه‌سنده صراحت موجود اولدیغی حالده منطوقنه توفیقاً فصل وحکم ایتمك و برمادهٔ قانونیه دها زیاده محتاج تفسیر وتصریح کوروندیکی تقدیرده اول ماده‌ده‌کی مقصد ومعانی‌یی تحری وتعیین ایله مفهومنه تطبیقاً حل مسئله ایلمك خصوصی درجات مختلفه محاکمه عائد وظائف قانونیه‌دندر. شوقدرکه اصول محاکمهٔ حقوقیه‌نك (۲۴۹) نجی ماده‌سیله اصول محاکمات جزائیه قانوننك (۳۴۶) نجی ماده‌سی احکامنجه بردعوی حقنده قوانین عدلیه‌نك برماده‌سنی صوك درجه‌ده تفسیر ایتمك صلاحیتی محکمهٔ تمییزه راجعدر.

عدلیه نظارت جلیله‌سنك هیئات محاکم اوزرنده‌کی اقتدار قانونیسی ایسه احکام نظامیه‌نك تطبیقاتیله محاکمك معاملاتنده حکامه ویریلان مأذونیته قارشو صراحت قانونیه خلافنه کتمك وقوانین عدلیه‌نك تطبیقاتیله استنباط فحاوی احکامنجه عدم اهلیت ظاهر اولمق وصفت حاکمیته منافی برحرکتده بولنمق کبی حکامجه ظهوری محتمل اولان احوالك وقوعنده قانونك تعیین ایلدیکی حق تفتیشك تماماً استعمالیله هیئات محاکمدن اویله بر حال وحرکتده بولنانلره ایجابنه کوره اخطارات انتباهیه‌یی ایفا ایتمك ویاکندولرینك قانوناً تحت محاکمه‌یه الیمسیله عزل وتبدیللری وسائلنی استحصال ایلمك و بو صورتله حکامك مسئولیتی حقنده‌کی احکام قانونیه‌نك آثار فعلیه‌سنی کوسترمك کبی خصوصات موشکافانه‌دن عبارتدر.

فی الحقیقه بعض محررات عمومیهٔ عدلیه‌ده مندرج ایضاحات حکامك تنویر افکارینه مدار اوله بیلان اخطارات قبیلندن بولندیغی جهتله شونلرك بعض فوائدی منکر دکل ایسه‌ده اوکبی ایضاحات برکونه حکم قانونی متضمن اولمامق حسبیله نه برمادهٔ قانونیه طرزنده مدار حکم اتخاذینه صالح ونه‌ده اسباب حکمی تأییدیولنده براعلامه درجی جائز اولور. شوقدرکه قرین صواب کوردکلری حالده حکامك کندی رأی وتفسیرلری اولمق اوزره تلقی ایتملری لازم کلور.

بونلرك بالعکس بعضاً موادقانونیه شکلنده مدار حکم اتخاذی طرفنه کیدیلور وبعضاً مأمورین عدلیه ایله رؤسای محاکم آره‌سنده بر طاقم مخابراته کیریشیلوب تأخیر مصالحه سببیت ویریلور ایسه او یولده‌کی استیضاحات فائده‌دن زیاده مضرتی داعی کورینور.

تفصیلات مشروحه‌دن مستبان اولدیغی اوزره شو حالات بالآخره برطرفدن محاکم حقنده تدریجاً تولید اصول مداخلاته سببیت ویرمك ودیکر طرفدن حکامی مواد قانونیه‌ده‌کی مقصد ومعانی ومزایای مندمجه‌نك تحریسی ایچون هر بار کندولرینه لابد اولان اتعاب افکار کلفتی اختیار ایتمامکه

آلشديرمق كبى نتايجك ظهورينه ميدان آچاركه بوصورتله محاكمك امنيت انتظاميله هيئات حاكمه‌سنك تطبيقات قانونيه‌جه تزييد اهليت ايلمسنه الك زياده خدمت ايدن اساسلردن ايكيسنك رخنه‌دار اولمسنى مؤدى اوله‌بيله‌جكى استدلال اولنمشدر.

بناءً عليه بر محكمه هيئتنك دعاوىٔ واقعه‌يى كمال اعتنا ودقت ايله رؤيت وتدقيق وصريح اولان مواد قانونيه‌نك منطوقه ومبهم اولان ماده‌لرك مبانى ومعانىٔ مندرجه‌سنى لايقيله بالمطالعه مفهومنه تطبيق ايله فصل وحسم ايليه‌جكى يرده استفسار معامله واستيضاح مسئله طريقنه مراجعت ايلمسى هيچ بر وجهله صفت حاكمينه توافق ايده‌مز. زيرا شو يوله مراجعت ايدن حاكمك اهليتى دخى اشتباهه دوشيره‌بيله‌جكى قضاياى بديهيه‌دندر.

ايشته مسائل غامضهٔ قانونيه‌نك حل وايضاحى ضمننده استفسار رأى ومطالعه ايله تأخير مصلحت اولنيوب دعاوى ومصالح جاريه حقنده صراحت قانونيه موجود ايسه منطوقنه وصريح اولميان بر ماده‌نك دخى لفظ وروحنه يعنى آنده‌كى الفاظ ومبانى ايله مقاصد ومعانىٔ حكميه‌يه مراجعتله قواعد تفسيريه‌يه بالتوفيق استنباط اولنه‌بيله‌جك مفاهيمه تطبيقاً هر حالده هيئات محاكمه‌جه بر حكم وقرار ويرلمسى مقتضيدر.

بونك ايچوندركه بو مقوله احوالده علاقه‌دار اولنلر طرفندن اعتراض اولنميه‌جق اولسه بيله اولبابده مدعىٔ عموميلر جانبندن وسائط قانونيه‌يه مراجعتله اعلام مذكورك اوجهتك نقض واصلاحى طبيعيدر.

شوراسيده معلوم اولسونكه ادارهٔ امور عدليه‌يه متعلق اولان مواد قانونيه‌نك تفسيريله تعيين معانيسى ويا لدى الحاجه اولبابده وسايط لازمه‌يه مراجعتله تحرىٔ مفاهيمى بالطبع نظارت جليله‌يه عائد وظائفدندر.

شو حالده امور ادارهٔ عدليه‌يه ومعاهدات وامثالى خصوصاتنه دائر محررات عموميه‌نك مندرجاتنه هر بر مأمورك امتثال ايلمسى لازم كلور.

برده نه صراحةً ونه‌ده مفهوماً حلنه مدار اوله‌بيله‌جك بر مادهٔ قانونيه‌سى بولنه‌ميه‌جق بعض مسائل مغلقه‌نك ظهور ايتمسى ويا بعض قانونلرده نواقص كورلمسى وياخود بر قانونك بر ماده‌سنه مباين دوشمش ديكر بر قانون حكمنه تصادف اولنمسى ملحوظدركه كرچه بو كبى حالات ومحذوراتك اسباب اندفاعيه‌سنى استحصاله تشبث قوهٔ اجرائيه‌يه عائد وظائفدن ايسه‌ده او مثللو احواله تطبيقات قوانينه مأمور اولان هيئات محاكم ايله قوانين عدليه‌نك اجراى تطبيقنى طلب ايتمك واحكامنك تمامىٔ حسن جريانه نظارت ايلمك وظيفه‌سيله مكلف بولنان مدعىٔ عموميلرك هركسدن اول واقف اولوب ايجاب حالك اجراسنه تشبث ايتملرى اقتضا ايدر.

باش مدعىٔ عمومى معاونلرندن
طلعت

فيض نسوان اسلام

شو بر ايكى سنه ظرفنده حديقهٔ معارف عثمانيه‌ده نه‌قدر رنكين ازهار نشو ونما بولدى! ترقيجويان زمان بو روضهٔ فيضا فيضدن انتشار ايدن روايح لطيفه ايله جداً منشرح ومتلذذ اوله‌رق معارف مليه‌مزك مأمولك فوقنده بر درجه‌يه واصل اولديغنى اعتراف ايلمكده‌درلر.

كوريليوركه ترقى دينيلن شى هانكى مملكتده عرض چهرهٔ مسعدت ايديورسه فيوض ماديه ومعنويه‌سى ده او مملكتده يالكز ذكوره انحصار ايتميوب نوع جميل نسايه‌ده شامل اوليور.

عقل سليم اربابى يالكز ذكورك مظهر ترقى اولديغى بلادى ، بلاد متمدنه دن عد ايتمامك ايستيورلرده :

« بر مملكتده يالكز ذكورك كسوهٔ معارفه بورونمسندن حاصل اوله‌جق منافع مستقبل ايچون اوقدر مثمر اوله‌مز. آب حيات معرفتله تلقيح ايدلمك ايستنيلان ملتك نسوانكده اكتساب علوم وفنون ايلمسنه اعتنا ايلمك الزمدر »

ديورلر وسوزلرنده‌ده اصابت ايليورلر.

بو ارباب عقل سليم ديديكمز ذوات فكرلرينى دها زياده توسيع ايله :

« بر والده‌نك تعليم وتدريسى انك اولادينى ، اولادينك اولادينى ، اولادينك اولادينك اولادينى ... الخ تعليم وتدريس ايتمك ديمكدر »

جمله‌سنى ده سر دواتيان ايديورلركه حقيقتده بوندن عبارتدر.

عصر فياض حضرت پادشاهينك الك بيوك مأثر ترقياتندن برى‌ده شو حقيقتك ملكمزده تظاهر ايتمسيدر. جناب خداى منانه يوز بيكلرجه شكرلر اولسونكه نسوانمز صحيحاً وجداً ترقى ايتمشدر وايتمكده‌در. شمديلرده بين النسوان تحرير وقرائت نعمتندن حصه‌منداولانلر سايهٔ حضرت خلافتپناهيده بى حد وبى حساب اولديغى كبى فضل وعرفانلرى ونظم ونثرده‌كى اقتدار فوق العاده‌لريله شهرتشعار اولانلرده آز دكلدر. بوندن يكرمى بش اوتوز سنه اول ذكوردن مشاهير ادبامز قاچ كشيدن عبارت ايديسه بوكونكى مشاهير نسوانمزده همان اوقدردر. بو مدعايه خانملره مخصوص غزته نسخه‌لرى شاهد عادلدر.

نسوانمزك ظلام جهل ايچنده بولندقلرى دعواسى وحكمى اوروپاده همان عموميتله دوران ايتمكده ايكن بو فكر باطل شمديلرده نزد اجانده خوفه اوغرامش ديمكدر.

بوده برقاچ صورتله رهين مرتبهٔ ثبوت اوليوركه صور محوثه‌يى شوراده تذكار ايتمك شرفملمزى اثبات ايده‌جكى ايچون لازمه‌دن كورلمشدر.

اولا : علماى غربك اعاظمندن بولنان معلم وامبرى نسوان اسلامك ترقيات حاضره‌سنى مأمولك پك چوق فوقنده بولديغى ايچون (خانملره مخصوص غزته) نك قولكسيونى صورت مخصوصه‌ده الده ايدرك انده‌كى آثار نسوانك تدقيقيله عثمانلى خانملرينك فيض وكمالات حاضره‌لرى حقنده بيطرفانه بر اثر يازمغه قرار ويرمشدر. بو اثرك زمان تحرير ونشرى هنوز معين دكلدر. فقط حين انتشارنده شان نسوان اسلامك غربده بر قاتدها اعتلا ايده‌جكى بديهيدر.

ثانياً : استانبولده‌كى نسوان اسلامك شاهراه ترقيده مأمولدن زياده ايلرولمش اولملرى درسعادتده انتشار ايدن خانملر غزته‌سيله جهانه شايع اولنجه روسيه‌ده‌كى مليونلرجه بنات اسلام ده اكتساب علوم وفنون ايچون چالشمغه اظهار حواهش وغيرت ايلمكه باشلامشلردركه بو خصوص نسوانمز ايچون بيوك بر شرفدر.

ثالثاً : اوروپا غزته‌لرنده دفعات ايله خانملر غزته‌سيله نسوان اسلامك كمالات حاضره‌لرى حقنده مقاله يازلمش ويازيلان مقالات جرائد سائرهٔ اجنبيه طرفندن ده اخذ واقتباس ايدلمك صورتيله فيض نسوان اسلام عالم مدنيتده بر قاتدها شايع اولمشدر.

رابعاً : مشاهير محرراة عثمانيه‌دن عصمتلو نكار ومقبوله لعان خانم افنديلر حضراتنك خانملر غزته‌سى اداره‌خانه‌سى واسطه‌سيله نشر ايديلان « نيران » و « معكس خيال » نام اثر لطيفلرى اوروپادن بالخاصه طلب ايديلوب نسوان اسلام طرفندن يازلمش اولمق اوزره يكيدن طبع ونشر ايدلمش ديكر كتابلر اولوب اولمديغى‌ده بشقه‌جه سؤال ايدلمشدر.

بونلردن ماعدا عصمتلو فاطمه عليه ونكار خانم افنديلر حضراتنك برخيلى آثارى فرانسز وآلمان وانكليز لسانلرينه ترجمه وطبع ايدلمش اولمسيدركه بو شرف رجالمزك هنوز پك آزلرينه نصيب اوله‌بيلمشدر. هله ره‌وو آنسيقلوپه‌ديق وره‌وو انترناسيونال كبى معتبر مجموعه‌لرك معارفمزدان رجال عثمانيه‌يه دائر مقالاتنده معارفمزدان نسوانمزك دخى بر مبحث مخصوص اشغال ايتمش اولملرى الك زياده افتخاره شايان احوالدندر.

ايشته بو كبى موفقيتلر هپ عصر مسعود حضرت خلافتپناهى آثار جليله‌سى جمله‌سندندر. نسوان اسلامك بو درجه‌لرده مظهر فيض وترقى اولمش اولملرى پك بيوك بر شرفدر. بو بيوك شرفدن طولايى عموم عثمانليلر نه‌قدر فخر ايتسه‌لر سزادر.

جناب خداى مستعان عمر واجلال حضرت خلافتپناهى يى روز افزون بيوروب سايهٔ سماپايهٔ ظل اللهيلرنده بالعموم اهالىٔ اسلاميه‌يى دها پك چوق فيوض وسعادته مظهر بيورسون آمين.

خانملره وچوجقلره مخصوص غزته‌لر
صاحب امتيازى ابن الحقى
محمد طاهر

مكتب

مكتب كه مهد نازيدر افكار حكمتك
هر لحظه ملتجاسيدر اقبال وعزتك
مكتبدر الك كزيده‌سى اذواق ونزهتك
مكتبدر آفتابى جهان سعادتك
مكتب ملاذ رفعتيدر آدميتك
مكتب كمال وزينتيدر عقل وفكرتك
مكتب هميشه مصدريدر هر مزيتك
حامىٔ ذى شكوهى دكلمى سلامتك
ماحيسيدر مذلت وادبار ونكبتك
مكتب خلاصه مطلعيدر فيض وهمتك
مكتبدن انتشار ايدر انوار انتباه
زيرا اودر معالىٔ ادواره جلوه‌كاه

❀

دقتله باق نه‌در بو كمالات شعله زا
بونجه بديعه‌لر كيم ايدر چشمى روشنا
ارشاد ايچون يتر بو بزه ايشته رهنما
هپ كورديكك مآثر اجلال واعتلا
محصول معرفتكه ويرر طبعه انجلا
مكتب نه‌در نه‌شانلى محل بيلديرر سكا
صحرايه ، كوهه ، ساحله ، درياية جابجا
شامل فيوض وسايهٔ اقبالى دائما
اوصافنه كمالنه يوق حد وانتها
عاقل بونى نصل ايدر انكاره اجترا
مكتب ديننجه پيش نظرده اولور عيان
انوار ايچنده روحفزا بشقه بر جهان

❀

مكتب ، اوجاى دلكش اوبالاترين مقام
اول مركز سعادت واجلال خاص وعام
مهمان وملتجيسن ايدر هر زمان بكام
هر يوزدن ايلر آدمى شايان احترام
انجق بولور اويرده بشر فيض مستدام
معناً اويرده كيزلنور انواع احتشام
وضع بلند پايه‌سيدر احسن النظام
تاب وفروغ شوكتيدر ماحىٔ ظلام
داء عضال جهلى ايدر اولدر التقام
ارباب سعيه هردم ايدن عرض ابتسام
الك بر كوچك التفاتى آنك بر جهان دكر
هم بر جهان معادلى هم بيكده جان دكر

❀

سيف وقلم كه خادم اجلال وشاندر
هپ مكتبك جلادتنه ترجماندر
بيك شكل دلفريبه كيرر بر جهاندر
بر او يله روضه‌دركه طراوت نشاندر
آزادهٔ ملالت ورنك خزاندر
هر حالتى مولد شوق وجناندر
فكرمجه محض جاندر اوت محض جاندر
ايشته هماى عزت او يوزدن عياندر
ظل سعادت وايه‌سى‌ده جاوداندر
مكتب عمومه حاصلى كهف الاماندر
عاقل اولان بيلير نه ديمك قدر مكتبى
تقديس ايدر اوجاى فيوضات مكسبى

❀

آمال بيهمال شهنشاه راز دان
مقصوردر معارفى احيايه آن بآن
بيكلرجه مكتب ، مدرسه تأسيس ايدوب همان
هر فرده قيلدى دانش وتحصيلى رايكان
انوار معرفت ايله هر ير ارم نشان
لبريز شوق وعاطفتى جمله تشنكان
قابل دكل مكارمنى ايلمك بيان
اعداد ايدرمى غايته صايمقله اقتران
مستغرق عنايت واحسانيدر جهان
اولدقجه آسمانده مه وشمس واختران
دنيايه فيضبخش ودمادم ضيا نثار
اولسون خليفه‌مزده سرير نده پايدار

معارف عموميه نظارت جليله‌سى
مكتوبى قلمى مميز ثانيسى
محليل اديب

قادينلرك تعليم وتربيه وتحصيل علمه اولان احتياجلرى

قادينلرك تحصيل علم وفن ايدوب ايتملرى مسئله‌سى عمومك نظر دقتنى جالب مسائل مهمه‌دندر. لكن عموميت وقطعيت نقطهٔ نظرندن حكم ايدلمك لازم كليرسه دينه‌بيلوركه بو كون نسوانك تحصيل علوم وفنونه احتياجلرى شودور مدنيت وعرفانده آرتق كسب تحقق ايله‌مشدر. بو لزوم قطعى يى اوكرندكدن صكره كنج طالبات تحصيل علم ومعرفت ايچون معلومات ابتدائيه‌يى كنديلرينك ايلك مكتبى اولان خانهٔ پدر ومادردن اخذ ايدرلر. قادينلرك اكتساب علم ومعرفت ايتملرى لازم كلديكنى بوراده تكرار ايتمك زوائددن عد ايدلسه يرى واردر.

آغوش مادرده ومقتدر معلمه‌لر مربيه‌لر آره‌سنده پرورشياب علم وكمال اولان قيزلر حقيقةً مسعوددرلر. قيزلرك تحصيل ابتدائيلرى عائله آره‌سنده وقوع بولور. درجهٔ ثانيه وبوندن اوته تحصيلاتى‌ده مكتبلرده اخذ ايدرلر.

اولا مهم بر نقطه وار: بر معلمه‌نك وظيفه‌سى نه‌در؟ كنج قيزلرك سنلرينى نظر دقت واعتباره آله‌رق مقدمات تحصيلى بونلره تعليم وتلقين ايلمكدن عبارت دكلميدر؟

صوك سوز محتاج تفسيردر. اخلاق وطبايع وعلم وفضل جهتندن معلمه‌لرى ايكى قسمه تقسيم ايتمك لازم كلير. جدى ومقتدر معلمه‌لر طلبه‌لرينك تهذيب اخلاقيله برابر توسيع معلومات واستفاده‌لرينه خدمت ايدرلر. وبونى كنديلرينه الك مشروع والزم بر وظيفه ايدينورلر. ذكيه بر قيزده البت معلمه‌سنه قارشو عينى حس ومحبتله متحسس اولور. طرز مشروع اوزره حركت اولنورسه بر معلمه جداً ايفاى وظيفه ايلمكله برابر ازهر جهت مكمليتى حائز بر طلبه‌ده يتشديرمش اولور. وظيفهٔ مودوعه‌ومولوكه‌سنى جداً حسن صورتله ايفا ايدن بر مأمور ايچون دنياده دها الذ نه واردر؟ ملاحظه بيورلسون. اولا اومأمور بر قوهٔ معنويه ايله روز وليال مستريح البالدر.

ايكنجى قسم معلمه‌لر طالباتك مغاير آداب حركاتى وقوعنده مسامحه ايله طاورانير. تحصيلده قصور براقير. بو كبى معلمه‌لردن منفعت بكله‌نيله‌مز. ضرر محققدر.

طالبات ايچون علم تربيه وتهذيب اخلاقه دائر كتابلرك برنجى درجه‌ده تحصيل وتدريسى مقتضيدر. علم دين بر علم جليلدر. بوندن بشقه سعادت داريني كافل اوله‌حق بر علم يوقدر.

خالقك رضاسی بو علمك كوستردیكی طریقه سلوك ایله حاصل اولور. فنون سائره دنیاده منفعت ویرر. علوم دینیه‌یه مقارن اولمیان علوم میوه ویرمه‌ین شجر كبی عقیم قالیر. علم دین‌دخی یالکز اوكرنمكله بالاكتفا عمل ایتمیانلره فائده ویرەمز. علم ایله عمل بركمسنەدە اجتماع ایدرسه اول وقت نتیجهٔ مطلوبه حصوله كلیر. علم دین‌اخلاق‌مطهره‌دن برنجی طبقه‌یی اشغال ایدر. بو سببله فناپذیر اولمیان جهان بقاده استحصال اسباب استراحت بابنده سعی وغیرت‌واجباتدندر. بو جهت اكلاشلدقدن صكره نسوانك هانكی فنلره چالشمسی اقتضا ایلیه‌جكی وارد خاطر اولور.

برارككك ایچون كتابت نەدرجه لزوملی ایسه برقادین ایچون‌ده اول قدر منفعت بخش اولور. كوزل سوز سویلرایی اوقویوب ایی یازار دائرهٔ افكاری توسع ایدر.

اولادینه تحصیلك ایلك لزوم واهمیتنی اكلا. تدیره‌جق حسن تلقیناتده بولنه‌جق والده‌دن بشقه كیمسه دكلدر. لدی‌الایجاب مسافات بعیده‌ده بولنان محارمیله مكاتبه‌ده بولنور. خارجه مراجعتدن وارسته قالیر.

تاریخ حكمت ومعرفتی تزیید وتكثیر ایدر. تاریخلر اولمسیدی بردن اول كلن انسانلرك احوال وحركاتنه كسب اطلاع ایتمك ممكن اوله‌مازدی. مطالعهٔ تاریخ ایله ادوار ماضیه‌ده جریان ایدن وقایعك ازمان‌قدیمه‌ده یاپیلان مصنوعاتك درجه‌لری تعیین قلنور. بوندن ازهرجهت مستفید اولنور. حسابك لزوم‌وفوائد واهمیتی حقنده سوز سویله‌مك زوائددندر. علم تربیه وعلم اشیا برنجی درجه‌ده لازمدر. خلاصه اوله‌رق بیان ایده‌لم كه بر قادینه تحصیلك لزومی كسب قطعیت ایلدكدن صكره او قادینك فنون‌سائره‌دن‌ده بهره‌مند اولمسی لازمدر. فوائد مطلوبه ازدیاد ایلر. كرك والده و كرك معلمه‌لر یتشدیره‌جكلری طلبه‌لرینه افعال حسنه و اقوال حكیمانه‌تلقین ایدرلر.

اول وقت علم تربیهٔ اطفال قضیهٔ معتنابهاسی‌ده حصولپذیر اولمش‌اولور. شوزمان‌مسعدت‌نشانده ممالك وسیعهٔ شاهانه‌نك هرجهتی ازهار معرفت وانوارحقیقت ایله مزین‌ومنورایكن‌اركك‌وقادین ایچون‌اولسون تحصیلك قدروقیمتی شرف‌ومزیتنی تقدیر و تعیین ایتمیه‌جك فرد آفریده‌نك وجودی تصور اولنه‌ماز ظن ایدرم.

خانملره مخصوص غزته مدیره‌سی
شادیه

بروسه‌دن مكتوب

برتاج كون اولدی بروسه‌ده‌یم اشته فكریا سندن خبرسز اولدی قوزم عفوایدرسین آ یلكن ایدنجه عقلمی بنغازی یه همان

بن آفریقایله بروسه‌یه كچدم بوكا اینان
آقدی كوكل شو بلده‌نك آب وهواسنه
ویرم بن آنی طوغریسی جنت‌بهاسنه
برآسمان كه خنده‌لر ایلر زمیننه
او یله زمین كه كان صفادر مكیننه
بروادیٔ وسیع پر اشجار زمردین
كیم صارمش انی ناز ایله نیلوفرحزین
یریر كزر اوساحهٔ خضراده ماندالر
برچوقلری غرور ایله نیلوفره طالار
انجام كل بو یرده كور الواح فطرتی
بیك شكل دلپذیرده آثار قدرتی
طویمم طلوع مهری تماشایه هرسحر
یالدیزلنجه مشجره‌لر ایله نیلوفر
صانكه پریٔ حس اویانورخواب‌نازدن
كویا تأثر ایلمش عشق ونیازدن
كیسوی شعله باری‌اولور اوكجه رونما
تذهیب ایله افقلری ایلر نظرربا
یارب نه رتبه طاتلیدر اول پرتونوین
بیلمم نه‌واراورتبه كوزل اول قدرحزین
بیك‌لحن خوش ادا ایله پرنشوهٔ‌سرور
قوشلر ایدر قدومنی تبریكه صانكه‌سور
كوكلم كلوربوشیلر ایله وحد وحیرته
جولر سسیله‌كه طالارم قعر فكرته
تاكه كچنجه بو یله‌خیالات ووجدوحال
جایم چكركه اولدیغنی ایلرم خیال
تنهایم او یله‌كه بوكوزل بلده‌ده امان
آینه‌ده رفیق آرارم آكلا چوق زمان
كولمه اوشنمه وهبی‌سنی بكلیوریارین
امهال ایدو بده وازكچیویرمه‌امان‌صاقین

انجمن تفتیش ومعاینه‌اعضاسندن
باش كاتب
وهبی

عثمانلی محرره‌لری

اعیان كرامدن عطوفتلو رضا افندی حضرتلرینك همشیرهٔ مكرمه‌لری عصمتلو فضیلتلو شریفه فاطمه خانم افندی والده‌مز طرفندن عنایت بیورلمشدر :

ادیب كمالات پرور افندم حضرتلری حاصلاتی كرید محتاجین اسلامیه‌سنه اعانهٔ تخصیص بیوریلان نسخهٔ فوق‌العاده‌ده بوعاجزه‌نك دخی براثر خامه‌سی بولنمسی حقنده‌كی امرو آرزوی كریمانه‌لری بوجمعه كونی رهین‌اطلاع ناچیزانه‌م‌اولدی. شمدیكی رسمی ومنتظم مكتبلرعصر جلیل خلافتپنا. هینك آثار عالیه‌سندن اولوب بنم یتشدیكم زمانلرده اویله وسائط تحصیل بولنمدیغندن ربم غریق رحمت بیورسون پدر ومادرمك تشویقیله نه اوقویه‌بیلدم ایسه معلومات ناقصه‌م اوقدرجقدر. فقط طریقت علیهٔ مولویه‌یه‌انتساب عاجزانه‌م شرفیله مثنویٔ شریف مطالعه‌سندن من‌غیرحد استدلال ایده‌بیلدیكم فیض بی حسابك تشكرینه اقتدارم یوقدر.

ایشته‌حال عاجزانه‌م بوندن عبارت اولوب شو بضاعه‌سزلك سببیله شمدی‌یه قدر صحائف مطبوعاته شایان اوله‌جق آثار تحریریله الفتم اولمدیغی حالده بو دفعه اظهار بیوریلان‌امر و آرزوی كریمانه‌لری عن‌الغیاب برحسن‌ظندن عبارت‌اولمق‌لازم كله‌جكندن بوندن طولایی عرض‌شكراندن بشقه برشی دیه‌مامكلكم طبیعی اولوب انجق امرعالیلری برمقصدخیره‌بنا ایدلمش اولدیغندن یالكز تشكرله اكتفا ایلمكی كوكلم تجویز ایتمدی. كندمجه معترف‌اولان عجز ایله برابر بو امرخیره اشتراك‌ایچون امرعالیلرینه امتثالاً شو ورقپاره‌یی‌تقدیم و بونده حسب‌المناسبه كندی حالمزه یعنی قادینلره دائر برایكی سوز یازمغه جسارت ایتدم . شویله‌كه :

اوراق مطبوعه اوزرنده اثرلری كوریلان نسوان عثمانیه‌مز ارەسنده مزیت ادبیه و نزاهت فكریه‌لری محصولی اولان نشریاتلریله تمایز ایدن محرره‌لر حضراتی كریمه‌لرمز و بومیانده دخی بعض ذوات فاضلات واردركه نورسیدكان نسوانمز ازهرجهت تأمین استفاده‌لری‌مقصد مهمنه خدمت ایده‌جك آثار علیه‌لرندن طولایی كندولری حقیقةً شایان تبریك‌وتشكردر. زیرا عرض وایضاحدن مستغنیدركه هر فضیلتك اساسی ولی‌نعمت بیمتمز پادشاهمز

افندمز حضرتلرینك اثرعالیٔ ملوكانه‌لرینه اقتفاءً خلقمزك‌وظائف دینیه‌وحیثیت انسانیه‌لرینی‌حسن محافظه‌یه ووسائط علم ومعرفتك هرصورتله حصول مكملیتنه جلوه‌كاه اولان بوعصر ترقیات حصر خلافتپناهی‌یه لایق صورتده تنویر افكارینه خدمت قضیه‌سندن عبارتدر. بو بابده‌بالجمله‌ارباب قلمله برابر بوراده كندولرندن بالخاصه بحث ایتمكده‌اولدیغم محرره‌لرمزك ابرازینه چالشدقلری خدمات بركزیده‌نك‌اوبولده توسیع واصلاحنه نەقدر صرف همت قلنسه سزادر. شوتوسیع‌واصلاح‌كلمه‌لرندن مقصد عاجزانه‌می برازایضاح ایده‌یم : یكیدن اثباته حاجت یوقدركه مؤلفات مطبوعه عائد اولدیغی قومك افكار عمومیه‌سنك شكل وترقیسنی كوستربر مرأت حقیقت نمادر. بو جهتله میدان استفاده‌یه وضع اولنان آثارك حسن انتخاب وترتیبنه بغایت اعتنا اولنملیدر. هله محرره خانملر بو خصوصده دها مشكل پسند اولملیدرلر. چونكه هرنقدر بعض خانملرمزك رسائل موقوتە‌واوراق سائره‌ده كوریلان منظوم ومنثور اثرلری پارلاقلقجه‌وحسن‌افاده‌جه نزاكت تخیللرینك برر نمونه‌سی اولوب بوكبی آثار شاعرانه‌نك تنشیط قلوبه خدمتی قابل انكار دكل ایسه‌ده شمدیكی حالده معلومات لازمه‌جه اكثریت اعتباریله پك كریده قالان قادینلرمزك دنیوی اخروی تهذیب اخلاقنه یاردم ایده‌جك آثار جدیده‌یه احتیاج دركار اولدیغندن بوجهته دهازیاده‌رغبت‌اولنسه خوش اولور. محرره‌لرمز ایچنده مثلا برغزل ویاخود برحكایهٔ‌مخیله‌یازانلربونلرك تحریری ایچون صرف ایده‌جكلری‌قدرت وزمانی‌جدی ونافع‌شیلره تخصیص ایتسه‌لر وازجمله بیودكلری وقت عالم انسانیتك افرادواعضاسندن‌اوله‌جق‌اولان‌چوجقلرك ایلك تربیهٔ مادیه ومعنویه‌لرینی ومحاسن اخلاق خصوصنده الك اولكی مكتسبات فكریه‌لرینی استحضارو تلقین‌ایتمك‌والده‌لره عائد بروظیفهٔ مهمه‌اولدیغندن وبومقصدك حصولی دخی والده اوله‌جق خانم قزلرك او وظیفهٔ‌دقیقه‌نك قدر وقیمتنی‌بیله‌رك‌حسن اجرا ایده‌جك برحالده یتشملرینه‌متوقف بولندیغندن والده‌لرك اولادلرینی نه یولده تربیه ایده‌جكنی وبرخانه‌نك رفاه وانتظام اداره‌سی نه‌كبی تدابیره محتاج بولندیغنی واوامر وآداب دینیه‌جه جمله‌مزك‌نه‌مثللو وظیفه‌لرمز بولندیغنی واسراف وسفاهت وآوروپا موده‌سی دینیلان عاداته تبعیت بزم ایچون نه‌قدرمضرویاقیشقسزاولدیغنی واسكی قیافت ملیه‌مزك تمامیله اعاده‌سی بالطبع ممكن ومناسب اولمامقله برابر اوروپاجه بیله چركین كورنمكه باشلایان قیافت جدیده‌نك بزجه‌مقبول‌و مستحسن‌وشرائط صحیه‌یه‌ده موافق‌اوله‌بیله‌جك‌وشرعاً‌وعقلاً مذموم اولان‌اسراف‌درجه‌سنه وارمیه‌جق درلوسی‌نصل‌اولمق‌لازم‌كله‌جكنی والحاصل شرع‌وعقلك‌تعیین وتحدید ایتدیكی‌وظائف وحركاتمزی‌مبین نصایح وملاحظاتی‌حاوی مقاله‌لر یازسه‌لر جمله‌مزك بیوك‌بیوك استفاده‌لر ایده‌جكمزده‌شبهه‌یوقدر. نمونه‌اوله‌رق بوراده‌عرض‌ایلدیكم شو برقاچ‌ماده‌وامثالی ارباب تحریر ایچون باشلیجه سرمایه‌لردن اولوب هربری حقیله بسط وتمهید اولنسه واقتضاسنه كوره بعضیلری هرحالده آداب واخلاق قومیه‌مزه قطعیاً رعایت اولنمق شرطیله اكلنجه‌طرزنده‌خلقه تفهیم‌ایدلسه فنا اولماز. شو افاده‌دن مقصدم بو خصوصاته هیچ‌ده اهمیت ویرلمیوردیمك دكل ایسه‌ده محرره‌لرمزخانم افندیلردن‌بعضیلری استثنا ایدیلنجه دیكرلرینك یازدقلرینی احتیاجات حاضره‌مز نسبتنده دها مكمل كورمك آرزوسندن كندمی آله‌میورم. بوبابده موجب امید جهت دخی موضوع بحث اولان محرراتك ساحهٔ مطبوعاتده اجالهٔ قلم ایده‌جك اقتداره مالكیتلری ینه شایان افتخار اولان ترقیاتدن‌وارباب‌قلمك پیشوای فضائل پروری اولان‌ذات عالیٔ نحریرانه‌لرینك انتشارمعارف‌خصوصنده‌كی همتمات وخدمات استادانه‌لری ثمراتندن اولدیغنه كوره محرره‌لرمزك آرزو اولنان مرتبهٔ كماله وصوللری دخی ینه‌مأثرارشاد سامیلریله حاصل اوله‌جغنك قویاً‌مأمول بولنمسیدر، باقی امر و فرمان حضرت من له‌الامركدر.

شریفه‌فاطمه

تاریخچهٔ ازهار

خنده نمای لطافت اولان صبح بهار سنبللر، لاله‌لر، فولیالر، هرجائی‌و شببولرله باغچه‌لرمزی تزیین واك پارلاق، اك كوزل رنكلروروایح‌لطیفه‌لریله‌ده انظارومشاممزی تلطیف وتعطیر ایتمكده‌در.

موسم‌مناسبتیله چیچكلرك برتاریخچه‌سنی یازمغی مناسب كوردم. ذاتاً چیچك مراقی انسانده یكی برشی‌دكل آ. ازمنهٔ قدیمه‌دنبری انسان چیچكلره برحس مخصوص محبتله مجلوبدر.

یونانستان‌قدیمه‌وعلی‌الخصوص آتنه‌ده برچیچك پازاری موجود اولوب دلیقانلیلر نشانلیلرینك اقامتكاهلرینی تزیین ایچون چیچك صاتون آلقده ایدیلر. یونانستانجه اك مقبول طانیلان چیچكلر بنفشه، كل، شببو ایله نركس‌وقاتمرنارچیچكلری ایدی. چیچك مراقی یونانیلردن رومالیلره انتقال ایدرك (روما)ده ایكی هفته‌دوام ایدر(فلورا لیا) نامیله كشاد ایدیلان چیچك پنایرنده برچوق اكلنجه‌لر ترتیب ایدلمكده ایدی. چیچكجیلك مراقی رومادن المانیایه انتقال ایدرك مناستر باغچه‌لرنده زنباق، كل، بیریه، چوخه‌وحتمی فدانلری یتشدیرلمكده‌اولدیغی حالده انجق میلادك اون آلتنجی عصرنده چیچكجیلك المانیاده توسع وانتشار ایده‌بیلمشدر.

(آغوسبورغ) ده موسیوهانری‌هروارتك كوزل‌باغچه‌سنه‌ایلك‌لاله چیچكی‌صوغانی میلادك ١٥٥٩ سنه‌سنده استانبولدن جلب وغرس‌ایدلمشیدی.

قرون‌وسطاده‌اوروپاده پك آزچیچك نوعی بولندیغی‌حالده‌میلادك‌اون‌یدنجی عصرنده‌دنیانك‌هرطرفدن چیچكلر جلب‌اولنمغه باشلانمش وفلمنك تجاری دائما سیاحت

بحریه‌ده بولنملری مناسبتیله هر کتدکلری یرده بولدقلری ازهار لطیفه‌یی اوروپایه ادخال ایتمکده اولدقلرندن چیچك تجارتی فوق العاده توسع ایدرك بعض چیچکلره مسرفانه بر مراق صارمشیدی .

بالاده بیان ایتدیکمز وجهله برنجی لاله ۱۵۵۹ سنه‌سنده المانیاده ایلك دفعه اوله‌رق چیچکه کلدیکی کبی ۱٦۳٤ سنه‌سندن ۱٦۳۷ سنه‌سنه قدر مذکور چیچك اول درجه‌ده اعتبار بولمش ایدی ، که برتك لاله صوغانی (۱۳۰۰) انکلیز لیراسنه قدر صاتلمشیدی. اون سکزنجی عصرده لاله‌دن صکره سنبل صوغانی کسب اعتبار ایلمش ولاله کبی سنبل دخی اسیادن درسعادته‌ و درسعادتدن اوروپایه نقل ایدلمشدر .

مع هذا ، اوروپادن اول چیچکجیلك وباغچوانلق پایتخت سلطنت سنیه‌ده بیوك بر ترقی کورمش ایدی . عثمانلی جنکاورلری هر نره‌یه پانهادهٔ ظفر اولمشلر ایسه اوراده بولدقلری فدان وچیچکلری استانبوله کتیره‌رك باغچه‌لرینی تزیین ایلمکده ایدیلر .

ایوب فولیا باغچه‌لری ایشته اوزمان مراقنك زمانمزه قدر دوام ایدن طاتلی بریادکاریدر. کل ، شبو ، بنفشه ، قرانفیل وانواع صوغان چیچکلری استانبولده پك مبذول اولوب روایت اولندیغنه نظراً مرحوم ابوالسعود افندینك باغچه‌سنده اسملری مقید آلتیوز نوع قرانفیل موجود ایمش .

فلمنکده ، سنبل صوغانلرینك قیمتی (۱۵۵) انکلیز لیراسنه وارمش ایدی . بوخصوصده لطیف برحکایه مرویدر :

چیچك تجارندن بری قیزینی قوجه‌یه ویررایکن جهاز اولمق اوزره قیزینه (۱۵۵۰) لیرا قیمتنده اون عدد سنبل صوغانی هدیه ایتمش ایدی. داماد صوغان سلاطه‌سنه پك مراقلی اولدیغندن قائن پدرینك مقصدی کندیسنه نادر صوغانلردن برسلاطه یدیرمکدن عبارت اولدیغی زعمیله صوغانلری اکل ایدر. بعده بیك بشیوز اللی لیرا قیمتنده برسلاطه یمش اولدیغی اکلایان بیچاره داماد ، بردها صوغان سلاطه‌سی ییامکه یمین ایتمش [۱]

میلادك اون سکزنجی عصرنده استانبولدن قرانفیل ، شقائق وشبیو اوروپایه ادخال ایدلدیکی کبی چیندن ، ژاپونیادن ، آمریقادن ، آفریقادن وخلاصه چار اقطار جهاندن ساردنیا ، اورتانسیا ، ییلدیز ، بگونیا ، بلوقسینیا ، بخورمریم ، قاملیا و آزالیا کبی ازهار لطیفه‌ده ادخال ایدلمشیدی .

میلادك ۱۸۳۸ سنه‌سنده فرانسه‌ده بر ییلدیز چیچکی ترلاسی (۷۰,۰۰۰) فرانقه و ۱۸۳۹ سنه‌سنده انکلتره‌ده تك بر ییلدیز صوغانی یوز عدد انکلیز لیراسنه صاتلمشیدی.

برقاچ سنه‌دنبری (بروکسل) ده غایت جسیم باغچه‌لر بولنوب بلچیقا قرالی حشمتلو (لئوپولد) حضرتلرینك (لاکل) سرایندەکی خرما باغچه‌سی دنیانك اك مشهور باغچه‌لرندن معدوددر .

آوروپانك هر طرفنده هر سنه چیچك مشهرلری ترتیب اولندیغی کبی فلمنکده سنوی یوز بیك قدر نباتات نادره صاتلمقده و بلچیقا سنوی (۸,۰۰۰,۰۰۰) فرانق قیمتنده چیچك اخراج ایتمکده‌در .

فرانسه و المانیاده دخی همان هر موسمده چیچك سرکیلری ترتیب اولنه‌رق کلیتلی چیچك صرف واستهلاك اولنمقده‌در .

شهرمز اهالیسی دخی چیچکلره پك مراقلی اولدقلری هفته‌نك هر کوننده قوریلان بازارلرده چیچك فدانلری اخذو استهلاك ایتمکده اولدقلری وبك اوغلی ، بوغازایچی ، اطه‌لر واناطولی دمیریول خطی بوینده مشهور باغچه‌لر بولندیغی کبی پنجره‌سنده برقاچ چیچك ساقسیسی بولنمیان بر مسکن همان یوق کیدر .

ایشته شو رغبت ومراق تاریخ ازهاردن برایکی یپراق میدانه قویدی .

ویزنطال

[۱] لاله وسنبله ایدیلان رغبت اووقتلر حکومتك نظر دقتنی جلب ایتمش وحتی سفاهته متعلق اشیادن النان ویرکولر میانده اولمق اوزره بر ویرکویه ربط ایله بویوزدن برمنبع واردات ده تدارك ایدیله بیلمشدر .

بر معمای معلق

برکون کله جکمیدرکه صحیفهٔ تاریخ بشردن بیکلرجه عصرلرك خون ناحقیله تخمر ایدن «حرب» کلمه‌سی ابدیاً طی ایدلسون؟ او بلای مزمن بشریت ، اوضربه‌زن مبنای مدنیت برکون کله جکمیدرکه تاریخ جمعیت انسانیه‌نك خون آلود صحیفه‌لریله کفن بردوش اغتراب اولسون؟ معالیات ملکیاتك محفظهٔ مقدسه‌سی اولان انسانك فوق سر اقبالنده بر یوم مسعود کملیتك فجر روحپرور ودلاراسی خنده‌ریز انجلا اوله جقمیدرکه جهان بشریت نقطهٔ غایهٔ تکمله واصل اولمش اولسون ؟ انسان آرتق محتاج اولمدیغی سلاح حربی قیروب برکوشهٔ نسیانه آتسون؟ پارماقلرینی تلویث ایدن قانی زلال مدنیت ایچنده ییقاسون ؟ اوکون کرهٔ ارضك ، فضای بی انتهاسی خلقتك بو سیار مجهولنك ناصیهٔ اقبالنده بشقه برنجم پرتوبار مسعدت ، بشقه برنور روحانیت پارلایه جقدر.

حرب ! مدنیتك بو خصم اکبری ، ترقینك بو سد مخوفی دکلمیدرکه جولانکاه ترقیده خرامان اولان فکر بشرك ایاقلرینه کمند آتیور ؟

حرب ! او داهیهٔ موحشهٔ مدنیت قالقسون ، کیم بیلیر بشر نصل برحیات فیضافیض ملکانه‌یه مظهر اوله جقدر.

اوزمانلر انسانلرك غایهٔ فکری ، مقصد اساسیسی چالشمق ، دوشونمك ؛ ایلریله‌مك خفایای خلقته ، اسرار طبیعته وقف قوای فکر ایتمك اوله جقدر . اوزمان بوتون اقوام دست بدست وفاق اوله‌رق پیش توجه بشریتده آچیلان شهراه علویٔ ترقیده یوریه جکدر.

اوزمان بر صاحب فکر تاریخك بر صحیفه‌سنده واترلو محاربه‌سنی ، نمونه‌کاهك برحجره‌سنده آرمسترونغ طوپنك برپارچه‌سنی کوردیکی زمان او قان لوحه‌سنی ، او چلیك پارچه‌سنی اکلایامیه جقدر .

جمعیت بشریه‌نك هرشیدن اول محتاج اولدیغی بو صبح روحنواز صلاحك بردها انخساف ایتمامك اوزره طلوعنی کورمك ممکن دکلمیدر ؟

بوکون آوروپا بوتون وسائط قوتنی بوتون منافع مقدرتنی مدهش ، مخوف بر حربك تهیهٔ اساسنه حصر ایدییور ؛ سنه‌لردنبری تصوری هول انکیز ، حشیت آور برحربك احضار اسبابنه تخصیص ایدییور ؛ فقط هرکسده بر اندیشه وار ، جهان مدنیته بویله قورقونج برقانلکه‌سی سورمکدن هر کس قورقیور ، کیم بیلیر ، بوتون آهنك عالمی صارصه جق اولان بو حرب احتمالاتی ، اوت کیم بیلیر بلکه بشریتك انفلاقنه نصب عین اشتیاق ایتدیکی صباح صلاحك ظلام پیشدارندن عبارتدر.

هرکسك اغزنده صلح کلمه‌سی تتره‌یور ، فقط هرکسك النده بر سلاح حرب وار ، پك چوق زمانلر پك چوق مثاللر مشهود اولمشدرکه اکثریت اوزره اك قورقونج سلاحلر اك کوچك کلمه‌لرك سحر تاثیریله قیریلور .

بزی کیم تأمین ایده بیلورکه بوکون دبویلرده تراکم ایدن اسلحه یارین دول مختلفه‌نك اغزندن دوشه جك اولان برکلمه اوزرینه جهان مدنیتده شاهد صلحه برهیکل اعتلا رکزینه خدمت ایتمسون ؟

بوکون لسان حال عالم شو معنایی افاده ایدییور :

« ایشته حرب : اون بش کونده اون بش میلیون انسان بوغوشه جق ، والده‌لر اوغلسز چوجقلر پدرسز ، قزلر نشانلیسز قاله جق ، تارلالر کز مملکتلر کز آتشلر ایچنده یانه جق ، وجودینه عصرلرك کفایت ایتمدیکی بو آثار مدنیت ، سنه‌لرله زمانلرك بویوتدیکی شو انسانلر طوپلره ، قورشونلره فدا اوله جق . جمعیت بشریه تا قلبکاهندن اوروله جق .

ایشته صلح : بوکون میلیونلرجه انسانلری طوپراقلردن آییروب آتشلره صاران صدای حرب سکوت ایتسون ، پدرلر اولادینی ، چوجقلر بابالرینی ، قادینلر قوجه‌لرینی بوله جق . جمعیت بشریه‌نك جکرنده بر آتش انطفا ناپذیر کبی اشتعال ایدن نائرهٔ

حرب سونسون ، انسانلر منبع صلح وسلمك مست کوثرنوشی اوله جقلر .

احتمال پك قریب اولان بر زمان بو سؤالك جوابنی ویره جك .

بو جواب نه اوله جق : حربمی ؟ صلحمی ؟

حرب ! او یله بر کلمه‌که بوکون سمای سیاستك محمول بوارق اولان بلوطلرنده بر رعد دهاش کبی انطراق ایتسون ، اون بش میلیون انسان اون بش میلیون آلت اتلاف کسیله جك ، اون بش میلیون عائله پدرسز ، برادرسز ، زوجسز قاله جق . حرب ! اویله برداهیهٔ عظمای مدنیتکه ، بر نظره‌سی صحیفهٔ حیاتی رنك لعله بویار . حرب ! بوکون کلشنسرای عمران اولان بو یردن کچسون ، یارین اوراسنی بر ماتمکدهٔ خراب بولورسکز . حرب ! او برصرصر مخوفدرکه کچمیه کورسون ، بر نفحهٔ دهشتنده برعصرلق آثار مدنیت یوتار ، بر جهانلق اعضای بشریت سرر .

ایشته بوکون عالم مدنیت بو آفتی سینه‌سنده طوتیور ، حیات پستانیله امزیریور ، فقط ارتق دیشلندی ، پنجه‌لندی ، صالیویرلسه میدانه آتیله جق . صالیویریله جکمی ؟ صالیویرلمیه جکمی ؟ تاریخ ، شمدی‌یه قدر آلدیغی ضربات شدیده‌نك التنده ایکلین تاریخ بوعصر اعتلای افکارده صحیفه‌لرینی قان ایله مستور کوره جکمی ؟ مدنیت ، اودختر نازندهٔ انسانیت ، بو جریحهٔ مدهشه ایله ایاقلر التنه سریله جکمی ؟ ایشته بو برمعمای عظیم که سنه‌لردنبری فرق جمعیتده معلق طورییور.

عشاق زاده
خالد ضیا

آهنك صحت

شوعنوانك معناسی نه اوله جق ؟..

معلومدرکه نوایجاد شیلرك اسملری وهلهٔ اکلاشیله‌مز . چونکه اکثر مخترعاته یا اختراع ایدن آدمك نامی ویریلور ویاخود لاتین ویونان لسانلرندن اویدرمه بر آد طاقیلور . خلق ایسه اوشیئك نه اولدیغی شرح وتعریف ایله ویاخود کورمکله اکلادقدن صکره طاقیلان اسمی علم اوله‌رق بللر کیدر .

مثلا (سیفون) دیدیکمز غازلی صو شیشه‌سنی کورمزدن اول (سیفون) ویاخود (صودا) کلمه‌لرینی ایشیدن نه اکلار ؟ بو کلمه‌لرك لغت معنالری مقصدی افهام ایتمز . اکر غازلی صودیه جك اولسه‌ق احتمال که بر قدح صویه براز پترول غازی قارشدیرلمش ظن اولنور. (تلغراف ، واپور ، تلفون ، رونتکن شعاعی) هپ بو قبیلدن دکلمیدر ؟ تلغرافك لغت معناسنی آله جق اولسه‌ق (اوزاغه یازان) دیمك لازم کلور ایدی . حالبوکه تلغرافك نه اولدیغی کوروب اوکرنمیان آدمه بویله (قولاغه قاچان) وزننده اوزاغه یازان دیلسه نه معنی استخراج ایدر . ایشته شو « آهنك صحت » تعبیرینك ده نه اولدیغی زیرده شرح وتعریف ایله قارئین کرامه اکلاته جغز .

کچن کون برشی تحریسی ایچون اسکی غزته‌لری قارشدیردیغم صره‌ده غزته‌نك برنده شویله برفقره کوزمه ایلیشدی :

« فرانسه‌نك (نورماندیا) ایالتنده برسواری قشله‌سنده تیفو ستمه‌سی ظهور ایدر . بوندن بالطبع خسته‌لرله برابر صحتی یرنده اولنلرك ده کیفی قاچار . الایك قوماندانی عسکرك شو حالنه باقه‌رق خسته‌لکك وجوددن زیاده ذهن وفکره اولان تأثیرینی منع ودفع ایده‌جك برتدبیر دوشونور . عسکری اکندیروب آوتمقدن بشقه چاره اولمدیغی درك ایله‌هر بلوکه بر (غایدا) کوندرر . فی الحقیقه عسکر اکلنجه‌یه قویوله‌رق خسته‌لغی دوشونمز . تیفو ستمه‌سنك ارقه‌سی کسیلور . »

غزته بو وقعه‌یی حکایه صره‌سنده فن طبجه یکی کشفیاته چیغیر آچلدیغنه دائر برده مطالعه درج وعلاوه ایتمشدر . واقعا (غایدا) تیفو ستمه‌سنه علاج اولنجه ایچون دیکر موسیقی آلتلری‌ده بر رعلته چاره‌ساز اولمسون ؟

مثلا : کمان — سکر علتنه
قلارینت — ضیق صدره
بوری — داماله‌یه

نای — شکر علتنه
کیتاره — او یوزه
سورنا — ابتلای سکره
دومبلك — قارن اغریسنه
دودك — مثانه علتلرینه
لاوطه — سهولتله وضع حمله
(وقس علیه البواقی)

موسیقی آلاتنك شو صورتله هانکیسی هانکی علتلره علاج اولدیغی کشف ایدلدکدن صکره بالطبع ایش اوراده قالمز یا. مقام وهوالرك ده هانکی خسته‌لقلره دوا اولدیغی بیدر پی تجربه و تحقیق اولنور.

مثلا: اوپرالر — معده خسته‌لکلرینه
مشهور «واغنر» — صاغر لغه
(رومانس)لر — قاره سودایه
(شانسونت)لر حوپبالغه

علاج اوله بیلور. هم نیچون اولمسون؟ دنیاده اولمدق یوقدر. علوم و فنونك ترقیسی وکشفیات فنیه‌نك یکدیکرینی تعاقب و توالیسی خیالات قبیلندن اولان بر طاقم فرضیاته وجود ویرمکده اولدیغنی هر کون کوروب ایشیدیورز. بوده اوله بیلور. هوانك صحت بدنیه‌جه اولان تأثیری منکرمیدر؟

فی الحقیقه فن طبجه بو یولده کشفیاته موفق اولنور ایسه ارتق آوروپا بلاد مشهوره‌سنك طبیه درسخانه‌لری بر (قافه‌شانتان) حالنی کسب ایتمك و اجزاجی دکانلری موسیقه‌جی مغازه‌لرینه وخسته‌سی اولان خانه‌لر بر دوکون اوینه بکزه‌مك واطبا رچته یازمق ایچون جیبلرنده نوطه کاغدلری طاشیمق و خسته‌لری تبدیل هوا ایچون قاپلیجه‌لره بدل علتك اقتضاسنه کوره تیاترویه و (قونسر)لره سوق ایتمك کبی غریب حاللر مشاهده اولنه‌جقدر.

عجبا نه قدر کنجلر بابالرینك اذن ویرمدیکی (قافه‌شانتان)لره کیده بیلمك ایچون یالانجقدن خسته اوله‌جقدر!

ایشته بر اسکی غزته‌ده کوزمه ایلیشان بر فقره بو زمینده لطائفه دائر برچوق خیالات ایله ذهنی اشغال ایلدی.

دیون عمومیه دیرکتوری
عالی

الکتریقك مملکتمزده‌کی تطبیقاتی

محرری
امیل لاقوان

مترجمی
ع. حیدر

الکتریقك الك حیرت افزا و الك شایان تقدیر اولان تطبیقاتی شبهه‌سز تلغراف الکتریقی اولمسی حسبیله سرنامه‌مز حقنده‌کی مطالعاته بو نقطه‌دن بدأ ایلیه‌جکز.

احداث وتطبیق مملکتمزده ۱۸۵٤ سنه‌سنه مصادف اولان تلغراف الکتریقی، موسیو (دولارو) ایله (بلاق) بکه تفویض واحاله بیورلدقدن برمدت صکره حکومت سنیه کندی تحت تملکنه آلمش ومدیر عمومی اولمق اوزره مرحوم محمد بك نصب وتعیین قلنمش ایدی. ایلك خطوط تلغرافیه استانبولدن ادرنه‌یه و صکره ادرنه‌دن شمنی ایله روسجغه قدر تمدید ایدلمش ورومانیا خطوطی واسطه‌سیله دولت علیه‌یی، اول اثناده دهشت ریز اشتعال اولان قریم محاربهٔ مشهوره‌سنده کذار ایدن وقایعدن خبردار ایتمش ایدی. ایلك تأسیس وکشاد ایدیلان تلغرافخانه الحالة هذه استانبولده موجود بولنان تلغرافخانه‌در.

۱۸۵۵ سنه‌سی ایلولنك اوننده ورود ایدن ایلك تلغرافنامه ایله دول متفقه اردوسنك سواستپوله مظفراً داخل اولدقلری تبلیغ ایدلمش وبویله برخبر شادی ومسرت آور - فؤاد پاشا مرحومك تعبیری وجهله - بر فاتحهٔ یمن و سعادت اولمشدر. تحت البحر وضع اولنان برقابلودخی استانبولی وارنه‌یه ربط والصاق ایتمش ایدی.

اشبو تاریخدن اعتباراً تلغراف نظارتی کیتدکجه ترقی ایتمش وبوکون دولت علیه (۳۳۱۰۰) کیلو مترولق خطوط تلغرافیه ایله (۵۲۹۰۰) کیلومترو تله و تحت البحر (٤۵۹۰) کیلومترولك قابلویه و(۶۰۶) تلغراف شعبه و مرکزینه مالکدر، که مذکور (٤۵۹۰) کیلومترویه واران قابلونك (۶۳۷) کیلومتروسی حکومت سنیه‌نك باقیسی ایسه (استه‌رن) قومپانیاسنکدر.

اولوقتلر استانبولدن ادرنه‌یه کشیده ایدیله‌جك یکرمی بش کلمه‌لك بر تلغرافنامه ایچون معین اولان اجرت ۳۸۰۵ غروش اولوب بوکون ممالك دولت علیه‌نك هر طرفنه شامل اولمق اوزره بهر کلمه ایچون تعیین ایدیلان اجرت بر غروشدر. شوقدر وار که عین ولایت داخلنده جریان ایده‌جك مخابرات تلغرافیه ایچون کلمه باشنه یکرمی پاره و استانبول ایله ملحقاتنده یکرمی کلمه‌یی تجاوز ایتمیان تلغرافلردن یوز پاره اخذ اولنمقده‌در.

هر دولتده مخابرات تلغرافیه توسع و تزاید ایتدکجه اجرت تدنی ایتمشدر.

شمدی تلغرافك مملکتمزده تأسس واحداثندن اعتباراً آغاتون افندی، فیضی بك، یاور پاشا، عزت افندی، حسن عالی افندی وناظر لاحق عطوفتلو حسین حسیب افندی حضرتلرینك زمان نظارتلرنده نو بنو ساحه ارای حصول اولان باشلیجه اصلاحات وتجدداتی نظر تدقیقدن کچیره‌لم:

شمندوفردکل حتی بللی باشلی یوللری بولنمیان یرلره خطوط تلغرافیه وضع وانشاسنده برنجیلك جسارت وشرفی دولت علیه‌یه عائددر.

(استانبول - بغداد - فائو) یاخود (بصره کورفزی) خط کبیری بونقطهٔ نظردن جالب نظر دقت وآوروپا عالم تلغرافیسنجه موجب حیرتدر.

خطوط ابتدائیه اغاج دیرکاردن، اینجه دمیر تللردن ناقص (ایزولاتور)لردن انشا ایدلمش ایکن یواش یواش میدانه کلان خطوط جدیده‌ده استعمال ایدیلان قالین تللر مخابراته سهولت بخش اولمش، دمیر دیرکلر استعمال ایدلمکه باشلانمش وایکی فنجانلی (ایزولاتور)لر، تللری رطوبتدن محافظه ایتدکلرندن بو یوزدن وقوع بولان تأخراتك بردرجه‌یه قدر اوکی آلنمشدر.

خلاصه، بوکون هر طرفجه استعمال ایدلمکده اولان غایت سریع ماکنه‌لر پرنج تللر سایه‌سنده انتشار ایتدیکی حالده دولت علیه مذکور تللری ایلك دفعه اولمق اوزره دها ۱۸۸۳ تاریخنده استعمال ایتمکده ایدی.

حکومت سنیه (آولونیا - فائو) کبی الك بیوك طوغری خطوطه مالك اولدیغندن بین الدول تلغراف قونفرانسلرنده الك مهم تلغراف اداره‌لری صره‌سنه کچمشدر.

تلغراف نظارتی وعلی الخصوص فن قلمی مدیریتی برچوق اختراعات وجوده کتیردیکی کبی قلم مذکور مدیری راقم الحروف (سعادتلو امیل لاقووان افندی حضرتلری) مرسلك خط دستنك ویاخود رسملرك تلغراف واسطه‌سیله نقلی مسئله‌سیله ایلك اشتغال ایدنلردن بریدر. مدیر مومی الیه طرفندن اختراع اولنان برچوق آلات جدیده ۱۸۸۳ سنه‌سنده ویانه‌ده کشاد اولنان مشهر عمومیده تشهیر اولنه‌رق تلغراف اداره‌سیله فابریقه‌سی بو یوزدن شایان افتخار بردیپلومایه نائل اولمشدر.

مدیر مومی الیه الکتریقه مخصوص غزته‌لرله برچوق مقالات نشر ایلمشدر، که آثار مذکوره مظهر رغبت اولدیغی کبی بونلردن بر چوغیده (قلاسیك) شکلنی آلمشدر.

درسعادت تلغراف نظارتی باشلیجه اطه‌لری وبیوك لیمانلری تحت البحر قابلولره ربط ایتمکله اشتغال ایلیه‌رك ۱۸۷۱ سنه‌سندنبرو حکومت سنیه‌نك باشلیجه قابلولری استانبول ایله (اودسا)، استانبول ایله قلعهٔ سلطانیه، سلانیك، ساقز، شیره، کرید، ردوس، مدللی، سیسام، قبریس، انطاکیه، جده وسواکندن عبارتدر.

۱۸۶۶ سنه‌سنده تلغراف نظارتی (هوغ) باصمه ماکنه‌سنی قبول ایلمشدر، که بو ماکنه واسطه‌سیله سرعت نقل تضعیف ایدیله‌رك مخابرات بین الدولیه‌ده استعمال اولنمشدر.

۱۸۷۲ سنه‌سنده درسعادت فابریقه‌سنده

اعمال ایدیلن بر ماکنه، بر تل واسطه‌سیله عین زمانده ایکی مکتوبك ارسالنی ممکن قلیور ایدی، که بو ماکنه مسئلهٔ زائله‌ده درسعادت ایله ادرنه میانده استعمال اولنمش ایدی.

تفتیشاتی تسهیل واستاسیونلری ربط ایتمك مقصدیله ۱۸۷۶ سنه‌سنده باشلیجه خطوط شرق دمیر یوللری خطوطی بوینه نقل ایدلدیکی کبی سنهٔ مرقومه‌ده مخابرات محلیه ایچون قرا وپایتختك محلاتی دخی ادارهٔ مرکزیه‌یه ربط ایدلمشدر.

۱۸۷۲ سنه‌سنده فن قلمی مدیری طرفندن وقوع بولان تکلیف اوزرینه ناظر عزت افندی (مورس) ماکنه‌سنك ترکجه حروفنی اصلاح ایدرك یوزده یکرمی نسبتنده بر سرعت نقلیه حصوله کتیردیکی کبی مخابراتی ساده‌لشدیره‌رك مأمورلرك هم ترکجه وهم فرانسزجه مخابره ایتملرینی ممکن قلمشدر.

۱۸۷۸ سنه‌سنه قدر مرکز فابریقه‌سی یالکز ماکنه‌لرك تعمیری ایله اشتغال ایلدیکی حالده تاریخ مذکوردن اعتباراً طوغریدن طوغری‌یه ماکنه‌لر اعمال ایتمك درجه‌سنه قدر اصلاح ایدلمشدر.

عزت افندینك غیرتی وفن مشاور ومعاونی رائف افندینك تحت نظارتنده اوله‌رق مذکور فابریقه‌ده تلغراف ماکنه‌لری، آصمه ساعتلر وایلروده تعریف ایده‌جکمز وجهله متنوع الکتریق ماکنه‌لری اعمال اولنمشدر.

مسئلهٔ زائله‌ده عسکری تلغراف بلوکلری هنوز تأسس ایتمامش اولدیغندن تلغراف نظارتی پوسته آرابه‌لری، متحرك ماکنه‌لر وخطوط متحرکه‌یی تأسیس ایله مخابرات عسکریه‌یی تسهیل ایلمش ایدی.

آرابه‌لر، فابریقه طرفندن انشا ایدیله‌رك مخابرات تلغرافیه اداره‌سی رفعت افندی‌یه تودیع ایدلمشیدی.

۱۸۸۰ سنه‌سنده دار الشفقه پروغرامنه بر الکتریق درسی علاوه اولنه‌رق معلملکی فن قلمی مدیری راقم الحروفه (سعادتلو امیل لاقوان افندی حضرتلرینه) تودیع ایدلمشیدی. ناظر عزت افندی والیوم سلانیك ولایتی والیلکنده بولنان دولتلو رضا پاشا حضرتلرینك اقدام وغیرتلریله بویله بر مکتب عالی پروغرامنه ادخال ایدیلان بو درس اسامیسی آتیده ذکر اولنه‌جق مقتدر طلبه‌یی یتشدیرمشدر.

ینه سنهٔ مذکوره ظرفنده تحت البحر قابلولرك محافظه‌سی وسائر امور الکتریقیه ایچون پارسده تجمع ایدن بین الدول قونغره‌یه طرف سلطنت سنیه‌دن مشار الیه امیل افندی حضرتلری مرخص تعیین بیورلمشیدی.

شوراسی‌ده اونوتمیه‌لم، که اداره نقطهٔ نظرندن امور تلغرافیه‌نك اصلاحی مقصدیله هر بش سنه‌ده بر بین الدول تلغراف قونفرانسلری عقد ایدلمکده‌در. ایشته بو قونفرانسلرده طرف سلطنت سنیه‌دن: ناظر آغاتون افندی، ناظر معاونی سرپوس افندی، یانقو افندی، عزت افندی، دیمترا کی افندی، ملقون افندی وفؤاد افندی کبی ذوات مرخص تعیین ایدلمشلر وشان وشرف دولتی کمال موفقیتلریله محافظه ایتمشلردر.

ویانه مشهر عمومیسنده تشهیر ایدیلان درسعادت الکتریق معمولاتی بالاده بیان ایتدیکمز وجهله شایان تقدیر کورلمشدر. سلطنت سنیه مرخصلری امیل ورائف افندیلر اولوب امیل افندی فن قومیسیونی ریاست ثانیلکنه و بعده بشنجی شعبه ریاستنه انتخاب اولنه‌رق اوستریا حکومتی طرفندن (فرانسوا - ژوزف) نشاننك ایکنجی رتبه‌سنه نائل اولدیغی کبی رائف افندی دخی نشان مذکورك اوچنجی رتبه‌سندن بر قطعه‌سنی اخذ ایلمشدر.

سنهٔ مرقومه‌ده امیل افندینك بك اوغلی تلغرافخانه‌سی مأمورلرینه ویرمکده اولدیغی درس کتابی رائف افندی طرفندن ترکجه‌یه ترجمه اولنه‌رق تلغراف حقنده لسان ترکیده یازیلان جدی ایلك اثر اولمشدر. بو تاریخدن اعتباراً مفتش عمومی محمد عالی افندی ایله شوقی وفؤاد افندیلر طرفندن تلغرافجیلق حقنده آثار سائره تألیف ایدلدیکی کبی تلغراف مهندسی حمدی افندی طرفندن دخی یقینده دیکر برائر موقع انتشاره وضع اولنه‌جقدر. ینه سنهٔ مذکوره‌ده تلغراف نظارتی اکمال تحصیل ایتمك ایچون دار الشفقه‌نك الك مقتدر شاکردانندن درت افندی‌یی پارسه اعزام ایتمش وشاکردان مومی الیهم ایسه امتحانلرده الك طولغون نومرو آلمشلردر. بو تاریخدن اعتباراً نظارت دار الشفقه‌ده اکمال تحصیل وبالخصوص الکتریق علمنی اکتساب ایدنلردن بر قاچ افندی‌یی پارسه اعزام ایتمکده اولوب بونلر ایکی سنه تحصیل ایتدکدن صکره تلغراف مهندسلکی دیپلوماسنی بالاستحصال عودت ایلیورلر.

تلغراف نظارتنده الیوم پارسده اکمال تحصیل ایتمش اون درت نفر مهندس موجوددر، که بونلر غایت مهم مأموریتلرده استخدام اولنمقده‌درلر.

صالح زکی بك تلغراف فن قلمی اعضاسندن بولنور ایکن مؤخراً رصدخانهٔ عامره مدیرلکنه تعیین اولنمشدر.

فخری بك الیوم تلغراف نظارتی مجلس اعضالغنده بولنوب سلطنت سنیه طرفندن (شیقاغو) مشهرنده مرخص اولمشدر. شوقی افندی الیوم پوسته‌خانه مدیریدر. فؤاد افندی ادارهٔ مرکزیه‌ده مهندس اولوب پشته تلغراف قونفرانسنه سلطنت سنیه طرفندن مرخص تعیین قلنمشیدی. محمد افندی مجلس اعضاسندن وعموم مفتشلك خدمتنده بولنیور. سائر مهندسلر فن قلمنده ویا پوسته‌خانه‌ده واولدقجه خدمات مهمه‌ده بولنمقده‌درلر.

۱۸۸۳ سنه‌سنده عزت افندینك غیرت واقداميله بك اوغلی پوسته‌خانه‌سی (هوغ) ماکنه‌سی واسطه‌سیله طوغریدن طوغری‌یه (پارس) ایله مخابره ایده بیلمشدر که بوده موفقیات عظیمه‌دن عد اولنه بیلور. انجق بو ایکی نقطه آره‌سنده مخصوص بر تل بولنمامسندن طولایی مخابراته دوام ایدیله‌مامشدر. مع مافیه استانبول ایله روما آره‌سنده طوغریدن طوغری‌یه ومتمادی بر صورتده بوکونه قدر مخابراته دوام ایدلمکده‌در که مذکور (هوغ) ماکنه‌سیله مخابره ایدن الك بیوك خطوطدن بریدر.

۱۸۸۶ سنه‌سنده امیل ورائف افندیلرك تحت نظارتنده اولمق اوزره مابین همایون جناب ملوکانه ایچون بر الکتریقلی صندال اعمال وانشا اولنه‌رق فابریقه عمله‌سی بو صنداله مأمور قلندی. عملهٔ مرقومه رائف افندینك نظارتی تحتنده سرای همایونك برچوق سالونلرنده ضیای الکتریقی وضع وبر ضیادار چشمه دخی انشا ایلدیلر.

مؤخراً فن اداره‌سی فابریقه‌نك معاونتیله مابین همایون ملوکانه‌ده الکتریق ایله متحرك بر کوچك ترامواینك انشاسنی مذاکره ایلدی و ینه مذکور فابریقه الکتریق ایله متحرك بر صندال انشاسنه موفق اولمشدر، که عین تاریخده برچوقده الکتریقلی ساعتلر اعمال ایدلمشدر.

۱۸۸۹ سنه‌سندن بری (شیره) قابلوسی ایکی مکتوبك دفعةً ارسالنی تسهیل ایدر بر ماکنه‌یه ربط ایدلدی.

فن قلمی مدیری فن مشاوری ورائف افندی دخی مشاور معاونی تعیین قلنمشدر.

پیللرك صورت استعمالنه و خطوطك تجربه وانشاسنه دائر فن قلمی طرفندن برچوق تعلیمات قلمه آلنمشدر. سنهٔ مذکوره‌ده اجتماع ایدن الکتریق قونغره‌سنده امیل ورائف افندیلر مرخص تعیین قلنمشلر وامیل افندی قونغره‌یه تحت البحر قابلولر حقنده یکی برائر تقدیم ایتمشدر.

۱۸۹۱ - ۹۲ سنه‌لرنده سعادتلو (برتیه) پاشا طرفندن تأسیس وانشا ایدلمش اولان (پولیغون)ك الکتریق ماکنه‌لری، فن قلمی مدیری طرفندن وضع ایدلمشدر. اول زماندنبری (قرونوغراف)، (تلفون) وضبط ماکنه‌لری پولیغونده الکتریق واسطه‌سیله ایشلمکده‌درلر. شو خدمته مکافاةً امیل افندی سلطنت سنیه‌نك الکتریق مشاوری تعیین بیورلدقدن صکره ترسانه وطوپخانهٔ عامره‌ده برر درس آچه‌رق پروژکتورلرك استعمالی حقنده طوپخانهٔ عامره مشیریت جلیله‌سنه برچوق خصوصی لایحه‌لر تقدیم ایتمشدر. نهایت ۱۸۹۵ سنه‌سنده عطوفتلو حسین حسیب افندی حضرتلری تلغراف وپوسته نظارتنه تعیین اولنه‌رق (هوغ) ماکنه‌سیله ترکجه مخابره ایتمك خصوصنده صرف مساعی ایلمشدر. مشار الیهدن اول مذکور ماکنه ایله ترکجه مخابره ایدلمکه سعی ایدلمش وبر نتیجه حصوله کلمامش ایسه‌ده بو دفعه‌کی تشبثده آثار موفقیت رونما اوله‌جغندن امیدوارز.

اختراعات وکشفیاتنك پك یکی بولنمسی جهتیله تلغراف الکتریقیدن صکره، الکتریقك جهات سائرهٔ تطبیقیه‌سی مملکتمزده همان پك آز کیدر. مع مافیه سرای همایون جناب ملوکانه‌یه موضوع ضیای الکتریقیلرله الکتریقلی

ساعتلری و الکتریقلی صندالی شوراجقده بالمناسبه ذکر ایتدکدن صکره ضیای الکتریقی دیون عمومیه، بانق عثمانی وقره‌دی لیونه کبی بعض مؤسسات عمومیه و مالیه‌مزده کورلمکده ایسه‌ده عدم انتشارینه باشلیجه برسبب مصارف عظیمه‌یی استلزام ایلمسیدر. مع مافیه بونك‌ده استکمال نواقصیله تعمم وانتشارینه انتظار اولنمقده‌در.

الکتریقلی صندالرك (موش) واپورلرینه نظراً مکملیتی شبهه‌دن آزاده اولوب بریکیلرك یرینه قائم اوله‌رق بوغاز ایچنده سیر وسفر ایتملری اورالرده یاپیله‌جق ایکی، اوچ الکتریق فابریقه‌سنه متوقفدر.

طرف اشرف حضرت پادشاهیدن بلغارستان پرنسی فخامتلو دولتلو پرنس فردیناند حضرتلرینه احسان بیوریلان الکتریقلی صندال، رائف افندینك تحت نظارتنده اولمق اوزره ترسانهٔ عامره الکتریق فابریقه‌سی مدیری بیکباشی رامز افندی طرفندن انشا ایدلدیکنی شوراجقده بالمناسبه ذکر ایتدکدن صکره زرهلی سفن همایونك کرك تنویرات داخلیه‌لرنده وکرك (پروژکتور) لرینك تنویراتیله اطراف وجوانبك اشعالیه‌سنده و دشمن کمیسنی تحت ترصدده بولندیرمق ایچون ترسانهٔ عامره‌جه استفاده ایدلمکده‌در.

(دینامو) ماکنه‌سیله متحرك اولان مذکور (پروژکتور) لر رامز افندی طرفندن ترسانهٔ عامره الکتریق فابریقه‌سنده اعمال ایدلمشدر. بحریه ناظری دولتلو حسن پاشا حضرتلری الکتریقك فابریقه‌لرجه ترقی وتوسعی امرنده مصروف بیوردقلری همم آصفانه‌لری شایان تقدیر وتذکاردر. مشار الیه حضرتلری الکتریق تحصیلی ایچون اوروپایه متعدد ضابط کوندرمشلردر.

سفن همایونده تلفونلر، اشارت لامبه‌لری وطورپیللرله وطورپیدولرده بوراده تفصیلاتنه کیریشه‌میه‌جکمز برطاقم تطبیقات الکتریقیه کورلمکده‌در.

تلفونه بلده‌مز اهالیسنجه استیناس پیدا اولمش وحتی بعض دوائر عمومیه‌یه‌ده وضع اولنمشدر. مؤسسات صرافیه ومالیه‌مزك اقلام وشعباتنده (جلجل الکتریق) لر، ناقل صدالره ترجیحاً استعمال ایدلمکه باشلانمشدر. تلغرافخانه فابریقه‌سی بوجلجللردن‌ده اعمال ایتمش و رائف افندی (آخورقپوده) کی فابریقه‌سنده تجربه‌لری الکتریق واسطه‌سیله فوروتمقده و ترسانهٔ عامره‌ده بونك ایچون مخصوص برمحل بولندیغی ظن ایدلمکده‌در.

تصنیع غالوانی [٥]، نیکلاژ، تذهیب، تفضیض خصوصنده شهرمز اصحاب حرف وصنایعی الکتریقدن پك زیاده استفاده ایتمکده‌درلر.

طبابت مختلف خسته‌لقلرده وعلی الخصوص برصنف اطبامز بعض خصوصات طبیه‌ده حقیله مستفید اولمقده‌در. فنه، عالم انسانیته برچوق فوائدی کوریلان (رونتکن) شعاعی شهرمزده مکتب سلطانی معلملرندن موسیو (ایزوار) طرفندن تطبیقات جراحیه‌ده قوللانلمشدر.

[٥] (تصنیع غالوانی) تعبیری طبیب بیکباشیلرندن حکمتشناس توفیق بك مرحوم طرفندن ایلك دفعه اوله‌رق استعمال ایدلمشدر.

(ذیل)

«ترقیات لسانیه» دنیلن شی موجود ومعروف اولان تعبیراتی اسکیمش عدایدرك یرلرینه خلق ایچون الفاظ غریبه‌دن عد اولنه‌جق یکی وحقیقت حالده قواعد لسانیه‌یه دخی مغایر شیلر چیقارمق دیمك اولمدیغنی بعض مقالاتمزده بیان ایلمش ایدك. ایشته بوراده ترقیات لسانیه‌یه نصل خدمت اولنه‌بیله‌جکی حقنده بر نمونه ابرازینه وسیله دوشمش اولدیغندن آنی اخطاره لزوم کوردك:

بو مقاله‌یی ترجمه ایدن علی حیدر برآره‌لق یانمزه کله‌رك:

— فرانسزجه dorer کلمه‌سنی اوته‌دنبری «تذهیب» دیه ترجمه ایدییورزکه «ذهب» آلتون و «تذهیب» آلتونلامق دیمك اولدیغی ایچون پك طوغریدر. فقط Argenter کلمه‌سنی نصل ترجمه ایده‌لم؟ انی‌ده «تذهیب» ایله ترجمه ایده‌میز. چونکه التون دکل کوموشدر.

دیمش ایدی. بوکا جواباً طرفمزدن:

— انی دخی «فضه» دن اله‌رق «تفضیض» دیه ترجمه ایدکز.

دیدیکمز زمان چوجغه بر تردد کلدی. او ترددی دفع ایچون طرفمزدن دینلدی‌که:

— اوغلم! ایشته ترقیات لسانیه بو صورتده حاصل اولور. ایستر ایسه‌ك «باقرلامق» معناسنه‌ده «تنحیس» دیه بیلورسك. حتی «نیکل» کلمهٔ اجنبیه‌سنی بیله بویله شکل عربیده بالتصریف بر تعبیر یاپه بیلور ایدیسه‌ك ده او حالده حاصل اوله‌جق کلمه «تنکیل» اوله‌جغندن وبو کلمه ذاتاً موجود اولدیغندن یالکز بو محذور ایچون اکا جواز ویریله‌مز. بویله علومك صنایعك احتیاجی اولان کلمه‌لرك تشکیلنده ضرورت واردر. فقط حین تشکیلده برقاچ دفعه صورت تشکیلی ایضاح اولنملیدرکه مرام نه اولدیغنی هرکس اکلاسون. اندن صکره او کلمه عموماً قبول اولنورده قاموسلره بیله کچر.

احمد مدحت

(اسلامك تحیه‌سی سلامدر)

انسان مدنی الطبع اولدیغندن یالکز باشنه یاشایه‌میوب بسط بساط مدنیت ایله بری برینه معاونت ومشارکته محتاجدر.

افراد انسانیه‌نك طوپلی اوله‌رق یاشاملری ضروری اولنجه ارالرنده عدل ونظامك محافظه‌سی ایچون مناکحات ومعاملات وعقوبات حقلرنده قوانین وضعی لازم کلدیکی کبی الفت ومعاشرتلرینك ادامه وتأییدی ایچون بر طاقم اصول و آداب تأسیسی دخی تمدنك لوازمندن عد اولندیغندن انسانلر بری برینه ملاقی اولدقلرنده آثار بشاشت ومودت اظهار ویکدیکرینه اکرام ایلملری هریرده هرقومده آداب معاشرت جمله‌سندن اولمشدر.

اقوام وقبائلك مشارب و مذاهبی مختلف اولدیغی کبی اثنای ملاقاتده اکرام قصدیله ایدیله‌جك معامله دخی اقوام مختلفه‌دن هربرنده بشقه درلو اوله‌رق بونلردن بعضیسی اعضاسندن برینی صورت مخصوصه‌ده تحریك ایلمکی ودیکر بعضیسی تعظیم واکرامه یاخود دعایه دلالت ایده‌جك سوز سویلمکی کندی آرالرنده اظهار مودته وسیله وتحیه اتخاذ ایلمشلردر.

زمان جاهلیتده تحیه مقامنده (حیاك الله) یعنی الله سنی حیاتده دائم ایتسون سکا عمر ویرسون دینیلیور ایدی.

شمس سماء نبوت وسراج منیر هدایت اولان خاتم الانبیا علیه افضل التحایا افندمز حضرتلری انوار ساطعهٔ نبویه‌لریله عالمی منور ومجلا وظلمات جهل وضلالی محو وافنا بیورمغه باشلادقدن صکره ذات رسالتمآبلرینه مناکحات معاملات عقوبات حقلرنده طرف الهیدن وحی وتبلیغ بیوریلان احکام شرعیه کافهٔ منافع ومحاسنی جامع اولدیغی کبی آداب الفت و معاشرته دائر اولان احکام قرآنیه وسنن نبویه دخی عقول بشرك احاطه ایده‌میه‌جکی درجه‌ده محاسنی جامع وظاهر و باطنده نافع اولدیغنده شبهه

اولمدیغندن بعثت نبویه‌دن صکره زمان جاهلیتده‌کی تحیه ترك ایدلمش وتا حضرت آدمدنبرو بتون انبیاء عظامك وعامهٔ ملائکهٔ کرامك تحیه‌لری اولان سلام دین مبین اسلامده دخی مشروع ومسنون اولمشدر.

بوکونه قدر تحیة الاسلام اولان سلام مرعی ایکن بعض کیمسه‌لر بویله مبارك ومستحسن اولان تحیه‌یی ترك ایله کرك بری برینه ملاقات وکرك وداع ایتدکلرنده (الله عمرلر ویرسون) دیمك ایله اکتفا ایده کلدکلری کمال تأسفله کوریلیور.

سلام تحیه‌سی شعائر دینیه‌دن وسنن نبویه‌دن اولمامش اولسه بیله اهل اسلامك عادت مستمره‌سی اولمسی جهتله محافظه اولنمق لازم کلور.

شعائر دینیه‌دن وسنن نبویه‌دن اولمامسی فرض ایدیله‌رك تبدیلنه قیام اولنسه اکا بدل اتخاذ اوله‌جق تحیه اندن دها ایومیدر دکلمیدر بورالرینی ارامق ضروریدر.

چونکه فائده‌سی چوق اولان شیئی براقوبده فائده‌سی آز بلکه اکا نسبتله فائده‌سی هیچ منزله‌سنده اولان شیئی المق موافق عقل وحکمت دکلدر.

بو حالده سلام ایله عمر ایله دعایی بری برینه نسبت ایده‌لم‌ده بونلرك هانکیسی دها کوزل دها فائده‌لیدر اکلایه‌لم.

سلام ویروب آلندقده سلامی ویرن ایله آلانك هرایکیسی یکدیکرینه مکاره دنیویه واخرویه‌دن سلامت ایله دعا ایدرلر. برکیمسه مکاره دنیویه واخرویه‌دن سلامت بولنجه عمر وحیاتده‌ده نائل اوله‌جغنده شبهه یوقدر.

لکن یالکز عمر هیچ برشیدن سلامتی مستلزم اولماز. چونکه فرض ایده‌لمکه عمرلر ویرسون برقاچ کون عمرده عمرلردندر. یالکز برقاچ کون معمر اولمق ایله دعا عجبا آرزو اولنه‌جق شیلردنمیدر؟ هایدی بویله اولمسون‌ده پك چوق عمرلر اولسون. لکن نعوذ بالله تعالی درلو خسته‌لقلر ایله وخاطره کلمدك غم وکدرله کچه‌جك عمرده عمردن معدوددر. بویله عمر ایله دعادن ممنون اولان وارسه سویله‌سون.

برده شایان دقتدرکه سلام تحیه‌سنده دعا ایدلدیکی بللی اولور. سلام ویرن مخاطبنه اوده سلام ویره‌نه دعا ایدر. حالبوکه (الله عمرلر ویرسون) دینلدیکی وقت کیمه عمرلر ویرسون دیه دعا اولنیور اوراسی‌ده بللی دکلدر.

دیمك‌که سلام تحیه‌سی شعائر دینیه‌دن وسنن مشهورهٔ نبویه‌دن اولمسندن قطع نظرله حد ذاتنده هردرلو تحیه‌یه فائقدر.

شبهه‌می وار؟ البته اویله اوله‌جق. اگر آندن دها نافع و محاسن ظاهره و باطنه‌یی جامع برتحیه اولمق ممکن اوله‌ایدی شریعت اسلامیه‌ده او تحیه مشروع اولور ایدی.

سلام تحیه‌سنك حد ذاتنده هردرلو تحیه‌یه فائق اولدیغی بیلندکدن صکره تحیهٔ مبارکهٔ مذکوره‌نك شعائر دینیه‌دن وسنن نبویه‌دن اولمسی وقرآن عظیم الشانده ربمز تعالی وتقدس حضرتلرینك مؤمنینه سلام ایله تحیه بیورمسی وخزنهٔ جنتك وعامهٔ انبیای عظامك تحیه‌لری بوندن عبارت بولنمسی وفرقان مبینده انبیای عظامك کندیلرینه وجناب حقك انبیای مشار الیهمه تحیه‌سی سلام ایدوکنك تصریح قلنمسی و بعض احادیث شریفه‌ده سلامك محاسن وفوائدی وسلامی تركك مضاری مفصلاً بیان وافشاء سلامه ترغیب وسلامی ترکدن زجر وترهیب بیورلمسی، انصاف ایله تأمل ایدیلور ایسه سلامی ترك ایدنلرك پك زیاده نادم اوله‌جقلری بدیهی و بعدما کرك ملاقات وکرك وداعده سلام تحیه‌سنی ایفا ایله احراز مثوبات ایده‌جکلری مأمول قویدر.

اگر خاطره کلور ایسه‌که برکیمسه اکرام ایتمك ایستدیکی شخصه طول عمر ایله دعا ایتماملی میدر.

بوکا جواب اوله‌رق دینیلورکه عافیت وطاعته موفقیت ایله برابر طول عمر جناب واجب الوجودك نعم الهیه‌سندن برنعمت عظیمه اولدیغی جهتله انسان بو نعمتی کندیسی ایچون ویادیکرلری ایچون دعا ایتملیدر.

فقط دعا یری بشقه تحیه موضعی بشقه‌در. تحیه موضعنده مشروع ومسنون اولان نه ایسه اکا اتباع لازمدر. دعایه کلنجه برکیمسه طلبی جائز اولان هرایولکی کندی ایچون وبشقه‌لری ایچون دعا ایده‌بیلور.

خلاصهٔ کلام تحیه مقامنده مشروع ومسنون اولان سلامی براقوبده آنك یرینه هرنه اولورسه اولسون بشقه برشی اقامه ایتماملیدر.

اقامه اولنان شی ادعیهٔ مأثوره‌دن اولسه بیله یینه تحیهٔ مشروعه ومسنونه مقامنه قائم اوله‌ماز. جناب حکیم مطلق تبارك وتعالی حضرتلری موالید ثلثه‌دن هربرینه بردرلو خاصه احسان بیوردیغی جهتله مثلا ادویه‌دن برنده اولان خاصه دیکرنده اولمدیغی وبرینك یرنده دیکری استعمال اولنسه مطلوب اولان منفعت حصوله کلمیه‌جکی وبونلردن هانکیلری نه کبی شیلر ایچون استعمال اولنه‌جغنك تعیینی طبیب حاذقه عائد اولوب طبیب اولمیان کیمسه کندی کندینه ادویه استعماله قالقیشور ایسه فائده کوره‌مدکدن بشقه متضرر اولمسی محقق بولندیغی کبی حضرت خلاق حکیمك کرك عبادتده وکرك آداب معاشرتده مشروع قلدیغی اعداد وکیفیات وادعیه واحوالده‌ده اسرار عجیبه وخواص غریبه واردر. بونلرك تعیین وتقدیری طبیب القلوب ومفرج الکروب اولان صاحب شریعت افندمز حضرتلرینه عائد اولوب بزه لازم اولان اتباعدر.

بز بونلرك برینی دیکرینك یرنده استعماله قالقیشور ایسه‌ك طبیب اولمیانك تداویسی کبی منفعت یرینه مضرت حصوله کلور.

کورلمیورمی‌که نمازك هررکعتنده فاتحهٔ شریفه اوقومق واجبدر. انك یرنده یینه آیات قرآنیه‌دن اوقدر ویادها زیاده آیت اوقونسه هرایکیسی‌ده قرآن اولدیغی حالده واجب ادا ایدلمش اولماز. فاتحه‌یی ترك ایدن واجبی ترك سببیله آثم اولور.

ایشته تحیه‌ده دخی حال بویله‌در. تحیهٔ مسنونه اجرا اولنمدقجه اجر وثواب ترتب ایتمیه‌جکی کبی تحیه‌دن مطلوب اولان ائتلاف ومودت دخی حاصل اولماز.

اویله ایسه بیلنملیدرکه اسلامك تحیه‌سی سلامدر .

مجلس ادارهٔ اوقاف رئیسی
محمد عاطف

تداوی بالمسح حقنده

(مقاله)

ترقیات طبیهٔ حاضره‌دن اولوب فرانسزجه «ماساژ» تعبیر اولنان اصول مداوات حقنده معلومات ابتدائیه‌یی آوروپا ارباب فنونی ایلك اول عربلردن آلمشلر و قواعد فن طبه تطبیق و تجارب متوالیه ایله فوائدینی تحقیق ایدرك عالم طبابته بیوك و جدی خدمتلر ابرازیله خیلی ترقی ایلمشلردر . عربلر بو اصول مداواته « تداوی بالمسح » تعبیر ایلمکده اولدقلری جهتله بو اصول تداوی‌یی حسن قبول ایتمش اولان آوروپا ارباب فنونی اسمنی دخی عیناً لسانلرینه نقل ایتمشلر ایسه‌ده بالآخره براز تحریف ایدرك ماساژ massage تسمیه ایلمشلردر.

فن طبك مهم برشعبه‌سنی تشکیل ایلیان « تداوی بالمسح » اصولی تداوی‌ٔ امراض ایچون الك طبیعی و الك قدیم بردوادر . تاریخ منشأی تحری اولنمق لازم کلیرسه دینله بیلورکه بو اصول نوع بشرك ظهوریله مترافقدر . زیرا بنی بشر علم طب‌دن و فن تداویدن هیچ برشی اختراعنه مقتدر اوله‌مدیغی برزمانده اصول مسح بردوای عمومی وطبیعی اوله‌رق استعمال اولنمقده ایدی . حتی بوکون دخی برکیمسه وجودینك بر طرفنده برآغری ویا بریره چارپمقله بر صیزی حس ایتدیکی ویاخود برمرض ایله معذب اولدیغی اثناده اوجاعنی تسکین ایچون مضطرب اولدیغی محلی اللریله دلك و تضییق ایدرکه بوندن‌ده تداوی بالمسحك برسوق طبیعی اولدیغی اکلاشیلور . تاریخ میلاددن ٢٧٠٠ سنه اول چین و هندستان ممالکنده هرکون تجدد و تکمل مقصدیله تداوی بالمسح یاپیلور و اصول مسح عقائد قدیمه اربابنجه برمذهب مخصوص کبی تلقی ایدیلیر ایدی .

شامپوانی Champoing نامیله معروف اولان برحکیم مسح اصولنی ایلك اول ممالك چینده استعمال ایدرك هندلیلر دخی آندن اخذ ایتمشلردر . بعده اورادن مصره و مصردن دخی ممالك عثمانیه‌یه منتشر اولمشدر . عصر حاضر ابتدالرنده فرانسه‌ده تداوی بالمسح اصولی چیقیقجیلر طرفندن اجرا ایدیلیر ایدی . بو سبیله قواعد و اصول فن طبه موافق صورتده اجرای عملیات ایدیله‌مدیکندن اوروپا اطباسنك نظر دقتی جلب ایده‌مامش ایدی . بوندن یارم عصر مقدم طولون شهرنده تولد ایدن «منزر» نام ذات ایلك دفعه اوله‌رق اصول مسحی فن طبه تطبیق و ادخال ایدرك عملیاته باشلامشدر . بونك شاکردی (دون‌مون سنکل) نام طبیب طاوشانلر اوزرنده اجرا ایتدیکی تجارب متعدده سیله تداوی بالمسحك تأثیرات فیزیولوژیه‌سنی کوستردیکی کبی پك چوق اطبا دخی حیوانات مختلفه اوزرنده تجارب عدیده اجرا ایدرك تاثیرات مذکوره‌یی تحقیق و تصدیق ایتمشلردر . درجهٔ فوائدی بوصورتله تعین ایلیان اصول تداوی بالمسحی ترقی ایتدیرمك غیرتیله آوروپا اطباسندن اکثریسی اصول مذکوره‌نك موردی اولان چین و هند و مصره کیتمشلر و ترقیات علمیه و صناعیه‌نك شعبات سائره‌سی کبی بو اصولك ده ترقیسنه خیلی خدمت ایلمشلردر . علی‌الخصوص اصول مذکوره‌یه کسب اختصاص ایدرك عالم انسانیته بیوك بیوك خدمتلرده وسعی و غیرتلرده بولنان معلم دوقتور (ویر Veper) سکز سنه مدت چین و هندستانده اصول مسح حقنده تحری و تجسسده بولنمشدر.

فرانسه‌ده تداوی بالمسح ایله اجرای طبابت ایدن پك چوق اطبا وار ایسه‌ده ایچلرندن الك زیاده شهرت شعار اولانلری شونلردر : پره برءماری ، نوستروم ، برن ، استرادر ، دره‌ل ، برنا و سائره . حال حاضرده کشف اولنان مداوات جدیده‌یه مقاومتده معند اولان امراض حقنده اصول مسح الك مؤثر و نافع بر صورت تداوی اولوب اوروپا اطباسی طرفندن نظر دقت و اهمیته آلنه‌رق اطبای مومی الیهمك نظارتی تحتنده متعدد عملیتخانه‌لر تأسیس و تشکیل اولنمشدر.

تداوی بالمسح اصولنه وقوف تام حاصل ایده‌بیلمك ایچون بیلنمسی اهم و الزم بعض شرائط مهمه واردرکه شرائط مذکوره‌نك فقدانی حالنده « ماساژ » فنه کسب وقوف و ممارسه ایدیله‌میه‌جکی فناً مثبتدر . اولا : تداوی بالمسح ایله اشتغال ایده‌جك کیمسه طبیب اولملی . ثانیاً : فن جلیل طبك الك معتنا برشعبه‌سی اولان تشریح فیزیولوژی و تشریح مرضی فنلرینه کوزلجه واقف اولملی . ثالثاً : یالکز نظریاتیله اکتفا اولنمیه‌رق دوقتور اولدیغی حالده بیله اصول مسح عملیاتنی بیلان برطبیبدن بر مدت عملیات و تجارب کورملی . مسح اصولنده معلوماتی اولمیانلر تداوی بالمسحی یالکز بر اوغمقدن عبارتدر ظننده بولنورلرکه بو ظن قطعیاً باطل و مجروحدر . چونکه تداوی بالمسح مرضینك یوزه قریب اصول متنوعه‌سی اولوب هر بر اصولك وجود انسانی‌یه تأثیری کندیسنه مخصوصدر . شویله‌که : هر بر اصولك حین اجراسنده الك جزؤی بر نقصان و یا الك جزؤی بر زیاده‌لکك وجود انسانی اوزرنده عظیم تأثیرات حصوله کتیردیکی بالتجربه ثابتدر.

ممالك عثمانیه‌ده اصول مسح ازمنهٔ قدیمه‌دنبرو ایکی صورتله اجرا و استعمال اولنمقده ایدی . بری تداوی بالمسح صحی و دیکری مرضی . تداوی بالمسح صحی اصولی درسعادتده بعض بیوك دائره‌لرده یقین وقته قدر جاریه‌لر طرفندن اجرا اولنیور ایدی . الیوم عربستان قطعه‌سنك همان هر برطرفنده علی‌الخصوص مکهٔ مکرمه‌ده بو اصولی اجرا ایدن کیمسه‌لره یرلیلر تعبیرنجه « قبض » دینلدیکی البته ارباب وقوفك معلومیدر . خصوصیله هر نره‌ده اولورسه اولسون متاعب و مزاحم ایله یورغون دوشن کمسه‌لره بو اصول صحینك اجراسیله کسب راحت ایتدیرلدیکی هرکسجه مثبتدر ، ایکنجیسی تداوی بالمسح مرضی اولوب قولنجاوقویانلر ، آیاق التنده بر ثقلت متناسبه ایله تضییق ایدنلر طرفندن اجرا اولنور ایدی . بعض موسیو و ماداملر طبیب اولمدقلری حالده تداوی بالمسح مرضی فنی تقلیداً شوراده بوراده اجرای طبابت ایلمکده ایسه‌لرده کندیلرینك اصول عملیاتی قواعد فن طبه هیچ بروجهله مطابق اولمدیغی جهتله مضرتی دخی فائده‌سی نسبتنده مشکوك اولان بونوع طبیبلرك عملیاتی اطبای حاذقهٔ عثمانیه‌نك نظر دقت و اهمیتلرینه سزاواردر . عاجزلری مدت مدیده پارسده فن جلیل طبی اکمال ایله بو کره درسعادته عودت و متخصصی اولدیغم امراض داخلیه طبیبلکیله برابر تداوی بالمسح اصولی اوزره اوچ بچق سنه‌دنبری بیکی متجاوز خستکانی تداوی ایلمش و بونلردن اللی قدری غایت مهم و معند خسته‌لکلردن اولدیغی حالده تداوی بالمسح ایله ینه شفاپذیر اولدقلرینی کورمشمدرکه ان‌شاء‌الله تعالی قریباً نشرینه مجاسرت ایده‌جکم کتاب مخصوصده بو بابده تفصیلات کافیه عرض ایده‌جکم .

مملکتمز اطبای حاذقه و مشهوره‌سندن اکثریسی اصول مسحك الك مؤثر و نافع بر اصول تداوی اولوب فقط صورت اجرا و عملیه‌سی بشقه‌جه بر تتبع و توغله و خصوصیله بر ممارسهٔ کامله‌یه متوقف اولدیغنی و بو ممارسه‌نك‌ده آیروجه بر طاقم دقایق و تطبیقات فنیه‌یه محتاج بولندیغنی یعنی هر دوقتور « ماسسور » اولمیوب فقط ماسسورك مطلقا دوقتور اولمسی لازم کله‌جکنی ذاتاً بیلدکلرندن جابجا عاجزلرینه خسته‌یی و خسته‌یه عاجزلرینی توصیه خصوصنده دریغ همت ایلمامشلردر . بناءً علیه کوندرلمش اولان خستکانی فنه مطابق صورتده اجرا ایلدیکم مسح واسطه‌سیله بالتداوی بر صحت صحیحه ایله اعاده ایلدیکمی نظر تقدیر و تحسینلرینه الان اطبای ذوی‌الاحترامك ابنای وطنه بذل ایلدکلری شو خدمت و همت جدیده‌لری بشقه‌جه سزاوار شکراندر . شو اصول مداوات جدیده حقنده اذکیای شبان اطبامزه بر فکر مخصوص ویرمك عزمیله پیشگاه نظر مطالعه‌یه عرض ایلدیکم شو مقاله‌دن مقصد عاجزانه‌م فن جلیل طبك شو قسم مهمنده دخی رسوخ کامل حاصل ایدرك طبابت عثمانیه‌مزك بر درجه دها توسیع و اکمالی ایچون اصول تداوی بالمسحی تحصیل ایتمکه تشویق و ترغیبدن عبارتدر . سایهٔ معارفوایهٔ حضرت پادشاهیده مشهود دیدهٔ ابتهاجمز اولان آثار عمران و ترقیاته قیاساً درسعادتده دخی بو یولده عملیاتخانه‌لر تأسیس و کشادیله شو مسلك جدید طبینك دخی بر صورت منتظمه‌ده تسهیل تحصیلی امید و انتظار ایلرز . قریباً نشرینی بالاده بالمناسبه ذکر و بیان ایلدیکم کتاب مخصوصده اصول تداوی بالمسح حقنده معلومات کافیه و مفصله مندرج اولدیغی کبی امراض داخلیه‌دن بعضلری و امراض عصبیه‌دن اکثریسی علی‌الخصوص روماتیزما اوزرینه تداوی بالمسحك نه صورت و جهتله حسن تأثیراتی کورلدیکی و بو بابده نه کبی مهم وقوعات و مشاهداته تصادف ایلدیکی دخی قید و درج قلنمشدر . و بالله التوفیق .

دوقتور
عزت امین

والدیندن اولاده ارثاً

« انتقال ذکا »

اولاد قانوناً اموال پدره وارث اولور . فقط بعض خصائل خلقیه‌جه بو وراثتی علی‌الاکثر احراز ایده‌میور . بعضاً عادی بابانك اولادی عالی و عاقل بابانك اولادی بیاغی اولیور . رحم مادرده وقوعه کلن صورت تلقیح و نموی ، بوکیمیای عالی‌یی احاطه ایدن اسراری هنوز هیچ برفن ظلام مجهولیتدن قورتاره‌مامشدر .

بیوك آدملرك صورت تولدلری حقنده ایدیلن تدقیقات فنیه‌ده اوقدر یکدیکرینه مباین نتیجه‌لر کوریلیورکه بو امرده‌کی الك موشکافانه استدلالات حکمسز قالیور .

علمانك بو بابده میدانه قویدیغی نتایج فنیه‌یی طبیعت هرکون بر صورتله جرح ایدرك صانکه آنلر ایله اکلنیور .

کشف ماهیته عقل انسانینك ایریشه‌مدیکی شیلری بالتصنیع اتمام ایتمك جبلت بشریه‌نك برنجی مخصوصاتندن بولندیغی جهتله ایکی وجوددن دیکر بر وجودك حین حدوثنده دخی حیاتدن حیاته منتقل اوله‌بیله‌جك احوال حقنده شمدی‌یه دکین برچوق شیلر سویله‌نلمش و یازلمشدر . حتی بوروایانك فنیلرندن باشقه غیر فنیلری و عوامیلری‌ده واردر .

هنوز رحم مادرانه‌سنده طاشیدیغی جنینك کوزل اولمسی ایچون قمره وسائر پارلاق شیلره باقان حامل برقادینك بو حرکتی بو نوع معتقدان باطله‌یه تبعیت نتیجه‌سی دکلیدر ؟ اوصاف مطلوبه‌ده برچوجق « اعمال » ایتمك ایچون الآن اوروپاده بیله حقه‌باز کتابلرینه طاش چیقارته‌جق بر چوق آثار واردر . بو نوع آثارك مؤلفلرینه برشی دینه‌مز . چونکه اونلر پاره قازانمق مقصدیله بوجرأتده بولنیورلر . بو خصوصده یالکز آجینه‌جق اولانلر او آثارلر بابالردرکه اویله کتابلرك تعریفاتنه تطبیق حرکت بلا هتنده بولنوب صوکره‌ده کندیلرندن خارق عاده ذکی بر چوجغك تولدینه انتظار ایدرلر .

بنیه و مزاجك والدیندن اولاده صورت انتقالنجه اولان تدقیقاتنده فن بعض مرتبه حق قزانه‌بیلیر . چونکه بو جهت مادیاته عائددر . معنویاتجه بویله اولمسه کرك . فن ، کوز اوکنده طوران یعنی قابل تشریح اولان بر دماغك ماهیت حقیقیه‌سنه کسب اطلاعده هنوز عاجز ایکن دها طوغمدق برچوجغك ذکاسی ، تشکلات دماغیه‌سی حقنده نصل رأی ویره‌بیلیر ؟

مع‌هذا فنك بو کبی عجزلری اربابی نظر اعتباردن دوشوره‌جك نقائصدن دکلدر . کچن عصرده مجهولات محضه‌دن عد اولنان برچوق حادثات ، فن سایه‌سنده بو عصرده حقائق قطعیه شکلنه کیردی . دها کله‌جك عصرده‌ده بوکونکی مجهولاتدن برخیلیسنك معلوم اوله‌جغنه شبهه یوقدرکه بو صورتله دیکر مجهوللرك حلی وسائطی دخی تکثیر ایدلمش اوله‌جقدر .

دها تك صورت تولدلرنده‌کی اسرار طبیعیه اشته شمدیلك بو مجهولات جمله‌سندندر.

بو ماده‌یه دائر یازیلان كتابلرك ویردكلری معلوماتدن بز بوراده بر نبذه بحث ایده‌جكز. بو كتابلر دییورلركه :

« ذكانك بالوراثه انتقال ایتدیكی چوق دفعه مشهود اولمشدر. فقط هر مملكتده تولد ایدن دهانك عددلری پك محدوددر. بو بابده طوتیلان استاتستقلر علی العاده بر خلقده اولان درت بیك انسان ایچنده ذكاسیله متحیز بر كشی و بر ملیون نفوس میاننده انجق بر داهی ویا مشهور آدم ظهور ایتدیكنی كوستریورلر.

ذكانك اولاده پدر ویا والده جهتلرینك هانكیسندن احتمال انتقالی دها زیاده‌در ؟

حقوق ، سیاست ، عسكرلك ، ادبیات ، فنون كبی مسالك اربابندن اولان مشاهیرك ذكایه پدر طرفندن دها زیاده وارث اولدقلری كوریلیور. بو خصوصده طوتیلان استاتستقلرده مسالك مذكوره اربابندن یوزده یتمشنك پدر و انجق اوتوزینك والده طرفندن وارث ذكا اولدقلری تعیین ایتمشدر. بو تقدیرجه اولاد ایچون پدرینك ذكاسنه وراثتی احتمالی ایكی قات قوتلی كورونیور.

شعر وصنایع نفیسه مسلكلرنجه والده‌دن وراثت ذكا احتمالی بتون بتون آزالیور... علم عقائد اربابنجه قضیه بر عكسدر. بونلرده والده‌نك تأثیری یوزده یتمش اوچك یكرمی یدی‌یه نسبتی درجه‌سنده بیویور. و بوندن دخی اولادینه حسیات دینیه تلقیننده والده‌نك تأثیری پدردن زیاده اولدیغی نتیجه‌سی استدلال اولنیور.» بو بحثده مأخذمز اولان كتاب عقائدك ذكادن زیاده حسیاته تعلق ایدر بر علم جلیل اولدیغنی بیان ایدییور.

فقط بو روایاته قارشی بر طاقم معارضلر ظهور ایدرك دییورلركه : پدر طرفندن طوغریدن طوغری‌یه اولان وراثت ذكا قیز اولادده ظهور ایدر [١] والده‌دن دخی فرزندینه انتقال ایلر.

ذكانك رجال طرفندن انتقالی دها كثیر الوقوع اولدیغی استاتستقلرله ثابت اولمش و فنونك بعضلری بوكا معین كورونمكده بولنمش اولسه بیله ینه بو خصوصه بر قاعدهٔ عمومیه صورتنده باقله‌مز. « لامارتین »لرك « كوته »لرك والده‌لرینی اونوتاملی... مشاهیردن بو ایكی ذاتك ذكایه هانكی جهتدن وارث اولدقلری كیفیتنی بر طرفه براقه‌لم. بونلرده‌كی او استعداد شعر و ادب انجق والده‌لرندن كوردكلری تربیهٔ اصیلانه و مقدمانه سایه‌سنده او درجهٔ انبساط و كمالی بولمشدر. شو جمعیت بشریه ازدحامی ایچنده بر حسن تربیه‌یه عدم مظهریت یوزندن ضایع و بلكه‌ده كمنام اولمش عجبا آز لامارتین آز كوته‌می واردر ؟

والده‌لرك بو خصوصده هیچ تأثیرلری اولمسه بیاغی آدملرك صلبندن كلن مشاهیرك صورت ظهورلرینی نه یولده تأویل ایده‌لم ؟ بیچاره قادینلره افترا ایتمكله‌می ؟

معارضلر برایكی دكل . . . هر بری بر درلو بیان افكار ایدییور . بر طاقملری‌ده شو یولده سرد مدعا ایلیور :

مشاهیردن اولان بیوك آدملر ازدواج كیفیتنده علی الاكثر حلم و نزاكت حسن خلق كبی اوصافی ذكا، علم و عرفان و ملاحته ترجیح ایدرلر. یعنی مشاهیرك زوجه‌لری اكثریتله عقلسز اولورلر. بیوك آدملرك صلبندن كلن اولاد صاحب ذكا اولور ایسه بونلرك قیز ویا اوغلان اولدقلرینه باقوب كندیلرنده بر معكوسیت ارثیه آراماملی. درحال اكلاملی كه او ذكایه مطلق پدرلری طرفندن وارث اولمشلردر .

ارباب مؤاخذه‌دن مائل استهزا اولانلری براز جدیت بحثدن آیریله‌رق دییورلركه : هم چركین هم ده عقلسز زوجه‌لره طالب اولانلره بیوك ، ذكی آدمی دینیور ؟ نیجه او چركین قاری زوجندن دها عقللی ایمشكه كندینی مشاهیردن برینه زوجه‌لكه قبول ایتدرمش. بونلردن طوغه‌جق چوجق ذكی چیقارسه هرحالده اناسنه چكمش دیمكدر.

بعضلری‌ده عقلسز اونلر دكل اصل سزسكز كه بو یولده‌كی بر روایاته اینانیورسكز.. سزه مشاهیردن یوزلرله كشی كوستره‌بیلیرمكه بر قادینك ذكا علم و عرفان كبی مزیاتنه دكل مجرد سمور قاشیله الا كوزینه یعنی صرف حسن و آننه مفتون اولدیغی ایچون اونكله ازدواج ایتمشدر. ارككلرك حكیمی‌ده جاهلی‌ده كوزل قادینك زبونیدرلر. « وه‌نوس »ك لطافت آتی براقوب‌ده « مینروا »نك عقل و حكمتنه منجذب و حیران اوله‌جق هانكی اركك واردر؟

ذكی بر چوجغك امر تولدنده والدینك طبیعتی نه درجه‌یه قدر دخل و تأثیری اوله‌بیله‌جكی حقنده‌كی سوز بو وادی عقیمه دوكولدكدن صوكره تدقیق ایچون مسئله‌نك دیكر بر جهتنی آرایورلر . . . بیوك آدملر هانكی آیلرده كثرتله تولد ایدییورلر؟ معیار تدقیقه چكیله‌جك جهت اشته بو !.. ترجمهٔ حاللری مضبوط اولان بیكلرله مشاهیرك تاریخ ولادتلری قید ایدیله‌رك بو صورتله میدانه عظیم بر جدول كتیرلمش.. بو جدولدن بالاستنباط دییورلركه : دهانك كثرتله تولد ایتدكلری شهور : كانون ثانی، كانون اول، تشرین ثانی ، تشرین اول ... آیلریدر... شو درت آی تعدادده صره اعتباریله التزام اولنان بو معكوسیت تولدات مشاهیرجه كانون ثانینك اك بركتلی و تشرین اوله ایننجه‌یه قدر بو بركتك علی الدرجات تناقص ایتمكده اولمسندن ایلری كلیور. بو بابده یاپیلان نسبت عمومیه‌ده مشاهیرك كثرت تولدلرنجه بالاده‌كی درت آی حد اعظمی و ایلول آغستوس ، شباط مارت آیلری ینه شو معكوس صره اعتباریله حد وسطی و حزیران تموز، مایس نیسان آیلری دخی حد اصغری اوله‌رق كورینیور . اعظمیت و اصغریتجه بینلرنده اك بیوك فرق كوریلن ایكی آی كانون ثانی ایله حزیراندر. تاریخ ولادتلری قید ایدیلن اوچ بیكی متجاوز بیوك آدمدن اوچیوز یتمش برینك ولادتی كانون ثانی‌یه و ایكیوز دردی حزیرانه مصادف اولمشدر .

كانون ثانیده مهد وجوده ایرن بر طفل نوزادك نیسان اواخری ویا مایسده رحم مادره دوشمش بولنمسی لازم كله‌جكندن

[١] فاطمه علیه خانم افندی حضرتلری مملكتمزده پدردن قیز اولاده بالوراثه انتقال ذكا خصوصنده بیوك بر مثال اوله‌بیلور.

مسئله‌نك بو جهتی‌ده نظر امعانه آلنوب دنیلیوركه: بو ایكی آی شمالی منطقه‌لرده بر چوق حیوانات و نباتاتك نشو و نماجه بر دور كمال موسمیدر. بناءً علیه بو موسمده وقوع بولان تلقیحات انسانیه‌نك بو تأثیردن حصه‌مند فیوض اولمسی احتمالی‌ده مستبعد اوله‌مز.

شو مسروداته نظراً ذكی چوجقلره پدر ویا والده اولمق ایسته‌ینلرك آیلری كوزلجه حساب ایتملری ایجاب ایدییور.

بزم بو استاتستق و جدوللردن اك اول استنباط ایلدیكمز شی فنك بو جهتی هنوز بر مجهولیت كامله ایچنده بولنمسیدر . اكر بیوك آدم یتشدرمك فنی صنعی قولوجقه ایله طاووق ، قاز چیقارمغه بكزه‌یه ایدی ماپارلره واران شو زواللی سكنهٔ ارض ایچنده دها تك عددی بیكلر درجه‌سنده اقل قالمزدی . آنالر بابالر یالكز چوجقلرینك درجهٔ استعدادلرینه كوره تعلیم و تربیه‌لرینه اعتنا ایده‌بیلیرلر. یوقسه داهی طوغورمق ویا طوغورتمق كیفیتی كیمسه‌نك ید اقتدارنده دكلدر. دهات آز طوغیورلر. فقط آنا و بابالرینك بر فعل حیوانیدن باشقه بو امرده بر دخل وصنعلری اولمقسزین او خلقتده طوغیورلر. دها غریبی ایستر ایسه‌كز انسانلر بر داهینك داهی اولدیغنی و اوله‌جغنی طوغمزدن اول دكل . . . سننك دور كمالنده بیله پك زور اكلایورلر. هیهات !.. بونلردن اكثرینك ماهیت دهاسی وفاتندن صوكره تقدیر اولنیور. آچلغندن اولنلره هیكللر دیكلیور !

حسین رحمی

ریشار مكویل

ریشار مكویل ، بر چوق سنه اول دوبلین شهرنده زنكین بر تاجر اوغلی ایدی. وجهی كبی روحی‌ده كوزل ، قلبی شفقتله مملو ایدی .

بو ذات ، تجارت ایچون تونسده ایكن بر كون قارشیدن بر كمینك كلدیكنی كوردی. كمیده، ایكی قیز دلسوز و رقت انكیز بر صورتده فریاد و فغان ایتمكده ایدی. مومی الیه بو حالی كورنجه متأثر اوله‌رق اغلامه‌لرینك سببنی سؤال ایتمك اوزره یانلرینه تقرب ایتدی . اسیر طوتیلوب صاتلمق اوزره كتیرلدكلرینی اكلادی .

اسیرجیلرك طلب ایتدیكی بر مبلغ كلی‌یی ویروب كندیلرینی مبایعه و لطیف سوزلریله تلطیف و تسلیت ایدرك كندی كمیسنه آلدی. آرتق حر اولدقلرینی بالیان مملكتلرینه عودت ایتمك اوزره اقتضا ایدن مبلغی‌ده اعطا ایده‌جكنی تأمین ایلدی .

قزلر مأمولك غیری اولان بو لطفدن طولایی متحیر و مسرور اوله‌رق ولی نعمتلرینك آیاقلرینه قپاندیلر و لازمهٔ تشكری ایفا ایتدیلر. آرتق نه وطنلرینه عودت آرزوسنی، نه‌ده سائر احتیاجلرینی بیان ایتمدیلر. آنجق حس منتداری و آثار شكرگذاری ایله آوانكذار و غریق دریای مسار اولوب ولی نعمتلرینه خدمتده یكدیكریله مسابقت ایدرلر ایدی .

قیزلردن قونسطانطه اسمنده اولانی فوق العاده بر حسنه مالك ایدی . ریشار، بوكا تعشق ایتدی . ذاتاً رابطهٔ منتداری ایله ریشاره مربوط اولان قونسطانطه دخی ریشارك ابراز ایلدیكی توجهك كوندن كونه تزاید ایتدیكنی كورمكله و بالخصوص ریشارده حسن ایله برابر اصیل بر آدمك اك كوزل اوصافی بولمغله مومی الیهك محبتنه معادل بر محبت عرض ایلدی . ریشار چوق دفعه رجالر و الحاحلر ایله قیزك اسمنی، نسلنی، وطننی سؤال ایدردی . لكن كندیسی یالكز اسمنك قونسطانطه و رفیقه‌سنك ایزابللا اولدیغنی بیان ایله اكتفا و سائر خصوصلری اكلامغه مراق ایتمیوب مسكوت عنه براقمسنی رجا ایلدی . و « سزك بكا ایتمش اولدیغكز ایلكه نالایق طوغمش اولمادیغمی بیلمكی كافی عد ایدیكز ، بونلرك بر كون مكافاتنی كوره‌جكسكز » دیر ایدی .

ریشار، دوبلین شهرینه مواصلت ایدنجه بو قیزلری پدرینه تقدیم و بونلره نه وجهله مالك اولدیغنی و قونسطانطه حقنده فرط محبتی بولندیغنی بیان ایلدی . پدری قیزلری قید اسارتدن قورتارمسندن طولایی اوغلنك سخاوت و سماحتنی تحسین ایلدی . لكن ریشارك آرزو ایتدیكی اجنبی و مجهول الاحوال بر قیز ایله ازدواجنی یكدن تنسیب ایتمدی ایسه‌ده چوق سورمدی، مزبوره‌نك حسیات عالیه ، حركات حسنه و اوصاف جمیله‌سنه مغلوباً اولادینك اكثر دفعه ایتدیكی ابرام والحاحه قارشی طوره‌مدی.

ریشار، واقعا عشق و محبتی اولجه قیزه ایما ایتمش ایدی ایسه‌ده كندیسیله تزوج ایتمك فكرینی بیان ایتمكه هنوز جسارتیاب اوله‌مامشدی .

ریشار، عشق و محبتی قونسطانطه‌یه بیان و كندیسیله تزوج آرزوسنده بولندیغنی‌ده درمیان ایدنجه مزبوره بر مدت دوشوندی. لكن كندی عشق و محبتی‌ده ریشارك محبتندن آز بولمدیغندن شو محبته مغلوباً نهایت ازدواج ایتدیلر . تام وقت و زماننده محبتلرینك ایلك ثمره‌سی اوله‌رق كوزل بر اركك چوجق دنیایه كلدی.

ایكی سنه كمال محبت ایله عمر كچیردكدن صكره ریشار حسب الایجاب یكی واوزون بر سیاحت بحریه‌ده دها بولنمغه مجبور اولدی. سوكیلی زوجه‌سندن آیریله‌جغی زمان چوق آغلادی و سوكیلیسنك كمال محبتندن ناشی كندیسنی دائما كوز اوكنده بولندرمق ایچون یوزوكنك اوزرینه رسمنی حك ایتدیردی.

خیلی مملكتلر كزدكدن صكره نهایت (پالرمو) شهرینه مواصلت ایتدی. اوراده بر كون سوكیلیسنك رسمنه حیران حیران باقوب نظرینی بر آن آییرمق ایسته‌میوردی. او صره‌ده بریسی مومی الیهك یاننده طوروب باقمقده ایدی . رسمی طانیوب درحال قراله اخبار ایلدی . قرال همان ریشارك پارماغنده‌كی یوزوكه دقت ایتدی .

قرال، یوزوكك اوزرنده محكوك رسمی كورونجه یوره‌كی دوچار خلجان اولدی ایسه‌ده ینه كندیسنی ضبط ایدوب كمال سكونتله ریشاره « یوزوكده‌كی رسم كیمك رسمیدر » دیه سؤال ایلدی . ریشارده

« زوجه‌مك رسميدر » دينجه قرال كمال تعجبله « زوجه‌كزمی؟ زوجه‌كز نره‌ده‌در؟ » ديه صوردی . ريشار جواباً : « دوبلين شهرنده پدرمك يانده‌در » ديدی . قرال « اسمی نه‌در ؟ » ديه صوردی . ريشار « قونسطانطه » اولديغنی سويلدی . قرال « دوبلين اهاليسندنمی يوقسه اجنبی‌می ؟ » ديه سؤال ايتدی . ريشار « افندم اجنبی‌در . نره‌لی اولديغنی بيلميورم » جوابنی ويردی . آنی قورصانلرك اللرندن نصل قورتارديغنی ونصل دوبلينه كتيروب تزوج ايتديكنی نقل ايلدی .

قرال بونلری كمال حيرت ودقتله استماع ايتدكدن صكره بشقه برشی ديميوب يالكز يوزوكی حفظ ايتمسنی امر ايلدی . صكره بر كمی تهيه ايتديروب قونسطانطه ايله ايزابللانك سريعاً پالرمويه كتيرلمسنی امر ايتدی .

بيچاره ريشارك اضطرابنی تعريف ايتمك قابل دكلدر . زيرا كنديسنی اويله بر تهلكه‌يه دوشمش كوريوردی كه سركذشت احوالنی بلاتأنی نقل وبيان ايتديكنه پشيمان اولمش ايدی .

قونسطانطه دخی بويله آنسزين اخذ وكرفت اولنمسندن طولايی خوف وحيرت ايچنده ايدی . يا او بيچاره و بدبخت اختيارك حال حزن اشتمالنی كيم تعريف ايده بيلير كه كنديسی آن واحدده كليننندن ، اوغلندن ، طورونندن محروم قاليوردی .

قونسطانطه پالرمويه مواصلت ايدنجه حضور قراليه چيقارلدی . قيز پدرينی كورنجه كمال خوف ودهشتندن بايلمق درجه‌سنه كلدی . يره دوشه‌جك اولديسه‌ده ينه كنديسنی طوپلايه‌رق پدرينك اياغنه قپاندی . بروجه آتی رجايه باشلادی .

« ای پدر محترمم افندم ! برچوق سببلرله نظر پدرانه‌لرنده صوچلی كورينه‌جكم طبيعيدر . كمال اطاعتله جزاكزه منتظرم . مع مافيه بوكنج ايله آنك بدبخت پدری بيكناهدرلر ، آنلرك هيچ بر قباحتلری يوقدر . بناءً عليه محضا آنلرك خلاصنی استرحام ايدرم . قيزكزه كلنجه غضبكزی تسكين ايدوب‌ده معتادكز اولان شفقت ايله محاكمه ايده‌جك اولورسه‌كز ، آنی‌ده ظن اولنديغی قدر قباحتلی بوليه‌جقسكز . او دهشتلی كونكه قاچيريله‌رق سزدن مهجور اولدم . بن ، لب دريادە واقع خاص باغچه‌نك اوته طرفنده ايزابللا ايله برابر كزمكده اولديغمز حالده اورالرده كيزلنمش اولان بر طاقم قورصانلر بردن بره اوزرمزه هجوم ايدرك بزی قاپوب قاچيرديلر . بز بوحال دهشت اشتماله دوچار اولديغمزی كورنجه پك چوق فرياد وفغان ايلدك ايسه‌ده فائده ويرمدی . زيرا بريا دوقه‌سی كه آنك دسايسيله بزه بوحال واقع اولمشيدی لب دريادن چوق اوزاق اولميان ويلكنلرينی آچمش وهمان حركت اوزره بولنمش اولان كميسنه نقل ايدوب درحال حركت ايلدی . ايمدی اياغكزه دوشه‌رك اعتراف ايدرمكه واقعا اولجه بريا دوقه‌سنك محبتندن تباعد وتبرا ايده‌مدم ايسه‌ده برلكده فراره‌ده اصلا موافقت ايتمدم . اول ساعتدن اعتباراً كنديسنی دنيانك الك كوتی آدمی ديه تلقی ايلدم . بوحال ايله خيلی تباعد ايتدكدن صكره بر قورصان كميسی اوزرمزه هجوم ايدوب اوزون وشديد بر محاربه وقوعبولدی . دوق قودرمشجه‌سنه مدافعه ومقابله ايلدی ايسه‌ده بونجه سيئاتنه مقابل بر مجازات الهيه اولاق اوزره عاقبت قورصانلر طرفندن تلف ايدلدی . قورصانلر بزی طوتوب ديار آخره نقل ايدرايكن بزی قورتارمق اوزره سمادن اينمش بر ملك دنيله‌جك كبی خصائل عاليه‌يه مالك بر كنج ظهور ايتدی . بوذات مرحمةً قورصانلره بر مبلغ كلی اعطا ايدرك بزی اللرندن قورتاردی . چوق دفعه بزی وطنمزه اعاده ايتمك وعدلريله وطن اصليمزی سؤال ايلدی . لكن بو فراره بنم رأيم منضم اولديغی حقنده بحق سوءظنه ذاهب اوله‌جغكزدن وبناءً عليه غضبكزدن خوف ايله اصل ونسلمی كنديسنه خبر ويرمكه بردرلو جسارت ايده‌مدم . نهايت ابراز آثار مروت ايدرك پدرينك نزدينه كوتوردی . خيلی مدت حقمده واقع اولان حسن معامله‌سنه قارشی كنديمی طاتمامق خصوصنده‌كی عزيمده مصر اولديغم حالده ينه جان ودلدن بنی وقايه وحمايه ايتمكدن اصلا دور اولمامز ايدی . سزی اغضاب ودوچار اضطراب ايلدم . ای پدر عزيزم ! بلكه آرتق سزك اولاديكز تسميه اولنمغه بيله لايق دكلم . لكن بونكله برابر ينه بونلری بر طرف ايده‌لم . يالكز غضبكزدن خوف و بر دها يوزيكزی كوره بيلمكدن قطع اميد ايله ريشارك حقمده ابراز ايتمش اولديغی آثار همت وحميت و متصف اولديغی اوصاف جميله وخصائل ممدوحه‌سی سببيله يوركمده كوندن كونه غليانه كلن عشق ومحبتدن ناشی كنديسيله ازدواجه موافقت كوستردم . اكر بيچاره قيزيكز اكر بحق غضبكزه لايق اولمش ايسه آنی دوچار مجازات ايديكز افندم ! بونك ايچون اصلا اشتكا ايتمم ؛ لكن منتداری اولديغم ريشار ايله بو معصوم چوجغی عفو ايليكز ! »

قرال بو احوالی استماع وقيزينك كوزلرندن آقان ياشلری مشاهده ايدنجه ، حدتنی تسكين ايلدی . درحال النی قيزينه اوزادوب « بويله شانمزله متناسب اولميان بر ازدواجدن طولايی بنی مكدر ايتدك . لكن فرار ايتديككك حالده شفقت پدرانه‌مدن شبهه ايديشك بنی دها زياده متأثر ايلدی . مع مافيه بو وقعه انضمام رأيكله اولمديغی وزياده ضعف وعجزكدن نشأت ايلديكی جهتله سنی عفو ايتدم . » ديه‌رك مشفقانه دراغوش ايتدكدن صكره ريشارك‌ده احضار اولنمسنی امر ايلدی .

بو صره‌ده قونسطانطه‌نك كوزلرندن سرشك مسرت آقمغه باشلادی . او درجه مؤثر بر صورتده كه قرال‌ده قيزی ايله برابر اغلامغه باشلادی .

نه اوله‌جغندن بيخبر وكندی ايشلرينك اوزون مدت يوز اوستنه قالمسندن طولايی ذاتاً مضطرب اولان ريشار ايسه بويله بر امرناكهظهوری آلنجه اضطرابی آرتدی . بيچاره قرالك حضورنده قونسطانطه‌يی كورنجه حيرتده قالدی . آنجق سوكيلی زوجه‌سنك آتش عشق ومحبتيله سوزان اولديغندن اوراده بولنانلردن چكنمكسزين هر شيئی اونوده‌رق همان قونسطانطه ايله جكر پاره‌سنی دراغوش ايتدی . بر مدت سكوتدن صكره آنلردن آيريلوب قرالك اياقلرينه قپاندی . ديدی كه « آمان افندم حكمكز هر نه اولسه قبول ايدرم . زيرا بو سوكيليلرمی بردفعه دها كوره بيلمكدن بشقه بر املم يوق ايدی . ايشته سايهٔ لطفكزده آنلری كورمك سعادتنه نائل اولدم . عالمده بوندن بشقه آرزوم يوقدر . يالكز بر رجام وار در كه اوده بونلری ويدرمی . . . . »

قرال سوزينی قطع ايدرك « خير ، سوكيلی اولادم خير ! صاقين مأيوس اولمه ! قيزمك وسنك سركذشتكزی استماع ايله بيكناه اولديغكزی اكلادم . بن سنك مروت وانسانيتكه متحير قالدم . جناب حق سنك ايلكنه بدل مكافات ايتمك ايستدی . بن‌ده بوكا واسطه اولدم . الله ايكيكزی‌ده مسعود ايليه ! اولاديكزده اختيارلغمده بكا دستكير ومعين اوله‌جقدر » ديدی .

اوكون قرال ، ريشارك پدرينی سرايه دعوت ضمننده دوبلينه بر كمی ارسال ايتدی . اوده كمال مسرتله پالرمويه كلدی . جمله‌سی مسعود و بختيار اوله‌رق كمال سرور ايله امرار ايام ايتديلر . بو وجهله ريشار اعلای شان وشرف ايدرك دها زياده ايلكلر ايتمكه تشويق اولندی . ايشته شو مثالدن دخی منفهم اولديغنه كوره عالمده بيوكلك بلاريا اجر اولنان فضيلتده‌در . بر منفعت تحتنده ومقابلنی كورمك مقصديله وقوعه كلن بر عمل ايسه اصلا فضيلت نامنه شايان دكلدر .

كتابجی آرا كل

﴿ نزهت افندی مرحوم ﴾

و

(كيرلی چيق)

خلقت عالمدن تجلیٔ آدمه و آدمدن بودمه قدر مخلوق خدا ايله طولوب بوشالمقده اولان بو كهنه رباط خير وشر دامن قيامته قدر جولانكاه بشر اولمدن خالی اولميوب « مرا درمنزل جانان چه امن وعيش چون هردم . جرس فرياد ميداردكه بربنديد محملها » مضمونی اوزره كوس رحلتی چالينانلرك آرامه‌قدرتی وكوچوب كيدنلرك بر دها بوكاربانسرای عالمه احتمال عودتی اوله‌ميور .

بو بر مسافرخانهٔ بوالعجب كه هر كسك امل ومطلبی بشقه وطريق مذهب ومشربی اوله‌رق شمع شبستان حيات باد مخالف اجل ايله منطفی اولنجه‌يه قدر نه امل كسيليور ونه طريق مشرب منسد اولنيور .

مشارب ومذاهب و مطالب ومقاصده آچلمش اولان يوللر ايسه مه‌پيكران حسن وآنك زلف سمنسالری تارندن زياده اولديغی حالده موشكافان عقل وشعور وسنجيدكان حقايق امور هوا وهوسه آچيلان يوللره التفات ايتميوب قلم فضيلتلرندن فائده‌سز سوزلرك بيله نقش افكن صحايف اوراق اولمسنی موافق عقل وحكمت كورمديلر . مسالك عقلانك اسلم واقدمی بو عالمه كلمه‌دن كيتمه‌دن مقصد نه اولديغی نظركاه تفكره آلمقدركه آندن چيقه‌جق نتايج خيرالعاقبه‌دن بريده لسان خيرايله تذكيرنامه وسيله اوله‌جق آثار وجوده كتيرمكدر .

وقتمزك دانش پناهان فضل وكمالندن بريكه لفظ وجوددن نزهتياب عبور ومستغرق بحر معنای نور علی نور اولمش اولان رجال دولتدن نزهت افندی مرحومدر . چارسوی سنی وامكنی زربفت كالای عربی وفارسی ايله دوناتمش وهله عالم شعر وانشاده « اينسه اطناب كلام اول منشیٔ معجز رقم . امتداد ليلهٔ وصل نكاری آنديرر » مديحه‌سنه مظهر بر اديب اعظم اولمسيله عمرينك فصل ربيع جوانيسندن هنكام خزانه قدر قامت تصورات كاتبانه وشاعرانه‌سنه كاه باشدن باشه خلعت زيبای عرب وكاه شاهد خوش لهجهٔ ملاحظاتنه سرتسر پيراهن دلجوی عجم وچوق كره‌ده كسوهٔ خوبیٔ تركی كيديره‌رك روزكاره يادكار ايلمشدر .

مرحوم مشار اليهك محصول خامهٔ اعجازكاريسندن هانكيسی نظر مطالعه‌يه آلنور ايسه علم وادب نقطه‌سندن ضياع ابديسنك تأثری تجدد ايدرك عمرينك وآثارينك آخرينه تصادف ايدن « كيرلی چيق » نامنده‌كی بر كذاری دخی حكايه‌دن عبارت كبی كورونمكده اولديغی حالده حفظ كوهر عفت ، استقامت لسان ، محافظهٔ ناموس ، علوجناب ، ولی النعمته صداقت ، بنای بدنی تاتملندن ييقوب خراب ايدن عشرت حقنده غايت حكيمانه بعض مطالعات ومحاكمات وامر مشروع تجارتك موقوف عليهی اوزرينه بر طاقم اخطارات منفعت آيات ايله بعض اصطلاحات وتعبيرات تركيه وعجميه‌يی وبونلردن بشقه اموردولتجه تاريخه مستند اوله‌رق اووقتلره كوره خيلی معلومات مفيدهٔ سياسيه‌يی محتوی بر كنجينهٔ پاكيزه عنوان اولمسيله مطالعين كرام طرفلرندن روحنی رحمتله ياده كوزل بر وسيله‌در .

شو قدركه بو يله بر خزينهٔ ادبك مرتب سهويله صحت عباره‌دن محروميتی و حكايات و بيانات اعضاسنك هر بری تحريك باد ايله پريشان اولان كيسوی خوبان كبی بر طرفه آتيله‌رق بونلری جلد ثانيده جلب وجمعه وطاغلملريله طوپلانملرندن حاصل اوله‌جق نتايجی نظركاه استفاده‌يه قويمغه مشار اليهك عمرينك ويا وقتنك عدم مساعده‌سی نزد ارباب ادبده باعث اسف عظيم اولسه كركدر .

التنجی دائرهٔ بلديه معاونی
حافظ اسحق

﴿ مقالهٔ مخصوصه ﴾

« شرف نفس انسانی‌يه دائردر »

خوشجه باق ذاتكه كيم زبدهٔ عالمسكسن
مردم ديدهٔ اكوان اولان آدمسك سن

بنای سعادت انسانيه ايچون مبنای عظيم وتشيد مكارم اخلاق ايچون عماد قويم وغايهٔ كمالات بشريه‌يی استقصايه وعلنيتكاه حقيقت انسانيه‌يه استشراف واعتلايه سائق مستديم اولان اسبابك باشليجه‌سی انسانك ، خلقت بديعه‌سی اقتضاسنجه اشرف مخلوقات وبلكه عين حيات كائنات اولديغنی تصديق جازم ايله نقش صحيفهٔ وجدان وهميشه درپيش نظر تخطر وايقان ايتمسيدر .

« ولقد کرمنا بنی آدم » نظم کریم الهیسی منطوق منیفنجه انسانك کرامت وشرافتی اعتقاد وتصدیقده‌کی مکلفیت شرعیه درکار اولمقله برابر جناب فاطر مطلقك انسانه ، سائر حیوانات وجمیع مکونات آره‌سندن مابه‌الامتیاز ونشانهٔ علو شان واعزاز اولمق اوزره فطانت نفس ، کمال عقل ، ذکاء مشاعر ، وسعت فکر ، سرعت درك ، نور بصیرت ، قوت عزم ، نشاط همت ، حذاقت تخیل ، متانت قدرت ، اشتمال معرفت ، ضعف ظاهر ایچنده — کمال قوت ، حقارت مفرطه ایچنده — شرف وعزت کبی باطناً تخصیص واحسان بیوردیغی خصائص عظیمه‌یه وکذلك جمال شکل وصورت ، لطافت هیئت ، حسن قوام ، کمال اعتدال ، وفور احساس ، تمام وتناسب اعضا کبی بخشایش الهیسی اولان نعم جسیمه‌یه عطف نظر تدبر ایدیلنجه انسانك اشرف مخلوقات اولدیغنی اعتراف ایله سرفروبردهٔ حیرت وسجده‌برزمین محمدت اولمامق عقول سلیمه اصحابی ایچون قابل اوله‌مز .

انسان یالکز اللریله پارمقلرینی نظر دقته آلنجه کورر که جناب حکیم مطلق ، بونلره درلو درلو حرکات واعمال ایچون استعداد وقوت ویردی . هر نه وقت ایسترسه یومار ، آچار ، یکدیکرندن آییرر ، بر حذاده برلشدیرر ، انلرله نطق اشاریده بولنور ، افاده واستفادهٔ مرام ایدر . حیواناتدن چوغنك ده اللری ، مدرکه‌لری واردر . لکن انلرده بو عضلات منتظمه ، بو عظام محکمه ، بو حرکات بدیعه ، بو آلات عجیبه نره‌ده ؟ انسان بونلرله نسایج نفیسه طوقور ، بونلرله دیکر ، بونلرله اشکال نظرپرور ونقوش حیرت آور تصویر ایلر بونلرله هر ایشی ایشلر . حاصلی اللریله مستبعد ومحال کوریلان هر شینك حقندن کلیر ، مصنوعات نظرربای بشریه ایله ماسواسنك آثاری قارشیلاشدیریلیر ایسه بالبداهه صنایع انسانیه‌ده فیض احسان خدا وهر ایکی اثر آره‌سنده تفاوت حیرت افزا کوریلیر . خلق بدیع انسانی ، دقایق بینان حکمایی وخصوصیله حذاقتمندان فن حرکات اعضایی حیرتزدهٔ عقل وشعور وانلردن هر برینك لسان حالندن « سبحان الفاعل المختار یفعل مایشاء ویصنع مایرید » ندای هائمانه‌سی صدور ایدییور .

ساحهٔ پهنای عالمده بادیٔ نظرده جلوه پیرای اعین شهود اولان شو صور مختلفه‌یی ابراز وشو اشکال متباینه‌نك وجودینه سعی واجتهاد ایدن انسان دکلمیدر ؟ شو آثار عظیمه‌یی وضع ساحهٔ تماشا وعوالمی الوان عجیبهٔ نظر ربا ایله پیرایه‌دار عمران واعتلا ایلین انسان دکلمیدر ؟ انسانك انشا ایلدیکی شو مداین کیره‌ندر ؟ تأسیس ایتدیکی شو حصون منیعه ندر ؟ بحر عمانی عظمت وطغیانیله برابر تحت تسخیر واستیلاسنه ومکنون اصداف استعدادی اولان جواهر منافعی قبضهٔ استیفاسنه المق ایچون سفن متنوعه انشا واجراسیله تعمیم فوائد تجارت وتقویم روابط مدنیت ایدن کیمدر ؟ غرس ایتدیکی اشجار ، حفر ایتدیکی انهار ، نسج ایتدیکی منسوجات ، ابداع ایلدیکی مضوعات نه‌در ؟ ساحهٔ کیرودار عالمده دهشت انداز قلوب اولان شو آلات حربیه وانوار رنکارنك ایله انظار آرای عبرت اولان ادوات ناریه کیمك اثریدر ؟

فسبحان الخالق ! بونلرك هپسی موهبهٔ قدرت ازلیه اولمق اوزره انسانك مأثر فکری ، مکاسب یدی . صور عملی ، آثار سعیی ، نتایج همی ، حواصل افعالی ، نهایات حرکاتی دکلمیدر .

انسان ضعف بنیه ، صغر جثه‌سی ، خفت مزاجی ، فرط حدتی ، ابتلا وقتنده اضطراب وضجرتی ، ضرر جزئیدن جزع وشکایتیله برابر عظائم افعال واثاره نصل اقتدار وتوان بولیور ؟ نه قوتله‌درکه جماداته حکم ایدییور ؟ نه حکمتله‌درکه مولدات ونباتاته تحکم کوستریور ؟ نه سطوتله‌درکه حیواناتك زمام انقیاد واطاعتنی اله کچرییور ؟ هله حیواناته خلقةً مشاکل اولدیغی حالده حکم ونفوذی انلره نصل شامل اولیور ؟

انسان ، بو ترقیات متوالیه ایله بدایع نمای ساحهٔ امکان ایکن حیوانات مختلفة الاطوار ، مدی الدهور اختلاف اشکال وافعال ایله کماکان حال اصلیسنده باقی وپایدار طوریور . وآره‌دن بو قدر قرون واحقاب کچوب طوررکن قدرت فاطرهٔ الهیه‌نك طبعاً کندیلرینه تهیه واعداد ایلدیکی صورت معیشتدن وانلری سوق ایتدیکی طریق محدود الغایتدن غیری سعی واجتهادلریله ساحهٔ ترقیده بر آدیم یول آله‌میوب خلقةً ومعیشةً بر حال اطرادده بولنیور .

بو آثار واحوالك هپسی ، انسانك طرف حقدن معزز ومحترم وبرسر بدیع ازلی ایله نزد الهیسنده مکرم ، اشرف مخلوقات اولدیغنه برهان منور دکلمیدر ؟

بو اعتقاد ویقینده بولنان انسان ، شرف نفسی وشان ذاتیسیله مادونی اولان مخلوقاته مساوی ومقارب وهمعنان مساعی ومطالب اولمقدن ترفع وتعزز ایدر ، ابداً انسان بولنمق ایچون انسانلق اسبابنی محافظه‌یه چالیشیر ، رذائل بهیمیتدن صاقنیر ، دائماً مکارم خصالی ، محامد افعالی ، محاسن شمائل واحوالی نقطهٔ نظر اهتمام ایدر ، دائماً ذکر جمیله ، شرف طویله باعث اوله‌جق خیراته وآثار صالحات باقیاته سعی واقدام ایلر ، دائماً چالیشیرکه روی زمینك هر جهتنده آثار وافعال خیریه‌سیله کان بالذات کندیسی چهره نمای انظار احترام وهر قرنده ذکر خیر ایله مظهر حیات سرمدی الدوام اولسون

بو فکر واجتهادده بولنان انسان ، سراپا نفع محسم ، احسان صرف ، خیر محض کسیلیر ، لطیف وکریم ، حلیم ورحیم اولور . معیشتده حمر بیابانه ، بلادتده ثیرانه ، سائر احلاق وحرکاتده باشی بوش دواب بی اذعانه مشابهتدن ابا ایلر . ارتق اویله بر انسان نه ییلان کبی باطنی زهر هلاهل ایله مالامال اولدیغی حالده ظاهری الوان عجیبه ایله نظر ربادر . نه عقرب کبی من حیث لایشعر هر کسی صوقمق طبیعت وسوداسنه مبتلادر . نه فاره کبی قندیلك فتیلنی یمك کبی برشیٔ قلیل ایچون بر خانه‌یی یاقار ، نه کلب کبی توکوردیکنی یالار ، یاخود فقرایه عوعوه زن تهدید اولدیغی حالده زنکینلره قویروغنی صاللار . نه خنزیر کبی مروتسز ، غیرتسز حرم وعیالی ، عرض وناموسی حقنده مبالاتسز . حمیتسز

اولور ، نه قورد کبی اوته کینك بریکنك مالی اولان قویونلرینی قوزولرینی یر ، نه تیلکی کبی مکر وخدعه ایله هر کسی الداتمغه چالیشیر ، نه قارغه کبی خرسزلق ایدر ، نه حمار کبی دماغی اولمدیغی حالده باشنك بیوکلکی ایله مباهات ایدر ، نه قاطر کبی صاحبنی ده پر ؛ نه فیل کبی ایکی قولاغی کندی نفسنی کورمکه پرده اولور ، نه کدی کبی کندیسیله اویناشان کیمسه‌نك یوزینی طرمالار . نه بوقلمون کبی هر رنکه کیرر ، نه کوستبك کبی ارباب فلاحت وزراعتی خانه خراب ایدر . نه سینك کبی خلقك یوزلرینه قونوب هر کسی ازعاج وبیزار ایلر ، نه اوروبجك کبی هر نره‌ده بولنورسه نشانهٔ فقر اولور . نه بایقوش کبی خرابیٔ بیوتی ندا ایدر ، نه طاووس کبی قوروغیله غروره دوشر ، نه پاپاغان کبی لاقردی سویلدیکی حالده دیدیکنی بیلمز .

حاصلی انسانلق شرفنی تقدیر ایدن کیمسه ، شیطان کبی صدورناسه القای وسواس ایتمز . اخبار کاذبه‌یی ، نقل ونشر ایله افکار خلقی تخدیش ایلمز . کندیسنه ترجیح واختیار اولنان کیمسه‌یه حسدندن نفسنی خطرکاه هلاك ابدی‌یه دوشورمز . یمینلرله وعدایتدیکنی بلامعذرت انجازدن نکول ایتمز ، یتیمك یوزینه چامور والسنهٔ بدکویانه بال چالمز . ندای حقدن قاچمز . انسان وانسانیتك ماهیتنی وقدر ومزیتنی بیلیر . بناءً علیه خصم اکبری وکندیسندن اول باباسنك عدو بدتری اولان شیطانه بکزه‌مکدن صاقنیر .

نفس الامرده هر مرد انسانیت اتصاف ، حیواناته مشاکلتدن تعاظم واستنکاف ایتدیکی کبی حیوانات دخی صورت بشرده اولدقلری حالده کندی نفسلرینی حیواندن فرقلی کورمیان طبیعت پرستان بی اذعانه مشابهتدن تعاظم ایلسه‌یری واردر . بو مقوله‌لر کویا که دوشوندیلر ، طاشندیلر ، کندی نفسلرنده بهایمه قوت مناسبت وحشراته شدت مقاربت کوروب خویلرینی ، طبیعتلرینی حیواناته تماثل وعلو همت وانسانیتدن ساقط وعاطل بولنجه کندیلرینی منزلهٔ حیوانیه‌یه اسقاط ایتدیلر . وبو جهتله عقللری بالطبع حرکات فکریه‌دن معطل قالوب بی محابا هر درلو رذائل ودنیاتی وهر نوع شرور وفساداتی ارتکاب واختیار ونفسلرینی دنائتك درکهٔ قصواسنه القا ودوچار ایدرلر .

حالبوکه انسان ، اشرف مخلوقات اولدیغی عقیده‌سیله شیرینکام اعتقاد اولنجه‌یوقارو ده دیدیکمز وجهله خصال بهیمیه وصفات حیوانیه ایله ملابستدن تنزه واستنکاف ایدر وبو اعتقاد ، قوت نمای ازدیاد اولدقجه نظر همتی ، فواضل اخلاق انسانیه وجلائل کمالات مدنیه ایله اتصاف وائتلافه انعطاف ایلر . بو انعطاف نظر ، دوام وتمادی ایتدکجه روحیله بالاپرواز ملاء اعلا وروشننظر انوار معنا اولور . بو سمو واعتلاسیده تجدد وتتابع ایتدکجه اخوان دینی ایله قواعد محبت واصول عدالت اوزرینه عقد رابطهٔ معیشت وسائر مخلوقاتك احوال ودرجات واستعدادات واحتیاجاتنه کوره جمله‌سنه عطف نظر رحمت ایدرکه بو حالت ، عقباجه کافل اولدیغی محامد سرمدیه‌دن بشقه دنیاده سعادت انسانیه‌نك نهایتی وعقلاء کاملین وحکماء عارفینك سعی ایتدکلری معیشتك غایتی‌در .

حاصلی بو تصدیق واعتقاد . ابنای بشرك یرتیجی حیوانلر آره‌سنده واقع اولدیغی کبی یکدیکرینه تسلط وصولت وایصال مضرت ایتملرینی مؤدی اولان تقاطع ومنافرتدن وصفات خسیسه‌ده حشراته مشابهت ومشاکلتدن منعلری ایچون مؤدب اکملدر . وتعبیر دیکرله بو عقیدهٔ خالصه ، فکرك شهراه اعتدالده سیر وحرکت ایده‌بیلمسی ایچون بدرقهٔ نجات انجامی وعقلك غایهٔ قوتنی استعمال ایلمسی ایچون دستمایهٔ قدرت وقوامی اولمغله برابر نفوسك تهذیب وتنویری واوساخ رذائلدن تطهیری ایچون بر قوهٔ نیرهٔ فعاله‌در .

نتیجهٔ کلام انسانك اشرف انواع ومظهر اتقان وابداع اولدیغنی بیله‌رك شرف نفس انسانیسنی تقدیر ومحافظه‌یه موفق اولمسی قدر بر معرفت جلیله وتهذیب وتحسین اخلاق ایچون بر وسیلهٔ جمیله اوله‌مز .

❁

انسان نه بختیاردر !

فاطر لایزال ویردی وجود
آدمه نور پاك جودندن ،
کائنات وعوالم مشهود
بولدی فر ، آدمك وجودندن

❁

کندیسیچون یاراتدی انسانی
قیلدی اشیایی هپ اکا خادم
درك ایدن اشبو لطف یزدانی
خدمت حق ایله اولور قائم

❁

ای شرفجوی نفس اولان انسان !
عزت ذاتك ایتمه محو وهبا ؛
سنده‌در کنز همت واحسان ،
منت غیردن قیل استغنا !

❁

سنده‌در هپ عوالم قدرت
سکا عرض خضوع ایدر هرشی
بولدی هرشی سنك ایچون خلقت
جمله‌سی بی حیات ، سنسك حی

❁

سنده‌در جلوه کاه جن وملك
سنده‌در جای ناطق وصامت
قالمه آسیمهٔ تردد وشك !
مرکز آدمیده طور ثابت ،

❁

غفلت ایتدکجه فکریکی تشتیت ،
منجلی‌در عوالم اضداد
عقلك اولدقجه مظهر تثبیت
نه تفاوت قالور ، نه رنك تضاد

❁

نفسك اولدقجه فیضیاب حضور
سنده حاضر جمیع موجودات
حقدن اولدقجه غائب ومهجور
فوت اولور هر نه وار ایسه ، هیهات !

❁

آدمیت مقامك اولدقجه
افضل کائنات عالمسك
خلق بد کار وکامك اولدقجه

بلکه ابلیسدن‌ده اشئم سك .

❀

چالیش ! انسانلغه چالیش زیرا :
بودر انجق سعادت دوجهان .
الحذر عکسن ایلمه اجرا ،
اول و آخرك بولور خسران .

❀

ای‌که بن آدمم ایدن دعوا ،
حسن خصلتدر عز انسانی ،
نفسکی قیلمه پایمال هوا !
ارتکاب ایتمه ذل حیوانی !

❀

احتراز مساوئ اخلاق ،
محض توفیق حقدر ای مختار !
طالبان عنایت خلاق ،
فیض توفیق هر نفسده آرار .

مکتوبئ سرعسکری
احمد مختار

ادبیات اسلامیه

مقدمه — عربك قبل الاسلام ادبیاتی — امرؤالقیسك امثالنه سبب تقدمی — محدثینك هانکی قوملردن اولدیغی و مسلك محدثه‌لری — ادبیات فارسیه — ادبای جدیده‌مزی یا کیلدان جهت — متکلمین و صوفیه — ادبیات اسلامیه‌یه وقوف تام نه ایله حاصل اولور — ادبیات ترکیه — قوداتقو بیلیك — ترك وزنی واقسام شعری — شعرای آسیائیه ، شعرای روم ، عثمانلی شاعرلرینك مشاهیری — هر عصرده ظهوره کلن تجددات — خاتمه . ادبیاتمزدن بحث ایدنلرك لسان و ادبیاتمز حقنده درجهٔ تحقیقلری .

(مقدمه)

ادبیات اسلامیه‌نك ادوارینی بحق تصویر ایچون ایشی تامبادئ خلقتدن طوته‌رق انسانلرك اصوات و اشاراتدن عبارت اولان تکلم و تحریرینك ورسم و موسیقیسنك صورت حصولنی و انسال و شعوبه تقسیماتنی ، بعده ادبیات عثمانیه‌نك ارکان ثلثه‌سی اولان عربجه ، عجمجه ، ترکجه اشعارینك اجمال تاریخیسنی یازمق لازم کلوب بوبابده بش التی کاغد تسوید ایلدکدن صوکره مقاله‌نك رساله شکلنی آله‌جغنی درك ایدرك آتی بعونه تعالی جمع و تبییضنه ابتدار ایلدیکم « تورك دیلی » نامنده‌کی اثر عاجزانه‌مك مقدمه‌سنه ترك ایله بو مقاله‌ده عرب و عجم ادوار ادبیه‌سندن بر معلومات اجمالیه ویروب ادبیات ترکیه مبادیسنه دائر خلاصهٔ مساعئ کمترانه‌مدن بعض معلومات نادره‌یی سرد ایله مکلکی و بعده ادبیات عثمانیه‌نك اجمال ادوار ادبیه‌سی یازمقلغی مناسب کوردم . ومنه التوفیق

(ادبیات عربیه)

امام سیوطی‌نك علم لغته عائد تألیف یکانه‌سی اولان « المزهر » ك یکرمی قدر ائمهٔ ادبیه‌دن نقل ایلدیکی روایاتك اجمالی شودرکه : ظهور اسلامدن درت یوز سنه اوله کلنجه‌یه قدر عربده شعرك عددی قلیل ، افاده‌سی ساده ، اوزانی برقاچ دانه ایدی . قبل الاسلام درت یوز سنه مبادیسنده بولنان مهلهل عصرنده شعرك عددی تکثر له افاده‌سی انتظام و اوزانی تنوع کسب ایلدی . صدر اسلامه قدر بویله‌جه کلدی . ظهور اسلامده اعجاز القرآن و بلاغت نبی آخرالزمان رؤسای غاوون اولان شعرای جاهلیه‌نك ایپلکنی پازاره چیقاره‌رق بوصورتله انلرك اك بیوك شرفلری اولان شعر و خطابت قرین اندراس اولدی .

ظهور اسلامدن اعتباراً اوتوز سنه قدر برمدت موقته‌ده شعرك رواجنه خلل کلوب مجاهدین دین هر طرفه سوق کتیبهٔ غزا ایله مکله مشغول اولدیلر . وقتاکه اسلامیت اتساع بولوب کثرت فتوحات سببیله عربلر فرح وفخور مملکتلرده امرار معیشته باشلانجه تکرار روایت شعره‌ده رغبت تزاید ایلدی . اللرنده مدون بر دیوان ادب یوغیکن بویولده کتابلر تألیف ایلدیلر . وزن و کلام کندیماللری اولدیغی ایچون عربده آز بر طبیعته مالك اولان موزون کلام سویلیه‌بیلیر فقط هر کلام موزون سویلیه‌نه شاعر دیمزلردی . مواسمده بازار قوریلان محللرده اجتماع ایدن بلغایه سوزونی بکندیرمك شرط ایدی .

یوقسه مدت عمرنده بش اون بیت سویله‌مك . قضارا برقاچنی‌ده فصیح و بلیغ دوشورمك همان هپسی ایچون مستحیل دکلدی . باقکز . مبدأ اسلام بلاغتك اك معتبر اولدیغی بر زمان ایکن اوزمانده شاعر دینیه شهرت بولانلر اصحاب معلقات ایله دها برقاچ کیمسه‌دن عبارت ایدی . یوقسه نفس الامرده اوزمانده یوز قدر شاعر مقتدر موجود اولدیغی اشعار قدیمه‌یی حاوی بولنان کتابلردن مستبان اولمقده‌در .

اشعار عربك قوافیسنی تنظیم ایدوب صنایع بدیعه و معانئ لطیفه ایله تزیین ایدن ، دلبرلری آهویه تشبیه ایلین ، سائر بر طاقم استعارات رقیقه میدانه چیقاران رئیس الشعراء « امرؤالقیس » درکه قبل الاسلام اللی درت سنه اول کذران اولمشدر . اصل بوراده جالب نظر حکمت اوله‌جق بر دقیقه واردرکه اوده قوت طبعده کندیسنه مساوی اوله‌لری منکر اولمین امثالنی امرؤالقیسك نه‌سببله سبقت ایله‌مه‌سنی دوشونمکدر . بو مثللی اجتهادات علمیه‌یی علی الاکثر سطرلر یازمز . فقط — بر بیوك ادیبمزدن استماع ایلدیکم وجهله — ایکی سطر اراسنده بر سطر دها مسطوردرکه انی انجق ارباب تحقیقك کوزی کورور . آنك ایچون آثار محققینی اویولده مطالعه ایله‌ملیدر . امرؤالقیسك اقرانه سبب سبقتی اکلامق ایچون کندیسی عربده بر بیوك قبیله‌نك امیری اولوب یمن ، عجم ، روم ملکلریله بالذات همبزم اولدیغنی و انلرك امراسیله اوزون مدتلر کسب مناسبات ایلدیکنی و بریرده قرار ایله‌میوب خیلی سیاحتلر اجرا قیلدیغنی دوشونملیدر . اوروپا طوپراغنه ایلك دفعه قدمزن اولان ادیب عربی امرؤالقیسدر دینیله‌بیلیرکه وفاتی قسطنطنیه‌دن عودتنده اناطولی طوپراغنده واقع اولمشدر [١] ترجمهٔ حالی بویولده تدقیق ایدیلنجه تظاهر ایدرکه اقالیم متعدده‌ده ایستدیکی کبی کزوب اکلنن و درلو درلو اقوام و بلدانك انواع محاسن و بدایعنه واقف اولان برامیرك قوهٔ متخیله‌سنی تنویر ایلین بدایع ایله بولندیغی قطعه خارجنه معلوماتی اولمین بر شاعر امینك

[١] التنجی عصر میلادینك نصف اخرینه مصادف اولیور .

تخیلاتی بر اوله‌مز . ایشته عربده معلوم اولان ایکنجی تجدد بودرکه بونك‌ده درجهٔ کمالی تام ظهور اسلامه تصادف ایله‌مشدر .

بعده عباسیه اوائلنده بشار ، مسلم بن الولید ، ابو نواس کبی اوعصرك اك بیوك ادیبلری عقلاً ، علماً و عندالامرا رتبةً جامعیت تامه اربابندن اوله‌لریله و بغداد ایسه تورکك ، هندك ، عجمك ، رومك ، علماسنه و علومنه بر مجمع معتبر کسیلمه‌سیله اشبو شاعرلر دخی اقوام مسروده‌نك بدایع ادبیه‌سندن بر خیلی اقتباساتده بولونه‌رق شعر عربی‌یه بر رنك دیکر ویرمشلردر . اشعار عربیه‌ده‌کی تجددك دورهٔ ثالثه‌سی بودر . بو دوره اربابنه محدثین دیرلرکه بونلر عرب لسانه بر خیلی کلمات و ترکیبات ادخال ایلدکلری ایچون بونلرك اشعارندن اعتباراً اشعار متأخرین ایله لساناً و بلکه — علمای معانی‌دن بعضلرینه کوره — بلاغةً استدلال ساقط اولمشدر .

بوندن صوکره اسلامیت کسب وسعت ایتدکجه اشعار عربیه دخی فتح اولنان بلدان اقوامنك صنایع ادبیه‌سیله مالی اولدی . حتی دورهٔ ثالثه شعراسی ایچنده بر چوقلری تورك ، بر خیلیسی عجم و هند انسالندندر . ابن الرومیلرده اکسیك دکل . یدیوز تاریخنه طوغری اقوام مسروده‌نك صنایع ادبیه‌سی عربك صنایع ادبیه‌سنه غالب اولدی و انلرك لغات و اصطلاحاتیله عربك اشعاری طولدی . حتی بودورلر شعراسنك اکثری ، اشهری — بالاده عرض ایتدیکم ترتیب اوزره — بوقوملردندر . اوتنجی عصر هجریدن اون ایکنجی‌یه قدر اشعار عربیه مرتبه‌سندن سقوطه باشلایوب الیوم مکمل شاعر نادر ظهور ایله‌مکده‌در مع ذلك بوندرت ماضیلرینه نسبتله‌در یوقسه عجملره و بزه نسبتله ینه انلرك بلغاسی کثیردر چونکه آثار ادبیه‌لری وفیردر .

(ادبیات فارسیه)

ادبیات فارسیه‌نك قبل الاسلام نه حالده بولندیغی کندیلرنجه دخی مجهولدر . چونکه قبول اسلام ایتمین عجملر اسکی ادبیاتلرینی و آتشلرینی و زند اوستالرینی طوپلایوب هنده طوغری چکلدیلر کیتدیلر . الیوم جمله‌مزه معلوم اولان ادبیات مدنیت اسلامیه‌نك حد کمالده باشلادیغندن تقلبات زمانیه انك مسلك و شیوه‌سنی بللی اوله‌جق صورتده تحویل ایله‌مه‌مشدر . اوته‌دن بری جمله‌سنك اشعاری حکیمانه ، رندانه ، صوفیانه اولوب صنایع بدیعیه و تعبیرات و ترکیبات قدیمه اوزره مرتبدر . یالکز ایچلرنده فیضی کبی تراکیب بدیعه و شوکت کبی خیالات عجیبه و صائب کبی امثال و تعبیرات مشهوره‌یه انهماك کوسترنلر وار ایسه‌ده مسلکلرینه بر قوم اتباع ایتمیوب بلکه وادئ مأنوس اراسنه قاریشمش کیتمشدر . شورایه دقت ایتملیدرکه عجمده دخی بوچیغیرلری آچمق ایسته‌ینلر فی الاصل عجم اولمیوب بخاری ، آذربایجانی ، هندیلردر .

بو میانده بر مبحث مهمك اجمالاً ذکری لازمدرکه بزجه اك لزوملی حقایقدن معدوددر . زیرا آثار اسلافی موازنه اثناسنده ادبای جدیده‌مزی اك زیاده یا کیلدان جهت کرکی کبی بومبحثی نظر تدقیقدن کچیرمه‌ملریدر .

عباسیه دورنده مدنیت اسلامیه مرتبهٔ عالیه‌یه واصل اولوب ترك ، هند ، عجم ، روم انسالندن بر خیلی عرفا مأمورین و علمای عرب صنفنه داخل اولمشدی . اسلامیت مشکوة نبوتدن اوزاقلاشمغله بر طاقم مذاهب و اقوال مختلفه میدانه چیقدیغندن علوم دینیه‌نك ضبط و تدوینی و بر اصول صحیحه‌یه ربطی ایجاب ایله‌مشدی . علوم دینیه‌نك اقسام سائره‌سنه منتسب اولان علما کمال متانت و دقتله تدوین آثار ایلدکلری کبی یالکز علوم عقلیه‌یه منتسب اولان ائمهٔ متکلمین دور آدمدن بری آسیادن ظهوره کلوب مصر و شامه و ممالك سائره‌یه منتشر اولان و اساسی — علمای اسلامیه‌نك بیانی وجهله — انبیای سالفه‌نك صحف سماویه و ملهمات نبویه‌سندن مقتبس بولنان حکمت عقلیه‌یی اوزمانده کندیلرنجه قریب التناول اولان لسان یونانیدن اسلامیته موافق صورتده نقل ایلدیلر . دها طوغریسی کافهٔ حقایق حکمیه‌یی جامع اولان نصوص و اخباره حکمای سالفه‌نك نقل و توسیع ایده‌کلدکلری دقایق عقلیه‌یی تطبیق ایله مدوناتلرینی ترتیب و تبویب قیلدیلر . امهات کتب کلامیه‌ده و علی الخصوص کشف الظنونك کلامه عائد مبحث معلومنده بیان ایلدیکی وجهله ذات و صفات الٰهیه‌نك — علی طوق البشر — کشف اسرارینه و بو وجهله انسان کندی مبدأنه کسب وقوفدن عبارت اولان سعادت عظمی و مرتبهٔ علیایی احراز ایچون یا نظر و استدلال ویا ریاضت و مجاهدات طریقنه کیدملك ائمهٔ کرامه تعین ایدوب طریق اولایه ذاهب اولانلره (متکلمین) و ایکنجی مذهبه سلوك ایلینلره (صوفیون) اطلاق اولندی . شو قدر وارکه بونلر بالجمله یکدیکرلرینك مذهبلرینه واقفدرلر . عربده اك اول حکیم دیمك اولان (صوفی) نامنی آلان ابو هاشم الصوفی حضرتلریدر . اندن دها یاریم عصر اول صوفیه موجود ایدیسه‌ده بونام آلتنده بر زمره اوله‌رق تعین ایله‌مه‌مش ایدیلر .

شو مقدمه‌دن غرضمز بودرکه مدنیت اسلامیه‌نك بو رتبه اعتلاسی زماننده عجمده شعر سویلنمکه باشلایوب حال بوکه شعرا عموماً متکلمین و صوفیه‌دن اوله‌لریله بعض سر و حکمته مبنی بر طاقم اسرار لاهوتیه و لطایف غیبیه‌یی پردهٔ مجاز آلتنده ستر ایدرك « برنك اصحاب صورترا ببوا ربابِ معنی را » دقیقه‌سنجه شیشه و شاهددن عبارت اولان ظاهریله اصحاب صورتی جانب حقیقته جلب و نشوه و وصال امنیه‌سیله ارباب معنی‌یی مقام توحیده ایصال ایلدیلر . ادبای ترکیه دخی ذاتاً کندیلرنجه معلوم اولان مسلك صوفیه‌ده انشاد اشعار ایلدیلر . شو قدر وارکه هر قومك مقلدلری و حال بوکه حقیقتده الجای جهاله انلرك طریقلرینك مخالفلری اولدیغی مثللی علم و حکمت و مجاهده و ریاضت ثمره‌سی اولان و بناءً علیه هر کلامی مراتب عرفانیه‌دن بر مرتبه‌یی معرف بولنان اشعار عارفینك قشرینی دخی بر طاقم ناپخته‌کان — مثنوئ شریفده بیورلدیغی وجهله — مایمون مثللی تقلید ایله مکله ماهیتلری معلوم اولان اومثللی کسانك قطعیاً ایریشه‌میه‌جکلری مرتبه‌دن دم اورمه‌لری ، هله بعض شاعرلرك ناقابل تأویل اغزلرینه کلن هذیانی سویله‌مه‌لری دور اندیشان علمایی شکایته مجبور ایله‌مشدر .

بونلره نسبتله اکثر شعرای عرب کبی اسلوب صوفیانه‌یه اوغرامیه‌رق حکیمانه ، عاشقانه انشاد شعر ایلیلر البته حد شناس صاییلیر، البته ممدوح کورولور. صوفیهٔ صافیه‌نك مبادی ظهورنده عرب لسانی اوزره دخی بعض نشاید صوفیانه ظهوره کلوب حتی ابن فارضدن ونوعی شخصنه منحصر کوریلن شیخ اکبر حضرتلرندن باشقه بتون نشئهٔ تصوف اوزره ترتیب دیوان ایله‌ین کسب شهرت ایله‌مه‌مکله انلرجه بووادی او قدر مسلوك دکلدر. بعدالاسلام عجمك وترکك مؤسسین شعریه‌سی کلامیون وصوفیون اولمه‌لریله بتون اساطین ادبك اشعاری برر مقاصد حکمی اوزره مبتنی اولدیغی کوریلور. شعرلری دخی علوم عقلیه وطبیعیه احکام واصطلاحاتیله مالی بولنور. هله اساطیر یونانیه اقسامندندر دیه مشهور اولوب حال بوکه قبل التاریخ هنددن چیندن سوزونوب کلمش اولان احکام نجومیه ایله تزیین اشعار شعرای عجمك صرف حکیم اولانلری آثارینی دائما اشغال ایلر.

بوتوضیحده معلوم اولدیسه شو نتیجه‌یی دخی بیلملیدرکه : اندام خوبانی وسائره‌یی ظاهراً نامطبوع کبی کورولن وهله طرز مجازده شعر سویله‌یه‌جك اولانلر ایچون حقیقتی بیلوب‌ده تقلیدی ایجاب ایتمه‌ین بعض اشیایه تشبیه ایله عاشق ومعشوق حقنده مغایر طبیعت ومخالف شعریت کبی عد ایدیلن بعض توصیفاتك الیوم ترویجی تصورمزدن بیله کچمزسه‌ده - مغایر قانون طبیعت اولدیغی حالده ینه تماشادن انظار حیرتمزی آله‌مدیغمز - بعض آثار عتیقه‌کبی ایادیٔ رغبت وحرمتمزدن دور ایله‌مکلکی‌ده مغایر انصاف بولورز. چونکه محصولات ادبیه‌لری تواریخ مضبوطه فوقنه قدر ایلری کوتوریله‌بیلن عرب ، عجم ، ترك ، هند ، چین ، مصر ، روم اقوامنك هانکی زمان ومکانده هانکی مذاهب وادیان اوزره میدانه قویدقلری متنقدجه معلوم اولمیان بر ادبیات خمیره‌سندن متحصل بر فکری - بو اقوامك احوالنه وقوف کافی حاصل ایتمدکجه وادوار ادبیه بیلنمدکجه - بوکون تصویب ورد ایله‌مك بوکونه عائد اوله‌بیلوب ماضی‌یه ، بلکه‌ده استقباله شمولی اوله‌مز. نته‌کیم عصرلر صوکره بزم‌ده مستحسن کوروب ترویج ایندیکمز مسالك ادبیه‌نك مدخول ومنفور اوله‌بیله‌جکنی محقق بیلمه‌لیدر. عصرلری براقه‌لم‌ها کچنلرده استاد ادب دیه کوکلره چیقاردیغمز بعض متجددینی الیوم ایچیمزده بکنمه‌یوب‌ده باشقه چیغیرلر آچمغه قالقیشانلریمز اکسکمیدر؟

بوبله ایسه بالاده مسرود اولان ملل عظیمه‌نك مجمع الادبی دینیله‌بیلن ادبیات عثمانیه‌نك شان جسیمنی تقدیر ایدوب ترقیات زمانیه‌مزه مناسب صورتده انلردن استفاده ایله‌ملی‌یز.

[بومیانده دخی شعرای اسلافك عاشقلق معشوقلق عالمنده‌کی اطوار مخصوصه‌سنی وبونلری تصویر خصوصنده اتخاذ ایلدکلری مسلکك اسبابنی توضیح ایچون اقوام مسروده‌نك عادات ومذاهبندن وسائر تحقیقات فلسفیه‌سندن بعض نمونه‌لر یازیلمش ایدیسه‌ده سکز اون کاغدی احتوا ایلدیکندن - تطویلدن احترازاً - انلری افراز ایدوب کندی ادبیاتمزه نقل کلام ایله‌مکه مجبور اولدم]

(ادبیات ترکیه)

ظهور اسلامدن صوکره ترك ادبای قدیمه‌سی کرك فکراً کرك وزناً شعرده - قبل‌الاسلام یوزلرجه سنه اول - قاریلوب قاتیلدقلری عجملرك بعدالاسلام دخی افکار واوزاننی کندیلرینه پك قریب بولمه‌لریله انلرك دیوانلرینی سرمشق اتخاذ ایله‌مشلردر. بناءً علیه بالاده عجم شعری حقنده نه دیدکسه عثمانلی شعری حقنده‌ده او حکملر تماميها جاریدر. المزده بولنان اك اسکی یازلمش کتاب اسلامدن اول وصوکره ترکلرك احوال خصوصیه وامور اداره‌لرندن باحث اولوب فضائل مدنیه‌یی منتج اولمق اوزره درونده‌کی سرد ایلدیکی توره‌لری [١] توراتك اویولده‌کی احکامنه موافق اولان ومطلعی :

[١] توره - نظام ، قانون ، عرف وعادت.

اوغان بیر بایات کیم قاموقدین اوزا
اوکوش حمد ایت نی آنکا ایت سزا [٢]
و :
ییل التمش ایکی ایردی تورت یوز بیلا
بیتوب توکتنیم بو سوزنی اویغوره

بیتیله‌ودیکر بیتله ٤٦٢ده کاشغرده یازه‌رق کندیسندن اول تورك دیلنده شعر یازان اولمدیغی دعواسنده بولنان (یوسف خاص حاجب)ك (قوداتقو بیلیك) [٣] نامنده‌کی اثر قیمتداری وزن ترکی دیدیکمز (حساب البنان)ك اون برلیسندن ایسه‌ده عجمده دخی اك اول یازیلان مثنویلر - مثلا شاهنامه کبی - بووزنه قریب وحین تقسیمده اون برلی اولمه‌سنه نظراً ترك شعر ملیسی ایچون آریجه اوزان میدانه قویمق زیاده دقت وکثرت احاطه ایله حاصلدر. نته‌کیم بالاده‌کی مطلع شاهنامه وزننه موافق کبی کورینور. تاریخ بیتی ایسه وزن ترکیده اولدیغنی اثبات ایله‌مکده‌در. ترکك اوزان سائره‌سی دخی عجم اوزانسه جزئی ، کلی موافقت کوسترر ، فقط بعض محللری حین تطبیقده اکسیك یوکسك کبی کورونورکه نفس الامرده کندی وزننه تطبیقاً طوغریدر. قوافی واقسام شعر ایله‌ده عجمدن آیریلیر [٤] قوداتقو بیلیك اویغور لسانیله واویغور خطیله یازلمشدر [٥]. اویغور دیلنك اخواتندن اولان اوزبك لسانیله بش یوز سال هجریسنده (خواجه احمدیسوی) حضرتلری (دیوان حکمت) نامیله نیجه اسرار صوفیانه‌یی وانواع حکم ومواعظی حاوی برکتاب یازه‌ش وترك وزن وقافیه‌سنك اقسام مشهوره‌سنی حاوی بولنمشیدر. [٦]

[٢] الله تعالی حضرتلری اویله بر قدیمدرکه جمله‌دن عالیدر . حمد کثیر ایله‌مکلکی اکا قبلکه شان الوهیتنده سزادر .
[٣] قوداغق - تقدیس ایله‌مك (قودات) امریدر . قو - جی کبی ادات نسبت وفاعلیتدر . بیلك - بیلمك اصلندن (بیلکی) کبی صفتدر . قوداتقو بیلك - خجسته علم .
[٤] ترکك وزن ملیسی ایله قوافی وسائره‌سنه متعلق احکامنی برمقالهٔ مفصله‌ده ایجاز تامله جمع ایلیوب بوندن اوچ سنه مقدم «خزینهٔ فنون» رسالهٔ ادبیه‌سیله نشر ایله‌مشدم . بحوله تعالی مفصل وموضح صورتده بو بابده برکتاب نشری مصممدر .
[٥] «قوداتقو بیلیك» مستشرق شهیر موسیو وامبری همتیله برصحیفه‌سی اویغور خطیله متن کتاب دیکر صحیفه‌سی متننك آلمان حرفیله عینی وصحیفه آلتلرنده آلمانجه‌یه ترجمه‌سی اولمق اوزره برصورت نفیسه‌ده طبع اولنمشدر.

بسم الله دیب بیان ایلار حکمت ایتب
طالبلار کادرو کوهر ساچتیم منا
ریاضت نی قاتیغ تارتیب قانلر یوتوب
مین دفتر ثانی سوزدین آچتیم منا

مطلعندن اکلاشلدیغی وجهله بوکتابك برده دفتر اولی اولمق لازم کلیورسه‌ده بوبابده معلومات کافیه‌یه مالك دکلز . بوراده جالب نظر دقت برحال واردرکه قوجه قوداتقو بیلیك پك آز عربجه ، عجمجه کلمه‌لری حاوی ایکن آرالری هنوز یارم عصر بیله اولمیان دیوان حکمت ثلثان درجه‌سنده عجمجه وعربجه کلماتی شامل بولنمشدر . ترکلرك بعدالاسلام عربلرله نه‌رتبه سرعتله اختلاط ایلدیکنه برموازنهٔ حکمیه اوله‌بیلیر. بش یوزدن التی یوز اللی‌یه قدر اویغورجه واوزبك لسانجه یازلمش بعض آثار واردرکه دیوان حکمتدن افزون لسانجه برتقلب کوروله‌مز. بونلرك بعضیلری مستشرقینك همتیله آوروپاده باصیلمشدر. مخزن الاسرار امیر حیدر بوجمله‌دندر.

بوندن صوکره ترکستان جهتنك اسعارینی براقه‌لم‌ده شعرای رومه نقل مبحث ایلیه‌لم.

حضرت مولانا (٦٠٤-٦٧٢) قدس سره العزیزك طقوز یوز اوتوز طقوز بیك یکرمی یدی ابیاتی حاوی اولان دیوان کبیرلرنده تام بر غزل واندن صوکره تألیف بیوردقلری یکرمی بش بیك بشیوز سکسان بش ابیاتی مشتمل بولنان التی جلد مثنویٔ شریفلرنده بر بیت و (فیه مافیه ، مراسلات ، مجالس سبعه) کبی متفق علیه اولان آثار علیه‌لرنده برفقره ترکجه منظور فقیرانه‌م اولمدی. یالکز دیوان کبیرلرندن تتبعات عدیده‌م محصولی اولمق اوزره تام برملمع غزل ایله برقاچ بیتی حاوی اوچ دانه غزل پارچه‌سی - که باقیسی فارسیدر - کذلك برایکی غزل میانده ابیات مفرده‌دن عبارت ترکجه شعرلرینی التقاط ایلدم که نمونه‌سی شونلردر:

اکر کیدور قرنداش بوفسا باووز
اوزون یولده یودر سکا فلاوور
چوبانی برك طوب قورتلر اوکشدر
ایشیت بندن قرا قوزم قرا قوز
اکر طانسه‌ك وکر رومس وکر ترك
زبان بیر باناترا بیاموز

(اختیار ایندیکك احوان طریقك ای‌ده اولسه فناده اولسه اوزون یولده قلاووزك اودر . (دوشونده اکا کوره اختیار ایله). ای قاره قوزوم، ای قاره قوزوم! قورتلر چوقدر . چوبانه ایجه صاریل ، بنم سوزومی دیکله ، ایستر عجم اول. ایستر روم اول . ایستر تورك اول . تفاوت یوقدر. یالکز دیلسزلر دیلی اوکرنملیسك)

دانی‌که من زعالم بالغوز سینی سیورمین
کردر برم نیائی اندر غمت اولرمین
روزی نشسته خواهم یالغوز سینونك قاتونکده
هم مین چاغیر انجرمین هم مین قاییس بیلیرمین

(بیلیرسیك‌که جهانده بن یالکز سنی سورم. اکر یانمه کلمزسه‌ك غم افتراقك ایچنده هلاك اولورم. برکون یالکزجه سنك حضورکده بولنمق ایسترم . بن شرابده ایچرم ، تورکی‌ده بیلیرم . یعنی سنی اکلندیررم)

شو قدرجق منظومات بزم ایچون دلیل کافیدرکه جناب مولانانك ترکجه‌سی عادتا اوزبك لسانیدر .

بعده فرزند مکرملری سلطان ولد (٦٢٣-٧١٢) حضرتلری کندیلرینی تعقیب ایدرلرکه والداعظملری کبی نصف دیوان کبیرلری قدر بردیوان ونصف مثنویلری عدادنده ابتدانامه ، انتهانامه ، ربابنامه نامنده اوچ جلد مثنوی و (معارف) نامنده حقایقه متعلق بر منثور کتابلری واردر. دیوان عالیلرنده باشلیجه طقوز غزلله بعض ابیاتی وربابنامه‌لری ختامنه قریب یوزی متجاوز ابیات ایله بیان بیوردقلری برمبحثی لسان ترکمانیده ادا ایلمشلردرکه برمقدار نمونه‌سی بروجه آتیدر :

سنون اوك بو کیجه نور دوتی
آنونکچون کیم ایچنده آی دوشتی
قرانکو قالیه اده‌که بو آی
قرانکویی نور ایله طاشره یتی
اوآیدندن طولیجك بللو اولور
کیم اوغری اوده قالدی یا که کیتدی

(درونه آی اشراق ایله‌مکله بوکیجه سنك خانه‌ك نوره غرق اولدی، اول خانه‌ده آرتق قرا کلق قالمیه‌جقدر . زیرا بو آی نور واسطه‌سیله ظلمتی خارجه طرد ایله‌مشدر، خانه او آیدنلقله طولنجه درونه داخل اولان خرسز حالا طوریبورمی ، یوقسه کیتمشمیدر . بللی اولور)

تنکری ایچون کل بکا کیم آنکاسین [١] تانکری‌یی
وبر بوجهانی بوکون کیم آله‌سین تانکری‌یی
باش نه اولور بوبوله‌وبر طوار [٢] ك سن بیله
باشسوز جان کوزك آچ کیم کوره‌سین تانکری‌یی
کوکه آغه‌سین جانوم کر اوله‌سین سن بنوم
آچ الوکی وبر مالوك کیم دونه‌سین تانکری‌یی

ایشته بوشعرده صرف لسان ترکانی اوزره سویله‌نیلدیکی بوراده‌کی مثاللرله موازنه‌دن بیله تظاهر ایلر [٣]. حضرت سلطان ولددن صوکره دیار رومده یونس امره حضرتلری کورولورکه برقسمی مثنوی قسم اعظمی اوزان ترکیه اوزره شعرك اقسام سائره‌سنی شامل اوله‌رق وجوده کلن دیوانی (دیوان حکمت) کبی صرف معارف وحقایقله وانواع مواعظله مالیدر. حیفا که تورك دیلنجه اك قیمتدار اثرلردن اولان بوکتابك نسخهٔ صحیحه‌سی نادر وبلکه نایاب حکمنه کیرمشدر. برمثنویسنك ختامنده‌کی:

تاریخ دخی یدی یوز یدی ایدی
یونس جانی بو یولده قودی ایدی

بیتی فی الحقیقه اواخر عمرینی کوسترر. اشعارندن نمونه‌در:

عارف اکا دیرلر کیم اول‌کان اوله
معرفت عالمنده عمان اوله
حق دیجك نفسی حقدن کله
سویلیجك سوزلری قرآن اوله
درویشلری حقدن آرزی کیم بیلور
درویش اولدر خرقه‌ده پنهان اوله

[٦] «دیوان حکمت» جیغتای لغتی مؤلفی اوزبکلر شیخی سلیمان افندی مرحومك همتیله مذکور لغت ومثنویٔ صوفی الله‌یار ودیوان امیر دخی برابر اولدیغی حالده استانبولده باصیلمشدر .

[١] آکمق - یاد ایلمك ، ذکر ایتمك .
[٢] طوار - مواشی ، حیوانات اهلیه .
[٣] حضرت مولانا وجناب سلطان ولدك ترکجه‌دن زیاده رومجه دخی شعرلری واردرکه محلی اولمدیغی ایچون بحث ایدلمدی .

بعده عاشق بشه‌نك غريب نامه‌سی كورولوركه اون باب اوزره تبويب وهر بابی اون فصل اولمق اوزره ترتيب ايدلمشدر. سلطان اورخان حضرتلری عصری رجالندن اولوب حاجی بكتاش ولی حضرتلريله صحبت ايتمشدر. كتابنك مندرجاتی وصورت نظمی وكلمات تركيه‌سی ديوان يونسدن فرقلی دكلدر. برقاچ بيتی شودر :

كل عالم بر اشارتدر همان
نيجه يوز بيك ملكی وار حقك نهان
انس وجندن كيمسه‌لر كورمش دكل
كيمسه اول يردن خبرويرمش دكل
فكر وعقلك ايره‌من اول منزله
آدی اول ملكك دخی كلمز دله

بو كتابك بعض ابياتی دوزكون وانسجاملی كوردم كه بوده افكارك كاملاً عجمجه يازلمش كتب حقايق ترجمه‌سی اولمه‌سندن ايلری كلمشدر. بعده اخيراً ميدانه چيقارديغم مسعود تفتازانينك بوستان ترجمه‌سی كورولوركه مطلعی شودر :

ديرم آدين آنوك كه ياراتدی جان
سوزی دلده حكمتدن ايتدی روان
دوشنلر الين دوتمق ايشيدور
كرمدن خطا عذرينی ايشيدور
بويون ويرمين پادشاهلر باشی
ايشيكنده سورونمك اولور ايشی
نه‌عاصی اولانلری قاقی دوتر
نه‌صوچی اولانلری كيرو يتر [٤]

(سبب تأليف كتاب) فصلنده‌كی :

شو ييلده‌كه دوزولدی اشبو كتاب
نبی هجرتندن صورولسه حساب
يديبوز واللی بشيدی تمام
كه تاريخی بزلو طوترخاص وعام

ابياتندن مستبان اولديغنه كوره بوستانك تاليفندن يارم عصر صوكره ترجمه ايدلمشدر. يونس امره‌دن صوكره بودوره ايچنده دها بعض شاعرلر ظهور ايلمشسه‌ده اثرلری قليل وعدم شهرتلری‌ده بوكا دليل اولمغله انلرك ذكرندن صرف نظر ايدلدی.

بونلردن صوكره باقی زمانه قدر كلن شاعرلر عجم اشعاريله فرط توغل كوسترمكله شعرلری بتون اشعار فارسيه‌نك مفهوماً ترجمه‌سيدر. يالكز شيخی ايله احمد پاشانك مترجملكنه قصر حكم ايتمك تحقيقسزلق اثريدر. فضولينك ليلی مجنونی وابن كمالك ديوانی ده نظر موازنه‌دن كچيرلسون. الحاصل باقيدن صوكره زمانمزه قدر افكار عجمانه مترجملكی آزالوب بدايع عثمانيه چوغاله كلمشدر. بوندن صوكره‌كی شعرای عثمانيه‌نك آثاری مشهور اولمغله نمونه ايرادينه لزوم كورلمدی. يالكز مخطره اولمق اوزره ادواره تقسيماً اساتذه‌نك اسملرينی درج ايليه‌لم :

—٨٠٠—

سليمان چلبی . احمدی . شيخی . سيد نسيمی سلطان جم . جليلی .

—٩٠٠—

صاروجه كمال . احمد پاشا . نجاتی . لامعی . كلشنی . ابن كمال . اصولی . ذاتی . آهی . شاهدی . خيالی . فضولی . ابوالسعود . يحيی بك . آذری .

—١٠٠٠—

نوعی . باقی . خاقانی . روحی . فائضی . نادری . رياضی . حالتی . صبری . نفعی . عطائی . منطقی . يحيی افندی . بهائی افندی . جوری . وجدی . نشاطی . نائلی . وصاف .

—١١٠٠—

فصيح . طالب . نابی . ثابت . نظيم . نديم . سامی . راشد . نحيفی . نيلی . رضا . بليغ . راغب . فطنت . كانی .

—١٢٠٠—

غالب . اسرار . نشأت . وهبی . سروری . فاضل . عاصم . واصف . عزت . عينی . فهيم . ليلی . اسعد مخلص . عارف حكمت . كاظم . حقی . ضيا . عونی .

اشبو شعرانك مسالك ادبيه‌سی كليت اعتباريله (اشعار قديمه ، وادئ مصنع ، طرز شوخانه ، دور امثال ، اسلوب خيال) اولمق اوزره بشه تقسيم ايديله‌بيلير .

١— اشعار قديمه (٧٠٠—٩٠٠) كذار ايدن ادبانك آثاريدركه بالاده اسملری كچدی.

بونلر حضرت مولانا ، شيخ عطار ، حكيم سنائی ، فردوسی ، نظامی كبی ذواتك مسلكنی تقليد ايله‌مشلردر . . بونلرك اشعارنده صنايعه انهماك يوقدر. الحاصل زينت الفاظ ، رونق معنی آز كورولور.

٢— وادئ مصنع (٩٠٠—١٠٠٠) مؤسسلری شونلردر :

احمد پاشا . نجاتی . ذاتی . فضولی .

بو دورده نوائی واديسی تقليد ايدلدی كه لفظاً ومعناً مصنع ، معانئ دقيقه واشارت غامضه‌يی حاويدر . سلاست افاده ، زينت الفاظ اوقدر معتنا دكلدر.

٣— طرز شوخانه (١٠٠٠—١١٠٠) مشاهيری بالاده بيك دورنده يادايدلنلردر. بو وادی عرفی ، فيضی ، انوری مقلدلكنی استانبولك شيوهٔ لطيفه‌ له اادادن عبارتدر. بو يولده شعرلرده مزين ، فصيح ، آهنكلی الفاظ ايله قوتلی معنی‌يه دقت ايدلديكی كورولور . صنايع سائره‌يه ايكنجی درجه‌ده التفات ايدلمشدر . بو واديننك حماست جهتنده يكانه ناشری نفعی ، تغزل خصوصنده جوريدر.

٤— دور امثال (١١٠٠—١٢٠٠) مروجلری شونلردر:

نابی . ثابت . راشد . نورس . راغب فطنت .

بونلر طرز شوخانه‌يه صائب وكليم مقلدلكنی علاوه ايتمشلردركه اوده امثال وتعبيرات مشهوره‌يی شعرده التزام ايتمكدن عبارتدر .

٥— اسلوب خيال (١٢٠٠) دن عصرمزه قدر كلن مشاهير ادبانك مسلك عارفانه‌سيدركه غالب ، اسرار ، عزت ، عونی وسائره بو زمره‌دندر . بو وادی شوكت وبيدل مقلدلكيله وجوده كلمشدر.

هرنه‌قدر بو تقليد شيخ غالبدن اول باشلامش ايسه‌ده انك قدر توغل ايدن اولمامشدر . يكانه ناشری حضرت شيخدر . چونكه بو وادی اويله ارسال مثل ، جناس كبی هركسك يابه‌بيله‌جكی برشاهراه اولميوب كثرت تتبع ووسعت قريحه ايله منسالك اولمق لازم كلديكندن حضرت شيخدن صوكره كلنلرده كنديسی قدر موفقيت تامه كوستره‌مامشلردر. « بن آچدم او كنجی بن توكتدم » ديمسی بو يولده توجيه اولنور .

[٤] بو كتاب انتخاب صورتيله بوستان شيخ سعدينك مفهوماً ترجمه‌سيدركه مطلعی شودر :
بنام خداوند جان آفرين حكيم سخن درزبان آفرين

ادوار ادبيه‌يی هرنه‌قدر كليت اعتباريله شو يولده عصرلره تقسيم ايله‌مشسه‌كده بونكله مثلا « طرز شوخانه شايع اولديغی اثناده وادئ مصنع بتون مهجور اولدی . ويا — دور امثالدن اول ارسال مثلی كيمسه بيلمزدی» ديمك ايسته‌ميز. شعرای عثمانيه‌نك اول وآخر سرمشق اتخاذ ايلدكلری اشعار فرس ذاتاً مسالك شعريه‌نك هرجهتی جامع اولمق اوزره وقتيله تكمل ايله‌مش اولمغله انلری تقليد ايلين شاعرلرمز فارسی‌يی تتبعی درجه‌سنده ادبياتده صاحب كمال اولورلردی . بناءً عليه طرز شوخانه‌نك مخصوصاتندن اولان بعض تعبيرات احتمال كه بيكدن اول كلن برشاعرك اشعارنده‌ده كوروله‌بيلسون نته‌كيم نابی دورندن برقاچ يوز سنه اول — نجاتی كبی — ارسال مثله رغبت ايدن شاعرلرمز وارايدی . كاظم پاشاده اوچ يوز سنه صوكره فضولی مقلدلكندن باشقه برشی ياپمامشدر . شووار كه نابی ايله نجاتی ؛ كاظم ايله فضولی قارشيلاشديرلديغی وقت هانكيسی قديم ، هانكيسی جديد اولديغی برقاچ جهتدن موضحاً اكلاشيلير .

(خاتمه)

برنچ دانه‌سنه فاتحه يازمق قبيلندن اولمق اوزره اجمل اجمال اوله‌رق شو يازديغمز ادوار ادبيه‌دن نمودار اولورکه ادبيات عثمانيه‌مز برقاچ دانه ملل مترقيه‌نك افكار وعلوميله تدريجاً بو پايه‌يه ايرمشدر . بوكون دخی اشبو مسالك معروضه‌يه كسب انتساب ايدرك ترقياتمز نسبتنده تجديد ايديله‌جك اولورسه هيچ كيمسه‌نك تعريض وشكايتنه محل قالماقسزين الی ماشاءالله اعتلا ايدركيدر . اكر مسالك اسلافی تحقيق ايتمكسزين يالكز طبع مجردينك اعانه‌سيله علوم وعاداتنه آلشمديغمز اقوامی تقلیده قالقيشيلرسه رغبت عامه‌يی قازانامز . قيل وقاله ميدان آچيلير . علی الخصوص كندی ادوار ادبيه‌مزی بيله تحقيقده قاصر اولديغی حالده ادبيات خواجه‌لكی ايتمكه قيام ايدنلر ينه كندی قلم ارقداشلری طرفندن تخريب ايديلوب آز برزمانده نشانه‌سی قالمز .

« كلامندن اولور معلوم كشينك كندی مقداری » مصرعنی حاوی اولان غزلی حضرت مولانايه و شيخ غالبك كندی مجموعه‌سنده الف كامل رجالندن صمتی دده‌نكدر . ديه تصريح ايلديكی « بن بيلمز ايدم كيزلی عيان هپ سن ايمشسك » رباعئ مترجمه‌سنی سلطان ولد حضرتلرينه اسناد ايده‌جك قدر كندی لساننك ترقيات تدريجيه‌سندن غافل اولانلر مجددلك داعيه‌سنه دوشرسه آچديغی وادی‌ينه يالكز كنديسنه برره نارفته اوله‌بيلير. ادبيات عثمانيه‌نك كرچكدن محقق وواقفلری ايسه اوته‌دنبری هرملتجه برقانون طبيعی اولان ترقيات تدريجيه‌يه خدمتده دوام ايلر . (چاكر آل محمد ابن مولاناولد)

ادبيات وادبای ايران

هر برلغت وهر برلسانده كلامك موزونی وغير موزونی اوته‌دنبری موجود اوله‌كلمشدر. مرور دهور وكرور اعوام وشهور ايله زيب وزينت كلام تزايد ايتمش ، رونق ولطافتی افكارك اعتلاسی درجه‌سنده آرتمشدر . تواريخ كهن ايرانده ايلك سويلنن شعری حكمداران پيشداديانك ايكنجيسی (هوشنك) ه عطف ايتمشلردر. (بهرام كور) دن‌ده برقاچ بيت نقل ايدلمشدر. ايرانده‌ده قبل الاسلام شعر ونظم موجود اولوب آثار قديمهٔ ادبيه‌سنك سيلاب شتابان زمانه قاپيله‌رق محو ومنطمس واساسندن مندرس اولديغی محتملدر . ايرانده دورهٔ ادبيات ظهوردين تابناك اسلام ايله باشلار . دين جليل محمدينك قلوبه القا ايتديكی صفا وحادت قدر افكارده الهام ايلديكی طراوت وكشايش ادبيات ايرانيه‌نك قدرينی اعلا ايتمش ، مسلم اولان نطافتنه طرز مستعار عرب برنطافت دها قاتمشدر.

خلفادن (مأمون) ك خراسانده اجرای حكومت ايتديكی صره‌لرده شعرا كنديسنه قصيده‌لر تقديم ايدوب صله‌لره ، مكافاتلره نائل اولورلردی . از جمله هجرتك (١٧٣) نجی سنه‌سنده خواجه ابوالعباس مروزی عربيله ممزوج برقصيدهٔ فارسيه انشاد ايدوب مأمونه اوقومشدر . (ابوحفص سغدی) نك دخی دليلان طريق شعر وانشاددن اولديغی منقول وبيت آتی كنديسنه معطوفدر:

« آهوی كوهی دردشت چكونه بودا
او ندارد يار بی يار چكونه دودا »

دها اوزمانلری عروض عربك عجمده قبول ايدلمامش اولديغنی بو بيت‌ده اثبات ايدر .

دها صوكره‌لر حكيم خنظلهٔ بادغيسی . ابوشكور بلخی ، محمود وراق ، فيروز مشرقی كبی برقاچ شاعر نظم فارسی‌يه اهتمام ايتمشلردركه بوده (آل طاهر) و(آل ليث) ك زمان اداره‌لرينه مصادفدر .

نوبت حكومت ملوك سامانيه‌يه كلنجه ادبيات بررونق جديد بولدی . شيخ ابوالحسن شهيد ، حكيم رودكی ، دختر كعب ، ابوالمثل بخاری ، ابوالعباس الزنجی ، ابواسحق جويباری ، ابوالحسن كسائی ، دقيقی ، ابوالحسن العجمی ، خبازئ نيشابوری ودها سائر فضلا فارسی لساننده انشاد نظم ايلديلر . وبرشيوهٔ جديد وسياق نوين احداث ايتديلر . هله (رودكی) نظم فارسی‌يه تمل قويانلردن عروض عربی قبول ايدنلردندر . شاعر مشار اليهك بيكلرجه بيتدن متشكل آثاری موجود اولديغی مروی ايكن برقاچ بيتدن برقطعه‌سندن بشقه هيچ بری بقا بوله‌مامشدر . (رشيدی) رودكينك آثارينك كثرتی حقنده:

« شعر اورا برشمردم سيزده ره صد هزار
هم فزونتر آيد ازروی شمر كر بشمری »

ديورسه‌ده بوسوزك براز مبالغه آميز اولديغی محققدر .

بو استاد اديبك ايرانده ايلك يتيشن شاعر اولديغی تذكره‌لرك بعضيلرنده مسطور ايسه‌ده بوروايت عقلاً قرين صحت اوله‌ماز . زيرا ، رودكينك هروزنده كزيده قصيده‌لری قطعاتی ، دلارا رباعياتی واردر ؛ بويله برجودت قريحه‌ده برمخترع جديدده نادراً كوريلورشيلردندر .

برده (رودكی) يه زماناً متقدم شعرا پك چوقدر . ابوطاهر خسروانی ، فضل بن عباس بخارائی ، ابواسحق جويباری ، ابو-

الحسن کسائی ، محمود وراق ، فیروز وسائره اومیانده داخلدرلرکه بونلرك هر بری رودکی مرتبه‌سنده بر شاعردر .

بناءً علیه (رودکی) دن مقدم ایرانده نظم اشعار ایدن وعروض عربی ادبیات ایرانه تطبیق ایلیان شاعر بولنمامشدر . دینلرك قولی مردوددر . بویله برادعا عدم وقوفلرینه قلت تتبعلرینه عطف ایدیله‌جکی آشکاردر .

ازجمله برادیب کمالاتپرورمز آثار ادبیه‌دن برینك هدم وتخریبی یولنده یازدیغی براثرنده بویله برادعاده بولنمشسه‌ده صقیمدر . اوادیب بلندمقام « (رودکی) نك معرفتی کندی لسانی اوزره عربك اشعارینه اوزان وحتی صنایعیله تقلیددن عبارت اولیور . بوقدرمزیت ایسه برصاحب فطنت ایچون نه‌دن محال اولسون ؟ » دیور . بویله اوله بیلور ؛ اویله برمخترع بولنه‌بیلور ؛ بوتجدداتك جمله‌سنی برمجدد ادب اجرا ایده‌بیلور . فقط بو (رودکی) حقنده‌وارد دکلدر . بوتجددات ادبیه (رودکی) یه کلنجه‌یه قدرتلاحق افکار وتتابع ادوار ایله حصوله کلمشدر . ایستنیرسه (رودکی) ده اومجددلردن بری عد ایدلسون . لکن بوشرفك کافه‌سی اوکا عائد دکلدر . شاعر کندی‌ده اسلافندن بعضلرینه یازدیغی مرثیه‌لرده اونلره « استاد » صفتنی اضافه ایدرك فضل ومزیتلرینی معترفدر .

شاعر دورآل سامانده ظهور ایدوب هجرتك (٣٠٤) سنه‌سنده وفات ایتمشدر ، آل ساماندن (امیرنصربن احمد) ك زمان حکمدارانیسنی ادراك ایتمشدر . (رودکی) اعمای مادرزادایدی . آلات موسیقیدن « رود » ی کوزل چالارواشعاری برصورت دلجو ایله تغنی ایدردی . (رودکی) ایله تخلصنه بعضیلری بونی سبب کوسترمشلردر . ایشته اشعارندن برایکی نمونه :

— مقطعاتندن —

شاد زی باسیاه چشمان شاد
که جهان نیست جزفسانه وباد
ز آمده شادمان نباید بود
وزکذشته نکرد باید یاد »

❀

« ارغوانی می که هرکه بدید
ازعقیق کدا خته نشناخت
نابسوده دودست رنکین کرد
ناچشیده بتارك اندر تاخت
هردویك کوهرند لیك بطبع
این بیفسرد و آندکر بکداخت »

❀

« زمانه پندی آزاده وارداد مرا
زمانه‌راچونکو بنکری همه پندست
بروزنیك کسان کفت غم مخور زنهار
بسا کسا که بروز تو آرزومندست »

(رودکی) نك سلفلرندن بولنانلردن بری‌ده (ابوالعباس مروزی) درکه مأمون بن هارون عباسی‌یه تقدیم ایتدیکی قصیده‌سیله مشهوردر . سائر اشعاری تأثیر طول زمان وتصاریف دوران ایله محو اولمشدر . وفاتی (٢٠٠) سنهٔ هجریه‌سنه مصادفدر . بو قصیده‌دن شوایکی بیت نظم فارسینك ادوار ترقیسنی کوستردیکندن انتخاب ایدلدی :

« کس بدین منوال پیش ازمن چنین شعری نکفت
مرزبان فارسی راهست با این نوع بین
لیك ازآن کفتم من این مدحت ترا با این لغت
کیرد ازمدح وثنای حضرت تو زیب وزین »

کبار عرفادن بایزید بسطامی حضرتلری‌ده (رودکی) یه متقدمدر . (٢٣٤) ده ارتحال ایتمشدر . اشعارینك قسم اعظمی عارفانه ، عبرت آموزانه‌در . تبرکاً بررباعیسنی درج ایتدك :

« کر قرب خدا می طلبی دلجو باش
وندرپس وپیش خلق نیکو کوباش
خواهی که‌چوصبح صادق‌الوعد شوی
خورشید صفت باهمه‌کس یکرو باش

فارسینك ترقیسی زمانمزده بونجه آثار وجوده کتیرمش اولمق صورتیله رسیدهٔ قوام تکمل اولمسیله برابر بوقدرمطبوع ، دلپذیر رباعی بوکون‌ده سویلنسه انافس آثار ادبیه‌دن عد اولنمازمی ؟

متقدمیندن (ابوشکوربلخی) ده رودکیدن اولدر . (٣٣٦) ده ظهور ایتمشدر . اشعاری متفرق ایسه‌ده تقارب وزننده یازدیغی شو ایکی بیت دلیل متانت طبع شاعرانه‌سی اوله‌بیلور :

« درختی که تلخش بود کوهرا
اکر چرب وشیرین دهی مرورا
همان میوهٔ تلخ آرد بدید
ازو چرب وشیرین نخواهی مزید

« فردوسی بو مألی هجویه‌سنده دها بلیغ برلسان ایله ادا ایتمشدر .

(رودکی) نك اشعارندن قسم اعظمنی (قطران) ك دیوانده بولانلر بیان حیرت ایدیورلر . بوابیاتك شاعر طرفندن نظم ایدلمش اولدیغنی بیلمینلر اونی قطرانه عطف ایلیورلر . برهرج ومرجدر کیدیور . سببنی اکلاتهلم : (قطران) ك نظم ایتدیکی ابیات واشعار وقتنده مضبوط برمجموعه حالنه کتیریلمیوب پراکنده قالمش . مشارالیه ذاتاً شعرلرینك ، قصیده‌لرینك پك چوغنی (ابونصر) نامنه نظم ایتمش وبونامه اتحاف ایلمش اولدیغندن ممدوح رودکی اولان (ابونصراحمدسامانی) اولدیغی ظن ایدیلوب (رودکی) نك اشعارندن پك چوغی قطرانك دیوانه کچیرلمش وبوکون قطرانه معطوف اولوب قالمشدر .

بالآخره ، دورهٔ حکمرانیٔ ایران سلاطین غزنویه‌یه منتقل اولنجه برچوق سمندتازان جولانکاه معانی احراز قصب السبق نکته‌دانی ایتمشلردرکه بونلرك مشهورلری (ملك الشعرا) حکیم ابوالقاسم عنصری ، ابوالنجم احمد منوچهری ، عسجدی ، فرخی ، اسدیٔ طوسی ، ابوالقاسم ، فردوسی ابوالفتح بستی ، ناصر خسرو علوی ، ابوسعید جرجانی ، ارشدیٔ سمرقندی ، بدایعیٔ بلخی ، ابومحمد عضایری ، ابوالفرج سکزی ، ابوالفرج رونی ، مسعودسعدسلمان ، حکیم سنائی ودها سائر شعرای نامداردر .

بونلرك هربرینی آیری آیری طانیتمیه‌جغز . چونکه هم مقام ، هم زمان نامساعددر . بعضیلرینك یالکز ناملرینك ذکری اقتدار ادبیلرینی جامع برصورتده تبیین ایدر . عنصری نامی برآوردهٔ لسان تقدیر ایدیلنجه :

«چنین کنند بزرکان چوکرد باید کار
چنین نماید شمشیر خسروان آثار

قول جیدینك ناظم عالیتری درحال وارد خاطر اولور . (منوچهری) نام خوش آیندی طباع قیمت آشناده برذوق لطیف شاعرانه اویاندیرر که فکر نفاستجو درحال :

« پیکر درپیکر بنکاشتم »
« لاله برلاله فروکاشتیم

« کیتی را چون ارم انکاشتیم
« دشت بیاقوت تر انباشتیم
« باز بهر کوشه برافراشتیم
« شاخ کل ونسترن آبدار »

کلام آبدارینك قائلنه انتقال ایدر .

(فرخی) ایله برابر :

« تاپرند نیلکون برروی پوشد مرغزار
پرنیان هفت رنك اندرسرآرد کوهسار »

مطلع مشعشعی لایح خاطر اولور .

(فردوسی) نام مبجلی ایله برلکده کویا اوداهیٔ بلند اندیشك ذکرینی ابدیاً ابقا ایچون وجوده کلمش برمونومان کبی « شهنامه » او انفس النفائس دوشونیلور .

(سنائی) دینلنجه :

بس بشنیدی صفت روم وچین
خیز وبیا ملك سنائی ببین
« پای نه‌وچرخ بزیر قدم
« دست نه وملك بزیرنکین
« رسته زترکیب زمان ومکان
« جسته زترتیب شهور وسنین
« کرده قناعت همه‌کنج سپهر
« درصدف کوهر روحش دفین »

کلام عالیسی یاده کلمك قابلمی ؟

(مسعودسعدسلمان) اسمنه متعاقباً :

« طاهر ثقةالملك سپهرست وجهانست
« نه‌راست نکفتم که نه اینست ونه آنست
« نه‌نه‌که سپهرست که خورشید سپهرست
« نه‌نه‌که جهانست که اقبال جهانست »

مطلع تابدارینی تردیف ایتمامك اولورمی ؟

❀

آل سلجوق دورنده دخی ادبیاتك شعشعه‌سی باقی ایدی . بو دورده یتیشن صاحبان کلامدن اکثری ادباً مدارج عالیه‌یه مرتقی اولمشلردی . بوشعرادن آل بویه ودیالمه‌یه مدیحه‌سرا اولدقلری کبی برقسمی‌ده ملوك طبرستانه ستایشکذار اولورلردی . دیکر برقسمی‌ده خوارزمشاهیه ، اتابکیه امراسنی ، ملوك شیروان وآذربایجانی یازدقلری قصائد ومدایح ایله تشهیر ایدرلردی . پندار رازی ایله غضایریٔ رازی (رازی « ری » شهرینه منسوب دیمکدر) ، عمادیٔ شهریاری خدمت ملوك دیالمه‌یی اختیار ایدنلردندرلر . عمعق بخارائی ایله نجیب الدین فرغانی ، علی سپهری ، جوهریٔ زرکر و سائر مدحتسرایان امرای سمرقند ایدیلر .

ابوالعلاء کنجوی ، خاقانیٔ شیروانی ، قوامیٔ کنجوی ، عزالدین شیروانی ، فلکیٔ شیروانی ، مجیرالدین بیلقانی ، قطران تبریزی کبی شعرای عالیمقدار آذربایجان وشیروان امراسی نزدنده حائز مقام اعتبار ایدیلر . بوصوك طبقه بالاده ذکر اولنانلرك جمله‌سندن مکمل اثرلر میدانه قویمشلردر .

بونلردن خصوصیله خاقانی ، قوامی ، قطران اعاظم بلغادندرلر .

(خاقانی) نك :

« هان ایدل عبرت بین ازدیده نظرکن هان !
« ایوان مداین را آیینهٔ عبرت دان ! »

سوزینك فوقنده عبرت انکیز شعر اولورمی ؟

(قوامی) نك صنایع بدیعهٔ شعری ایضاح یوللو نظم ایتمش اولدیغی قصیده بر نسخهٔ فریده‌در .

ایشته مطلع مرصعی :

« ای فلك راه‌وای قدرتو بار
« وی ملك رائنای صدرتوکار
« ساعد ملك ورخش دولت‌را
« توسواری وهمت توسوار »

(قطران) ك :

« یافت زی دریا دکر بار ابرکوهر باربار
« باغ و بستان یافت دیکر زابرکوهر باربار »

مطلعمزینیله ابتدا ایدن بهاریه‌سنك فوقنده برمنظومه تصورایدیله‌مز :

شیخ سعدیٔ شیرازی ، بدرالدین جاجرمی ، ظهیرفاریابی کبی برقاچ شاعرده اتابکیهٔ فارسی ، و آذربایجانك ناملرینی صحائف روزکارده ابقا ایتمشلردر .

شیخك طرز پندوتغزلده مالك اولدیغی مهارت و بلاغت حقنده سوز سویلمك زائددر . هر بر پارچه‌سی بر نمونهٔ نفیس ادبیات اولان کلیات آثاری میدانده‌در .

نه :

« برك درختان سبز در نظر هوشیار
« هر ورقی دفتریست معرفت کردکار »

بیتنك فوقنده برمنظومهٔ توحید بولنور ، نه‌ده غرامیات وادیسنده :

« بدین روش‌که توئی کربمرده برکذری
« عجب نباشد اکر نعره خیزد از کفنش
« زرنك وبوی توای سروقد سیم‌اندام
« برفت رونق نسرین باغ نسترنش ،
« یکی بحکم نظر پای درکلستان نه
« که پایمالی کنی ارغوان ویاسمنش »

بیتلرینك بالاسنده برشعر سویلنه بیلور . نقط ، دقتله مطالعه ایدوب لطافت حس وبلاغت ادایه باقلی . شامل حکم ونصایح اولان اشعاری‌ده بویله‌در . هپ سوزلری سهل ممتنعدر .

(بدرجاجرمی) نك آثاری ، محدوددر . (ظهیرفاریابی) نك آثاری مدون ومضبوطدر . اختصاصی نظم قصایدده‌در . حتی سخنشناساندن بعضیلری (ظهیر) ی (انوری) یه انشاد قصایدده عدیل طوتمشلردر . کلامی مزین ومطنطندر . شوبیت بوکا برنمونه‌در :

« ایشاه شیرحمله که شاهین همتت
« دارد فرازکنکرهٔ سدره آشیان »

صدددن خارج کبی ایسه‌ده شوراجقده استطراد قبیلندن اوله‌رق (سعدی) نك حیات ادبیسنه متعلق برنکتهٔ غریبه بیان ایده‌لم . Hamer ك Magasin encyclopèdique نام اثرندن مقتبس برفقره‌ده شیخ مشارالیهك زماننده السنهٔ شرقیه‌یه کمال وقوفندن وحتی عربیده‌کی — برعرب قدر سلیس وفصیح یازدیغی اشعاریله‌ده مدللدر — رسوخندن ماعدا لاتین لسانده‌ده آشنا اولوب عصرنده لاتین ادباسنك محصولات قلمیه وفکریه‌لرینی تتبع ایتمش وحتی لاتین ارباب حکمت وادبندن (Sèneques) لرك آثارینی صیق صیق مطالعه ایلمش اولدیغی کورلدی . بوده (سعدی) کبی فضلای ادبای شرقك زمانلرنده ترقیات غربیه‌یی‌ده کوزدن قاچیرمدقلرینه دلیل اوله‌بیله‌جك وثائق ادبیه‌دندر .

❀

آل سلچوق دورنده یتشن شعرانك ده کعبی عالیدر . امیرمعزی ، ازرقی ، انوری ، عبدالواسع جبلی ، صابر ترمذی ، مقامات حمیدی صاحبی حمیدالدین ، فریدالدین کاتب ، سوزنی ، شیخ نظامیٔ کنجوی ، نجاس اصفهانی ، صاحب مثنوی مولاناجلال‌الدین رومی دورآل سلچوقده ظهور ایدن شعرادندرلر . مولانانك ظهوری سلطان علاءالدین سلچوقی زماننه تصادف ایدر .

(مثنوی) کبی بر اثر مستطابك ناظم معنویسی بولنان مشار الیهك مقام روحانیسنه نسبةً شاعرلك ایکنجی مرتبه‌ده قالیرسه‌ده (شمس الحقائق) نده مندرج ابیات و اشعار حقیقت آیاتی اونده‌ده حائز رتبهٔ کمال اولدیغنی اثبات ایدر. (عبد الواسع) جبلی به اشعاری دائما بر مقیاس مستقیم اوزره ترتیب ایتدیکندن عادتا اولجو ایله نظم ایتدیکندن (مهندس الشعرا) نامی ویرلمشدر.

(نظامی) نك قدرت طبعنه « خمسه » سی الك پارلاق بر برهاندر. سائر آثار منظومه‌سی ده عالیدر. مشار الیه حقنده یه کندیسیله متحد اللسان اوله‌رق :

« درشعر مجو بلند نامی
کاین ختم شدست بر نظامی »

دیورسه ماهیت و مزیت شاعر بیان ایدلمش اولور.

❁

صوك طبقه‌دن رشید وطواط، جمال الدین اصفهانی، کمال خلاق المعانی، سیفی نیشابوری، سیف اسفرنکی کبی بعض اساتذهٔ ادب ملوك خوارزمشاهیه‌یه مدیحه کذار اولمشلر و اونلر طرفندن نائل تشویقات اولمشلردر. مصنع طرزده قصیده نظم ایتمکده کمال بوعنده یکتادر. نکات لفظیه، دقایق معنویه، بو مزیتلرك جمله‌سی اشعارنده موجوددر. دیوانی مضبوطدر. حافظ شیرازی کبی بر شاعر شیوا بیان برای استشهاد (کمال) ك بر بیتنی ایراد ایده‌رك :

« وربا ورت نمی شود از بنده این حدیث
« از کفتهٔ کمال دلیلی بیاورم
« کر بر کنم دل از تو و بردارم از تو مهر
« این مهر بر که افکنم ؛ آن دل کجا برم ؟ »

دیور. بو بیتلرك ایکنجیسی (کمال) کدر.

(جمال الدین) اصفهانینك ده کلامی، اشعاری متیندر. اکثری محققانه‌در. خصوصیله :

« درین مقرنس زنکار خورد دود اندود
« مرا بکام بداندیش چند باید بود »

مطلعیله باشلایان بر منظومهٔ حکمت آمیزی واصفهانده وقوعه کلن بر قحطی تصویر ایچون یازدیغی دیکر مؤثر بر منظومه‌سی پك استادانه‌در.

(رشید وطواط) ه کلنجه مشار الیه فضلای شعرادن اولوب اجناس سخنه حقیله واقفدر. صنایع شعره دائر یازدیغی (حدائق السحر) نام اثری بین الادبا معروفدر. صوك طبقه‌ده یتیشن شعرادن (سلمان ساوجی) ده لطافت کلام، سلك نظمنده‌کی سلاست افاده و حسن انتظام جهتیله بین الشعرا بر مقام ممتازی حائزدر. قصیده پردازیده لطیف بر اسلوبه مالکدر. بعضاً فارسی اشعاری عربیله مزج ایدر.

« سقی الله لیلاً کصدغ الکواعب »

دیه باشلایان منظومه‌سی پك دلارادر.

دور سلاجقه‌دن صوکره ایرانده ادبیات بر دورهٔ انحطاطه کیرمش و بیوك شاعر یتیشه‌مامشدر.

آره‌ده (حافظ شیرازی) کبی اشعاری مطبوع طباع اصحاب صورت و معنا اوله‌جق بر ایکی شاعر کورینورسه‌ده بو فیض دوام ایتمیوب سلسلهٔ شعرا منقطع اولور. ملوك صفویه زماننده دخی اویله بر تجدد، بر تفیض آثاری کورولمز. طریقهٔ انیقهٔ نظم قصیده، شیوهٔ شیوای انشاد پند و موعظه، حکمیات و زهدیات و حماسیات اونودیلور. اورته‌دن قالقار. مخمس، مسدس، مربع شکلنده شعرلر ترتیب ایتمك بر زمانلر مودا حکمنه کچر. ترتیب معما، تعمیه اسم بی مسما قبیلندن اویونجاقلر ادبیات مقامنی طوتار. شعره اوزه‌نلردن بعضیلری قدمایه اتباع طرزینی دوشونورلر. تجربه ایدرلرسه‌ده موفق اوله‌مازلر. نظرلره صغوق، بارد کورینور. والحاصل بر مدت فضای ادب وجولانکاه ارب فرسرانان تند لجام کلامدن خالی قالیر.

نهایت سنین اخیره‌ده سلیم طهرانی، قاآنی هاتف اصفهانی کبی بر ایکی شاعر ظهور ایدرك ردالعجز قبیلندن اوله‌رق کلك ادبه بر کسوهٔ تجدد کیدیررلرکه اوندن صوکره شعر فارسی‌یه آز چوق بر آب و تاب، بر رونق کلیر.

حسین دانش

صنعت تحریرك قواعدی

[فرانسز حکیم مشهوری بوفونك نطقیدر]

دنیا وار اوله‌لیدن بری ضرب نطقیله انسانلری تحت حکم و نفوذنده طوته‌بیلمش ذوات ساحهٔ عالمدن اکسك اولمامشدر. مع مافیه الك ایی یازی یازیلان، سوز سویلنن زمانلر اعصار ایچنده منورلکی، پارلاقلغیله تمایز ایدن عصرلر اولمشدر. فصاحت و بلاغت صحیحه آنجق ذکاوت خارق العاده نك تشحذی و قوهٔ مفکره‌نك تربیه‌سی ایله ممکن اولور. فصاحت و بلاغت صحیحه انفعالاتی شدید، اعضاسی مساعد، خیالی کسکین اولانلرك مخصوصاتندن، بر ملکه‌دن عبارت اولان سوز سویلمك سهولت طبیعیه‌سندن بسبتون بشقه بر شیدر. او کبی آدملر هر شیئی بردن بره، حس ایدرك آن واحدده متأثر اولورلر. تأثرات وجدانیه‌لرینی کوزه چارپه‌جق صورتده اظهار ایدرلر. صرف بر تأثیر میخانیکی تحتنده اشواق و تأثرلرینی بشقه‌لرینه ابداع ایلرلر. بو حاله جسمك جسمه افهام مرام ایلمسی دینیرکه بالجمله حرکات و اشارات دخی بو صورت افهام مرامك تمام اولمسنه معاونت و خدمت ایدرلر. حالبوکه بر طاقم مستمعینی حاللندیروب آمال قلبیه‌یه کوره سوق و اداره ایتمك، قلوب بشریه‌یه اهتزاز ویروب انسانلری قناعت وجدانیه‌یه مظهر ایلمك ایچون نه لازمدر؟ بر اسلوب بیان مؤثرانه، معنیدار و مکرر وضعلر، سرعتلی و سامعه‌نواز سوزلرمی؟ لکن فکرنده متانت، ذوقنده نزاکت، حسده رقت اولانلر، طرز بیانه، اطوار و اوضاعه، صدای بیهودهٔ کلماته پك آز اهمیت ویررلر ایچون اعیان، افکار، معقولات ارائه‌سی لازمدر. بونلری عرض و ارائه ایده‌بیلمك، جشید جشید ایدرك نظره کوسترمك، صیره‌لامق اقتضا ایدر. یالکز صماخ استماعه طوقونمق، دیده‌لری اشغال ایتمك کافی اولمز. طوغریدن طوغری‌یه روحه تأثیر بخش اولمق، ذهنه خطاب ایدرك قلبه طوقونمق لازم کلیر.

طرز بیان انسانك افکارینه ویردیکی انتظام وانسجامدن بشقه بر شی دکلدر. بو انتظام وانسجام زنجیر کبی کرهکیر، متلاصق اوله‌جق اولورسه طرز بیانده متانت بر حال عصبیت، بر تفاوت کوریلیر. بالعکس انتظام وانسجامك جریان متأنیانه‌سنه، نه قدر خوش آینده اولورسه اولسون آهنك کلماته کوره حصول‌پذیر اولمسنه مساعده کوستریله‌جك اولورسه او حالده طرز بیان رکیك، فیریق دوکك اولور.

فقط انسان اوکاری نصل بر ترتیب ایله بیان ایده‌جکنی تحری ایتمزدن اول دها شمولی دها معین بر ترتیب یاپمسی اقتضا ایدرکه بو ترتیبه آنجق ایلك ذهنه کلان خاطرات و باشلیجه افکار داخل اولور. ایلك خاطرات و باشلیجه افکارك بو ایلك پلان اوزرنده مواقعنی تعیین ایتمك سایه‌سنده درکه بر موضوعك حدود اتساعی معلوم اوله‌بیلیر. ایلك تعیین اولنان حدودك صورت دائمه‌ده نظر دقت

اوکنده بولندیرلمسی سایه‌سنده‌درکه مطالعات و افکار تالیه و متوسطه‌نك آرالرینی فارق اولان مسافهٔ صحیحه تعین ایدر. انسان ذکا و دها قوتیله عمومی، خصوصی بالجمله افکاری ماهیت صحیحه‌لریله فکرنده تجسم ایتدیره‌بیلیر. بر حس رقیق تمییز سایه‌سنده مطالعات عقیمه‌یی، مطالعات مثمره‌دن تفریق ایلر. چوق یازمق اعتیادینك حاصل ایلدیکی ملکه سایه‌سنده ذهنه تبادر ایدن افکاردن هر بریسنك نه صورتله ثمره‌دار اوله‌جغنی اولدن تقدیر ایدر. فقط بر موضوع، وسیع و مغلق اولنجه بر نظرده بونك هر جهتنی استیعاب ایتمك، بر حملهٔ ذکا ایله هیئت مجموعه‌سنی احاطه ایده‌بیلمك پك نادر ممکن اولور احوالدندر. حتی بر چوق تفکرات و ملاحظاتدن صکره دخی موضوعك بالجمله روابطنی احاطه نادراً ممکن اولور. بو حالده انسانك بر موضوع اوزرنده ممکن اولدیغی قدر چوق اعمال فکر ایتمسی لازم کلیر. افکاره متانت، وسعت، علویت ویرمك ایچون یکانه واسطه بوندن عبارتدر. انسان تفکر ایله افکار و مطالعاته نه قدر وجود و قوت ویره‌جك اولورسه بالآخره بو افکار و مطالعاتنك تبیان و افاده‌سی او قدر تسهیل ایتمش اولور.

بو عمومی پلان هنوز طرز بیان عد اولنه‌مزسه‌ده آنك اساسیدر. مدار قوام و سائق انسجام اسلوب بیان اولور. طرز بیانك رفتارینه انتظام ویره‌رك آنی قانون دائره‌سنده جریان ایتدیرر. آنك وجودی اولمزسه الك ایی بر محرر محرراتنده کمراه اوله‌رق قلمی بدرقهٔ سلامتدن محروم اولوب صك وسبکدن معرا بر طاقم آهنکسز سوزلر یازار. قوللاندیغی الوان افکار نه قدر پارلاق اولورسه اولسون، ادای تفرعات موضوع ایچون نه قدر کوزل سوزلر صرف ایتمش بولنورسه بولنسون یازدیغنك هیئت مجموعه‌سی فکره طوقونه‌جغندن، یاخود لزومی قدر تولید حسیات ایده‌میه‌جکندن اثری مطبوعیتدن عاری قاله‌جق، اوقویان طرافت فکریه‌سنه حیران اولسه دخی علویت ذکادن محروم بولندیغنه حکم ایده‌جکدر. اشته شو سببله‌درکه سویلدکلری کبی یازی یازانلر پك ایی سوز سویلمکله برابر فنا یازارلر، شوندن ناشیدرکه ذهنلرنده پیدا اولان ایلك شعلهٔ خیاله اتباعاً یوکسك بر طرز بیان اتخاذ ایدنلر نهایت کلامه قدر آنی محافظه ایده‌مزلر.

ینه بوندن متولددرکه سریع الطیران اولان منفرد فکرلری غائب ایتمکدن قورقانلر و بناءً علیه اوقات مختلفه‌ده آیری آیری پارچه‌لر یازانلر بالآخره یازدقلرینی اضطراری بر حالتدن نمونه‌نما اولمقسزین جمع ایده‌مزلر.

حالبوکه موضوع دائما بردر. بر موضوع نه قدر وسعتلی اولورسه اولسون یالکز بر مقاله‌یه صیغدیریله‌بیلیر. سوزده فاصله‌لره، وقفه‌لره، سائر بو کبی تقسیماته آنجق مختلف موضوعلردن ویاخود مواد علویه‌دن چتین و پریشان شیلردن بحث ایدیلوب بناءً علیه جریان افکار آنی بر مشکله تصادف ایلدیکی والحاصل مجبوریت قطعیه‌یه دوشولدیکی زمان لزوم کورینیر. بشقه درلو اوله‌جق اولورسه بر اثرك تقسیماتی چوغالتمق آنك متانتنی تزیید ایتمك شویله طورسون آهنك هیئت عمومیه‌سنی اخلال ایدر. فی الحقیقه اثر کوزه آچیق کورینیر. فقط مقصد مؤلفی و تیرهٔ ظلمتده قالیر. قارئك فکری اوزرنده تأثیر حاصل ایده‌من. مقصد مؤلف دنیلن شی آنجق تار و پوار فکرك منقطع اولمامسی افکارك بر آهنك مکمل ایچنده بولنمسی، تدریجی بر صورتده بسط و تمهید ایدلمش اولمسی والحاصل هر نوع انقطاعك محو ویا خللدار ایده‌بیله‌جکی بر یکپاره‌لك حالنده اولمسی ایله قابل اولور.

آثار فطرت نه ایچون بو درجه تمام و مکملدر؟ شبهه‌سزکه هر اثر بر اثر کامل اولدیغی و ید قدرتك دائما بر پلان اوزرینه ترتیب مصنوعات ایدوب او پلاندن انفکاك ایتمدیکی ایچون!

ید قدرت محصولاتنك مادهٔ وجودینی ساکت ساکت حاضرلار، بر فعل یکانه ایله بالعموم ذوی الارواحك شکل ابتدائیسنی میدانه چیقاریر، آندن صکره بونلری رهین انبساط مکملیت اشتمال ویر فعل دائمی ایله بر مدت معینه ظرفنده بونلری قرین کمال ایلر. بو صورتله حاصل اولان اثر جالب نظر حیرت اولور. فقط اصل جالب حیرت اوله‌جق نقطه اثرمذ کورده آثاری کورینن مأثر قدرت بالغه‌در.

فکر بشر کندیلکندن بر شی وجوده کتیره‌مز. تجربه، تفکر فکر بشره مدار تربیه اولملیدرکه او فکر بر شی وجوده کتیره‌بیلسون. فکرك معلومات و مطالعاتی تخم محصولاتیدر. فقط فکر بشر حرکتنده اعمالنده قدرت فاطره‌یی تقلید ایدر. فکر بشر تفکر سایه‌سنده طبقات علویهٔ حقیقته اعتلا ایدوب بو حقایق جمع ایله بر اثر کامل تفکره مستند بر سیستم تشکیل ایلرسه او حالده اساس غیر مصون الاندراس اوزرینه مؤبداً بقاپذیر اوله‌جق آثار تأسیس ایتمش اولور.

فکر صاحبی بر ذات پلانسزلق، موضوع حقنده اطرافیله اعمال فکر ایتمامك سیئه‌سی اوله‌رق امر تحریرده وترهدن تحریره باشلایه‌جغنی تعیینده دوچار مشکلات اولور.

قلمی اله آلدیغی آنده آیینهٔ خیالی اوکنده بر چوق ابکار افکار کوریر. حالبوکه بونلرك ذهناً مقایسه‌سنی، یکدیکرینه علاقه و مناسبتی اجرا، بونلردن برینی دیکرینه ترجیح ایتمك خصوصنده بر فکر مخصوص پیدا ایتمامش اولدیغندن دوچار تردد و اضطرار اولور قالیر. فقط یازه‌جغی ماده حقنده اولدن بر پلان تصور و ترتیب، موضوعنه متعلق افکار اساسیه‌یی جمع و تنظیم ایلر ایسه یازی یازمغه باشلامق ایچون هانکی آنده قلمی اله آلمق لازم کله‌جکنی تقدیر، مزرعهٔ فکرك تمام استعداد فیض و نشو و نماسی نه زمان اولدیغنی تعیین ایدرك طبیعت کندیسنی اظهار آثار فرعیه‌یه سوق ایدر.

او حالده یازی یازمق کندیسیچون ذوق و لذتدن بشقه بر شیئی مؤدی اولمز. افکار کمال سهولتله تعاقب ایدر. طرز بیان طبیعی، سهل الاتقان اولور. ذوق و لذت تحریردن تولد ایدن حرارت هر افاده‌یه حیات ویرر. سوز کندکجه روحلنیر. صورت افاده تعالی ایدر. تصویر اولنان اشیا رنك آلیر. احتساس ضیا ایله برلشه‌رك آنی تزیید، دها عالی مرتبه‌لره تصعید ایله سویلنن سوزدن سویلنیله‌جك سوزه انتقال ایتدیروب اسلوب بیان جالب نظر دقت اوله‌جق بر حالت، بر رونقلق پیدا ایدر.

هر نقطه‌یه جمل معنیدار یرلشدیرمك آرزوسی قدر حرارت تحریری صغوده‌جق، بر اثرك هر نقطه سنده بولنمق صورتیله وجودی تعین ایدن ضیای وضاحتی کلماتك یکدیکریله مصادمه‌سندن زور ایله پیدا اولان بارقه‌لردن دها زیاده اخلال ایده‌جك بر شی تصور ایدیله‌من. بو بارقه‌لر بزی بر آن قدر مستغرق ضیا ایدرلرسه‌ده متعاقباً نظرمزی ظلمته القا ایدرلر.

بو شراره‌لر یالکز بر جهتی ضیادار اولمش فکرلردرکه آنلر واسطه‌سیله بر شیئك یالکز بر جهتی ارائه اولنوب جهات سائره‌سی پردهٔ ظلمت آلتنده براقلمش اولور. حالبوکه اکثریا نظرلره ارائه ایتمك اوزره انتخاب اولنان بو نقطه سنند افکارك قولایلقله جولان ایده‌جکی بر زاویه اولمدیغندن عقول سلیمه اربابنك اشیایی نظر دقته آلمق اعتیادنده بولندقلری وجوه عظیمه‌دن ممکن اولدیغی قدر تباعد ایدلمسنه سببیت ویرر.

محرراتده بو کبی افکار ظریفه‌یی قوللانمقدن، دوامسز، ثباتسز خفیف و دوویلن معدنپاره کبی متانتنی غائب ایتمك صورتیله جلابدار اولان نکاتی آرامقدن زیاده بلاغت صحیحه‌یه مغایر بر شی تصور ایدیله‌من.

بر اثرك تار و پود انشاسنه بو افکار رقیقه و مضبته نه قدر چوق مزج اولنور ایسه اثر او نسبتده قوتنی، وضاحتنی، حرارتنی، اسلوب بیاننی غائب ایتمش اولور. مکرکه او کبی افکار رقیقه موضوعك حد ذاتنده بولنمش، محرر مضحکاتدن بر شی یازمق ایچون موضوع بولمش اولسون. او حالده ایسه سفلیاتدن بحث ایتمك صنعتی علویاتدن بحث ایتمك فنندن مشکل اولور.

اخس و عادی شیلری غریب و تکلفکارانه بر صورتده افاده و تبیان ایچون اختیار اولنان زحمتدن زیاده حسن طبیعی‌یه مخالف، بر محرری بولندیغی منزلت مخصوصه‌دن تنزیله باعث اولور بر شی تصور ایدیله‌من. او کبی محررلره خلقك حیران اولمسی شویله طورسون بلکه هر کسك سویلدیکی بر شیئی سویلمك اوزره هجالردن ترکیب کلام ایلمك ایچون بونجه وقت غائب ایتمش اولدیغنه آجیرلر. بو نقیصه تربیهٔ فکریه‌سی موجود اولوب فقط فیض نماسی بولنمیانلره مخصوصدر. بونلرده احتشام کلمات موجود ایسه‌ده فکر مفقوددر. بونك ایچون هب کلمات اوزرنده اجالهٔ فکر ایدرلر. بر طاقم

جمله‌لر ترکیب ایتدکلری ایچون ترتیب افکار ایلمش، اسالیب لسانی افساد ایلدکلری حالده تفاوت لسانه موفقیتله خدمتکذار اولمش ظننده بولنورلر. بوکبی محررلرك طرز بیانی یوقدر. یاخود دها طوغریسی کندیلرینه یالکز طرز بیانك ظلی مقارن اولمشدر. طرز بیانه مالکیت ساحهٔ تبیانه صافنات افکار یاتمق ایله اولور. حالبوکه اوکیلر نثر کلامدن بشقه برشی بیلمزلر.

ایی یازمق ایچون موضوعی کاملاً احاطه و استیعاب ایتمك لازمدر. انسان کندی فکرینه ویره‌جکی نظام و ترتیبی ایجه کورمك، بو افکاردن هر کرهکیری برعقدهٔ تفکر تشکیل ایدر برزنجیر تسلسل وجوده کتیرمك ایچون موضوعی لزومی قدر نظر تفکره آلمق لازمدر. بعده یازمق ایچون قلمی اله آلدیغی زمان ایلك حاصل اولان فکر و مطالعه‌دن انحراف ایتمیه‌رك، جمله‌لر اوزرنده مساواهٔ اجرای تأثیر ایلمکدن خالی اوله‌رق طی ایده‌جکی مسافه‌نك مستلزم اولدیغی حیزدن زیاده حیز ویرمیه‌رك اجاله ایتمك اقتضا ایدر. اشته متانت طرز بیان بوندن عبارتدر. اسلوب بیانك یکپاره‌لکنی تأمین، سرعتی تنظیم ایده‌جك والحاصل طرز بیانی متوازن، واضح مؤثر ایلیه‌جك شی آنجق بودر.

ذکا و دهانك لازمی اولان شو قاعدهٔ ابتدائیه‌یه نزاهت طبع، ذوق سلیم، انتخاب درر مضامین اعتناسی، اشیایی تعبیرات عمومیه ایله تعریف و بیان خصیصه‌سی ده منضم اوله‌جق اولورسه او حالده طرز بیان علویت کسب ایدر.

برده شو تعداد اولنان شیلره ایلك تأثیر و حسك سوقیله یازی یازمقدن مجانبت، رونق ظاهر پسندن بشقه برحالی اولمیان هر شیئدن نفرت ایتمك، جناس و مزاحدن دائما توقی ایلمك کبی وسائل نزاهت دخی ضم ایدیله‌جك اولورسه او زمان اسلوب بیان جدیت و بلکه‌ده حشمت پیدا ایدر.

والحاصل انسان دوشوندیکی کبی یازه‌جق، بشقه‌لرینه ایناندیره‌جغی شیئه کندی نفسنده قناعت حاصل ایده‌جك، یعنی بشقه‌لر ایچون مدار جلب قلوب اولان قناعت وجدانیه‌یه مالك بولنه‌جق اولورسه اشبو قناعت درونی غایت شدتلی برشوق و تهیجك نشانه‌سی اولمق شرطیله حقیقت طرز بیان اولانجه آثار احتشامی نظرلره کوستره‌بیلیر. قاعده، ذکا و دهانك یرینی طوته‌مز. انسانده ذکا و دها بولنمزسه قواعدك فائده‌سی اوله‌مز. ایی یازمق ایی دوشونمك، ایی حس ایتمك و تفکر و تحسسنی ایجه افهام ایده‌بیلمکله قابل اولور. فقط نزاهت فکریه‌یه، روحه ذوق سلیمه مالکیت دخی ایی یازمه‌نك لوازم ضرور یه‌سندندر.

طرز بیان بالجمله قوای عقلیه‌نك مجتمعاً حرکته کلمسی مستلزمدر. طرز بیانك اساسی افکاردر. آهنك کلام آنك تفرعاتندن بشقه برشی اولمدیغندن یالکز اقصای بدیعك احتساساتنه تابعدر. تنافر حروفی تقدیر و حین تحریرده آندن اجتناب ایتمك ایچون انسانك صماخنده براز تیزلك اولمق، آهنك انتظام شاعرانه‌دن و طرز ادارهٔ کلام خطیبانه‌نك بالعمل تقلیدینه مستعد بولنمق ایچون شعرا و خطبانك مطالعهٔ آثاریله سمع دقتی تربیه و تحلیه ایتمك لازمدر. حالبوکه تقلید هیچ بر وقت برأثر وجوده کتیرمامشدر. بناءً علیه آهنك کلمات اسلوب بیانك نه اساسنی و نه‌ده طرز و شکلنی تشکیل ایده‌میوب اکثریا فکردن خالی محرراتده بولنور.

طرز و شکل اسلوب افاده موضوعك جنس و طبیعتنه توفیق ایدلمش اولمقدن بشقه برشی دکلدر. طرز و شکل اسلوب بیان هیچ بر وقتده اضطراری اولمامیلیدر. موضوعی تشکیل ایدر ماده‌نك اساسندن صورت طبیعیه‌ده تولد ایتملیدر. اتباعی الك زیاده براثرده بیان اولنان افکارك هیئت عمومیه‌سنه اولملیدر.

انسان یازی یازارکن عموی فکرلر طبقه‌سنه یوکسلمش بولنور، فکرنده‌کی موضوع اساساً عالی اولور. طرز و شکل اسلوب بیانده او مرتبهٔ عالیه‌یه چیقمش کورینه‌جك. طرز و شکل اسلوب بیان بو مرتبهٔ عالیه‌ده طوتیلوب فکر تولید دخی توصیف اولنان اشیایی زیاده جه ضیادار ایده‌جك قدر فیضبار اولور. لطافت الوان، شدت تصویر و بیانه مزج اولنه‌بیلیر. والحاصل هر فکر برتصویر دلپذیر و معین ایله ادا و هر بر سلسلهٔ افکاردن برلوحهٔ آهنکدار و تهییج افزا تشکیل اولنه‌جق اولورسه او حالده طرز و شکل اسلوب بیان یوکسك دکل عالی اولور.

احفاده یادکار قاله‌جق یالکز کوزل یازلمش کتابلردر. براثرك محتوی بولندیغی معلوماتك کمیتی، حکایه ایلدیکی احوالك غرابتی، وحتی کشفیاتك یکیلکی دخی اثرك مؤبداً بقاسنی تأمین ایده‌مز. معلوماتی، احوال غریبه‌یی، کشفیات جدیده‌یی حاوی بولنان اثرلر اشیای خسیسه‌دن باحث اولوب ذوق سلیمه موافق اولمیه‌رق نزاهت و جودت فکریه‌دن عاری اوله‌رق یازلمش بولنورلرسه پك چابوق فناپذیر اولورلر. چونکه حاوی بولندقلری معلومات، احوال غریبه، کشفیات جدیده قولایجه انتقال ایده‌بیلیر وحتی بعض کره دخی مهارتلی قلملر طرفندن تحریر و تبیان ایدلمش اولمق کبی برپاوری طالعه مظهر اولورلر. مهارت تحریر و تبیان کبی شیلر یداقتدار خارجنده‌در حالبوکه اسلوب بیان عین انساندر. اسلوب بیان نه یوکسلیر، نه انتقال ایدر، نه‌ده تغیرپذیر اولور. اسلوب بیان یوکسك، نزیه، عالی ایسه صاحبی هر زمانده جالب حیرت اولور. چونکه عالمده حقیقتدن بشقه بقاپذیر اولور، دوام ایدر برشی یوقدر.

حالبوکه ایی بر اسلوب بیانك نشانهٔ بقایی حاوی بولنمسی محتوی بولندیغی حقایقك درجه‌سنه تابعدر. بونده مندمج بالعموم محاسن فکریه، مرکب اولدیغی بالجمله روابط کلامیه فکر بشر ایچون اساس موضوعه بولنان حقایق قدر فائده‌لی و بلکه‌ده آنلردن زیاده قیمتداردر. اسلوب بیان عالی یالکز علوی موضوعلره مختصدر. شعر، تاریخ، فلسفه، انسان، فطرت کبی مدار بحث اولور هپ بر فقط غایت بیوك برموضوعه مالکدرلر.

فلسفه مأثر فطرتی تصویر و تبیان ایدر. شعر آنی تلوین و تزیین ایلر، فقط شعرك تلویناتنه انسانلرده داخل اولور. شعر آنلری بیودیر، بر غشاوهٔ مبالغه‌یه بورویوب نظرلره ارائه ایدر، قهرمانلر وجوده کتیرر.

تاریخ یالکز انسانلری تصویر ایدر. فقط تصویری انسانی اولدیغی کبی کوسترمکدن عبارتدر. بونك ایچون بر مورخك طرز و شکل و اسلوب افاده‌سی آنجق بیوك آدملری، بیوك اجراآتی، بیوك حرکاتی بیوك وقوعاتی وصف و تعریف ایلدیکی زمان برنشانهٔ علویت اکتساب ایدر. یوقسه دیکر احوالك وصف و تعریفنده اسلوب بیان مورخك محتشمانه و جدیتکارانه اولمسی لازمدر.

برفیلسوفك اسلوب بیانی انجق قوانین فطرتدن عموماً وارلقدن، فضادن، ماده‌دن، حرکت وازماندن، روحدن، روح بشردن، احتساسات و انفعالاتدن، بحث ایلدیکی زمان علوی اولور. احوال سائره‌ده ایسه نزاهتکارانه و یوکسك اولمق کفایت ایدر.

لکن موضوعده علویت بولننجه شاعر و خطیبك طرز و شکل و اسلوب بیانی دائما عالی اولملیدر. چونکه آنلر موضوعلر ینك عظمتنه ایستدکاری قدر رنك لطافت، حرکت، ضیای لطافت ویررلر. وصف و تعریف ایلدکلری اشیایی دائما یوکسلتمکه مجبور اولدقلرندن اولانجه قوتلرینی صرف ایتمکه واولانجه وسعت دهالرینی بسط و تمهید ایلمکه مجبوردرلر.

سلانیکلی
توفیق

❖ مسلمانلرك شرقده و غربده ❖
« نفوذی »

مهر منیر اسلامیتك آسمان شرقدن لمعه پاش علویت اولدیغی زمانلرده ایدی که تاریخ عالمده حقیقةً پك بیوك بر دور اچیلمش ایدی: محور حقیقیسندن انحراف ایتمش اولان اسکی مذهبلر تأملندن صارصلدی، عصرلردن بری رخاوت ایچنده امرار عمر ایتمکده بولونان بر قوم ذکا پرورده بیوك برفعالیت کورلدی؛ نورانی بر دین. پارلاق برمدنیت اولا شرق افقلرینی، آندن صوکرا آفریقانك جهات شمالیه‌سنی، صوکراده اوروپانك منتهای غرب جنوبیسنی تنویر ایلدی.

شرقك اوواسع زمینی اوته‌دن بری ایرانیلر، یونانیلر، رومالیلر کبی اقوام مختلفه‌نك جولانکاهی اولمشدر، فقط بونلرك شرقده اجرا ایلدکلری تأثیرات سیاسیه هر نه قدر بیوك براهمیت قزانمش ایسه‌ده مدنیتلری عموماً مسونوك برحالده دوام ایلمشدر: اقوام مذکوره‌دن هیچ بری مذهبلرینی، لسانلرینی، عاداتی، صنایعنی قومشولرینه قبول ایتدیرمکه موفق اولامامشلردر.

رومالیلرك زمانلرنده اولدیغی کبی بطلمیوسلرك دورلرنده دخی دوچار تحول اولمایان مصر، او متمدن شهر دائما کندی مذهب عتیقنی، مدنیت قدیمه‌سنی محافظه ایلدی؛ حتی اورایه داخل اولان متغلبلره کندی مذهبنی، لسانی، طرز معماریسنی قبول ایتدیردی. نته‌کیم مصرده بطلمیوسلرك انشا ایتدیردکلری تأسیسات هپ قدیماً فرعونلرك قبول ایلدکلری شکل معماری‌یی حائز بولنیوردی.

مصر قدیم ایشته بو صورتله آراصرا اقوام اجنبیه‌نك ایدیٔ تسخیرینه کچدیکی حالده مدنیت عتیقه‌سنی کمال متانتله محافظه ایلمش و فضله اوله‌رق غالبلرینه کندی اسلوب مدنیتی قبول ایتدیرمشدر. بطلمیوسلرك، رومالیلرك مذهبلرندن، لسانلرندن، مدنیتلرندن بوکون اوراده هیچ برنشان قالمامشدر.

اوللری مدنیتدن، کمالاتدن محروم اولان عربلر اسلامیتله تشرف ایتدکدن صوکرا اویله پارلاق موفقیتلر، اویله شانلی مظفریتلر قزاندیلر که: یونانیلرك، ایرانیلرك، رومالیلرك عصرلرجه چالیشوب چبالایوبده میدانه کتیره‌مدکلری مظهریتلره پك سریع برصورتده نائل اولدیلر.

برطاقم اجانبك ایدیٔ تغلبلرینه کچدیکی حالده کندی مدنیتی، مذهبینه عصرلرجه محافظه ایدن مصر پیشر و لشکر اسلام عمرو ابن العاصك غیرتیله دست ظفر پیوست اسلامیانه دوشدکدن همان برعصر صوکرا آلتی یدی بیك سنه‌لك مدنیت عتیقه‌سنی اونوتدی: کوکبهٔ اسلامیتك طلوع ایلدیکی مصرده — احلافه یادکار قاله‌بیله‌جك درجه‌ده متین، عالی براساسی حاوی — یکی برمدنیت، یکی بر دین، یکی بر صنعت تجلیتمای ظهور اولدی.

عرب مسلمانلرندن اول قیصرلرك زماننده مصریلر فی الحقیقه برکره تبدیل مذهب ایتمشلر؛ اما نصل؟: قیصرلر کلمشلر، مصرده ازمنهٔ عتیقه‌نك کافهٔ تأسیسات عالیه‌سنی، او مجسم یادکارلرینی قیروب کچیره‌رك شهری آلت اوست ایتمشلر، مصریلرك اوته‌دن بری پرستش ایتدکلری معبودلره عبادت ایدنلری اولومه محکوم ایلمشلرده ایشته بونك اوزرینه مصریلرده تبدیل مذهبه، خرستیانلغی قبوله مجبور اولمشلر. فقط مصریلر بالمجبوریه قبول ایلدکلری بو یکی مذهبی صوکرادن ینه سیلکوب آتمشلر.

حالبوکه مصره پازن غالبیت اولان اسلام فاتحلری قیصرلرك روا کوردکلری بوجبر و شدتی اصلا ابراز ایتمه‌مشلردر. اهالیٔ مملکت اسلاملرك ورودندن تقریباً برعصر صوکرالری کندی رضالریله آلتی یدی بیك سنه‌لك مذهبلرینی، مدنیتلرینی. لسانلرینی ترك ایده‌رك اسلام فاتحلرینك دینلرینی، مدنیتلرینی. لسانلرینی قبول ایلمشلردر.

ایشته مصریلرك بوقدر جبر و شدته قارشی خرستیانلغی رد ایله بالرضا اسلامیتی قبول ایلمك ایچون ابراز ایلدکلری آرزو و تهالك خرستیانلغك بونلر اوزرنده نه قدر آز و اسلامیتك ایسه نه درجه چوق بر تأثیر اجرا ایلدیکنی پك کوزل اثبات ایدر.

مسلمانلرك مصرده اجرا ایلدکلری بو نفوذ کلی آفریقانك دیکر جهتلریله سوریه‌ده و ایرانده والحاصل رایت اسلامیتك تموج ایلدیکی بتون مملکتلرده حس اولوندی. بو تأثیر یالکز مسلمانلرك اجرای حکومت ایلدکلری محللرده منحصر قالمادی، کلوب کچدکاری او واسع هندالکاسنده وحتی محضا برای تجارت کلوب کیتدکلری قوجه چین قطعه‌سنده بیله تیسر نمای حصول اولدی.

اهل اسلامك شرقده‌کی نفوذی یالکز لسانه، دینه، صنعته منحصر دکلدر، بونلر شرقك هر طرفنه تخم عرفان و کمالاتنی ده صاچمشلردر. اسلامله مشرف اولان قوم عربك هند و چین ایله مناسبت مهمهٔ تجاریه‌لری موجود اولدیغندن مسلمانلر کندی مملکتلرنده منتشر اولان آثار علمیه و فنیه‌نك برچوغنی‌ده چین و هندستانه نقل ایلمشلر و بوسبیله اوطوپراقلرده دخی بر کلزار کمالات یتشدیرمشلردر. بونلرك ثمره‌سی و غیرتلری اوله‌رق اورالرده اویله آثار علمیه و فنیه ساحهٔ انتشاره قونلمشدرکه بالآخره آوروپا مدققلرندن پك چوغی تدقیقاته کیریشدکلرنده عربستاندن نقل ایدیلن بو آثارك منشائی هند، یاخود چین اولدیغنه ذاهب اوله‌رق آلدانمشلردر.

مشاهیر مستشرقیندن موسیو (سدیللو) احرا ایلدیکی تدقیقات تاریخیه‌سی نتیجه‌سنده، بوکبی آثار فنیه‌نك منشائنی هند و یاخود چین اولمق اوزره کوسترنلرك حقیقةً آلدانمش اولدقلرینی اثبات مقامنده دییورکه: «... مثلا میلادك ۱۰۳۱ تاریخنده عربستانده کهواره‌زیب شهود اولان هندستانه اجرای سیاحت ایدن (البرونی) بی الله آلالم: مشارالیه هندلیلر حقنده پك مهم براثر فنی تألیف ایلدی، بالآخره هندلیلر بو اثری بر معتاد سانسقریت لساننه ترجمه ایتدیلر. بو بابده آوروپا مدققلرندن بعضلری خطایه دوچار اولدیلر، برعرب سیاحنك اثر تألیفی اولان بوکتابی هندك محصولی ظن ایتدیلر! هندلیلرك اسلامیان عربدن اقتباس علوم و فنون ایلدکلرینی مثبت بوکبی دها برچوق دلائل واردر»

چینلیلرك آثار عربدن ایتدکلری استفاضه هندلیلرکگندن دها مهمدر. نته‌کیم چین هیئیوننندن (فوچه‌ئو ـ کینغ) ۱۲۸۰ سال میلادیسنده مشهور (ابن یونس) ك اثر هیئیسنی ترجمه ایده‌رك چینلیلره طانتمشدر. طبابت اسلامیه دخی قطعهٔ مذکوره‌یه (کوبلای) خانك تسخیرینی متعاقب ۱۲۱۵ تاریخ میلادیسنده ادخال ایدلمشدر.

حاصلی تاریخ عالم، اسلامیتك شرقده‌کی تأثیر و نفوذندن دها پارلاق، دها شانلی بر

مثال کوستریور ؛ اهل اسلام ایله مناسبتده بولونان بتون اقوامك پك آز بر مدت ایچنده مدنیت اسلامیه‌یی قبول ایلدکلری مشهود اولویور .

مسلمانلرك غربده‌کی نفوذی :— عرب مسلمانلرینك اوروپاده اجرا ایتدکلری تأثیرات شرقده‌کندن دهاپارلاقدر. شرقده طلوع ایتدکدن بر مدت صوکرا منتهای غربدن شعشعه نثار اولان خورشید مدنیت درکه اووقت ظلام انکیز بر حالده بولونان آوروپا قطعه‌سنك منبع تمدنی آفاق غربك سراج منوری اولمش ، غربده‌کی مدنیتك ، ترقیاتك اساسنی قورمشدر. حاصلی آوروپاده ایشته بوندن صوکرامدنیتك صبح ضیاداری حلول ایلمشدر .

آوروپاده‌کی مدنیتك دستیاری اسلامیت ایله ساحه نمای ظهور اولدیغنه دلالت ایدر برچوق براهین وار . فقط سزاوار تأسف درکه بونجه حقایق تاریخیه میدانده ایکن بعض آوروپا محررلری آراسنده - احتمالکه سائقهٔ تعصبله - بوحقیقتی ستره سعی ایدنلر کورلمش وعرب مسلمانلرینك متروکات کرانبهاسی ، آثارعلمیه وفنیه‌سی ، طرز معماریسی کندی موزه‌لرینی ، کتابخانه‌لرینی ، صنعتکاهلرینی تزیین ایدوب طوریرکن اغربدرکه : « اسلامیت مانع ترقیدر ! » کبی صرف وقوفسزلقدن نشأت ایتمه خرافه‌لر نشر ایدنلرده بولنمشدر .

حقیقت ، کونش کیبدر . برزمان موقت ایچوق کثیف بولوطلرله قپانمش اولسه‌بیله ینه برمدت صوکرا اولانجه قوتی ، اولانجه نورانیتی ایله شعله‌ریز اولمغه باشلار .

بعض تتبعاتی ناقص محررلر اسلامیتك عالم مدنیته اولان خدمتی انکار ایتمك ایسته‌دکلری حالده صوك زمانلرده یتیشن آوروپا مؤلفینی سر آمداندن ومشاهیر مستشرقیندن برچوق ذوات تتبعات عمیقه وجدیه اجراسیله اسلامیتك علویته ومدنیت حاضره‌یه ایتدیکی خدماتنه قارشی ستایشلر ، تقدیرلر ایرادینه باشلامشلردر. علی الخصوص مشاهیر مستشرقیندن موسیو کوستاو لوبوك بوبابده دیبورکه :

« مسلمانلرك آوروپا مدنیتی اوزرینه اجرا ایتدکلری تأثیرات جداً سزاوار تقدیر وستایشدر. غربك مدنیت حاضره‌سی اساساً انلرك اثر همتیدر. آوروپاده اسلامیتك دین خصوصنده‌کی تأثیراتی هرنه‌قدر شرقده اولدیغی قدر کوریله‌مه‌مش ایسه‌ده صنایع ، علوم وفنون جهتلرنده‌کی خدماتی پك عالیدر. مسلمانلرك بو نقطه‌لردن غربده ایقاع ایلدکلری نفوذك درجهٔ اهمیتنی تقدیر وتعیین ایده‌بیلمك ایچون مدنیت اسلامیه‌نك ظهور ایتدیکی زمانلرده آوروپانك نه حالده بولوندیغنی برکره کوز اوکنه کتیرمك کافیدر. مدنیت اسلامیه‌نك آوروپا آفاقنه کمال شعشعه ایله پرتولر صاچمغه باشلادیغی طقوزنجی واوننجی عصرلره ارجاع نظر ایدیله‌جك اولور ایسه کوریلورکه آوروپانك هرجهتلری اوقویوب یازمه‌دن محروم اقوامی، نیم باربار دره بکلری ایله مسکون قوله‌لری محتوی بولنیوردی . خرستیانلغك اك زیاده تعلیم وتحصیل کورمش ذواتی - وقتلرینی مناسترلرینك کوشه‌لرنده اجرای آیینه حصر ایدن ومذهبه متعلق کتابلرك قویه‌لرینی مشین پارچه‌لری اوزرینه آلمغله اشتغال ایلین - جاهل ، بیچاره رهابیندن عبارت ایدی . .

آوروپانك شو بارباراغی اپی بر مدت دوام ایلدی . تاریخ میلادك اون برنجی وباشلیجه اون ایکنجی عصرلرنده ایدیکه بونلر آراسنده جزؤی برمیل ترقی ، بر ارزوی علم وفن مشاهده اولندی .

وقتاکه برآز تنور ایدن بعض اصحاب ذکا کندیلرینه کران کلمکده اولان جهالتك اوثقیل ، ظلمت انکیز کفننی یرتوب آتمق احتیاجنی حس ایلدیلر ، ایشته اوزمان منهاج علم وفنده رهبر یکانه اولمق اوزره عرب مسلمانلرینی بولدیلر ، آنلرك عرفان وکمالاتندن استفاضه‌یه شتابان اولدیلر .

بعض آوروپا محررلرینك تکرار ایدوب طوردقلری کبی علوم وفنون آوروپایه اهل صلیب محاربه‌سی اوزرینه داخل اولمامشدر ؛ بلکه ایشته بوعصرلرده آوروپانك جهات عدیده‌سنه کلمش اولان مسلمانلر سایه‌سنده انتشار ایلمشدر .

١١٣٠ سنه‌سنده راهب (رایموند) ك ریاستی تحتنده اولدیغی حالده (طلیطله) شهرنده برجمعیت مترجمین تأسیس ایدلدی ، آثار اسلامیه‌نك اك مشهورلری اوراده برر برر ترجمه ایدلمکه باشلاندی . بوترجمه‌لرك بخش ایتدیکی نتایج پك اهمیتلی ایدی ، بوسایه‌ده غربده برعالم جدید انکشاف ایلمش ایدی . ایشته بوصورتله اون ایکنجی ، اون اوچنجی واون دردنجی عصرلرك دوام ایلدیکی مدتجه بلافاصله ترجمه‌ده دوام اولندی . بومدت ظرفنده رازی ، ابن سینا ، ابن الرشد کبی مشاهیر اسلامك آثار برکزیده‌سی دوغرودن دوغرویه لاتین لسانه نقل ایدلدیکی کبی غالیه‌ن ، ایبوقراط ، افلاطون ، آریستو ، اوقلید ، آرشیمد ، بطلمیوس کبی حکمای یونانیه‌نك لسان عربه نقل ایدلمش اولان آثاری‌ده ترجمه اولندی »

آوروپا مشاهیر اطباسندن دوقتور (لهقلرق) « تاریخ طب اسلام » عنوانیله قلمه آلدیغی براثر معتبرنده یالکز لاینتجه‌یه نقل وترجمه اولونان آثار اسلامیه‌نك عددی اوچیوزی متجاوز اولدیغنی بیان ایدیور !

آوروپالیلر قدمای یونانیه‌یی آنجق قرون وسطاده - آثار اسلامیه‌یی ترجمه ومطالعه ایتدکدن صوکرا - طانیه بیلمشلردر . مسلمانلرك او آثار مترجمه‌سی سایه‌سنده‌درکه یونانیلرك - اصللری ضایع اولان - آثارینه کسب اطلاع ممکن اولمش ویونان آثاری بوکونه قدر محافظه ایدیله‌بیلمشدر ؛ مثلا یونان قدیم حکماسندن (آپولونیوس) ك مخروطیات حقنده و (غالیه‌ن) ك علل ساریه اوزرینه وآریستونك احجاره عائد یازدقلری اثرلرك اصللری غائب اولدیغی حالده آوروپالیلر بواثرلرك حقیقتنه مسلمانلرك آثار مترجمه‌سیله مطلع اولمشلردر .

موسیو (لوبون) بوبابده‌کی مطالعاتنه شوفقره ایله نهایت ویریور :

« ازمنهٔ عتیقه‌نك اوقیمتدار حقایق قرون وسطانك - کندی زمانلرینه قدر

یونانستانك وجودندن بیله خبردار اولمادقلری - رهابینی سایه‌سنده دکل بلکه مسلمانلرك اثر همتی اوله‌رق معلومز اولمشدر . بووسیله عالم فن ومدنیت اوقیمتدار خزائن علمیه وفنیه‌یی محافظه ایتدکلرندن دولایی یالیسلره دکل ، آنجق مسلمانلره ابدیاً منتدار اولسه یری واردر؟..

محررین مشهوره‌دن موسیو (لیبری) بومقامده دیبورکه :

« اسلامیان عربی تاریخدن سیله‌جك اولور ایسه‌ك دورهٔ علوم وفنونك آوروپاده برقاچ عصرلر صوکرا کلدیکنی کوریرایدك » نه‌قدر دوغرودر !

آثار اسلامیه حقنده‌کی تتبعات عمیقه‌سیله شهرتیاب اولان مستشرقیندن موسیو (سدیللو) دخی اثرینك فلسفهٔ اسلامیه‌یه عائد بربحثنده آوروپا مؤلفلرندن بویا کلش فکره ذاهب اولانلری شدتله مؤاخذه ایدییور ، دیبورکه :

« برچوق اثرلرده عرب مسلمانلرینه مخصوص فلسفه یوقدر دینیلیور ؛ حالبوکه بویله دینلر اول امرده بزم عرب مسلمانلری سایه‌سنده یتشدیکمزی ، وثانیا قرون وسطانك اسقولاستیکلرینی ، خرافاتی اورتادن قالدیران آنلرك میدانه قویدقلری حقایقدن بشقه برشی اولمادیغنی بیلمیورلر . . . »

آوروپانك هرطرفلرنده وحتی شرق ایمپراطورلغنده بیله علوم وفنون سونوك ، متروك برحالده بولونمقده ایکن غربك کوچوك برکوشه‌سنده ، اسپانیاده برمزرعهٔ کمالات موجود ایدی . مسلمانلرك تنویر ایلدیکی شرق مستثنا اولدیغی حالده اوزمان دنیاده تحصیل علم وفن ایتمك یالکز اسلاملرك یتشدیرمش اولدیغی او موقعده ممکن اولوردی ؛ اورایه دنیانك هرطرفندن طالبلر کله‌رك اکتساب معرفت ایدرلردی . مضبوطات تاریخیه‌دندرکه ٩٩٩ سال میلادیسنده ایکنجی سیلوه‌ستره نامیله پاپالق مقامنی احرازایدن « ژه‌ربر » دخی اسلاملرك وجوده کتیردکلری دارالفنونلره کیروب تحصیل کمالات ایلمشدر .

کوستاو لوبون تدقیقات تاریخیه‌سنه بناءً براثرنده شوسوزلری سویلیور :

« تاریخ میلادك اون بشنجی عصرلرینه قدر آوروپانك حکیم ومؤلفلرندن هیچ بری کوستریله‌مزکه آثاراسلامیه‌یی استنساخ ایلمکدن بشقه برشی یاپمش اولسون . (روژه باقون) ، (له‌ئونار دوپیز) ، (آرتودد ویلله‌نو) ، (رایموندلول) ، (سن طوماس) ، (آلبرلوغران) ، (اوننجی آلفونس) کبی دها برچوق مشاهیر مؤلفین ایشته او مسلمانلرك تلمیذلری ویاخود آثار اسلامیه‌نك مستنسخلری اولمشلردی »

عصر حاضر فیلسوفلرندن (ره‌نان) بیله بوحقیقتی آتیده‌کی جمله ایله تأیید وافاده‌یه مجبور اولیور :

« فیلسوف سن طوماس بیلدیکی شیلرك کافه‌سنی ابن الرشددن اوکرندیکی کبی آلبرلوغران دخی کافهٔ معلوماتنی ابن سینادن اخذ واقتباس ایلمشدر »

ینه تدقیقات تاریخیه کوستریورکه ، آوروپا مؤلفلرینك استادلری اسلامیان عرب اولدیغی کبی بش آلتی یوز سنه قدر آوروپا دارالفنونلری تدریساتنه‌ده ینه او اساتذه‌نك آثار کرانبهاسی اساس اولمشدر .

آثار فنیهٔ اسلامیه‌نك فنون حاضره‌یه اساس اولدیغی انکار ناقابلدر. بونلرك آوروپا دارالفنونلرینی تنویر ایلمسی اویله جزؤی برزمانه‌ده منحصر قالمامشدر ، بلکه فنون اسلامیه‌دن شعبات عدیده‌سنك ومثلا فن طب اسلامك آوروپالیلره اولان رهبرلکی همان‌ده زمانمزه قدر دوام ایدوب کلمشدر. چونکه هنوز عصر اخیرك نهایتلرنده فرانسه‌نك مشهور (مون پلیه) دارالفنوننده ابن سینانك آثار طبیه‌سی تدریس اولنیوردی . مسلمانلرك علوم فلسفیه جهتندن آوروپایه ایتدکلری خدمت‌ده پك مهمدر ، فرضا ابن الرشد اون اوچنجی عصر میلادینك مبدأندن بری آوروپالیلرك ایدن ابی معلومی اولمش ، حکمیاتی عصرلرجه دار الفنونلرده تدریس اولونمشدر. طقوزنجی لوئی ١٤٧٣ سنه‌سنده صندالیٔ قرالیته کچمسیله فرانسه‌ده اصول تدریسك تنظیم واصلاحنه تشبث ایلمش وجملهٔ اصلاحاتدن اولمق اوزره فرانسه مکاتبنجه عربلرك فلسفه‌سیله آریستو اصولنك اساس اتخاذ ایدلمسنه امر ویرمشدر .

اساتذهٔ عربك ایتالیا وعلی الخصوص (پادو) شهری دارالفنونلرینه ایتدکلری خدمت عالمانه‌لری فرانسه‌ده‌کی خدمتلرندن آز دکلدر . اسلامیان عربك ایتالیاده‌کی نفوذلرینی تقدیر ایتمك ایچون « پترارق » [١] ك شوسوزلرینی نظر مطالعه‌یه آلمق کافیدر :

« چیچرون دموستن‌دن ، ویرژیل‌دن صوکرا برخطیب اومردن صوکرا برشاعر عد اولنسه بیله عربلردن صوکرا آرتق یازی یازمق اقتدارینی حائز بر آدم صاییله‌مز ! [٢] بز (ایتالیانلر) اکثر خصوصاتده دیکر ملتلره مساوی وبلکه‌ده تفوق ایلسه‌ك بیله آنجق مسلمانلر بوملتلردن مستثنا طوتلمق ایجاب ایدر . ای ایتالیانك راهبلری ! عظمتفروش محررلری ! سز اوارباب ذکایه قارشی خوابیده ویا دمبسته اولیکز ! . »

پترارقك بوحدت آمیز ، غلیانلی شعری دخی عرب مسلمانلرینك آوروپاده اجرا ایلدکلری تأثیرات فنیه ومدنیه‌یه بشقه‌جه بر دلیلدر .

ایشته یوقاریدن بری بسط ایدیلن مطالعات عرب مدنیت اسلامیه‌سنك آوروپا مدنیته ایتدیکی خدماتنه ، مسلمانلرك غربده‌کی نفوذ وتأثیراتنه هرکسده بر قناعت وجدانیه حصوله کتیرمکه کفایت ایده‌جکندن بوبابده دها زیاده سوز سویلمکه لزوم کورلمه‌مشدر .

معلومات غزته‌سی محررلرندن ومالیه حقوق مشاورلکی قلمی خلفاسندن یکیشهرلی‌زاده
خالد ایوب

[١] پترارق : ایتالیالی مشهور بر شاعردر . میلادك ١٣٠٤ تاریخنده (آره‌زو) شهرنده تولد و١٣٧٤ ده ترك حیات ایلمشدر .

[٢] چیچرون : رومانك فصحای خطباسندندر . قبل المیلاد ١٠٦ تاریخنده (آرپینوم) ده تولد ایلمشدر . دموستن : آتنه‌لی بر نطوق ذی اشتهاردر . (قبل المیلاد ٣٨٥ — ٣٢٢) ، ویرژیل : لاتین شعراسی مشاهیرندندر . میلاددن ٧٠ سنه اول (مانتو) ده تولد ایدرك میلاددن برسنه اول وفات ایلمشدر .

اسلامیتده قدر علم

«جناب حق سزدن ایمان ایدنلری مظهر عز ورفعت بیوردیغی کبی ، تحصیل علم ایدنلریکزی‌ده درجات متفاوتهٔ عالیه‌ده حائز نصاب فیض ورفعت بیورر » مألنده اولان استعیذبالله (یرفع الله الذین امنوا منکم والذین اوتوا العلم درجات) و « بیلنلر ایله بیلمینلر مساوی اولورمی » معناسنده اولان (هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون) آیات جلیله‌لری ودها نیجه شواهد قرأنیه ایله خالق جلیل الشانمز ، علم وعرفانك عند الهیسنده‌کی فضل وشرفنی بزه اخبار بیوره‌رق تحصیل علوم وفنونه تشویق وترغیب ایلدیکی کبی ، - علملری سببیله عظمت وجلال الهیسنی درك وتقدیر ایتدکلرندن طولایی - رأس حکمت اولان خوف وخشیت ربانیه‌نك علماده بولنه‌جغنی (انما یخشی الله من عباده العلماء) آیت کریمه‌سیله بالبیان انلری سائر ناسه تفصیل بیورمش « اکر بیلمزسه‌کز اهل علمدن سؤال ایدکز » معناسنده اولان (فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون) امر جلیلی ایله دخی جاهلی بیلمدیکنی اوکرنمك عالمی‌ده بیلدیکنی اوکرتمك ایله مأمور ومکلف قیلمشدر .

حضرت موسی علی نبینا وعلیه السلامك حین مناجاتنده « یاربی اك زیاده سودیکك کیمدر » دیه واقع اولان سؤالنه «طلب علمده بولنان »جواب مستطابی شرف وارداولمسی ؛ حضرت ابراهیم علیه السلامه (انی علیم احب کل علیم) وحی الهیسی شرف ظهور ایلمسی ، رتبهٔ علمك عند الهیده‌کی علویتنه برر برهان جلیدر .

خاتم الانبیا ، رسول کبریا علیه اکمل التحایا افندمز دخی مرتبهٔ نبوتك فوقنده برمرتبه بولنمدیغی کبی ، اورتبه‌نك وراثتی فوقنده دخی بررتبه بولنه‌مدیغی جهتله علمانك علو قدر ومنزلتنی تلمیحاً (العلماء ورثة الانبیاء) بیورمشلر . « عالمك عابد اوزرینه فضلی ، بنم اصحابمدن بیاغی برکیمسه اوزرینه فضلم کیدر » مألنده اولان (فضل العالم علی العابد کفضلی علی ادنی رجل من اصحابی) و « عالمك عابد اوزرینه فضلی بدر حالنده اولان قمرك نجوم سائره‌یه فضلی کیدر » معناسنده اولان (فضل العالم علی العابد کفضل القمر لیلة البدر علی سائر الکواکب) و «مؤمن عالم مؤمن عابدن یتمش درجه افضلدر » مفهومنده اولان (فضل المؤمن العالم علی المؤمن العابد بسبعین درجه) احادیث شریفه‌سیله رتبهٔ علمك علویت ومبجلیتنی تأیید بیورمشلردر .

جناب فخر المرسلین وخاتم النبیین افندمز (صلعم) مهددن لحده قدر طلب علم ایلمکی ، علم چینده بیله اولسه تحری ایتمکی امر بیوردقلری کبی « تحصیل علم ایلیکز ، زیرا انك تعلمی الله ایچون خشیت ، طلبی عبادت ، مدارسه‌سی تسبیح ، مباحثه‌سی جهاد ، بیلمینه اوکرتمك صدقه ، اهلنه بذل ایتمك قربتدر ، زیرا علم حرام ایله حلالی تفریق ایدر ، جنت یولنی اوکره‌تیر ، وحشتده انیس ، خلوتده رفیق ، وحدتده جلیس ، غربتده صاحب ، مسرته دلیل ، حین کدورتده معین ، دوستلر عندنده زینت ، دشمنلره قارشو سلاحدر ؛ عبد ، علم ایله خیرلیلر منزله‌سنه ارتقا ایلر ، انکله درجات عالیه‌یه واصل ، دنیاده ملوکك مجالسه‌سنه ، آخرتده ابرارك رفاقتنه نائل اولور ، علم ایله تفکر صیامه ، مذاکرهٔ علمیه قیامه معادلدر ، علم ایله وصل ارحام ، فصل احکام اولنور وعلم ایله معرفة الله حاصل وانکله توحید الهی قابل اولور ، علم ایله جناب حقه اطاعت وعبادت ایدیلور » مفادنده اولان (تعلموا العلم فان تعلمه الله خشیته ومدارسته تسبیح والبحث عنه جهاد ....) کلام حکمت انجامیله دخی امت واصحابنی طلب علمه تحریض وبرصباح طلب علمده بولنمق عند الهیده یوز غزوه‌ده بولنمقدن دها مقبول اولدیغنی تبشیر بیورمشلردر .

« علمانك مرکبی ایله شهدانك قانی یوم قیامتده وزن اولنوب مداد علما دم شهدایه ترجیح اولنه‌جق » معناسنده اولان (یوزن مداد العلما بدم الشهداء فیرجح مداد العلماء بدم الشهداء) حدیث شریفی « یوم قیامتده اوچ کمسه شفاعت ایده‌جك ، انبیاء صکره علماء صکره‌ده شهداء » معناسنده بولنان (یشفع یوم القیامة ثلاثة. الانبیاء ثم العلماء ثم الشهداء) خبر صحیحی ایله (لموت قبیلة ایسر من موت عالم) کلام نبویسی مؤداسنجه برقبیله خلقنك موتنی برعالمك موتندن اهون کورملریله علمانك قدرلرینی اعلا بیورمشلر .

« جاهله لایق دکلدرکه جهلی اوزره ثبات واستقرار ایلسون . عالمه دخی لایق دکلدرکه بیلدیکنی سویلمکدن ابا ایتسون » مألنده اولان (لاینبغی للجاهل ان یسکت علی جهله ولا للعالم ان یسکت علی علمه) حدیث شریفی ایله تعلیم وتعلمك نزد رسالتپناهیلرنده نه درجه مطلوب وملتزم اولدیغنی ایما بیورمشلردر .

حتی « برعالم مجلسنده بولنمق بیك رکعت نماز قیلمقدن بیك مریضی عیادتدن ، بیك جنازه‌ده حاضر بولنمقدن دها افضلدر » مفهومنده اولان (حضور مجلس العالم افضل من صلاة الف رکعة وعیادة الف مریض وشهود الف جنازة) حدیث نبویسی شرف صادر اولمسی اوزرینه « قرائت قرأندن دخی افضلمیدر یارسول الله » دیه واقع اولان سؤاله جناب نبی کریم ، علیه افضل التکریم حضرتلری (هل ینفع القرأن الا بالعلم) یعنی « علم اولمه‌دن قرأن منفعت ویررمی » بیورمشلردر .

فی الحقیقه علوم باطنه وفنون حاضره‌ده وقوف جدی صاحبی اولان برذاتك قرائت قران عظیم الشاندن استحصال ایلیه‌جکی نفع وفائده‌یی علی العاده برکمسه‌نك احراز ایلیه‌میه‌جکی طبیعی دکلمیدر ؟

اثر نبوی‌یه اقتفا ایله مفتخر وشرفدار اولان اصحاب کرامدن امام علی کرم الله وجهه حضرتلری دخی (عالم اولان کمسه کوندز صائم کیجه قائم برمجاهددن دها افضلدر ، برعالمك موتیله اسلامده برکدك حاصل اولور . آنی ستر ایده‌جك انجق اکا خلف اولان برعالم دیکردر) بیوریورلر وعلمك فضیلتنی نظما شویله افاده ایلیورلر .

الناس من جهة التمثال اکفاء
ابوهم ادم والام حواء
وان یکن لهم فی اصلهم شرف
یفاخرون فالطین والماء
ما الفخر الا لاهل العلم انهم
علی الهدی لمن استهدی اولاء
وقدر کل امریء ما کان یحسنه
والجاهلون لاهل العلم اعداء
ففز بعلم تعش حیاً به ابدا
الناس موتی و اهل العلم احیاء

که خلاصهٔ مألی « خلق مماثلت جهتندن یکدیکرینك کفویدر ، زیرا بابالری ادم وانالری حوادر . اصل خلقتلرنده مفاخره ایده‌جکلری برشرف وارسه صو ایله بالچقدر ، حقیقتده مفاخره انجق اهل علمه لایقدر . زیرا علما طریق حق ورشدی طالب اولانلره رهبر وپیشوادر ، هرکیشینك قدر وقیمتی ایو بیلدیکی شیئدن عبارتدر ، جاهللر ایسه اهل علمه دشمندرلر . ای انسان فوزیاب علم وعرفان اولمغه چالیش که حیات ابدیه‌یه مظهر اوله‌سك (یاخود اوکرندیکك علمك ، مواضع استعمالندن جاهل وغافل اولمه) زیرا حقیقتده جاهللر موتا اهل علم ایسه احیادر) دیمك اولور .

ابن عبد الحکم رحمه اللهك . امام مالك نزدنده اوقومقله مشغول ایکن اوکله وقتی داخل اولنجه ادای فریضهٔ صلات نیتیله کتابلرینی طوپلامسی اوزرینه امام مشارالیه حضرتلرینك « قالقدیغك شی مشغول اولدیغندن دها افضل دکلدر » دیملری وامام شافعی حضرتلرینك « طلب علم نوافلدن افضلدر » بیورملری ، اسلامیتده علومك عبادته تقدیم وترجیح اولنه‌جق درجه‌ده حائز اهمیت ورفعت اولدیغنه دلالت ایده‌جك احوالدندر . زیرا ، انسانك بهائمدن خاصهٔ تمیزی علمدر . انسانك شرافتی علم ایله قائمدر .

(طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة) حدیث شریفی مؤداسنجه دینمز هرفردی طلب علم ایلمك مجبوریتی تحتنده بولندیره‌جق درجه‌ده تحصیل علوم وفنونه اهمیت ویردیکی - صدر اسلامده حسابسز علما وحکما ظهور ایلمسی ، حساب هندسه ، هیئت ، علم نباتات وحیوانات وعلم طبقات الارضی توسیع واکمال ایله برر فن صورتنه قویان ، کیمیا ایله جبری ایجاد درجه‌سنده احیا ایدن ، دنیانك کرویتی ایله حرکاتندن وموازنهٔ عالمدن بحث ایدن عربلر یعنی اسلاملر اولمسی خریطه ترسیمی پوصله وکاغد اعمالی خصوصنده‌کی معلوماتك هپ اندلس طریقیله اوروپایه کچمسی ، فن اسپنچیارینك اندلسده ظهور ایلمسی - اسلامیتك نه‌درجه حامی ومروج علوم وفنون اولدیغنه برر دلیل عظما اولدیغی حالده « اسلامیت مانع ترقیدر» کبی براسنادمالم یکنه هدف اولمسی غریب دکلمیدر ؟

بواسنادات غیر محقه ، اوائلده متعصب اوروپانك اسلامیت علیهنده‌کی اغراض مخصوصه‌سی مقتضیاتندن یاخود احکام ومزایای دینیه‌مزه لایقیله عدم وقوف ایجاباتندن ایدیسه‌ده ، شمدیلرده ، مدت مدیده‌دنبری ، اسلامیتك بوتعلیم وتعلم خصوصنده‌کی احکامنده تجویز تراخی ایلیشمز ، دها طوغریسی تعصب جاهلانه سببیله ، مساعیٔ عالمانه‌لریله جهان مدنیته نیجه خدمات نافعه‌لری سبق ایدن اسلاف کرامه ، او علمای ذوی الاحترامه ، خیر الخلف اوله‌میوب ظلام جهل ونادانیده لاقیدانه ولاابالیانه پویان اوله‌رق ، ترقیات مدنیهٔ عصریه‌ده غربك مادوننده بولینشمز ، استاد ایکن شاکردبیله اوله‌میشمز درکه احوال ظاهره‌مزه عطف نظرله همان اسلامیت احکامنه انتقال ایدیورن اجانبده دینمز علیهنده بویله سؤ افکار حاصل ایلیور .

حالبوکه ، (الحکمة ضالة المؤمن حیث وجدها اخذها) منطوق منیفنجه هرمسلم ایچون ، نرده بولور ایسه بولسون ، کیمدن اولور ایسه اولسون ، معلومات لازمه ونافعه کسب وتحصیلنه مجبوریت قطعیه واردر . کسب وتحصیلی ایچون شرعاً ودیناً بودرجه تحریض وتحریص ایدلدیکمز علمدن مقصد - بعضلرینك ظنی وجهله - یالکز علوم دینیه‌دن عبارت اولمیوب ، علم لفظنك مدلول تامیله هرشیئه شامل اولدیغی قرأن عظیم الشانك یالکز امور اخرویه‌یی حاوی اولمیوب امور ووظائف دنیویه‌یی دخی محتوی اولمسی ، هیچ برشیئك او کتاب میندن خارج قالمامسیله مستدل ، وعلوم عالیه‌ده متبحر بندن اولان ذوات سالفه‌نك علوم آلیه‌ده دخی ید طولا صاحبی اولملریله مبرهندر .

اسلامیتده ، طلب علم خصوصنده‌کی اوامر الهیه ونبویه یالکز رجاله مختص اولمیوب بالاده ذکری سبق ایدن (طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة) حدیث شریفنده کورلدیکی وجهله نوع نسا حقنده‌دخی جاریدر ، نتکیم نسوان سالفه میاننده ، حلقهٔ تدریسلرنده رجالك بیله اثبات وجود ایده‌بیله‌جکلری درجه‌ده تحصیل علم وعرفان ایله تمیز ایلیانلر نادر اولمدیغندن دینمزك بوحکمی‌ده بالفعل ثابت ومتحققدر .

فاطمه فخر النسا

سکه‌لرك احوالی بیاننده‌در

سکه ماده‌سی اخذ واعطا سندلرینك واسطهٔ عادیهٔ انعقادیدر . سکه‌لرك ایکی نوع قیمتی اولوب بریسی کیفیت جنسیه‌لرندن ودیکری عیارلرینك مدار تعیین وتأمینی اولمق اوزره مضروب علیهالری اولان تمغاسندن حاصل ومتشعبدر . ابعد بعید اولان ازمان ماضیه‌ده ملل وامم بیننده وبالخاصه هند طرفنده بعض اصداف وافریقانك برچوق یرلرنده طوز وقدیماً یوراوده قوری بالق وحطب وباغ وبونلرك امثالی بعض حاصلاتی سکه‌لرك مثل ثمنی متضمن اوله‌رق اقچه یرینه استعمال اولنمقده ایدی . آنجق ارزاق وذخائرله اولان مداوله‌ٔ تجاریه مبادلاتی اخف السهوله برواسطه اولدیغی معلوم عالمیاندر . حالبوکه برآت صاحبی برجامه‌نك اشتراسی سوداسنه‌دوشرده آنك قیمتی لباس مطلوبك بهاسندن درت قات زیاده‌یه کلیر ویالکز کندوسی برلباسه محتاج بولنور ایسه مثل ثمنی متضمن برقیمت مقدره‌نك عدم وجودی تقدیرنده مار الذکر آت صاحبی معاملهٔ اشتراسنده غایت مضطرب بولنمق لازمکلور ، فقط آنی سکز یوزغروشه صاتدیغی صورتده ایکی یوز

غروشی لباسنه تخصیص ایله قصورینی سائر حوایج ضروریه‌سی ایچون حفظ ایده بیلور. ایشته بو احتیاج اوزرینه ملل موجوده اسباب مبادله‌نك استکمالی صورتلرینی آراشدیرمغه دوام ایدرك تجارت مالیه اصحابی صفات لازمه‌یی بالغاً مابلغ جامع اولان سکهٔ معدنیه‌نك ضربی وخارجه اخراجی لزومنی حس ایلدیلر. ذهب، فضه کبی معادن عزیزه حد ذاتنده ثمین وگرانبها اولوب جمیع حاصلات معدنیه اوزرینه ده هر برشیدن زیاده محفوظیت ومستوریت ومنقولیت ومقسومیته درکار اولان سهولتی ومدت دوام وبقاسنك عدم محدودیتی سببلریله مرجح کورلدی.

سکه بر مالدرکه قیمت مسماسی قیمت ذاتیه‌یه دائمی الموافقه دکلدر. آمریقا اقلیمی کشف اولندیغی وقتده سیم وزرك قدرواعتباری خیلیدن خیلی تنزل بولمش اولدیغندن سکه‌نك مقدار کثیری بر ملتك قوت مالیه‌سنه قطعا دلیل کافی اولمدیغی بدیهیدر. بو صورتله بر ملت کلیتله سکه صاحبی اولوبده سکه‌نك قابل الاستبدال اولان قدرو قیمتی تزاید ایدنجه عدد وکمیته قیاساً تنزله اوغرامسی طبیعی اولور. سکه‌لرك قدر واعتباری مشاهده اولنه‌کلدیکی وجه اوزره قابل التبدل اولوب بر مملکتك اسباب استبدالیه‌سی زیاده‌لندیکی وقتده سکه‌لرك دخی اولکیدن زیاده مطلوب اولمسی حسیله مرتبهٔ قدر واعتباری مترقی و بالعکس بر مملکتك تزاید عدد نفوسی درکار واراضیسنك احسنیت وفلاحتی سببیله حاصلاتك توافر واستبدالی وسرعت خرج وابذالی آشکار اولدیغی حالده سکه‌لرك درجهٔ قدر وقیمتی مشرف تدنی اولمقده‌در. سکه‌لره ضرب اولنان میری تمغاسی صحت عیارینك مصدق اولوب بر سکه پاره‌سی تمغای مذکور سببیله مساوی الوزن والعیار بر کلچه‌دن دائما کثیر القیمتدر.

بر تاریخدنبرو نقد مقامنده اوله‌رق پولیچه کاغدی ویا بانقه تمسکی واقچه قائمه‌سی نامیله مسمی اوله‌رق نقد سکه‌یه بدل اوله کلمشدر پولیچه کاغدلری ده هم سند وهمده نقد مقامنده‌در. اشراف وکبرانك واهالیٔ بلاد وقرانك وتجارتله اشتغال ایلیانلرك عندنده تسهیل مبادلات ومعاملاته واسطه اولمق فکریله بین التجار تعاطی اولنور. فرضا استانبول شهرنده بولنان تاجرك شهرمذکورده دیکر برتاجره اوچ بیك غروش بورجی اولور، طرفینك موافقتیله مدیون دینی مثلا ازمیرده بولنان بر آلاجقلیسنه حواله ایدرك سندینی آنك اوزرینه جیرو ایدر، ویا بر پولیچه کاغدی ویرر. ایشته بو صورتله اوراق نقدیه واسطه‌سیله بر شهردن شهر آخره ارسال نقده حاجت قالمیه‌رق ایکیسنك دخی مصلحتی بر حسن نتیجه‌یه مقارن اولوب کرك تجار طائفه‌سی وکرك ملل وامم استعمال سکه‌یه محتاج اولمیه‌رق اولوجهله ایفای دینلرینه مقتدر اولمقده‌درلر. بانقه سنداتی عقیب ابرازده حاملنه ادا اولنه‌کلدیکندن اعتماده شایان مهم بر قیمت اعتباریه‌لری اولوب تداول ایله کلیاً وارستهٔ تعامل اولمقده ولدی الحاجه آنیده سکه‌یه امکان تبدیلی مقرر وحسب الاقتضا نقده ترجیح اولنه‌جق مرتبه‌ده سهولت نقل واستبدالی میسر اولمسیله نقد مقامنده بین الناس آلنوب ویرلمکده‌در. اقچه قائمه‌سی دخی محضا اسماً واعتبارا نقدك یرینی طوتمسی حسیله سکه مقامنده بر واسطهٔ استبدالدر دیه‌رك ختم گفتار ایلرم

وکلای دعاویدن خطاط زاده
اسماعیل

محاضره

حضار :

« محبتی افندی، کلامی بك، نشوه چلبی، خواجه قلندر، درویش نیازی »

* *

نشوه چلبی — قرق بر تاریخندن اول استانبولده بر بزم عرفان وارمش. شانی زاده ایله تفسیر مواکب صاحبی فرخ افندی بو بزمك رکن رکینی ایمش.

بونلر، مراجعت ایدن هوسکاران معارفه تعلیم علوم وفنونده ایدرلرمش. اکثریا مشاهیر فلاسفهٔ عثمانیه‌دن کدخدازاده عارف افندی‌ده بو مجلسده بولنورمش. فلسفیات و ادبیاته دائر پك چوق مباحث لطیفه بسط وتمهید ایدیلیرمش.

بر هفته، مصارع برجسته بولمق اوزره قرار ویرلمش. ایرتسی هفته هرکس انتخاب ایتدیکی مصارعی اورته‌یه قویمش. بونلردن شیخ مصطفی نامنده بر شاعرك :

« بوکون شادم که یار آغلار بنمچون »

مصراعی هپسنه ترجیح ایدلمش.

بزده کله‌جك هفته مصاحبه‌مزی بو یولده یوروتسه‌ك اولمازمی ؟

درویش نیازی — پك کوزل اولور.

کلامی بك — بر هفته ظرفنده خیلی مصارع برجسته انتخاب ایدیله‌بیله‌جکندن ظن ایدرم که طوپلانه‌جق مصارعك ایچنده :

« بوکون شادم که یار آغلار بنمچون »

مصراعنی هیچ حکمنده براقه‌جق پارچه‌لر بولنه‌جقدر.

خواجه قلندر — بونی کله‌جك مصاحبه‌یه براقسه‌قده بو اقشام یوروتسه‌ك اولمازمی ؟

درویش نیازی — بو اقشام نصل یوریدیله‌بیلیر؟

خواجه قلندر — نصل اوله‌جق، هرکس حافظه‌سنده اولان مصارعی - ایی، کوتی - اورته‌یه قور. بکنیلنلر بر دفتره قید اولنور. بکنلمینلر، انتقادات لازمه‌سیله منتجنه رد ایدیلیر.

صحبتی افندی — اوت، اوت! بویله اولمسی پك مناسبدر. الحمد لله هپمزك ازبرنده [زینة المجالس]ك ایکی اوچ مثلی اوله‌جق قدر اشعار واردر. بونلردن خاطره کله‌بیلنلری میدانه قونه‌جق اولورسه ایش اولور بیتر.

کلامی بك — اویله ایسه بو خصوص یالکز مصراعه حصر ایدلمسون. بیته، قطعه‌یه، رباعی‌یه‌ده شامل اولسون.

خواجه قلندر — هرکس منتخبی اولان پارچه‌لری میدانه قویه‌جق اولورسه بویله برایکی مصاحبه‌ده بیتمز، ایش اوزار. فقیره قالیرسه هر بریمز، الك منتخبمز اولان آثاردن بر پارچه‌یی میدانه قویسه‌ق دها خوش اولور.

نشوه چلبی — بو صورت پك مناسب. ایشته بنده کزك حافظه‌می تزیین ایدن اشعاردن الك زیاده بکندیکم معلم مرحومك شو غزلیدر:

« غزل »

قلبم زمین عشق، سرم آسمانیدر
آهم آنك سحاب صواعق فشانیدر
ای عشق بیلدیکك کبی یاق ییق درونمی
برکیمسه‌سز بلازده‌نك خانمانیدر
نور جمالدن متلاشی اولنجه دل
دوشسه‌م زمینه چوقمی؟ تجلی زمانیدر
تبدیل مسلك ایتدیره‌مز ابتلا بکا

کوکلم ثبات عرصه‌سنك قهرمانیدر
عالملر ایتدم آنده تماشا زمان زمان
ناجی فضای سینه جهانلر جهانیدر

صحبتی افندی — غرامیاته دائر نشائد جیده ایچنده بو غزلی پك سورم، هله :

ای عشق بیلدیکك کبی یاق ییق درونمی
برکیمسه‌سز بلازده‌نك خانمانیدر

بیت عاشقانه‌سی روح فضولی‌یی رقصان ایده‌جك درجه‌ده مؤثردر.

خواجه قلندر — بو غزلك اسباب مکملیتندن بریسی‌ده وزنیدر. مرحوم، شعرك هر وادیسنده ادارهٔ خامه‌یه مقتدر، بر استاد معالی مأثر ایدی.

صحبتی افندی — اوت، شاعر سویلیه‌جکی شعرك زمیننه کوره بر وزن انتخاب ایتملیدرکه مکمل اولسون. شو غزله بو وزن پك موافقدر. بو غزل باشقه بر وزن ایله تنظیم ایدلمش اولایدی، بو قدر مؤثر اولمازدی ظن ایدرم.

خواجه قلندر — شبهه‌می وار؟ ایشته استادلق بویله یرلرده بللی اولور. بر شعرك وزنی مؤداسیله هم آواز اولمازسه، اظهار جلالت موقعنده الفاظ رقیقه، ابراز نزاکت مقامنده کلمات جزیله استعمالی قدر مناسبتسز دوشر. مع مافیه بعض وزنلر واردرکه آنلر ایله هم حزن آور، هم‌ده شوق بخش شعرلر سویلنه‌بیلیر. شوده ذکره شایاندرکه [لیلی مجنون] منظومه‌سی کبی حکایه‌لر، مثلا وجدیك :

هوا خوش، هر طرف کلزار، بلبل زار کل خندان
بو اسباب جنونی سیرایدن دیوانه اولمازمی

بیتنك وزنده سویله‌مز، سویلنه‌بیلسه‌ده کوزل اولماز.

کلامی بك — بنده‌کز جناب فضولینك :

صبح صالوب ماه رخکدن نقاب
چیق که تماشایه چیقه آفتاب
مست چیقوب صالمه نظر هر یکا
کورمه روا کیم اوله عالم خراب
کسمه نظر جانب عشاقدن
نالهٔ دلسوزدن ایت اجتناب
کیجه‌لر انجم صایارم صبحه دك
ای شب هجرك بکا یوم الحساب
صالدی آیاقدن غم عالم بنی
ویر بکا غم دفعنه ساقی شراب
رحم قیل افتاده‌لرك حالنه
هیچ کرکمزمی سکا بر ثواب
یار سئوال ایتسه که حالك نه‌در
خسته فضولی نه ویررسك جواب

غزل عاشقانه‌سنك وزنی پك سورم.

درویش نیازی — بو وزن بنم ده خوشمه کیدر.

نشوه چلبی — بحر سریعدن : [مفتعلن مفتعلن فاعلات] وزنی حقیقهٔ آهنکلیدر. بوندن صفایاب اولمیه‌جق بر صاحب طبیعت تصور اولنه‌ماز. کلامی بك غزلی اوقورکن رقص ایده‌جکم کلدی.

صحبتی افندی — لسان الغیب بیلمم نه‌دن بو وزن ایله نغمه سرا اولمامش. اورند سخن آفرینك :

رندیٔ حافظ نه کناهیست صعب
باکرم پادشه عیب پوش

مقطعلی غزلندن بشقه بو وزنده بر شعرینه تصادف ایتدیکمی درخاطر ایده‌میورم.

خواجه قلندر — لسان الغیبك بو وزنده باشقه غزلی یوقدر. او شاعر الهامپرورك اکثر اشعاری [بحر رمل، بحر مجتث، بحر مضارع، بحر هزج]دندر.

نشوه چلبی — سوزی وزنه نیچون انتقال ایتدیردك، بحثمز، حافظه‌یی تزیین ایدن اشعاردن معلم مرحومك :

قلبم زمین عشق، سرم آسمانیدر
آهم آنك سحاب صواعق فشانیدر

مطلعلی غزلنه دائر ایدی. بحثی بویله دکشدیره‌جك اولورسه‌ق ایشك ایچندن چیقه‌میز.

خواجه قلندر — حسن انتخابکزه دیه‌جك یوق. سوزلریله :

بر سانحه‌نك اولمسی حقیله مبجل
اولمقله اولور سبك ومؤداسی مکمل

دستورینه موافق صورتده تنظیم ایدلملیدرکه آرایش حافظهٔ انام اوله‌بیلسون. لفظ ومعناسی مکمل اولمیان سوزه کیم قولاق ویرر؟ هرکس یا - موافق شیوه اولمسه‌ده - فضولینك :

حاصلی برق حوادثدن مروت داغیدر
مسندم کوی ملامتده فنا طوپراغیدر
زار کوکلم تنده زندان بلا طوتساغیدر

§

دور جوردن تن وجانمده راحت قالمدی
صورت حالمده آثار فراغت قالمدی
محنت وغم چکمکه من بعد طاقت قالمدی

§

کور فضولینك رخ زردنده اشك آلنی
پردهٔ ادبار طوتمش صورت اقبالنی
دردمندکدر عنایتلر ایدوب صور حالنی

مربعی ایله :

آه ایلدیکم سرو خرامانك ایچوندر
قان آغلادیغم غنچهٔ خندانك ایچوندر
سرکشته‌لکم کاکل مسکینك اوجندن
آشفته‌لکم زلف پریشانك ایچوندر
بیمار تنم نرکس مستك المندن
خونین جکرم لعل در افشانك ایچوندر
جان ویر کوکل اول غمزه‌یه کیم بونجه زماندر
جان ایچره سنی صاقلادیغم آنك ایچوندر
واعظ بزه‌دون، دوزخی وصف ایتدی فضولی
اول وصف سنك کلبهٔ احزانك ایچوندر

غزلی کبی عاشقانه ویا معلمك :

کوکلم لیال فرقتك
بیدار یار بخوانیدر
فکر ایتدیکم بر آفتك
دیدار نور افشانیدر
عکس ایتدی بیك واحسرتا
طاغلرله چیقدم آشنا
هر طاغده‌کی عکس صدا
افغانمك افغانیدر
بیهوده دوشمش یاره دل
دلبرده سنك خاره دل
چوقدن بری بیچاره دل
نالندهٔ هجرانیدر
اولمقده‌در دامنفشان
فیض حقیقتدن نشان
لبریز فریاد اولمیان
یارب کیمك وجدانیدر

مسمطی ایله :

التفات ایلر الـٰهیونه کاهی کوزلرك
بن دخی آنلردنم کورسون الـٰهی کوزلرك
برنکاه ایت قالمسون تعریفه حاجت حالمی
کوکلمك آکلار خفایاسن کاهی کوزلرك
بر باقشده حقی اوکرتدك نظر اربابنه
کیمدن اوکرنمش بو لاهوتی نکاهی کوزلرك
کوزلرك بر لحظه کوکلمدن تباعد ایلمز
کوز کوز ایتمشدر دل سوداپناهی کوزلرك
نور چشمم! باق نه عالی عاشق ایتدك انتخاب
کشتهٔ مژکانکم اولسون مباهی کوزلرك

غزلی کبی استادانه اشعار عالیه‌یی اوقویوب دیکلیورلر.

درویش نیازی — مساعده بیوررسه‌کز بنده‌کزده الك منتخبم اولان شعری اوقویه‌یم.

حضار — های های :

درویش نیازی —

نه احتیاج که ساقی ویره شراب سکا
که اوز پیاله‌سنی ویردی آفتاب سکا
شراب لعل ایچون دوکمه آبرو، زنهار
که دمبدم لب لعلن ویرر شراب سکا
شرابدن نه عجب اولمسه‌ك اکر سرخوش

بو طوزلو لبلر ايله نيلسون شراب سكا
قاچار عنانى الندن شكوه حسنكدن
اكر سپهر برين اولسه هم ركاب سكا
سنك صحيفهٔ حسنك كلام صائبدر
كه داغ عيب اولور خال انتخاب سكا

غزلى ده بنده كزك حافظه‌مى تزيين ايدن اشعار منتخبه دندر .

كلامى بك — بونك ناظمى كيم؟

درويش نيازى — كيم اوله‌جق :

آه اكر مستى نمودى هر حرامى چون شراب
آن زمان معلوم كردد درجهان هشيار كيست

بيت مشهورينك ناظمى اولان صائب تبريزيدر.

كلامى بك — عجائب ! صائبك تركجه شعرى وارمى ؟

درويش نيازى — واردريا .

نشوه چلبى — صائبك فارسى اشعارنده كى مضامين لطيفه نظر دقته النيرسه نيازينك صائب نامنه اوقوديغى شو غزل اوسخنورك اولمديغنه حكم ايدلمك لازم كلير.

صحبتى افندى —

شرابدن نه عجب اولمسه‌ك اكر سرخوش
يو طوزلو لبلر ايله نيلسون شراب سكا

بيتى بين الادبا صائبك اولمق اوزره زبانزددر.

نشوه چلبى — طوزسز دكلمى ؟

صحبتى افندى — البته.

كلامى بك — بزم شاعرلركده فارسى شعرلرى بويله بى نمكدر. ازجمله نابينك فارسى برديوانچه‌سى واردر. بونده‌كى اشعارك اكثرى :

كوش ايتمسون اويله سوز قولاقلر
آلوده‌سى اولمسون طوداقلر

بيتنك ماصدقيدر.

ايشته مثال اوله‌رق نابينك فارسى ديوانچه‌سندن شو غزلى نقل ايدييورم :

شود زعكس لبت درپياله آب لذيذ
زبستهٔ نمكين درقدح شراب لذيذ
اكرچه سرد نمايد بمحفل جهلا
ولى بمجلس عرفان شود كتاب لذيذ
دماغ زهر خوش چشيده ميداند
كه آيد از لب جان چه سان عتاب لذيذ
به پيش تنك مزاجان اكرچه بس تلخست
اكر قند بمجلس شود جواب لذيذ
حرير خامهٔ نابى سرايتش كرده‌ست
اكر بكوش رشد نفحهٔ رباب لذيذ

نصل بولديكز، الله ايچون سويليك. اوقونور شيمى؟ فارسى؟ ايله برآز الفتى اولان برترك بيله بونى بكنمز، نره‌ده قالدى كه اهل لسان.

صائبك‌ده تركجه برديوانچه‌سى واردر. نيازينك اوقوديغى غزل اوديوانچه‌نك فاتحه‌سيدر. آنده :

اويله كيم صائب غم ويران طوتوبدر چوره‌مى
سير كل ممكن دكل آچسون طوتلمش كوكلى

مقطعى كبى فضوليانه دينه‌بيله‌جك بيتلره تصادف اولنه‌بيلير .

نابينك فارسى ديوانچه‌سنده ايسه صائبانه بربيته تصادف اولنه‌ماز.

نشوه چلبى — عثمانليلرده شيوهٔ بلغاى اعجامه موافق شعر سويلمش كيمسه يوقمى ؟

خواجه قلندر — نصل يوق :

بهر جمعيت دلهاست پريشانىٔ ما

مصراع برجسته‌سنك ناظمى اولان ياوز سلطان سليم عليه رحمة الملك الكريم حضرتلرى فارسى شعر سويلمكده سخنسرايان اعجامك بعضيسنه بيله تفوق ايتمشدر. شيخك [بارقه] سنى بو بابده‌كى دعوامه دليل اوله‌رق كوستريرم

نفى‌ده بو ميدانك شهسوارلرندندر. اومرد نادره‌كو فارسيده‌ده همان تركه‌ده اولديغى قدر براهميتى حائزدر .

صحبتى افندى — شهزاده جمى اونوتديكز . اوده فارسى شعر سويلمكده برنجيلردن معدوددر.

خواجه قلندر — اوت اويله‌در :

كه مى كذشت كه بوى بهار مى آيد
زلاله‌زار مكر كلعذار مى آيد
دلم زروضهٔ كويت فغان كنان برسيد
چو مرغ زاركه از مرغزار مى آيد
چه باك بهر كلت بلبلان اكر ميرمرند
هزار اكر برود صدهزار مى آيد
چو بيدلى كه زداغش نشانه بردل نيست
زقبر روز جزا شرمسار مى آيد

نشيده‌سنى تقدير ايتميه‌جك برسخن شناسك وجودينه امكان ويره‌مم .

درويش نيازى — بو غزله حافظانه ديه‌جكم كليور.

صحبتى افندى — تورقه، ديى وير.

نشوه چلبى — عونى بك مرحومك‌ده كوزل فارسى شعرلرى واردر.

صحبتى افندى — اوت، اواستاد سخنك تركجه اشعارى كبى فارسى آثارى ده كوزلدر. جناب معلمك : [تركلرده نفعيدن صكره الك كوزل فارسى شعر سويلين عونى بك مرحومدر] ديديكى پك طوغريدر. تركجه ديوان مطبوعنده :

آنم كه زحيرت نتوان كفت كه اينم
يك حرف بخوانى مكر ازلوح جبينم

مطلعلى برقصيدهٔ نقيه‌سى واردركه عرفيانه دينمكه شايسته‌در.

نشوه چلبى — مرحومك فارسى اشعارى تركجه ديوان مطبوعنك همان نصفنه قريبدر.

صحبتى افندى — تركجه اشعارى ده ديوان مطبوعندن عبارت دكلدر، براوقدر دها واردر.

كلامى بك — سوزى ينه چيغرندن چيقارديكز، نيازى نصل اولوب‌ده صائبك بو غزلنى منتخبمدر ديه ميدانه قوييور!

درويش نيازى — بنده كزك اوغزلى ميدانه سورشم، مصاحبه‌يى مقصده ارجاع ايچون ايدى. يوقسه بنم الك منتخبم شيخ غالبك :

سلطان رسل شاه ممجدسك افندم
بى چاره‌لره دولت سرمدسك افندم
ديوان الهيده سرآمدسك افندم
منشور لعمركله مؤيدسك افندم
سن احمد و محمود و محمدسك افندم
حقدن بزه سلطان مؤيدسك افندم

تابشده ارواح مجرد كهركدر
مالشكه رخسار ملك خاك دركدر
آيينهٔ ديدار تجلى نظركدر
بوبكر عمر عثمان على يارلركدر
سن احمد و محمود و محمدسك افندم
حقدن بزه سلطان مؤيدسك افندم

خطبه‌ك اوقونور منبر اقليم بقاده
حكمك طوتيلور محكمهٔ روز جزاده
كلبانك قدومك چكيلير عرش خداده
اسماى شريفه‌ك آكيلير ارض وسماده
سن احمد و محمود و محمدسك افندم
حقدن بزه سلطان مؤيدسك افندم

بى چاره‌در امتلرك عصيانه باقمه
دست رد اوروب حسرت ايله دوزخه قاقمه
رحم ايله امان آتش هجرانكه ياقمه
ازجمله قولك غالب پرجرمى براقمه
سن احمد و محمود و محمدسك افندم
حقدن بزه سلطان مؤيدسك افندم

نعت محمديسيدر .

خواجه قلندر — لوحش الله.

صحبتى افندى — بعض عرفا بو نعت شريف، جناب غالبك سبب مغفرتى اولور ديورلر .

خواجه قلندر — شبهه‌مى وار؟

نشوه چلبى — جامينك‌ده شو نعت شريفى پك خوش دكلميدر؟

لى حبيب عربى مدنى قرشى
كه بود دردو غمش مايهٔ شادى وخوشى

فهم رازش نكنم اوعربى من عجمى
لاف مهرش چه زنم اوقرشى من حبشى
ذره وارم بهوادارىٔ او رقص كنان
تاشد اوشهرهٔ آفاق بخورشيد وشى
كرچه صد مرحله دورست ز پيش نظرم
وجهه فى نظرى كل غداة وعشى
صفت بادهٔ عشقش زمن مست مپرس
ذوق اين مى نشناسى بخدا تانچشى
مصلحت نيست مرا سيرازان آب حيات
ضاعف الله به كل زمان عطشى
جامى ارباب وفا جزره عشقش نروند
سرمبادت كرازين راه قدم بازكشى

صحبتى افندى — حقيقةً جامينك بو نعت شريفى پك خوشدر. حجرهٔ فقيرانه‌مده يالكز قالديغم زمانلر بو نعت شريفى صوت بلند ايله انشاد ايدرك سرشك افشان استشفاع اولورم.

خواجه قلندر — بو مثللو نعوت شريفه‌يى انشاد و استماع ايدن مؤمن مستشفعك بيت قلبى انوار شوق و محبتله طولار. اوف ! تعريفندن عاجز اولديغم بوذوقى اقلام عرفاده بحق تصوير ايده‌مز .

درويش نيازى — اوت ! بونلرى حين انشاد واستماعده متجلى اولان، ذوق مستشفعانه تصوير ايديله‌مز .

خواجه قلندر — اوشفيع حكيمك ذوق محبتيله يوكسلوب كيدن احساسات مؤمنانه تعريفه صيغرمى، تصويره كليرمى؟ ينه قلبم قالبمه صيغمامغه باشلادى. مساعده ايدك بنده شيخك شو نعت شريفنى اوقويه‌يم :

(نعت شريف)

نور اعظمسك حبيب اللهدر عنوان سكا
غبطه ايلر پرتو رخشان حسن و آن سكا
يوكسلير كوكلم دوشوندكجه علو مشربك
بكزه‌مز رفعتده دوران ايچره برانسان سكا
قيلدى استيلا بتون دنيايى فيض اقدسك
عرض شكران ايلمزمى عالم عرفان سكا
قلب پاكك تابناككدر تجليكاه حق
باشقه برهان ايستمز حجت يترقرآن سكا
جان چيقار چيقماز ينه دلدن ودادك برزمان
ايتدى هر ذره‌م خلوص قلب ايله ايمان سكا

❀

[خواجه قلندر، شو نعت شريفى بر اهنك جذبه‌دارانه ايله انشاد ايدوب مستمعينى غشى ايلد. يكندن يارم ساعت قدر شق شفه‌يه كيمسه مقتدر اوله‌مدى . بونلرى ، اوشاغك سرمكه باشلاديغى نماز سجاده‌لرينك حشرديسى صحوه كتيردى . بعدالصلاة محاضره‌يه ينه بروجه آتى شروع اولندى .]

درويش نيازى — محاضره‌نك زمينى دكشديره‌لمى ؟

كلامى بك — فنا اولماز.

نشوه چلبى — اوت. بونك اوزرينه منتخبمدر ديه رندانه برغزل، شاعرانه برمنظومه اوقونه‌ماز.

خواجه قلندر — يو... بو اوله‌ماز، شعرك رندانه‌سى ده اوقونور، شاعرانه‌سى ده. سوز بر زمين اوزره يوريديلورسه مجلسه كلال ويرر. صحبتى ده، كلامى ده منتخبلرى اولان اشعاردن برر دانه‌سنى ميدان مناظره‌يه وضع ايتمليدرلر. (كلامى‌يه توجه ايدرك) هادى باقه‌يم ميرم ! سنك منتخبك اولان شعر، هانكيسيدر؟

كلامى بك — بنده كزك منتخبم:

هنر اقران ايچنده هر جهتدن فائق اولمقدر

مصراعيدر .

نشوه چلبى — بو مصراعك قائلى كيم؟

كلامى بك — كيم اوله‌جق :

زاهده محراب مسجد عارفه ابروى يار
جلوه كردر پرتو نورخدا هر كوشه‌دن

بيتنك ناظمى اولان « نوعى » در.

صحبتى افندى — قائلى كيم اولورسه اولسون كوزل سوز. اويله‌يا هنر تعليم وتعلمده، عبادت واستقامتده اقرانه فائق اولمقدر.

خواجه قلندر — سخاوتى اونوتديكز. اخلاق فاضله‌نك الك برنجيلرندن معدود اولان بو خلق جميل هر جهتله سزاوار تبجيلدر.

برحكيمدن : [هنرلرى اورتن عيب، عيبلرى اورتن هنر نه‌در ؟] ديه سؤال ايتمشلر، اوده : [هنرلرى اورتن عيب ، بخلدر . عيبلرى اورتن هنرده سخادر؟] ديه جواب ويرمش. پك طوغرى دكلمى ؟

صحبتى افندى — فضيلت سخا تعداد اولنميه‌جق قدرچوقدر. ازجمله بريسى‌ده [كرمندن مستفيد اولميانده سخى يى سور.] مثلا مغربده بولنان خلق، مشرقده‌كى جوامرده محبت ايدر. كريمك دنياده مكافاتى نامنك تابقيام ، آرايش السنهٔ انام اولمسيدر. حاتم طائى وفات ايده‌لى اون درت عصره قريب بر زمان مرور ايتديكى حالده الآن نامى حرمتله ياد اولنور.

بر كتابده كورمش ايدم : [حاتم طائى وفات ايدر. جنازه‌سنى بر محله دفن ايدرلر، خيلى زمان صكره برعظيم ياغمور ياغار. حاتمك قبرى مرسيله پك يقين اولديغندن ييقلمغه آز برشى قالير. اوغلى پدرينك نعشنى بويله برآفت وقوعنده ضرر ايرشميه‌جك بر محله نقل ايتمك ايستر. قبرى قازارلر. خلق، حاتمك صاغ الندن بشقه جمله اعضا واجزاسنك طعمهٔ دندان تراب اولديغنى كوروب فوق العاده تعجب ايدرلر. بونلرك تعجبنه نكران اولان برحكيم سوزه باشلايوب ديركه :

اى انسانلر! نه تعجب ايدييورسكز؟ حاتم ، بو ال ايله محتاجينه پك چوق پاره ويرمش ايدى. بونك سلامتده قالمسنك حكمتى فتوته آلت اولمسيدر.

نشوه چلبى — حاتمك قيزينك‌ده جانسپارانه بر مروتى واردر. اكر ديكلرسه‌كز عرض ايده‌يم.

خواجه قلندر — نيچون ديكله‌ميز. سوز اخلاقه دائر اولورده دلتشنكان ادب ومعرفت ايچون ديكله‌مامك قابل اولورمى؟ بيورك .

نشوه چلبى — زمان سعادتده قبيلهٔ طى ، منشور ايمانى قبول ايتمدكلرندن اوزرلرينه عسكر كونديريلير. قبيله خلقندن بر طاقمى اسير ايدرلر. قيد اسارته كرفتار اولانلردن برقيز :

« مسلمانلر! بن حاتمك قيزى يم. نامى جهانى طوتان حاتمكز يالواركده بنى آزاد ايتسون. » يوللو بر رجاده بولنور.

بو قيزى حضور پيغمبرى‌يه كتيررلر. « اى ذات محترم ! بنم پدرم اهل كرمدن ايدى . لطف ايدك ، سزده بنى آزاد ايليك .» ديه يالوارمغه باشلار قيزك درحال قيد اسارتدن قورتلمسى ايچون فرمان پيغمبرى صادر اولور.

قيز، يارانك زنجير اسارتده ايكله‌مكده اولدقلرينى كورنجه آغلامغه باشلايوب ديركه :

— امان بنى ده باغلايك. يارانم بويله قيد اسارتده ايكن يالكز بنم آزاده سر اولمقلغمى موافق آيين مروت كورميورم.

بو سوز حضرت نبى كريمك سمع رسالتپناهيلرينه واصل اولمغله اسرانك كافه‌سنى همان عفو ايدر.

خواجه قلندر — كوريليوريا، برسخينك اولادكدن صكره‌ده اولادينه فائده‌سى طوقنيور. اكلاشيليوريا، برجوانمرد ـ عاجزه برقيزده اولسه ـ قبيله‌سنك سبب سلامتى اوليور.

درويش نيازى — ايشته كريمك قيزى ده بويله كريم اولور.

صحبتى افندى — البته ... شايان عبرت مواددندركه بر عائله‌ده، برقبيله‌ده ، حتى بر قومده اخلاق فاضله ورديئه‌دن بريويا برقاچى پك زياده مشاهده اولنور. مثلا عائله كوريلوركه غيرت وفتوت كنديلرينه طبيعت ثانيه اولمش . قبيله بولنوركه جكركاهنى آتش حرص وعداوت استيلا ايلمش.

بوادعامه شاهدمى ايستيورسكز؟ ايشته اخلاق فاضله‌دن عثمانليلرده الك زياده تجلى ايلين جوهر شجاعت ايله نور سخاوتدر. بونى اغيارده تسليم ايدر.

خواجه قلندر — بتون اخلاق فاضله‌نك جلوه‌كاه كمالى اولمق اوزره يوز بيكلرجه عثمانلى كوستريله‌بيلير.

صحبتى افندى — تعداده حاجت وارمى ؟

نشوه چلبى — ذاتاً اخلاق فاضله‌نك كافه‌سيله متحلق اولميانلره وباخصوص شجاعت وسخاوتله متصف بولنميانلره عثمانلى عنوان مبجلى ويرلمزكه.

كلامى بك — بو بحث اوزون كيدر. بويله بش اون محاضره‌ده بيتمز. سجاياى عثمانيه‌يى كرك كبى

بسط ایتمك ایچون جلدلر طولوسی یازی یازملی.

درویش نیازی — ساعت آلتی‌یی کچیور.

نشوه چلبی — او... وقت کچمش.

خواجه قلندر — محبی‌ده اك بکندیکی شعری اوقوسون‌ده طاغیله‌لم.

محبی افندی — دها یاریم ساعت قدر محبت ایده‌بیلیرز.

خواجه قلندر — بن صباح ارکنجه قالقه‌جغم. دها زیاده اوطوره‌مم . ایسترلرسه بو افندیلر اوطورسونلر .

حضار — یوق... آرتق بزده اوطوره‌میز. منتخبك اولان شعری اوقوده طاغیله‌لم.

محبی افندی — فقیرك ده اك منتخبم اولان شعر، قائلنی درخاطر ایده‌مدیکم :

شرف مرد بجودست و کرامت بسجود
هرکه این هر دو ندارد عدمش به ز وجود

بیتیدر .

خواجه قلندر — نه کوزل بیت ! لفظی‌ده معناسی‌ده شایستهٔ تقدیر.

شیخ وصفی

برادیب ایله برتنبلك محاوره‌سی

تنبل — بیلمم نه ایله وقت کچیره‌یم ! او قدر کزیورم، اویویورم‌ده ینه وقت کچمیور. کونلر، کیجه‌لرك بردرلو نهایتی کلمیورکه بریل قدر اوزون.

ادیب — غریب... وقتی کچمیور، دیدیکز؟ حیف که وقت، پك چابوق کچر. یوقسه آنك سرعت کذراتی آرزو ایتمك ، هیچ برانسانك صفت انسانیه‌سنه یاقشماز.

عقل کبی مواهب قدرتك اك قیمتلیسی اولان برقوهٔ مدرکه‌یی سوء استعمال ایتمك، هانکی برانسان کامله کوره موافق انسانیت کورولور؟

عقل دییورکه وقت حیاتدر. حیاتی اضاعه، هانکی برعاقلك کاریدر؟

وقت نقددر دیرلر. فقط نقد، وقتله تحصیل ایدلدیکی حالده ؛ وقت، نقدله تحصیل ایدیله‌من . بناءً علیه شو تشبیه‌لده وقتك درجهٔ قیمتی تقدیر اولنه‌ماز. حال بویله ایکن وقتی، دها طوغریسی حیاتی افنایه چالیشان آدملرك ، شو حرکت غریبه‌لرندن طولایی نه‌قدر تأسف ایدلسه آزدر.

سعی، خزینهٔ حیات... سعی، برمسیره‌گاه فرحفزادر .

انسان، سعی ایله یاشار... سعی ایله اکلنیر.

سز برصاحب علم ومعرفته ضوریکز ! سزه وقتك کچمدیکندن دکل ، سرعت کذرانندن طولایی شکایت ایلر. چونکه او آدم، وقتی بوش کچیرمزکه وقتنك کچمدیکندن طولایی شکایت ایتسون . او دائما چالیشیر، دائما استفاده ایدر.

شو کوچك کتبخانه‌یی کورویورسکز یا؟ ایشته بوراسی بم برتنزه‌گاهمدر. بوتنزه‌گاه :

نسیم خلدی وزد مکر زجو یبارها
که بوی مشك می دهدهوای مرغزارها
فراز خاك وخشتها دمیده سبز کشتها
چه کشتها بهشتها نه‌ده نه‌صد هزارها
زخاك رسته لالها چوبسدین پیالها
ز برك لاله ژالها چودر شفق ستارها
فکنده اند همهمه کشیده‌اند زمزمه
بشاخسروین همه چه کبکها چه‌سارها

بیتلرینك ماصدق اولان نوبهار قدر روحپروردر.

هرنه‌زمان، او لطافت علمیه ایله نظر ربا اولان فردوس معرفته کیرسه‌م ؛ کوکلم، انوار مسرتله دونانیر. فکرم ، عرش اعلای حقیقته صعود ایدیلر.

مثلا: سایه‌سی لطیف برصورتده زمینه صالمش اولان برکلبنه طوغری کیدرم. باقه‌رم‌که، برادیب عالی قدرت فیاض ازلینك طبیعته بخش ایتدیکی یشیل چنلردن مصنوع، برکرسیٔ نصیحته اوطورمش.. شو:

« برعاطل ، دها شبابنده اختیارلر. چونکه ایشسز کچن زمانك دقیقه‌سی ساعتدن اوزوندر.

امکسز اکلنجه، طوزسز طعامه بکزر.

انسان، کندی سعیله یشاملیدرکه زمانك قیمتی بیلسون، حیاتك لذتی طویسون.

حقیقت ! انسان فانی اولدیغی حالده ینه حیات ابدیه‌یه مظهر اوله‌جق کبی چالشملیدر. یوقسه هرکس سعینی مدت حیاتی نسبتیله تحدید ایدرسه عمری دائمی اولان انسانیت ، فنا بولور.

هیچ بر ثروتی متصرف اولی کتم عدمدن برابر کتیرمامشدر. دنیاده مال اطلاق اولنور نه وارایسه اقدام ایله طوپلانیر، سعی ایله وجوده کلیر.

آسایش حقیقینك کثرتی ، دائما مشاق سعیك کثرتیله متناسب اوله‌کلمشدر. » حکمتلرینی اوقویور. دیکلر، متنصح اولورم.

براز دها ایلری کیدرم . باقه‌رم که : عکس انوار خورشید ایله التماع ایدن برکل ژاله‌دار اوزرنده روح پرفتوح معلم، اجنحه‌پیما اولمش :

باقیك باغده فواره‌یه دلداره باقك
طالمیك کوثره فردوسده دیداره باقك
روی رخشانیدر آینهٔ اسرار الله
نی حقیین ایدن آینهٔ اسراره باقك
حسن وعشق ایتدی کمال اوزره تجلی بزده
کوره‌جك کوزوارایسه بر بکا بر یاره باقك

§

اوجدقجه خیال یار کوزده
آرامه بولوب مدار سوزده
شهدانهٔ دیدهٔ ترمله
مشغول اولورم کبوترمله

❀

سیر ایله شو کردن بلندی
سومزمی کوکل ، بوشهلوندی

❀

تو یلرده باقك شو انتظامه
شایسته دکلمی ابتلامه
توزلق ایله توز مشارك اولمش
پوشیدهٔ پای نازك اولمش
فیضیله طبیعتك طونانمش
هر برتویی نور ایله بویانمش
صباغنه صد هزار تحسین
الله ! نه‌در بونور رنکین

§

ای سود قوزیسی نه‌در بونالش
کیم اولدی سبب بو انفعاله
مادر و یره‌رك سکا نواله
پهلوسنی ایتمیورمی بالش

❀

زانولرین ایلمش نهاده
تسهیل رضاع ایچون زمینه
پستانده‌کی شیر شکرینه
فطرت انی ایلمش فتاده

❀

ایلر ممه‌یی باشیله تهزیز
دنباله ایسه همیشه جنبان
طویمز بونی سیره چشم انسان
یارب بونه وضع حکمت آمیز

§

چالشمیوب اوطورانلرده ذل و یأسه باقك
اوطورمیوب چالشانلرده عزوشانی کورك

§

جهانده وارایسه مسعود اولان چالشقاندر
اولور قرین سفالت چالشمامقله کشی
طریق باده پرستی خرابه زاره کیدر
براق شو مسلك عرفانه اویمان روشی

§

بولور همبزمیٔ اهل هنردن بی هنر رفعت
کل خوشبو ایله اولدقجه همدم خار عالیدر

§

آتلمه طور! سخن اهل حالی اکلامدن
جوابه ایتمه تصدی سئوالی اکلامدن
جهوله شانمی ویرر جهلن ایلمك اظهار
نیچون معارض اولورسین مألی اکلامدن

خیر ذوق مزایای حکمت اولمزسك
نکات ناجیٔ شیرین مقالی اکلامدن

§

ای جذبه افکن دل ناشاد نرده‌سین
ایتمزمیسین خرابیمی آباد نرده‌سین
چوقدن اسیر بند بلای فراقکم
ایتمزمیسك اسیریکی آزاد نرده‌سین
سنسز محال غنچهٔ طبعك کشایش
ای نوبهار حسن خداداد نرده‌سین
کورسه‌ك کدازش تنمی نرم اولور دلك
ای نار حسرتی ایدن ایقاد نرده‌سین
سن باری کل، کسلمیور افغانی کوکلك
ای خنجر جکر دوز بیداد نرده‌سین
یاراولدی دلنواز، کوکل! صحوه کل براز
شیرین ترحم ایلدی ، فرهاد نرده‌سین
ناجی حیاتی عین غراب روان کورر
ایتدکجه بزم وصلتکی یاد نرده‌سین

بیتلریله رازنامهٔ عشق وحکمتدن دمساز اولویور. دیکلر، ذوقیاب شعر وحکمت اولورم .

براز دها ایلری کیدرم. اغاجلرك ظلام حزینانه‌سی ایچنده ، کنارجوده برز کرسیٔ استغراقه اوطورمش، ایکی استاد محترم ادبك، دست بدست وداد اوله‌رق شو :

سوردم بعض بن شب تاری
ویریرم صبح نوبهاری اکا
دوش نازنده زلف زر تاری
کورینور یارمك خیالی بکا
یتشوب حال اضطرابمده
یوزمه نور حسنی سرپر
صانیرم بر پریٔ زرین پر
طولاشیر کلبهٔ خرابمده

❀

هرنقش بدیع حیرت اندود
برجلوه‌سیدر جناب حقك
هرشعر بلیغ حکمت آلود
بر نکته‌سیدر کتاب حقك
هرلحن لطیف رقت افزود
برنغمه‌سیدر رباب حقك
هپ طبعه صفا ویرن بدایع
یار بی سکا دکلمی راجع

❀

جنتدن اوچوب سمایه برحور
برج حمله تقابل ایتمش.
یاخودکه دوشوب زمینه برنور
قز صورتنه تمثل ایتمش.
برنازلی قوزی اولنجه منظور
آمیزشنه تمایل ایتمش .
کوکسنده طوتوب او نوحیاتی
ایلر شو زمینده التفاتی

§

زیب کرسی برآفت بی خواب
سرنازی ید یمینده
صول الندیسه برکشاده کتاب
عشق مخفی دل غمیننده
اوقونور صفحهٔ جبیننده
کورینور نظرهٔ حزیننده
بوده بر شعر دلبر دیکر

❀

دوشر اورمانده زحمناك آهو
باقیشیر زار زار بچه‌لری
ماتمه حصه‌دار اولوب بنهو
طولدیرر ناله‌سیله زیرو بری
یاد ایدرلر مظالم بشری
بوده برشعر محزن دیکر

اشعار دلنشینی ایله ترانه ساز سودا اولدقلرینی کورورم. اونغمات روحپرورانه‌یی دیکلر، غریق نشئهٔ استغراق اولورم.

براز دها کیدرم. باقه‌رم‌که، باشنده برکفیه.. انك اوزرنده برا کل، اسمرچهره‌لی، نحیف البنیه اولادعرب بدنبری، چمن اوزرینه اوزانمش حزین، حزین شو بیتلری اوقور:

و حیات اشواقی الد
ك و تربة الصبرالجمیل
ما استحسنت عینی سوا
ك ولا حبوت الی خلیل

اونوای رقتفرایی دیکلر ؛ احساسات وجدانیه‌مك تأثرات روحانیه‌سیله آغلارم.

اوت ! آغلارم. « عرب » اوکلمهٔ مقدسه‌هرنه‌زمان زیور زبانم اولسه کوکلم، انوار عشق محمدی ایله مست .. عقلم ، او انوار عوالم فروزه قارشی عجزنمای حیرت اولور.

قرآن ، اوکلام لاهوتی عربی.

حضرت محمد ، اوحبیب النبی عربی.

عرب ایچون بوندن بیوك شرف اوله‌بیلیرمی ؟ عرب ، کلمهٔ مقدسه‌سنی انسان ذکر ایدرکن نورمآل قدسیت تجلی ایدییور.

هله انسان، عرب دیرکن وقعهٔ دلسوز کربلا خاطره کلمه‌مك قابل اوله‌میور . کللر ، او لطیف کللر ، او صحرای کلکونك قانلر یله بویانمش ظن اولنیور، قوشلر، اغاجلر، ایرماقلر، حاصلی هرشی، اوحزین نغمه‌لریله روان حسینه مرثیه‌خوان اوله‌رق اجرای ماتم ایدییورلرکبی کلیور.

ایشته.. او سببله بن‌ده عرب کلمهٔ مقدسه‌سنی هرنه زمان ذکرایدرسه‌م آغلارم.

« ترسم کرین کناه شفیعان روزحشر
دارند شرم کزکنه خلق دم زنند
دست عتاب حق بدر آید ز آستین
چون اهل بیت دست براهل ستم زنند
آه ازدمی که با کفن خونچکان زخاك
آل علی چوشعلهٔ آتش علم زنند
فریاد ازان زمان که جوانان اهل بیت
کلکون کفن بعرصهٔ محشر قدم زنند
از صاحبان حرم چه توقع کنند باز
آن ناکسان که تیغ بصید حرم زنند
پس برسنان کنند سری را که جبرئیل
شوید غبار کیسویش از آب سلسبیل »

براز دها کیدرم. باقه‌رم که جناب سعدی :

روضة ماء نهرها سلسال
دوحة سجع طیرها موزون
آن پر از لالهای رنکارنك
وین پرازمیو های کونا کون
باد درسایهٔ درختانش
کستر انیده فرش بوقلمون

قطعه‌سنك ماصدقی اولان او باغچه‌نك اك کوزل بر برینی انتخاب ایتمش اوطوریور.

بن قارشیسنده.. سمانك، بر پریٔ زرین پری، برمحبوبهٔ جهان آراسی اولان شمسك، اغترابندن طولایی دوکدیکی کوز یاشلریله ایصلانان وبوسورتله عاشقك نظر انجذابنه قارشی غرقاب حجاب اولان بردختر پاکیزه‌نك جمال پنبه فامنه بکزه‌ین کللردن برینی قوپاررکن، بنی یاننه چاغره‌رق:

بچه کار آیدت ز کل طبق
از کلستان من ببر ورقی
کل همین پنج روز وشش باشد
وین کلستان همیشه خوش باشد

مثنویسنی اوقور. بن، اوکنجینهٔ جواهر حکمتدن حصه‌یاب معرفت اوله‌می‌تمنی ایدرم. اوده ، دریغ لطف ایتمیه‌رك ابثار لآلیٔ حکمته باشلار:

هرانکه تخم بدی کشت وچشم نیکی داشت
دماغ بیهده بخت و خیال باطل بست

§

امید نیست که عمر کذشته باز آید

§

کردن بی طمع بلند بود

§

آنکس که بقرأن و خبر زونرهی
آنست جوابش که جوابش ندهی

§

نکفته ندارد کس باتو کار
ولیکن چو کفتی دلیلش بیار

§

فضل و هنر ضایعست تانمایند
عودبر آتش نهندومشك بسایند

§

فهم سخن چون نکند مستمع
قوت طبع از متکلم مجوی
فسحت میدان ارادت بیار
تابزند مرد سخن کوی کوی

§

هرکه نان از عمل خویش خورد
منت حاتم طائی نبرد

§

راستی موجب رضای خداست
کس ندیدم که کم شد ازره راست

دیکلر مستفید علم وحکمت اولورم.

بری طرفه باقه‌رم که حافظ ، اوکلستان عشق وسودانك هزار محرق نواسی.. او عالم روحانیٔ محبتك شاعرشیرین ترانه‌سی، بدایع نضارت ربای کاشانه وقف نکاه حقیقت ایتمش ، آثارعظمت نمای جبروتی‌یه قارشی سجده برحیرت اولمش ، کمال وجدایله آغلایه‌رق شو بیتلری اوقویور :

کنون که درچمن آمد کل ازعدم بوجود
بنفشه درقدم اونهاد سر بسجود
بنوش جام صبوحی بنالهٔ دف وچنك
ببوس غبغب ساقی بنغمهٔ نی وعود
بدورکل منشین بی‌شراب وشاهد وچنك
که همچو دور بقا هفتهٔ بود معدود
جهان چوخلد برین شدبدورسوسن وکل
ولی چه‌سودکه دروی نه‌ممکنست خلود
چوکل سوارشد برهوا سلیمان وار
سحرکه مرغ درآید بنغمهٔ داود

§

برین رواق زبرجد نوشتهٔ اند بزر
که جزنکو ییٔ اهل کرم نخواهد ماند

§

مرا ازقضا عشق شد سرنوشت
قضای نوشته نشاید سترد
شودمست وحدت زجام الست
هرآنکو چوحافظ می صاف خورد

§

یارب این شمع دل‌افروز زکاشانهٔ کیست
جان ماسوخت بپرسیدکه جانانهٔ کیست

دیکلر، جذبه‌دار حقیقت، سرمست صهبای محبت اولورم.

دها بیلمم که‌نه‌لرسویلیه‌یم. الحاصل، بن‌مسیره‌کاه روحم اولان اوباغچه‌ده هیچ صیقلمم، اسملری سبق ایدن اعاظم کبی پك چوق ذوات عالیه ایله کوریشور. دائما استفاده ایده‌رم. نصل، کوزل دکلمی ؟

تنبل — اوت ، کوزل اما! بنده‌کز، شعر اوقومقدن ذوق‌المیورم، برده عربی، فارسیدن ده معنا چیقاره‌میورم. اوسبیله...

ادیب — ها.. دیمك اوسبیله علمه دشمن اولویورسکز. واقعا حقکزوار. چونکه انسان، بیلمدیکی شیئك دشمنیدر. فقط نیچون چالیشمالی‌ده علمك بیکانه‌سی واو سبیله‌ده دشمنی اوملیدر ؟ سز قرآن کریمده : [هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون] آیت جلیله‌سنی اوقومدیکزمی؟ [اطلبو العلم من المهد الی اللحد] و [الناس کلهم موتی الا العالمون] حدیث شریفلرینی ایشتمدیکزمی ؟

رتبـة العلم اعلی الرتب
و
یاجامع العلم نعم الذخر تجمعه
لاتعدلن به دراً ولا ذهبا
العلم زین وتشریف لصاحبه
فاطلب هدیة فنون العلم والادبا

حکمتلرینی‌ده‌می بیلمیورسکز؟ یازیق، یازیق! برده شرفیت انسانیه واسلامیه‌ایله افتخارایدیورسکز! علمك، مادی ومعنوی اولان فوائد عظیمه‌سنه غایت تصور ایتمك ممکن اولماز. بوکا، شاهدمی ایسترسکز؟ ایشته میدانده. حاصلات صافیه‌سی کرید محتاجین اسلامیه‌سنه و برلك اوزره طبع ونشر ایدیله‌جك اولان [ترجمان حقیقت ، نسخهٔ یکانهٔ فوق‌العاده‌سی] ده‌بنه اصحاب علم ومعرفتك آثاریله وجوده کلیور. باقیکز.. علم وادب ، نه عالی شیدرکه اصحابنك اقلامنی دائما بویله خیرلی ایشلرده استعمال ایدییور.

تنبل — آمان.. سز عادتا بنده‌کزه اسناد جهل ایدییورسکز.

ادیب — استغفرالله! اوراسنی سز تعیین ایده‌بیلیرسکز. بنده‌کزك اویله برسوز سویلمکلکم، حدتکزی‌می موجب اولویور؟ بوبابده ذات عالیکزه حق ویریرم! چونکه، جناب علی «کرم الله وجهه» بیله :

[ادب ایچون بوده برشرفدرکه ادیب اولمیان دخی آنکله اتصاف ادعاسنده بولنوب کندیسنه اسناد ادب ایدلدکجه ممنون اولور. جهل ایچون بوده برذلدرکه جاهل اولان دخی آندن تبرا ایدوب کندیسنه اسناد جهل ایدلدکجه حدتلنیر » مآلنده اولان برحکمتیله سزی تصدیق ایدییور.

تنبل — برادر! آرتق بنده‌کز، جاهل اولمغی اکلادم. جهل کبی مذموم برشیئه انتسابدن طولایی کندیمی نه‌قدر ذلیل کوردیکمی تعریف ایده‌مم. اوذلتدن قورتلمق ایچون، بوندن صکره تحصیل علمه غیرت ایده‌جکم. وبوکوندن اعتباراً برکتبخانه‌وجوده کتیره‌جکم. بوکتبخانه‌نك برنجی جزؤنی : [ترجمان حقیقت . نسخهٔ یکانهٔ فوق العاده‌سی]تشکیل ایده‌جکدر. عزیزم! بن عثمانلی‌یم عثمانلیلغك مقتضیاتندن اولان شجاعت وسخاوت، البته بنده‌ده واردر. اوحالده نصل اولورده المدن کلن معاونتی ! اخوان دینمدن دریغ ایده‌رم.

فقط بنده‌کزی، کریوهٔ فضاحتدن شهراه سعادته ایصال ایتدیککزدن طولایی سزه نه‌صورتله تشکر ایده‌جکمی بیله‌میورم .

ادیب — استغفرالله ! او تشکری بنده‌کزه دکل، بنه سزی تحصیلنه تشویق ایدن علمه ایتملیسکز. یالکز بنده‌کزه برشرف وساطت قالیر. اوشرفی‌ده بنده‌کزه قازاندیردیغکز ایچون بنده کزك سزه عرض تشکر ایتمکلکم لازم کلیر.

مدحت بهاری

﴿ بعض کشفیات طبیهٔ اسلامیه ﴾

سیرنویسان ملل وامم نزدنده غیر ستیردرکه صباح الخیر اسلامك مطالع اقطار مقدسهٔ حجازیه‌ده انفلاق نمای مدنیت وسعادت اولدیغی زمان فیوض اقترانندن صکره حال وشانلری :

ولاعیب فیهم غیر ان سیوفهم
بهن فلول من قراع الکتائب

نشیده‌سنك ماصدق تامی اولان غیرتوران اسلام صدمات وملاحم متوالیهٔ عالمك شدائد تأثیرات طاقتفرساسنه سینهٔ غیورانه‌لرینی سپر ایدرك بریاندن دست نجدت پیوست قهرمانه‌لرنده اسلال ایدن شمشیر عدو تدمیر ایله سرابای اعادی‌یه بارقه‌نثار تشتت ودمار ودیکر یاندن زیرایات فوز آیات مجاهدانه‌لرینه الدقلری ممالك وقطعاتی دهاء عوالم پسندانه‌لرینك محصولی اولان علوم وفنون شتانك اضواء ساطعه‌سیله بالاشراق بوکهنه رباط جهانك هرکوشه‌سنه فیض افشان انوار اولدیلر .

برملتك ترقی واعتلاسی یالکز استعمال سیف ایله دکل احکام سیفیه‌نك مأثر حکمت وعرفان ایله امتزاجندن حاصل اوله‌جغنی

هرقومدن زیاده تیقن و ادراك ایتدکلری ایچون مقتضای امزجهٔ وقت وحاله نظراً کاه اللرنده تیغ خون آشام دشمن شکار تلمع نمای جلادت اولدیغی حالده :

(السیف اصدق انباء من الکتب)

مدلولنجه فتح بلاد وامصار وکاه :

(الفوز للعلم لیس الفوز للعلم)

ترانه‌سیله ایدیٔ بلاغت پیرالرنده قلم بدائع نکار صریرزن فصاحت اوله‌رق تألیف وتصنیف کتب وامهات جلیله‌یه بذل ورزش بی‌شمار ایتدیلر .

ترقیات مدنیه‌نك هرشعبه‌سنده معلم امم واقوام اولمق شرفنی احراز ایتمك غیرتنده بولنه‌رق برچوق علوم وفنون وصناعاتك موجد ابدی‌الاشتهاری اولدقلری کبی فن وسیع‌النور طبك اقسام مهمه‌سنده دخی مبدع ومخترع اولمق مزیتنی قزاندیلر.

ازجمله (حسن بن هیثم)ك (امراض عینیه) مسائلنك غوامض ودقائقنی حاوی یازدیغی رسالهٔ فوائد اساله آوروپاده علم البصرك اس‌الاساسی اولمش وامهات قدیمهٔ یونانیه‌ده کیمیایه دائر اولان مباحث لاشیٔ متابه‌سنده ایکن کئول ، حامض کبریت، حامض آزوت ، تقطیر، تحلیل وهلم جرا برطاقم مواداساسیه معرفتپروران اسلامك سایهٔ عرفان وذکاوتنده کشف واستخراج قلنمشدرکه نصلسه آوروپاده کیمیانك موجدی ظن اولنان (لاووازیه) بوکشفیات متقدمه‌یه اقتفا ایله فن کیمیایی توسیع و تشعیب ایتمشدر .

یك چوق اجزای کیمویه‌نك مؤسسی اولان مشاهیر کیمیاکران عربدن (جابر)ك (اقصای کمالات) عنوانیله حقیقةً اقصای علوم و کمالات اولمق اوزره یازدیغی اثر فرانسزجه‌یه ترجمه ونقل اولنمسیله فن مذکور آوروپاده تکمل وتوسعه باشلامشدر.

بوندن اون عصر اول عرب دارالاستحضارلرنده پرورشیاب ظهور اولان بوفن عالی (صیدله) فنی‌ده تولید ایتدیکندن طبك اسپنچیارلق شعبهٔ مهمه‌سی دهات اسلامك قدرت خارقهٔ کشفیه واختراعیه‌سی ثمراتندندر .

سنامکی ، راوند، تمرهندی ، جوز مقیی، قرمز معدنی کافور کبی نیچه نیچه اجزای صیدلانیه وباقی، پوماته، مرهم ایله صولرك انبیقدن کچیرلمسی اصولی حذاقتکستران اطبای اسلامك جملهٔ مخترعات محسنات غایاتندندر.

اون عصر اول دنیایه کلمش اولان (ابن رازی) حکمت، کیمیا، طب وسائر علوم عالیه‌یی برتحول تامه اوغراتمش وتام یارم عصر تدربسات ومداوات ایله مشغول اولوب چیچك وقزل خسته‌لقلرینه وسائر امراض واسقامه وعلی‌الخصوص تشریحه دائر دستورلر براقوب تداویٔ بالماء اصولی جملهٔ مخترعاتندن بولنمشدر.

چیچك خسته‌لغنه وتداویٔ بالمایه دائر اولان کشفیاتی لاتین لسانه نقل ایله نشر ایدلمش و آوروپاده مأخذ اتخاذ قلنمشدرکه (کلیات طب) نامنده‌کی اثری اکثر فنون طبیه‌نك اس‌الاساسیدر

حکیم اشهر(ابن سینا)طبك حصول ثروت واتساعی ایچون تدقیقات وتعمیقات دورادور ایله پك بیوك دستورلر وضع ایتمش و(قانون) نامنده‌کی اثر مشهورنده فن منافع الاعضا ، حفظ الصحه . علم الامراض ، اصول مداوات، تشخیص امراض ایله اجزای متنوعهٔ طبیه‌یه دائر نیچه نیچه مسائل نافعه یازمشدرکه کنزلایفنای کشفیات اولان نوشتجات بهترینی اکثر احوالده اساس اتخاذ اولنوب کمال تهالکله اوروپاده السنهٔ مختلفه‌یه بالترجمه طبع وتمثیل اولنه‌رق قانون عمومیٔ طب حکمنه کیرمشدر . حلال عملیات شاقه‌ده خسته‌یی حال غشی واستغراقده بولندرمق اصولی مخترعات جدیده‌دن صاییلیور ایسه‌ده بوفکر وذهاب پك بدیهی البطلاندر .

بواصول عربلرك ادوار کشفیات علمیه‌لرینك محصولاتندن اولوب بونلر وجودلرنده عملیات تحمل فرسای جراحی اجراسی لابد کوریلنان مرضایی(قره‌موق اوتی) وسائره ایله حالت غشی واستغراقه کتیررلر ایدی که زمانمزده‌کی اصول غشی واستغراقك منشأ واساسی بودر.

کوز پرده‌سنه بلورواسطه‌سیله اجرای مداوات اصولی طقوز اون عصر اول اجلهٔ اطبای اسلامیه بیننده معمول به ایدی.

قواعد حفظ الصحه‌نك همان واضعی حکمنده اولان اطبای اسلام علل وامراضك تحول آب وهوا ایله رهین انسلاب اوله‌بیله‌جکی فکرینك برنجی مروجلرندن اولوب حتی طب و فلسفه کبی ایکی فن عالیده‌کی قدرت خارقة العاده‌سی صیت انداز اقطار جهان اولان قرطبه‌لی (ابن رشد) مبتلای سل الرئه وعلل صدریه اولان مرضانك ایام شتاده بلاد حاره‌یه وبالخصوص سودانه عزیمتلرینی توصیه ایدرایدی . ایشته بوکونکی کون آوروپا اطباسی اوقبیل خسته‌لری نیل کنارلرینه سوق ایدییورلرکه شواصول صحت شمول قوجه ابن رشدك سکز عصره قریب برزمان اول درمیان ایلدیکی وصایای حکمت احتواجمله‌سندندر.

مثانه‌ده‌کی طاشلرك اخراجی اصولی اوروپالیلرك کشفیاتندن عداولنیور ایسه‌ده بو اصول جراح مشهور (ابوالقاسم)ك اختراعاتندندر .

بوداهیٔ بی نظیر مبحوث عنها اصولی قوهٔ عرفان واجتهادیله میدانه قویدقدن صکره برطاقم آلات وادوات جراحیه‌دخی اختراع ایتمش وکشفیات و استخراجات مهمه‌سی حقنده مکمل براثر یازمشدرکه بواثر جلیل القدرك محتوی اولدیغی مباحث عمیمة المنافع اساساً اوچ فصله تقسیم اولنوب برنجی فصل تنفظ یعنی یاقیدن ، ایکنجی فصل بیچاقله اجرا قلنان عملیات جراحیه ومثانه‌دن طاش اخراجی عملیاتندن و دیشچیلك . کحاللق، قاسیق یارلمسی ایله فن قباله‌دن، اوچنجی فصل قیرقجیلق، چیقیقجیلقدن باحثدر .

طقوزعصره قریب برزمان اول کهواره پیرای عالم شهود اولان طبیب اشهر (علی عباس) اووقته قدر قسماً معمول به اولان (بقراط)و(جالینوس) ایله سائر اقادم قدمانك

وضع ایتدیکی دساتیر طبیه‌نك خطیئاتی میدانه قویوب اصول تداوی‌یه بر تبدل کلی ویرمش وا کثر اصولی ترك ایله قواعد مداواتك شعبات متعدده‌سنده مجددلك نباهت عال العالی احراز ایلمشدرکه مخترعات جدیده‌سنی محتوی اوله‌رق یازدیغی اثر اون برنجی عصر میلادیده لاتین لسانه بالترجمه اون بشنجی عصرده (لیون) شهرنده طبع وتمثیل وبو وجهله فوائد لاتحصاسی تشمیل ایدلمش ایدی .

امراض واسقامده مندمج اولان وزمانمزك کشفیاتندن کبی صاییلان میقروب مسئله‌سی قدمای اطبای اسلامیه آثارنده وعلی الخصوص (ابن سینا) نك فارسی العباره یازدیغی بر رساله‌ده عریض وعمیق موضوع موقع بحث وتدقیق ایدلمشدر .

طبی دارالفنونلر ، دارالاستحضارلر ، کیمیاخانه‌لر ، دارالشفالر ، البسهٔ معلولین مثللو تفرعات طبیه‌یه امالهٔ انظار امعان ایدلدیکی تقدیرده بو مضمارلرده‌ده اسلام هنرورانك حائز مرتبهٔ قصب السبق اولدقلری کوریلورکه کشفیات واستخراجات طبیه‌لرینك مفرداتنه کیریشیله‌جك اولسه جلدلرله کتابلر تشکل ایدر .

قطعات جهانك جهات وزوایای مختلفه‌سنه یاییلمش وبولندقلری یرلرده دفع صائل ایچون عصرلرجه همان علی الاستمرار اوغراشه‌رق قلیجلرندن ریزان اولان دماء حصمادن متشکل بحیرهٔ نوائب ودواهی ایچنده یوزه‌رك ترصین اساس مصون الاندراس ملیت ایتمکه مجبور اولمش اولان بر ملتك یکدیکرینی ولی وتعقیب ایده کلان بونجه حادثات وملاحم کبری آره‌سنده علوم وصناعات متنوعه‌ده پیشوای عالم ودهاطوغریسی استاذ امم اولملری حقیقهٔ ولّه رسان عقولدر .

حمیدوهبی

تصوف

(جواب صواب)

عارف ربانی (ابوالحسن خرقانی) حضرتلرینه « نصل امراروقت ایدیورسك » دیه صوردیلر : مشارالیه‌دخی شوجوابی ویردی « وارقیاس ایت نصل اولملیدر بر شخصك حالی‌که بر طرفدن جناب حق کندیسندن خالصانه فرائض ایمان ایستر ، بر طرفدن حضرت رسول سنن سنیه‌سنه تبعاً مطاوعت احکام قرآن ایستر ، بر طرفدن ابلیس تمرد وعصیان ایستر ، برطرفدن ملك الموت قبض جان ایستر ، برطرفدن اولاد عیال آب ونان ایستر »

(قطعه)

حالیست مرا چنانکه دشمن خواهد
جانیست مراکه فرقت تن خواهد
ناکامیٔ عمر خویش اکر شرح دهم
دشمن بدعا زندکیٔ من خواهد

(ترجمه)

دشمن ملال حالمه حمد وثنا ایدر
جانمده اختلاط ایدندن ابا ایدر
شرح ایلسه‌م مرارتی عمرمك اکر
بدخواه طول عمرمه هردم دعا ایدر

معلم فیضی

نوبهار

بهار موسمی کشت وکذار موسمیدر
کوکل بر آز کزوب اکلن بهار موسمیدر
طوروب بنفشه کبی منتظر بویون بوکه‌لم
مسیره‌لرده ملاقات یار موسمیدر
چمنده کوز دیکه‌لم رهکذاره نرکس وار
قدوم یاره همان انتظار موسمیدر
یایلدی دامن صحرایه آهوان بهشت
کمند عشق ایله ای دل شکار موسمیدر
اوزلمه خستهٔ هجران درازیٔ شبدن
همان تساویٔ لیل ونهار موسمیدر
معاشران ادبله غزل سرایانه
چمنده نوش می خوشکوار موسمیدر
جهانه ویردی جهان آفرین حیات جدید
ثنای قدرت پروردکار موسمیدر
نصل بو عمر عزیزی آقوب کیدر کوره‌لم
کنار آب روانده قرار موسمیدر
مشیب ایرشدی دلا آخر جوانیدر
بو بر تجددی یوق صوك بهار موسمیدر
سکوت ایدرمی بوموسمده (فیضیا) بلبل
نوای کلك بدایع نکار موسمیدر
قبانمه کلبهٔ احزانه عزم صحرا قیل
کوکل بر آز کزوب اکلن بهار موسمیدر

معلم فیضی

حدیبیه معاهده‌سی

آوروپا علمای حقوقنك « حقوق دول » تاریخ ترقیسنده اسلامیته بر پای اولسون چیقارماملری جدی بر عدم وقوف وبر قسمنك‌ده اسلامی بوعلمك فیض وترقیسنه کویا مانع اولمش کبی کوسترمك غیرتنده بولنملری حق ناشناسلق بد خواهلق اثری اولدیغی آشکاردر. چونکه دول اسلامیه‌نك مناسبات بین المللِه اوته‌دنبری ایده‌کلدکلری خدمت ورعایت محل نزاع دکلدر . شونی اثباته قالقشمق سعی بی‌لزومنده بولنه‌جق دکلم . حضرت اسلامك تاریخی میدانده ، کندی عیاندر. نه بری مفسره ، نه دیکری ترجمانه محتاج دکلدر. شوقدرکه عالم اسلامیتك مناسبات خارجیه نقطه‌سندن میدانه قویدیغی بر اثر جلیلدن بحثله اکتفا ایتمك ایسترم . عاجز بونکله اکتفا ایده‌جکم . اوده خصمی الزامه کفایت ایده‌جك . بو اثر « حدیبیه » معاهدهٔ صلحیه‌سندن عبارتدر. معاهدهٔ مذکوره‌نك شمدی‌یه قدر هیچ بر مؤلف طرفدن حقوق دول نقطه‌سندن نظردقت واهمیته آلنمامش اولمسی سزاوار تأسفدر . حدیبیه معاهده‌سی منصفانه تدقیق ایدلسه بیك اوچیوز سنه اول دکل دها کچن کون عقد ایدلمش ظن اولنور !

حقوق دولك اون اوچ عصرلق ترقیسی، تجاربی دلالتیله میدانه کتیرلمش هرهانکی بر معاهده‌یی حدیبیه مصالحه‌سیله قارشیلاشدیرسه‌ق جامعیتی حسیله بالوجوه مرجح بولورز .

معلوم اولدیغی اوزره اهل اسلام ایله مشرکین قریش بیننده عقد اولنان شو معاهده هجرتك آلتنجی وبناءً علیه میلادك آلتیوز

یکرمی سکزنجی سنه‌سنده امضالندی. حدیبیه مصالحه‌سنك بر معاهدهٔ مذهبیهٔ سیاسیه اولمق حسبیله حقوق امم حاضره نظرنده حائز اولدیغی اهمیت درت نقطه‌ده ظاهردر .

اولا : معاهده‌نك اصول وقاعدهٔ تحریریه‌سیله مراسم تشریفاتیه‌سی شرائطنه رعایت واسلوب بیانده‌کی ایجاز وسلاست مسئلهٔ مهمه‌سیدرکه حدیبیه معاهده‌سنك بوبابده حائز اولدیغی جامعیت ازهر جهت حیرت افزادر .

مثلا « باسمك اللهم » مقدمهٔ خیریه‌سیله باشلانیلوب‌ده « هذا ماصالح علیه محمد بن عبدالله وسهیل بن عمرو . . . » فقرهٔ جلیله‌سیله مقصده شروع بیورلمش اولمسی معاهدات حاضره‌نك منوال تحریر نقطه‌سندن جامع اولدقلری شرائطی حائزدر . یعنی بر معاهدهٔ سیاسیه یازیلورکن بویله باشلانیلور. هله طرفینه عائد تعهدات متقابله‌یی معلن اولان ماده‌نك هرایکی فقره‌سنده عینی الفاظك تکرار بیورلمش اولمسی مقرراتك بالآخره هیچ بر صورتله سؤ تأویله دوچار ایدلمسنه میدان ویرمامك مقصد جلیل احتیاطکارانه ودور اندیشانه‌سنه مبتنی بولندیغی بدیدار اولوب بوایسه بر معاهده‌ده الك اول کوزه دیله‌جك بر قضیهٔ اساسیه‌در. شوده وارکه حدیبیه مقاوله‌سی دهان قدسی بیان جناب رسالتپناهی (صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز) دن شرفصادر اولمش وید مبارك ابوتراب (رضی الله تعالی عنه) ایله یازلمش بر برات مقدس ومحکم اولدیغیچون جامع بولندیغی اوصاف جلیله‌یه تعجب ایدلمز . بو معاهدهٔ معززه « فتح مکه » قدر مهمدر. زیرا نتائج حسنهٔ سیاسیه‌سی تأیید وترقیٔ اسلامه فتح مکه قدر خدمت وتأثیرات معنویه‌سی امنیت وسلامت موحدینه فتح مکه کبی معاونت ودلالت ایلمشدر .

ذاتاً خارق العاده بر فکر سلیمك ، حیرتبخشا بر نظر دوربینك وجوده کتیردیکی بو معاهدهٔ صلحیه دکلیدرکه آززمان ایچنده مکهٔ مکرمه‌نك سهولتله فتحنه سائق اولمشیدی ؟ خلاصه حدیبیه مصالحه‌سی وقوعات سیاسیهٔ اسلامیه‌نك الك بیوکلرندن عد اولنسه سزادر.

ثانیاً : معاهدهٔ مذکوره‌نك حاوی اولدیغی شرائط اساسیه‌دن بری اولان « اون سنه مدتله عقد مصالحه » کیفیتی معاهدات اخیره‌ده برچوق نمونه‌لرینه تصادف ایدیلان « متارکهٔ موقته » فکرینی کافهٔ قواعد وتطبیقاتیله برابر ارائه ایلمکده‌در. مادهٔ مذکوره « وضع الحرب عن الناس عشر سنین » ترکیب جمیلیله افاده وتبشیر بیورلمشدر.

ثالثاً : معلومدرکه هرمعاهده بر طاقم مواد اساسیه ایله انك ملحقاتندن اولمق اوزره « مواد مربوطه » نامی ویریلان ماده‌لردن ترکب ایدر .

حدیبیه معاهده‌سی شو اوصافی‌ده حائزدر. مثلا زمرهٔ مبارکهٔ اهل اسلامه دخالت ایدنلرك ردی ماده‌سی اساساً درج وقبول بیورلدقدن صوکره شو امتیازك بر مادهٔ مخصوصه ایله یالکز افراد قریشه تخصیص واحسان بیورلمش اولمسی بیوك بر اطراد سیاسی ارائه ایلر . دخیل اولانلرك رد وتسلیمی قضیه‌سنه کلنجه حدیبیه معاهدهٔ مهمه‌سنك متانت وعظمتی کوسترن نقاطدن بری‌ده ایشته بو ماده‌در. کرچه بردخیلك اعاده‌سی عرب اخلاق وعاداتنجه مقبول دکل ایدیسه‌ده بودخالتدن مقصد یالکز اسلامی قبول واسلامیته دخالت اولدیغیچون فخر کائنات افندمز حضرتلرینك بوصورتی لطفاً قبول بیورملری حقیقت وعلویتی کونش کبی عیان اولان دین مبینك اوهنکامده بیله شوکبی موانع ضعیفه تأثیراتندن پك آزاده ، پك یوکسك بولندیغنه دلیل ایدی .

حتی معاهده‌نك امضاسی متعاقب « ابو جندل » نامنده برجوانمرد بختیار باب سعادتمآب سیدالانامه دخالتله مشرف اولدی . فقط غرائب تصادفاتدن اوله‌رق بو رهرو نجات قریش طرفدن حدیبیه معاهده‌سنك عقدینه مأمور ومرخص اولان « سهیل بن عمرو » ك اوغلی ایدی . بناءً علیه هنوز امضالنان ودها مرکبی بیله قورومیان معاهده‌نك « دخیل اولانلرك اعاده‌سی » بندینه استناداً پدری اوغلنك کندیسنه تسلیم واعاده‌سنی طلب ایلدی .

ویریلان سوزه رعایت‌ده‌کی اصراره ونقض عهددن اجتنابده‌کی بیوکلکه دقت بیورلسون‌که ذات جلیل پیغمبری شوحالدن فوق الحد مکدر قالملریله برابر ابوجندلك پدرینه تسلیم واعاده‌سنی درحال فرمان بیوردیلر. واقعا حدیبیه معاهده‌سنك « دخیللرك اعاده‌سی » حقنده‌کی احکامیله عصر اخیر قواعد سیاسیه‌سندن اولان و « نه کسترادیسیون » دیه یاد ایدیلان « اعادهٔ مجرمین » قاعده‌سی آره‌سنده اولدقجه فرق وارسه‌ده شوفرق آنجق تجربه وتطبیقات سایه‌سنده تأمین ایدلمش بر ترقیدن عبارتدر. قدمای بیننده همان مجهول قالدقدن بشقه آنجق برعصردن بری میدانه کلمش بر فکرك بیك اوچیوز سنه اول معاهدهٔ مخصوصه ایله ساحهٔ تطبیقه وضع ایدلمش اولمسنده‌کی فضیلت کرچکدن غبطه رساندر. کرچه معاهدهٔ مذکوره‌نك اعاده مسئله‌سنه دائر اولان بندی شرف اسلام ایله مشرف اولمش نفوس مبارکه‌یه عائد وبناءً علیه حاشا مجرم اولمقدن پك بعید وپك بری بر طاقم ذوات کرامه شامل ایسه‌ده شو « اعاده فکری » نقطه‌سندن حدیبیه معاهده‌سنی اسلامك حقوق امه خدمت ایتمدیکنی ادعا ایدنلره قارشی « اعادهٔ مجرمین » معاهده‌لرینك بر نجیسی وهمده یوزلرجه سنه اول وجوده کتیرلمش متین بر اساس عدا ایتمکه دائر حقمز اوله‌جقدر.

رابعاً : حدیبیه مصالحه‌سنك حائز اولدیغی نقاط مهمه‌سندن بری‌ده قبائل عربك ایسترلرسه عهد وامان پیغمبری‌یه و آرزو ایدرلرسه عهد وامان قریشه داخل اوله‌بیلمکده مخیر براقلملریدر. فی الحقیقه معاهدهٔ مذکوره‌ده « وانه من احب ان یدخل فی عقد محمد وعهده دخل فیه ومن احب ان یدخل فی عقد قریش وعهدهم دخل فیه . . . . . » بیورلمشدر .

اولجه عرض ایلدیکم اوزره شو ایکی جمله‌نك هربرنده استعمال بیوریلان کلمات برصورت مطرده ومصرانه‌ده هرایکیسنده عینا تکرار ایدلمشدر . بوماده قبائله « حق

خيار »ه ويريبور. شو حالده قرون جديده حقوق اممى احكامنه مطابقدر. ياخود دها طوغروسى قرون جديده احكام حقوق دوليه‌سى حديبيه معاهده‌سى اوامر منيفه‌سنه موافقدر.

« حق خيار »ك مناسبات بين الملل نقطه‌سندن اهميتى پك بيوكدر. آوروپاليلرك « او پسيون » ديدكلرى بو حقك استعمالى خصوصنده ظهور ايدوب ده حلنده بر طاقم مشكلاته تصادف ايديلان وياخود هنوز معلقده قالان مسائل پك چوقدر. از جمله ١٧٩٨ قامپو فورمه‌تو و ١٨٦٤ ويانه و ١٨٧١ فرانقفورت سورلومان معاهده‌لرنده بر حكومتدن ديكريه كچن اراضى اوزرنده ساكن اهالى يه هر هانكى طرفى ايسترلرسه قبول ايدملر ايچون بر طاقم شرائط تحتنده « حق خيار » ويرلدى.

هله شو صوك معاهده‌نك بو ماده‌يه عائد بر چوق احكامى هنوز فصل ايديله‌مامشدر.

والحاصل شامل اولديغى مسائل مهمه‌نك معاهدات جديده احكاميله مقايسه‌سندن ده اكلاشلديغى اوزره حديبيه مصالحه‌سى جامع كل بر معاهده‌در. ويريلان سوزه رعايت وعقد واعلان ايديلان بر مقاوله‌يه قبول ايديلان بر مصلحته حرمت وامنيت فكريك نه درجه‌لره قدر مقدس طوتلديغنى اكلاملى كه حديبيه معاهده‌سنك امضاسنى متعاقب سالف الذكر « حق خيار » بندينه استناداً « بنى خزاعه » قبيله‌سى در حال حمايت سيد المرسلينه دخالتله مباهى اولدقلرى كبى « بنى بكر » قبيله‌سى ده قريش ايله اتحاد واتفاق ايلديلر.

اشبو معاهده‌دن اسلام ايچون تولد ايدن محسنات ونتايج مهمه‌نك تدقيقى تاريخه عائددر. حقوق دولك وظيفه‌سى بورايه قدر محرر كمترك قوهٔ تميزيه‌سى ده اكلايوب عرض ايده‌بيلديكى درجه‌يه قدر كله‌بيلور. ائمهٔ حقوق دول وارباب قدرت حديبيه معاهده‌سنده حل وكشفنه موفق اوله‌مديغم وكوره‌مديكم بر چوق احكام ودقايق مهمه استخراج ايده‌بيلورلر. كوسترمك ايستديكم غيرت شمدى يه قدر يالكز تاريخ نامنه تدقيق ايديله‌رك حقوق نقطه‌سندن مع التأسف تفسير ايدلمامش اولان بويله بر برات جليلك تيمناً حقوق دول ساحه‌سنه نقلنه خدمت ايتمك و بونى الك اول دوشونمش اولمق قدمنى قازانمق سوداسندن عبارتدر. ارباب انصاف شو حقيقتى قبول وتسليم بيوررلر صانيرم. شونى ده علاوه ايده‌يم كه بوندن بش آلتى سنه اول پارس علوم سياسيه مكتبنده مصالحهٔ مذكوره حقنده بر چوق منافشات جريان ايتدى. فقط ينه حق عبد عاجز وشرفى حديبيه معاهده‌سى قازاندى.

على فرخ

(فضائل اسلاميه‌دن بر خاطرهٔ)

تطبيقيه

حكمت بالغهٔ الٓهيه‌نك آثار باهره‌سندن اولان اسرار خلقتى كشف وتعينه مخترعات احيره‌نك دلالت قبه‌سى اسلاميتك حفظ صحته سبب اصلى اولديغنه حقايق سناساى اقناع ايسه كركدر. اسلاميتده جاب حقه عبادت وطائف عبديتك باشلجه‌سيدر. عبادتك شروط و احوال مخصوصه ايله اجراسى صحت بدنيه‌يه محتاج اولديغندن صحت بدنيه‌نك حصولى طهارت مفروضه ونظافت مألوفه تأمين ايتمشدر. علل وامراضك اصلى (ميقروب) حيوانات غير مرئيه اولديغنك دلالت مذكوره ايله تعين ايلديكنه كوره اسلاميتده طهارتك صور شرعيه ايله جريانى ميقروبلك ابدانه اولان تأثيراتنه قارشو بر طب التهيدر. هر حدث عقيبنده تعريفات شرعيه ايله تميزلنمك حدثلردن تولدى طبيعى اولان ميقروبلرك ازالهٔ مضراتنه تدابير مؤثره‌دندر. طهارت ايچون استعمال اولنه‌حق صويك بولاشق اولمامسى ايچون تعين اولنان حدود ومعادير شرعيه طهارت صولرينك ميقروبلردن وارسته اولمسى فائده‌سى ايچوندر. شو حاله كوره غسل ايتمك آبدست آلمق واحوال سائره‌ده طهارتلنمك اعراك محتنه وديشلرك دوام متانت و انتظامنه بر سبب مخصوص اولان مسواك قوللانمق ووجود انسانيده ميقروب يوه‌سى اولان قيللرى ازاله ايتمك وطرنق كسمك كبى وسائل صحيه فرائض شرعيه و سنن سنيه‌يه رعايت ايدن مسلمانلره دائمى ودى بر قرانتنه دكليدر؟ بويله قرانتنه هيچ بر ملتده يوقدر. سفرلرك اوزون مدتلره محتاج اولديغى زمانلرده طهارت اسلاميه‌يى بيلميان محللرده اولان بعض علل وامراض ساريه بلاد اسلاميه‌ده مجهول كبى ايدى. وسائط سفريه‌نك تكثرندن صكره عدم طهارتدن منبعث خسته‌لقلر سرايتهٔ ظهوره باشلامشدر.

حجازده ايلك دفعه ظهور ايدن قولرايى جده‌يه ايلك دفعه كلان واپور كتورمشيدى. اوده طهارت اسلاميه‌نك بولنمديغى يرلرك يادكاريدر. شو اجمالدن طهارت اسلاميه‌نك اساس عبادت اولان صحت بدنيه‌يى شروط عبادتك اجراسى ايله نصل تأمين ايلديكى تبين ايدنجه اسلاميتك قدسيتنده وعلويت حقيقتنده اشتباهه محل قالمز.

اسلاميتك اساسى صحت بدنيه‌يى مستلزم اولديغى كبى تعيين ايلديكى معاملات دخى آنى مقتضيدر. سير وسفر وسعى وعمل اسباب صحيه جمله‌سندن اولمغله اولبابده كى اوامر الٓهيه وسنن سنيه كتب مخصوصه‌ده مسطوردر. سير وسفردن وتوسيع تجارت وبين الامم تزييد مناسبات وموانست وسعى وعملدن دخى توفير صنعت وزراعت وتكثير ثروت مملكت مقصدلرى حاصل اولور. اشبو مقاصد ايسه اصول مدنيه وعمرانيه‌نك اعظميدر.

اسلاميتده (رباح) يعنى فائض ايله آقچه ويرمك حرامدر. اسباب حرمتدن برى انك سعى و عمله مانع اوله‌بيلمسيدر. چونكه زنكين بر آدم آقچه‌سنى فائض ايله استرباح ايدرايسه كسل وعطالت وراحتى احتيار ايتمش اوله‌رق چالشمقدن كيرى قالمغله برابر بوش وقتلرنى حظوظ ولذايذ نفسانيه‌يه صرف ايله صحت بدنيه‌سنى تهلكه‌يه اوغراتمق احتمالى قويدر. لكن بر روى تجارت صنعت زراعت كبى منافع عموميه خصوصلرنده قوللانان كمسه سير وسفر وسعى وعمل فوائدى ايله ايجابه كوره مستفيد اولمقدن بشقه مشاغلنده ابناى نوعنى اجرت استخداميه ايله تشريك وآنلرى ده سعى واكتساب وسيله‌سيله ضرورتدن وعطالت مرضدن وقايه ايدوب (كاسب اللهك سوكيليسيدر) و (خلقك ايسى خلقه نفعى اولاندر) مآلرنده اولان احاديث شريفه‌ده كى مزيتلرى احراز ايله برابر صحت وعافيتنه خدمت ايتمش اولور. صاحبنك استعمالنه امكان اولميان يتيم و وقف مالل‌رينك تمية‌سى جوازى اولبابده سعى وعمله امكان ومحل بولنمامقدندر. دنيانك معموريتى نوع انسانى وبو نوع مكرمك معموريتنه خدمتى صحت بدنيه ايله حاصل اولمق لازم كله‌جكنه نظراً عبادات وطاعات اسلاميه‌نك بر وجه معروض طهارت ونظافت ايله اجراسى مقصد معموريتك يكانه اساسيدر. صحت بدنيه‌نك تأمينى حقنده فرائض مذكوره‌دن بشقه بر چوق احاديث نبويه وسنن سنيه دخى واردر. اوروپاليلرك بيك سنه صكره حفظ صحت ايچون مشتركاً اتخاذى لزومنى تقديرات فنيه ايله حس ايتدكلرى قرانتنه اصولندن خسته‌لقلى محلك ذكرى مناسبتيله ايراد بيوريلان (محققدر كه اختلاطده تلف واردر) مآلنده كى حديث شريفك حكم جليلى مقدمدر. روح مدنيت صحت عموميه وآنك مقتضى اولديغى مساعى ونتايج عمليه اولوب اسلاميتده ايسه شو ايكى مقصد حياتى ايچون موجود اولان وسائط اساسيه‌نك بر قسمنى عبادات تأمين ايتمش وتجارتك ومكاسب مشروعه‌دن استفاده‌نك محسناتى دخى نصوص قرآنيه واحاديث نبويه ايله تقدير بيورلمشدر. بالاده بيان اولنديغى وجهله (رباح) يعنى كذشته ايله مداينانك حرمتى جهتيله اشبو معامله مستثنا اوله‌رق تجارتك ومداينات ايله اكا متفرع معاملاتك وخصوصات افلاسيه وسائره‌نك صورت اداره وتسويه‌سنه دائر سورهٔ بقره‌نك نهايتنده‌كى آيات كريمه قانونيلرك عصرلرجه اوغراشه‌رق تجارب وتدقيقات متنوعه وتلاحق افكار وتتبعات متماديه ايله ترتيب ايتدكلرى اصول محاكماته عائد عقود ومعاملاتك و (نوتر) وتعبير فقهى ايله (عدول) متداولات محررلكى وظايفنك اصل الاصوليدر. آيات كريمهٔ مذكوره مداينه ومقاوله وتسجيل وشهادت وامهال وافلاس وتيسير وتحذير و (پروتستو) انذار كبى اصول معاملات واساس امنيتى مجملاً واصلاً حاويدر كه ادارهٔ مصالح عالمى تضمنى اعتبار يله حكماً وحقيقةً معجزات باهره‌دندر. معموريت دنيايى مستلزم اولان صحت بدنيه‌يه عباداتى سبب اصلى كوسترن دين مبين اسلامك حيات بشريه‌يى اساساً ضامن اولديغندن اشبو مقصد عالى يه خادم اولان مروت مرحمت ضعفايه معاونت صبر ومتانت كبى خصائل بركزيده مقتضياتنك ايفاسى وجائب ديندارينددر.

بناءً عليه جهت جامعهٔ نوعيه‌دن نشئه مناسبات فائقهٔ ديندانى ايله نعم حياتيه مزده اشتراكلرى طبيعى اولان كريدا اهالئ اسلاميه‌سنك هيچ بر دينه صيغه‌ميه‌جق وعالم انسانيت ومدنيتى ماتمكده ايده‌جك وبلكه موسيو غلادستون جنابلرينك جالب رقتى اوله‌بيله‌جك صورتله دوچار اولدقلرى مصائب دلدوز و تعديات خانمانسوزدن طولايى تأثرات وطنداشانه‌مزى كوسترمك ووظائف انسانيه‌دن متعديلرك حاميلرينه باعث استحيا اوله‌جق نمونهٔ عاليجنابانه ومروت مدد رسانه اولمق اوزره اعانه‌لرينه مسارعت واظهار غيرت وحميت ايتمكلكمز وجوبى تعين ايلديكنه وبو كبى احوالده سماحت وايثار وبذل نقود مروت اسلاميتك نصوص جليلهٔ قرآنيه ونبويه ايله تكرر وتعدد ايدن مدائح ومآثر مخصوصه‌سندن اولديغنه نظراً اعانهٔ مصابين واعانهٔ عجزه ومحتاجين خصوصنده الطاف و عواطف همايونلرى بى غايه و مكارم و عنايات سنيهٔ ظل اللهيلرى بى نهايه اولان خليفهٔ اقدس وپادشاه معظم ومقدسمز افندمز حضرتلرينك شرف تابعيت ملوكانه‌لرينه لياقتمزى اثبات ايدرك اظهار مفاخر عثمانيه وايثار مآثر انسانيه ايله وجائب دينيه وملّيه‌مزى ادا ايتمليز.

شوراى دولت اعضاسندن

سامى

(سرعت سفائنى ٣٢ ميله ايصاله « موفقيت نصل حاصل اولدى ؟ »)

هركس بيليركه بر ماكنه‌ده قوهٔ محركه استيم وبونك منبعى قزغاندر. بو حالده اسكى اصول قزغانلر اصلاح اولنوب زياده استيم قوتنه دسترس اولنمشدر. قزغان ديندليكى وقت ذهنه مربع وياخود مستطيل وياسائر شكلده بر قاب كلير. اسكى واپور قزغانلرى ده طبق بو شكلده اولوب ايچى صويك سرعتله تسخين وغليانى تسهيل ايچون سماور كبى متعدد بوريلر ايله عمودى وافقى شق اولنمش وبو بوريلر داخلندن دولاشه‌رق باجايه صعود ايدن الو ودومان استيم حدوثنى تسريع ايتمكده بولنمشدى.

اخيراً بو اساس برعكس اولدى. قزغانلر بوريلردن تشكيل قلندى يعنى تبخر ايتديره‌جك صو اورومحك اغى كبى وضع اولنان يوزلرجه بورينك داخلنده و الو بوريلرك خارجنده دولاشيور. بو صورتله سطح نار زياده‌لشديرلديكندن بوريلر ايچنده حرارتك تأثيريله على الدوام دورانده بولنان صو فوق العاده بر سرعتله تبخر ايديور. ايشته بو اساسده اعمال اولنان بخار قزغانلرينه « صو بورولى قزغان » نامى ويريليور. بو قزغانلر بالطبع اسكيلرى قدر بيوك اعمال اولنه‌مدقلرندن سفن حربيه‌نك التى قزغاننه بدل اللى عدد صو بورولى قزغان يابلمقده‌در.

انكلتره‌ده ايكى بيوك قروزربلويل اصولى صو بورولى قزغانلر ايله تجهيز اولنديغى كبى « ويدبق نيو » و « آروغانت » سيستمنده انشا اولنان درت بيوك قروزرلكده بو اصول قزغانلر ايله تجهيزى قرار كير اولدقده بونلر حقنده لويد ماكنه‌لر مديرى مستر ميلتون بر نطق ايراديله ايضاحات ويرمش وشمدى يه قدر اجرا قلنان تجاربه نظراً صو بورولى قزغانلرك سفن حربيه‌ده استعمالى اسكى اصول اسطوانه قزغانلره نسبتاً دها نافع والويريشلى اولديغى تحقق ايتمكله قبول اولند. يعنى خبر ويرمشدر. اليوم لوقوموتيف اصولى قزغانلر ايله مجهز طورپيدو غانبوطلرى وطورپيدو بوطلرى درجهٔ عاديه‌ده تضييق جبرى ايله استعمال اولندقلرى حالده على الاكثر صعوبات ومشكلات تحدث ايتديكى كورولمكده‌در.

صو بورولى يكى قزغانلر ايله اسطوانه قزغانلرده كمورك اداره‌سنه دائر لايقيله بر مقايسه يابلمامش و بو ماده‌نك تعين ايتمسى ده اوزون سفرلر اجرا ايدن واپورلرده تجربه اولنمسنه متوقف بولنمشدر. كمور اداره‌سى سفن حربيه‌دن زياده سفن تجاريه ايچون حائز اهميت اولوب بو يوزدن ناولونك بر درجه دها تنزل ايده‌جكى آشكاردر.

سفن حربيه ايچون بو قزغانلردن مطلوب اولان منافع كمورك اداره‌سى اولمايوب باشليجه عالى تضييقده استيم حاصل ايده بيلمكدر. فى الواقع بو اصول قزغانلرده عالى درجه‌ده استيم حاصل ايتمك نسبتاً اسهلدر. اسطوانه قزغانلرده بو درجه‌لرده عالى تضييقده استيم حاصل ايتمك قابل اوله‌مديغى كبى اولسه‌ده بيك درلو مشكلات باش كوسترمكده‌در. مع مافيه عالى تضييقده استيم حاصل ايدن صو بورولى قزغانلره كوره ماكنه اعمالنه احراز موفقيت ايدلديكى حالده عادى اسطوانه قزغانلر ايله اوچ انبساطلى ماكنه‌لردن زياده كمور تصرف اولنميه‌جغنه وشمديكندن دها زياده سرعت حاصل ايدلميه‌جكنه هيچ بر مانع كوريله‌مامكده‌در.

صو بورولى قزغانلردن استحصال اولنان منافع آتيده تعداد اولنور.

١ — اسطوانه قزغانلردن زياده عالى تضييقده استيم حاصل ايتمسى

٢ — مساوى قوتده اسطوانه قزغاندن دها خفيف اولمسى

٣ — بر وقعهٔ ناكهظهورده اسطوانه قزغانلردن زياده تضييق اولنه‌بيلملرى

٤ — قاعدةً دها قولايلقله تعمير وتطهير اولنه‌بيلملرى

٥ — اسطوانه قزغانلردن آز صو آلديغندن بر قضا وقوعنده اسكى اصول قزغانلر قدر نفوس تلفنى موجب اوله‌ميه‌جغى وسفينه‌نك تكنه‌سنه زياده مضرت وخسار ايراث ايده‌ميه‌جكى خصوصاتيدر.

بحريه فن قوميسيونى اعضاسندن

س. نطقى

برتذکرهٔ جوابیه

اصول استادانهٔ طرز قدیمك صوك ترفنده‌لرندن معدود اوله‌جغی جهتله وقعه نویس سماحتلو لطفی افندی پدرمز واستادمز حضرتلرینك اشبو تذکرهٔ جوابیه‌لرینی نسخهٔ فوق العاده‌مزه عیناً درج ایتمك هوس فرزندانه وتلمیذانه‌سنی بردرلو یکه‌مدك) نورچشم مفخرتم عطوفتلو افندم حضرتلری شرفورود اولان اشبو تذکرهٔ علیه لرنده مندرج لآلیٔ التفات عالیلری صره سنده اشعار بیوریلان اخطار معارفپرورلرینك انجازی مدار افتخار داعیانه‌م اولمشدر . بو یولده جریان ایدن زلال حسن ظن عطوفیلری فیضیله نقصانیٔ حرارت ضیای شمس عصری ایله مانند گیاه سیاه صاراروب صولان کهنه ساق قلم حقیرانه‌مه حیات تازه وطنبور سطور نظم ونثره یکیدن آغازهٔ جنبش بی اندازه کلمشدر . بناءً علیه برقاچ گیجه مقدم ماحضر لیلهٔ بیداری اولان منظومه‌یه برقاچ بیت دها علاوه ایدیله‌رك لفاً تقدیمنه مسارعت ایلدم . واأسفا که بازار اشتهاره چیقارلمغه دکر براثر دکلدر . کمیت قلم فقیرانه‌مك تازیانهٔ روزکار جوانی ایله قیاقٔ نظم ونثرده جولانی وقتندن قالمه برطاقم کهنه قماشلر وارایسه‌ده بونلرك برآزی وسائط طبعیه ایله منتشر و برچوغی متروك زوایای خواطردر . مع‌مافیه بو سوق سوقیات مفیده ونافعه‌دن کیرو قالمق وضعف دوپای قلم پیرانه‌یه اطالهٔ دست عطالتله قوت ویرمك (اطلبوا العلم) قانون قدسیسنه قارشو حرکته جرأت خائفه‌سیله الده بولنان صحایف مجموعه ومتفرقه‌یی بر بر تقلیب ایله ایچلرندن شایستهٔ اعین اشتهار ومروج بازار منافع واعتبار اوله‌جق بر متاع نصاب مکتوبه نائل اوله‌مدیغمه تأسفلر ایلدم . هنکام داد وستد کسب معارف اولان ایام ماضیهٔ عمر بشر وقت پیریده نور سحر کبی عکس انداز چشم عبر اوله‌رق (الا لیت الشباب یعود یوما . فاخبره بما فعل المشیب) تمنیٔ ممتنعانه‌سی ترانه‌سنج نای اسف واصول آهنك هنکام کذرانیسی منعکس سوامع ابنای خلف اولمقده‌در . او پریشانیٔ ذهن پیرانه ایله برابر جمع خواطر تلفیقات نظمیه ونثریه‌یی ایجاده واسطه ومواعد ملحوظات ومستحضرات علمیه‌یی بسیطهٔ صحایف مکتومه ومکتوبه‌یه باسطه اولان تیردستکیر خامهٔ سکخرامه هدف ودردانهٔ معارف ومعلومات ادبیه‌یه حیز وصدف اوله بیله‌جك آثار ادبیه‌نك میدانه کتیرلمسی امیدوثیقی مهیج قوهٔ قبول مسئول و بو صره‌ده تخطر اولنان اشبو (پیرلکده لطفیا طبع جوان اولدی حوان . سالخورده اولسه‌ده عاشقلره کلمز عته) دیه‌رك بروجه محرر اجرای امر معروفه خامه بدست ابتدار اولدم . هرنه‌ایسه ماحصل وماحضر حسن نظر استادیلرینه مظهر اولورسه مأمول ایدرمکه سائر آثار ادبیه آرەسنه صیقیشه بیلورافندم

(مرد عاقل)

مرد عاقل امری اهمال ایلمز تعجیل ایدر
اقتضا ایلرسه حکمت چاره‌سز تأجیل ایدر
خارج ازامر وظیفه کیتمز ارباب عقول
استقامت مسلکن تأیید ایدر تسبیل ایدر
محکم عالمده حکم حالی معتاد ایلین
حجت آسایشی آرامشی تسجیل ایدر
عاقل اولدرکه ایشنده اقتصادی حال ایدر
منعمك احسانی تحمید ایدر تبجیل ایدر
آبرودن قطره قطره دوکیلن جوی نیاز
برکچلمز بحر حرمانی همان تشکیل ایدر
اربعینده چلهٔ لیل شتایه باقیوب
زنده‌دار شب اولان آمالنی تکمیل ایدر
یازده قیشده ایشله کوجله کندینی مشغول ایدن
بالسهوله هرنه ایسترسه انی تحصیل ایدر
کندینی بیلمك کبی وارمی جهانده معرفت
بو بیلشله عقدهٔ جهلن کشی تحلیل ایدر
پك چیقار یول ایسترایسه‌ك طوغریلقدر طوغریلق
استقامت هر برامر مشکلی تسهیل ایدر
دست وجدانی مطهر ایلین اهل نظر
مصحف آیات قرآنی کوزل ترتیل ایدر
منکر و معروفی تفریق ایلین مرد فطین
لشکر سودای خامی (لطفیا) تنکیل ایدر
فکر ایله ازسویلیوب چوق دیکلین اهل وقوف
راحت وجدان ایله احوالنی تعدیل ایدر
سویلمکدن دیکله‌مك هرحالده راجح ایکن
رطب ویابس سویلین صکره نصل تأویل ایدر
هیچ خطر کورمز بولنده دائما آگاه اولان
ناحدای فلکه باق در پیش اسقندیل ایدر
مرد عاقل دائما صمت وسکوتی حال ایدوب
نه آغز یورار نه‌ده بردرلو قال وقیل ایدر
اهل آداب ایلر ایجاز ایله ایجاد سخن
بیلمین سوق کلامی بیهوده تطویل ایدر
سده‌ای خامه بو یولده باصدك اطنابه اباق
قورقه‌رم که اشبو سوزلر ده‌سنی تخجیل ایدر
ال ویرر ارتق اوزاتمه ایلمه شق شفه
صاحبك باق اغزینه الوب سنی تقبیل ایدر

❁

(از سنوحات لیالیٔ شتا)

جهانه کلمه‌دن مقصد نه حکمتدر
بونی حقیله فهم ایتمك نه دولتدر
خیر شر هر برامره خواهش ومیلك
بدایت موسمی وقت صباوتدر
کشینك اعتیادندن اولور معلوم
نه‌یه مائل ایسه اندن عبارتدر
وجود بی بقای دورهٔ عالم
همه خولیا ورؤیادن کنایتدر
مظاهرده تعین ایلین شیلر
عموماً مقتضیات بدایتدر
انکچون فاتحه‌دن قورقملی دیرلر
نتیجه خاتمه اندن اشارتدر
وجود حقه هر بر ذرهٔ عالم
عدمدن کلمه انکشت شهادتدر
جهانك وارلغی معناده یوقلقدر
او چوقلقلر بتون هیچدن عبارتدر
بو وارلق فرصتیله یوقلغك محوی
نظر اربابنه مخصوص خصلتدر
نه خوشدر شیخ غالب باق نه نطق ایتمش
که‌سن یوقسك او بنلك بی هویتدر
بو یوقلق عالمنده کسب کار ایتمك
اویانقلر ایچون حاضر تجارتدر
متاع آرزو پك چوق بهالیدر
قولایلقله آنی آلمق غنیمتدر
کوکل بازاریی بوزمق فناشیدر
بو انسانه قباحتدن قباحتدر

رفاهی آدمك امر مدارادر
خشونتدن تباعد جلب راحتدر
بیوکلر انتقامه ایلمز رغبت
عدویه عفوی صرف ایتمك نه لذتدر
لب خامه‌م آچلمش لوح اعظمدن
یازوب چیزدیکی شیلر جمله صورتدر
چیقارمی مرد عاقل طوغری مسلکدن
او یولده کیتمینلر اهل جنتدر
طریق حقه هردم مستقیمانه
کیدنلر سالك راه شریعتدر
وجودنده آرار عرفانی کامللر
او حال عارفلره عین لطافتدر
عطالت بادیٔ انواع ثقلتدر
رخاوت جالب فقر ومذلتدر
کشی‌یی صنف حیوانه ایدن تنزیل
مجرد مقتضای طبع شهوتدر
مقام انسه انسانی ایدن ترفیع
لوجه‌الله اولان عشق ومحبتدر
طریق مستقیمه ایلین ارشاد
نجابتدر شرافتدر اصالتدر
توکنمز نقد خاطر آرتار آرتدقجه
انك نقادی دست رب عزتدر
حوادث باعث اشغال عالمدر
انی خوش کورمینلر بی بصیرتدر
صفای مولوی بر اوزکه عالمدر
او عالم اهلنه بام بشقه جنتدر
دونرمی دونمه‌دن عاشق اولان جانلر
سماعك حالتی عین حلاوتدر
قولاق ویر لطفی نایك ایندیکی فریاد
جدا القدن حکایتدر شکایتدر

دها حقنده نظریات جدیده

« وامیل زولا »

یاخود

منظومهٔ عصبیه‌سی واحوال روحیه‌سی اعتباریله امیل زولایه برنظر

دغدغهٔ شهرتی جهان ادبی طولدیرمش اولان بو آدمك منظومهٔ عصبیه‌سی ، ماهیت روحیه‌سی میزان طب ایله طارتیلنجه بوقوجه هیکلك ، بولوحهٔ غرای ادبك مقامی اوقدر تدنی ایدیور ، مرتبه‌سی بردن بره اوقدر تنزل ایلیورکه انسانلرك اشخاص واشیا حقنده‌کی فکر ونظرلرنده‌کی خفت ، محاکمه‌لرنده‌کی بطلان ، قرارلرنده‌کی اصابتسزلك بادیٔ امرده انظار عبرته چارپمامق قابل اولمیور .

بوکا اك جلی ، اك واضح برنمونه اولمق اوزره بوکون (امیل زولا) کوستریله‌بیلیور .

ذاتنه مخصوص اولوب شبان زمان ایچنده آکا پیرو اولمق موده حکمنده بولنان مسلك جدیدیله صنوف هیئات مدنیه‌دن بربیوك قسمنی تسخیر ایتمش اولدیغی انکار اولنه‌میان بو داهی ، بو بنای عظیم ادب بوکون جری اوفق کوریلان فقط سرائر طبیعتی بر بر کشف ایدوب ظاهره اخراجده یکتا بولنان فن جلیل طب نظرنده واصل اولدیغی منزلهٔ بالاتریندن اویله بردهشتله سقوط ایدیور ، مندرس اولیورکه زواللی آدمه آجیمامق الدن کلمیور .

کافهٔ مستحصلاتی ، محصولات فکریه‌سی ، آثار قلمیه‌سی - صرصر ناکهانی‌یه طوتلمش عظیم بر سفینه کبی - کرداب نسیانه ، ابدی نسیانه آتیلمق تهلکه‌سنی کوستریور .

بوحال جکر سوزدر اما انسانلر ایچون پك عبرت نموندر !

ایشته بومحاکمات ابتدائیه شویله‌جه یوریدلدکدن وقارئین کرامه نتیجه‌ده ویریله‌جك قرارشمدیدن بردرجه‌یه قدر آکلاشیلدقدن صکره سوزی - بوحقیقتی یقینده میدانه قویان (پروفسور طولوز) ایله (پروفسور لومبروزو) یه ترك ایتمك وانلری بربده سویلتمك ایستیورم .

بومادەیه دائر ایلك اوکجه طولوز طرفندن نشر اولنان کتابك نواقصندن بحثله اکمال حقائق امرنده تنقیدنامه یازان لومبروزو سوزه شویوجهله شروع ایدیورده دیورکه :

« پارس دارالفنون طبیه‌سی امراض عقلیه معلمی دوقتور ادوار طولوزك (امیل زولا) حقنده اخیراً نشر ایتدیکی اثره دائر شوصوك زمانلرده جرائد سیاسیه وادبیه‌ده محاکمات دورا دوره تصادف اولنیور .

بواثر ، شدت ملکات عقلیه ایله امراض عصبیه بیننده جاری اولان مناسبات حقنده طب وعلم احوال روح نقطهٔ نظرندن نوعما بر تحقیقنامه شکلی کوستریور .

فقط ظواهر احواله باقیلورسه کیمسه فرقنه وارمدی که بواثر ، امراض روحیه وباخصوص امراض روحیهٔ صرعوی الشکل ایله دها آره‌سنده برمناسبت بولندیغنه قائل اولان نم نظریاتمه قارشو شدید برساحهٔ معارضه ومنازعه تشکیل ایدیور .

مع هذا هرنصل اولورسه اولسون بواثر حائز اولدیغی اوصاف عالیه ایله هردرلو توصیه‌لره سزا براثر اولدیغنی قبولده قطعیاً تردد ایتمم ؛ زیرا مؤلف بونده نظریاتی نظریات ایله رد ایتمیوب طوغریدن طوغری‌یه مشاهدات درمیان ایدیورکه بوحال اکثریا ناقدلرده تصادف اولنمیان احوالدندر ؛ زیرا بونلر میدان انتقاده چکدکلری اثرلر حقنده خنده‌ریز اولدقدن وهرکسی‌ده درمیان ایتدکلری ردیه‌لر حقنده کولدیردکدن صکره کندولرینه وظیفه‌لرینی اکمال ایتمش نظریله بقارلر .

بونقطهٔ نظردن ، تکرار ایدیورم ، موسیو طولوزك اثری زیاده‌سیله شایان اهمیتدر ؛ واکر آلدانمیور ایسه‌م بنم « داهی » نام اثرمله دیکر بعض اعاظم طبك مسئلهٔ مبحوث عنهایه دائر قلمه آلدقلری آثار شویله‌جه استثنا ایدیلنجه طولوزك اثری فرانسه‌ده ایلك دفعه اولمق اوزره کوریلان بر اثردر » دیدکدن صکره لومبروزو هرشیدن اول امیل زولانك منسوب اولدیغی عائله‌نك منشائنی پیش نظر تدقیقه آلیورده دیورکه :

زولانك پدری بیوك بر ذکایه مالك ، علوم مثبته ایله شدتله متوغل ایتالیالی برمهندس ایدی ؛ والده‌سی فرانسز ایدی . بوندن بشقه اجدادنده دیکر برتصالب عرق کوریلیور شویله‌که :

زولانك باباسنك باباسی ونديکده اختیار اقامت ایتمش بردالماجیالینك اوغلی ایدی ؛ باباسنك آنا‌سی ایسه بررروم ایدی . ایمدی « داهی » نام اثرمله « حرم سیاسی » نام دیکر اثرمده اثبات ایتدم‌دی‌که مانه‌لرده اك چوق ارباب دها ظهور ایدن عرق وعائله‌لر اك زیاده تصالبه مظهر اولمش اولانلردر .

ایشته یونان قدیمده (ایپونین) لرك ملکات عقلیه‌جه (دوربین) لره شرقده‌ژاپونیالیلرك چینلیلره اولان تفوقلری بوقبیلدندر . اوروپاده پولونیالیلرك ناعوسم کوریلان درجهٔ ذکالری ، جرمانیا عرقنك اسلاو ولاتین عرقلریله اولان اختلاطندن منبعثدر . دیکر طرفدن فرانسه‌ده اك بیوك فن داهیلرینك (فرانش - قونته) ده دها زیاده کثرتله ظهور ایتملرینه سبب اوراده آلمانلرله اولان تصالبك مقدارنده‌کی زیاده‌لکدر . ماحصل مذکور اثرمده (عامپنا) (میرابو) (عراف) (روستی) (برووینغ) (هوغو) (ژورژساند) کبی اعاظمك ناملری مجرد قانون تصالبك دها اوزرینه اولان تأثیری حقنده‌کی مدعای اثبات ایچون ذکر اولنمشلردر .

فقط زولانك منشاء دهاسنده دیکر برشرط دها آرانلمیدرکه بوکاده تصالب اقلیمی نامنی ویرمش ایدم ؛ ایشته زولا فامیلیاسنك یونانستاندن ودالماچیادن ایتالیایه صکره ایتالیادن فرانسه‌یه انتقالی بوشرطی تشکیل ایدیور .

شمال آمریقالیلری ایله یهودیلری امثال طوته‌رق بوتصالب اقلیمیك - تعبیر آخرله - بوتبدل اقلیمك دها اوزرینه اولان تأثیر خصوصیسنی اثبات ایتمش ایدم که بوحال منابع دها ایله ترقیات بشریه خصوصنده تأثیرات اعجازکارانه حصوله کتیرمشدر .

ایشته یهودیلرك نیچون کندی وطن اصلیلرنده وارض فلسطین ، عربستان ، حبشستان وامثالی بلدانده اوروپاده‌کی قدر داهی کوستره‌مامش اولدقلری وانکلیز - ساقسونلرله اسپانیوللرك نیچون مستملکاتلرنده دها زیاده داهی ظهوره کتیرمه بیلمش اولدقلری یعنی بوصورتله تصالب اقلیم نظریه‌سیله ایضاح وتفسیر اولنور .

بو شرائطدن ماعدا دها حقنده نظر اعتباره آلنمق لازم کلان بر دیکر تأثیر ارثی دها واردرکه اوده ابوینك حین ازدواجده‌کی سنلریدر. فی الواقع امیل زولانك پدری ، نسبةً ایلرولمش بر سنده ، قرق اوچ یاشنده تأهل ایتمش وسکز سنه صکره وفات ایلمشدر. ایعدی ابوینی مسن اولەرق تأهل ایدن مشاهیرك عددی کثیردر: برنجی ناپولیون ایکنجی فرەدریق ، دوژوسیو ، بالزاق ، شوپنهاور ، بورنس ، بقلار ، ابزرائل ، روشفور وغیرهم بو جملەدندر .

بوندن ماعدا (مارو) بزه کوستریورکه ابوینك مسن اولەرق تأهل ایتمش اولملری اکثریا صلبلرندن کلان اطفالك تغیر اصلیلرینی ، فساد جوهرلرینی ، استحالهٔ سیئه وردیئەلرینی داعی بولیور. کذلك موسیو طولوز بالذات بیان ایدیورکه زولا ، مسن اولەرق تأهل ایتمش اولانلرك اولادنده تصادف اولنان جدیت اطواری تا اوان عنفوانندن اعتباراً کوسترمکه باشلامشدر. بومثللولرك جدیی ـ ناموسم اولەرق ـ داء مراق وقرەسودا تعبیر اولنان مال خولیایه قدر وارديردقلری ماروك مشاهدات ذاتیەسی جملەسندندر.

فقط زولانك وقعەسنده براوجنجی تأثیر ارثی کوریلیورکه اوده بروجه آتیدر:

زولانك والدەسی بر مرض قلبیدن ، اوجاع رثیویەدن وطبیعتی احتقاق رحمیٔ صرعوی اولان عصبی نوبتلردن مضطرب ایدی. بو نوبتلر ، بوعازده بر کولله حس ایتمکدن ، انلرك تقلصاتیله مترافق کریلمەلردن ، بعده دائرەسی دها واسع اختلاجلردن ، بونلردن صکره‌ده غیر تام بر نسیاندن عبارت اولەرق بعض کره کندوسنده بر طاقم نوبات حسیهٔ متعاقبەده کوریلور ایدی.

بو نوبتلر ندن عبارت ایدی ؟ طولوز بوکا دائر ایضاحات کافیه ویرمیور. عجبا بو عصبی نوبتلر بر طاقم خرافاتدن می عبارت ایدی ؟ بو خصوص زیادەسیله مهم اولوب زیرا زولانك والدەسی عمرینك صوك زمانلرنده باخصوص کیجه اثنالرنده هذیان مشوش اثرلری ارائه ایدیور ایدی ؛ بناءً علیه بو حال برشکل شبه صرعەدن عبارت دکل ایدیسه بیله برشکل احتقاق رحمیدن عبارت اولەجغنده شبهه ایدلمامك لازم کلیور .

زولانك والده طرفندن اولان دیکر اقرباسنه یعنی والدەسنك باباسنه ، والدەسنك آناسنه و دایلرینه کلنجه : بونلرده کوریلان اوصاف ممیزهٔ مرضیه ، آفات قلبیەیه اولان بر نوع استعداددن بشقه بر شئ اولمدیغی مظنوندر » .

پروفسور لومبروزو بورایه قدر ، بر خستەنك مبتلا اولدیغی مرضی بحق تشخیص ایدوب کیمسه طرفندن اعتراض قبول ایتمیەجك صورتده میدانه قویمق ایچون وجودی لابد اولان بو معلومات ابتدائیەیی ، یعنی زولانك منسوب اولدیغی عائلەیه متفرع هر درلو تفصیلاتی باخصوص اجدادینك احوال خصوصیەسی ، آنلرك منشألرینی ، موردلرینی ، میانەلرنده واقع اولمش اولان تصالی ، تبدلات اقلیمیەلرینی ، استعدادات مرضیەلرینی والحاصل اظهار حقیقت امرنده بر سوری عمومیات ومحاکاتی بویلەجه جمع ودرج ایتدکدن صکره وقت عائب ایتمیەرك همان محرر شهیرك طبده (anamnèse) تعبیر اولنان سوابق احوال شخصیەسنه نقل کلام ایدیورکه بوجهتلری پروفسور کبی دور ودراز عرض وتفصیله وقتك مساعدەسزلکنه انضمام ایدن بضاعەسزلك بلاسی کرکی کبی مانع اولدیغندن یالکز تلخیص طریقیله اك زیاده نظره چارپان نقطەلرینی انظار قارئین کرامه وضع ایتمك وبویله اکا شو مقالەیه ختام ویرمك ایستیورم .

مثلا : زولا ایکی یاشنده ایکن غایت شدید بر حمای دماغیەیه مبتلا اولیور ؛ حتی بر قاچ ساعت قدر وفاتنه بیله حکم اولنیور. بو حادثەنك وخامتی بالآخره زولاده نقصانیٔ تلفظ کبی بر عارضەنك وجودیله اکلاشیلورکه بو نقصانیٔ تلفظ زمان طفولیتنده کورلدیکی کبی ـ واقعا بر آز دها خفیف اولمق اوزره ـ کندوسنده الیوم مشاهده اولنمقده ایمش. بو حادثەنك اك مهم جهتی زولانك آلتی یاشلرنده ایکن چیقارلمش بر سنده صاغ کوزینك صول کوزینه نسبةً دها بوموق اولدیغی مسئلەسی ایمش. الیوم کندوسنده باقی اولان بو بوموقلق ایسه طب اصطلاحنده عضلهٔ مداریه تعبیر ایتدیکمز کوزك دائروی اولان اتنك تقلص دائمیسندن ایلرو کلیور ایمش. بو رسمه ملکهٔ طبیه تعبیر اولنان مزیت بلند ایله آراسته بر نظرله دقتلیجه باقیلورسه جبهەنك ، استسقاء رأسه مبتلا اولان جوجقلرده‌کی کبی اولدیغی حکه وبناق کمیکلرینك پك زیاده بارز اولدقلری ، اعلك فمدن بیوك بر مسافه ایله مفروق بولندیغی وبو جهتلرله امیل زولانك بورونی بات وجفور اولەرق تشکل ایتدیکی کوریلور ایمش.

زولا اون سکز یاشنده (دوار) تعبیر ایتدیکمز باش دونمەلری وهذیانلرله مترافق بر حمای تیفوئیدیەیه طوتیلیور ؛ بلوغه‌ده بو سنده ایریورکه احوال بلوغك ظهورنده‌کی بو تأخر طوغریدن طوغری‌یه مسن اولەرق تأهل ایتمش بر پدرك صلبندن کلدیکنه عطف اولنمق اقتضا ایدر . یکرمی یاشلرنده عادتا آچ قالمق درجەلرنده معده صانجیلرندن ویکرمیسندن قرقنه قدر باغرصاق الملرندن وبو میانده خناق صدردن ، التهاب مثانەدن ، آلام عصبیهٔ صدریەدن ورثیهٔ مفصلیەلردن مضطرب اولیور واحتقاق رحمك بعض علامات عجیبەسندن اولمق اوزره قلبنی کویا قولنك ایچنده کبی ظن ایدیور وضربات قلبیەیی‌ده اورادن ایشیدیور کبی اولیور. بر آز اشاغیده برنده‌جك بیان ایده‌جکمز تصورات مرضیه ایسه اوتوز یاشلرنده ظاهر اولمغه باشلایور.

اوتوز بشنه طوغری زولا افراط درجەده شیشمانلایور . او وقت عادتا ۱۹۲ لیره کلیور. ضعیفلامق ایچون لازم کلان تداوی‌یه دوام ایدیور وموفق‌ده اولیور .

مکتبلرده انشا درسی استثنا ایدیلنجه سائر درسلرده اویله خارق العاده بر اثر ذکا کوسترمیور. بالآخره بقالوریا امتحانلرینك تحریری قسمنده موفق اولیور ایسه‌ده آلمانجه ، تاریخ وادبیات درسلرندن دونیور. بر آز صکره‌ده مارسلیاده اجرا اولنان تحریری امتحانلرندن‌ده دونیور.

پروفسور لومبروزو زولا حقنده‌کی بو مفرداتی ، بو دقائقی شویلەجه تفصیل ایتدکدن صکره جوشیورده دیورکه :

« ایشته رفیق مکرمم موسیو طولوز شو دقائقدن ، شو مفرداتدن بعض محللرك ـ میانەلرك باخصوص مکتبلرك نور دهانك پارلامسنه یاردم ایتمك شویله طورسون آنك بالعکس منطفی اولمسنه اك مؤثر ، اك شدید سببلر تشکیل ایتدکلرینی استدلالده هیچ تأخر اصلا تردد ایتمامك لازم کلور ایدی . »

فی الحقیقه پروفسورك بو فکرینی تأیید ایده‌جك مثاللر ارائه ایدیله‌بیلور. مثلا : درجهٔ دهالری بوکون تسلیمکردهٔ انام اولان بعض مشاهیرك مکتبلرده اثنای تحصیللرنده هدف تحقیر اولمش اولدقلری یاخود ماهیتلری بر درلو اکلاشیله‌مامش ایدوکی اربابنه خفی دکلدر. ایشته بو جملەدن اولمق اوزره اسملری آتیده‌کی ذوات کوستریله‌بیلور : (وردی) و (روسینی) کبی دهات موسیقی پارسده (قونسرواتوآر ـ دوموزیق) ده قزانه‌مامشلردر. (قلاپروت) و (نویتون) کبی دهات ریاضیه معلملری طرفندن احمق وبدلا کبی تلقی اولنمشلردر. حتی خواجەسی طرفندن کندوسنه نه بیلدیکی سؤال اولنان (قلاپروت) جواباً « چینجه ایله مونغولجەیی بیلورم » دیدیکی فقره نویسانك جملهٔ روایاتندندر. (قولفریغ) مکتب عالمنك ملکات عقلیەسنی تضییق ایتدیکنی نقل و حکایه ایتدیکی کبی (قبانیس) مکتبدن طرد اولنمش و (دیده‌رو) فاملیاسنه موجب شین وعار کبی تلقی ایدلمشدر . هله (بالزاق) ك ارادهٔ جزئیه حقنده قلمه آلدیغی بر مسوده‌یی حتی اوقومغه بیله تنزل ایتمیان خواجەسنك صوبەیه آتوب یاقدیغی وقایع مشهورەدن ایمش.

« ایشته ، دیور پروفسور لومبروزو ، بونلرك جملەسیده بزه کوستریورکه میانهٔ مکتب ، دهات حقیقیەیه الویریشلی عد ایدیله‌مز ؛ زیرا مکتب ، ذکای بشرك درجهٔ وسطاسنك هیکل مشخصیدر. یعنی مکتب ، ذکای بشری درجهٔ وسطایه ایصال ایده‌بیلور واکا مأموردر. بو ایسه یعنی درجهٔ وسطای ذکا ایسه دهای حقیقینك خصمی ، رقیبی اولدیغندن دها اوراده انکشاف ایده‌مز ، پارلایه‌ماز. بناءً علیه میانەنك دها اوزرینه تأثیر عظیمی اولدیغی ذهابنده بولنمق ایستیانلر بو دقائق ، بو حقائقی انظار اعتبارلرندن دور طوتمامليدرلر.

انجامکار امیل زولانك ادبیاته سلوك ایتمسنه سبب یکانه ، یکدیکرینی ولی وتعقیب ایدن موفقیتسزلکلرندن ناشی بالجمله ابواب مسالکك پیشکاه عزمنده مسدود قالمش اولمسی ایدی . »

بوندن صکره پروفسور لومبروزو بو بیوك آدمك یاخود هرکس طرفندن اویله طانیلمش اولان بو ادیب داهینك قد وقامتنه ، عموماً بدنی ترکیب وتشکیل ایدن عضلاتنه ، قفا کمیکلرینك بالمساحه تعین ایدن احوال تشریحیەسنه ، جبهەسنده‌کی قیریشقلرك ناموسم اولەرق ظهوره کلمش اولمسنه ، قولاقلرینك حد طبیعیدن دها اوزون بولنمسنه ، ایاغنك باش پارمغنك صورت دائمەده متحرك بر حالده اولمسنه عطف کلام ایتدکدن و فعالیت دماغیه ایله مناسبتده اولان سرعت دوران دمه و اشتغالات ذهنیەسی اثناده افراغ اولنان بولنك کیفیات وکمیات کیمیویەسنه وحواس خمسهٔ ظاهرەسنك درجهٔ نزاکت وخشونتنه ، صاغ کوزینك صوله نسبةً دها زیاده تضییق ایتمسیله کندوسنده میدان رؤیتك تناقص ایتمش اولمسنه وصاغ قولاغنك صوله نظراً اوچده بر نسبتنده دها آز ایشیتدیکنه ومع هذا هر ایکی قولاغنده‌ده اوغولتیلر طویمقده ایسه‌ده بو حال صاغده دها زیاده واقع اولدیغنه و بو تغیردن ناشی زولانك حاسهٔ سامعەجه‌ده لازم کلان نزاکتدن محروم بولندیغنه و تغیرات عمیقهٔ مبحوثه خلافنه اولەرق ادیبك قوهٔ شامەسنده‌کی نزاکت ، خارق العاده بر حالده اولوب قوقولرك حس شامەسنده براقدیغی آثاری قوهٔ حافظەسنه نقش ایدرك بالآخره آنلری عیناً درخاطر ایتمکده‌کی رجحان وتفوقی ایسه بوندن نشئت ایلدیکنه ودها بونلر کبی ـ یقاسی آچیله‌جق ـ نیجه نیجه تدقیقات وتعمیقاته کیریشدکدن صکره کمال شدتله دوقتور طولوزه صاتاشیور .

دوقتور طولوزك ، امیل زولا حقنده نشر ایتدیکی اثرده ادیبك ـ یوقاریده‌ده تعداد ایتدیکمز ـ بر سوری تشوشات عصبیهٔ وخیمەیه مبتلا اولدیغنی وبو تشوشاتك غلبەلك بر یرده صیقشمق ویاخود طار بر یولك کیتمك کبی اك اوفق بر سببك تأثیریله کسب وخامت ایتدیکنی درمیان ایلدیکی حالده ندن بونلره لایق اولدقلری اهمیتی اسناد ایتمدیکنه حدت ایدییور.

کذلك زولانك وجودینك صاغ جانبنده قوهٔ لامسەده‌کی ، وصاغ قولاغنده قوهٔ سامعەده‌کی تناقصك ، وصاغ کوزینك بیکنده‌کی تضییق ایله ینه عینی کوزك عضلهٔ مداریه تعبیر ایتدیکمز دائروی اولان اتنده‌کی تقلصك ، ادیبك ایکی یاشنده ایکن مبتلا اولدیغی بین خسته‌لغیله مناسبت قویه‌ده اولدیغنی وبویله بین خسته‌لقلرینك اکثریتله مبتلالرنده بومثللو عوارض متعاقبه حصوله کتیردیکنی ذکر ایتمدیکی ایچون دوقتور طولوزه اسناد غفلت ایدیورده دیورکه :

« بناءً علی هذا امیل زولاده کوریلان بو حادثات مرضیەنك قسم اعظمی یالکز تصوری وتخیلی اولیوب بالعکس ـ ولادی اولمسه بیله ـ هیچ اولمازسه حیاتنك صفحات ابتدائیەسیله مربوطیتده اولان وخیم وعمیق بر بین تغیرندن منبعث اولدیغنی قبول ایتمك ضروریدر. بو صورتله وضع تشخیص ایدیلنجه بورادن برشکل شبه صرعەیه آتلاییویرمك ایچون یالکز برخطوه آتمق کفایت ایدر. باخصوص دوقتور طولوزك اسناد اهمیت ایتمکده غفلت کوستردیکی اعراض وعلاماتك همان جملەسی ، صرعەلیلره مخصوص وسیما حیاتلرنده احتقاق رحم وصرعه علامتلری کوسترمش ومسن اولەرق تأهل ایتمش بولنان آدملرك اولادینه منحصر کبیدر . »

بوندن صکره پروفسور ، امیل زولانك احوال روحیەسنه نصب نظر اهتمام ایدرك ادیب حقنده شمدی‌یه قدر هیچ بر کیمسەدن صادر اولمدیغی محقق اولان بر سوری محاکمات عالیەیی پك عالمانه ، پك استادانه یوریتدکدن صکره انتقادنامەسنه ختام ویریورسه‌ده برطرفدن وقتك عدم مساعدەسنه دیکر طرفدن مقالەمزك ـ بویله صره‌لرك تحمل ایده‌میه‌جکی مرتبەده ـ مفصل دوشمسی احتمالنه مبنی بو محاکمات عالمانەیی ـ حتی تلخیص صورتیله بیله ـ بوراده درجه امکان کورلمیور. انشاالله بر وقت مساعدەده بو مهم انتقادنامەنك بو فصلنی‌ده نظرگاه قارئین کرامه عرض و تقدیم ایدرك اکمال نواقصنه چالیشمق خصوصنده‌کی امل مخصوصمزك شمدیلك محافظەسیله اکتفا ایلرز.

یالکز شوراسی جالب نظردرکه عصرمزده عقلانك سرافرازی اولمق اوزره طانیلان بو خردمند زمانه ، خیاط طبابت خوش برجامهٔ خفت کیدیرنجه وطبقات عالیاتده بالاپرواز اولان شانی ، شهرتی ـ غرض وعوضدن عاری اولەرق ـ بو وجهله تنزیل وتخفیف ایدیویرنجه آسمان بلاغتده بلاآرام سخن شمشکلری چاقەرق ، تجدد شرارەلری صاچەرق ارائهٔ اندام پر احتشام ایدن بو سحاپارهٔ ادب بالضروره پاره پاره اولمش ، میدان فسیح سخنده کیف مایشاء سنەلرجه جرید اویناتان بو جندیٔ نودمیدهٔ انشا حائز اولدیغی شهرتیله ، احتشامیله قوت بازودن قالمش و وقتیله :

« شمشیر قوتنده خامه کدی لرزه‌بخشا »

ترانەسنك تمام مدلولی اولان بو داهیٔ خارقه‌نمون بو سفرسلهٔ تدقیق طبابت قارشوسنده لرزان وهراسان کسیلمشدر!

حاصل کلام پارلدیسیله جهان مدنیتك سنەلرجه کوزلرینی قماشدیران بو نوردها ، بو شعلهٔ پرپرتو ادب اسکی تابش ورونقنی بالطبع ضایع ایدرك هبا اولمش ، سونمشدر !

زمانده « رەآلیزم » مسلکنك اك دهشتلی مروجی اولان امیل زولانك مملکتمزده‌ده طرفدارانی ومقلدانی چوغالمش اولدیغندن ادبیات عالمنده مسلك انتخابنده روی استعجال کوسترمنك هر دور ایچون ، هر عصر ایچون خطای محض اولدیغنی تعین وتکرار ایتمش اولمسیله بو صوك وقعه ، شجرهٔ ادبك اك کزیده شاخسارینه اوریلان بو صوك ضربه عثمانلی کنجلرمزه پك بلیغ برنمونهٔ عبرت ، پك واضح بر درس انتباه تشکیل ایتسه سزادر.

(خسته‌خانەدن) دوقتور بافرەلی
یانقو

توتون

توتونك وجود انسانه اولان مضرتی کراتله اثبات ایدلمش ومالاً وقوعبولان ضرری‌ده اونسبتده میدانه قونلمشدر . حالبوکه بو بندلرك ، بو اثباتلرك هیچ بری فائده بخش اولەمامش بالعکس یکیدن یتشان کنجلرمز بیوك بر انهماکله بوکا آلشمەیه باشلامشلردر. بو مضر نباتك دومانی ایلك اغزه کیتدیکی زمان برحظ ویرر. فقط کیت کیده درلو درلو مضرتلر تولید ایتمکه باشلار . اك مشهور اطبادن بری « توتون موجود سمیاتك اك شدتلیسنه معادلدر » دیمش . فی الحقیقه بو زهره نیقوتین تعبیر ایدرلرکه ایلك دفعه فرانسەیه قویان واك اول ایمپراطوریچه قاترینایه تقدیم ایدن « ژان نیقو » نامنده بر آدمك اسمی ویرلمشدر. نیقوتینك بر طملەسی بر انسانك برقاچ دقیقه ظرفنده حیاتنه خاتمه چکدیرر. نیقوتین ، آفیون کبی اویوتور ، اویوشدیرر سرسام ، شاشقین ایدر.

بعض متخصصین توتون استعمالی دیشلرك خرابیتی ، معده ، کوکس خسته‌لکلری ، پارالیزی بلکه جنت کتوره‌جکنی فرانسه طب اقادمیاسنده کراتله ادعا واثبات ایلمشدر. فی الحقیقه توتون ایچن یواش یواش قوهٔ ذکا ، قوهٔ حافظەدن محروم اولور. دائما نائم بر حالده بولنور. ینه ارباب فندن بری « توتون مبتلاسنك قوهٔ حافظەسی قالمز » دیمش . بو طوغریدر.

برکون فرانسەده توتون دوشکونلرندن بری نامنه مکتوب کلوب کلدیکنی صورمق ایچون پوسته‌خانەیه کیدر پوسته مأمورلری اسمنی صورارلر. حریفك بردرلو اسمی خاطرینه کلمز. ایشته بو بیچارەنك فرط ابتلاسی قوهٔ حافظەدن محروم براقمشدر.

کلهم مالاً اولان مضرتنه فرانسەده طوتیلان ایستاتستیقلرده سنوی بر ملیار

فرانقلق توتون صرف اولندیغی اکلاشیلیور کرهٔ ارضده توتون ایچنلر سکز میلیون راده‌سنده‌در. پاپیب، سیغاره یوزندن هرسنه یانان، محو اولان میلیونلرجه لیرالق املاک، عقارات بو حسابده داخل دکلدر.

امابعضلری توتون صرف اولنمزسه فابریقه‌لر قاپانور ، یوزبیکلرجه عمله ایشسز قالیر، تجارته بیوك بر زیان ویرر دییورلر. سه‌ده الده‌کی اراضی بر ثروت کرانبهادر . انی حسن استعمال ایتملی، توتون ایچون ایشلیان قوللری بغدای زرعنه، وتوتونه منحصرا یاپیلان فابریقه‌لری مکتبه تحویل ایتملی...

ترجمان حقیقت غزته‌سی محررلرندن
احمد رشاد

دیانت جلیلهٔ اسلامیه

احوال عالمی سنجیدهٔ معیار تدقیق ایده‌رك هر قومك صورت معیشت وزندکانیسنی نظر اعتنایه الان افکار سلیمه اصحابی نزدنده معلوم ومسلم اولدیغی اوزره نوع بشرك سلامت وسعادت حقیقیه احراز ایده بیلمسی دیانت صحیحه ایله تدین ایتمسنه موقوفدر . احکام جلیلهٔ اسلامیه‌یه صورت جدیه‌ده تطبیق حال وحرکت ایتمکدن بشقه تمدن صحیح طریقی یوقدر. انسانه کندی قدر وحیثیتی طانتدیران واقارب واجانبه قارشو ایفاسی لازمکلن حقوق ووظائفی تعلیم ایلین انجق دین مبین اسلامدر . اوائلده نظریات عدادنده کورونن بو حقیقت اخیراً پیشکاه انظار عالمیانده تجسم ایدوب مشاهداته التحاق ایتمشدر . هیئت عمومیهٔ بشرك تأمین استراحت وآسایشی مجرد ترقیٔ معارف وصنایع سایه‌سنده حاصل اوله بیله‌جکی ظن وادعاسنده بولنان مادیونك عدم اصابتلری ممالك مترقیه اهالیسنك بو کونکی احوال عمومیه‌سنی کوزاوکنه کتیرمکله پك قولای تبین ایدییور . چونکه کوریبورزکه دیانت صحیحه‌دن عاری اوله‌رق تعمم وانتشار ایلین فنون ومعارف بنی نوعمزی مدنیت صحیحه وسعادت حقیقیه‌یه موصل اوله‌جق یرده بالعکس ابطال حقوق واضرار انام ایچون حیل ودسایس یوللرینی آچیور . توسع ادراك ومعرفت وتزاید غنا وثروت نفوس شریره اصحابنه فرصت ویره‌رك خیال وخاطره کلمین فنالقلر احداثنه بادی اولیور. بر طاقم وجدانسزلری درلو درلو قلبزنلك وساخته‌کارلق ارتکابنه سوق ایدییور. ایشته انسانیت نامنه لکه اوله‌جق شو احوال مستقبحه درپیش مطالعه ایدلدکده بالبداهه اعتراف اولنمق اقتضا ایدرکه معارف رسمیه کافل سعادت بشریه دکلدر. بلکه انسان تحصیل وتعلم ایده بیلدیکی فنون ومعارف عمومیه‌دن بشقه اکر برده علم دین واعتقاد صحیح اکتساب ایده بیلیر ایسه یالکز اوسایه‌ده احراز ایلیه‌جکی خشیت الهیه وصداقت قلبیه سائقه‌سیله خیرخواه عالم انسانیت اولور . سرمایهٔ معارف وصنایعی حسن استعمال ایده‌رك بالعموم ابنای جنسی حقنده یالکز استحصال منافع جدیه وحقیقیه‌یه الت ، دائما لوازم انسانیه‌یه رعایت وایفای حقوق ووظائفه غیرت ایدوب داریننده سعید اوله بیلور .

مبنای سعادت عمومیه اولان خصائل قدسیه وارکان اساسیه‌یی جایکیر ضمائر بشر ایده‌جك اعتقادات صحیحه وعالیه‌یی حاوی اولان دین مبین اسلامك اصول جلیله‌سی شرایع انبیانك کافه‌سنده مقرر ومعتبر اولدیغی کبی [۱] احکام مقدسهٔ سائره‌سیده عقل وحکمته تماما موافق وعلوم وفنون حاضره‌یه ازهر جهت مطابق بولندیغی کوندن کونه تظاهر ایتمکده‌در .

[۱] انبیانك کافه‌سی اصول شرایع اولان احکام اعتقادیه‌ده متفق اولدقلری معلومدر. شرایع انبیانك اختلافی یالکز احکام فرعیه وعملیه اعتباریله‌درکه تعدد شرائعی ایجاب ایتدیرن شو اختلاف جزئی محضا امم واقوامك تکثر وانتشارلری وتخالف مزاج ومشوارلری و علوم و صنایعده ترقی وتعالیلری کبی اسباب واقعه‌دن انبعاث ایتمکده ومصالح اعصاره کوره تقریر احکام بیورلمقده‌در. شریعت منورهٔ مزك کمال متانت واعتدالی سایه‌سنده کافهٔ اقوام بشریه‌نك امزجه و استعدادینه موافق وهر درلو ترقیات علمیه وصناعیه‌یه مساعددر. بناءً علیه بتون نوع بشرك سلامت وسعادتنی کافل اوله‌جق بر دین عمومی وابدی اولمق اوزره تبلیغ اولنمشدر .

اتضاح وانکشافك درجهٔ اکملیتنه واصل اولمش حقائق قطعیه جمله‌سندن اولان شو حقیقتی تکراره لزوم کوره میز . علویات وسفلیاته دائر هر نه درلو کشفیات وقوع بولسه ، فنون وصنایع نه قدر تکمل وترقی ایتسه دین عزیز ومقدسمز احکامندن بر حکمك خلاف حقیقت اولمسی دکل ! بلکه تماماً موافق مصلحت وعین حکمت وعنایت اولدیغی میدان علانیته بارز اولمقده‌در . نصلکه قرآن کریمك حد اعجازه بالغ اولان بلاغتی‌ده ترقیٔ معارف وقوع بولدقجه دها قولای اکلاشلمقده‌در.

مثلا کرهٔ ارضك ثابت وکونشك متحرك اولمسی عمومیت ایله ظن واعتقاد ایدلمکده بولندیغی بر زمانده نازل اولان (والشمس تجری ...) آیت جلیله‌سنه باقکز شمسك ثابت ومستقر بولندیغی حیزده علی الدوام جریان ، کمال سرعت وانتظام اوزره دوران ایلمکده اولمسنی مفید اولمسیله برابر او زمانکی اعتقاد عمومی‌یه‌ده مساعد بولنیور .

حتی اکثر ارباب تفسیر ده اوجهته صرف ایله «لمستقر» ده‌کی لامی «الی» معناسنه حمل ایتمشلردر . حالبوکه «مستقر» کلمه‌سنك اسم مکان اولمسی متبادر اولمغله لامك‌ده «فی» کبی ظرفیت ایچون مستعمل بولنمسی اظهردر .

نظائرنده اولدیغی کبی بوراده دخی لامی ظرفیته حمل ایتمکدن مفسرین عظامی منع ایدن شیٔ یالکز خلاف واقعه دائر شیوع اعتقادایدی‌که بو مجبوریت ایله آیت مذکوره‌یی معنای بعیده حمل ایتدیلر واو اساس اوزره بر قاچ احتمال یازدیلر . فقط مؤخراً شمسك مرکز عالم اوله‌رق حیز مخصوصنده ثابت اولمسی بداهت درجه‌سنده ثبوت بولنجه قرآن کریمك شو افادهٔ عالیه‌سنده‌کی پارلاقلق میدانه چیقدی ، بلا کلفه مؤدای نظم جلیل اولان معنا اولوقت تعین ایتدی .

ایشته مقتضای حاله رعایت دیمك اولان «بلاغت» شو صورتله بر تعبیر ایجاب ایتمشدر. زیرا شمسك مرکزنده ثابت اولوب کندی محوری اوزرنده متحرك اولمسنی صورت قطعیه‌ده افاده ایتمك اوزمان خلقنك نظریاتنه موافق دوشمیه‌جکی جهتله فائده یرینه ضرر ایراث ایده بیلردی ، سیارات سائره کبی شمسك ده شرقه طوغری سیر وحرکت ایتمکده اولمسنی کورن ضعفای مؤمنینی متابعتدن تنفیر ایچون بو طریق ایله ارباب تلبیسه بر سررشته ویرلمش اولوردی .

اساس دینه تعلقی اولمیان هیئت وهندسه‌یه دائر مسائلده خلاف صوابی اعتقاد بر محذور شرعی تولید ایتمیه‌جکندن کتاب الهیده بونلرك برچوغی مسکوت عنه براغلمش وبرطاقمنده‌ده خلاف واقع اولان ظنون شایعه‌یی اوخشادیغی کبی حقیقت میدانه چیقدیغی زمان یالکز اورایه محمول اوله‌جغنده اشتباه قالمز .

بونك بویله اولمسی محض حکمت وموافق مصلحت هدایتدر . چونکه دقائق علم هیئت طوغرییدن طوغری‌یه هرکسه تفهیم اولنمق قابل دکلدر . بلکه اولجه برچوق مقدمات سردی ولزوم کوریلن آلات رصدیه اعدادی ایله اوله بیلور . عموم ناسی خارج از صدد برطاقم تکلفاته دوشورمك ایسه حکمته توافق ایتمز . اما توحید باری وحشر جسمانی کبی اساس دین مبین اولان حقائق قطعیه‌یی براهین عقلیه واسطه‌سیله اثبات وتفهیم امر سهل اولمسنه مبنی انلرك هر بری برهان قطعی‌یه مقارن اوله‌رق صورت قطعیه‌ده بیان بیورلمش ، وارد خاطر اوله‌جق هر درلو ارتیاب واحتمال دفع وازاله اولنمشدر شو قدر وارکه اول امرده اذهان عامه‌یه رعایت مقصد عالیسیله کنه حقیقت سبحانیه‌سی خارج تصورات بشریه اولان باری تعالی حضرتلری حقنده تنزیهات اجمالیه ایله اکتفا بیوریله‌رق صفات سلبیه‌نك هر بری تصریح ایدلمامش وحتی جسمیت ومکان وجهت ایهام ایدن بعض آیات متشابهه انزال بیورلمش ایدی .

تقدیسات الهیه علی التدریج اذهانه یرلشدیرلدی . همان عمومیتی اوزره امی اولوب فنون ومعارفدن بی خبر اولان اقوامی راه حقه سوق وارشاد انجق بویله بر اسلوب حکیمانه ایله حاصل اوله بیلیردی . بونکله برابر قرآن کریم حقائق کونیه ودقائق علمیه‌نك هر نوعنه رمز واشارت . واهل وارباببندن لزوم تعلمنه دلالت ایتمکدن‌ده خالی اولمدیغی جهتله علمای اسلامیه علوم عقلیه وریاضیه‌یی‌ده ذروهٔ بالایه چیقارمشلردر .

حقائق مرموزهٔ قرآنیه مرتبهٔ علانیته واصل اولدقجه قرآنك علو شانی ومتانت بیانی کوزلری قماشدیره‌جق درجه‌ده پارلامقده ومعجزهٔ عظمی اولدیغی کسب وضوح ایتمکده‌در. بیانات معروضه‌یی نظر انصاف ایله تدقیق ایدنلر هر درلو اشتباهك دفعنی آسان کوررلر .

مثلا «بیانه لزوم کورلمین حقائق کونیه وارسون بیان شریعتدن خارج براغلسون . فقط بیانه عنایت بیوریلان حقائق ایجاب ایدردی که محض حقیقت اولمق اوزره ، احتمال دیکره مساعد اولمیه‌جق بر طرز قطعی ایله بیان اولنسون ، بیانات سائرهٔ شرعیه‌ده اولدیغی کبی بو طاقم افادات قطعیه‌یه اعتماد ایتمیه‌جك کسان معذور کورلمسون » دیه اعتراض درمیان ایتمکه مساغ قالمیور . زیرا حقائق عقلیه ایله نظریات فنیه بیننده کرك اساس دینه نظراً احراز اهمیت ، کرك عامه‌یه تفهیم بابنده‌کی سهولت جهتیله فرق عظیم بولندیغی بالاده ایضاح اولندی .

برده بیلنمسنده اهمیت قطعیه اولان احکام دینیه‌یی دلائل تفصیلیه‌دن اکلامق اقتدارینی حائز اولمیان کیمسه هیچ اولمازسه عجزینی اعتراف ایده‌رك ایمان تقلیدی اصحابندن اوله بیلور . فقط حسی وفنی اولان شیلرده هیچ کیمسه کندی حس وادراکی خلافنه بر اعتقادده بولنمغه مجبور ایدیله‌مز بالفرض بویله بر تکلیف واقع اولسه بونی قبول ایتمیه‌جکلردن بشقه سائر تعلیمات خصوصنده‌ده امنیت واعتمادلری سلب ایدلمش اولور . ایشته بو حکمته مبنی ارضك کرویتی‌ده صریحاً بیان بیورلمامشدر.

علوم ومعارف ترقی ایتدکجه وآلات صناعیه احداث اولنه‌رق غرائب محیره انظار عمومیه‌یه عرض اولندقجه پك چوق اسرار الوهیت وحقائق احوال آخرت انکشاف ایدوب طورییور .

مثلا میقروسقوب واسطه‌سیله بر قطره صویك ایچنده بی نهایه حیوانات وبرپارمق قدر یوصوندرونده غایت منتظم اورمانلر وچایر وچمنلر مشاهده ایدیلیورکه ارباب بصیرت برطاقم کشفیات ومعلومات ایله معناً پك چوق مستفید اولیورلر .

بالوجوه عجزی متین اولان افراد بشرك بعضیلری طرفندن اختراع اولنان آلات سایه‌سنده کوزمز ایله کوره مدیکمز برنیجه غرائب کونیه مشاهده ایدییورز بو حالده قادر مطلق تعالی شانه حضرتلرینك ایجاد وابداع بیوره‌جغی آلات ایله ، شو عالم محسوساته وداع ایده‌جکمز هنکامده جوهر لایفنای روحمزه ویره‌جکی کوزلرله نه‌لر کورمه‌یز [نصلکه «فکشفنا عنك غطاءك ..» آیت جلیله‌سنده اشارت بیورلمشدر]

بناءً علی ذلك اهل سنت علماسی هر موجودك کوریله بیلمسنه قائل اوله‌رق بلا کیف ولامثال ذات باری تعالی وتقدس حضرتلرینك‌ده دار آخرتده کوریله‌جکنی اثبات ایتمشلردر .

کشفیات جدیده خلاق حکیمك وارلغنی دها قولای اثبات ایدییور. چونکه جزؤ لایتجزی قبیلندن اولان بر طاقم ذی حیات موجودات کوستریبور . وبونلرك ده صورت منتظمه‌ده حرکت ایدوب کندی منفعتلرینی تحریده بولندقلرینی میدانه قوییور. عجبا شو جسملره بونجه اجزای حیاتیه‌یی وعقول انامه حیرت ویرن ادراك واقتداری ده شعور واختیاری اولمیان طبیعت صیغشدیرمش وتودیع ایتمشدر دینه بیلیرمی !

کشفیات جدیده‌نك موجب عبرت اولانلرندن بری‌ده فونوغراف آلتی دکلیدر. حقیقت ! هرکسك پیش مشاهده‌سنه وضع اولنان شو آلت بوکون عادیات صره‌سنه کچمش ایسه‌ده اصحاب عرفان وانتباهه بودخی

عجائب عالم آخرتی کشفه دائر بیوك بر نمونه اولمازمی ؟

اویله یا ! بر عاجز قولك ایجاد ایلدیکی برالت واسطه‌سیله خیلی زمان اول سویله‌نلمش منظوم ومنثور سوزلر آز زواولندیغی وقت هم ده صاحبلرینك آغزندن چیقیور کبی اداوصداسی دکشمیه‌رك عیناً اعاده اولنمسی مرتبهٔ شهوده واصل اولنجه جناب پروردکار عظیم الاقتدارك ایجاد بیوره‌جغی وسائط غیبیه ایله قوللرك بتون اقوال وافعالی ودائرهٔ علم البهیدن خارج اولمق احتمالی اولمیان سرائر احوالی ضبط وحفظ ایدیله‌رك فردای قیامتده اورته‌یه قونولمق وعلی ملاء الناس اعلان اولنمق آرتق استبعاد اولنه بیلیرمی ؟

بو آلتك کشفندن اول « سویله‌دیکمز سوزلر وایشله‌دیکمز عمللرهپ عرض مقوله‌سی شیلر اولوب وجود بولدقلری آنده محو اولوب کیدرلر. بونلرك نه حسابلری بولنور، نه‌ده اعاده‌لری قابل اولور» دیه تغلیط اذهانه قیام ایدن کیمسه‌لر عجبا بوکون بوجرأتده بولنه‌بیلیرلرمی؟ اصلا! چونکه فونوغرافی کوردیکزمی دیه آغزلری طیقانیر.

انسان کزوب یورور، کولوب سویلر بیوب ایچرکن اعمال واقوالنی آیرو آیرو حفظ ایتمکه مأمور ملکلر یاننده بولنورکه بونلرك هر بری جناب حقك بر فونوغرافی دیه ملاحظه اولنملیدر.

چونکه استعیذبالله « له معقبات من بین یدیه ومن خلفه یحفظونه من امر الله» و«مایلفظ من قول الا لدیه رقیب عتید» و« وان علیکم لحافظین .... » کبی آیات قرآنیه بزی شو ملاحظه‌یه دعوت ایتمکده‌در.

حتی انسانك کندی اعضا وجوارحی ده بر فونوغراف ماکنه‌سنه بکزرلرکه « الیوم نختم علی افواههم .... » نص جلیلی مقتضاسنجه الله، ایاقلرده یارین حضور باریده رفع صدا وجزئیات اعماله دائر ترتب ایدن شهادتی ادا ایده‌جکلردر.

ایشته دین مبین اسلام ترقیاتدن دائماً مستفید اولمقده وسالکان شاهراه حقیقتك عقائدینی تقویه ایتمکده‌در. لله الحمد والمنه

مناستری
اسماعیل حقی

مسدس

نوبهار اولدی یشیل جامه کیندی طاغلر
کل، ازهار کولرجوی طراوت چاغلر
بوتماشای صفا مرده دلانی صاغلر
بلبل آسا دل محنت زده بسته باغلر
سینه‌ده آچدیغی زخمی ینه یارم داغلر
مرض عاشقه تدبیر فلاطون اغلر

آه فریادیله ایتدکجه مرور ایام
نیه منجر اوله‌جق بیلمیورم انجام
طولدی خونابهٔ هجران ایله آخر جام
داستان اولدی بتون عالمه حیفا نام
سینه‌ده آچدیغی زخمی ینه یارم داغلر
مرض عاشقه تدبیر فلاطون آغلر

عاشقان اولمدی بوچرخك الندن آزاد
تیغ آلامی ایدر قلب حزینی برباد
دل بیچاره بودرد ایله ایدرکن فریاد
بر طرفدن ده جفا ایلر اوچشم جلاد
سینه‌ده آچدیغی زخمی ینه یارم داغلر
مرض عاشقه تدبیر فلاطون اغلر

شمعهٔ حسنی بوشب جسمی یاقدی ناره
اولدی فانوس خیالیله کوکل آواره
صبحه‌دك سوزش ایله باشلدی (عفت) زاره
اولسه لقمان دخی بودرده بولنمز چاره
سینه‌ده آچدیغی زخمی ینه یارم داغلر
مرض عاشقه تدبیر فلاطون اغلر

❀

(اوغلم حقنده تاریخ ولیمه)

تشکر ایلرم بیك شرمله اول قادر قیوم
دل نالانمی بو عاطفتله ایتمه‌ده شادان
چیقاردم مادرانه عفتا بر بیمثل تاریخ
تزوج ایلدی میرفؤاد مسعود ایده رحمان
۱۳۱٤

❀

(تاریخ ولادت)

مژده بر مهر ضیا طوغدی بوکون
پیر ایده رفعتله رب احد
پدر ومادری بر وفق مرام
عفتا شاد اوله‌لر فوق الحد
قول چار اوزره چیقاردم تاریخ
سعد اوله طوغدی جناب احمد
۱۳۱۰

برادر زاده‌مك وفاتنده کمال یأسله سویلنوب سنك مزارینه یازیلان مرثیه‌در :

پدر ومادرینك جاننه تأثیر ایتدی
مرغ روحك بوقدر سرعت ایله پروازی
عفتا اغلیه‌رق فرط تأسفله دیدم
ناظمه‌م داده دوشوردی سنی قوش پالازی

رؤسای محاکمدن ابراهیم بك کریمه‌سی
خدیجه عفت

طبابت وجراحیت

« خیر الناس من ینفع الناس » حقیقت انسان ایچون بنی نوعنه طبعاً مدیون اولدیغی وظیفهٔ مقدسهٔ تعاونك ایفاسنده حس ایدیلان لذت قدر بر ذوق متصورمیدر ؟ بر بیچاره‌یی کمال شدتله زار وزبون ایدن کابوس عجزدن، بر مستغرقی دوشدیکی ورطهٔ هولناکدن، نهایت بر دردمندی کرفتار اولدیغی فراش اختضاردن تخلیص ایتمك قدر موروث فخر وسرور بشقه برشی فرض اولنه‌بیلورمی ؟ قدرت فاطره‌نك زمین فطرته زرع ایتدیکی بوتخم علوی اوقدر قدسی او مرتبه عمومیدرکه بونك یتشدیردیکی ایلك ثمره‌لر هر یرده‌کی هیئات مدنیه‌در. کمال زندکانی مادامکه مدنیتله قائم، مدنیت مکمله مادامکه تعاونده ظاهر اولان فعالیتله دائمدر : او حالده هر فردك بلا استثنا همنوعنه ایفای وظیفهٔ نصرته شتابان اولمسی متحتم ذمتیدر. شو مقدمه‌دن بالخاصه طبابتك فائده‌سنی واطبانك وظیفه‌سنی درمیان ایتمك ایسترم.

فن جلیل طبك عالم انسانیته بخش ایتدیکی خدمات وموفقیاتی جمعیت بشریه ایچنده جانسپارانه غیرتلر ابرازیله بر صنف محترم تشکیل ایدن فداکاران علوم طبیه‌یه هر کون بر میدان موفقیت کشاد ایلمکده‌در. فی الحقیقه شوحیات فانیه‌ده اقتطاف اولنه‌بیله‌جك ثمرهٔ ذوق وصفایه بدل بتون قوای مفکره‌سنی همنوعنك سعادت حال صحت اشتماله حصر ایدن غیور ان علماء طب بومساعیده‌کی موفقیاتیله صحیحاً افتخار ایده‌بیلورلر.

ایشته اوعالم انسانیت خادملرینك محصول سعی وغیرتلریله عصرلرجه بر داء عسیر الدوا ویا بر مرض غیر قابل شفا کبی عد اولنان امراض عضاله‌نك بوکون بر طاقم بسیط واسطه‌لر ایله مبدل برؤ وعافیت اولدیغنی کورمکله قریر العین اولیورز.

آناً فآناً واصل اقصی الغایهٔ کمال اولمق استعدادینی کوسترن طب جدیدك موفقیات اعجازکارانه‌سی دلالتیله دخی آشکار اولدیغی اوزره مقدملری ورای پردهٔ ظلمتده استتار ایدن برچوق اسباب مرضیه الیوم تطبیقات خرده بینی سایه‌سنده منکشف اوله‌رق برچوق حقایق فنیه میدان علانیته چیقمشدر.

دها یقین زمانلره قدر اذهان ناسی تدهیش ایدن شیرپنجه بوکون اك عادی اك تهلکه‌سز بر خسته‌لقدر. ینه یقین زمانلره قدر خزع البطن عملیه‌سندن صکره دوام حیات عادتا خوارقدن معدود وکاسهٔ سری دلمك ویادماغی میدانه چیقارمق سر فرازان جراحینك بیله جسارت ایده‌میه‌جکلری شیلردن ایدی. بوکون یالکز استحصال عافیت مقصدیله دکل تحری اسباب مرضیه ویا تشخیصده خطادن احترازاً بو عملیات هر آن کمال موفقیتله یاپیلیور. یکرمی سنه اولنه کلنجه‌یه دکین عملیات جراحیه اجرا اولنان خسته‌لرك یوزده سکسانی رهرو وادی عدم اولیوردی. بوکون طقسان بش طقسان سکزینك حیاتی قورتاریلیور. اکر برلیستر چیقوبده جریحه‌لر ایچون جرثومهٔ هوائیه‌نك مضراتنی اثبات ایتمامش اوله ایدی بوکون لیستر پانسمانی کبی جراحینك اب روی اشتهاری مجروحینك برواسطهٔ شفابخشاسی میدانه کله‌جکمی ایدی؟

هله میقروبلرك کشفی ایله انلرك انواعه تقسیمندن برو نسیم طبابت جهان انسانیته بر نفحهٔ حیات نشر ایدییور.

دها دونه قدر « داء الکلب » چاره‌سز بر درد ایدی. مبتلا اولنلری اعدامه محکوم بیچارکان کبی تلقی ایتمك لازم کلیور ایدی. مهد انسانیت فرانسه‌ده بر داهی یتشدیردی. الیوم عالم انسانیت انك مساعی علمیه‌سنه مفتقردر. پاستور! بوداهی، بوخادم انسانیت بارقهٔ عرفانیله دها نیجه ظلام مجهولیتده قلان حقایقی تنویر ایلدی. بوکون پاستور دار الفنونی انتظام ومکملیتیله مشهور بر تأسیس عالیدر. درونده چالیشان مشتاقین علم ومعرفتك جهد مکبانه‌سی عجبا ایلروده نه کبی ابداعات فنیه میدانه کتوره‌جکدر.

دها از بر زمانه قدر واسطهٔ نظافت عدایلدیکمز صولرك بر حامل مقروب اولدیغنی بزه اوکره‌دن تطبیقات خرده بینی دکلیدر؟ یاره‌لری غسل ایچون استعمال ایتدیکمز صولرك حاوی اولدیغی مقروبلرك مضراتنی تأثیرسز براقمق لزومنی بزه کوسترن میقروسقوب دکلیدر ؟ بوکون جریحه‌لرك غسلی ایچون استعمال اولنان صولر یاغلیان ایتدیریله‌رك ویاخود حامض فنیك، حامض بور وسوبلیمه کبی مضاد مقروب موادعلاوه اولنه‌رق تعقیم اولنور. جرحه‌لرك شو صورتله غسلنده ایسه یاره‌لرده نه بر آثار عفونت ظاهر ونه‌ده تقیحات حاصل اولمدیغندن آز زمانده شفا میسر اولور.

حمای نفاسی دینلان خسته‌لق که وضع حملی متعاقب ظهور ایدر اسبابی عدم طهارت اولمغله اکثریا ابه‌لر طرفندن بوخسته‌لغه سببیت ویریله‌رك بویوزدن نیجه نیجه بیچارکان افتادهٔ خاك هلال اولمقده ایدی. سبب حقیقی مرضك میقروب خصوصی اولدیغی تعین ایده‌لیدن برو غسولات مضاد العفنه اجراسی مثللو برچوق تقیدات ایله بوخسته‌لغك دخی اوکی النیدی. له الحمد ممالکمزده دخی متخصصین اطبانك سعی مشکورلریله سایهٔ شاهانه‌ده بو مرض شمدی نادر کورلمکه باشلدی.

کذلك تطبیقات خرده بینی آثار فوائد بخشاسندندرکه قوش پلازی (دیفتری) کبی نیجهٔ صولتنه دوچار اولنلری بلا آمان خاك هلاکه سرر بو دشمن حیات دخی بوکون ترقیات فنیه‌یه تسلیم کردن اطاعت ایلدی. جکر پاره‌سنی بستر احتضارده طیبی دخی اللری کوکسنده بولمق ایوین ایچون نه المناك نه جانشکاف نه طاقتکداز بر حال جکرسوز بر منظرهٔ فجاعت اندوزدر.

سایهٔ ترقیٔ فنده بوکاده همان چاره بولندی، غبطه بخش اعصار سالفه اولان دوردلارای همایونده بو مرضه دوچار اولان مملکتمز اطفالنك یوزده سکسانی تخلیص کریبان حیات ایدییور. طبابتده جراحتده مدلولا یکدیکرندن فصل وتفریق اولنه میان شو ایکی کلمه‌نك احتوا ایلدیکی کافهٔ شعبات وتفرعاتنده ترقیاته اك قوی بر رهبر قیمتدار، تشحیذ عیون عرفانه اك بیوك مدار، تطبیقات خرده بینی‌در. نقط ترقیات طبیه عجبا یالکز تدقیقات خرده بینی اعجازاتنه‌می منحصر قاله‌جق ؟ هنوز افق ترقیاتده بر شعشعهٔ پرتوبار ایله طلوع ایدن « رونتکن » شعاعاتنك عالم طبابتده پیدا ایلدیکی انقلابات مسکوتمی براقیله‌جق ؟ بوکون هنوز تشخیص امراض داخلیه ایچون دها قرع، جس واصغا کبی وسائطه ویکدیکرینه تشابه ایدن بر آلای اعراضی یکدیکرندن تفریق ایچون اعمال فکره محتاجز. یارین شعاعاتك تطبیقاتنده حصوله کله‌جك وسعت بر خسته‌لغی رأی العین کورمکدن عبارت قالمیه‌جقمی ؟

الحاصل خیلی سنه‌لردنبری کرك منتسبین طبدن بعضلرینك وکرك او فن جلیله انتسابی اولمیانلرك صحیفهٔ بیانه چکدکلری هر درلو مطالعات خود پسندانه‌یی کندولرینه ترك ایدرك حفظ الصحه وجراحیده اصول تعقیم ومضاد تعفن تطبیقاتنك خیر بخش انظار اولان نتایج حسنه‌سنی تسلیمده ثبات ایده‌لم.

سایهٔ کمالاتسرمایهٔ حضرت پادشاهیده ممالك محروسه‌لرینك هر طرفنده وبالتخصیص استانبولده اصول جدیده اوزره تأسیس وتنسیق بیوریلان دار العملیاتلرده هر زمان هرکسك تحت مشاهده‌سنده اجرا اولنه‌کلان اك مهم عملیات اظهار حقایقه کفایت ایدر.

دها یقین زمانده مندفع اولان قولرا کبی واخیراً هندستانی استیلا ایدرك بتون دنیایی تهدید ایدن طاعون کبی امراض مستولیه‌نك بو سایه‌ده تأثیرات شدیده‌سی تحدید

اولمقده‌در. بناءً علیه حسب المسلك اوته‌دنبرو مشغول اولدیغم جراحلق صنعتنده تماماً تطبیق ایتدکجه هر زمان موفق اولدیغم اصول مذکوره‌نك اولریمزده وهر درلو افعالمزده ده تطبیق اولنمسی توصیه‌سنی جملهٔ وظائف انسانیه‌دن عد ایدر وبو تطبیق امرنده رفقای اطبامك هرکسی ارشاده بذل همم معارفندیلرینی رجا ایدرم.

طبیب میرالای
خیر الدین

قوانین

ترقیات واختراعات عصرك، علم حقوقك اقسام متعدده‌سی قواعدیه تعلق وقوانین موضوعه‌نك بعض احکامنك صور تطبیقیه‌سنه سرایت وتأثیری امر معلومدر.

بخار و الکتریقك قوهٔ تحریکیه‌سندن استفاده ایله یالکز معاملات تجاریه‌یه واعمالات صناعیه‌یه غیر محدود بر میدان آچلمش اولمیوب ممالك بعیده‌ده متمکن اقوام مختلفه‌نك محصولات عقلیه وفنیه‌لرینی سرعت وسهولت فوق العاده ایله مداوله ومبادله ایتملرینه دخی امکان ویریله‌رك بو سایه‌ده هر ملتك ثروت معنویه ومادیه‌سی تزاید ایتدی. قانونك ضمان وتأمینی تحتنده بولنان حقوق افراد دخی او مرتبه تکثر ایده‌رك ملل مختلفه افرادینك قوانین مدنیهٔ موضوعه‌لرینه موافق اولمق اوزره معاملات تجاریهٔ بین المللك حسن جریانی اسبابنك استحصالنه دخی لزوم کورندی.

ایشته ترقیات مدنیه‌نك واختراعات صناعیه‌نك نتایجی جمله‌سندن اوله‌رق بعض قواعد واحکام قانونیه‌نك احتیاجات زمانیه‌یه توفیق وبو یولده قوانین موضوعه‌نك مدنی ملکی وتجاری قسملرنجه تعدیلات واصلاحات مقتضیه‌نك اجراسی لزومی بو صورتله تحقق ایتمش اولدی.

شریعت اسلامیه‌نك احکام اساسیهٔ عادله‌سی اوزرینه مؤسس اولان حکومت عثمانیه عصرك ترقیات واختراعاتنك مستلزم اولدیغی قوانین ونظاماتك تنظیم ونشری خصوصنده ابراز سعی وهمت ایده‌رك بو صورتله دخی مدنیتك ترقیات معنویه ومادیه‌سی هر نه مرتبه توسع وتعالی ایلسه قواعد اساسیهٔ شرعیه هر تقدیرده حادثاتی فصل وحسمه واقوام مختلفه اربابی میانده احقاق حقه کافی اولدیغنی اثبات ایلدی.

اوت! ملل غربیه‌جه اون طقوزنجی عصرك موفقیات عالیه‌سی جمله‌سندن عد اولنه‌رق تعرضدن مصونیتی تأمین ایدلمش اولان حقوق افراد، شریعت اسلامیه‌نك اقوام وادیان مختلفه اربابنه تأمین ایلدیکی حقوق وعدالت عدادندن اولدیغی محاکم عثمانیه‌نك تطبیقنه مأمور اولدقلری قوانین ونظامات احکامیله ثابتدر.

کشی اصلاً بری الذمه عد اولنه‌جغی، بر فعلك حکمی فاعلنه مضاف قلندیغی، اضطرار غیرك حقنی ابطال ایده‌میه‌جکی، حکومتك تبعه‌سی اوزرینه تصرفی مصلحته منوط اولدیغی، هرکس ملکنده کیف مایشاء تصرف ایدوب غیرك ملکنده تصرف ایله امر ایتمك باطل ایدوکی، منافع عمومیه ایچون استملاك لازم کلدکده دخی تأدیهٔ ثمن اولنمدقجه کیمسه‌نك ملکی یدندن النه‌میه‌جغی کبی ملت ومذهب تفریق ایدلمیه‌رك عموم تبعهٔ عثمانیه افرادینك حقوق ومنافعنی تأمین ایدر احکام قانونیه هپ شریعت اسلامیه‌نك قواعد اساسیهٔ عادله‌سندن مقتبسدر.

اشته شو سایه‌ده‌درکه ترقیات مدنیه‌نك واختراعات صناعیه‌نك انتاج ایلدیکی احتیاجاته موافق اوله‌رق حکومت سنیه پی‌درپی نظامات مقتضیه‌یی وضع ونشر ایتمکده هیچ بر حائل ومشکله تصادف ایتمیور. کیتدکجه کسب اهمیت ایتمکده بولنان معاملات تجاریه‌نك وعملیات صناعیه‌نك حسن جریانی واکالیچون افرادك قوای مالیهٔ متفرقه‌نك جمع وتوحیدیله آنونیم شرکتلرینك تشکیلی لزومی تحقق ایتدکده بو شرکتلرك صورت تأسیس واداره‌سنی واسهامنك شرائط دور وانتقالنی متضمن نظاماتی وضع ایلدی. معمولات صناعیه‌نك مراکز مختلفهٔ تجاریه‌ده تقلید وسوء استعمال اولنمسندن وقایه‌سی معاملات تجاریه‌نك دائرهٔ مشروعه‌ده جریانی ایجاباتندن بولنمغله علامت فارقه نظامنامه‌سی تنظیم قلندی. معلومات فنیه‌نك اعمالات صناعیه‌ده تطبیقاتی هر کون تجدد وتوسع ایتمکده اولوب مخترعلرك حقوق امتیازیه‌لرینك تأمینی لوازم عدالتدن واسباب توسع ترقیاتدن کورنمکله اختراع براتی قانونی دخی وضع بیورلدی.

شو احوال ایله برابر تابعیت عثمانیه‌یه منسوب اقوام وادیان مختلفه افرادندن متشکل اولان محاکم جزائیه وحقوقیه وتجاریه هیئتلرینه حقوق حکمرانیدن اك مقدس بولنان حکم ومحاکمه مأموریت عالیه‌سنك تودیع بیورلمش اولمسی؛ بونلرك ویردکلری حکم اعلاملرینك مسلم وغیر مسلم عموم تبعهٔ عثمانیه حقنده نافذ بولنمسی؛ وقواعد اساسیهٔ شرعیه‌یه توفیق ایدیله‌رك وضع ونشر بیورلمش اولان تجارت وجزا قانون واصوللریله سائر نیجه قوانین ونظاماتك وکذلك عقوداتك شرائط انعقاد وحجتی حقنده‌کی احکام مجله‌نك ملل متمدنهٔ غربیه‌نك قوانین ونظامات مماثله‌لری احکام عمومیه‌سنه موافق دوشمش اولمسی ماده‌لری دخی شریعت اسلامیه‌نك قواعد اساسیه‌سی لوازم عدالت ومدنیتی وهر نوع حقوق تجاریه وصناعیه‌یی هر صورتله تأمین ومحافظه‌یه قادر وکافی اولدیغنی بالفعل اثبات ایدر.

عصرمزده ملل متمدنه‌نك ارباب حقوقیله سیاسیونی اشغال ایدر مسائل مهمه جمله‌سندن اولوب اطفال ونسانك محافظهٔ حقوقیله لوازم تربیه واستقلالیتلرینك استحصالنه وعلیل الوجود کسان ایله عملمانده اختیارلر معیشتلرینك تأمیننه متعلق موادی حکومت عثمانیه‌جه هیچ کیمسه‌نك عقائد وعادات مذهبیه‌سنه تعرض اولنمامق اوزره من القدیم رؤیت وتسویه‌یه موفق اولنمقده بولندیغی دخی نظر دقته آلنیرسه آرتق تابعیت عثمانیه‌یه منسوب اولان اقوام وادیان مختلفه اربابی هرکونا حقوق ومنافعنك شرائط عدالت ولوازم مدنیت دائره‌سنده مکملاً تأمین ومحافظه‌سی ایچون وسائط قانونیه‌یه مالك اولدیغنی انکاره مجال قالماز.

رژی مدیریت عمومیه‌سی حقوق
مشاورلرندن ووکلای دعاویدن
ویطالیس فراجی

مسالك ارشاد

عطوفتلو افندم حضرتلری

بو دفعه کرید محتاجلرینه اعانه مقصدیله نشرینه همت بیوریله‌جق اولان نسخهٔ فوق العاده‌یه طرف داعیانه‌مدن مناسب بر مقاله قلمه آلنوب «ترجمان حقیقت» اداره‌خانه‌سنه سریعاً کوندرلمسنی ناطق بر قطعه امرنامهٔ عطوفیلرینی آلدم.

ارباب قلم طرفلرندن تقدیم اولنه‌جق مقاله‌لرك شعبات علومه منسوب اوله‌جقلری وآنلرك اختصاصلرینه مناسب اثرلری انتخابده مختار قاله‌جقلری لفاً ارسال بیوریلان پروغرامك جملهٔ مندرجاتندن اولمغله شو امر عالیٔ تشویقکاریلرینه امتثالاً بنده‌لری دخی تبلیغ احکام وارشاد انام یوللرینی بیانه دائر (مسالك ارشاد) عنوانی آلتنده اوله‌رق بر مقاله یازوب حضور سامیلرینه تقدیمه جرأتیاب اولیورم.

چونکه معلوم حکیمانه‌لری اولدیغی اوزره بویله بر نسخهٔ فوق العاده‌یه درج اولنه‌جق آثارك احتیاجات عمومیه‌یه تعلق لازم اولوب بو تعلیم وتفهیم مسلکلرینی بیانه متعلق یازیله‌جق مقاله‌نك دخی او جمله‌دن اولدیغی بی اشتباهدر.

زیرا مسلم ارباب عقولدرکه دین ومذهب جسم ملتك روحی مثابه‌سنده اولوب روحسز جسم پایدار اوله‌مدیغی کبی دین ومذهبسز بر ملت ده پایدار اوله‌مز.

روح ملت اولان دینی حفظ وحمایه ایسه الوهیت ونبوت ومعاد کبی اصول دینیه‌یی هر صنفه حال وشانه موافق براهین ودلائل ایله تعلیم وتفهیمدن بشقه بر طریق ایله اولمق تصور ایدیله‌مز.

باخصوص علوم وفنونك پك چوق مترقی اولدیغی و بناءً علیه دین وعلوم آره‌سنده عادتا بر تضاد کامل واردر دیه ظن اولندیغی بویله بر زمانده ارکان دینیه وحقایق اسلامیه‌مزی دلائل واضحه و براهین قاطعه ایله ارباب فنون واصحاب معارفه قارشو اثبات ایتمکه وبو صورتله آنلری دین وملتمزه محبت ایتدیرمکه اشد لزوم واردر. فقط حیفا که بر قاچ ذوات فضائل سماتدن بشقه بو دقیقه‌یه اهتمام ایدن همان یوق کبیدر.

چونکه کرك رمضان شریفده وکرك ایام سائره‌ده جوامع شریفه‌ده وعظ ونصیحت ایله اشتغال ایدنلرك قسم اعظمی مناقب ومواعظ ایله وقت کچیروب ارکان واصول دینی اثباته دائر هیچ بر دلیل سرد ایتمدکلری وبو وسیله ارباب معارفك نظر استهزاسنه هدف اولدقلری چشم تأسفله کورلمکده‌درکه بونك انتاج ایده‌جکی وخامتك درجه‌سی نزد اولو النهاده خفی دکلدر.

حالبوکه هر مشکلمزی حله وهر احتیاجمزی دفعه کافی وانسانیت و بشریته تعلق ایدن بالجمله فضائل ووظائفی تعلیمه وافی اولان قرآن معجز بیان نوع بشرك نصل تعلیم وتربیه ایدیله‌جکنی ودائرهٔ انسانیت ومدنیته نه یولده ارشاد اولنه‌جغنی بیان وایضاح ایتمکده‌در.

از جمله (سورهٔ نحل)ك یوز یکرمی بشنجی: (ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبیله وهو اعلم بالمهتدین) آیت جلیله‌سی بیانی صددنده بولندیغمز تعلیم وارشاد مسلکلرینی بر صورت معجزکارانه‌ده بیان ایلمکده‌درکه مآل منیفی «رسول ذیشانم مبعوث اولدیغك ناسدن هر طائفه‌یی کندی حال وشانه موافق دلائل ایله ارشاد ایله. خواص امتی مقالات محکمه و براهین قطعیه وعوام ناسی دخی مواعظ نافعه ودلائل مقنعه ایله دین حقه وطریق سلامته دعوت ایت. معاندلری ده جمله‌جه ویا آنلرجه مسلم ومشهور اولان مقدمات ایله الزام وآنلره قناعت ویره‌جك مجادلهٔ حسنه‌یه رفق وملایمتله اهتمام ایله. سنك اوزریکه واجب اولان شی بو منوال اوزره خلقه تبلیغ احکام وحقایق اسلامیه‌یی هرکسه اعلام اولوب انلر ایچون حصول هدایت وبالفعل مطلوبه وصلت ایسه سنك وشغلك خارجنده‌در. ربك تعالی حضرتلری ضلالت اوزره قاله‌جق اولانلر ایله قبول هدایت ایده‌جك اولانلری بیلور وهر ایکیسنه‌ده مستحق اولدقلری مجازات ومکافاتی ویرر» دیمکدر.

فخر الدین رازی جناب حقك شو آیتده رسول اکرمنه حکمت وموعظهٔ حسنه ومجادلهٔ مستحسنه‌دن عبارت اولان طرق ثلاثه ایله ناسی دین مبین ومسلك مستقیمه دعوت وارشاد ایتمسنی امر وفرمان بیورمش اولدیغنی وبو طرقك بعضیسی بعضینه معطوف اولمغله یکدیکرینك عینی اولمیوب بهری باشلو باشنه بر مسلك ارشاد بولندیغنی ذکر وبیاندنصکره طریق ارشادك شو اوچ قسمه انحصارینی بروجه آتی اثبات ایدوب دیورکه:

«خلقی بر مذهب واعتقاده دعوت بهمه حال بر حجت وبینه‌یه مستند اولمق لازمدر. حجتی ذکردن مقصد ایسه یا او مذهب واعتقادی قلوب سامعینده یرلشدیرمك یاخود معاندینی الحام والزام ایتمکدر.

قسم اول ایکی‌یه منقسمدر. چونکه قلوب سامعینده بر مذهب واعتقادی یرلشدیرمك ایچون سرد واتیان اولنان حجت یا نقیضهٔ احتمالدن مبرا ومعرا اولور ویا بویله اولمیوب بلکه ظن ظاهری واقناع کاملی افاده ایده‌جك بر حالده بولنور. بناءً علیه شو تقسیم ایله خلقی بر مذهب واعتقاده دعوت وارشاد زماننده سرد ایدیله‌جك حجتلرك بروجه آتی اقسام ثلاثه‌یه انحصاری ظاهر اولدی.

۱ — عقائد یقینیه‌یی افاده ایدن حجت قطعیه‌درکه اشرف درجات واعلای مقامات اولوب حکمت تسمیه اولنمش و(ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا) آیت جلیله‌سیله هم کندی هم ده متصفی مظهر توصیف ربانی ونائل تبجیل سبحانی اولمشدر.

٢ — امارات ظنیه ودلائل اقناعیه‌درکه موعظهٔ حسنه‌دن عبارتدر .

٣ — کندیسنی ذکردن مقصد الزام خصم اولان دلائلدرکه اوده جدلدر .

جدل ایکی قسمدر . بریسی جمله‌جه ویا یالکز خصمجه مسلم ومشهور اولان مقدمات مقبوله‌دن دیکری‌ده هیچ برکسه‌جه مسلم ومشهور اولمیان مقدمات باطله وفاسده‌دن مرکب اولان دلیلدر . جدلك بوایکنجی قسمندن مقصد ایسه نظر سامعینده برطاقم حیل باطله وطرق فاسده ایله ترویج مرامدر . بونك ایچون اهل فضلك بوقسم ایله دکل قسم اول ایله استدلالی لایقدرکه (وجادلهم بالتی هی احسن) قولیله رسول اکرم افندمز حضرتلرینك معاندلر ایله مکالمه‌سنه مأمور اولدیغی جدلدن مقصد دخی بوقسم اولدر . ایمدی شو بیانمزله ، مقام دعوت وحال ارشادده سرد واتیان ایدیله‌جك حجج ودلائلك بو آیتده ذکر اولنان اقسام ثلاثه‌یه انحصاری ثابت اولدی .

حضرت امام شو مقدماته بناء شو نتایجی دخی اتیانله دیورکه : ناس ، اوچ طائفه‌در . برنجیسی معارف حقیقیه وعلوم نافعه‌یی طالب اولان کامللردرکه حین دعوتده بونلرله مکالمه آنجق حکمت یعنی دلائل قطعیه ایله ممکن اوله بیلور .

ایکنجیسی طبیعت وخلقتلرنده سوء فسطائیلك خصلت قبیحه‌سی غالب اولان ناقصلردرکه زمان ارشادده آنلر ایله مکالمه‌ده آنجق افحام والزامی افاده ایدن مجادله ایله حصول پذیر اولور . اوچنجیسی شو ایکی طرف آره‌سنده واسطه اولوب دلائل یقینیه ومعارف حکمیه‌یی فهم واذعان استعدادندن محروم بولنان وفقط خلقت اصلیه وسلامت فطریه‌لری اوزره باقی قالان وبوجهتله نه کالده حکمای محققین مرتبه‌سنه ترقی ، نه‌ده نقصان ورذالتده معاندین درکه‌سنه تدنی ایتمش اولان کسه‌لردرکه حال دعوتده بونلر ایله مکالمه دخی آنجق موعظهٔ حسنه ایله قابل اوله بیلیر » .

فخرالدین رازی حضرتلری مسالك ارشادی برمنوال سابق بیان وایضاحی متعاقب ترجمه ایتدیکمز وجه ایله شو آیت کریمه‌نك معانیٔ منیفه‌سنی ومتضمن اولدیغی بعض لطائف شریفه‌سنی‌ده بیان ایتدکدن صکره بو بابده کندیسنجه مختار ومرجع اولان وجه تفسیری دخی بروجه آتی اتیان ایدوب دیورکه :

(جواهر نفوس بشریه بالماهیه مختلف اولوب کیمیسی عالم جسمانیته قلیل التعلق وعالم روحانیته کثیر الانجذاب اولان نفوس مضیئهٔ صافیه ، کیمیسی‌ده عالم جسمانیته قوی التعلق وعالم روحانیته عدیم الالتفات اولان نفوس مظلمهٔ جاهله‌در . بو استعدادات جواهر نفوسك لوازمندن اولمغله آنلردن انفکاك وزوالی ممتنعدر . بونك ایچون حق جل وعلی حضرتلری حبیب اکرمنه « سن آنجق دعوتله اشتغال ایت . هرکس ایچون حصول هدایته طمع ایتمه . زیرا ربك تعالی وتقدس حضرتلری نفوس مظلمهٔ جاهله‌نك ضلالتده قاله‌جغنی ونفوس مشرقهٔ صافیه‌نك‌ده نور هدایتله تنور واشراق ایلیه‌جکنی بیلور » بیورمشدر نصل که هر نفس ایچون بر فطرت مخصوصه وبرماهیت مختصه اولدیغنه (فطرة الله التی فطر الناس علیها لاتبدیل لخلق الله) قول شریفی دخی شهادت ایتمکده‌در)

فخرالدین رازی حضرتلرینك یوقارودنبری نقل وترجمه ایلدیکمز توضیح محققانه وتفسیر حکیمانه‌سندن اکلاشیلیورکه ناس ، خواص وعوام ومعاندین طائفه‌لرندن اولمق اوزره اوچ قسمه منقسم اولوب دین حق وطریق سلامته بونلری ارشاد مقامنده کندیلرینه قارشو سردی لازم کلان ادله‌نك بالطبع بشقه بشقه اولمسی ایجاب ایده‌جکندن (ادع الی سبیل ربك الخ) آیت جلیله‌سیله رسول اکرم افندمز حضرتلری هر صنفك کندی حالنه مناسب براهین ودلائل سوق ایله تبلیغ احکام وارشاد انامه مأمور اولمشدر .

طوائف ثلاثه‌نك احوالنه رعایتله تبلیغ احکام وارشاد انام هر عصرده موجود اولان علوم وفنونك تحصیلنه متوقف اولدیغی ایچون بزم دخی شو عصرده‌کی فنون موجوده‌یی تحصیل ایتممز البته لازمدر . زیرا زمانمزده طائفهٔ عالیه علوم طبیعیه ایله مشغول اولوب حتی بر طاقم عملیات ایله قوانین طبیعیه‌نك نه صورتله ابراز آثار ایتدیکنی کوردکلرندن بتون کائناتك وکافهٔ مصنوعاتك احداثنی برماده ایله اوماده‌نك قوتنه اسناده قدرواریورلر . اویله ایسه اوفنلری تحصیل ایتملی‌که آنلرك شبهه‌لری نه‌دن عبارت اولدیغی بر تفصیل بیلنسونده آکا کوره برهان اقامه‌سیله کندیلری دوشدکلری کرداب ضلالدن تخلیص ایدیله بیلسون . زیرا بر مرض تشخیص اولنمدقجه تداویسی غیر قابلدر .

کچن سنه ترجمان حقیقت غزته‌سنده (علم حکمت) عنوانی آلتنده اوله‌رق بر مقاله نشر ایلمش وبومقاله‌ده فنون حاضره‌نك علمای اسلامه لزوم تحصیلندن بحث ایتمش ایدم . مسموعاته نظراً او وقت بو مقاله بعض مسلکداشلریمزك پکده خوشنه کیتمامش . حالبوکه بوسنهٔ مبارکه ده رمضان شریف مناسبتیله ادرنه‌ده بولندیغم اثناده واقع اولان تجربه‌لریمز بزم او سوزمزك پك طوغری برسوز اولدیغنی میدان علانیته چیقارمشدر . چونکه عاجزلری اوراده التزام ایلدیکم درسلری مهماامکن فنون حاضره‌یه توفیقه وبوصورتله برچوق شبهه‌لری حله وسعم یتدیکی قدر چالشدیغم جهتله بودرسلر بالجمله ارباب معارف نظرنده پك مقبوله کچمش وهپسی حلقهٔ تدریس داعیانه‌مده حاضر بولنمغه بر خواهش فوق العاده ایله رغبت ایتمش وحتی اوراده بولنان هم مسلکلرمدن برچوغی بوحالی کوره‌رك فنون حاضره‌نك لزوم تحصیلنی بلاتردد قبول واعترافله اوفنلردن هانکیلرینی تحصیل ایتمك ونه‌کبی کتابلر ایدنمك لازمکله‌جکنی بو عبد عاجزدن سؤال ایلمشلردر . بناءعلیه بالجمله هم مسلکلریمه شو فنلری دخی بالتحصیل توسیع معلومات ودین وملته تزیید خدمات ایتملرینی دیانت اسلامیه نامنه اوله‌رق خالصانه اخطار ایله ختم کلام ایلرم .

فاتح درسعاملرندن
موسی کاظم

لسان وادبیاتمز

اقوام وامملك موجودیت سیاسیه ومعنویه‌لری باشلیجه لسانلرینك درجهٔ انتظام ومکملیتنه تابعدر . برلسانك حسن ولطافت ومکملیتی ایکی درلو اولور : بری طبیعی وخلقی ودیکری کسبی وصنعی . برنجیسی الله ویرکیسیدر وایکنجیسی برلسانی سویلینلرك جهد واقداملرینه وذوق سلیملرینه متوقفدر . برنجیسی لسان وایکنجیسی ادبیاتدر .

ابتدا برنجی جهتی نظر اعتباره آله‌رق عمومدن خصوصه نقل کلام ایله لسانمزك آوروپا وآسیا لسانلری آره‌سنده وعلی الخصوص امم متمدنه السنه‌سنه نسبةً نه حال وموقعده بولندیغنی دوشونه‌لم .

بومقاله‌نك باشنده‌کی قضیه‌یه رعایتله قبل المحاکمه حکممزی ویروب همان لسانمزك مدح وستایشنه کیریشمك ایستمم . مقصدم برمدحیه اوقومق دکل تنقیدلی واثباتلی برمقاله یازمقدر .

کندینی پك خوار وحقیر کورمك ویا کندی حقنده پك عالی برفکرده بولنمق افراد حقنده نه قدر چرکین ومضر ایسه بربرینه تمامیله ضد اولان بوایکی خصلت اقوام وامم حقنده‌ده اوقدر وبلکه اوندن زیاده چرکین ومضردر . چونکه انسان کندی نفسی حقنده محویت کوستریرسه بردرجه‌یه قدر معذور کوریله بیلیرسه‌ده ملیونلرجه افرادله مشترك بولندیغی قومیت وجنسیتی حقنده محویت کوستررسه بشقه‌لرینك حقوقنه تجاوز ایتمش اولور . کندینی حقیر وذلیل کوسترن ویا اویله بیلن آدم دائما حقیر وذلیل قالیر . انسانی درجات عالیه‌یه سوق ایدن ذلت وحقارت قورقوشیدر . ذلت وحقارتی قبول ایدرسه آرتق قورقه‌جق برشیئی قالمیوب هر دنائتی ارتکاب ایده بیلیر . بالعکس کندی حقنده پك عالی بر فکر بسلمك دخی قصور ونقایص موجوده‌یی کوروب اصلاح ایتمکه مانع اولدیغندن بوده بالآخره اونتیجه‌یی منتج اولور .

بناءً علیه هرکس جنسیت وملیتنه عائد خصوصاته ابدی نظر حقارتله ونه‌ده کبر واستعظامله باقیوب دائما معزز ومقدس نظریله باقمله برابر قصور ونقایصی کورمیه‌جك درجه‌ده بهت وحیرته طالمیه‌رق طبیعی الوقوع اولان آز چوق قصور ونقایصك اصلاح واکمالنه چالشمق اقتضا ایدر .

بوقضیه‌یی دستور العمل اتخاذ ایده‌رك لسان وادبیاتمز حقنده ملاحظاتمزه کیریشه‌لم .

ترکلر اساساً جسور وجنکاور برقوم اولوب اسکیدن بوصفتله شهرت بولمش اولدقلری کبی لسانلری دخی اخلاق وطبیعتلرینه موافق اوله‌رق حال ابتدائیسنده خشونتدن پك‌ده عاری دکل ایدی . مع هذا السنهٔ تورانیه‌نك الك مکمل عد اولنوب اسکی ترکجه دیمك اولان اویغور لسانی قبل الاسلام دخی یازیلیر اوقونور وهر افاده‌یه الویریشلی برلسان ایدی . ترکلر دین اسلامی قبول وعلی الخصوص ممالك اسلامیه‌یه دخول ایله ابتدا برطاقم امارتلر وبعده بیوك بیوك دولتلر تشکیل ایده‌رك دینداشلری اولان عربلر وایرانیلرله قاریشمغه باشلادقدن صکره اسکی اویغور خط وادبیاتی ذاتاً مذهب قدیملریله برابر ترك وفراموش ایتمش اولدقلرندن اشتراك مذهب سائقه‌سیله وبولندقلری محللرك تأثیریله عربی وفارسی ادبیاتنه تابع واونلره خادم اولوب کندی لسانلرینی اهمال ایتمش وبعضلری بسبتون اونودوب بعضلری‌ده عربی وفارسی کلمات وتعبیراتیله قاریشیق سویلمکه باشلامشلردی .

بو وجهله ترکجه بش آلتی عصر ادبیاتدن محروم ویالکز تکلمده مستعمل قبا برلسان حالنده قالدقدن صکره ترکلرك منتشر بولندقلری ممالك واسعه‌نك ایکی اوجنده همان بردن یازلمغه باشلادی . برطرفدن ماوراء النهرده‌کی ترکلر سویلدکلری جغتایجه‌یی ودیکر طرفدن آناطولی وروم ایلنده‌کی عثمانلیلر اووقت سویلدکلری ترکجه‌یی یازمغه باشلامشلردر . حیفا که ادبیات ترکیه‌نك بوایکی محل ظهوری بربرندن مسافه‌جه پك اوزاق بولندقلری کبی مرور زمان و بعد مسافه حسبیله لسان دخی چوق فرقلی ایدی . ماوراء النهرده علیشیر نوایی ظهور ایدوب جغتایجه‌نك ادبیاتی مکملیتك اوج بالاسنه ایصال ایتدی . جغتایجه ایچون بوکونکی کونده دخی علی شیر نواینك طرز واسلوبنه تابع اولمقدن بشقه طریق یوقدر .

بزده ایسه اویله مقتدای عام اوله‌جق بیوك برادیب وشاعر ظهور ایتمدی . دولت عثمانیه‌نك اوائل تأسسنده یازیلان اشعار وهله نثرلری اولدقجه ساده لکن اولدقجه‌ده قبادر . هیچ برنده دوزکون برعباره وعالی برفکره تصادف اولنمیور .

بوندن ماعدا لسان دخی بر حالده قالمدی دوردن دوره ، عصردن عصره کای تبدل ایتمکه باشلادی . بردورده یازیلان شی‌اونی تعاقب ایدن دورده قبا وصوثوق کورنمکه باشلادی . استانبولك فتحندن صکره ادبا وشعرا پك زیاده چوغالدی . ایچلرنده اوقونه بیله‌جك بر غزل ، بربیت سویلینلر دخی یوق دکلدر . لکن اکثری ترکجه دینلمیه‌جك قدر الفاظ و تعبیرات عربیه و فارسیه ایله مملو و « صنایع لفظیه » دیدکلری صوثوق وکلفتلی برطاقم تشبیهاتدن ومناسبتسز مضمونلردن عبارتدر . بونکله برابر لسانك اسکی قبالغی بونلرده دخی مشهوددر . بوقبالق اوتجی قرن هجری آثارنده دخی موجود اولوب بیك تاریخندن صکره اون بر واون ایکنجی قرنده مندفع اولمغه باشلایور . تابیلرك ، باقیلرك آثارنده قبالق اثری کورلمیور . لکن طرز افاده ینه مسلك سقیم عجمانه‌سنده دوام ایدوب کیدیور .

ایشته بوراده لسان ادبیاتدن آیریلیور . روم ایلنه کچلدکدن وعلی الخصوص استانبوله کیرلدکدن صکره لسان تدریجاً انجلوب فوق العاده بر نزاکت و لطافت پیدا ایتدی . حتی شیوه و تلفظك لطافتیچون اساسا برتدنی عداولنه بیله‌جك برتبدله دخی اوغرایوب (خ) لرك صاغر (ك) لرك تلفظی اونودلدی . (ق) لر ، (غ) لر عربی وفارسی (ك) ویا (ی) تلفظلرینه تقرب ایده‌جك درجه‌ده انجلدی ، عربیدن ، فارسیدن مأخوذ کلمه‌لرده بویله خفیف ولطیف برتلفظ ویرلدی . کیدرك ترکجه‌مز اسکی خشونتندن اصلا اثر قالمیه‌جق درجه‌ده لطیف وشیرین برلسان اولدی . جنکاور وخشین برعشیرت لسانی حالندن چیقوب الك نازك والك کوزل پری پیکر وملك سیما برقیزك آغزینك لطافتنی آرتدیره‌جق بر حلاوت پیدا ایتدی .

دنیاده سمعه الك زیاده لطافت بخش لسان ایتالیانجه ویا روجه‌در دینلر واردر . لکن تجربه ایدنلر تسلیم واعتراف ایدرلرکه دنیاده سمعه الك خوش کلن واکلامیانلری بیله مفتون و حیران ایدن برلسان وارایسه اوده استانبولده ودولتك بیوك شهرلرنده تکلم اولنان ترکجه‌در . ترکجه‌ده نه ایتالیانجه‌نك بربرینی تعاقب ایدن (ی) لری و شده‌لی (ر) لری ، نه روجه‌نك ییلان فیشلدیسنی اکدیران (س) تتابعلری ویلتك (ث) و (ذ) لری واردر . قولاغی یوره‌جق و طبعه ناخوش کله‌جك هیچ برحال یوقدر .

الحاصل مبالغه‌سز ومجرد غیرت ملیه سائقه‌سیله اولمیه‌رق اغیارك دخی تصدیقیله دیه‌بیلیرزکه لسان ملیمز اولان ترکجه دنیانك الك کوزل لسانی دکل ایسه هله الك کوزل لسانلرینك بری اولدیغنده اصلا شبهه یوقدر .

یوقاریده دیدی ایدك که برلسانك حسن ولطافت ومکملیتی ایکی درلودر . بری طبیعی والله ویرکیسی ودیکری کسبی وصنعی . ایمدی ترکجه‌مزك طبیعی اولان حسن ولطافت ومکملیتی مسلم اولدقدن صکره بزم المزده اولان ایکنجی جهته عطف نظر ایده‌لم :

باقه‌لم ادبیاتمز نه حالده‌در ؟ ترکجه ادبیاتنك صورت ظهوریله دوردن دوره نه‌کبی تبدلاته اوغرادیغنی یوقاریده مجملاً بیان ایتدك ویالکز بیك تاریخندن اول کیلرده دکل اون برنجی واون ایکنجی قرن هجری آثارنده دخی صدره شفا ویره‌جك برشی بولمدق . اون اوچنجی قرن هجریده وحتی بوقرنك نصفندن صکره ادبیاتمز ایچون بردور تجدد آچلدی .

یارم عصر آز زمان دکلدر . بوقدر زمانده هیچدن باشلایوب خیلی ایلری کیتمش ادبیات

واردر. لكن معلومدركه مجدداً كوجك برخانه ياپمق چوق دفعه بيوك واسكى برقوناغى تعميرايتمكدن قولايدر. تعميرجى اوجسيم ستونلره كسر اورمغه بردن بره قييه‌ماز، اوقدر امكله وجوده كلمش اولان اوكار قديم بويالرى، نقشلرى، هرنه‌قدر تبديللرينى تصميم اينسه‌بيله‌بردن بره دوشورمكه آجير.

ايشته بوسببه مبنيدركه بزده بويارم عصرده ادبيات آرزو اولنان درجه‌ده ترقى ايده‌مدى. بوترقى تدريجاً اوله‌جق و حقيقهٔ اويله اوليور. اسلافمزك قيوب دوشوره‌مدكلرى اوكار قديم بويالرك برطاقنى برپك چركين كوروب بناى ادبياتمزدن دوشورورز، و بزم دوشوره ميه‌جكلرمزى اخلافمز دوشوره‌جكلردر. يكى يتشن كنج ادبلرمزك بوكون كوزمزك اوكنده اومصنع آللى پوللى نقشلرى بكنميوب دوشوردكلرينى كوريورز و بونلرك يرلرينه عصرك تجدداتنه موافق برطاقم مزينات وضعى لزومنى الك اول اورته‌يه قويان بز اختيارلر بووجهله تخريباتلرينى كوردكجه آجيمقدن بردرلو كنديمزى آله‌ميه‌رق بلا اختيار «اما بوقدرده اولورمى؟» ديه باغريورز.

تأسف اولنه‌جق برشى وارايسه اوده بوترقينك بردوزى‌يه ومتمادياً وزمانك ايجاب واقتضا ايتديكى برصورتله حاصل اولميوب خوره تپنلرك يورعسى كبى برقاچ آدم ايلريلدكدن صكره برقاچ آدم كريليه‌رك و بعضاً‌ده بر دائره چيزه‌رك كيتمسيدر. واقعا بوندن براز اولكى اديبلرك‌الك ساده يازدقلرى عباره بوكون بزه پك مغلق كورينور. او وقتدن برى خيلى ايلرى كيدلمشدر. لكن ترقينك بوصورت ودرجه‌سى غيركافيدر.

لسانمز پك كوزل برلساندر. ادبياتمز نيچون اونكله متناسب اولمسون؟ ادبياتك ماهيتى وادبانك وظيفه‌سى نه‌در؟ ابتدا بونى حل ايده‌لم:

ادبيات اولا لسانك قواعدينى ضبط وشيوه‌سنى، لطافت طبيعيه‌سنى، فصاحتنى محافظه ايله فصاحته مغاير الفاظ و تعبيراتك لسانه دخولنى منع ايتمك وطريق فصاحتدن صاپمش جهتلرى وارايسه يولنه كتيروب لسانك بوزلسنه ميدان ويرممك وثانيا عوامك بالطبع احتياج كورمديكى حسيات عاليه و معانئ دقيقه ايله مواد علميه و فنيه وكشفيات جديده ايچون تعبيرات و اصطلاحات بولمقدر. ادبانك وظيفه‌سى بودر. ارباب فن اصطلاحات فنيه تعيينيچون ادبياته مراجعت مجبوريتنده‌در. تعيين اولنه‌جق اصطلاحات قاعدهٔ لسانه وفصاحته مغاير اولورسه لسانى بوزار. بويله اصطلاحات وضع ايدنلر منتظم ومكمل بر باغچه‌نك چيچكلرى ايچنه بر آوج ديكن تخمى اكمش اولورلر. ادبيات دائما لسانك محافظى وبكجيسى اولمق اقتضا ايدر. فقط ادبا بو احتياجات فنيه خارجنده لسانى تغيير وتبديل ايتمك صلاحيتنى حائز دكللردر.

لسان هيچ بر وقت صنعى اولماز. السنه‌نك نه صورتله تحصيل وتكون ايتديكى بحثنه كيريشسه‌ك سوزچوق اوزايه‌جغندن يالكز شوقدر ديرزكه دنياده هيچ برلسان يوقدركه انسانلر طرفندن صورت مخصوصه‌ده ياپلمش اولسون. بوصوك زمانلرده صنعى برلسان چيقارمغه چاليشانلرك سعيلرى هبايه كيتمشدر وهيچ بروقت نتيجه‌پذير اوليه‌جقدر. طبيعته قارشى سعيك ثمره‌سى اولماز. لسانلر طبيعيدر. ادبيات خلقك سويلديكى لسانه تابعدر. اونك داخلنده اصلاحات وتزيينات ياپه‌بيلير. لكن خارجنه چيقه‌ماز.

آليشمق دنياده غريب شيدر. بزشمديكى ادبياتمزه آليشدق. بزه طبيعى كبى كورينور. لكن بركره آرقه‌يه طوغرى دونه‌لم. ويسينك، نركسينك برفقره‌سنى ويا منشآت فريدوندن برمكتوبنى آلوب چوق عربى وفارسى اوقومامش برتركه وياخود اولدقجه اوقومش برقادينه، صكره يالكز كنديلسانى بيلير برايرانى‌يه ونهايت لسانك فصاحتنه واقف برعربه اوقويه‌لم. هيچ برينك برشى اكلايه ميه‌جغنى كوره‌جكز. ديمك كه بوكتابلر نه‌تركجه، نه‌فارسى ونه‌ده عربى يازلمشدر. يا بولسان نه لسانيدر؟ نره‌ده سويلنيور؟ كيملر استعمال ايديورلر؟ صرف صنعى برلساندر. شوقدر واردركه بوصنعى لسانده قوللانيلان كلمه‌لر صرف اويدرمه مهملاتدن عبارت اولميوب اوچ لساندن مأخوذدر.

لسان عثمانى اوچ لساندن يعنى عربى، فارسى وتركجه لسانلرندن مركبدرديمك عادت اولمشدر. عادت السنه‌يه وطبيعته مغاير اولان بوتعبير اكثر قواعد وانشا كتابلرنده و بوكا مماثل كتابلرده ذكر وتكرار اولنور. نه‌قدر ياكليش! نه بيوك خطا! اوچ لساندن مركب برلسان! دنياده كورلمه‌مش شى.

خير! هيچ‌ده اويله دكلدر. هرلسان برلساندر واقوام واممِ بيننده اولديغى كبى السنه بيننده دخى درجات مختلفه‌ده قرابت ومناسبت بولنوب هر برقاچ لسان برزمره تشكيل ايدر. ايمدى سويلديكمز لسان السنهٔ تورانيه زمره‌سنه منسوب ترك لسانيدر. بوكا برنجى درجه‌ده عربيدن وايكنجى درجه‌ده فارسيدن بعض كلمه‌لر وتعبيرلر كيرمشدر. لكن بو كلمه‌لر نه‌قدر چوق اولسه لسانك اساسنى دكيشديره‌مز. مثلا اسپانيولجه وپورتكيزجه‌ده اوقدر كلمات عربيه بولنيوركه بونلرك جمعى بيوك برجلد تشكيل ايتمشدر. لكن مذكور لسانلر عربى ايله فلان لساندن مركبدر دينلميوب لاتين زمره‌سنه منسوب مستقل لسانلر عد اولنور. كذلك انكليزجه‌ده همان يارى يارى‌يه فرانسزجه كلمه‌لر بولنديغى حالده انكليز لسانى جرمان زمره‌سنه منسوب برلسان اولوب فرانسزجه‌يه يبانجى عد اولنور. هرلسانك مأخوذ ومستعار كلمه‌لرينه باقلماز اساسى اولان تصريفاتنه باقيلير. حتى نركسينك صنعى لسانه‌دخى اوچ لساندن مركب نامى ويريله‌مز. چونكه تركجه كلماتدن عارى دينله‌جك درجه‌ده عربى وفارسى‌يه بوغلمش اولان اوعباره‌ده دخى تصريفات (اولمق) و (ايتمك) فعللريله واثناده

(ده، دن، ايله، سز) كبى تركجه ادواتله اوليور.

ديدك ينه تكرار ايدرز: لسانمز پك كوزل برلساندر، سويلديكمز كبى يازه‌جق واوشيوه وقاعده دائره‌سى داخلنده اصلاح وترقيسنه چاليشسه‌ق لسانك كوزللكيله متناسب مكمل برادبياته مالك اوله‌جغمزده شبهه يوقدر. عربيدن فارسيدن برچوق كلمه‌لر لسانمزه كيرمشدر. پك اعلا. اونلر تركجه‌لشمش هركس بيليور اكلايور بزدخى تركجه كبى قوللانيرز. اصطلاحات فنيه‌يه كلنجه اونلرى‌ده هرلسانده اولديغى كبى فن اربابى اكلار. بو وجهله لسانمزه كيروب يرلشمش اولان عربى وفارسى كلمه‌لر لسانمزى برقات‌دها زنكينلشديرمشدر. احتيا جمزله متناسب تعبيراتمز اولدقدن صكره قاموسه، برهانه ال اوزاده‌رق بوكونكى كونده عربلرك، ايرانيلرك دخى اكلامدقلرى آوچ طولوسى لغات غريبه آلوب قوللانمقده نه احتياجمز واردر؟ عربيدن مأخوذ (قلم) كبى ساده، فصيح، هركسك اكلاديغى بركلمه‌مز وارايكن (خامه) ويا (يراعه) كبى لغات غريبه‌يى نيچون قوللانيورز. «افصح الكلام ماقل ودل» كلامى اسكيدن معلوممز اولوب بونك محض حقيقت اولديغى كيمسه انكارايده‌مزكن وبزم (يازمق) كبى ساده، مختصر وكوزل صرف تركجه برتعبيرمز وارايكن (كتب وتحرير ايتمك) كبى درت ويا (يراعه‌ران بحث ومقال اولمق) كبى آلتى كلمه‌دن مركب و يارى عربى يارى فارسى آلاجه وكولنج تعبيرلر قوللانمق ذوق سليم ايشى ميدر؟ انصاف بيورلسون. بونلرك ساده مثاللردر. مثلا برشاعرك ترجمهٔ حالنده (بروسه‌ليدر) ويا (بروسه‌ده طوغمشدر) ديه‌جك يرده بو بر ايكى كلمه‌لك معنايى تام برصحيفه‌لك عباره ايله افاده‌ايدن تذكره‌لرمز واردر. هم‌ده نه افاده! نعوذ بالله! اوقومق ايچون حضرت ايوبك صبرى اولسه كفايت ايتمز. بوده صناعت ايمش! بوكون اولمديغنده شبهه يوقدر. لكن وقتيله بويله افاده‌لردن، بيتمز توكنمز فارسى اضافتلردن، متنافر تعبيراتدن، غريب لغتلردن خوشلانه‌جق طبيعتلر وارى ايمش!

حمد اولسون! بونلر كچدى، براغلدى، اونودلدى. لكن تأثيرلرى باقيدر. ايزلرى ادبيات جديده‌مزده كوريليور. بردرلو اوتأثيردن قورتيله ميورز، بروجهله اواصولدن آيريله‌ميورز. فارسى اضافتلرك اوكنى آله‌ميورز. حتى بن دخى بومقاله‌مده برسبب مجبر اولمقسزين وايستمديكم حالده كيم بيلير نه‌قدر فارسى اضافتلر، تركجه‌لرى موجود اولان نه‌قدر لزومسز عربى وفارسى كلمه‌لر قوللاندم.

الك غريبى شوكه عربى وفارسيدن بهره‌مز نه قدر آز اولورسه عربى و فارسى لغات غريبه‌يه وطمطراقلى عباره‌لره آرزو وانهماكمز اوقدر زياده اولور. بوندن ذاتاً فضله ولزومسز اولان كلمات عربيه وفارسيه‌نك لسانمزده نابمحل ومعناى موضوعلرينه مغاير عندى معنالرله استعمالى وحتى عربيده مسموع اولميان اويدرمه كلمه‌لر ايجادى تولد ايديور. مثلا (تجاسر) يرينه (اجتسار)

و (مجاسرت) قوللانيورز. حالبوكه عربيده اجتسار كلمه‌سى جرأت معناسنه كلميوب كچمك و ايلريلمك معناسنى افاده ايدر و (مجاسرت) ايسه هيچ عربى اولميوب عربلر بوماده‌يى مفاعله بابندن تصريف ايتمزلر. بونك امثالى اوقدر چوقدركه قوللانديغمز عربى كلمه‌لردن هيچ برينك محلنده قوللانلديغنه انسان امين اوله‌ماز. حركه‌جه‌ده اكثرينى ياكلش قوللانيورز بيلمه‌رك ويا بيلميه‌رك تركجه اسملرى عربى قاعده‌سنجه جمعلنديروب فارسى قاعده‌سنجه توصيف ايتمك و آخرى (ه) اولان تركجه وفارسى و اجنبى اسملرى مؤنث عد ايدوب اوكا كوره تركيبات ياپه‌رق (چفتلكات مذكوره) و (ترسانهٔ عامره) كبى تعبيرات سقيمه كوزل وقولاى لسانمزى چركينلشديروب كوجلشديرمكدن وبلكه كولنج برحاله قويمقدن بشقه نه‌يه ياراييور؟

برلسان نه‌قدر قولاى اولورسه اونكله متكلم بولنانلر ايچون اوقدر بيوك برنعمتدر. چونكه او قدر قولاى اوكرنيلوب علوم وفنون متنوعه ايله سائر لسانلر تحصيلنه وقت قالمش اولور. آوروپا اقوامى بوندن چوق استفاده ايلمشلردر وتمدنلرينك اسباب اساسيه‌سندن برى بودر. بوجهتجه بز آوروپا اقوامنك جمله‌سندن دها بختيارز. تركجه‌مزك الك فصيحى، الك كوزلى، الك مكملى بوكون سويلديكمز تركجه‌در. لسانمزك فصاحتنى اوكرنمك ايچون برقاچ بيك سنه‌لك آثاره مراجعت ايتمكه اوميروسلرك امرأ القيسلرك اكلاشلماز اشعارينى ازبرلمكه احتياجمز يوقدر. چوجقلرمز آنالرندن امدكلرى سوتله برابر كوزل وفصيح برلسان اوكرنمش اولورلر. اكر ادبياتمز سويلديكمز لسان اوزرينه مؤسس اولسه ايدى نظرياتنى‌ده برايكى سنه‌ده ايدينوب اوندن صكره بوقدر قولاى اولان لسانلرينك معاونتيله آز زمانده ايسته‌دكلرى علوم وفنون والسنهٔ سائره‌يى تحصيل ايدرك كمال سهولتله عالم و متفنن اوله‌جق و بزده‌ده هربردن زياده ترقى وتمدن قبوللرى عمومك اوكنده آچيق بولنه‌جق ايدى.

شمدى ايسه مكتبه كيدن چوجقلرمز سويلدكلرى اوكوزل لسانى بطال ومعطل براقوب يالان ياكليش صنعى برلسان اوكرنمكه باشلارلر. بونك تحصيلى ايسه برچوق سنه‌لك سعى وامكه محتاجدر. بوكا حصرهمت ايدنلر نهايت ياكليش واويدرمه تعبيرات سقيمه‌يى حاوى كرفت وغير منقطع جمله‌لردن مركب صنعى وغير طبيعى برعباره يازمق صنعت غريبه‌سنى اوكرنيرلر. فنونه زياده اهميت ويرنلرى ايسه بوصنعتدن محروم قالوب آرتق عمرلرى اولدقجه ايكى سطرلق برمكتوب يازديرمق ايچون بر«كاتب»ه احتياجدن وارسته اوله‌مازلر.

سوزى نتيجه‌لنديره‌لم: لسانمز پك كوزلدر. دنيانك الك كوزل لسانيدر ديسه‌ك مبالغه ايتمش اولمايز. كوزللكى نسبتنده‌ده قولايدر. بو ايسه نائل اولديغمز برنعمت عظمادر. ادبياتمز ايسه لسانمزله متناسب دكلدر. ادبياتمز پك كريدر ويا كليش بريوله صاپمشدر. بو سببدن لسانمزك كوزللكى ساده تكلمده قالوب قولايلغندن‌ده استفاده ايده‌ميورز. ادبياتمز محتاج اصلاحدر، محتاج ترقيدر ودها طوغريسى سويلديكمز لسانك اساس اتخاذيله اوكا كوره محتاج تبديل وتجديددر. بوكا هر صاحب حميت وغيرتك چاليشمسى اقتضا ايدر. بونك عكسنه واصول قديمه‌نك دوام وبقاسنه چاليشانلر ايسه انصافسزلق ايتمش اولورلر.

ش. سامى

نشوهٔ حقيق

انسانلرك هرآن ودقيقه آرزو ايتدكلرى، واسبابنى استحصاله چالشدقلرى برشى وار ايسه اوده — ظن ايدرسه‌م — نشوهٔ حقيقيدر. فقط بوبختيارلغه انجق ميليونده بركشى نائل اوله‌بيليور. بو بختيارلغى اويله ميليونده بركشى‌يه تخصيص ايتديكمه استغراب اولنمسون. چونكه: ماهيت حقيقيه‌سنى بيلميه‌رك آرزو كشى اولديغمز رفاه وسعادت، آرزولرى حصوله كتيرمك ديمك دكلدر. اكر اويله اولمسه هرثروت وصحته مالك اولانلرك بختياران زمره‌سنه التحاق ايتملرى لازمكلور. حالبوكه اويله اولمديغنى هركون، هرساعت بزه تجارب حيات كوستريور. ديمكدركه: اسباب ووسائط ماديه ايله نشوهٔ حقيقى اكتساب اولنه‌ميور. يانصل ايتملى‌ده بوسعادته نائل اولملى؟ «علم ايله» ديه‌جكسكز. دكلمى؟ پك كوزل اما ياعلممزله عامل اوله‌مز ايسه‌ك؟ هايدى عالم وعامل اوله‌لم. عجبا نشوهٔ حقيقى‌يى اكتسابه موفق اوله‌بيله‌جكمى‌يز؟ بوراسنى پكده كسديره‌مم. چونكه: مسئله اخلاقه وتخصيص خصائل ممدوحه‌نك ايجابات طبيعيه‌سندن اولان صفوت قلبه عائددر.

نه وقت اخلاق وحكمياته دائر بربحثده بولنسه‌م، ياخود بوكا دائر بركتاب مطالعه ايتسه‌م خاطره بزم حاجه ننه كلير. نصل كلمسون كه: بنى بونشوهٔ حقيقى‌نك اسباب ووسائطنى تحرى‌يه سوق ايدن هپ وقتيله حاجه ننه‌نك نصائح حكميه وافعال پسنديده‌سيدر.

بوحاجه ننه بوندن التى سنه اول وفات ايتدى. خانه‌مزده اقامت ايدردى. كنديسى علوم وفنوندن بى بهره ايدى. لكن مرحوم زوجى طريقت عليه منتسبيندن وكنديسى ده آندن اخذ فيض معنوى ايلديكى جهتله علوم باطنه‌دن بهره‌دار وبناء عليه ممدوح الخصال برنادرهٔ فطرت ايدى. بن بونك بويله اولديغنى صكره‌لرى اكلامغه باشلادم. هنكام صباوتمده دائما برلكده بولنور وآنك صحبتندن متلذذ ومستفيد اولورايدم. اوبكا دائما تنويرافكاره خدمت ايدر كوزل كوزل سوزلر، عبرت آميز حكايه‌لر سويلردى. بن اووقت او سوزلرك معانئ حقيقيه‌سنى ادراك ايده‌مز فقط حكايه‌لرى برر مصال ديه دكلر ايدم. اوحكايه‌لردن اوسوزلردن نه‌ديمك ايستديكنى صكره‌لرى اوكرنمكه باشلادم.

هيچ اونوده‌مم. وفاتندن برقاچ آى اول برايلك بهار صباحى برلكده قيره چيقدق. هوا لطيف چيچكلر آچمش اوتلر يشيللنمش بلبللر اوتشمكه باشلامش ايدى. كونش هنوز طلوع ايديبور، اوچيچكلرى او اغاجلرى اوچمنلرى يالديزلايوردى. بوحال فوق العاده حسياتمى تحريك ايلدى. ننه ساكن ساكن كزيبور، چيچكلره اوتلره نظر حيرتله باقيوردى.. نه‌يه ديدم كه:

— امان ننه! هرصباح بورايه كزمكه كله‌لم. بوراسى پك خوشمه كيتدى.

اوكوله‌رك:

— نه‌سى خوشكه كيتدى؟

ديدى. بوجواب آره‌مزده شويله بر محاوره آچمغه سبب اولدى:

— نه‌سى اوله‌جق؟ چيچكلرى، اوتلرى، بلبللرى، صولرى.

— اى بونلردن نه اوكره‌نه‌بيلدك؟

— هيچ! بونلر آدمه نه اوكره‌ده بيليرلر؟ يالكز نشوه‌لنديريرلر.

— نشوه نصل شيدر قرم؟ بكا اكلات بقايم.

بوصوك سوزه كولمكه باشلادم.

چونکه : او وقته قدر نشئه‌نك نصل شی اولدیغنه دائر برسؤال وارد اوله‌جغی هیچ عقلمه کلمه‌مش . کلمش اولسه بیله آلتی آی دوشونسه‌م نشوه‌نك تعریفی ایچون بر کلمه بوله‌مزدم . اووقت پك کنج ایدم . سکوت ایتدم . شمدی بیله اویله برسؤال صورلسه جواب اعطاسندن عاجزم . بنم سکوتم اوزرینه او بر نظر معنیدار عطف ایتدی . بو سفر کولمیور عادتا اغلایوردی . ایچنی چکدی . دیدی که :

— حقك وار قزم . دها بونلری بیله‌جك یاشده دکلسین . بن بوقدر یاش یشامش ایکن ینه بو دنیایه عقل ایردیره‌میورم . دنیا پك غریبدر . شو قدرکه : ظاهرینه الدانوب ، دالماملی ، زینتنه باقوب قابلماملی . انجق یرادانی ارامل . کوزنی درت آچوب هر باقدیغك شیدن عبرت الملی . حتی انسان اولا کندیسنی بیلملی که جناب حقی بیلسونده ایکی جهانده سلامت بولسون . ایشته او وقت حاصل اولان نشئه‌یه نشئه دیرم . یوقسه سنك شمدیکی نشئه‌ك بنجه نشئه صاییلماز . انشاالله بیو . جناب حقه عبادت ایت . قلبی پاك طوتده دائما نشئه‌لی اول .

بن ایسه بو سوزلری کمال دقتله دکله‌دم . هپسنی اولدیغی کبی اکلادم ایسه‌ده شو « کندیکی بیل » سوزینی بر درلو اکلایه‌مدم ، حتی بوسوزه جانم بیله صیقلدی . دیدم‌که :

— آ . نه‌جکم کندیمی نیچون بیلمه‌یه‌یم . بن انسان دکلمی‌یم؟ ایشته انسان اولدیغمی بیلدکدنصکره کندیمی بیلیورم دیمك دکلمیدر ؟

باشنی صاللایه‌رق :

— خیر قزم خیر ! بویلش جناب حقی بیلمك ، کرچکدن نشوه‌لنمك ایچون کافی دکلدر . بونك برده سری واردر . فقط دها شمدی بوزلرینه عقلك ایرمز . ایلروده انشاالله اوکره‌نیرسك . ارتق بولقردی‌یی براقه‌لم . بشقه شی قونشه‌لم .

دیدی و آفاقی شیلردن بحث ایتدی ایسه‌ده آندن صکره‌کی سوزلر بنم هیچ قولاغمه کیرمیور ، متصل اولکی اوعلوی سوزلر ، ذهنمی اشتغال ایدییوردی . یالکز اوکونمی یا؟ اوج آی صکره حاجه‌ننه وفات ایتمش وارادن یدی سکز سنه مرور ایتمش ایکن مرحومه‌نك او کلمات حکمت غایاتی الآن ذهنمی یورمقده‌در .

مرحومه‌نك غیبوبیت ابدیه‌سندنصکره نظر مطالعه‌یه آلدیغم دینی ، اخلاقی ، حکمی ، کتابلرك مندرجاتی هپ آنك سوزلرینك تفصیلاتی ، وافعال واطوار دیندارانه‌سنك برقانون حکمت بیانی‌در . از ان جمله بن فارسی اوقورکن حضرت سعدینك :

« برك درختان سبزدر نظر هوشیار :
هر ورقی دفتریست معرفت کردکار . »

بیتنك معناسنی خواجه تقریر ایدرکن حاجه ننه‌نك ضیاع ابدیسندن متحصل آلامم وتأثرات قلبیه‌م تجدد ایتدی‌ده اغلادمدی .

حاصلی مطالعاتم مرحومه‌نك صدق مدعاسنی اثباته دلیل کافی اولدیغندن بکا اکلاتمق ایستدیکی اونشوهٔ حقیقی‌یه وانی حصوله کتیرن سلامت وجدانه نائلیت غایهٔ مقاصد بشریه اولدیغنه شمدی قائل اولیور فقط قلوب بشریه‌ده بویله برسعادت حقیقی‌نك حصولی نه‌کبی اسبابه متوقف اولدیغنی بولوب چیقارمقدن قالیورم اما بوکون عاجز ایسه‌مده بلکه یارین قادر اوله بیلیرم . اویله‌یا! جناب حق — ولو ادنا درجه‌ده اولسون — بکاده عقل احسان بیورمش ؛ مادامکه بونی اکلامق واکلادقدنصوکره اوسعادته نائل اولمق هوس و ارزوسنده بولنیورم اولانجه قوای مفکره‌می بونقطه‌یه حصر ایدر یعنی کتاب کائنانه انظار مدققانه عطف ایلرده بلکه اوکره‌نیرم .. فرض ایده‌لم‌که : سلامت وجدانك اسباب حقیقیه‌سنی اوکرنمش اوله‌یم . عجبا اسبابنی اوکره‌نی ویرمکله اوسعادته نائل اولیوره‌جکمی‌یم؟ بونی هیچده مأمول ایتمم . زیرا : « علم عقل ایله عمل اخلاق ایله‌در . » اشته حاجه‌ننه میدانده امینم که : او خاتون نشوهٔ حقیقی‌یه بحق مالك اولانلردن ایدی . لکن هرحال وکاری علمی دکل عملی ایدی . عقلی دکل اخلاقی ایدی . اوت انك نظرنده اقبال ایله ادبار یکسان ایدی . شمدیده تخطر ایدییورم برکون چیلدیره‌سی یه سودیکی حفیدینك وفاتی خبرینی آلدیغی وقت همان نمازه طوردی . نمازدن صکره حالنده هیچ برتغیر کورنمدی . بونی کندیسندن صوردق :

— امرالٰهی‌یه نه‌دینور ؟ اوویردی . او آلدی . بن اللهك ایشنه قارشمام دیدی .

برده ثروت وزینت نامنه افندیسندن قالمه برکویه‌سی نصلسه برکون دوشدی غائب اولدی . بوکاده مکدر اولمدی .

— بن بوقدرسنه قوللاندم . هوسمی آلدم . بلکه برکویه‌سی اولمیانك النه کچر سوینر دیدی .

ایشته بن مرحومه‌نك طرز حیاتنی بر درس حکمت اتخاذ ایدرك نشوهٔ حقیقی‌نك استراحت وجدان ایله استراحت وجدانکده تسلیمیت — جناب حقك هر حال وکارده ایشنه قارشمه‌مق احکام قدره کرد نداده اولمق — ایله تسلیمیتك دخی صلابت دینیه ایله اولدیغی حقیقتی کندیمجه میدانه چیقاردم . شمدی نه یاپملی؟

او حکمت وحقیقته تطبیق حرکت ایدوب‌ده نشوهٔ حقیقی‌یی حاصل ایتملی .

بونه‌یه توقف ایدر ؟

حاجه‌ننه وقتیله « کندیکی بیل » دیمدیمی؟ مکرهر سوزی کبی بوسوزی‌ده احکام شرعیه‌یه مستند ایمش . اویله‌یا معرفت نفس اقدم علوم دکلمیدر ؟

اوحالده نشوهٔ حقیقینك حصولنه وسیله اولان افعال وحرکاتده بولنمق ، مطلقا نفسنی بیلمکه توقف ایدرکه : اوده اسرار قلبیه‌یه کسب وقوف ایتمك وبو واسطه ایله انسان خالقنی بیلمك دیمکدر . خالقنی بیلن نشوهٔ حقیقی‌یه نائل اولمسونده یاکیم اولسون؟ رعنا بنت صفوت

آطه‌ده برقاچ کون

شهرلرده غوغای فردای تعیشله متموج ، منهاج اولان هیئت اجتماعیه‌نك دغدغهٔ حیاتندن فرار ایله ، قیشك سیاه کونلرنده کندیمه بر کوشهٔ انزوا ووحدت اتخاذ ایتدیکم ازمید کورفزینك مدخلنده‌کی بیوك آطه‌یه کیتمك ایچون برکون صباح واپورینه شتاب ایتمشدم .

احتیاطه کمال رعایتله حرکت ایدن بوواپورك کوکرته‌سندن ، یکرمی کوندنبری برطاقم مظلم بلوطلرله اضطراب ایچنده قالان سماده . قلبك اوزرینه قدر اینن او سیاه کولکه‌لر یواش یواش یوکسلیور ، وشمال غربی‌ده سیال بی قرار خطوط شعاع ایله چیزلمش سمانك بعض مائی کوشه‌لری کورینیوردی . اوزاقدن طانیدیغم تجاردن برذات دکز تماشاسنه مستغرق اولدیغمی کوردیکندن یانمه کله‌رك بکا بحر محیط هندیدن بحث ایدییوردی . کندی بوندن یکرمی بش سنه اول هند ایله اوروپا آره‌سنده قماش ، قوش تجارتی ایله مشغول اولدیغندن صو ایله کوکك قوجاقلاشدیغی ، واوقوجاغك ایچنده بر عظمت متزلانهٔ عاشقانه ایله کرهٔ شمسك دوشدیکی دکزلرده سیاحت ایتمش . هندده بیك درلو نغمات طیور ایله آهنك دار برمهتابلی کیجه‌ده آیك ضیاسنه قارشو اوچوشان طاوسلری کورمش . بومبایه شمندوفرله بش اون ساعت اوزاق اوله‌رق اختیار اقامت ایتدیکی برکویده یمك اوطه‌سی آچیق قالیرسه مایمونلر ایچری کیرر ، طباقلری قیرار ، نه قدر میوه وارسه آلوب کتوررلرمش . بعضی ساکت کیجه‌لرده پنجره‌یی آچدیغی زمان هندك او بیوك طاغلرندن اوزاقدن اوزاغه ارسلان سسلری عکس ایدرمش .

مهتابه قارشو اوچوشان طاوسلرك قناد چرپنتیلری ، کرهٔ شمسك عمان بی‌پایان ایچنه سقوطی ، هندك تا اوزاقده‌کی طاغلرندن ، آفاق دورا دورندن کوك کورلر کبی انعکاس ایدن ارسلان سسلری آره‌سنده بیوك آطه‌یه واصل اولدق . آطه‌یه وصولمدن ایکی ساعت صوکره هرطرفده ایدم . آه ، او روز روشن! آه ، او روز انزوا! بوتون پانجورلر قپالی ، بوتون اولر بوش! هریرده ، هرطرفده یالکز ضیا ، نور ! بوش اولرك داملرنده ، قپالی پانجورلرك آره‌لرنده ، چپلاق باغچه‌لرك کوشه‌لرنده ، میدانده ، حیاتده ، حرکتده یالکز او ! بر آیدنبری محبس اضطرابلری اولان اوسیاه بلوطلردن فرار ایدن بوضیا ، بوانوار تروتازه بر زی . وفر اوله‌رق قارشوده اوسفید سر اختیارلر کبی وقار وعظمتله دوران قارلی طاغلرك اتکلرنده نمایشلر ، کنار دریاده شهر آیینلر ، یاز قیش یشیل دوران اغاجلرك آره‌لرینه سایه‌لرینه صوقوله‌رق نازونیازلر ، کیزلی کیزلی بوسه‌لرله معاشقه‌لر ایدیدییورلر ، اوبیوك یارلردن پرتاب ایده‌رك دکزده‌مائی شعله‌دن قنادلرله برآنده افقلره قدر کیدییورلر . آطه‌نك اوایصسز سوقاقلرنده چلغین کبی قوشوشیورلردی . بنده آرقه‌لرندن !... اوکون اوکوچجك بیوك آطه‌نك هر طرفنی دولاشدم . اقشام اوزری بی‌تاب ، متفکر بر حالده « آیایورکی » ده‌کی برقیانك اوستنه اوتوردم . کونش باتیورکن مغرب قور رنکنده ، بوحذایه تصادف ایدن خیرسز آطه‌دکزك اوزرینه چیقمش برمرجان کبی دوریور ، هکبه‌لی آطه‌نك ، غروبك او آتشین آل ضیاسنه ناظر یاقودن پنجره‌لری توتوشمش کبی پارلییور . بونلره نسبتله براز قرالتیلی اولان بورغاز ایسه قویو پنبه برکل دمتی کبی کورینیور ، واو دمتدن دکزه دوشن یپراقلر قارشوکی ساحللره دوغری اوزایوب کیدییوردی . صکره بو علولر ، بو آتشلر ، بومورلق آطه‌لرده ، دکزده ، سماده ، افقلرده تدریج ایله سونیور ، سونیور ، سونیوردی . او آنده بوطاشله اوزرنده‌کی وجودك فرقی قالمامشدی . — استغراق ایچنده بوتماشایه دالوب کیدن روحمی کویا چرپینان قنادلرینك آلتنده کتیرییورمش کبی — بنی ایقاظ ایدن کچکمش برقوشك ناش اوجمه‌کی رفرف بالی ایدی .

❁

زمان نصل دکیشیر ، یارین بوکونه نصل بکزه‌مز ! کیجه بردنبره شمالدن ظهور ایده‌رك اوتلی صارصان بورانك آوازه‌سیله صباحه قدر کوزمی یومادم . هوانك بر اوجندن براوجنه زنجیرلری قوپمش طوپ آرابه‌لری یوارلنور کبی باشمك اوستنده مهیب سسلری ایشیدیلیوردی . قیشك فورتنه‌لی اواوزون کیجه‌لرینی ، بوتون عالمك خواب راحته واردیغی کیجه یاریلرنده بنم کبی آلام اعصاب ایله او یاتق دوره‌رق نور نظر مضطربی ظلام بی نهایهٔ کائنات ایچنده غائب اولمشلره صورملی ! پیشگاه صولتنه مصادف الك مونس امللری . حیات دل وجان اولان امیدلری قیروب کچیرن بورا انسانك موجودیتندن بعض شیلری آلوب قرانلغك ایچنه کوتوردیکی کبی ماضینك الك درین کوشه‌لرنده مدفون بر طاقم خاطرات الیمه‌یی ، افکار مظلمه‌یی ، ابدیتك سینهٔ نسیانده‌کی احزای قلبیه‌یی یرلرندن قوپاروب کتیریور . ابدی غائب اولمش بر انیس روحك مجهولانه مخصوص بر شکل غریب مضطربانه ایله قپویی چالدیغی ، بر خاطرهٔ الیمه‌نك ایچری کیرمك ایچون اه وانین ایده‌رك پنجره‌یی آجقله اوغراشدیغی حس اولییور . انسان غیر اختیاری برحرکتله یواش یواش قپویی ارالق براقیر ، شکللری سیسلردن ، حیاتلری سرائردن اولان مخلوقات منسیهٔ ماضیه‌دن بری اوطه‌یه کیرر ، بورهرو سماوینك ایاقلری بلوط پارچه‌لرندن بر سترهٔ بیاضه بوروندیکی کورینور ، غایت اوچوق رنکی ، دوقوندیغی یری یقار باقیشیله قنایه کزه اوتورر .

— برکله ! برکله بکا حیات جاودانی ویرسون !

بوتون بونلر ، کانون ثانینك کول رنکنده‌کی صباحنه قارشو حافظهٔ خیالدن سیلنوب اوچار . باشمی پنجره‌یه اتکا ایله دیشاری‌یا قدیم زمان ، کوکدن دکزك اوزرینه ایمش مهتز برپردهٔ بخارك بعضاً یرتیلان یرلرندن تا اوزاقده شهرپیدا ونهان اولیور ، وینه او پرده‌نك آره‌صره جریان هوا ایله آچیلان آره‌لقلرندن شرق طرفده فنار باغچه‌سی برداملە صویك ایچنده اهتزاز ایدر

کبی کور ینیور، اشاغیده، دکز قیسنده، پنجره‌لری قریق بر کلبه‌یه کیره‌رك کردابلر حاصل ایدن صنوق روزکارلر ایچریده بولندیغی برقاچ بد بخت حیات انسانیه‌یی دوندیرمغه چالیشیوردی. براز دولاشمق ایچون دیشاری چیقدم. اوکون سواحل کزیله‌جك اوتوریله‌جق حالده دکلدی. بعض ارباب ثروتك کاشانهٔ صفالری آره‌سندن یوریه‌یوریه اکلاشلمز برسوق طبیعی ایله صباحلین اوتلك پنجره‌سندن کوردیکم کلبه‌یه تقرب ایتدم. بیاض صاچلرینك نهایت بولدیغی آلتندن باشلایه‌رق وجودینك اوچلری اولان پارمقلرینه‌قدر بوروشمش براختیار بیوك آننه قپونك اوکنه اوتورمش سکسان سنه‌نك، ممر سیلابهٔ ووقوعاتی اولان اویولمش، چقورلاشمش یوزینی حدت وغلیانده‌کی عناصره، صو ایله هوانك محل مبارزه اتخاذ ایتدکلری دکزه چویرمش، اوبیاض تپه‌لرك اوستندن، اوسیاه اوچورومرك ایچندن چیقوب کله‌جك بریسنی بکلر کبی دور ییوردی. کمال حرمتله بوکلبه‌یه کیره‌رك اطرافه کوز کزدیردم «پدرمله برابر قاچ کره‌لر بویله فقرا کلبه‌لرینه کیرمشدك.» عجز وفقرك بوقورقنج کوشه‌سنده سفالتك یاتمش براغاج کبی قورتدیغی، قرارتدیغی نه یاشده اولدیغی اکلاشلمز، سیاه قتیغه بکزه‌ین صاچلردن عبارت برقادینك وجودینی مهلك براو کسوروك صارصیور، قوجاغنده بوسبتون کوچلمش، آزالمش، اسکی پاچاورالره بکزر برچوجق، سودی کافی بوله‌مدیغی ایچون اغلامقدن قیصیلمش سسیله فریاد ایدییوردی. سواحله هجوم ایدرك قیریلان دالغه‌لرك آوازهٔ انکساری آره‌سنده سکسان سنه‌لك برقلب منکسرك فریادینی دیکلییوردم. سنه‌لرك زیر بارنده ازلمش کبی بوغوق، ضعیف، تترك برسسله بوبیوك آننه باشلرینه کلان بر وقعهٔ الیمه‌یی نقل وحکایه ایدییوردی. بالقجی اولان دامادی کچن قیش قایغیله آچیقلره چیقدیغی برکون بردنبره پاسلانمش باقر رنکنده بلوطلر هر طرفدن هجومه باشلایه‌رق فورتنه‌دن دکزی طانیلمز برحاله کتیرمش. کوندوزلر اقشامه، کیجه‌لر صباحلره قدر بکله‌مشلر. هوا سکونت بولدقدن اوچ کون صوکره دکز قاییغك پارچه‌لرینی ساحله کتورمش. شمدی کیمسه‌سز قالان بو اختیار بیوك آننه، قیزی طورونی، اوتوزساعتدنبری آچمشلر. کیجه‌لر اوزون کوندوزلر سیاه، انسانلر مرحمتسز ایمش! بوفقر ومذلتی بو دهشت ضرورتی نقل وحکایه ایدن اوتترك اواختیارسس انسانی قلبندن الیم برصورتده ضبط تسخیر ایدییوردی.

آه ادوار جهالتك بقیهٔ سیئاتی اولان اعتقادات باطله، طرفکیرانه فکرلر، غرضلر، کینلر برآن برطرف ایدیله‌رك عالم انسانیت، نم بیوك سعدیمك شو قطعه‌سنه، برکون ایچون، قائل اولسه برعصر سلامت بولوردی.

بنی آدم اعضای یکدیکرند
که در آفرینش زیك کوهرند
چو عضوی بدرد آورد روزکار
دیکر عضوهارا نماند قرار

سامی پاشا زاده
سزائی

مرتبهٔ کمال نوع بشر

انسان دنیایه کلدیکی وقت اصلا کندینی قوریه بیله‌جك وکندینی بسلیه بیله‌جك حالده اولمدیغی معلومدر. سائر حیوانلرك یاورولری کبی طوغدیغنده یوری‌یه‌مز کندینه ویرلمدکجه غداسنی تدارك ایده‌مز. حیواناتك اشرف وممتازی اولان دیکر حیوانلر کبی دیش طرناق مثللو سلاح طبیعیسی بولنمدیغی حالده عقل وذکاسی ایله هپسنی تحت حکمنه آلان انسان کندینی محافظه ایده‌جك توکدن ومدافعه ایلیه‌جك شیلردن عاری اوله‌رق دنیایه کلور. اوزمانك عاجز برحیوان دخی اکا ایستدیکنی یاپه‌بیلور. انسانك مبدأنده‌کی بوعجز بوضعف عجبا عقل وذکاسیله سائر حیوانلرك یاپه‌میه‌جقلری شیلری یاپدیغنده کندینی یك بکنوب‌ده صاییتمه‌مسی ایچون دکلمیدر؟ بو ابتداده‌کی عجز نهایتده‌کی عجزك برمثالی دکلمیدر؟ ابن رشدك خواجه‌سی ابن طفیل یازمش اولدیغی «حی بن یقظان» نامنده‌کی حکایه‌ده خالی اطه‌ده برچوجق یتشمه‌سنی کوستردیکی وبو چوجغك قوجه برآدم اولدیغنی‌ده اکلاتدیغی حالده ابتداسنده انك تغذیسنی ینه سودلی برکیکك حس مادرانه ایله آنی امزیرمسنه‌ویرییور. امزیرمك سودلی حیوانلرك سائرلرنده دخی بولنان برحس اولدیغی حالده تاریخ یدنجی عصرده‌کی فینوا وحشیلری قادینلرینك چوجقلرینی امزیرمدکلرینی یازیور. چوجقلری حیوانلرك ایلیکلریله بسیلرلر ایمش. فقط چوجق ینه هرحالده بربسلنمکه محتاجدر. عالم مدنیت ایچنده طوغانلر اکلامق قوتنه مالك اولدقدن صوکره اوکرنمك ایچون کوچلك چکمزلر. کوردیکنی صوره‌رق مکتبلرده درسلر کوره‌رك هرشیئی اوکرنه‌بیله‌جکلری قدر اوکره‌نورلر. قناعت انسانلرك کوچ قبول ایده‌بیلدکلری برشی اولدیغندن بو اوکرنه‌بیله‌جکلری قدر اوکرنمکله قناعت ایده‌میان انسانلرده‌چوقدر. هله باخصوص ترقیات مدنیه‌واختراعات جدیده‌ایلرولدکجه برچوق انسانلر کندیلرینی بکنمکه باشلایوب عجز بشری خاطردن چیقاردقلرندن بو قناعت آزالیور. شیمارقلق چوغالیور. کندینی بیلن شیمارماز دیرلر. لکن بونلر دها اومرتبه‌یه‌یعنی کندینی بیلمکه‌وارمامشلرکه! «تالس» دن برو «سقراط» دن برو بیوك فیلسوفلر «کندینی بیل!» دیمشلر. حضرت علی افندیمز «کندینی بیلن ربنی بیلور» بیورمش. بوسوز حضرت علی سوزیدر! اویله کندینی بیلمه‌دن بکنوب دینی ایمانی غائب ایدن شیمارقلرك غفلت وضلالتنی اکلادر.

شمدی علوم قطعیه‌دن غیریسنی قبول ایتمامك طرفدارلری تکثر ایدیور. نهایتی بولمدقلری کنهنی اکلایه‌مدقلری شیئه اینانه میوب انجق ایکی کره ایکی درت ایدر قبیلندن بولنان وبالتجربه ثابت اولان شیلری قبول ایده‌بیله‌جکلرینی سویله‌یورلر. علوم قطعیه‌دن

اولان هندسه‌نك اساسی بولنان خط هندسی بیله برخط موهوم دکلمیدر؟ علم حسابك عدد غیر متناهیلرینه عقل ایریشه‌بیلورمی؟.. عقلمز ایرمیوردیه براهینی اجلای بدیهیاتدن بولنان هندسه‌نك اساسی اولان خط موهومی آتسه‌ق غیر متناهیلری قبول ایتمسه‌ك بزم ایچون حساب وهندسه دخی قالورمی؟ او حالده حالمز نره‌یه وارير؟ اللریله طوته‌بیلدکلری کوزلریله کوره‌بیلدکلری انالیز ایتدکلری اجسامك حقیقت اساسیه‌سی حقنده‌دخی عجبا بر معلومات مکمله ویره‌بیلورلرمی؟ فیلسوف پول ژانه‌نك برسوزی واردر: «دوقتور بوحنرك کتابنی اوقویان فلسفه آشنایان بر نقصانتی کوررلر. اوایسه «مؤلف هرشیئی ماده‌نك موجودیتی ایله تعریف ایلدیکی حالده ماده‌نك نه‌اولدیغنی بزه اکلاتمغی تمامیله اونوتمش» دیر. اما بویله‌سویلدیکی حالده بونی پول ژانه کندیسی اکلاتیورمی؟ خیر! اوبو بحثه دائر یازدیغی کتابده‌بو کبی مسئله‌لرده‌کی عجز بشری اکلاتیور! فیلسوف مشهور اویلرك کوزل برسوزی واردر: «بعض شیلر واردرکه تشریحجیلرك بچاغنه کلمز. کیمیاکرلرك چناغنه صیغماز» دیر. لاینچ برشیئك ابتدالرنده هیچ مقانیقدن خارجه چیقماز. لکن هرشیئك اکمالی متافزیك ایله اوله‌جغنی سویلرمش. حالا اویله‌سویلیانلرده ینه‌واریا! اکر اویله فیلسوفلر اولمسه اونلرینك یاکلیشلقلری میدانه چیقارمی؟ بربوحنر چیقیور برچوق کیمسه‌لر: «ایشته مسئله حل اولدی. دوقتور بوحنر هرشیئی اکلاتدی. عالم جهان نه اولدیغی اکلاشلدی. اساس حقیقت تظاهر ایتدی.» دیرکن قارشولرینه ژانه وامثالی چیقیور! انلرك حکمتلرینی مسلکلرینی اساسندن سیلکیور. اما مقصد هرکس اوکرنیلدیکی قدریله قناعت ایتسون‌ده زیاده‌سنی اکلامغه چالشمسون دیمك دکلدر. اوحالده فن هیئت حالا آرسطو زماننده‌کی صورت تدریسنده قالورده هرکس کوکلر دونیور اجرام سماویه طوریور صانورایدی. اوترقیات علوم وفنوندرکه «وتری الجبال تحسبها جامدة وهی تمر مر السحاب» آیت کریمه‌سنك حقیقتنی بتون جهانه بیلدیردی. شمسك کندی مرکزنده‌کی حرکتی کشف اولنمیه ایدی «والشمس تجری لمستقر لها» آیت کریمه‌سنك حکمتی اکلاشیله‌بیلورمی ایدی؟ دینلمك ایستنیلان سوز برآزشی بولمغله هرشیئی بیلمك وبیله‌مدکلری شیلرك اوله‌میه‌جغنه قناعت ایلمك انسانلر ایچون پك بیوك خطادر.

اوت! انسانلر کندیلرینی بیلمك ایچون‌ده اوغراشیورلر. اصللرینك نسللرینك احوالنی تحقیق ایچون‌ده چالیشیورلر. برآره‌لق بر «داروه‌ن» چیقدی. نوع بشر واجناس بهایم حقنده برچوق سوزلر سویلدی. «آمان بو آدم نه‌لر کشف ایتدی» دیرلرکن سائر برچوق علما بونك نه‌قدر قوتسز سوزلر اولدیغنی کوستردیلر. انسانك مبدأی شکلاً وصفاتاً دکل حتی حالاً تمامیله حیوانلر کبی اولدیغنه دائر اصلا برامارهٔ قطعیه بولنمدیغنی کوستردیلر. انسانی سائر حیوانلردن تفریق ایدن لسان انسان نه زماندنبرو وارسه کندیسیله برابر وار اولدیغنی اکلادیلر. لسانك وحشیلرك خیرلامه‌لرندن دوزله برشی اولمدیغی اکلاشیلدی. لسانلر حقنده اولان تتبعاتك مطالعه‌سی انسانه حیرت ویرر. اوتتبعاتله مادر السنه اوله‌رق بولدقلری اوچ اسانك مکملیتنی اکلادیلر وانلرك مشتق اولدیغی دیکر برمادر اوله‌جغنی‌ده محتمل کوردکلری حالده آنی بوله‌مدیلر. اواوچ لسان ایسه صوکره‌دن اصلاحنه احتیاج مس ایده‌جك صورتده اولمدیغندن اکمال دکل کیتدکجه لطافت واکملیتی غائب ایدلمش. سزار قانتو متجدد ومترقی انسانلرك یاپمق دکل آنجق دوچار زیان ایلمش اولدقلری برشیئی وحشیلرك استعدادلری نصل یاپه‌بیله‌جکنی سویله‌یور.

وحشتك مدنیتدن اقدم اولمسنی بیله کسدیره‌مدیلر. وحشت نیجه زمانلردنبرو نصل کلیورسه مدنیت‌ده اوقدر ایلرولره وارییور. بوکون وحشت یوقمیدر؟ دها کچنلرده اقدام غزته‌سی دخی کرهٔ ارض اوزرنده‌جیریل چپلاق حیوان کبی یشایان انسانلرله یالکز برقوشاقله تستر ایدن انسانلرك وکیملی انسانلرك مقدارینی کوسترن برایستاتستیق یازمش ایدی‌که کیملی اولانلرك مقداری سائرلرینه نسبةً نه‌قدر آز اولدیغنی کورمك دخی انسانه حیرت ویرر.

تاریخك ایریشه‌مدیکی زمانلری اوچ دوره تقسیم ایتمشلرکه بونك برینه «آزده بی یر» یعنی طاش سنی، ایکنجیسنه طونج سنی، اوچنجیسنه تیمور سنی دیورلر. حتی طاش سنی‌ده ایکی‌یه آییروب یونتلمش طاش سنی وجلالنمش طاش سنی دیمشلر. بوندن مقصد انسانلرك اولجه طاشدن آلات وادوات یاپوب تیمور استعمالنی صکره‌دن اوکرندکلری ایمش. لکن بو ادوار ترقیات کرهٔ ارض اوزرنده کلمش اولان انسانلرك هپسنه بردن بروقت وزمانده تطبیق اولنه‌بیله‌جك بر حساب اوله‌بیلورمی؟ زیرا مصریلر وبابلیلر وآمودریانك ایلك اهالیسی ایله سائر برطاقم خلق معدن ایشلدکلری حالده یونان وایتالیا طرفلرنده طاشدن آلات قوللانیورلردی. قابلك یدنجی اوغلی اولان توبالقاین بن لامکك تیمور وتونج ایشلدیکی توراتده یازلمشدر. حالا بوکون‌ده طاشدن یاپیلمش سلاحلر قوللانان بولنیور. چینده حالا طاشدن بچاق قوللانان اهل زراعت بولنیورمش. آلتون ایشلنمسنه کلنجه حضرت ابراهیم مزارستان ایچون برمحلی درتیوز عدد «سیقل» دنیلان سکه‌یه اشترا ایتمش. حضرت ابراهیمك اوغلی حضرت اسحق ایچون قیز نشانلامغه الجزیره طرفلرینه کوندردیکی کیمسه «ره‌به‌قا» یه آلتوندن ایشلنمش کوپه‌لر تقدیم ایلمش. تروا محاربه‌سنده بولنان مشهور «آشیل» ك قالقانی‌ده مشهوردرکه تاریخك اورالری میتولوژی حکایه‌لرینه قاریشیور. شویله‌که: اشیلك والده‌سی دکز پریسنك قیزی دیدکلری ته‌تیس دکز پریسی نه‌ره‌ایله زوجه‌سی دوری‌دن اولان اللی عدد قیزك الك کوزلی اولوب آپولون نپتون وژوپیتر تزوجه طالب اولدقلری ته‌تیسدن طوغه‌جق اوغلك باباسندن بیوك اوله‌جغی کویا کندیلرینه معلوم اولمش‌ده پریلر همان آنی تزوجدن وازکچمشلر. ته‌تیس ده‌چاره‌سز قالوب حیات ابدی‌یه مالك

اولمیان انسان اولادندن فیتیوتیت قرالی
نه‌ره‌ایله ازدواج ایتمش . انلردن آشیل
طوغمش . آشیل تروا محاربه‌سنه کیده‌جکی
وقت والده‌سی تەتیس آتش پریسی اولان
وولقانه اوغلی ایچون برزره‌ایله برده‌قالقان
یاپدیرمش . وولقان ژوبیترك زوجه‌سی
ژونوندن اولان اوغلی اولوب پك چرکین
اولدیغی ایچون کویا باباسی ویاخود آناسی
یریوزینه آتمشلر . دوشدیکنده ایاغی
طوپال اولمش . وولقان تیمور خانه‌لر یاپوب
ایشله‌مش ، اوقدر چرکین اولدیغی حالده
کوزللك پریسی وه‌نوس ایله تزوج ایلمش
ایشته بو تیمور ایشلیان وولقانه‌ده تەتیس اوغلی
ایچون اولان قالقانی یاپدیرمش .

بویبه دیکسیونرنده « وولقان » نامیله
دنیاده ایلك دفعه تیموروتونج ایشلیان کیمسه
دیدکلری « توبالقاین » نامنده برمشابهت
بولدقلرینی یازیورکه بو توبالقاین دمین سویله‌
یکمز قابلك یدنجی اولادی اولان توبالقاین
ایمش . « توبالقاین » ك باباسی لامك
ایکی زوجه آلمش . برنجیسی اولان « آدا »
دن مشهور عشیرتلر رئیسی جابل ایله آلات
موسیقیه موجدی جوبال اولمش . ایکنجی
زوجه‌سی « سللا » دن ده ایلك دفعه تیمور
ایشلیان « توبالقاین » ایله بر طوقومغی ایجاد
ایدن « نه‌ئوما » نام قیز اولمش .

آوروپالولرك تدقیقات و تحریات تاریخیه
خصوصنده‌کی غیرتلری حقیقةً شایان تقدیر
وحیرت بر درجه‌ده‌در . مدنیتك اوجنی
بولمق ایچون یرلری قازیورلر . طاشلری
اوقیورلر . بوقدر چالیشیورلر . بو عصره قدر
مصر آثار عتیقه‌سی تتبعی یوق ایدی . او وقته
قدر مصر آثار قدیمه‌سنه دائر یازیلان شیلر
ایچون صنایع و معمارلق نقطهٔ نظرندن
یورودلمش . بوناپارطك ضابطلرندن برینك
مصرده بولدیغی بر طاشدن بو تتبع باشلا-
مش . چینده اوجنی بوله‌مدقلری برمدنیت
قدیمه کوریلیور . هند مدنیتی تدقیقه باشلا-
ندیغنده ایسه هندك او واسع ادبیاتی دخی
بر طاقم میتولوژی حکایاتنه قاریشه‌رق تدقیقات
تاریخیه ایلرولره وارەمیور .

تتبعات تاریخیه‌نك ایلروسی هپ میتو-
لوژی مصاللرینه طالیور . اندن صوکره-
سندن ایسه هیچ برشی اکلاشیلمیور .
هر طرفك برمیتولوژیسی کوریلیور . لکن
بوکاده ایلك اعتقادات میتولوژی ایدی
دنیله‌مز . زیرا حضرت موسی و حضرت
عیسی دن صوکره یهودیلك و خرستیانلق
وار ایکن ده میتولوژی عقایدنده خلق بولنیو-
ردی . و حالاده یوقمی ؟ سیاه عربلرك فیتیشیز-
میلری و سائر بعض اقوامك کندیلرینه
مخصوص اولان اعتقاداتی ده مشرکلك دکلمی ؟
فلاسفهٔ عصریه پاغانیزم یعنی مشرکلکك ده
اساسنی تدقیقه چالشیورلر . قارلیل نام مشهور
انکلیز فیلسوفی آوروپانك یقین زمانلرنده‌کی
میتولوژیسندن اولان سیقاندیناو پاغانیزمیسنی
تدقیق و تتبع ایله بوکا دائر اولان تحقیقاتی
یازیور . تك کوزلی فلان دیه عجائب هیئتلرده
اکلاتدقلری او میتولوژینك اك بیوك پریسی
اولمق اوزره طانیدقلری « اوده‌ن » ی و انك
اوغللری دیه درلو درلو حکایه‌لر یاپدقلری
اون ایکی کشی‌یی اکلاتیور . بونلرك عادی
انسانلر اولوب « اوده‌ن » حضرت عیسادن
یتمش سنه اول اون ایکی امراسی و برچوق
آدملری ایله آسیادن آوروپایه کچمش بر
زمان قره‌دکز طرفلرنده بولندقدن صوکره
فتوحات حربیه ایله اهالیسنی آوروپای
شمالی یه یرلشدیرمش اولان بر پرنس
اولدیغی شمدی اکلاشلمش . « اوده‌ن »
جنکاور اولدیغی کبی موجد ایمش ده . کندی
لسانلرینك حرفلرینی ایجاد ایلمش . شاعر-
مش . شعر سویلمش . موسیقی ایمش اشعا-
رینی بسته‌لمش . صوکره کندیسنی انسانلقدن
چیقارمشلر . و اون ایکی امراسی ایچون ده
انك اوغللری دیمشلر . انلری ده اعتقادلرینه
قاریشدیرمشلر . بوندن سیقاندیناو پاغانیز-
میسی چیقمش . بونك ایچون قارلیل جاهل
و هیچ برشی بیلمیان خلقنك (اوده‌ن) دن
اویله موسیقی بسته‌لرینی ایشیدوب حرفلرینی
تشکیلنی ده کورنجه حیرانلقلری زیاده‌لشدیکی
محتلری تعبد درجه‌سنه واروب اولدکدن
صوکره و زمان مرور ایلدکدن صوکره ده

روایتلر مصال صورتلری آلدیغنی اکلادیور .

انسانلرك حاللری لسانلری و اعتقاد-
لری حقنده یوقاروده‌نبری سویلدیکمز سوز-
لردن اکلاشیلیورکه نوع بشر ناطقیتله متخلق
و عقل و ذکا ایله متفیض اولدیغی کبی کندینی
طانیوب حس ایلدیکی آنده‌ده کندیسنی
بر یارادن اولدیغنی تفهم ایلیور . ایچنده
بولندیغی عالمك بر صاحبی بولندیغنی درك
ایدیور . جبلت تعبد ایله‌ده متخلق اولدیغی
ایچون طاپنمق اوزره اللهنی ده آرایور .
حضرت آدمدنبرو کلن انبیاء کرام‌ده بویله
کندی کندیلرینه طاپه‌جق شی آرایوب ده
صاپتمش اولانلری دین حقه دعوت ایلمشلر .
بو وجهله وحدانیت الٰهیه دین حق انتشار
ایلمش و خاتم النبیین اولان محمد علیه الصلوة
والسلام افندیمز کندیندن اول کلن پیغمبران
ذیشانی تصدیق ایدن بر دین مبین کتیرمش .
قرآن کریم تحریفه اوغرادلمش اولان بر
طاقم شیلرك حقایقنی بیلدیرمش . جناب
حق پیغمبران ذیشانك ارسالیله طریق
نجات و سلامتی کوسترمش اولدیغی حالده
کندیلرینی بر طاقم صارپ یوللره چیقماز
سوقاقلره آتوب دنیاسنی و عقباسنی خراب
ایدنلره نه‌دیملی ؟ اوت ! دنیالرینی دخی خراب
ایدیورلر . زیرا کندیلری‌ده بو ایمانسز-
لقلرندن مضطربدرلر بو اضطرابلرینی‌ده
یازوب نشر ایدیورلر . ایشته بونلرك بو حاللری
هپ کندیلرینی بکنوب بلله‌دکلری بر قاچ
شیله شیماروب او قاچق عقللرینك آلەمیه‌جنی
شیلری انکاره قالقشمه‌لرندن اولیور . مبدا-
لرنده‌کی نوزاد حالنده‌کی حتی طفولیتك
ده برخیلیجه زمانلرنده‌کی حالی بیلیورلرمی
ایدی‌که عاقبتلرینه عالم دیکرده‌کی حاللرینه
دائر کندیلرینه خبر ویریلن شیلری عقللری
ایرمدیکی ایچون قبول ایتمه‌مکه قالقیشیورلر .
او زمان بو صوکره‌کی درجهٔ تکمله عقللری
ایریورمی ایدی ؟ او زمانده بونی بیله بیلیور-
لرمی ایدی ؟ بعضیلری موتی بر اوچورومه
بکزتیورلر . ای یا ! او اوچورومك سطوح
مرتفعه آره‌سنده بولنمسی لابد دکلیدر ؟
او حالده او اوچورومك او بر طرفنده‌ده بر

سطح مرتفع بولنمق لازم کلور . او اوچورومه
دوشوب ده محو اولمنی دوشونمك تام بر
دوشونمك اوله‌مز . او اوچورومی کچوب
او بر طرفده‌کی سطح مرتفعه وارمق لازم
کلورکه سلامتله اورایه واصل اولمق ایچون
صراط مستقیم اوزره بولنمق ایجاب ایدر .
کندینی بیلنی تعلم و تتبع یولدن چیقارمز
صاپتمقسزین درجات علومده قطع مراحل
ایدنلرك واصل سعادت و سلامت
اوله‌جقلرنده شبهه یوقدر . انسانلر ایچون
مقدر اولان علمك درجه‌سی عجز بشر
و عظمت ربانیه‌یی طانیمقدرکه ایشته او مرتبه-
ده انسانلرك مرتبهٔ کمالیدر . جناب حق
« وما اوتیتم من العلم الا قلیلاً » بیور-
مشدر .
فاطمه علیه

﴿ محبوبهٔ جهان ﴾

بر محبوبهٔ روحنوازکه کرفتار دردمحبتی
دلدادهٔ حسن و آنی اولمیان بر فرد آفریده
متصور دکلدر . فقط بیکانه‌یه دست وصالنی
اوزاتمق ، عرض جمال ایلمك شویله طورسون
اوفق بر نکاه التفاتی اماله‌یه بیله تنزل ایتمز .
خجله‌کاه عالمده مظهر التفات و عنایتی اولانلر
چوقدر . لکن بو الفت بر دائرهٔ نزیهه داخلنده
دوران ایتدیکی جهتله حجاب و عفتی ذره
قدر لکه‌دار ایتمز . حرمگاه انسیتنه قبول
ایتدیکی و یاخود بزم انهماك و مفتونیتنه کیتدیکی
بختیاران ابنای بشر بو وصلته مقابل جوهر
عقل و نقد جان تقدیم ایدر . او غرنده بونلری
بذل و صرف ایتمیلره قارشی رفع نقاب ایتمز .
بو محبوبهٔ حیات بخشانك بو ازدواجدن
متحصل برچوق اولاد و احفادی واردر .
لکن آنك آغوش تربیتنده پرورشیاب
اولانلرك اقدم حکم موجودیتلری بشرك
سرمایهٔ سعادتی اولمقدر . آزچوق مدایح
جمیله‌سی عرض اولنان بو محبوبه‌نك اسمی
« علم نافع » در .

علم برچوق اقسامه آیرلدیغی کبی مضر
و نافعه‌ده تقسیم ایدیلور .

علمك منطق ، فلسفه نقطهٔ نظرندن
تعریفات و سائره‌سندن قطع نظرله هر لسانده
الفاظ مخصوصه ایله تعبیر اولنوب لسانمزده
(بیلمك) ایله ترجمه ایدیله بیلان معناسنه
نظراً بیوك بر مزیتی ، بیوك بر شرفی اولدیغنده
شبهه ایدیله‌مز .

هر درلو فضائلك اکتسابنی آمر و کافهٔ
رذائله انهماکی ناهی و محتاج اولدیغمز هر
حقیقته مرشد و هادی اولان شریعت مقدسه-
مزك کمال اهتمام ایله امر و توصیه بیوردیغی
احکام جلیله‌دن بری‌ده « علم نافع » در .
علمك و اهلنك مزیت و فضلی حقنده پك
چوق آیات قرآنیه و احادیث جلیلهٔ نبویه
علیه اکمل التحیه ولایعد آثار شرعیه
واردر .

علم حائز اولدیغی شان مخصوصه بناءً
هر کسك سوکیلیسی اولوب حتی نه‌یه دائر
اولورسه اولسون ایراد اولنان سؤاله موافق
بر جواب ویرمکه مقتدر اوله‌میانلر غایت آجی
برکدرله جکرلرندن قان کیتدیکنی حس
ایدرلر . لکن ملکهٔ جوابه مالك اولوب ده
مخاطبنه قناعت بخش ایدنلر اولکینك تمامیله
ضدی اوله‌رق کوکللرنده پك طاتلی بر مسرت
بولورلر .

علمك قلوب انامده جایکیر اولان بو
شان و شرفه مبنی حقنده تشویقات دینیه
لازم دکلدر دنیله‌مز . چونکه بو تشویق
علم نافعك علویت حقیقیه‌سی تقدیرات
واقعهٔ بشریه‌نك قات قات فوقنده اولدیغی
و بو جهتله بر آن غیر منقسمك بیله اضاعه‌سی
جائز اولمدیغنی اثبات و تحقیقدر . دینمزده
علوم نافعه حقنده نه درجه ترغیبات وار ایسه
معارف مضره‌دن ده او نسبتده تحذیر واردرکه
بوده کافهٔ احکام عالیه‌سی کبی عین حکمت
محض حقیقتدر . مثلا امام مسلم حضرتلری
طرفندن روایت اولنوب « بردین قرداشی
شو عالم فانی‌یه متعلق بر صقندیدن تخلیص
ایدنی جناب رب اکرم دار باقی‌یه دائر بر المدن
قورتاریر ؛ مدیونی ایفای دین ایتمك خصو-
صنده دوچار مضایقه اوله‌حق تقدیرده تماماً
ویاقسماً ابرا و یاخود وقت وسعتده ادا ایتمك
اوزره امهال ایدن داین امورنده مظهر
تیسیر الٰهی اولور ، عریانی اکسا ، کنهکارك
عیب و خطاسنی کتم و اخفا ایدن شایان
مغفرت خدادر ؛ کشی دین قرداشنه معاونتده
بولندقجه رحمت الٰهیه‌دن بعید اولماز . مسلك
علمه سالك اولان طریق فردوسه ارشاد
اولنور ؛ جوامع شریفه‌ده جماعتله نماز قیلا-
نلرك احکام اللٰهی تدارس ایدنلرك قلبی
خالقلرینه ، معبود مقدس حقیقی‌یه کمال ایقان
و اطمئنان ایله متوجه اولور ؛ بونلری آثار
مرحمت رحمانیه بورور ، اطرافنی صفوف
ملائکه احاطه ایدر . الله عظیم الشان کمال
لطفندن ملاء اعلاده یاد ایدر ؛ افعال ناپجاسنه
بناءً شایستهٔ ذل و حقارت اولان کیمسه‌یی نسبی
اعزاز ایده‌مز . » مآلیله ترجمه ایدیلان و تعمیق
ایدلدکجه نیجه حقایق عالیه‌یی حاوی بولنان
بو حدیث شریفه تطبیق حرکت و یاخود حیاتی
تهلکه آلتنده بولنان برخسته اوزرنده عملیات
جراحیه اجراسی و صور سائره ایله بالتداوی
تخلیصنه همت ایلمك مهم کوپریلر یاپمق ، تونللر
آچمق ، طاغلری طاشلری یاروب تیمور یوللر
فرشیله غربی شرقه ربط ایدرك نقلیات
عمومیه‌یه خدمت و امثالی آثار مشکوره عجبا
کیملردن انتظار اولنه بیلور ؟

علوم نافعه‌دن بی بهره اولانلر نه وقت
و نه صورتله کندیلرینه و یا همجنسلرینه منفعت
بخش ایده بیلمشلردر . علوم مضره دینیلان
شیلر سحر و لعب و لهوه دائر و امثالی معلو-
ماتدر . بو نوعدن اولان قمار دیدکلری چرکین
اکلنجه‌یه مبتلی اولانلر ماللرینی امحا ،
عمرلرینی بلافائده افنا ایدییورلر . بی نوعلر-
ینی عقلاً و شرعاً جائز اولمیان طریق عطالته
و بو جهتله سمت سفالته سوق ایدییورلر .
اوت ! عطالت عقلاً جائز دکلدر . چونکه
وقتی اسرافدر . وقت ایسه بیوك بر نعمتدر .
نعمتی تلف ایتمه‌نك عدم جوازی ایسه
بدیهیدر . شرعاً مستقبحدر . زیرا (الله تعالی
حضرتلرینك برکشیدن اعراض ایتمش
اولمسنك نشانه‌سی او شخصك فائده‌سی
اولمیان شیله اشتغالیدر .) مآل جمیلی مفید
احادیث شریفه واردر . اشتغالات غیر مفیده‌یه
جواز کوسترمیان دین مبینمز عجبا کسل

وعطالت حقنده نه حکم ویرر؟ دین اسلام تنبللکی شدتله مانع وناهی، انسانلری اقصای مراتب کماله داعیدر. بو حالده کمالات بشریه یه توسل خصوصنده مفید اولان شیلری خارجده، یبانجی النده بیله اولسه آلوب استفاده ایتملیز. فقط بو التقاطدن مقصد ـ اشارت اولندیغی وجهله ـ جلب منفعتدن عبارت اولدیغندن انتخاب خصوصنده نظر دقت واهتمامزی آچملیزکه برچوق مضر شیلری آلمش اولمیه لم. کوزللر آره سنده چرکینده بولنه بیلورمی که بو احتیاطه لزوم کورلسون دنیله مز. مشهودمز اولدیغی وجهله کرهٔ ارضمزده حیوانی، نباتی ومعدنی بونجه اشیاوار. حالبوکه بونلر میاننده غدالر، دوالر بولندیغی کبی مهلک سملرده بولنیور. اکر هر کوردیکمزه دست تناولمزی اوزاتیرسه ق ضررلی چیقارز. بو صورتده خارجدن آله جغمز علوم، افکار، عادات ومعاملاتی (افندم آوروپالیلر بویله یاپیورلر!) مقدمه سیله قبول ایده میز. بو علوم، افکار، عادات ومعاملات آره سنده اوقدر فنا، اوقدر مضر شیلر واردرکه خسته لکلرینی بزه سرایت ایتدیرمک املنده بولنان اقوامک ارباب عقل وناموسی ده شدیداً نفرت ایدیورلر.

اقوام اجنبیه احوالنه واقف اولان اثرلرینی کورمک ویاخود مملکتلرینه کیتمک صورتیله عالملرینه کیروبده ـ نفع وضرر حقیقیسنی هیچ دوشونمکسزین ـ مجرد احتراصات نفسانیه لرینه اویغون کلدیکی ایچون بعض اموری قبول وانتخاب ایدنلر چارسویه چیقوبده الندهکی آلتون انجو مجوهراتی اویونجقله مبادله ایدن چوجقلره وزقاقلرده کوردیکی سو پروتیلری برمال ظن ایدرک درلو کلفت وزحمتله خانه سنه کتیرن معتوهلره بکزر. علومک برقسمیده علم اولمق اعتباریله محض خیر وصلاح ایسهده صاحبنک استخدامنه کوره مضر اوله بیلور. مثلا معاملات ناسه دائر معلوماتی اولان کیمسه بوبابدهکی علمنی شر، فساد، حیله وابطال حقوق کبی فنالقلره و برطبیب

محافظهٔ صحت وحیات بشریه ایچون تحصیل ایتمش اولدیغی معلومات طبیه سنی برینک مرض ویاهلاکنه آلت اولمق اوزره استعمال ایدرسه بو علم کندیسنک وبنی نوعنک باشنه بیوک برآفت، بیوک برداهیه اولور. لکن جلال وکبریای متعاله دائر معارف بویله دکلدر. بومعرفت مقدسه محض خیر، محض سعادتدر. آلت شر اولمقدن منزهدر. کندیلرینی افضل فضائل بشریه اولان بوملکهٔ جلیله یه مالک کوستروب خلقی اغفال ایدنلرده واردر. لکن بونلر عارف بالله دکل؛ بر طاقم مرائی وجاهللردر. علوم متنوعه نک هانکیسی اولورسه اولسون صاحبنک قلبنی معرفت سبحانیه، مخافت الهیه استیلا ایتمش ایسه بالفرض مفید اولماسه بیله اصلا مضر اولماز. علمک برقسمی محض نفع وخیر وبعض اقسامی مضر، بعضیسیده مضر ومفید آراسنده متدائر اولدیغنه بناءً نظر شرعده اولا ممدوح ومذمومه وثانیاً ممدوح اولانلر اوچ درجه یه آیرلمشدر:

برنجیسی (طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة) و (طلب الحلال فریضة) حدیث شریفلرندن فقهای عظامک استدلال ایتدیکی وجهله هرشخصک وظائف دینیه واسباب معیشتنه متعلق محتاج اولدیغی هرشیئی اوکرنمسی فرض عین اولمسیدر.

فرض بلاعذر ترکی جائز اولمیان امر الهی اولدیغنه نظراً اسلامده تحصیل علم ومعرفتک مجبوریتی تحقق ایدر. فقط بو مجبوریت هرکس هرشیئی بیلمکه قطعیاً بورجلیدر معناسنه اولمیوب هیچ برشخص کندی حالنه، شاننه، مسلکنه کوره دنیا وآخرته متعلق اموری بیلمک وظیفه سی ایله مکلفیتدن قورتلماز دیمکدر.

افادهٔ معروضه دن شریعت جلیلهٔ اسلامیه نک تحصیل علم ومعرفتی تحدید ایتدیکی اکلاشلمالیدر. بوصورت موجب تحدید اولمق شویله طورسون، عادتا هردرلو قیود وشروطدن آزاده اولدیغنی کوستریبور. برده تقسیم مساعی اصولنه ارشاد ایدیبور. هرکسک هرشیئی احاطه ایده بیلمسی دائرهٔ

امکاندن خارجیتی حسیله قانون طبیعته موافق اولمدیغی کبی ولو برشخصک اولسون محتاج اولدیغی اموری بیلمه مسی لایق دکلدر.

ایکنجیسی امام غزالی حضرتلرینک بیانی وجهله فرض کفایه در. بونلر علوم ریاضیه، طب، معاملات و بونلره متفرع معلومات سائره در. فرض کفایه بعض کیمسه لر طرفندن ایفا اولندیغی حالده دیکرلرندن ساقط اولان امر الهیدر. هر عبادتک مقابلنده وعد جمیل الهی موجبنجه مکافات معنویه واردر. بو کبی علی الکفایه واجب اولان شیلرک ثوابی منحصراً ارباب ادایه عائد اولوب بشقه سی حصه دار اوله ماز.

اوچنجیسی نوافل عبادات قبیلندن اولان علم ومعرفتدر. بو قسم فرض عین اولان معلومات الده ایدلدکدن وفرض کفایه صره سنده بولنانلرک لزومی قدر منتسبلری موجود اولدقدن صکره کندیلرینه دین ودنیاجه لزوم قطعی درجه سنده احتیاج کورولمدیکی حالده فائده دن خالی اولمیان شیلردر.

تحصیلک شو درجات ثلاث اوزره ترتیبندهکی محاسن غیرمنکردر. چونکه برنجی وایکنجی درجه لر ایله احتیاجات خصوصیه وعمومیه نک علمه عائد قسمنک تحصیل ودوامی تأمین وقسم ثالث ایله ده کسل وعطالت جائز اولمدیغنه بناءً مشغولیت ضروریه لرندن فضله وقته مالک اولانلره تجارتلی بر صورتده صرف اوقاتک طریق اسلمی تبیین ایدلمشدر.

* * *

علم نافعه «محبوبهٔ جهان» عنوانی ویرمش ایدک. نصل بویله اولمسون که مدنیت کبی، اصول معاشرت کبی سعادت بشریه نک مدار اصلیسی اولان شیلر علومک برشعبه سی، فقط مهم برشعبه سی بولنان اخلاقک تحت حمایه سنده بولندقجه مترقی اولور. (بعض مدنی مملکتلرده کوریلن بعض سیئاته بناءً مدنیت اخلاقی بوزار دینیله مز. چونکه فنا اولدیغی اوقومک عقلاسی نزدنده بیله اعتراف ایدیلن بوفنالقلر هرکسک ایجاب

حقیقیسی قدر معلومات اخلاقیه صاحبی اولمامسندن ایلری کلمشدر. شو حالده قباحت علمک دکل، جهلک .. مدنیتک دکل، آنی هوسات نفسانیه سنه کوره استخدام ایدنلرکدر. صره سی کلمش ایکن عرض ایده یم: بعض محاسن دشمنلری واردرکه اخلاق مقتضای طبیعت وجبلتدر تعلیم وتربیه ایله اصلاحی ممکن اولماز اعتقاد باطلنده بولنورلر؛ حالبوکه وحشی حیوانلر آلیشدیرلمق، یبانجی آغاجلر آشیلانمق صورتیله وصور سائره ایله تربیه قبول ایتدیریلیورده کندیلرندن بیوک بیوک استفاده لر اولنیور. انسان ایسه خلقةً بونلردن کاملدر. بو حالده تعلیم وتربیه ایله تبدیل اخلاق ایدیله مز سوزینک بطلانی ثابت اولور.

* * *

تفصیلات معروضه دن اکلاشلدیغی وجهله شریعت جلیله مز علم ومعرفته بیوک براهتمام کوستریبور. بو اغورده چالیشانلره مکافات، ترک ایدنلره مجازات بیلدیریبور. چونکه معیشت، محافظهٔ صحت خیره معاونت انصاف ومعدلت، فقرا وعجزه یه مرحمت، وطن ومملکته محبت، دینه حرمت علم نافعه متوقفدر.

علوم مضره دن دنیاجه بعض استفاده ایدنلر کوریله بیلمسنه نظراً ضررلری انکار اولنمق باطلدر. واقعا انسان استفاده ایتملی. فقط انسانجه برصنعت، برخدمت، برمعرفتله ابنای نوعندن برینک ویابرچوغنک ایشنه یارامليده مقابلنده فائده یاب اولملی؛ یوقسه دیکری اضرار ایله دکل.

شریعتمز بشقه سنی اضرار ایده رک مستفید اولان شخصی بیوک برضرره کیرمش عد ایده جکندن بز بویله معلومات اصحابنه وعلمنه نافع نظریله باقه میز: اقبح قبایح اولان زنانک برمناسبت طبیعیهٔ حیوانیه اولدیغنه نظراً مباح اولمسی اقتضا ایده جکی رأی سقیمنی قبول ایدنلرده بولنه بیلور. لکن عقول سلیمهٔ عمومیه بونی رد و(ای فحشیاتک مباح اولدیغی طرفدارلغنی التزام ایدنلر عجبا سزک قزیکز، همشیره کز اوزرنده

اجرای فحش اولندیغنه تصادف ایتسه کز وجدانکز راضی اولورمی؟) طرزنده بر سؤال درمیان ایدر. قویاً تخمین ایدرم که ارباب استحلالک ویره جکی جواب (خیر اولماز) جمله سی اوله جقدر. شاید بونلردن برشرذمهٔ قلیله ظهور ایدوبده (اوت! نه بأس وار) دیمکه قیام ایدرسه اوله بونلره رفاقت ایدنلر فحشک ممنوعیتنه حکم ایدنلره التحاق ایله (اوت! نه بأس وار) دیینلرک مرتبهٔ بشریتدن سوزلرینک نظر اعتبار واهمیتدن ساقط اولدیغنه قرار ویررلر.

* * *

علومک نافع ومضره انقسامنه شو وجهله ده استدلال ممکن اوله بیلور. بری لباس علم ومعرفتدن مجرد، هم دینه عرض خدمتدن معری مکملاً توالتی یاپمش، صوک موده برقیافته کیرمش.. دیکری بر معرفتی، برصنعتی، برخدمتیله مشتغل، فقط نمدپوش اولمش ایکی شخص فرض ایده لم. عجبا بونلرک هانکیسی تعظیم وحرمته مستحق، هانکیسی تقلیده لایقدر. شبهه یوق که ایکنجی محترم اولدیغی حالده برنجینک نظر حقیقتده هیچ دکری یوقدر. برینک صاچلرندن قولونیالر آقیور، اثوابندن، مندیلندن تفاریق قوقولری کلیور. دیکرنده ایسه مساعی صرف ایتمکده بولندیغندن آلننده انجودانه سی کبی ترلر، اوستنده باشنده نشانهٔ سعی وهمتی اولان بعض تسیبات کلفت ناپسندانه کوریلیر.

فقط شبهه یوق که ایکنجی حائز احترام اولیور، حالبوکه هوسات نفسانیه نقطهٔ نظرندن بوشخص محترمک شوحرمته لیاقتنه حکم ایدیله مز. لکن سعی، غیرتی سبب شان وحیثیتی اولیور.

بوکبی ارباب سعی وهمت حقنده ایدیله جک حرمت، روا کوریله جک صحابت لساناً ابراز محبتدن عبارت دکلدر. مملکتمزده بولنانلری حقنده معاونت مادیه دریغ ایدلمه ملیدر. مثلا فسخانه وقره مرسل فابریقه لرنده متنوع قماشلر طوقونیور. بونلر خارجدن وارداولان منسوجات درجه سنده

ظریف اولمسه بیله متانتده برشی دینیله مز. فرض ایده لم که متانت اعتباریله دخی اودرجه یه ارتقا ایتمامش بولنسون. بونلردن آلدیغمز کیدیکمز صورتده اربابنک هوسی آرتار، اقدامی تزاید ایدر، کوندن کونه ایلریلر. بو دار الصناعه لرک سرمایه دارانی، مأمورینی، عمله سی قرداشلرمز، اولادمز، بابالرمز اولدقلرندن ویردیکمز پاره لر، ملکمزده عائله مزده، جیبمزده قالور. دین مقدسمز کسب حلال ایله امر ایدییور. بناءً علیه کسب وتجارت بر عبادتدر؛ عبادته معاونتده بر عبادتدر. دیمک که مشغول صنایع اولان اهالیمز ایله اخذ واعطا منافع مادیه سندن بشقه فوائد دینیه ییده مشتملدر. کسب وتجارتک اهمیت دینیه سنه دائر امام غزالی حضرتلری باب مخصوصنده بش التی قدر آیات جلیله واحادیث شریفه وفقرات دینیه نقل ایدییور.

مشارالیه حضرتلرینک روایت ایلدیکی احادیثک تراجم مألیه سی شونلردر:

۱ ــ بعض کناه واردرکه طلب معیشت اغورنده چکیلان زحمتدن بشقه هیچ برشی اکا (کفارت) یعنی وسیلهٔ مغفرت اولماز.

۲ ــ معاملاتی دائرهٔ صدق وامانتده اداره ایدن تاجر یوم جزاده صدیقین وشهدا ایله حشر اولنور.

۳ ــ سائقهٔ عفتله عائله سی نامنه غیرت وقومشوسنه شفقت وعاطفته بناءً طالب مال حلال اولان کیمسه نک عالم آخرتده وجهی منور اولور.

٤ ــ برکون صاحب سعادت (صلی الله تعالی علیه وسلم) افندمز اصحاب کرامیله مسجد شریفده اوطوریوردی. اصحاب کرام صباحدن بری چالیشمقده اولدیغی چهره سندن اکلاشیلان بر دلیقانلی یی کورنجه «آه بو دلیقانلینک شو کنجلکی فی سبیل الله مصروف اولسه ایدی..» دیدیلر. متعاقبا علیه الصلاة والسلام افندمز (بونی سویلمیکز زیرا بو آدم ذل سؤالدن، ناسه احتیاجدن کندینی قورتارمق، ضعیف اولان پدر ووالده سی

واولادینی اعاشه ایتمك ایچون چالیشیور-
سه فی سبیل اللهدر. یوق ابنای نوعنه قارشی
عرض غرور وعظمت فکریله‌سی ایدییور-
سه فی سبیل الشیطاندر.) بیورمشلردر.

٥ — سزدن بریکزك اپینی آلوب صر-
تنده اودون کتیرمك ایله کچنمسی – ویرسونلر
ویرمسونلر – ناسدن ایستمکدن خیرلیدر.

٦ — هیچ برکیمسه ارزاق مقدره‌سی
استیفا ایتمدکجه بو عالم فانیدن کیتمز. شاید
کسب وتجارتده طورغنلق کبی بعض اسباب
بطائت ظهور ایتمش اولسه بیله دائرهٔ اتقادن
تجاوز ایتمیه‌رك عزت اسلامیه وانسانیه‌کزی
محافظه ومعاملهٔ جمیله اظهاریه غیرت ایدیکز.
زیرا نیل مقصوده کناه ایله توسل، حرمهٔ
الٰهیه‌ده‌کی منافعه معصیتله نائل اولمق جائز
دکلدر.

حضرت غزالینك روایت کرده‌سی اولان
احادیث شریفه بونلره منحصر دکلدر. شو
حدیث شریفی حکایه‌دن صکره غزالی بیورر که
« ترك ایدیکز بیورلمدی یالکز صورت
استحصالنده قانون شریعتدن چیقمیکز دییه
امر ایدلدی . »

(فقرات جمیله ترجمه‌لری)

١ — جناب عمر (رضی الله تعالی عنه)
بریکز (یارب بنی مرزوق ایله) دیه‌رك کسبی
ترك ایدوب اوطورمسون. بك اعلا بیلورسکز.
که سما آلتون، کموش یاغدیرمز.

(ب) مشارالیه برکون اغاج غرسیله
مشغول اولان بر ذاته تصادف ایدر. دیرکه
پك اصابت ایدییورسك. چالیش. سعیکله
ناسدن مستغنی اول، که بو استغنا دینك ایچون
بیوك بر سبب صیانت وارقداشلرِ (احیمه‌نك)
(فلن ازال علی الزوراء اعمرها) (ان الکریم
علی الاحوان ذو مال) بیتنده دیدیکی وجهله
سنك ایچون موجب شرف ومزیتدر.

(ج) حضرت ابن مسعود (رضی الله تعالی
عنه) دینی ویا دنیاسیله مشغول اولمیان بر
بوش آدمی کورمك ایستمم .

(تابعین کرامك اعاظم علماسندن ابرا-
هیم نخعی حضرتلرینه تاجر صدوقی می
سورسك؟ یوقسه بعد ایفاء الواجب نوافل
عبادات ایله اشتغال وهرشیدن تفرغ ایدن
کیمسه‌یی؟ دیمشلردر . مشارالیه تاجر
صدوقی دها زیاده سورم زیرا عبادت دائمه
ایچنده‌در. طارتیده، اولچیده، اخذ واعطا
ده شیطان القای وساوسله طریق حیله‌یه سوق
ایدرده‌یته او مقام صدقده ثبات ایله اوغراشیر.

(هـ) ولایت وکراماتی مشهور اولان
ابراهیم بن ادهم حضرتلرینك بولندیغی بر
کمی فورطنه‌یه طوتیلور. طالغه‌لر هر طرفدن
هجومه باشلار امید نجات کسیلور کبی اولور.
بو صره‌ده بعض رفقاسی: « بو شدت بو دهشت
نه ؟ » دیرلر حضرت ابراهیم: « بو ندن نه چیقار
شدت، دهشت ناسه محتاج اولمقدن عبارتدر »
جوابنی ویرر.

(و) کبار اصحابدن حضرت معاذ (رضی الله
عنه) دیدی که: « یوم قیامتده بر منادی اللهك
بغض ایتدیکی کیمسه‌لر نره‌ده؟ » جمله‌سیله ندا
ایدر. درحال مساجد شریفه‌ده تسأل ایدنلر
ایاغه قالقارلر. »

کسب وتجارت وتحصیل علم ومعرفته
مشوق اوله‌رق عرض ایدیلن دلائل شرعیه
ایله مقید اولان هر ترقیدن حصه‌یاب اولمق
لزومی تحقق ایتدی . قناعت، توکل کبی
مزیات جلیله‌یی اکتسابه دائر وارد اوامر
شرعیه بومدعایه منافی دکلدر . چونکه
قناعت (طوق کوزلیلك) باشقه‌سنك نائل
اولدیغی نعمته امالهٔ چشم حرص وطمعدن توقی
وتوکل حق تعالی حضرتلرینك احسان بیور-
دیغی اسبابه دائرهٔ شریعتی تجاوز ایتمیه‌رك
تشبث ومسببك حصولنی جناب اللهدن
انتظار ایله مراجعت ایدیلن سببك تأثیر
قطعیٔ حقیقی صاحبی اولمدیغنی اعتقاد ایتمکدر.
یوقسه آچ قالمق تنبل اولمق دکلدر.

بناءً علیه دنیا، ملکاً، شخصاً مستفید
اولمق اوزره اول امرده کندی منفعتی
دیکرلك مضرتنده آرامغه تنزل ایتمیه‌جك
درجه‌ده خوف الله ایله مالی بر وجدان
صافی‌یه مالك اولمق ایچون اقتضا ایدن معلومات
دینیه‌مزی تحصیل وتاییدِ بعده هر درلو
معرفتمزی، صنعتمزی، تجارتمزی تشمیل
وتزیید ایتملی وبو مساعیٔ مشکوره‌دن بر آن
فارغ اولمامليز.

مرحوم نصوح افندی‌زاده
مصطفی عاصم

العبد یدبر والله یقدر

(قطعه)

ناخن تدبیره ربط ایت رشتهٔ تقدیریکی
لازم وملزومدر تدبیر وتقدیر اله
مطلبیچون عزم تدبیرنده نقصان ایلیان
یأس ایله تقدیر باریدن ایدر بیهوده آه

(بهاریه)

فیض بهاری اشکار
ایتدی ینه چرخ کهن
ایلر طبیعتدن نثار
انواع ازهار وچمن
اولمش لطافتده جهان
رشك آور باغ جنان
صان بر پریٔ دلستان
یا دختر نازك بدن
صبح صباح جبهه‌سی
نور شفق آینه‌سی
مهر صفادر سینه‌سی
تابنده وپرتو فکن
پر لمعهٔ حسن وبها
موج آور ناز وادا
کوردکجه اجرام سما
هپ رقصه کلمش شوقدن
ایتدکجه فیضین رونمود
ذوق افکن بزم شهود
اونسون هواساز سرود
ناهید آشفته مزن
بشقه صفا کلمش هله
وادیلره باغ وکله
هر جانبی پر ولوله
اولدقچه بلبل نغمه زن
هر بر نهال مشکسار
صان بر عروس حجله‌دار
کیمش ملون پر نکار

زرین کلاه وپیرهن
شبنم کاولور وقت سحر
سبز وورقده جلوه‌کر
کویا فلك ایثار ایدر
دامانه در عدن
ازهاردن باد صبا
انفاخنی ایلر رجا
بیلممکه وارمی ماجری
حالا آچلمز یاسمن
باق غنجهٔ آشفته سر
دامانه دوشمش سحر
بوس ایلدکجه ژاله‌لر
بیك ناز ایله آچمش دهن
طرف چمنده جویبار
اشکم کبی چاغلر آقار
صان اغلمقده کوهسار
یاد ایله نام کوهکن
باغ نکارنده هزار
وردترین قیلمش شکار
ایلردی بی صبر وقرار
معشوقنه عرض سخن
مشتاق حسنی اولدیغم
ای غنچهٔ نازك بدن
چون ژاله دوشدم پایکه
آچمزمیسك برکز دهن
اولدمکه اولدم اشنا
افتاده اولدی دل سکا
آتدم قراری بریکا
عشقکله اولدم ناله زن
ای مرحمت بیلمز کوزل
افکنده‌کم بن از ازل
الله ایچون انصافه کل
قیلدم فدای جان وتن
اشکسته‌در بال وپرم
شاخ نهالکدر یرم
دنیایی ارتق نیلرم
بن سودیکم بولمش ایکن
طناز دل آشوبسك
غایت کوزل محبوبسك
مقبولسك مرغوبسك
دیدارك ایلر قلبی شن
ماه فلك طوتمش ینه
دیدار یکه باق آینه
دوکدك نهالك پاینه
کیسوی پرتاب وشکن
مانند قرص آفتاب
آفاقه صالدك آب وتاب
فریاد بلبلدن حجاب
ایتمه آچیل کول اوینه‌سن
بو موسم شوق ونشاط
ویرمکده قلبه انبساط
ایتمز بودمده اختلاط
مطرود در دلدن حزن
ساقی دمیدر باده صون
پیمانه‌لر بوش طورمسون
بزم صفا اهلی بتون
اولسون عنایاتکله شن
میدن مرامدر صفا
کیم اولدی دلده روشنا
بر دلبر عالم بها
سرزیب عقد انجمن
می صونکه ساقی ایلیم
اول داور عالی همم
یعنی خداوند نعم
وصفنده آغاز سخن

(غزل)

ترقیٔ زمانه همت انسان اولور باعث
نقوش انتظامه جهد ایله امعان اولور باعث
ذکا الدجه پارلار آفتاب معرفتدن تاب
هلالك انکساف جرمنه نقصان اولور باعث
کشی‌یه مسلکنده قابلیت شرط اعظمدر
کمالك اقتطاف فیضنه عرفان اولور باعث
تمائیل صفادن قلب حاسد بهره‌مند اولمز
مرایاده عکوسی صفوت وجدان اولور باعث
ترقی‌یه عزیزا اهل استعدادی تشویقه
مساعیسین کمال اهلندن استحسان اولور باعث

شورای دولت اعضاسندن
وجیهی پاشا زاده
عزیز

کتابهٔ سنك مزار

سن یوکسه‌لی عرش الٰهی‌یه ، دریغا !
ماتمزده ، مأیوس براقدك بزی لیلا !
آلدی سنی آغوشه نوازشله ملکلر
صولغون طورییور طوپلادیغك تازه چیچکلر
بر غنجه ایدك ، اولمادك ایواه کشاده
اون بر سنه طوردك بو کذرکاه فناده
قوشلرله برابر اویانیردك «متبسم»
کیم دیردی که برکون اولاحقسین متورم!.
هجرك ایله قوشلرده بیله قالمادی الحان
ساکت طورییور کزدیکك، اکلندیکك اورمان
کوز یاشلری کیم والده‌كك ژاله‌یه بکزر
قبرکده آچان کللری ، سنبللری بسلر
بر صبحدم « اولمش! » دیدیلر آهلر ایتدم
معصوم چوجق! بن ده بو هجران ایله بیتدم!.

محمد جلال

طورپیدو تاریخی

باروت ایله اجرای فعل ایتمك اوزره
ایجاد اولنان اسلحهٔ حربیه‌دن طورپیدو ،
دشمن سفائن حربیه‌سنه تعرضی ویاخود
واقع اولان تعرضاته مدافعه خصوصنده
موفقیتله استعمال اولندیغی تقدیرده تأثیرات
سریعه‌سی اعتباریله همان جمله‌سنك
مخربیدر .

ممالك مجتمعهٔ آمریقا ایله انکلتره آره-
سنده سرزدهٔ ظهور اولوب نهایت آمریقا-
لیلرك استقلالیتنی موجب اولان محاربه‌یه
قدر طورپیدو نامیله هیچ بر اسلحه استعمال
اولنمامش. واقعا قره‌ده یاپیلان لغملر ایله
دکز لغملری بیننده ترتیبات واجراآت جهتیله
مشابهت موجود بولنمش ایسه‌ده دکز لغملرینك
استعمالی آمریقا محارباتنه مصادف اولدیغی
تاریخ حرب بحری ایله مثبت بولنمشدر .

۱۷۷۵ سنهٔ میلادیه‌سنده قپودان
« دەیوید بوشنل » اختراع ایتمش اولدیغی
طورپیدو ایله کندیسنی موجد طانتمش
وبونك یلانی اوزره اعمال اولنان طورپیدولره
« تحت البحر جبخانه » اسمی ویرلمشدر. قپو-
دان مومی الیهك بو اسلحهٔ مخربه‌سنك اساس
ایجادی باروتك صو داخلنده فوران
ایده بیله جکنك بالفعل تجربه و اثبات
ایتمسیدر .

دشمن سفائن حربیه‌سی آلتنه طورپیدو آتمق اوزره ایجاد اولنان تحت البحر صندالرك موجدی ده قپودان بوشنلدر .

۱۷۷٦ - ۱۷۷۷ سنه‌لرنده آمریقای شمالی حکومات متحده‌سیله انکلتره بیننده وقوعبولان محاربانده آمریقا سواحلنی آبلوقه ایدن انکلیز سفن حربیه‌سنی تخریب ایچون بوشنل خیلیجه چالشمش ایسه‌ده بو ناقص اسلحه ایله بر ایش کوره‌مه‌مشدی .

بوتاریخدن یکرمی ایکی سنه صوکره فولطون نامنده آمریقالی برمهندس سفن حربیه‌یی تحت البحر قرینه‌لرندن تخریب ایتمك اوزره ایجاد ایتدیکی اسلحه‌نك بالاعمال موقع تجربه‌یه قونمسنی فرانسه وسائر بعض حکومتلردن استدعا ایتمش ایسه‌ده بو وقت هیچ برطرفدن نظر اعتباره آلنمامش ونهایت ۱۸۰۱ سنه‌سنده بوناپارتك مظاهرتیله اعمال اولنوب « نوقیلوس » نامی ویریلن تحت البحر صندال ایله برست لیماننده یکرمی لبره عادی باروتی حاوی برخمبره ایله بر کوچك سفینه برهوا ایدیلوب بو نوع اسلحه‌یه « طورپیدو » نامی ویرلمشیدی . طورپیدو اسلحهٔ ناریه‌سنك تاریخ ایجادندن یاریم عصردن زیاده برمدت مرور ایتدیکی حالده طورپیدولر درونده‌کی جبخانه‌یی آتشله‌مك ایچون سورکو وساعت ماکنه‌سی وال ایله چکیلیر تتیك کبی وسائط استعمال اولنوب بونلرك نقصانیتی ایسه اسلحهٔ مذکوره‌دن بحق استفاده‌یه مانع اولمشدر .

نهایت ۱۸۳۹ سنه‌سنده میرالای قولت طرفندن موقع تطبیقه قونیلان قوهٔ الکتریقیه بو محذوری ده برطرف ایلمشدر .

قولتك ایلك تجربه‌سی ۱۸٤۲ سنه‌سی حزیرانك دردنده نیورق لیماننده عادی باروتی حاوی برطورپیدویی خیلیجه اوزاق برمسافه‌دن اشعال ایتمکله اجرا اولنمشدر . مومی الیه کرك دمیرلی وکرك حرکتده بولنان سفائنك الکتریق ایله اشعال اولنان طورپیدولر ایله تخریب اولنه بیله جکنی بالتجربه اثبات ایتمشدر . ۱۸٤٤ سنه‌سی نیسانك اون اوچنجی کونی حرکتده بولنان برسفینه‌یی تخریب ایتمکله طورپیدولره مخصوص الکتریق ناقللرینك موجدی دخی مومی الیه قولت اولمشدر . الکتریقك طورپیدولری آتش ایتمکه تطبیقندن صوکره طورپیدولر عموماً تدافعی وتجاوزی نامیله ایکی صنفه آیرلمشدر . که تدافعی طورپیدولر لیمانلری وبوغازلری سد ایچون هر دولت طرفندن مختلف اصولده اعمال اولنان دکز لغملریدر . سیار طورپیدولر ایسه حاروی نامی ویریلوب سریع السیر کمیلرك یدکنده چکیله‌رك دشمن کمیسنك آلتنه ادخال اولنور ایدی . مؤخراً الکتریق تللریله ساحلدن ویا کمیدن اداره اولنان « لای » و بونك اصلاح وتعدیل اولنمشی اولان (سلیمیس ادیسون) ومؤخراً بو اساسده (برەنان) طورپیدولری ایجاد اولنمش ایسه‌ده آتیده تعریف اولنان (وایت‌هد) و (شوارتسقویف) طورپیدولری جمله‌سنی اهمیتدن اسقاط ایلمشدر .

۱۸٦٤ سنه‌سنده فیومه شهرنده بر فابریقه اداره ایدن وایت هد اوستریالی قپودان لوپیسدن آلدیغی مطالعه اوزرینه ذات الحرکه برسیار طورپیدو ایجاد ایلمشدر . بونك قوهٔ محرکه‌سی مخصوص طلومبه ایله تضییق اولنه‌رق قزغانه املا اولنان هوادن عبارت اولوب درت سنه قدر فوق العاده برجهد اقدام ایله چالشدقدن وبو اوغورده ٤۰۰۰۰ لیرا صرف واستهلاك ایتدکدن صکره نائل مقصد اوله بیلمشدر . بو اسلحهٔ مخربه‌نك اولجه شکلی یونس بالغنه مشابه اولدیغی حالده صوکره‌لری براز تبدل ایدوب فرنك سیغاره‌سی شکلنی آلمشدر .

مذکور طورپیدویی سیر ایتمسی مطلوب اولان عمقدن اشاغیده ایکن یوقاری‌یه چیقارمق ویوقاریده ایکن اشاغی‌یه ایندرمك یعنی مطلوب اولان عمقده سیرینی تنظیم ایتمك ایچون (سر قسمی) نامیله برقسم مهمی واردر .

برکمینك دومنی اوکمینك سلامت سیر وسفرینی تأمین ایتدیکندن طولایی روحی مثابه‌سنده اولدیغی کبی وایت‌هد طورپیدوسنده دخی ناظم عمق قسمی اقسام مهمه‌سندن بولنمغله مخترعی مکتوم طوتمشدی . فی الحقیقه بو قسمی اولماسه یعنی طورپیدویی عمق مطلوبدن هدفه سوق ایده‌جك واسطه بولنماسه بو طورپیدودن بکلنیلان فوائد استحصال اولنه‌ماز ایدی . اقسام مهمه‌سندن بری ده چیفته اسقرولی وآیری آیری شافتلر اوزرنده بری دیکرینك عکس جهتنه دور ایدن پروانه‌سیدرکه هوای مضیق ایله دور ایدن بو پروانه ۲٦ یاخود ۲۷ میل سرعتله ٦۰۰ یارده مسافهٔ مؤثره‌یه قدر منتظماً سیرینی تأمین ایدر .

وایت‌هد طورپیدولری فوق البحر ویا تحت البحر موضوع قووانلردن رمی وانداخت اولنمقده‌درکه بوده یا هوای مضیقك یاردمیله یاخود کیری طرفه موضوع برمقدار معین باروته آتش ویرمکله سهل الاجرادر . بوصورتله طورپیدو قواندن چیقوب صویه کیردکده ماکنه‌سی حرکته باشلیوب منتظماً سیرایدر . بوطورپیدونك بدایت ظهورنده بعض نقصانلری کورلمش ایسه‌ده اوتوز سنه‌دنبری علی التمادی اجرای تعدیلات ایله اصلاح ایدلمش اولدیغندن شو زمانده اك مکمل وشایان اعتماد بر ذات الحرکه طورپیدودر .

شوارتسقویف طورپیدوسی وایت‌هد طورپیدوسنك بعض جهتلرجه تعدیل اولنمش برتقلیدیدرکه فرقی وایت‌هد طورپیدوسنك چلیکدن وشوارتسقویف طورپیدوسنك فوسفور برونز معدنندن اعمال ایدلمش اولمسیدر . بو ایشده فوسفور برونز معدننك انتخاب اولنمسی قوهٔ تحملیه‌سنك چلیکدن زیاده اولمسی ودکز صوبی ایله تحمض ایتمك عارضه‌سندن مصون بولنمسی وقوای مقناطیسیه ایله‌ده متأثر اولمامسی فوائد عظیمه‌سندندر . الیوم وایت‌هد وشوارتسقویف طورپیدولری انداخته مخصوص قووانلر طورپیدو سفائنی ایله طورپیدو بوطلرندن بشقه بالجمله سفن حربیهٔ

جسیمه‌یه دخی وضع اولنمش وبرطورپیدو بشیوز لیرایه آلنه بیلمکده بولنمشدر .

بداستعمالده بولنان ذات الحرکه طورپیدولرك ابعادی بروجه زیردر

طورپیدولرك جنسی	قطری (پوس)	طولی (پوس)	هوا خزینه‌سنده‌کی تضییق (هوای نسبی)	جبخانه‌سنك وزنی (کیلو)	قطع ایلدیکی مسافه (متره)	ساعتده سرعتی (میل)
دردنجی صنف وایت‌هد	۱٤	۱۷٤	۷۰	۳۰	٤۰۰	۲۵
بشنجی صنف وایت‌هد	۱٤	۱۷٤	۸۵	۳۰	٤۰۰	۲۷
صوڭ صنف وایت‌هد	۱۸	۲۰۰	۹۰	۸۰	۱۰۰۰	۳۱
ایلك شوارتسقویف	۱٤	۱۷٤	۹۰	۳۰	٤۰۰	۳۲
صوڭ شوارتسقویف	۱٤	۱۷٤	۹۰	۵۷	٤۰۰	۳۲

اشبو طورپیدولری استعمال ایچون غایت سرعتلی برطاقم سفائن خفیفه انشاسنه تشبث اولنوب شمدی‌یه قدر موقع استعماله قونیلانلر بروجه زیر صنفلره تقسیم اولنمشدر .

عصر حاضرده هر دولت بحریه‌نك دونماسنی تشکیل ایدن سفائن جدیدهٔ حربیه ، اساساً « آغر فیلو » و « اینجه فیلو » نامیله ایکی قسمه آیرلمشدر . بناءً علیه اولا طورپیدو ستیمبوطلرینك صنوفه تقسیمی اقتضا ایدر . طورپیدو ستیمبوطلری بروجه آتی درت صنفه تقسیم اولنور . آچیق دکز طورپیدو ستیمبوطلری ، برنجی صنف طورپیدو ستیمبوطلری ، ایکنجی صنف طورپیدو ستیمبوطلری و « وەدت » لردر .

آچیق دکز طورپیدو ستیمبوطلری دونما رفاقتنده اولمق اوزره آچیق دکزلرده سیروسفره صالح وسرعتلری اعظم وممکن مرتبه مالزمه‌سنی استیعابه الویریشلی اولان طورپیدو ستیمبوطلریدرکه ٤۰ الی ۵۰ متره طولنده ، ۳ الی ۵ متره عرضنده اولوب ۷۰ الی ۱۵۰ طونه ماءمخرجنده و ۲۳ میل بحری سرعتنده‌در . باشلیجه اسلحه‌سی طورپیدو ایسه‌ده طورپیدو کمیلره قارشو استعمال ایتمك ایچون درت عدد ٤۷ میلیمتره‌لك سریع آتشلی طوپلرله مجهزدرلر . بونلر دونما معیتنده بولنه جقلرندن تصرف ایتمك شرطیله ۲۰۰ میل مسافه قطع ایده بیله جك قدر کمور اخذ ایدرلر وکشافلق وظیفه‌سنی ایفا ایتدکلری زمان قوللانلمق اوزره برعدد ٤۰ سانتیمتره‌لك الکتریق پروژکتوری واردر . برنجی صنف طورپیدو ستیمبوطلری ۳۳ الی ٤۱ متره طولنده و ۳ الی ٤ متره عرضنده و ٦٦ الی ۸۰ طونه ماءمخرجنده بولنان طورپیدولردر . سرعتلری ۲۳ میلدر . ایکی قطعه ۳۷ میلیمتره‌لك طوپلرله مجهزدر وبرعدد الکتریق پروژکتوری واردر . بو صنف طورپیدو ستیمبوطلری باشلیجه ساحل محافظه‌سنه تخصیص قلنمش اولدقلرندن بونلرك چوق کمور اخذ ایتملری پك او قدر حائز اهمیت دکلدر . ایکنجی صنف طورپیدو ستیمبوطلری ۳۳ الی ۳۵ متره طولنده ، ۳ متره عرضنده و ٤٤ الی ۵٤ طونه ماءمخرجنده اولوب ۱٫۹۵ الی ۲ متره صوچکرلر . ۳۷ میلیمتره‌لك سریع الرمی طوپلرله مجهزدرلر . بونلر دخی برنجی صنف طورپیدو ستیمبوطلری مثللو ساحل مدافعاتنده استخدام اولنورلر . اوچنجی صنف طورپیدو ستیمبوطلری ۲۷ متره طولنده ، ۳ متره عرضنده و ۳٤ طونه ماءمخرجنده . « وەدت » ستیمبوطلری دخی ۱۸ متره طولنده ، ۲ الی ۲٫۸ متره عرضنده و ۱۲ الی ۱٤ طونه ماءمخرجنده‌در .

طورپیدو بوطلری تعقیب وتخریب ایچون انشا اولنان ایکی صنف سفائن خفیفه‌دن طورپیدو مخربلری ۲۰۰ قدم طولنده ۱۹ قدم عرضنده ۷٫۸ قدم صو چکمکده ۲۵۰ طونه ماءمخرجنده ۲۵۰۰ بارکیر قوتنده ۲۷ الی ۳۰ میل سرعتنده اولوب اوروپا دول بحریه‌سی خصوصیله انکلیزلر بو صنف سفائنه زیاده اهمیت ویرمکده‌در . دست اعمال اولانلرك سرعتی ۳۲ میله بالغ اوله‌جغی خبر ویرلمکده‌در . اشبو مخربلر عمومیتله ایکی قطعه ۱۲ لیبره‌لك ۳ قطعه ٦ لیبره‌لك سریع آتشلی طوپلرله مجهز اولدقلری کبی برعدد باش طرفلرنده وایکیشر عدد سنجاق واسکله بورده‌لرنده چیفته قووانلری حاملدرلر . طائفه‌سی ایسه مع ضابطان قرق بش الی اللی نفردر .

ایکنجیسی طورپیدو کمیلر اولوب اساساً طورپیدو غانبوطلری اصولنده اعمال اولنمقده‌در . بونلر ۲۵۰ قدم طولنده ۳۰ قدم عرضنده ۹ قدم صوچکمکده ۱۰۷۰ طونه ماءمخرجنده ۳۰۰۰ بارکیر قوتنده ۱۸٫۵ الی ۲۳ میل سرعتنده‌در . اسلحه‌سی ایکی قطعه ٤٫۷ پوسلق درت قطعه ٦ لیبره‌لك سریع آتشلی طوپلر ایله بش قطعه طورپیدو قووانی حاملدرلر .

بروجه بالا تعریف اولنان ایکنجی صنف طورپیدو بوطلر آچیق دکزلرده سیره صالح اولمدیغندن کرك بو صنف بوطلری وکرك کوندر طورپیدولریله تجهیز اولنان ستیمبوطلری (بونلرده الیوم مفسوخ حکمنده‌در) مطلوب اولان موقعه نقل ایله استخدام ایتمك ایچون برصنف طورپیدو دپوکمیلری تأسیس اولنمشدرکه ازهر جهت حائز اهمیتدر . سفائن مذکوره ۳۵۰ قدم طولنده ۵۸ قدم عرضنده ۲۳ قدم صو چکمکده ٦٦۲۰ طونه ماءمخرجنده ۱۲۰۰۰ بارکیر قوتنده ۲۰ میل سرعتله حرکت ایدرلر . التمش قدم طولنده التی قطعه طورپیدو ستیمبوطیله اقتضا ایدن مواقعه ثابت دکز لغملری دوکمکه مخصوص ایکی قطعه الغا رینه‌لی دوبه‌یی حاملدرلر . اسلحهٔ مجهزه‌سی ایسه سکز قطعه ٤٫۷ پوسلق ۱۲ قطعه ۳ لیبره‌لك سریع آتشلی طوپلر ایله ۱٦ قطعه نورد نفیلددن عبارتدر . بونلردن بشقه التی قطعه‌ده طورپیدو قووانی اولوب طورپیدو تعمیراتنه مخصوص هرنوع دستکاهلری حاوی فابریقه‌لری ده موجوددر .

بونکله برابر طورپیدولر بوحال مکملیته وضع اولندقدن صوکره بو اسلحه‌نك تحت البحر بوطلر واسطه‌سیله استعمالی ایچون تحت البحر سیر سفائن مسئلهٔ مهمه‌سنك حلی امرنده تشبثات فعلیه‌یه ابتدار قلنمشدر . اون یدنجی عصر ابتدالرندنبری چالشلدیغی حالده هنوز اجراسی تحت تأمینه آلنه‌میان بو خارقهٔ فنیه دخی عصر حاضرك فیض

ومعرفتدن حصه‌مند تکمیل اولنمشدر. بالاده بیان اولندیغی اوزره اون یدنجی عصر بدایتنده قورنه لیوس «وان درابل» نام موجدلوندره‌ده انشا ایتدیکی تحت البحر بوطی تایمس نهرنده تجربه ایتدیکی کبی ۱۷۵۳ سنه‌سنده برفرانسز امستردام شهرنده ۷۲ قدم طولنده بربوط انشا ایدوب وان درابل کبی بعض نقاطنی سرطوتمشدی.

مؤخراً آمریقا محاربانده داود باشنلك ترسیم واعمال ایتدیکی بوط خیلیجه اصلاح اولنمشدی. مؤخراً ظهور ایدن روبرت فولطون نام موجدك اقدام واجتهادی بوتشبثاتك موفقیتله نتیجه‌لنه‌جکنه امید ویرمشدی.

۱۸۳۵ سنه‌سنده مونتغری نامنده بر فرانسز مهندسی باشنل ایله فولطونك تشبثاتنی اویاندیروب بر تحت البحر بوط پلانی ترسیم ایله بوکا غیر مرئی سفینه نامنی ویرمشدی.

تحت البحر سیر سفائنك قابل اجرا اوله بیله‌جکنه امنیتله شمدی‌یه قدر صرف وقت ونقد ایدن ارباب وقوف واختصاصك تصورات فنیه‌لری آمریقاده شمالیلر ایله جنوبیلر بیننده ظهور ایدن محاربه‌ده موقع فعل واجرایه وضع اولنمش واوزمانك محصول اختراعی اولان تحت البحر بوطلردن بری برحرب سفینه‌سنی برهوا ایتمش ایسه‌ده کندیسی‌ده فوراندن خساردیده ونابود اولمشدر. فقط نوردانفیلدك اختراع ایتدیکی بوطدن صوکره قوهٔ الکتریقه‌نك سفائن مذکوره‌ده قوهٔ محرکه‌یه تطبیقی وهوای مضیق ادخاریله درون سفینه‌ده‌کی افرادك تحت البحر تأمین تنفسلرینك ادامه‌سی کبی ایکی مهم نقصانك اکمالنه وسیله اولمغله انکلتره‌دن غیری دول بحریه غوبت، غاره‌ت، کیمنوط، وادینغتون، قامیل آش، بورال، تیوك، زه‌ده، هووغارد وسائر موجدلرك دلالتیله برچوق تحت البحر بوطلر اعمال ایتدیرمشلردرکه استقبالده ظهور ایدن بر محاربه‌ده درجهٔ قابلیتلری تعین ایده‌جکدر. بوخصوصده هنوز حلی ممکن اوله‌میان بر

نقطه‌وار ایسه اوده تحت البحر سیر ایده‌جك بوطلرك ایلریسنی کوره‌مامالریدر. ایشته لوازم حربیه‌دن اولان اسلحهٔ متنوعه‌نك بوآنه‌قدر کوردیکی وحالا کورمکده اولدیغی تجددات واصلاحات محیر عقول بر درجه‌یی بولمشدر.

فن ومعرفتك اذهان عالیه‌ده اویاندیردیغی قوهٔ ایجادیه اویله مکمل وحائز مکملیت آلات ووسائط حربیه حصوله کتیرمشدرکه بروقت تعلیم واستعمال ایتمیان انسان یانه یاقلاشمق ایچون خوف ودهشت ایچنده قالیور.

ایشته اجمالاً تعریف ایتمك ایستدیکمز تدافعی وتجاوزی طورپیدو اسلحهٔ نارییه‌سی برنجی اسلحهٔ محربه‌دندر. برکمینك التنده مختلف عمقده اشتعال ایدن ۵۰۰ الی ۳۳ لیبره پاموق باروتنك تکنه‌یه اجرا ایتدیکی تضییق جنرال مودك تبیننه کوره آلت مخصوصه ایله مساحه اولنه‌رق بهر پوس مربعی اوزرینه ۵۵۰۰ لیبره‌یه رسیده اولمش وبوده هرهانکی برکمی‌یی غرقه مع زیادة کافی بولندیغی بیان ایلمشدر. فقط قولونل باقتیل برزرهلی سفینه‌یی غرق ایتمك ایچون بهر پوس مربعی اوزرینه ۱۲۰۰۰ لیبره تضییقه احتیاج مس ایتمکده اولدیغی خبر ویرمشدرکه مقدار حه‌دها آزدینامایت ایله دائرهٔ تأثیرنده سهل الحصول بولنمشدر.

بحریه میرالایلرندن

خلیل

موزهٔ همایون

حاصلاتی کرید اهالی اسلامیه‌سی محتاجینه عائد اولمق اوزره ترتیب ونشرینی تصمیم بیوردقلری مجموعه‌یه موزهٔ همایونه دائر برمقاله اهداسی صورتیله بوعبد عاجزك ده اشتراکی آرزو بیورلدیغی تضمن امرلرینی تلقی ایلدیکمدن هرنقدر فکر وقلمم مجموعهٔ مذکوره‌یه اشتراك ایده‌بیلمکلکمه مساعد دکل ایسه‌ده تشبث عالیلرینك نصل برامرخیره شامل بولندیغی دوشونه‌رك وقارئینك مهوت خطاپوشانه‌سنه کووه‌نه‌رك مع الافتخار شوسطرلری یازوب تقدیمه جسارت ایلدم:

— ۱ —

آثار عتیقه موزه‌لری قرون سالفه‌نك ترقیات مدنیه‌سی درجاسه میزان امعان اوله‌جق بقایای آثارك تتبع وتصنیف وتشهیرینه وبو سایه‌ده بر طاقم حقایق تاریخیه وصناعیه‌نك کشف واستخراجنه یگانه واسطه اولدقلرندن جهان معرفتك اك کزیده مؤسساتندن عد اولنمشلردرکه فی یومنا هذا اوروپانك هرجهتنجه آثارعتیقه موزه‌لرینه ویریلان اهمیت مؤسسات سائره‌نك همان فوقنده‌در دنیله‌بیلور. اس الاساس علوم دینمکه شایان اولان تاریخ علم جلیلنك اك عمیق طبقاتی بوکون آثار سالفه‌نك کشفی یوزندن عیان اولدیغنه باقیلورسه بوآثارك کشف وتتبعنه خدمت ومأموریتلری جهتیله موزه‌لرك درجهٔ لزوم ومنفعتلری وجوهله تعین ایدر. بناءً علیه موزه‌لر علی العاده انتیقه انباری اولیوب برمکتب عالی بردار العلومدر.

انسابیله مسعود اولدیغمز عصرکزین (حضرت عبدالحمید خان ثانی) ده معارفك کافهٔ شعباتجه عقللر حیرت ویره‌جك برترقی رونما اولمش وبو میانده موزهٔ همایون دخی نشوونما بولمشدر.

بوندن یکرمی سنه اولنه قدر مملکتمزده آنتقه‌لره برنظر بیقیدی ایله باقیله‌رق حتی دیار اجنبیه‌یه نقللرینه اك متفنن ذوات طرفندن بیله ممانعت کوسترلمز ایدی. بوکون معارفك ترقی وانتشاری ثمره‌سیدرکه تابغداد وبصره چوللرندن طرابلس غربك سواحل بعیده‌سنه و یمنك اك هجری کوشه‌سندن اناطولینك شمالنده‌کی خط استوائی به واریجه‌یه قدر انتیقه‌نك نه اولدیغی ونه مقصده مبنی طوپلاندیغی بیلوب اوکرنیلمان قالمامش کبیدر.

بالاده خامه‌کذار تحدیث اولدیغی اوزره موزهٔ همایون انجق جلوس میامن مقرون جناب پادشاهی یوم مسعودندن اعتباراً حقیقی برانتیقه موزه‌سی شکل وهیئتی احرازه باشلامش وبو بابده جانب اشرف خلافتپناهیدن رایگان بیوریلان انواع مساعدات ترقیاتپرورانه‌دن ماعدا موزه‌یی تزیین ایده‌جك پك چوق وپك مهم آثار ومصنوعات قدیمه‌نك لطفاً وعنایةً احسان واهداسنه‌ده عواطف سنیهٔ جناب تاجداری بیدریغ واوزان بیورلمغله موزهٔ همایون بالخاصه حمایت جهانقیمت شهریاری ایله پرورشیاب اولمشدر.

آندن اول اوته‌دن بریدن طوپلانوب ۱۲۶۶ سنهٔ هجریه‌سنده فتحی احمد پاشا مرحومك سعی وغیرتیله باب همایون درونده‌کی حربیه انباری تسمیه اولنان محل عتیقده جمع وحفظ اولنان آثار برقاچ پارچه‌دن عبارت ایدی. مؤخراً معارف نظارت جلیله‌سنه الحاق و موسیو غولد موزه مدیریتنه تعیین اولندی. آثار موجوده‌نك معارفه حین تسلیمنده آثار مقبوله‌دن اولمق اوزره الیوم موزه‌نك طونج آثار صالوننده تشهیر اولنمش اولان (هرکول) استاتوسی ولاپسکی‌ده چیقان بیوك بر کموش تپسی ومرمرلر میاننده مدللوده چیقان (دیانا) هیکلی وقسطنطین کبیرك مزاری دنیلان قرمزی پورفیردن لحد پارچه‌سی وبرمومیه ودها برقاچ آثار وار ایدی.

۱۲۹۰ سنه‌سنده حربیه انبارنده تخصیص اولنان محلك عدم کفایتی حس اولنمغله موسیو دەتیه‌نك مدیریتی زماننده آثار موجوده استانبوللرك اك لطیف وفن معماری عثمانینك میدانه کتوردیکی اك عالی وبدیع بنالرندن اولان چینیلی کوشکه نقل ایله اوراسی موزه اتخاذ ایدلمشدر.

— ۲ —

آثارعتیقه موزه‌لری یالکز شوراده بوراده بولنان ویاخود تصادفاً یردن ظهور ایدن انتیقه‌لر ایله توسع وترقی ایده‌میوب - چونکه ذاتاً بوندن برچوق وقت اول اوروپالولر راست کلدکلری یرلرده آنتیقه‌لری آلوب مملکتلرینه نقل ایله میدانده برشی براقمامش اولدقلرندن - وفن آثار عتیقه‌نك مستلزم اولدیغی کشفیات نافعه ایسه یالکز انتیقه طوپلامغه دکل بلکه حفریاته واماکن عتیقه‌نك خریطه وپلانلرینی تنظیم ایتمکه وابسته بولندیغندن مدنیتلرك مهد ظهوری اولان اناطولی داخلنده بعض حفریات اجرا ایتمك اوزره اك اول ۱۲۴۶ سنه‌لرنده فرانسه حکومتی طرفندن موسیو (تکسیه) نامنده بر صاحب اختصاص حوالی مذکوره‌ده سیاحت وبرچوق یرلرده حفریات ایله اشتغال ایتدیریله‌رك آثار مکشوفه پاریسده (لوورموزه)سنه نقل ایدلمش ایدی.

۱۲۴۸ سنه‌سنده ایسه آثوری وکلدانیلرك یازیسی اولوب ارائه ایتدکلری (میخ) شکلندن طولایی (خط میخی) تسمیه اولنان یازینك موسیو (غره‌تن فند) طرفندن حل وقرائت اولنه‌رق علم تاریخه یکی برمیدان تتبع آچلمش اولدیغندن علمانك نظرلری بغداد وموصل وبصره جهتلرینه توجه ایدرك اورالردن کلان هریازیلی طاش ویاخود طوغله پارچه‌جغنك کمال اهمیتله تتبع وتدقیقنه وبو لسانلرك الفباسنك ترتیبنه قویولدیلر وآرتق بو غریب یازیلرك ظهور ایتدیکی موقعلری قازمق وآثار مدفونه‌یی میدانه چیقارمق وجوبی تقدیر ایتدیلرکه ۱۲۵۶ تاریخنده موصل قونسولوسی بولنان موسیو (لایارد) بووظیفه‌یی درعهده ایله بین النهرین حفریاته باشلایوب ۱۲۷۲ یه قدر (نینوه) ده (قویونجق) تپه‌سنده و(بلوات) تپه‌سنده و(تل نمرود) ده آثوریون وکلدانیون ادوار مدنیتندن متروك آثاری تحری ایتمشدر. برایکی سنه صکره فرانسه‌لی موسیو (بوتا) دخی (خرساد) و(قلعهٔ شریغات) ایله سائر برایکی نقطه‌ده حفریات ایدرك برچوق هیاکل ویازیلردن عبارت اولان آثار مکشوفه‌دن انکلیزلرك بولدقلری لوندره موزه‌سنه وفرانسزلرك طاقمی پاریسه نقل ایدلمشدر.

موسیو لایاردك درسعادت سفیرلکی هنگامنده واقع اولان مراجعتی اوزرینه چیقاره‌جغی آثارك برقسمی استانبوله کلمك شرطیله بغداد وحلب ووان ولایتلرنده حفریات اجراسیچون کندیسنه رخصت رسمیه اعطا اولنمشدرکه بوحفریاته موسیو (هرمزدرسام) نظارت ایتمش واورادن موزهٔ همایونه نقل اولنان برقاچ طاش موزه دائرهٔ جدیده‌سنده واقع شعبهٔ مخصوصه‌سنده تشهیر اولنمشدر.

اشته بویکدیکرینی ولی ایدن حفریاتده درس ایدیلان معلومات منتسبین فنك بتون نظر دقتلرینی جلب ایله اوروپا امریقاده یکیدن حفریات آرزولری حاصل اولمغله بنه فرانسه حکومتی طرفندن بصره ولایتی داخلنده (تللو) نام موقعده ۱۲۹۵ دن ۱۳۱۲ سنه‌سنه قدر اوچ دفعه اولمق اوزره بارخصت رسمیه حفریاته دوام ایدلمش وکلدانیونك تخمیناً قبل المیلاد ۴۰۰۰ سنه‌لك آثاریله یازیلرینه وعادتا کتبخانه‌لرینه تصادف اولنه‌رق اوزمانلرك تاریخنه بحق کسب وقوف ایدلمشدرکه موزهٔ همایونده آثوری صالوننك بر قسم مهمنی بونلرتزیین ایدر.

دیکرطرفدن آمریقالولر بغداد داخلنده (نیفر) نام موقعده ۱۳۰۴ سنه‌سندنبرو موسیو (هاییس) نظارتیله حفریاته دوام ایدرك ایلك دفعه اوله‌رق غایت قدیم برآثوری معبدینك پلانلرینی یاپمغه موفق اولمغله برابر آثار مکشوفه بیدرپی عثمانلی موزه‌سنه نقل اولنمشدر. حتی صوك دفعه اوله‌رق اللی سکز صندوق درونده برچوق آثار موزهٔ همایونه واصل اوله‌رق تدقیق وتصنیفلری دردست بولنمشدر.

بوعجائب وکشفیات مفیده موزهٔ همایونجه‌ده او حوالیده اجرای تتبعات وتحریات مخصوصه‌یی ایجاب ایدیرمکله لدی العرض شایان سنوح بیوریلان ارادهٔ سنیهٔ جناب پادشاهی موجبنجه ۱۳۰۹ سنه‌سنده بغداد داخلنده محمودیه مقاطعهٔ همایونده (ابوالجد) یاخود (سیپارا) نام موقعده موزهٔ همایون طرفندن کوندریلان مأمور مخصوص معرفتیله حفریات اجرا ایدلمش واحسان علی الاحسان اوله‌رق مصارف حفریه‌یه مدار اولمق اوزره خزینهٔ خاصهٔ شاهانه‌دن ده مبالغ کافیه عنایت بیورلمشدرکه سایهٔ مکارموایهٔ تاجداریده بوراده برچوق کرانبها آثار مرسومه والواح مکتوبه‌یه دسترس اولنه‌رق موزهٔ همایونده الیوم زیب موقع تشهیر بولنمشدر.

❀

اناطولینك جهت غربیه‌سنه عطف نظر اولنه‌جه موسیو تکسیه‌لدن صکره اك اول انکلیزلر بودرومده بیوك مقیاسده حفریاته باشلایه‌رق ۱۲۶۸ دن ۱۲۷۵ سنه‌سنه قدر موسیو (نویتون) ك نظارتی تحتنده دوام ایدوب (هالیقارناس) ده‌وقتیله عجائب سبعه‌دن معدود اولان واوزمانلرك اك مشهور هیکلتراشلری طرفندن تزیین ایدیلان قرال (موزول) ك قبرندن بعض اقسامی اله کچورلمش وعین زمانده بودرومك جنوبنده واقع مشهور (قنیدوس) شهر قدیمنده دخی اجرای عملیاتله پك مصنع ومقبول هیکللر کشف ولوندره موزه‌سنه نقل اولنمشدر.

فرانسه‌دن کلوب بارون روچیلد حسابنه اوله‌رق اناطولیده بعض مواقع مشهوره‌یی زیارت ایدن وسوکه قضاسی داخلنده قدیم (میله) و(دیدیم) موقعلرنده حفریات ایدن موسیو (رایه) بولدیغی بعض شیلری اوزمان پاریسه نقل ایتمش ایدی. (دیدیم) تسمیه اولنان موقعده غایت جسیم وازمنهٔ عتیقه‌نك اك مشهور ابنیه‌سندن معدود بر (آپوللون) معبدی بولنوب بودفعه اوراده فرانسه حکومتی نامنه حفریات اجرا اولنه‌رق آبده‌نك اطرافی تطهیر اولنمقده وبرچوق آثار مهمه میدانه چیقارلمقده‌در.

۱۷۸۶ سنه‌سنده ایسه انکلتره‌لی معمار موسیو (وود) ایاثلوغده بارخصت رسمیه قدیم (دیانا) معبد مشهورینك موقعنی کشف ایتمشدرکه بواثناده چیقان آنتیقه‌لرك برقاچ پارچه‌سی موزهٔ همایونه داخل اولمشدر. ایاثلوغ کبی بونجه عصرلر برمرکز مدنیت اولان ویالکز تبدلات ارضیه‌دن صکره خالی عن الاهالی قالان برمحلده‌دها پك چوق آثارك مخفی بولنمسی درکار اولمغله کچن سنه اوستریا حکومتی اوراسی ایچون حفریات رخصتی استحصال ایدرك ویانه معلملرندن موسیو بندورفك نظارتیله الآن عملیاته دوام اولنمقده‌در.

بنه ۱۲۸۶ سنه‌سنده آثار عتیقه تحریسنه مراقیله مشهور بولنان موسیو شلیمان بیغا- نحاغی داخلنده حصارلق تسمیه اولنان محلده (تروا) شهر عتیقنی حفر ایتمکه باشلایوب سنین مختلفه‌ده الی بدی کره محل مذکوره عودتله تعقیب ایتدیکی حفریاتده پك قدیم آثاروبرچوق التون وسائر معادندن مصنوع اشیای قیمتدار کشفنه موفق اولمشدرکه بونلرك بر مقداری موزهٔ همایونه کیره‌بیلمشدر. فقط موسیو شلیمانك بوحفریاتی اصول فنیه دائره‌سنده جریان ایتمیوب یالکز اشیا بولمق فکریله یرلری آلت اوست ایلمش واشیای مذکوره‌دن برطاقمی شاعر (هومر) ك حکایه ایلدیکی (تروا) محاربه‌لری زمانه عائد اولدیغی ادعاسیله برچوق مناقشات فنیه‌یی موجب اولمش بولندیغندن موسیو شلیمانك وفاتندن صکره منتسبین فندن موسیو (دورپفلد) اورالرك تکرار حفرینی درعهده ایدرك حصارلق دنیلان محلده طقوز شهر قدیمك بقایاسی یکدیکری اوزرینه موضوع بولندیغنی وبونلرك اك اسکیسی قبل المیلاد یکرمی ایکنجی وبلکه یکرمی اوچنجی عصره قدر واردیغنی و(تروا) محاربه‌لرینك وقوعی التنجی طبقه‌یه تصادف ایتمك لازم کلدیکنی اثبات ایله برطاقم کشفیات جدیده‌یه موفق اولمش ومعمولات ترابیه‌دن اولان آثار مکشوفه‌نك کافه‌سنی عثمانلی موزه‌سنه کوندرمشدرکه چینیلی کوشکده مخصوص برجامکان درونده مذکور طقوز طبقه‌نك پارچه‌لری آیرو آیرو کورونمك اوزره مکمل بر قولکسیون حالنده تشهیر ایدلمشدر.

۱۲۹۶ سنه‌سنده منمن قضاسی داخلنده (میرنا) تسمیه اولنان محل عتیقده فرانسه علماسندن موسیو (صالومون رەناق) ایله موسیو (پوتیه) طرفندن اجرای حفریاته باشلانیلوب قازیلان واسع برمزارستان درونده پیشمش طوپراقدن معمول و(تراقوتا) تسمیه اولنان برطاقم اوفق رسم وهیکللر میدانه چیقارلمش وبوسایه‌ده اوزمان اهل

لیسنك عادات واحوال خصوصیه‌لرینه كركی كبی كسب وقوف ایدلمشدر. هیاكل صغیرهٔ مذكوره‌دن موزهٔ همایونده پك چوق مقدارده موجوددر.

۱۲۹۰ ده آلمانیا حكومتی طرفندن متوفی موسیو هومان معرفتیله (برغمه) قلعهٔ مشهوره‌سنك حفرینه ابتدار اولنوب اون سنه دوام ایدن اشبو حفریات جسیمه آندن صكره‌كی آنتیقه تحریاتنه نمونه عد اولنه‌جق درجه‌ده بر نام قزانمشدر. اشبو حفریاتك نهایتلرینه طوغری یعنی ۱۲۹۹ سنه‌سی شباطنده با ارادهٔ سنیهٔ جناب پادشاهی آثار عتیقه نظامنامهٔ جدیدی موقع اجرایه وضع اولندیغندن او تاریخدن اعتباراً اجانب طرفندن ایدیلان حفریاتده چیقاجق آثارك كافه‌سی موزهٔ همایونه عائد اولمشدر.

بوندن بشقه درت سنه مقدم ینه موسیو هومان معرفتیله آیدین تیمور یولی خطی اوزرنده واقع بلاطجق نام موقعده مدفون اولان (مندرس مغنیسا)سی شهر قدیمنك معبدیله چارشو وبازار وتیاترو محللری میدانه چیقاریله‌رق كشف اولنان مرمر هیكللر موزهٔ همایونده محفوظدر. بلاطجق حفریاتی متعاقب برلین موزه‌سی سوكه قضاسی داخلنده (پریه‌ن) نام شهر قدیمك حفریاتی رخصتنی طلب ایدوب الآن اوراده عملیاته دوام اولنمقده‌در. (پریه‌ن) شهری بر وقت دكز كنارنده و(لاتموس) كورفزینك اوزرنده واقع اولدیغی حالده قوملر ایله كورفز املا اولنه‌رق بر واسع اووه حالنه كچمش اولدیغندن بوكون دكزدن درت بش ساعت اوزاقده قالمشدر. ابنیه‌سی كاملاً قبل المیلاد اوچنجی عصرك آثارندن اولوب بالاده تعریف اولنان وشمدی‌یه قدر آنجق مزارلرده بولنان (ته‌راقوتا) هیكللرینه بوراده خانه خرابه‌لری درونده دخی تصادف اولنمقده‌در.

بیغا سنجاغی داخلنده بهرامده واقع (آسوس) خرابه‌سنده بوندن آلتمش سنه اول موسیو تكسیه بعض حفریات اجرا ایله قبل المیلاد آلتنجی عصرك آبده‌لرندن اولان (آته‌نا)معبدینك قبارتمه رسملرندن بر قاچنی پاریسه نقل ایلمش ایدی. بو دفعه ۱۲۹۷ تاریخنده آمریقالولر ینه اوراده حفریات اجرا ایدرك قبارتمه‌لرك دیكر پارچه‌لرینه دخی دسترس اولمشلردر كه اكثرك قسم كلیسی موزهٔ همایونه نقل وتشهیر اولنمشدر.

ایشته كمال كرمی ایله بو یله ممالك شاهانه‌نك هر جهتنده اوروپالولر وآمریقالولر طرفندن اجرای حفریات وبونجه كشفیاته موفق اولندیغی صره‌ده موزهٔ همایون دخی بوش طورمیوب مدیر لاحق حمدی بك افندی ۱۲۹۸ سنه‌سنده معمورة العزیزده كاخته قضاسی داخلنده نمرود طاغنه سیاحتله اورادن بر طاقم آثار قیمتدار نقل ایتمش وبو اثناده حلب ولایتنده (زنجرلی) خرابه‌سی مشارالیه طرفندن كشف اولنمشدر. وكذلك تواریخ مختلفه‌ده آیدین ولایتی داخلنده اودمش ونمرود قلعه‌سی واسكی ازمیر علی آغا چفتلكنده وقلاباق حصاری وچاندارلی وبلاطجق ولاكینا نام محللرده مشارالیه معرفتیله حفریات مهمه اجرا ایدیله‌رك موزه‌یه پك چوق آثار مقبوله ادخال ایدلمشدر. مع هذا ولایات شاهانه‌نك هر طرفندن موزهٔ همایونه پیاپی آثار متنوعه ونادره ارسالی امرنده كرك مأمورین محلیه وكرك حمیتپروران اهالینك آثار همت ترقیپرورانه‌لری مشهود اوله كلمكده‌در.

اناطولی قطعه‌سنك دیاربكر وحلب وقونیه ولایتلرنده بر چوق وقتدنبرو معلوم اولوب نه اولدیغی بیلنه‌میان ومصر بونك (هیروغلیف) یازیسنه مشابه اشارتلر ایله مكتوب وفقط غایت قبا واكثری سیاه طاشلر اوزرینه ایشلنمش رسملر ایله مزین بر طاقم مصنوعات قدیمه منتسبین فنه زیاده‌سیله صاراق دیروب بونلرك تتبع وتدقیقنه قویلدقلری صره‌ده بالاده یازلدیغی وجهله حمدی بك زنجیرلی موقعنی كشف ایله آثار عتیقه فننك بو قسمنه بیوك بر خدمت ایتمشدر. زنجیرلی خرابه‌سنده بالآخره آلمانلر موسیو هومان وموسیو لوشان نظارتی تحتنده اوله‌رق مختلف تاریخلرده اوچ دفعه حفریات ایدرك آثار مكشوفه‌نك قسم اعظمی موزهٔ همایونه كیرمشدر. اشبو آثاره بوكون (هیتیت) قومی آثاری دنیلوب عجایب الشكل یازیلری الآن حل وقرائت اولنه‌مامشدر. آثار مذكوره موزهٔ همایونك بر شعبهٔ مهمه‌سنی تشكیل ایدر.

— ۳ —

۱۳۰۵ سنه‌سنده تجلیسای ظهور اولوب یالكز موزهٔ همایون ایچون دكل بلكه بتون آثار عتیقه عالمی ایچون دخی بر دورهٔ جدیده تشكیل ایدن ومحضا طالع فرخنده مطالع حضرت شهریاریك مآثر مشكوره‌سندن بولنان صیدا كشفیاتی فوائد غایاتنه نقل كلام اولنسه قدیم فنیكه قراللرینك مقر حكومتی اولان (سیدون) شهری آثار عتیقه ایله مملو اولدیغی حالده آثار مذكوره در بن قیوبولر ایچنده محفوظ ومخفی اولدیغندن تحریسی پك مشكل اولوب بوندن اوتوز اوتوز بش سنه اول فیلوسوف مشهور موسیو (ره‌نان) ك تحت ریاستنده بولنان بر هیئت فنیه اوراده كیدرك وپك چوق تحریاتده بولنه‌رق فی الواقع بر چوق شیلر دخی میدانه چیقارمشلر ایدی. شو كشفیات اوزرینه مشارالیه موسیو (ره‌نان) ك فنیكه سیاحتنه دائر تألیف ایلدیكی رساله‌ده صیدا وحوالیسنده دها پك چوق دفائنك موجود بولنمسی احتمالی درمیان ایله كشفیات واقعه‌سنك ایلروده اجرا اولنه‌جق حفریات وتحریاتنه بر رهبر حكمنده اوله‌جغی علاوه ایتمشدر. ۱۳۰۵ سنه‌سنده بریكی قیونك ظهور ناكهانیسی ولدی التجسس اشبو قیوده متعدد لحود مصنعه‌نك محفوظ اولدیغی كوریلیشی صیدا طوپراغنده دها نیچه دفائنك موجود بولندیغنی اثبات ایتمشدر. شرفصادر اولان ارادهٔ سنیه حكم جلیلنه امتثالاً حمدی بك افندی درحال صیدایه عزیمتله بر طاقم عملیات مهمه اجرا ودیكر بر مزار قیوسنك كشفنه دخی موفق اولدقدن صكره لحدلری ظاهره بالاخراج درسعادته نقل وانهاج ایلمشدر.

صیدا كشفیاتی سایه‌سنده موزهٔ همایون برنجی درجه موزه‌لر صره‌سنه كیره‌رك بوكون صیدا لحدلرینی وبالخاصه اوزرنده‌كی رسملردن طولایی (اسكندر كبیر) لحدی نامیله شهرت بولان وفقط كیمك مزاری اولدیغی وفننی هیكلتراشك ایشی بولندیغی بیلنه‌میان قبارتمه رسملی وكوناكون الوان ایله ملون لحدی سیر وتماشا ایتمك ایچون آمریقادن بیله بر چوق زوارك كلدیكی كمال افتخار ایله كورلمكده‌در. صیداده كشف اولنان یكرمی بر عدد لحددن یالكز برنده فنیكه لسانیله بر یازی بولنمغله كیمك لحدی اولدیغی اكلاشلمش دیكرلری ایسه ارائه ایتدكلری نقوش وتزیینات هیكلتراشیلریله عقللره حیرت ویروب سائر اوروپا موزه‌لرینك غبطه‌سی موجب اولمشدر.

صیدا حفریاتی تعقیب ایدن و ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ سنه‌لرینه مصادف بولنان منتشا سنجاغی داخلنده واقع (لاكینا) حفریاتی ینه موزهٔ همایون مدیری حمدی بك طرفندن اجرا اولنوب محل مذكوره‌كی (هه‌قات) معبدینك اطرافنی تزیین ایدن قبارتمه ومصنع رسملرك كشف واخراجنی انتاج ایتمشدر كه موزه‌یه نقل اولنان آثار مذكوره با ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی انشاسی مقرر اولان دائرهٔ مخصوصه‌ده تشهیر ایله كسب افتخار ایدیله‌جكدر.

— ٤ —

عرض وبیاندن مستغنی اولدیغی وجهله بر آرالق قرون وسطاده اوروپا وآسیاده مدنیت دنیلان شیدن هیچ بر اثر قالمیه‌رق علوم وفنون همان كاملاً منقرض اولمش ایكن اسلامیتك ظهوریله عربلر واسطه‌سیله بریكی مدنیت تشكل ایدرك علوم وفنونك وحرف وصنایعك ترقیسی كبی صنایع نفیسهٔ عرب دخی بتون دنیایی استیلا ایلمش وعثمانلولر بو یولده عربلره خیر الخلف اولمشلردر.

آثار قدیمهٔ عرب وآثار قدیمهٔ عثمانیه بوكون غایت مقبول ونادر آنتیقه‌لردن عد اولنمغله بونلر دخی موزهٔ همایونده پیدرپی جمع اولنه‌رق شعبهٔ مخصوصه‌سنده موقع تشهیره وضع اولنمقده‌در. اشبو شعبه‌ده اك زیاده نظر دقتی جلب ایدن قونیه‌ده واقع قرماندن كلان غایت مزین وچینیدن معمول بر محرابدر كه ملوك سلاجقه‌دن وعلاء الدین اول زماندن قالمه‌در. خلفاء امویه‌دن عبدالملك زماندن قالمه كوفی یازیلی طاشلر وخطاطین مشهوره‌نك یازی نمونه‌لری وهنروران عثمانیانك چیره دستی مهارتی اولان كتاب جلدلری وادرنه كاری چكمجه وقبورلر وصدفلی رحله‌لر وكوفی یازیلی یوزوك طاشلری وغایت انفس عجم حالیلری الخ بو صالونی تزیین ایدر.

مسكوكات قدیمه دخی آثار عتیقه‌دن معدود اولوب موزهٔ همایون بو جهتدن ده غایت مهم قولكسیونلر تشكیل ایتمكه موفق اولمشدر. اك قدیم مسكوكات یونانیه ورومانیه ایله عرب مسكوكات

عتیقه‌سندن اك جدید عثمانلی مسكوكاتنه قدر موجود اولوب بونلر طاقم طاقم تصنیف اولنه‌رق مطبوع قتالوغلری نشر اولنمقده‌در. بو صره‌ده غایت نادیده دور عربدن قالمه قورشون مهرلر وبزانتنلردن قالمه انواع قورشون مارقه وتمغالر ومختلف دورلرك درهملری وجام مسكوكات دخی ذكر اولنملیدر كه بونلرك مسكوكات سائره ایله تشكیل ایتدكلری قولكسیونلر بوكون اوروپانك بر چوق مسكوكات قابینه‌لرینه رقابت ایده‌جك درجه‌ده‌در. اشبو تصنیف مسكوكات امرنده برادرم غالب بك مرحومك خدمات مهمه‌سی بتون اوروپا عالملری طرفندن بیله مظهر حسن تقدیر اولمشدر.

❀

اشته بو قدر چوق ومتنوع آثارك جمع اولندیغی بر محلده آثار مذكوره‌نك قارمه قاریشق بر صورتده طورمسی جائز اولمیه‌جغندن وسایهٔ توفیقات توأمهٔ جناب پادشاهیده صیدا كشفیاتندن صكره موزهٔ همایونه بر بیوك دائره علاوه بیورلدیغندن مختلف دورلره مخصوص اولمق اوزره شعبه‌لر وبرده مهم بر كتبخانه دخی تشكیل اولنه‌رق اكا كوره آثار موجوده تصنیف وترتیب اولنمشدر.

موزهٔ همایونك تشكیلاتی شو وجهله‌در :

یكی موزه دائره‌سنك اوست قاتنده صاغ طرفده (۱) كتبخانه (۲) آثوریون وكلدانیون صالونی (۳) نردبان باشنده قدیم مصریون آثاری (٤) صول طرفده آثار شرقیه واسلامیه صالونی (٥) آلت قات كاملاً لحود ومقابر عتیقه‌یه حصر اولنمشدر. اك قدیم مزارلردن اعتباراً صره ایله ادوار مختلفه‌نك مزاره دائر مصنوعاتی تشهیر اولنمشدر.

چینیلی كوشك — دیركلی صحنه‌نك اوزرنده ادوار مختلفه‌یه عائد طاش آنتیقه‌لر كوریلور. قپودن دخول ایدنجه دهلیز كبی بر محلده (٦) بیزانتن شعبه‌سی. صاغ طرفده‌كی صالونده (۷) قوم هیت آثاری (۸) حمیری آثاری (۹) تدمر آثاری موضوعدر. اورته یرده‌كی اوچ جناحلی كبیر صالونده (۱۰) قدیم یونان وروماللر دورندن قالمه مرمر مصنوعات ایله طولابلرده (۱۱) مصنوعات ترابیه و(۱۲) مصنوعات زجاجیه كوریلور. شماله ناظر اولان صاغ طرفده‌كی صالونده (۱۳) قبریس آثار عتیقه‌سی موضوعدر كه بو قولكسیون پك متنوع اولوب اوروپاده موجود اولان قبریس قولكسیونلرینك اك زنكینیدر. صول طرفده‌كی اوطه ایسه (۱٤) طرنجدن معمول آثار مقبوله ونادره ایله آلتون وذیقیمت اشیا ومجوهراته حصر ایدلمشدر. (۱٥) مسكوكات قولكسیونی عوام ایچون آچیق اولمیوب زیارت ایتمك استه‌ینلره مدیریتدن ویریلان رخصت ایله كوستریلور.

موزهٔ همایونك زیارتنی تسهیل ایتمك اوزره مختلف شعبه‌لر ایچون تركجه وفرانسزجه اوله‌رق قتالوغلر تنظیم اولنوب بونلردن لحود ومقابر عتیقه قتالوغی وآثار هیكلتراشی قتالوغی وحمیری وتدمر آثاری قتالوغی ایله مسكوكات قدیمهٔ عرب وبرده مسكوكات تركمانیه قتالوغلری موقع انتشاره قونلمشدر كه موزه‌نك باشلیجه اولان آثارینك غایت ایو یاپلمش فطوغرافیلریله برابر موزهٔ همایون درونده فروخت اولنور.

موزه مدیر معاونی
خلیل

یادكار تاریخی

دیاربكرده بولنیوردم. بر بایرام كونی ایدی. نظرمده مرتبهٔ معنویه‌سی بیوك بر ذاتك زیارتنه كیتمشیدم. مخاطبمك مسموعم اولان كمالات علمیه‌سی هر سوزندن اكلاشیلیوردی. بحثمز دونه دولاشه تاریخه، دیاربكرك ایللك والیلرینه انتقال ایتدی. مولانا ادریس ایله تدابیر حكیمانه‌سنی مشتركاً آلقشلادقدن، بیقلی محمد پاشانك شجاعت رستمانه‌سنه ستایشخوان اولدقدن صكره بحث افعال قهرمانانه‌سنه بر پادشاه جلیل الشانی بیله دلبسته ایدن بر وزیر نامداره كچمسینمی ؟

مخاطب فاضلمدن بوكا دائرده یكی بر شی اوكرنمك اوزره سؤاللره قالقشدم. فقط مع التشكر بوكا حاجت براقمادی.

— اوت اوزتیمور پاشا اوغلی عثمان پاشا قومشومزدر.

— امان نرده‌ده. همان زیارتنه قوشه‌لم.

موفقیتلریله، فضیلتلریله، علو همتلریله تاریخ عثمانیمزه زینت ویرن اعاظم پك چوقدر. فقط بو وزیرك آثار مردانكیسنه، جلائل افعال دلیرانه‌سنه حیرانم. نیل وادیسنده پرورشیاب كمال اولدی. حبشده كشورلر آچدی. یمنده آل مطهرله چالشه‌رك تام آلدی شان قازاندی. ایران سفرلرنده شروانده، قریمده بیوك مظفریتلره مظهر اولدی. نهایت تبریزك فتحندن صكره وداع ملك فانی ایلدی. تاریخلرده بوندن زیاده بر شی كورمدم.

— شمدی ده خوابگاه استراحتنی كورر سكز ، دیدی.

بونك اوزرینه مقاومتی مشكل بر آرزونك حكمنه تبعاً مباحث فضیلتشعارم ایله زیارت عثمانه شتاب ایتدك. واسع بر جامع حاولیسنك (فاتح پاشا جامعی) بر طرفنی خرابه یوز طوتمش بر قبه، بسبتون اونودلدیغنی لسان حال شكایتله هر یانی هر طاشی سویلیور. تقدیرسزلكك مثال مجسمی اولان بو منظره‌نی اوركوتدی. براز دها تقرب ایتدك. قپو اوستنده بر تاریخ جلب نظر دقت ایتمسه ایدی بوراده آرتق طوره‌میه‌جقدم. او نه تاریخ، نه سلاست. توصیفاته قویولمقدن ایسه سز اوقویكزده حكمی سز ویریكز. ایشته.

بو در سلطان مرادخانك وزیری
كه فتح اولدی الده ملك شروان
آنك رفعی اولدی بوكا فرمان
قویوب شروانی كیتدی عاصی خانه
كسوب باشن یرینه دكدی برخان
دونوب تبریزی آلدی اولدی تاریخ
جهانده نام قویدی كوجدی عثمان
۹۹۳

جیادتی هر زمان حفظ ایدن بو تاریخ زیبانك یازیق كه ناظم هنرمندینی اوكره‌نه‌مدم. تاریخی زیور حافظهٔ تقدیر ایتدیكم اثناده تربه‌نك اختیاری كلدی. كیردك. داخلك حالنی خارجدن تخمین ایدیكز. فقط بن آرتق اطرافه باقمیوردم. قارشیمده یاتان قهرمانك خیالمده تجسم ایدن مآثر جلادتی بنی مبهوت ایتمشدی. نجاشی الكاسنده، بلقیس دیارنده، جنكیزیان یوردنده رایت عثمانی‌یی بروج شوكتده طولاشدیران دلاور بیهمتا پیش نكاه عبرتده بر آووج طوپراق حالنده طوریوردی!

روح مرحومه اهدای فاتحه ایتدكدن صكره متفكرانه، تعظیمكارانه چكلدم. اقشامه طوغری بر وقت تنهائیده او زیارتك تأثیراتی بكا شو منظومه‌یی سویلتدی :

۱
اوز تیمور اوغلنك نمایاندر
تربتنده عظیم بر ثروت
زیرخاكده چونكه پنهاندر
قهرمان یكانهٔ امت
۲
بر زمانلر سمند همتنه

جـولانكاه ایكن دیار یمن
شمدی اولمش بو قبه كندیسنه
زائری یك قلیل بر مسكن

۳

بر زمانلر ممالك شروان
پایمال سمند قهری ایكن
شمدی اولمش تراب ایچنده نهان
او غضنفر ، فرید دهری ایكن

٤

زائری وقفهٔ تفكر ایدر
اوز تیمور اوغلی تربتنده‌كی حال
آدمی غرقهٔ تحیر ایدر
او مهابت او شانلی آنلی كمال

٥

نه بیوك بر مهابت وعظمت
طویارم هر زیارتمده آنی
اولورم آشنای صد حكمت
كوریرم دل كوزیله عثمانی

٦

شدت وسطوت وبسالتده
كله‌مشكن نظیری عثمانك
براقیركن جهانی حیرتده
جلوهٔ تیغ وتیری عثمانك

٧

اولورم بونده حصه‌یاب حكم
نكتهٔ بیمآل دنیایی
اكلارم ؛ بلكه بسبتون بیلمم
غافلانه زوال دنیایی

٨

نه‌قدر شانلی آنلی حیدرلر
بو كذركاهدن مرور ایتمش
نرده بو ملكی فتح ایدن ارلر
كلمك اوزره هر كلن كیتمش

٩

غایتی بر مآل هیچا هیچ
صدهزاران مشقت وكدرك
عاقبت بر ظلال هیچا هیچ
كوستررو بی دهر كینه‌ورك

مرحوم بو مدفنی حال حیاتنده انشا ایتدیرمش . بو جهتله صدر استراحتده دكل سرحد ممالكده رزمگاه دلاوریده افنای حیات صوری ایتدیكی ایچون جسدی قالدیریلوب آمده نقل اولنمش واو جای محترمه تودیع ایدلمشدر . اوزرینه ، قره آمده بیاض طاش هیچ بولنمدیغی جهتله خارجدن جلب ایدیلن صدفی مرمر خاصدن یونلمه غایت موزون ومتناسب پارچه‌لرله اویله بدایعنما بر صندوقه یاپلمشكه اسناد ظریف اللطیفه آفرین دیمه‌مك قابل دكل .

بو زیارت بر دفعه‌یه مخصوص قالمادی دیكرلرنده تربه‌نك نائب ولایت رامز بك مرحومك همتلریله اولدقجه كسب روشنایی ایتدیكی كورلمشدی .

عینی‌زاده
محمد علی

روم قومنك شكران ومباهات «عثمانیه‌سی»

ابو المفاتیح والمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ، وقعه‌نویسلك خدمتنه تعیین بیوردقلری مؤرخ میخالا كی قریتو وولیسك اثرندن مستبان اولدیغی اوزره السنهٔ سائره‌دن بشقه لسان رومی‌یه‌ده آشنا اولوب قسطنطنیه‌یی فتح بیوردقلرنده روم جماعتنك بالاجتماع اصول وعادات قدیمه‌لری وجهله پطریق انتخاب اولنمسی امری ویرلمش وانتخاب اولنان ینادیوس حضور همایونلرینه قبول بیورلدقده معاصر مورخیندن « تئودوسكی زیغومالاس »ك كتابنده بیان وایضاح اولندیغی اوزره « اسلافك مثللو پطریقلق وظیفه‌سنی ایفا ایدرك عین حقوق ومساعداته نائل اوله‌سك » بیورمشلردر . بو صورتله روم جماعتی پطریقلرینه احسان بیوریلان مساعدات سلاطین عظام حضراتی طرفلرندن تصدیق بیوریلوب پطریقلرك انتخابنی مصدق شرفسطیر بیوریلان برات عالیشانلرده مقید ومندرج بولنور .

بشقه‌جه روم تبعهٔ ملوكانه‌لری مظهر لطف وعنایات جلیله‌لری اولوب ذكری سبقت ایدن میخالا كی قریتوولوس مثللو وقعه‌نویسلك وفاتح سلطان محمد وسلطان بایزید ثانی ویاووز سلطان سلیم وسلطان سلیمان قانونی وسلطان سلیم ثانی حضراتی عصرلرنده دول معظمه‌دن اولان وندیك وجنویز حكومتیله دخی رومی العباره اوله‌رق عقد وامضا اولنوب ویانه كتبخانه‌سنده محفوظ بولنان بر رصورتلری اوتوزایكی سنه اول موقع انتشاره وضع اولنان وطغرای غرای همایون ایله موشح عهدنامه‌لری قلمه آلق ایچون دیوان همایون كتابتنه تعیین بیوریلورلر ایدی . اوزمانلرده كورككی باشیلق وانفیه‌جی باشیلق كبی خدمات مرغوبه دخی روملره احاله بیوریلوب بونلر میاننده كوركجی باشی میخالا كی تطاقوزینوس (۱۵۷۰) وشیطان اوغلی دیمكله معروف انفیه‌جی باشی یورغا كی استاوراق اوغلی (۱۷۵۸) اشتهار ایتمشلر ایدی .

الك اول محرم اسرار ودیوان همایون باش ترجمانلغنه روم فنارلیلردن پنایوطا كی نیقوسیئوس تعیین اولنوب (۱۶۶۱) الكصكره اشبو مأموریتك امن واعتمادی وظائفی جدم استاورا كی آریستاركی ایفا ایلمشدر .(۱۸۲۲) باب عالینك لسان سیاسیسنی بونلرك تشكیل وتنظیم ایتمش اولدقلرینی صدر اسبق مرحوم فؤاد پاشا بوعاجزه سویلمشیدی . ترسانهٔ عامره ترجمانلغنه دخی روملر تعیین اولنوب بو مأموریتی الك اول یانقو (۱۷۰۳) والك صكره نیقولا كی موروزی (۱۸۲۱) احراز ایتمشلر ایدی . بونلرك الك زیاده اعتنا ایتدكلری ماده بیوك وكوچك اطه‌لرك دائرهٔ صداقت واطاعتده محافظه اولنملری اولوب پك چوق خدمتلری كورلمشیدی . اولاح بغدان ویووده‌لقلرینی قپو كتخدالقلرینه تعیین اولنان روم تبعهٔ شاهانه‌سی مملكتین ایله دولت علیهٔ عثمانیه بینده‌كی روابطك تحكیم وتقویه‌سنه خادم اولدقلری كبی عهده‌لرینه اولاح وبغدان وویووده‌لقلری احاله بیوریلان روملر دخی دول اجنبیه‌نك مسالك وحركات ومعاملاتی حقنده دولت متبوعه‌لرینه معلومات اعطا ایدرلر ولدی الحاجه تقداً

وبدنا وصور آخر ایله حدود خاقانی‌یی تعرضات اجنبیه‌یه قارشی مدافعه ایدرلر ایدیكه اولاح وبغدان وویووده‌لقلرنده بولنمش اولان نیقولا كی ماوروینی نكك ایفا ایتمش اولدیغی خدمات صادقانه وجانسپارانه صحائف كتب تاریخیه‌ده مقیددر .

فنارلیلردن اولاح قپو كتخدالغنه الك اول یانقو قاتاقوزینو (۱۵۹۲) والك صكره یدنم نیقولا كی آریستاركی لغوفت بك (۱۸٦٦) وبغدان قپو كتخدالغنه الك اول واسیلا كی لو پولوس (۱٦۰۰) والك صكره استفانا كی بك (۱۸۵۵) وافلاق وویووده‌لغنه الك اول یورغا كی كیغا (۱٦٦۰) والك صكره الكساندر كیغا (۱۸۵۹) وبغدان وویووده‌لغنه الك اول واسیلا كی لو پولوس (۱٦۳٤) والك صكره غریغوزا كی كیغا (۱۸۵٦) تعیین بیورلمشلردر .

روم تبعهٔ شاهانه سفارت كبی دها مهم مأموریتلره دخی نصب اولنمشلر ایدی‌كه رجیسی (۱٦۸۸) سنهٔ میلادیه‌سنده ویانه سفارتنه كوندریلان اسكرلت زاده اولوب هم دولت متبوعهٔ مفخمانه‌لرینك امن واعتمادینی احراز ایده‌بیلمش وهمده دول اجنبیه نزدنده مظهر تقدیرات واحترامات مخصوصه اولمشلر ایدی . دیكر مأموریتلره تعیین اولنان روملرك دخی عهدهٔ صداقتلرینه احاله بیوریلان وظائفی صدق واستقامتله ایفا ایتمش اولدقلری كتب تاریخیه‌نك تتبع ایدلمسیله ثابت اولدیغی كبی سفن همایونده مستخدم روم طائفه‌سنك تلاطم دریایه وتجاوزات دشمنه قارشو ثبات ومتانتلری زبانزد ایدی .

سریر شوكتمصیر سلطنت سنیه‌لرینك ذات اقدس همایونلریله مادام الدوران تزیین بیورلمسی اقدم استرحامات اصادق بندكان ملوكانه‌لری اولان ولی نعمت بیمنتمز پادشاهمز افندمز حضرتلری زمام دولت ابدمدت علیه‌لری وممالك محروسهٔ شاهانه‌لرینی ید قدرت ومرحمت وعدالتلرینه آلدقلری یوم مسعود مباركدن بری روم تبعهٔ شاهانه‌لری سائر خدماتدن ماعدا قائممقاملق ومتصرفلق ووالیلك ومستشارلق مأموریتلرینه وحتی نافعه وخارجیه نظارتلرینه دخی تعیین بیورلمشلردر .

بو عصر معالیحصر شهنشاهیلرنده دوائر عدلیه ومحاكمك تنسیقاتنده اوروپا مكاتبنده فن حقوقی تحصیل ایدن روملر دخی استخدام بیورلدیغی كبی برادرم غریغورا كی آریستاركی بكك عثمانلی قوانین ودیمترا كی نیقولائیدی افندینك دستور عثمانی ویانقو ویتینوس افندینك مجله « دیمستوقلیس ایقتساس »ك فرائض و« آخیله آس خرستیدیس » ك احكام وكالت ترجمه‌لری وصوا پاشانك حقوق شرقیه و« نیقولا كی قاریسیادی »نك مقدمهٔ دستور و« ملتیادی قره‌دوكیروس » ك مفتاح دستور اثرلری سایهٔ معدلتوایهٔ حضرت شهریاریده رومجه ویا فرانسزجه نشر اولندی .

صحت عمومیه‌نك محافظه‌سی اغورنده شرفصادر اولان اوامر سنیه‌لرینك اجرای مقتضاسی روم اطبا وجراحیندن زانباقو پاشانك امراض جلدیه‌یه وماوروینی پاشانك علل ساریه‌یه وبانقو قانبور اوغلنك فن جراحیه‌یه وكربدلی آناغوستا كیس‌ك امراض بصریه‌یه واناستاسا كی خرستیدیس‌ك علل نسائیه‌یه وفوتیادی افندینك بوغاز خسته‌لكلرینه دائر اولان اثرلری تشویقات ملوكانهٔ شاهانه ایله میدان استفاده‌یه وضع ایدلدی .

پایتخت سلطنت سنیه‌لرینی تزیین ایدن مبانیٔ جسیمه وعالیه‌نك امر انشاسیده روم معمارلرینه دخی احاله بیورلمشدركه بونلرده سلطان محمد جامع شریفی معماری روم خریستو دولوس (۱٤۷۱) وسلطان بایزید ثانی جامع شریفی معماری مذكور خرستو دولسك یكنی (۱٤۹۸) وسلطان سلیم اول جامع شریفی معماری یانی قالفه (۱۵۲۰) ونور عثمانیه جامع شریفی معماری قیصرلی سیمیونا كی (۱۷۵۵) وسلطان مصطفی جامع شریفی معماری قسطندی قالفه (۱۷٦۰) وترسانهٔ عامره برنجی حوضنی بنا ایدن ماركی قالفه (۱۷۸۰) وسرای برونتی انشا ایدن فوتی قالفه (۱۸۷۵) وترسانهٔ عامره اسكی دیوانخانه معماری حاجی قومیانوس (۱۸۱۰) ورامز قشلهٔ همایون معماری یقولی باغچی اوغلی (۱۸۲۳) واسكی طوله باغچه‌سرای همایون معماری یورگی غالب (۱۸۲۹) وخرقهٔ شریف جامع شریف معماری حاجی استفانی قاتیانا كی (۱۸٦۰) نك وضع ایتدكلری قواعد معماریه‌یی محافظه ایله اكتفا ایلمدیلر .

ملاحیت وتجارت وزراعتك ترقیسی یولنده ارزان بیوریلان الطاف وعنایات جلیله‌دن ملیونلرجه روم تبعهٔ شاهانه‌لری دخی بالاستفاده ملاحیت وتجارت ومعاملات صرافیه‌ده تمایز ایتمش اولدقلری كبی ممالك محروسهٔ شاهانه‌لرینك اراضیٔ واسعه‌سی روم تبعهٔ ملوكانه‌لرینك دخی چالشمسیله اعمار ایدلمش وحیوانات بسله‌مك قسمنده‌ده خیلی خدمتلر ایفاسنه موفق اولمشلردر .

بالجمله صنوف تبعهٔ ملوكانه‌لریله برابر روم تبعهٔ صادقانه‌لرینك دخی خدمات دولتده بولنملری مقاصد جلیلهٔ ولی النعمت عظمالری مقتضاسندن بولنمغله سلطانی ، ملكیه ، طبیه ، بحریه ، هندسه وزراعت مكاتب عالیه‌سنه بر خیلی روم اطفالی قید وادخال اولنمشدر .

ازمنهٔ سالفه‌ده روم تبعه‌سی آره‌سنده (دوران دمه) دائر بر اثر فنی قلمه الان (۱٦٦۵) ومؤلف (بلاتووك) مشهور اطلسلرینی ترجمه ایدن الكساندر ماوروقورداتو وجنت مكان سلطان احمد خان ثانی حضرتلرینك امریله ممالك شرقیه‌یی طولاشوب « تعریف علم الموسیقی علی وجه مخصوص » نام اثری تألیف وعلامات موسیقیه اختراع ایدن دیمترا كی قان دمیر (۱٦۹۱) و« تاریخ دولت علیهٔ عثمانیه » نام كتاب مستطابك مصنفی نیقولا كی ماوروقورداتو (۱۷۱۰) وسلفی قدس پطریقی اطناسیوسك عربی العباره مواعظنی نشر وشرح ایدن قدس پطریقی خریسانطوس (۱۷۱۱) وطبیب (بوره‌هاون)ك آثارینی ترجمه ایدن اسكرلت قره‌جه (۱۷۲۷) وصدر اعظم ابراهیم پاشانك حرفی رومجه‌یه ترجمه ایدن پرمانوس قریتیقوس (۱۷۵۰) وفارسی وتركی وعربی ورومی

لغاتی تألیف ایدن لوقا کیس (١٧٧٨) وفیوضات مقناطیسیه‌یی لاتینجه‌یه ترجمه ایدن دیمترا کی ایپسیلانتی (١٧٨٠)وروسجه عربجه، فارسیجه وترکجه علم نباتات لغاتی مؤلف دیمترا کی آرکیراموس(١٧٨٢)ونظام جدید قانونامه‌سنی قلمه آلان (١٧٩١) و(ووبان) نام عسکری محررك « مهاجمه ومدافعهٔ مواقع مستحکمه» نام اثرینی ترجمه ایدن قسطا کی ایپسیلانتی (١٧٩٢) وروسیه ایمپراطوریچه‌سی قاترینا تاریخ معروفنی قلمه آلان (١٧٩٢) وانکلیزجه‌دن ترکجه‌یه جغرافیایی ترجمه ایدن (١٨٠٥) یاقوواکی ارکیرو پولو وترکجه-روسجه‌وروسجه-ترکجه لغاتی نشر ایدوب راهب زاخاریاس(١٨٠٥) وابوالفدا اسماعیلك « کتاب تقویم البلدان» ونصرالدین طوسینك والغ بکك « جدول اطوال البلدان » آثار غریبه‌سنی نشر وشرح ایدن (١٨٠٧) وعثمانلی لسانك قواعدینی وروسجه ترکجه وترکجه‌روسجه لغاتنی نشر ایدن (١٨١٢) دیمترا کی الکساندریدی بوناپارطه دائر حوادث فرانسویه‌یی ترجمه ایدن صوچوبك (١٨٠٤) وفرانسز، عربی، فارسی وترکی لغات کتابی مؤلفی علکساندر هانجری (١٨٤٠) واسکندر ذوالقرنین تاریخی محرری یورغا کی رازی وطوپال خسرو پاشا امریله برچوق آثار عسکریه ترجمه وتصنیف ایدن علکساندر صوچو (١٨٥٠) ولوکیانوسك دالقاووق نامه‌سنی ترجمه ایدن پاطریقخانه ترکی کاتبی واسیلا کی ووقاس ودیکرلری کبی لسان عثمانیده ادارهٔ خامه‌یه مقتدر محررین یتشمش ایکن الیوم روم آره‌سنده بو مرتبه اقتدارده لسان عثمانیه‌یه آشنا کسان یتیشه‌مدیکی نظر دقت واعتناء همایونلرینی جلب ایلمش اولمغله لسان عثمانینك مکاتب صبیانیه‌دن ماعدا دیکر مکاتب رومیه‌ده تدریس ومعلملرینك معاشاتنك معارف نظارت جلیله‌سی وزنه‌سندن تسویه‌سی مقتضای ارادهٔ معالی معتادهٔ کیتی ستانیلری بیورلمش والیوم درسعادت وولایات شاهانه روم مکتبلرینك اکثریسنده لسان دولت تدریس ایدلمکده اولوب اطفالك الرنده بولنان

غریفورا کی قاقاوا ویانقو هلورو ویورغا کی ملاخرینو ویانقو یووانیدی وعلکساندر هارا کتیدی وامانوئل متولی وقله آتی خره‌لامپیدی افندیلرك و دیمترا کی ماقریدی بکك وقوستا کی آدوسیدی وقوستاندینیدی پاشالرك آثار قلمیه‌لری اولان صرف ونحو عثمانی وتمرینات وقواعد وقوستا کی فوتیادی بك وآورام ویانقو میلیوپولو ودیمستوقلیس اقتاس وعلکساندر قاردی واناستاسا کی لویدیس افندیلرك قلمه آلدقلری ترکجه‌روسجه وروسجه‌ترکجه لغت کتابلرینك ویورغا کی پولیخرونیادی افندینك فارسیدن روسجه‌یه ترجمه ایتدیکی شیخ سعدی کلستاننك واستفانا کی اطناسیادینك روسجه شرحیله برابر عربی العباره اوله‌رق نشر ایلدیکی ابن ایاس والاستخری وابن بطوطه والسیوطی والمقریزی وابن سعید وحریری منتخباتیله تزییلاً یازدیغی عربی وروسجه لغت کتابنك وقسطندیدی پاشانك یونان قدیم تاریخنك وعلکساندر قره تئودوری پاشا طرفندن نشر وترجمه اولنان نصرالدین طوسینك علوم ریاضیه‌یه دائر اثرینك و دیمترا کی رازی‌نك اقوال مشهورهٔ عربیه وترکیه مجموعه‌سنك معاونتلریله سایهٔ معدلتوایهٔ حضرت ولی نعمت اعظمیده بولسانده دخی احراز ملکه ایتمکده اولدقلری ممنونیت مخصوصه ایله کورلمکده‌در.

خلفای عباسیه‌دن المأمون آثار قدیمهٔ یونانیه‌یی آلتون آغرلغی بهاسنده مبایعه وبغدادده جمع ایله فلاسفه‌دن آرسطو وافلاطون وفیثاغوراس و ارشمیدوروس و پورفیریوس و اطبادن بوقراط وجالینوس وروفوس وآندروماهوس وفن نباتات متخصصیننده‌ن ودیوسقوریدیس وریاضیوندن آرشمیدیس واوقلیدو آسقلاپیوس وتئودوسیوس وایپسکلائوس ومانولائوس واپلانیوس وآفسولیقوس ودیوفانطوس ورصادیندن بطلمئوس وآرسطونیس وارسطارخوسك آثاری لسان عربی‌یه نقل وشرح اولنمش ایسه عصر ترقیات حصر حضرت پادشاهیده دخی معارفك توسیع دائره‌سی وانوار علوم وفنونك ممالك محروسهٔ ملوکا-

نه‌لرینك هر جانبنه وتبعهٔ شاهانه‌لرینك بالجمله صنوفی آراسنده نشری مقصد جلیله کوشه بوجاقلره وارنجه‌یه قدر بیکلرجه مکتبلر احیا بیورلدیغی کبی مطبعه‌لر کتبخانه‌لر چوغالمش ومطبوعات عثمانیه دخی کوندن کونه ترقی وتزاید ایتمکده بولنمش وفضله اوله‌رق السنهٔ سائره‌دن بشقه سلطانی وملکیه مکاتب عالیه‌لرنده لسان رومینك دخی تدریسی امر وفرمان بیورلمشدر.

جناب حق وفیاض مطلق حامیٔ اعظم علوم وفنون وصنایع ولی نعمت معظم پادشاهمز افندمز حضرتلرینك ایام عمر وشوکت وشان اجلال همایونلرینی افزون وبالجمله صنوف تبعهٔ صادقهٔ ملوکانه‌لرینی ظل ظلیل پادشاهیلرنده ازهر جهت مسعود ومأمون بیورسون آمین ثم آمین. لغوفت

مداوات صحیه
و
(توقیٔ صحی)

بونجه اساتذهٔ اطبانك مشغلهٔ همات وتتبعاتیله بوکونکی کونده پك چوق مظلم نقاطنه وارنجه‌یه قدر پیش انظارمزده علویت ومهابت کامله‌سیله تجسم ایدن طبابتك تداویٔ امراض امرنده احیاسنه لزوم کورمش اولدیغی اجراآت برکزیدهٔ صحیه شمدی مداوات صحیه hygiène thérapeutique سرلوحه‌سی آلتنده برشعبهٔ مهمه تشکیل ایلدیکی کبی علی العموم خسته‌لقلردن انسانلری صاقندیرمق وامراض مختلفه عوامل مؤثره‌سی اولان میقروبلری تأثیرسز برحاله قویمق ایچون تشکل ایدن شعبهٔ مخصوصه دخی توقیٔ صحی hygiène Prophylactique سرنامهٔ عمومیسی آلتنده اشعار ایدلمکده‌در.

شمدی یه قدر طبابتده میدانه چیقان بالجمله مسائل کبی مداوات صحیه مسائلی دخی عصرلر مرور ایلدکجه برچوق تحولاته مظهر اولمشدر. بو بابده فن طبك ترقیاتی برصورت دائمه‌ده وقوعبولمامش ایدوکندن مثلا خسته‌لقلرده مأکولات ومشروباتك صورت استعمال و اهمیتنه دائر برفکر تام حاصل ایتمك ایسترایسه‌ك طبابت عتیقه‌یه ارجاع نظر ایتمکه مجبورز.

فکر بشرك من القدیم تعقیب ایلدیکی برقانون واردرکه بوده هر شیئی اونوتمق صورتیله اوکرنمك، دها آچیق برتعریف اولمق اوزره احتیاجات بشریه‌سی اوزرینه برشیئی اوکرنمك، اونوتمق وبعده او احتیاجاتك دوام وتکرری ملابسه‌سیله ینه اوکرنمکدر.

بعض اطبا دیورلرکه انسان برطرفدن معلومات خصوصنده دخی پك آغر بریوکه تحمل ایده‌مدیکی ودیکر طرفدن الك زیاده نظر دقتی جالب وتأثرینی موجب اولان یکی یکی شیلره تمایل و عادتا حصر افکار ایلدیکی جهتله دائما بو قانونه اطاعت ایتمکده‌در. انسان قدر قدیم اولان بو تمایل تا بدایت طبابتده تظاهر ایلمشدر.

قدیماً اطبا تمز اسپنچاری او قدر زیاده حمیه‌وی ایدی. یعنی او زمان علاجلرمز شمدیکی قدر مکمل ومبذول اولیوب مفردات طبیه فقرا ایچنده بولندیغندن الك زیاده حمیه نامیله مأکولات ومشروباتدن وبو بابده اتخاذی مقتضی کوریلان تدابیردن استمداده اطبانك مجبوریتی وار ایدی.

حالبوکه صنعت طبابت بر چوق یکی علاجلره تملك ایلدکجه وبو علاجلرك وجوده ایقاع ایلدکلری تحولاتی واجرا ایلدکلری تأثیراتی ایودن ایو اوکرندکجه کمال شدتله ادویه تجربه‌سنه چالیشوب برء وشفایی یالکز بو علاجلردن بکله‌مش وایشته بونك اوزرینه حمیه مسئله‌سیله برابر مداوات صحیه‌نك ارکان سائرهٔ مهمه‌سی حقنده‌کی مطالعات جدیده یواش یواش لایق اولمدیغی بر نسیانه ترك اولنوب کیتمشدر.

فقط هرکس تسلیم ایدرکه طبابتك منابع شفا پردازانه‌سنی برطرفدن تزییده چالیشیلور ایکن دیکر طرفدن تنقیص ایلمك برقزانج عد ایدلمه‌مز. اصل هنر ازمنهٔ عتیقه مکتسبات فنیه‌سنی تکدن میدانه قویمغه غیرت ایتمك همده مستقبلك مظفریات طبیه‌سندن استفاده ایلمکدر.

بعض اطبا واردرکه طبابتك حال حاضرینی اهمیتسز کورمك و ماضیسنی مبالغه‌لی کوسترمك ایستیورلر. طبابتك بو درجه جسیم ومترقی بر دائره ترسیم ایلدکدن صکره ینه منشأنه یعنی منشأنده‌کی ساده‌لك حالنه عودت ایلمکده اولدیغنی بیان ایدییورلر. بزلر بوکبی اطبانك شو فکرینی قبول ایده‌میز، ایتمامیلیز.

فی الواقع تداوینك فعل وتأثیری محدود اولدیغنی تصدیق ایدرسه‌کده تداوینك اشبو دائرهٔ حدودی بلا فاصله کسب وسعت ایلدیکنی وشو حالده فن تداوینك استقبالنی پك پارلاق کوردیکمزی بیان ایلمکدن دخی واز کچه‌میز.

بزم بو مقاله‌ده موقع بحثه قویه‌جغمز کیفیت فن تداوینك ترقیاتی دکلدر. مقصدمز یالکز بو ترقینك طبابت عتیقه مکتسباتیله برلکده وقوعبولدیغنی بیان ایتمکدر.

ایشته بو کونکی کونده اوروپاده مداوات صحیه ایله توغل ایدن ارباب فنك آرزولری هپ حال حاضر طبابتده ازمنهٔ عتیقه مکتسبات طبیه‌سندن دخی استفاده‌یه چالشمقدر.

فرانسه مشاهیر اطباسندن فون سان غریو دیورکه : « ترقیات حاضره طبابت عتیقه‌یه قارشو برسلاح تخریب عداولنمامیلیدر، اسکی زمان طبابتنك بونجه مکمل آثاری عمومی کبی اولان برنسیان تام ایچنده براقلمامیلیدر. طبابت دخی ترقی یه دوام ایلدیکی اثناده هرسنه وحتی هرکون برشی قزانمش وحدودی شمدیدن تعین اولنه‌میان بر درجهٔ تکامله طوغری متمادیاً ایلرولمکده بولنمش ایسه‌ده آثار سالفه آره‌سندن کچر ایکن برچوق ایی وفائده‌لی شیلری دخی اونونیلوب کیتمش اولدیغندن شمدی بونلرك یکیدن میدانه چیقارلمسی مقتضیدر.

بو حالده اسکی زمان اطباسیله بزم آره‌مزده نه فرق واردر؟ عجبا بزم ایچون شمدی نه کبی شیلر نقصاندرکه بونلردن وقتیله اطبا استفاده ایدییورلر ایدی ده شمدی بزلر اهمیت ویرمك ایسته‌میورز؟ بو مسئله‌یی آراشدیره‌لم:

اسکی اطبا خسته‌لقلرده اغذیه‌نك تأثیر وقوتنه اعتماد ایدییور ایدی که اطبای حاضره بو خصوصه آنجق درجهٔ تالیه‌ده اهمیت ویریورلر.

اسکی اطبا خسته‌لرك داخلنده بولندیغی بالجمله احوال وشرائطی نظر اعتباره آلوب بو احوال وشرائطی اقتضاسنه کوره تبدیل وتعدیل یاخود ادامه ایلمك دخی جداً تداوی ایتمك اولدیغنی دوشونیورلردی.

اسکی اطبا برخسته‌لغك اثنای سیرنده وجودجه سائقهٔ تحفظ ایله کندولکیله وقوعبولان احوال وتبدلاته امنیت کوستروب بونلری نظر تدقیق ومشاهده‌دن دور ایتمیورلردی.

الحاصل اسکی اطبا تام صحیون ایدیلر. شمدیکی اطبا ایسه هیچ بر وقت حفظ صحتی لایق وجهله نظر اعتباره آلمیورلر.

حتی اسکیدن بر درجه‌یه قدر ینه موجود اولان اجراآت ومعاملات صحیه صکره‌لری کلان اطبانك افکار ادویه پرستانه‌لری قارشوسنده حکم وتأثیرینی مع التأسف محافظه ایده‌مدیکندن بووجهله میدانه چیقان سهو وخطالرك ضربه تأثیراتی شمدی پك زیاده حس ایدلمکده‌در. چونکه مائیزك خسته‌لری دخی ادویه پرست افکار مطلقه‌سنه تاسله‌رق حتی، هرکس علاج طرفداری وعلاج توصیه ایدر بر طبیب کسیله‌رك حفظ صحتك ومداوات صحیه‌نك وسائط شافیه وتأثیرات مکمله‌سی قطعیاً وکلیاً اونوتمش اولدقلرندن بز اطبای حاضره‌یی دخی مطلقا وافراط درجه‌ده ادویه استعمالی صورتیله تداوی وادیسنده بکدیکرمزله مسابقه ایدییور مشجه‌سنه تحریکه حامهٔ اصرارلری مجبور ایتمشلردر. ایچمزدن بریسی چیقوبده خسته‌لرینه شو افراط درجه‌ده ادویه استعمالی جائز کورمیوب برازده حفظ صحت دائره‌سنده یشاملی توصیه ایدرو خسته‌سی ایچون عدم جوازی طباً ثابت اولان بعض حاللری منع ایدرك مداوات صحیه دائره‌سنده ترتیبات لایقه‌یی تقریر وبیان ایلرسه یا بسبتون اعتبار طبیسنی غائب ایلمش اولور یاخود نصیحتلرینك پك آز تعقیب واجرا ایدلمسندن ناشی اودخی نهایت سائر ارقداشلری کبی طریق ادویه پرستی‌یه دوام مجبوریتنده بولنور. ایشته بونك ایچوندرکه چوق کره جزئی برشیدن طولایی طرفمزه مراجعت ایدن بعض کمسه‌لره، شکایت ایلدکلری احواله قارشو حفظ صحت دائره‌سنده بعض تدابیر مهمه بیانیله اکتفا ایده‌جك اولور ایسه‌ك حسن تلقی ایلدکدن صکره بنه « بك افندی! برده رچته لطف بیتسه‌کز! » دیورلر... حیرت!.. برطبیبك لزوم کوروب اجرا ایلدیکی برنصیحت صحیه‌نك بررچته قدر مهم وحتی برچوق احوال مرضیه‌ده اورچته‌نك محتویاسندن انتظار اولنه‌بیله‌جك فائده‌دن زیاده موجب منفعت اولدیغنی بر درلو آکلامق ایسته‌میورلر.

وقت وزمانیله اشتال نامنده بر طبیب میدانه چیقوب بتون اطبایی امراضه هیچ برشی یاپمقسزین خسته‌لر ایولشنجه‌یه قدر یالکز ترقب ایله زمان کچیرمکی توصیه ایتمش وکندوسنه برچوق طرفدار دخی پیدا ایلمش ایدی. مومی الیه صورت مطلقه‌ده ترقب وانتظار طرفداری اولدیغندن وخسته‌لره قارشو عادتا الی باغلو طوردیغندن بوکا وهم افکاری اولان اطبا به مشاهدین موت نامی و یرلمش وشو صورتله مسلك طبیسی مؤاخذه ایدلمش ایدی.

بزم بوقاریدن بری تصویر ایلدیکمز مداوات صحیه طرفدارلری بونلر کبی دکلدر.

مداوات صحیه طرفدارلری آنلر کبی خسته ایله ادویه بدست استعجال اولان اجزاجی آره‌سنده طوروب خسته‌یی حمایه واجزاجینك تعرضاتنی منع ایتمکی ده خاطره کتیرمیوب یالکز مداوات صحیه ایله مداوات بالادویه آره‌سنده حصولی آرزو اولنان حسن ائتلافی تأمین ایدرك بو صورتله خسته‌لرینی دها مکمل تشفیه ایلمك مقصد انسانیتکارانه‌سنه سعی وغیرت ایدییورلر.

برکره دوشونه‌لم اسکی اطبا تریاقلر کبی نیجه موادی بربره جمع ایتمکدن ایلروکلان قارمه قاریشق شیلری قوللاندقلری ایچون طرفمزدن قطعیاً وبحق رد ایدلمشلردر. بونلرك شو معامله‌سنه پولیفارماسی نامنی ویریور وتحقیر ایدییورز. لکن شمدی دخی برچوق اطبانك بوکبی پولیفارماسی ایله اشتغال ایتمدکلرینی کیم ادعا ایده‌بیلور. پولیفارماسی یعنی کثرت ادویه‌نك اسکی زمانده‌کنه نسبتله یالکز شکلی دکشمشدر. اسکیدن کثرت ادویه عین زمانده اولور ایکن شمدی بربرینی متعاقب بر صورتده اجرا ایدلمکده‌در. بوکونکی کونده اویله قارمه قاریشق اعمال ایدلمش خلیطهٔ دوائیه‌لر قوللانیلمیوب فقط بلافاصله ویکدیکرینی متعاقب ترتیباته مراجعت ایدیلیور، بونکله خسته‌لغه قارشو دها‌ش برمدافعه‌یه چالیشیلیور. بر دوانك درعقب عکس ضربهٔ تأثیراتی کورلمزایسه همان ترك اولنوب بر بشقه‌سی ونهایت بوده براقیلوب دها بر بشقه‌سی دردست اولنیور. الحاصل برتداوی دیکر تداوی‌یی تعقیب ایدییور، شول صورتله که کویا علاجلرك آهنك تأثیراتی و بو آهنکك بالجمله نغماتی، عصبی برانسانك پارمقلری آلتنده انین ایدن پیانو پرده‌لری کبی، صبرسزلق و تلاش ایله ترفیع و تنزیل ایدیلیور ظن اولنیور. انسانك طبیعتی ایسه بعضاً

بسبتون ضد ومخالف اولان اشبو متنوع دوالرك تأثیراتی ایله عادتا شاشیروب تهدیداتی آلتنده بولندیغی خسته‌لغك عملیات مرضیه‌سنه کندیسنی واحت ترك ایده‌بیلیور، نه‌ده او عملیات مرضیه‌یه قارشو وسائط تحفظیه‌سنی موقع استفاده‌یه قویمق ایچون استمداد ایده‌بیلیور. اطبا ایسه بو وجهله مختلف وضد علاجلرك بالطبع سوء تأثیراتنه اوغرامش اولان خسته‌لر اوزرنده امراضك شکلنی، سیرینی، احوال سائره‌سنی مشاهده‌یه چالیشیورلر. بونلرك او صورتله تحولاتنه اوغرایه‌رق طاتمز برشکل وصورته کیردکلرینی خاطره بیله کتیرمیورلر.

زمانمزده اوروپاجه کندیلرینی طبابتده برمش اولان بعض اساتذهٔ طبابتك مطالعاتی بو مرکزده اولوب آرتق دائما علاجلر ایله اوتداوینی بی‌لزوم وحتی مضر عد ایدییورلر. ازجمله فرانسه مشاهیر اطباسندن اولوب نجه آثار مکمله‌سی الیوم زیور کتبخانهٔ اطبا اولان متوفی معلم موشارده‌نك برکون سریریات طبیه درسنده طلبه‌سنه خطاباً ایراد ایلدیکی مفصل برنطق مهمك ختامنده شو سوزلری سویلمشدرکه نه درجه مهم وشایان دقت اولدیغنی تسلیم ایتمیه‌جك برطبیب تصور ایده‌بیله‌مز. معلم موشارده‌نك او سوزلری شونلردر: « افندیلر! مسلك طبابتده کچیردیکم زمانی ایکی یه تقسیم ایلدم. بدایة" یالکز علاجلر واسطه‌سیله تداوی" مرضایه حصر افکار ایدوب فقط سن کمال ایامنی حفظ صحت ومداوات صحیه وسائط مهمه‌سندن استفاده‌یه چالیشدم. سزلرده بنم کبی مسلك طبابتده ترقی ایدوب واصل سن کمال اولورسه‌کز یالکز علاجلر ایله تداوی ممکن اوله‌میه‌جغنی وبو بابده مداوات صحیه‌نك همان دائما منافع ومحسناتی مشاهده قلنه‌جغنی تصدیق ایده‌جککزه امینم. »

بو مقاله‌ده بو درجه تفصیلات ویرمکدن مقصدم یالکز ادویه‌پرست اطبایی مؤاخذه ایتمك اولمیوب خلق آره‌سنده دخی علاجلری او بوجاق‌قامنده شیلرمش کبی تلقی ایدرك کرك کندی نفسلرنده وکرك سائر کمسه‌لر اوزرنده طبابت اجراسنه جسارت ایدنلری ایقاظ ایلمکدر. هرکسك عادی برشی ظن ایلدیکی قاربونات دوسودلر، غازلیمو ناطه‌لری بیله تأثیرات مضره‌دن آزاده دکلدر. آرتق اطبامزك دائما ادویه ایله تداوی" مرضایه چالشیوب برآزده مداوات صحیه وسائط مهمه‌سنی موقع استفاده‌یه قویملری نه قدر شایان آرزو ایسه خلقك دخی کندو لکلریله حکیملکه اوزنمیوب نه قدر خفیف وعادی اولورایسه اولسون علاج نامنی ویردیکمز ماده‌لری کلیشی کوزل قوللانمقدن حذر ایدوب یالکز حفظ صحته اهمیت ویرملری او نسبتده شایان توصیه‌در.

الحاصل حفظ صحت انسانی خسته‌لقلردن نصل محافظه ایدر والی ماشاء الله صحت وعافیتده ادامه ایلرایسه خسته‌لق زماننده دخی وجودی اویله‌جه مهالك مرضیه‌دن محافظه ایلر. بونی بویله بیلملیدر. بویله‌جه حفظ صحت نه اولدیغنی اوکرنوب اکا کوره طاورانملیدر.

دوقتور
محمد فخری

❧ نکاح ـ ازدواج ❧

حقیقت هانکی لساندن، هانکی صورتله اولورسه اولسون برکره تجلی، تعین ایندیمی عقول سلیمه اصحابی انی تسلیم وتصدیقده تردد ایتمزلر. خصیصهٔ مبجلهٔ انصاف ایله اتصاف ایتمش اولانلر ایسه ـ ولو کندی آمال ومنفعتنه مغایر بولنسه‌ده ـ اعتراف حقیقتدن اصلا نکول ایلیه‌مزلر. چونکه: حقیقت ـ شمس عالم آرا کبی ـ برکره نظرپیرای ایقان اولدقدن صکره انك سیول انوارینی ستر واخفا قابلمی اولور؟

واقعا: خلقةً نابینا یرادیلانلر ـ کرهٔ زمینی بامال اضواء ایتدیکی حالده ـ مهر منیری رؤیتدن نصل عاجز ومحروم ایسه‌لر عقل وانصافدن نصیبدار اولمیان بلاهتپروران ده شمس حقیقتك فیوضات عرفان پیراسنی حس وادراکه قدرتیاب اوله‌مزلر. بعضیلری ده واردرکه: خدای متعالك اجل انعامندن بولنان نساب عقله مالك اوله‌رق انوار حقیقتی پك رعنا حس ورؤیته کسب قابلیت ایتمش بولندقلری حالده ـ اساساً مظهر هدایت الٓهیه اوله‌مدقلری ایچون ـ آنی اعتراف وتصدیقدن ابا ایدرلر. بو قسم خاصهٔ مبجلهٔ انصافه نائل اولمیان بدبختلردرکه عنادلرینك انصافسزلقلرینك هرزمان جزاسنی کوریرلر. ذاتاً بو کبیلره توجیه خطاب اولی الالباب ایچون تنزل اولنه‌جق حاللردن دکلدر. شو مقدمه‌دن انتقال ایتمك ایستدیکمز نتیجه شودرکه: حقیقت محضه اولان دین مبین اسلامك احکام جلیله‌سنه ـ حقیقت وحکمت دینیه‌دن لایقیله خبردار اولمق شویله طورسون بلکه پك جزئی، پك سطحی برمعلومات بیله اکتساب ایده‌مامشلر ایکن ـ سرداعتراضاته، ایرادمقالاته جرأت ایدن غرضکارانك، ضلالت پیشکانك یاعقل وادراکدن، یا انصاف وتسلیم حقیقت کبی مزیات انسانیه‌دن بی بهره برکروه مکروه بولندقلرینی ـ حقیقت نام عالی العالیه‌اوله‌رق ـ بیان ایده‌بیلورز.

اسلامیت اودین مبین، او مهر پرتوبار سعادتکه انسانیتك بهجته انقلاب ایلمك درکه‌لرینه تقرب ایلدیکی، ظلمت کفر وجهالت اولانجه کثافتی، اولانجه شدتی ایله عالمی استیلا ایتدیکی برعصرده طلعت نمای ظهور اولمش، کرهٔ زمینی سیول انوارینه غرق ایلمشدر.

اویله‌که: ارائه ایلدیکی شاهراه صدق وسلامته سلوك ایدنلرك دنیاده‌ده، عقباده‌ده حصول سعادتی تکفل ایتمشدر. چونکه منجیٔ یکانهٔ ابنای بشرکه معرفت ومحاسن اخلاقدن عبارتدر اسلامیتده بو اساس متین اوزرینه مؤسسدر.

ایشته بونك ایچون بو مبنای متین هدایت الی یوم القیام باقی وفیوضات مادیه ومعنویه‌سی ایسه همیشه مترقیدر. بوکون اقوام غیر مدنیه آره‌سنده خرستیانلغك تلقین وتوسیعنه نه درجه‌لرده متهالکانه سعی واقدام اولنمقده ایکن برفرده بیله قبول ایتدیریله‌میور. اسلامیت ایسه برسائق ومشوق بولنمامغله برابر برسرعت خارق العاده ایله انتشار ایدییور. برکره او مشکلات، او عدم موفقیات دوشونلسون، برکره بو سهولت بو سرعت تفکر اولنسون اسلامیتك نصل برمنهاج مستقیم سعادت اولدیغی پیش نظر امعانده تجسم ایدر.

§

دقته شایاندرکه بالفرض بوکون ـ محضا احکام اسلامیه جمله‌سندن بولندیغی ایچون ـ تقبیح ونفرینه سزا کوریلان برحال برزمان کلیورکه بعض مرتبه تحریفاته اوغرادقدن صکره برفکر وادراك صاحبنه مال ایدیلیور. نظامنامه‌لر التنه النوب قبول ایدیلیور. بر وقت صوك درجه‌ده تقبیحه، نفرینه روا کوریلان (تطلیق) مسئله‌سی برآرالق تقدیر اولنمغه باشلادی. نهایت قبول ده ایدلدی. نه چاره‌که: اسلامیتده اولدیغی کبی شرائط اعتدالی حائز اولمدیغی ایچون نتیجه‌ده وخامتلر کوروندی. سوء استعماللره اوغرادی. بوکون تعدد زوجات شایان قبول کوریلمیور. فقط نفوس غیر متأهله‌نك کوندن کونه تکثریله تناسل بشریه‌یه عارض اولان سکته‌دن، اخلاق عمومیه‌جه حاصل اولان تأثیرات سیئه‌دن شکایت اولنیور. بونك ایچون خلقی تأهله، ابقای انساله تشویق ایتمك، اخلاق عمومیه‌یی محافظه ایلمك چاره‌لری دوشونیلیور. میدانه برچوق تدبیرلر قونیلیور. دنیانك برطرفنده‌ده عمرینی بلا تأهل کچیرمك ایستیانلردن اغیرجه ویرکولر اخذی ایچون برنظامنامه نشر اولنیور. اسلامیت اون درت عصر اول ـ رهبانیت کبی ـ مانع تناسل اولان بالجمله تشدیدات وتغلیظاتی منع ایتمش افراد مسلمینه ازدواجی استحباباً امر وتعیین ایلمشیدی.

ایشته برحقیقت‌که انجق اون درت عصر ظرفنده تقدیر ایدیله‌بیلمشدر. تشریحاته، تدقیقاته کیریشیلورسه ـ اسلامیت علویات خردسوزینه دلالت ایلیان ـ بوکبی نجه نجه حقایق مکتومه بوله‌بیلورز. فقط بحثه تعلق تامی اولمیه‌جغی ایچون ایضاحدن توقی ایدییورز. بوراده ازدواجك نظر اسلامده‌کی درجهٔ اهمیتی اکلاشلمق اوزره نکاحك حکمتنه عائد ـ بعض امهات کتب دینیه‌دن استخراج ایتدیکمز ـ معلوماتی، دقائقی سرد ایده‌جکز:

§

خالق تعالی حضرتلرینك بونجه خلائقی خلق وتکوینده‌کی مراد الٓهیسی نصوص قرآنیه ایله ثابت اولدیغی اوزره کمال عظمت وقدرتنی افهام ایله قوللرینه وظیفهٔ عبودیتی اعلام ایتمك حکمتنه مستنددر. شو حکمتجه مخلوقاتك ادامهٔ انسالی دخی مراد الهیدن بولندیغی تیقن اولنورکه ذوی الارواح اولان هرنوع مخلوقاتك قوهٔ شهویه ایله مجبول بولنمسی وبو قوتك علی العموم هرسنده بر جبر طبیعی ایله اجرای احکام ایتمسی دخی بو حقیقتی تعیین ایدر. امر توالد وتناسل ـ میلان طبیعی حسبیله ـ ذکور ایله اناثك اجتماعندن تحقق وتحصل ایدر ایسه‌ده شو صورتده بالآخره اقویا ضعفایه تغلب ایتمك ایسته‌رك بین الناس حقد وحسد کبی برچوق فسادات ظهورینی وتناسلدن مقصد اصلی عمران عالم قضیه‌سی ایکن ـ شیرازهٔ نظام وانتظامنه خلل طاری اوله‌رق ـ بالعکس خرابنی انتاج ایدر.

بناءً علیه امر ازدواج واجتماع براختصاص شرعی آلتنده بولنمیه‌جق اولسه ـ بهایم کبی ـ انسابك قاریشقلغی وغیرت فطریه هرکسك نظر اهمیت ودقتنی کندی ولد صلبیسنه قصر وحصر ایلدیکی حالده ـ اختلاف انساب تقدیرنده ـ بالطبع بو دقت واهمیت زائل اولوب مختلط ومشتبه بولنان تولداتك نسبی تعین اولنه‌میه‌جغی ایچون ـ هیچ برطرفدن تصاحب واصلاح وتربیه‌لری درعهده ایدلمیه‌جکی جهتله کیده کیده برهرج ومرج وقوعنی ایجاب ایدر. بوندن بشقه ازدواج یالکز دفع شهوته یاخود اجرای مذاقه واسطه عد اولنه‌رق ذریت حصولنه کیمسه‌ده آرزو واشتیاق قالمازو تولداتك یابدایتاً عدم حصولی یابعد الحمل استهلاکی چاره‌لری آرانوب بولنورکه بو حالده ـ امر الٓهی‌یه مخالف اوله‌رق ـ انقطاع انسابی داعی اولور. بناءً برین انتظام عالمك محافظه‌سی، وتناسل بشریه‌نك انقطاع شائبه‌سندن وقایه‌سی ایچون ذکور ایله اناثك اجتماعلری بر اختصاص شرعی‌یه ربط واناثك زمام اراده‌لری ـ شرایط معلومه‌سنه مبنی ـ ذکورك ایادیٔ اداره‌سنه تفویض اولنمشدر. لسان عربده فی الاصل خصوصیت اجتماعی مفید اولان (نکاح) لفظی لسان شرعده دخی شو اختصاصه وضع ایدلمشدر. ایشته نکاحك، عهد آدمدنبری ـ علی نبینا وعلیه السلام ـ کافهٔ ادیان وسرایعده مرعی ومسنون بولندیغنه نظرا ازدواجك بهمه‌حال بوکا مستند اولمسی انسانلرده حسن اخلاق حصولنه سبب اوله‌یور. عوام ناس بیننده بیله «نکاحده کرامت واردر» دنیلورکه فی الحقیقه زوج وزوجه آره‌سنده حصولیافته اولان محبت ومودت شهوتدن منبعث دکلدر، بلکه نکاحك فضیلت ومزیتی مبین من عند الله برکیفیتدر. چونکه شیخوخت ویا غضب وحدت کبی برطاقم احوال واسباب انساندن حس شهوتی کلیاً منسلب ایلدیکی حالده بیله او رابطهٔ رأفت ومحبت اصلا سکته‌دار اوله‌مز. فقط نکاحك مقتضای شرعی‌یه توفیقاً اجرا اولنه‌رق طرفینده حسن نیت وسعادت عائله‌یه نائلیت ایچون حسن معاشرته غیرت وجودی لازمدر. یوقسه اساساً سوء نیت بولنوبده [illegible] بشقه بر مقصد ایچون عقد نکاح اولنورسه بالطبع میانه‌ده نه محبت نه‌ده حسن معاشرت حاصل اولور. بویله‌لری دائرهٔ مشروعیتی تجاوز ایتمش دیمك اولورلر. صورت غیر مشروعه‌ده عقد اولنان روابط الفت ومحبت بدایتده نه قدر جدیت رنکی کوسترسه کوسترسون الی الابد دوام ایده‌میوب آز زمانده انقطاع رغبتله منتج فرقت، داعیٔ نفرت اولور. زنانك تحریمنده‌کی اسباب وحکمت بوکبی دقایقه مبتنیدر.

§

ایمدی شرعاً وعقلاً وجوبی متحقق اولان (نکاح) شریعت غرای محمدیه‌ده ـ معلوم اولدیغی اوزره ـ غایت ساده وهردرلو تکلفاتدن آزاده اوله‌رق تعیین اولنمش پك چوق تسهیلات ومساعداته مظهر ایدلمشدر. ادیان سائره‌ده اولدیغی کبی اوزون اوزادی جهازلر تدارکی، هدیه‌لر تعاطیسی، طرفینك نوعما مقاوله‌لر تنظیم ایتمسی وسائره کبی فائده‌سز، تأثیرسز حاللر کلیاً رد اولنمشدر زنکین فقیر، کوچك بیوك افراد مسلمین مساوات کامله‌یه نائل اولمشدر. خلاصه هیچ برحال بولنه‌مزکه نکاحی تصعیب ایتسون. بناءً علیه حکمت نکاحه، وشرع شریفك شو مساعدات وتسهیلاتنه عطف نظرهٔ دقت ایدن ارباب ایمان ایچون بیهوده یره برطاقم تجملات وتکلفات اختیاریله امر ازدواجك تصعیباتنه دوشورلمامسی لازم کلور. حال بویله ایکن مع التأسف ایشیدیلوب کوریلیورکه فی زماننا بوکبی عبث شیلره اعتبار ایدلمکه باشلانمشدر. نکاحی اجرا اولنان طرفین یکدیکرینه قارشو برچوق آغیر آغیر تکلیفاته قیام ایدییور. مصرف حد اسرافی ده تجاوز ایدیور. زوجینه حجله‌کاه زفافه دخول حقنی، صلاحیتنی اعطا

ایدن واسطهٔ مشروعه نکاحدن بشقه برشی دکل ایکن وبو امر مسنونی پك سهولتله اجرا ایده بیلمش ایکن چوق دفعه زوج وزوجه اوحجله کاهه کیره بیلمك دکل حتی کورمك بیله نصیب اولمه‌دن آیلر، سنه‌لر کچیور. چونکه آراده مانعلر، حائللر باش کوستریبور. بعضاً نکاحك فسخی بیله واقع اوله‌یور. هزار تأسف که مانع، حائل عداولنان اسباب ـ تدقیق ایدلسه اکلاشیلیورکه ـ دوکونك صورت اجراسنجه پك عادی شیلردن عبارت قالیور. اختلافك منشئی‌ده یا قاری قوجه آره‌سنده تعاطی اوله‌جق هدیه‌لرك یا کلین اوطه‌سی مفروشاتنك ـ کویا حیثیتی، ناموسی اخلال ایدرمش کبی ـ آغیر، قیمتدار شیلردن انتخاب ایدلمامش اولمسندن عبارتدر. هله اناطولیده، بر یرده کوردك ایشتدك که قرق اللی سنه ایچنده آنجق تشکل ایتمش، نائل رفاه اوله بیلمش بر عائله برایکی اولادینی تأهل ایتدیروب افراد عائله‌سنی، دائرهٔ رفاه ومعیشتنی توسیع وتحکیم ایده‌جك یرده ـ بویله بر طاقم عادات سیئه‌یه تبعیتله برچوق مصارفات، اسرافات اختیاری یوزندن ـ اسباب معیشتی، حتی ثروت اصلیه‌سی بیوك بیوك رخنه‌لره اوغرامش رفاه وسعادت یرینه سفالت وضرورت یوز کوسترمشدر. نه‌واهی افکار، نه‌فائده‌سز غیرت!...

امین زاده
احمد توفیق

اولاد

نفخهٔ جهان ملکیتك روحه احساس ایتدیکی اهتزازات علویه‌دن مخلوق بر غنچهٔ جانبادرکه ناصیهٔ معصومانه‌سی ـ محبت صمیمیه‌یی تحریك ایچون ـ بر جاذبهٔ دائمه‌یی لامع، واطوار معصومانه‌سنه هر زمان مفتون ایلیه‌جك درجه‌ده بر سوکیی جامعدر. انکشاف ایتدیکی زمان عالم بشریتك کلزار حیاتنی زینت نثار طراوت ایدرك دوام حیات محضا انکچون آرزو اولنیور.

اولاد .. نقدر سویملی مخلوق
الك طاتلی محبت آنده دائم
مشهود یوزنده حب موثوق
حیات انسان انکله قائم

بر خندهٔ نزهت اتماسی
مست ایتمه‌ده مادر شفیق
اوان سحرده‌کی نواسی
چاك ایلمه‌ده دل رقیق

مادرده‌کی بی‌نهایه شفقت
اولادی ایدر بر استراحت
مادرده‌کی شیمهٔ مروت
اللهدن اولاده بر عنایت

بر اوده انك ملال وشوقی
ابو بنیه بر صفا دیمکدر
کوکلر کدر .. مدار ذوقی ...
ملك قدر سوکیلی چیچکدر

بر عائله‌یه مدار شاندر
محنت زده دللری ایدر شاد
اولاد منکینه نشاندر
مهیج شوق وجاندر ! اولاد

آغوش مادرده کوش معصومانه‌سنی آهنکلی تمثیلر تزیین ایتدکجه ـ صفای معصومانه‌سنه طوبه‌مدیغی رؤیاسنده بیله ملکلرله ملاطفه ایدرمشجه‌سنه مینی‌مینی دوداقلرنده تبسم اماره‌لری کوستره‌رك والده‌لرك روح شفیقه‌سنی بالای سرمدیته پرواز ایتدیرن اولاددر. جمعیات بشریه‌نك قنغیسنده بر پدر ووالده اولادینی بالجمله عوارض جهانه قارشو آغوش شفقتدن دور، زمان واستعدادینه کوره سعی وتربیهٔ بشریه‌دن مهجور براقشدر؟ هر برابوین وحتی قوجه بر ملت بیله اکا نشیمن آغوشنی آچه‌رق عرض اشتیاق ایدر. چونکه معروض عیون اولان شو بیکلرجه علوم وفنون مدنیه‌یه واسطهٔ ترقی، معرض تجلی آنلر اوله‌جقدر. اولاد پك سویملیدر. روی زمین بر برف سفید فام ایله اورتلدیکی زمانلر ـ ممه ویرمك ایچون ـ والده‌لرك خزینهٔ شفقت اولان سینهٔ صافی دهشتلی صغوغك سهام بارده‌سنه هدف ایتدیرن ، و بتون کیجه انجم شمار ایدرك انین وفریادیله والده‌لرك صاف قلبلرینی تیرتدیرن اولاد ـ واوراق حوادثده منظور عیون رقتمز اولدیغی وجهله ـ خانهٔ محترقده قاله‌رق حیات صباوتی متقرب فنا اولان جکر پاره‌سنی قورتارمق ایچون والده‌یی زبانهٔ آتشه القا ایتدیرن اولاده اولان اثر وداد دکلیدر؟ حکمت. . فداکار والده‌لر اولاد اوغورینه چکدکلری هر درلو محن ومشقتی ـ کندیلرنجه ـ صفای نهانی عد ایدرلر. ایشته بونك ایچون هر اولاد قیمتلی ودائمی بر سوکی ایله سویلیره هم آثار قدرت باهرانه‌یه قارشو متشکر برحالده سویلیر!

ـ سحر بلوطلرینك لوایح رنکیندن دها سویملی اولان ـ ایلك غنچهٔ تبسمنی ـ بتون وجودینی آنك آرامش بالنه فدا ایدن ـ والده‌نك کلزار آغوشنده آچه‌رق نشئهٔ لاهوتی‌یه غرق ایدن اولاددر.

مثلا چمنلر آره‌سنده خنده‌بار شطارت اوله‌رق کلبکلری قووالایان، و یورولنجه ملجأ صباوت اتخاذ ایتدیکی آغوش مادره آتیلان اوچ درت یاشنده‌کی یاوروجغی دراغوش ایدن والده‌لر ـ شبهه‌سزدرکه ـ بر مسعودیت تامه ایچنده بولنور!

غریبدرکه: صانع حقیقینك ـ قدرت علویت کارانه‌سنه بر نمونهٔ بدیعه اولمق اوزره ـ هر درلو فهم و ادراکدن عاری اوله‌رق خلق ایلدیکی بر مینی مینی یاورو رابطهٔ بشریه‌نك بر نوع تعلم معنویه‌سیله هر درلو حرکات انسانیه‌یی تعلم وتفهمده پك چابق ابراز استعداد واظهار مهارت ایدر. ایشته اوزمان مادرلر بتون سوکیسنی اکا حصر ایدر. لذائذ روحانیه ومتانت جسمانیه‌سنی آنك خندهٔ شطارتنده آرار دمادم آنی دوشونور. اولادینك عالم، فاضل، ذکی والحاصل هر نوع کمالات انسانیه ایله متصف اولوب عائله‌سنك ادامهٔ شان وشهرتنه خادم اولمسنی جناب حقدن تمنی ایدر. اوت. بر والده‌نك زینت خیالیه وبر عائله‌نك مدار افتخاری آنجق اولاددر.

سعدی

خاطرهٔ صباوت

یاخود

(بر دخترك شجاعتی)

بوندن تمام یکرمی بش یکرمی‌التی سنه اقدم، پدرم (پروزه) مواقع عسکریه‌سی قوماندانلغی وظیفهٔ نظیفه‌سیله مکلف ومباهی بولنیوردی.

عاجزیکزده بوهنکامده نزد پدرده بولنوب قوای فکریه‌م هر درلو متاعب ومشاغل کونیه‌دن آزاده برحالده اوله‌رق حیات کذار اولمقده ایدم.

سناً کوچکجه یعنی احوال عالمك نیك وبدنی فرق وتمیز ایده‌میه‌جك بر موقعده ایدیسه‌م ده خلقةً متحسس یرادلمش اولملی‌یم که بو احتساسات‌مك زبون ومسحوری اولور، بعض کره فطرةً تشکل ایدن لطیف وادیلرده، دلفریب محللرده کشت وکذار ایدرك روحی وجدانی تلذیذ ایده‌جك خدائی نابت شکوفه‌زار کوناکونك نجروسنده غریبانه خیالاتله دم کذار اوله‌یی و بعض کره‌ده لیمان داخلنده قوطره منزله دکز سیاحتنده بولنمقلغی پك سوردم.

هله بهار فصلنی کچوردکدن صکره، فرصت بولدقجه برادرمله بوقوطره‌یه راکب اولور فن ملاحتك تطبیقاتنه کیریشیردك. هم ده قوطره‌نك وظیفهٔ سائره‌سیله برابر سواریلکی دخی طرفمزدن ایفا اولنوردی.

اوت! قوطره دیردیمز ابتدای امرده اطه‌لرله موده پیشکاهنده هرسنه ترتیب ایدیلن یاریش اکلنجه‌لرنده مسابقه‌یه چیقان مراکب بحریه جسامتلرنده یونان قوطره‌لردن ظن بیورلمسون. خیر! خیر!

شوقدر وارکه، بوقوطره حقیقت حالده بر قوطره‌یه لازم اولان آرمه‌یی یعنی فلوق، رانده، و پیق تعبیر ایدیلن یلکنلری حائز اولوب . باقو چیویلی بندیرمه تخته‌لی انکلتره سواحلنده غایت ظریف بر صورتده اعمال ایتدیرلمش ایسه‌ده، ایکی بچق متره طولنده اوچ بچق قدم عرضنده بر قوطره مودلی ایدی . حجم استیعابیسی ایسه بریسی اوان طفولیتنك هنوز اونجی و دیکری اون ایکنجی سالنده بولنان کوربوزجه ایکی برادرك ثقلتی نه‌دن عبارت ایسه بو قوطره‌جقده آنجق بوقدر بر ثقلته تحمل ایده‌بیلیورایدی. شاید آدملرمزدن بریسی بزمله قوطره‌یه راکب اولدیغی آنده قوطره‌نك کوپشته‌سی صویك سطحیله محاذی بولنوردی.

بوکا بناءً درکه یالکز برادرمله بودکزاویو‌نجاغنه راکب اولور، ایچه خاطری صاییلور روزکارلی هوالرده کمال جسارتله مارطی قوشی کبی غروب زمانه قدر لیمان داخلی اکنه بوینه مساحه ایدردك . مع هذه بزی هپسندن زیاده ممنون ایده‌جك بر حال وارسه، اوده قوطره‌نك تکمیل یلکنلرینی فوره ایلدیکمز زمان سوره‌کلی صقنا‌قلرك تأثیریله قوطره‌مزایجابنه کوره کاه صاغ وکاه صول طرفه یاصلانه‌رق یول آلدیغی وقت کوپشته‌دن ایچری مینی‌مینی موجه‌لرك سرپندیلری یوزمزه طوغری کلور بزی پك محظوظ ایدر فرحلندیررایدی.

یالکز بومی یا! بعض وقت جماً جسماً بزم قوطره‌یه نسبت قبول ایتمیه‌جك مرتبه‌ده بولنان قوطره‌لرله مسابقه‌یی بیله کوزه آلدیررایدك.

بر سعادت دائمه ایچنده کذران ایدن ایلك دم شبابمك خاطرات لطیفه‌سنی حائز اولان پروزه سنجاغی مشهوریه‌دلنلی علی پاشا مرحومك زماننده اهمیت موقعیه‌سی حسیله حرب نقطهٔ نظرندن کسب عمران ایتمش تحکیم ایدلمش ایدی.

کیدوبده کورملرك معلوملری اولدیغی اوزره جهات ثلثه‌سنك محیطی دائراً مادار یکرمی یکرمی بش متره عمقنده و یکرمی درت قدم عرضده صوم طاش خندکله نشته‌جه ترصین ایدلمش، متعدد نقطه‌لرده مستحکم قلعه‌لر، شهرك خارجنه چیقلمق اوزره مذکور قلاعك جسیم قپولرنده اصمه کوپریلر، شهرك هر زاویه‌سنده (آیا یورکی) کبی اسملری خاطرمده قالمامش کمال متانتله عرض هیبت ایدن جسیم قلعه‌لرك طرز معماریسی، دها بعید مسافه‌دن تماشا کرانی وله وحیرته دوچار ایدر. بوجمله‌دن اولمق اوزره سواحلی دخی تماماً سور ایله محاطدر. دها طوغریسنی سویلمك لازم کلورسه، شهر مذکور یکپاره متین رصین بر قلعه حالنده تشکل ایتمش بر موقعدر. مسیره‌لری ایسه بشقه‌جه شایان تدکاردر. لطیف لیمون پورتقال باغچه‌لری، و نلرك اشجاری حسنه‌در، اورولرسنه آدم جیفه‌سلور قان بورتقال وی باغچه‌ده کورمه‌لی، آنلر مانتاك امکانسله و قان پورتقالرلرسك مناظر نعل کوی انظاری مسیره‌رر. (ملارم) چشمه‌سی تعبیر ایدیلن مسیره‌سیله ز سونلقلری ارباب تنزهك خوشجه وقت کچوردکلری دلربا مسیره‌لردر.

(صلاحوره) موقعه طوغری منداد ایدن ساحل وادیسنده بك نظیف بر مسیره‌در. وموقعك وادیسی طولانیسی اوچ میلدن عرضی نه‌دن عبارتدر. اولوقت بونی طبیعی بیلوردم.

اساساً موضوعمزی بونقطه‌دن یورومیورمیز؟ ماضی‌یه طوغری رعطف نظر دکلمی؟ بوکا بناءً طرز حکایه‌یی موضوعدن چیقارمامق ایچون بو اسلوبده تصویر ایدییورم.

شو لطافتنما (صلاخوره) وادیسنك جهت یمینی طوزلالقلر وجهت یساری‌ده باغلق باغچه‌لك اشغال ایتمشدر.

لکن! بو محال خوش مناظر مستوی اولمیوب ایچه مرتفعدر. ساحلندن زروه‌سنه قریب اولان محللره قدر پورتقال لیمون وکتره یعنی اغاج قاوونی ومتنوع اشجار ایله مزیندر.

حتی! بوشایان نظر ربانك تا زروه‌سنده کوچك بر قلعه مبنی ایدی که (پروزه) نك الك مرتفع محل منتخبه‌سی بواولدیغی ایچون مواقع بعیده محل مذکوردن ترصد ایدیلوردی.

طوغریسی یا! بوشایان مدح موقعده اسمنی نسیانه قاپدرمشم. لطیف، راکت هوالرده، بو وادیٔ فرحفزانك مناظر علویسی ولطافت کثیریسی وخصوصیله بزم بوغاز ایچی وادیسنده مشابهی بولندیغندن ارباب احتساسی فوق العاده محظوظ ایدر، غریب غریب خیالاته مستغرق قیلاردی.

قوهٔ فاطره‌نك بلدهٔ عظیممزه احسان بیورمش اولدیغی مواقع شاعرانه‌سنه ولطافت اتماسنه کرهٔ ارض اوزرنده هیچ بر محل تصور اولنوری که تنظیر ایدلسون؟ شوقدرکه: شعبات محدوده‌سندن بریسیده هواسی داخل حساب ایدلدیکی حالده (پروزه) در.

اوت! هواجه کلی فرق واردر. حتی غربی‌می؟ شمالی‌می؟ بیلمم طرفندن هبوب ایدن ایکی قسم روزکاردن بر یسنه ستمه میقروبلری قارشمشدر.

بوخسته‌لق کندی میقروبلری مرفهاً اعاشه ایده‌بیله‌جك استعدادی هرکیمده کوره‌جك وحس ایده‌جك اولورسه وای اونك حالنه! بو مزعج خسته‌لغك، موذی میقروبلرینه انجام کار بزده هدف اولمش ایدك.

سدده کلهلم! لیمان مدخلندن چیقلدیغی وقت فضای نامتناهینك استه دیکك محلنه سفینه‌کی سوق ایده‌بیلورسك!

ایده‌بیلورسك اما! سفینه‌ك، اوچ قدم ماء مرحده بولنورسه سوق ایده‌بیلورسك. زیرا کوردیکك راسع دکز اوواسنده اولو اورته سیر وحرکت حائز اوله‌ماز. لیماندن برساعت قدر نساعد ایده‌منجه صیغلقدن قیالقدن قورتلمنمز. کیفمااتفق سیروسفره جرأت ایدیلمنز. بوفضاء دهشت مکترك صاغ جهتی (پارغه) تسمیه اولنان محل اشغال ایدیور، وصول جهتنیده (ایاماورا) پیشکاهی تزیین ایدیور.

ایشته بو (ایاماورا) طریقنده پوسته واپورلری ایچون ایکی عدد کذرکاه نشانی وضع اولنمشدرکه پوسته واپورلری بهمه حال بونشانلرك اره‌سندن کچمکه مجبوردر. بو پوسته واپورلریده (بهاریه) و(اسایش) نامرنده‌کی شرکت خیریه واپورلری جسامتنده‌در. بونلر (قورفو) ایله (پروزه) سواحلنه تخصیص ایدلمشلردر. یالکز بومیانده آمد وشد ایدرلر. بونلردن دها جسیم مراکب بحریه قابل دکل لیمانه کیره‌مزلر. اوروپا پوسته واپورلری اوته‌دنبری اشیای تجاریه وسائره‌یی قورفو سواحلنده بوکوچك سیستمده واپورلره اقطارمه ایدرلر.

(ایاماورا) یه سیاحتمز وقوعبولدی ایسه‌ده (پارغه) ده برجولان یاپمغه موفق اولمدم. کرچه بوجولانمزده شایان قیدوتذکار بر محل کورمه‌دك ایسه‌ده اورایه مواصلتمز بر بنایر کونه مصادف اولدیغندن قادین ارکك پك چوق غلبه‌لك کورمش ایدك.

انسان بو یله ساحلده و خصوصیله غربتده بولنوبده دکز اکلنجه‌لرینه مراق ایتامك الدن کلیور. اساساً وطنمزده مهد شهود عالم اولور اولماز بوغازایچی عالمنی کورمکه اوکرنمکه باشلامش ایدك. بوکا بناءً درکه دکز، بالق مراقی صباوتمزدنبری کوکلمزده جایکیر اولمش کوکلشمش ایدی. اولوقت بومیل وارزومزه قارشو بولمرك اوزرنده هیچ بر موانعه‌ده تصادف ایتمدیکمز ایچون بتون بتون ایشه کرمیٔ تام ویرمش ویك کوزل صیدماهی‌اکا[illegible]لرینه‌ده قویولمش ایدك.

بو آفاق اکلنجه‌لرمز ایچه زمان عادی اتمش ایدی. برارالق بیوکلرمز میانه‌لرنده شو یولده سوزلرجریانه باشلامش ایدی :

— بوکیدیش، کیدیش دکل ! یانیه ولایتنه قیاغی آتسه‌قده ایجابنه باقسه‌ق. زیرا بونلرك چاره‌سنه انجق اوراده باقه‌بیلورز. کبی سوزلر دورانه باشلامش ایسه‌ده بز بونلردن بدایةً برشی حس ایده‌میور ایدك.

برده اون بش کون صکره یانیه یولجیلغی تقرر ایتمسونمی ؟ برصباح مکاره‌لرقپومزك اوکنه دیزلدیلر.

وای ! بزده‌کی تأثری کورمه‌لی ایدی. بو یولجیلقدن بوتبدیل‌مکاندن هیچ ممنون اولمدق.

زیرا (پروزه) یه کلورکن مناستر ولایتندن یانیه طریقیله عزیمتمز وقوعبولدیغی ایچون اوبله یانیه ولایتنده (قوطره) دکز عالمی مفقود ایدوکنی اوکرنمش ایدك. کرچه ولایت مذکوره‌ده واسعجه کول وارایدیسه‌ده کشت وکذاری محدود ایدی. (پروزه) سواحلی کبی اعوجاجلی لطیف نظرربا وادیلری یوق ایدی.

ایشته بوندناشیدرکه خوشجه حیات کذار اولدیغمز (پروزه) شهرندن مفارقت ایدیلورکن پك محزون ایدك. شو محزونلغمز دناشیده بك حقلی ایمشز یا !

یانیه ولایتنه وصولمزدن ایکی کون صکره برادرمله عاجزیکزی رشدیه مکتبنه طیامسونلرمی؟ آرتق بز او کوندن اعتباراً بوکبی اکلنجه‌لردن محروم اولدق. شو محرومیت نه‌قدر مدت دوام ایتدی بیلورمیسکز ؟

اره‌دن برچوق سنه‌لرکچدکدن‌ودولت خدمتله قایر یلوبده اون سنه‌ده بو ملجه زمان مرور ایتدکدن صکره انجق تلافیسی ممکن اوله‌بیلدی. اوله‌بیلدی اما اولاقیدانه بختیارانه عمرکذار اولوش نره‌ده ؟ اوصورتله رشدیه‌مکتبنه‌قیدیمزدوشورلدکدن صکره آرتق بزه کوز آچدیرمدیلر.

— ۲ —

(پروزه) شهر صغیرنده بولندیغمز هنکامده یدی‌که عن اصل بوشهر اهالیسندن اون سکز اون‌طقوز یاشلرنده غایت توانا برکنجك اشقیا چته‌سی طرفندن طاغه قالدیریلوب فدیهٔ نجات اوله‌رق برقاچ یوز لیرا طلبنده بولندقلری خبر مصیبتی بیچاره دلیقانلینك ابوینه واصل اولمش ایدی.

حالبوکه عائله‌ٔ تلخکامك داردنیاده یکانه محصول حیاتلرندن بشقه کیمسه‌لری بولنمدیغندن مخدوملرینك مساعیٔ روزمره‌سیله انجق تأمین معیشت ایده‌بیلمشلر ایدی. بناءً علیه شو حادثهٔ غیرمترقبه رواللی احتیار واختیاره والده‌یی صوك درجه‌ده تألیم اتمش مأیوس براقمش ایدی.

حادثه‌نك‌شیوعی‌اوزرینه سایهٔ‌حضرت‌پادشاهیده درعقب برمفرزه احضارایدیلوب کروه بدفعالی تعقیبه سوق اتمشلر ایدی.

بری طرفدنده وعائلهٔ [illegible]نك یار وفادارلری مجمع [illegible] [illegible] سهودن نشأت [illegible] [illegible] [illegible] تفهیم [illegible] نأور برسه‌بر درحه‌موفق‌اولمشلر ایدی.

د کر او [illegible] دجهله تعقیبه مأمور ایدیلن مفرزهٔ شاهانه اثنای راهده عابس سوعلی جسور ارقه‌سنده جبکی ایاغنده بوطور باشنده بیوجك [illegible] کنسا [illegible] بردلیقانلی‌یی کندیلرینه طوغری کلمکده اولدیغنی کوررلر.

بودلیقانلی، اهل‌مفرزه‌نك یانلرینه‌واصل‌اولور اولماز. کندیسی شهرلی اولوب بوکبی شقاوت بونده بویان اولان ارباب جرائمك‌اختفا ایده‌بیله جکلری محللری بك‌رعنابیلوب کسدیره‌بیله‌جکندن محتلاً لطفاً قبول بیوریلورایسه مفرزهٔ شجاعت نمودك پیشدارلق وظیفه‌سنی درعهده ایده‌جکنی قوماندارلرندن بر طور متأثرانه و متهیجانه ایله استرحامه قالقشیر ومسئولیده‌اسعاف‌ایدیلورایسه‌ده کندیسنك دائماً متبصرانه واحتیاط اوزره‌حرکت اتمکلکنی تنبیه وتوصیه ایدرلر. برقاچ کون وظیفهٔ تعقیبات بوبله‌جه دوام ایدر.

شومدت ظرفنده بلا آرام جان‌سپارانه افای خدمت ایدن‌مفرزهٔ سالت برکیجه هوانك غایتله بارلاق لطافتندن ناشی بوللرینه دوام ایده‌مزلر [illegible] ماهتاب بدرتام‌حالنده‌ کائناتی‌نوریله‌مستغرق ایتدیکی جهتله بولندقلری موقعده یتوتمه مجبور اولمشلر ایدی.

کیجه‌نك سکون سکونی ، سمانك براق‌لطافتی بویورغون برحالده بولنان ارقداشلری طاتلی طاتلی براوئوبه سوق‌اتمش‌ایدی. فقط بونلردن‌یالکز ایکی ارقداش یعنی مفرزه‌دن بریله پیشدارلق وظیفه‌سنی درعهده ایدن دلیقانلی قره‌غول‌وظیفه‌سنی ایفا اتمکلکه قراروبرمشلر ایدی.

برآرالق کنج قلاغوز معذرت مقبوله درمیان ایدرك رفیقندن آیرلمش ایدی.

دلیقانلینك مدت غیبوبی بریچق‌ساعتدن زیاده عادی ایتدیکی ایچون نوبتجی بولندیغی محلی ترك ایدرك رفقاسنك نزدینه کلمش وایجاب ایدنلری اویاندیروب غیبوبت واقعه‌یی تفهیم اتمکه مجبور اولمش ایدی.

برده بواثناده ایکی کشی قول قوله وبروب هیئت محترمهٔ تعقیبه‌نك بولندقلری محله طوغری کلمکده اولدقلری آب آشکاره کورلسونمی؟

همان بسالت‌اندازانك میانه‌لرنده برحرکت‌وقوعبولمش ایسه‌ده بوحرکت درعقب‌استقبال علامتنه متغیرومنجر اولمش‌ایدی. زیرا کلنلر قلاغوزلرینه برابرارسلان کبی کنج یاقیشقلی بردلیقانلیدن بشقه هیچ کیمسه دکل ایدی.

باقك ! شوموفقیت واقعه زحمتسزجه نصل حصول بولمش‌ایدی. اشقیانك طاغه‌کوتوردکلری دلیقانلینك تکمیل حسیات قلبیه‌سنه واقف ومالك اولان کنج رفقاسندن آیریلوب یارم ساعت قدر برمسافه قطع ایلدکدن‌صکره غایت درندن وتوورولق بر محلدن طوغری انسان صداسنه مشابه سسلر استماع اتمش ایدی. برمدت توقفدن‌صکره کمال تأثروهیجان ایله زانو بزمین‌تضرع اوله‌رق، دهان رقت فشاندن شو سوزلر صدور ایتمکه باشلامش ایدی.

امان اللهم ! بی نومید و مأیوس براقه‌جق حالاته دوچار اتمه. بن عاجز وناتوانم ! بنی قدرت وقوت صمدانیه‌کله مسرور وبکام ایت. بنی‌موفقیت الٰهیه‌که مظهریتله شاد ایله. سوکیلمك، معشوقك قیمتلی حیاتنی تخلیص ایده‌یم. عجزم قدرتسزلکم میدانده متظاهر ایکن سنك عظمت والوهیتنه صیغنه‌رق وسعمك مافوقنده ایشلره جرأت ایتدم. بنی محروم اتمه ربم. دیبوردی.

بو خطاب استنمانی متعاقب کنجك دها طوغربی دختر فلاکت کشك براز اول قولاغنی دهشتیله تخریش ایدن صدانك طرز آهنکی بتون بتون تغیراتمش، هپ براغزدن نغمه‌ساز انبساط اولان کسانك صدالرینه مشابه سسلر کلمکه باشلامش ایدی.

ارتق کروه ملاعینك بزم عیش نوشانوشده بولندقلرینی‌تفرس‌ایدن کنج قزك کوندوزاولیدی وجه تابدارنده علائم امید رونما اولدیغنی کوریلور ایدی.

آرتق وجودینی استیلا ایدن خوف وهراس زائل اولمغه باشلامش ایدی. زبرا حصول‌مقصدینی تسهیله مدار اوله‌جق شوواسطه‌یه چوق ممنون اولمش ایدی.

همان‌شوفرصتدن‌استفاده‌املنه‌دوشمش‌ایسه‌ده وقت مرهوننه قدر ایشی تعلیق‌ایتمکی‌دها موافق عقل وحکمت بولدیغندن استعجاله‌لزوم‌کورمیه‌رك ترصده قویولمش‌ایدی. اره‌دن برچاریك ساعت قدر دها زمان مرور اتمش ایدی‌که بعض کره شوسوزلر ایشیدیلیور ایدی.

یشا پالیقاریا ، به براووو! سکا! یوموستو، به دیبورلردی.

شو سوزلر صوك دورهٔ اقداح الفاظ تقدیریه‌سی اوللی‌که براز مدت صکره ، خفیف لطیف وزان اولان نسیم‌شب ، منتظرسعادت امیداولان قزجغزك کوش‌دقتنه فاصله‌لی کسیك بوغوق‌سسلر کتیریبوردی.

براز صکره بوده کسلدی، ارتق سکون تام ایچنده رونق بخش لطافت اولان کیجه‌نك دم شاعرانه‌سنی اخلال ایده‌جك هیچ برصدا ایشیدلیوردی. یالکز بدر منیر انزواکاه علویسنه آهسته‌آهسته روبراه اولمقده ایدی.

بناءً علیه هر درلو احتمالاته قارشو شوفرصت غنیمتی الدن قاچیرمامق اوزره شجیع قز سرپوشندن چیقوبده اوموزلرندن اشاغی دوکیلان کیسوی پریشانی کوزلجه طوپلایوب سرپوشنه کیزلدکدن وکندیسنه‌ده چکی دوزه‌دن ویردکدن صکره بتون فداکارانی کوزه آلدیره‌رق صوب مقصوده طوغری شتابان اولمش ایدی. لکن بولندیغی محلدن انجق اون دقیقه‌لك برمسافه طی ایده‌بیلمش ایدی‌که قورولق طرفندن کندیسنه طوغری برینك کلدیکنی کورمش‌واولدیغی محلده طونوب قالمش ایدی؟

برکت ویرسون ! هنوز شعاعات قمر زائل اولمدیغندن همان‌همان قوپارمه‌سنه رمق‌قالمش‌اولان جیغلغی یوتمه‌رق یقینه کلوبده حیران‌حیران‌کندیسنه نکران اولان‌دلیقانلی‌یه ایشندیره‌جك‌مرتبه‌ده « آه عظمته ، قدرت ، قوت لاتحصی سنه حیران قالدیغم اللهم! بو بیچاره‌که معجزه‌می کوستر بیورسك ؟ » خطابنی یتیرر بتیرمز مشتاق بولندیغی دلیقانلینك قوللری آره‌سنه آتیلور آتلمز کندیسندن کچمش ایدی....

ایشته میدان‌مهارتده کسب‌لیاقت ایدن‌اساتذهٔ بزرکوارك فورچه‌سنه غریب بر زمین ، شایان تصویر برلوحهٔ کزین...

کروه بد اندیشانك ، حقیقت حالده دوشوب بیتك قالنجه‌یه قدر عیش نوشه طالدقلرندن کنج دلیقانلی فرصت فراری غائب اتمیه‌رك معشوقه‌سنه بوصورتله ملاقی اولمش‌ایدی.

صورت‌ملاقاتلری خبر ویردیکمز وقتدن‌اوچ هفته صکره بوشایان تقدیس شجیع وشجیعه‌نك برچوق اوداسنك حضورلرنده عقد ازدواجلری اجرا اولنور. بشقه‌جه آلقشلره تبریکاره مظهر اولورلر. غریبی شوکه زفاف کیجه‌سنك ایرتسی صباحی کابین ایله کوکی یه جتهٔ من بور طرفلرندن یوز عدد لیرای عثمانی هدیه اوله‌رق برچوبان واسطه‌سیله کوندریلور.

درسعادت امتعهٔ داخلیه کمرکی
محاسبه ایکنجی کاتبی
ابن‌العبد الکریم
محمد جمال

اهراملری زیارت

[روزنامهٔ سیاحتمدن بریاپراق]

تعرفه ـ دلیل ـ هجینلر ـ اهرام ـ ابوالهول

تخمیناً دکل، تمام ایکی آی اولی برپازار ایرتسی کونی ایدی ؛ قاهره‌ده اوزبکیه جاده‌سنده کائن (اوتل دوروس) ك قاپوسی اوکنده آرابه‌یه راکب اولدیغمز زمان آلافرانغه ساعت صباحك اون بچغنی اشعار ایدیبوردی.

یوم مذکوری فضل ومزیت وبطش وغالبیتلری شهادت فن جلیل تاریخله مثبت اولان قدمای مصریینك بدایع آثارندن نمونه‌نما اولوب ، فی یومناهذا عجائبات عالمدن معدود بولنان اهراملرك تماشاسنه تخصیص ایتمشیدك.

آرابه حرکت ایده‌جکی زمان اوتل ترجمانی یانمزه تقرب ایده‌رك « آرابه اجرتی ساعت حسابیله ویرلمیه‌جکدر . هرنقدرشهر داخلنده بر ساعت ایچون بر فرانق اجرت تعین اولنمش ایسه‌ده تماشا مدتیله برابر کیدوب کلمك اوچ ساعتدن زیاده امتداد ایتمیان اهراملر ایچون دائرهٔ بلدیه مستثنا اولمق اوزره سکسان غروش اجرت وضع ایتمشدر » دیدکدن صکره قارشومزده معلق اولان تعرفه‌یی ارائه ایده‌رك « باقکز! » دیدی. آرابه‌ده حرکت ایتدی . بلادمصریه‌ده مجیدیه اون آلتی غروش‌ فی ایله تداول ایتمکده اولدیغی جهتله اجرت مذکوره بر عثمانلی لیراسی دیمك ایدی.

آرابه‌مز شهر داخلنده بر چاریك ساعت قدر طی مسافه ایتدکدن صوکره طرفینه برصورت منتظمه‌ده مغروس اشجار لطافت دثار ایله سایه‌دار بولنان برشوسه‌یه داخل اولنجه‌ها کل‌حسیمهٔ [illegible]نك یوجه یوجه تپه‌لری برر طاغ منظره‌سیله هیبت بخش انظار اولمغه باشلادی.

کاه کاه یمین ویساره انعطاف ایدن نظر قوهٔ انباتیهٔ ارضی واضحاً کوسترن محصولات ایله اصول متخذهٔ زراعیه‌یی مشاهده ایتدیکجه قرون ماضیه ایچنده تاریخ قدیم مصریین ایله مشغول اولان فکر عاجزانه‌م جهت انصرافنده منتظماً دوام ایده‌میوردی.

مع‌هذا ، برچمنزار لطافت نثارك ایچندن مرور ایدن جاده‌ده قطع مسافات ایتمکده اولان آرابه‌مز بردریای زمردین‌اوزرندن کچرکبی هیچ برمانعه‌تصادف ایتمیه‌رك مستقیماً ایلرولیوردی.

علی وجه‌التخمین، یوللرك‌ثلثانی قطع ایتدیکمز صره‌ده کنارده برشجر لطیفك سایهٔ دلارامنی جای انتظار ایدنمش اولان مصرلی برعرب همان یرندن فیرلایه‌رق آرابه‌نك آرقه‌سی صره قوشمغه باشلادی.

بیاض بزدن بول برطون اوزرینه دیز قپاقلرینه قدر اینن عین بزدن معمول اوزون یکلی برکوملك کیمش. صول اوموزنده [illegible] [illegible] [illegible]نی قدر اوزور[illegible] [illegible]نی حالده آرابه ایله برابر قوشان بوحریفك نه اولدیغنی آرابه‌جیدن سؤال ایتدك . شو جوابی الدقدن صکره مراقمز مندفع اولدی « دلیل ، یاحضرت بك ، دلیل . بونلردن اهراملرده پك چوق اولدیغندن بعضلری زوار بولمق ایچون یولده بکلرلرده کلن آرابه‌لری بویله تعقیب ایدرلر . »

حقیر اولا مومی الیهی سرعتلی طیریس کیدن آرابه‌یی بر چاریك ساعت مدت بر منوال محرر تعقیبه قدرتیاب اوله‌میه‌جق ظن ایتمش اولدیغم حالده اون دقیقه‌دن زیاده آرابه‌نك صول آرقه تکرلکندن بر خطوه کیرو قالمیه‌رق تعقیبده دوام ایتمسی نظر دقت وحیرت عاجزانه‌می جلب ایتدی. فی‌الحقیقه محل مقصوده بالمواصله توقف ایتدیکمز زمان برربع ساعتدن زیاده مدتدن برو شدتله قوشمش بولنان دلیلك آرابه‌دن اینه‌جکم وقت الینی اوزاته‌رق عرض معاونت ایدرکن مستریح کورنمسی دها زیاده غریب ایدی.

آرابه‌دن اینوب، اوچ‌بش آدیم کیروده اخذ موقع ایتمش اولان مصرلی بر پولیس نفرینك صاغ قولنی بر انتظام مخصوص عسکری ایله رفع ایدوب النك آیه‌سنی خارجه بالتوجیه پارمغنك طرناغنی شقاغنه تماس ایتدیرمك طرزنده اجرا ایتدیکی رسم سلامی اعاده وموی الیهك ذکاوت فطریه‌سنی کوسترن وجهنده بزه قارشو اخوت دینیهٔ اسلامیه‌یی درخاطر ایتدیرر صورتده نمایان اولان برتبسم معنیدار مسرورانه‌یه ایجاب ایتدیکی وجهله مقابله ایتدکدن صکره یورومکه باشلادق.

دلیلمز اوکده اوله‌رق وسط درجه

میلده کنیش بر یوقوشی چیقارکن دیکر یدی سکز دلیل آرقه‌مزدن صیره یورومکه باشلادیلر. بونلر هم‌بزی تعقیب ایدییورلر همده‌گاه عربجه، گاه فرانسزجه وبعضاً‌ده انکلیزجه اوله‌رق اهراملره وسائر آثار عتیقه‌یه دائر بك چوق معلوماتلری اولدیغندن بحثله وظیفهٔ دلالتی مصرانه استدعا ایدییورلردی. موسی الیهمك شو حرکاتی ازعاج درجه‌سنی بولنجه بالتوقف پولیسه اشارتله ایمای حال ایتمکه مجبور اولدق. پولیس در حال ایکی قاریش اوزونلغنده اولوب صول الیله اورته سندن طوتمقده اولدیغی مجلا سیاه رنکلی برچبوغی قالدیرارق حریفلره خطاباً «اوقف!» دیه باغرنجه بیلدیرمله اورلمش کبی جمله‌سی بردن حرکتدن قالدیلر وایکنجی «وراء!» امر شدیدیله کیرو دونه‌رك آشاغی طوغری بزدن تباعد ایتمکه باشلادیلر.

علی روایة المورخین، هجرتدن ۴۶۲۱ سنه اولی ظهور ایدوب ۲۸۴ سنه قدر اجرای نفوذ حکومت ایتمش اولان دردنجی عائلهٔ منفیه‌دن ملك (خوفو) نك اثری اولدیغی الیوم مصر آنتیقه خانه‌سنده حفظ ایدلمکده بولنان آثارعتیقه‌دن بر طاشك صاغ طرفنده‌کی نقوشدن مستبان اولان اهرام کبیر اوکنده وقفه کیر استراحت اولدیغمز زمان آلافرانغه ساعت صباحك اون بریجغنی کوستریوردی.

اطراف پك زیاده غلبه‌لك ایدی. بر طرفده بالانلی مرکبلر، هجینلر؛ دیکر طرفده یوزده طقسان طقوزی تقلید بلکه بری حقیق آنتیقه اولمق اوزره اوزرلرینه اهرام، ابوالهول، مومیه، انواع حیوانات صورتلری حك اولنمش درلو رنکده یوزوك، کوبه طاشلری، بله‌زیکلر، کمیك پارچه‌لری وسائر متنوع مواد سرکیلری، باشقه بر طرفده خورما، موز، قارپوز، فستیق، نار، سمید، پیده، بال، حلوا، کباب کونته صاتان اصناف چارشیسی؛ صوجیلر، شربتجیلر، سوبیه‌جیلر، اهراملر آره‌سنده طولاشان هر نوع ملتدن سیاحلر والحاصل کورلمکه شایان بر منظره.. هله صاتیجیلرك تیزلی، پسلی سسلریله مویا، خبز، کستنه، تمر، رمان مصری، بطیخ... دیه باغرشه‌رق اعلان متاع ایتملری آره صره عربلرك - دوه‌لرینی چوکدیرمك ایچون - قیخ قیخ‌لری طبقات هوانی اهتزاز ایتدیردکجه غریب بر آهنك عمومی حاصل ایدییوردی.. دها غریبی ایسه اوروپالی موسیولرك خانملریله، قیزلریله هجینلره، مرکبلره راکباً قارمه قاریشق صورتده طولاشملریدی. شو حالی بر مدت تماشا ولازمکلن نقطه‌لری دفتر خاطراته قید ایتدکدن صکره بدایع آثار قدیمه‌یی تتبعه قویولدق. المزده بولنان تعریفاتی حریطه دلیلدن زیاده ایشمزه یارایوردی.

۴۵۱ قدم ارتفاعنده و ۷۴۶ قدم عرضنده اولوب بانیسنك «حسن وجمال» معناسنه اولان (خوت) اسمیله توسیم ایتمش اولدیغی اهرام کبیر مذکور ابو المورخین هرودوتك قولنه نظراً علی طریق المناوبه هر اوچ آیده برکره دکیشمك شرطیله یوز بیك عمله طرفندن اوتوز سنه مدتده انشا ایدلمش ایمش.

ینه مورخیندن واصحاب مراقدن بری طرفندن اجرا اولنان حسابه کوره فرانسه قطعه‌سنی دائراً مادار اون قدم ارتفاعنده، بر قدم عرضنده بر دیوار ایله احاطه‌یه کفایت ایده‌جك بر مبلغ جسیم درجه‌سنده مصرفله ایکیشر. اوچر آرشین مکعبنده یکپاره طاشلرك مردبون باصه‌مقلری صورتنده یکدیکری اوزرینه وضعیله تشکل ایتمش اولان اهرام مذکورك رأسنه قدر التی دقیقه‌ده چیقوب اینه‌جکنی دلیلمز بیان ایده‌رك مساعده طلب ایتدی. رفیقم درحال حیرتله «پکی!» دیدی. موسی الیه همان صیچرایه‌رق طاش باصه‌مقلری بر مهارت مخصوصه ایله صعود ایتمکه باشلادی. دلیل قمهٔ اهرامه واصل اوله‌رق ال قدر مشاهده اولندیغی وقت تمام درت دقیقه زمان مرور ایتمشدی. نزولی ایکی دقیقه سوردی..

بو اهرامه مدخل وظیفه‌سنی ایفا ایدن ثقبه اورته بویلی بر آدمك برازا کیله‌رك سربستجه داخل اوله بیله‌جکی وسعتده اولوب ثقبهٔ مذکوره‌نك اوکی بش آرشین قدر طولده ۱½ آرشین کنیشلکده و ۲ آرشیندن زیاده ثخننده مجلا ویکپاره بر قیا پارچه‌سنك داخله دوغرو بر متره تخمین ایده‌بیلدیکم میل ایله موضوع بولنمسندنناشی شیولی اولدیغندن دلیللر یالین آیاق اوله‌رق قوللرینی افقیاً آچوب یان دیوارلرینه استناد ایده ایده ایچرو کیره بیلیورلر. فقط مدخلك کشاده اولدیغی ایلك حجره‌دن ایلرو کیده‌میورلر. بورایه بینلرنده (برنجی اوطه) تسمیه ایدییورلر.

اهرام کبیر مذکوردن باشقه بر صیره‌ده مبنی ایکی بویوك اهرام دها واردر.

بونلردن بری ۴۴۷ قدم ارتفاعنده و ۷۰۰ قدم عرضنده اولوب اسمی «بویوك» معناسنه اولان (ار) در. بو ایکنجی اهرامی، مصریونك فن ومعرفتده صوك مرتبهٔ ترقی‌یه واصل اولدقلری بر زمانده موقع معلای حکومته قعود ایتمش اولدیغی ابوالهولك قبله طرفنده کائن «کنیسه» نام معبددن اخراج ایدیلوب الیوم مصر آنتیقه‌خانه‌سنده بولنان حجر اصوان اوزرنده‌کی تمثاللرك صورت ترسیمنده‌کی محاسن هنر وصنعتدن اکلاشیلان، ملك (حضرع) پدری سالف الذکر خوفونك اثرینه اقتفاءً بنا ایتدیرمشدر.

اوچنجیسی، دردنجی عائله منفیه‌نك دردنجی ملکی اولان (منکورع) طرفندن بنا اولنمشدر. اسمی «اعلا» معناسنه کلن (حور) اولوب ارتفاعی ۲۰۳ عرضی ۳۵۲ قدمدر.

بونلرك شکل وترتیبلری اهرام کبیره نظیره اولدیغندن آیریجه تعریفدن صرفنظر اولنمشدر. بونلردن باشقه دها پك چوق اهرام وار ایسه‌ده الك زیاده شایان تماشا اولنلری بزم ذکر ایتدکلرمزدر.

جیزه‌ده اهراملردن صکره نظر حیرتله کورلمکه شایان بدایع آثاردن بری ده «ابو الهول» درکه کویده‌سی وباشی آدم

شکلنده بر هیکلدر. اسم قدیمی «شمس الافقین» دیمك اولان (خورخنی) در. قوت ایله عقله اشارت اولان بو هیکل عظیمك طولی ۱۹،۰۹۷ قولاغی ۱،۸۰ بورنی کذا ۱،۸۰ آغزی ۲،۳۲ متره اولوب عرضنك اعظمیسی ۴،۱۵ مترودر.

ابو الهولك یاننده بر ده معبد واردر. معبد ایله هیکلك آره‌سی چقوردر.

جیزه‌ده آثار عتیقه پك چوق ایسه‌ده وقتك کچیکمسنه بناءً مابعدینی یوم آخره تعلیق ایده‌رك بوکونکی زیارته ختام ویردك ورفیقمله بر رهجینه‌راکب اولدیغمز حالده اهرام کبیر اوکنده رسممزی چیقارتدقدن صکره عودت ایتدك. نتیجه: کزدکجه، کوردکجه حیاته محبتم آرتیور..

مکتب ملکیهٔ شاهانه‌دن مأذون
شیخ الحرم حضرت نبوی
عادل پاشاحفیدی
محمد آصف

انجلای سحر

وقتاکه شفق اولور نمایان
سیسلر طاغیلور، کیدر او ظلمت
هر پرده عیان اولوب طراوت
شب افقه قدر اولور شتابان
§
کللر یکیدن تبسم ایلر
هر بر طرفی کورولتی قاپلار
انهار حزین، حزین چاغلار
یکدیکره ممکنات سویلر:
§
هر عاده قوزی، اغاجده بلبل
صحراده‌ده موجهٔ نسائم
چایلر، دره‌لر، بتون قوائم
بر شیوه ایله ایدر تغلغل
§
طاغلر، تپه‌لر، ایصسز بایرلر
قیرلر، اووه‌لر اولور پرآواز
هر شی نوحاته ایلر آغاز
مستغرق وجد اولور چایرلر
§
افکار او زمان ایدر تعالی
اورتو نظری پر طبیعت
پارلار آرادن ضیای خلقت
ایشلار او حقیقتك لآلی
§
آیینهٔ دل اولوب مجلا
حیران کمال فیض وعرفان
برطالب حق، زواللی انسان
ایلر شو خطابی بی محابا
§
(حقیقته)
ای جوی فیوض، ای حقیقت
هر مشکلی حل ایدن هداسك
مبنای عدالت وغناسك
قانون متین اسلمیت
§
ای لمعهٔ ابتصار اشیا
ای تحفهٔ عالم معارف
ای قبله نمای مرد عارف
منهاج سعادت برایا
§
(قارشیسنده‌کی افق سیمینه)
ای افق بدایع آشیانه
شورنك غریب ولاجوردی
بو منظرهٔ بهشت نوردی
تاب ابدیمی، جان می، یانه؟
§
(قارشیسنده‌کی پارلایان دکزه)
روحه‌ویریور غریب تبصر
شو بحر عمیق، شوشانلی کرداب
طالسه‌م ایچنه مثال مرغاب
امواج ایله ایلسه‌م تستر
§
(کوکه باقه‌رق)
ای کنبد علویٔ سرادق
تاب ابدیت الٓهی
ای بحر کمال بی تناهی
ای نشوه‌فزای کون لاحق
§
ای انجم وکهکشان اعلا
ای ماه حزین شعله کستر
ای شعشعه‌لی یکانه اختر
سویله نه بو عالم معلا؟
§
(چمنی وکشایش سحری سیر ایدرکن)
ای صحن چمن، صفالی قیرلر
ای عالم نکهت آشیانه
ای دبدبه‌لی نکار خانه
جنت می نه‌در بو طاتلی یرلر؟
§
ای وقت سحر، جهان سودا
ای خندهٔ کوکب مؤید
ای نسخهٔ قدرت موحد
ایتدك بنی فیضك ایله احیا
§
(ایچنده بولندیغی بغچه‌یی، اطرافنده‌کی)
(بدایع طبیعه‌یی حیرتله تماشا اثناسنده)
هر طرفده نهال بر معما
قابل دکل انکشاف وحلی
کوکلم بولیور بو آن تجلی
صانکه اولیور قرین ابقا
§
ای طاتلی کتابی کائناتك
حیران اولیور مطالعینك
مغلق نه قدرده باق زمینك
الك مشکلی مبحث نکاتك
§
اماکه ذکا، او فیض رحمان
بر نشئه اولوب لطائفکدن
چوق شیلر اوقور صحائفکدن
هر جزؤکه دیر جهان عرفان
§
ای دفتر ابدع بدایع
خطك جذبات فیض لاهوت
لفظك لمعات مهر ناسوت
هر نقطه بر ور شهاب ساطع
§
صفحه‌کده عیان لقای جانان
هر بر ورقك لسان توحید
نفخه‌ك نسمات فیض جاوید
نشئه‌ك اثر غرام سبحان
§
سن بارکه تجلیات سك
آه! سرکه اولمایم می آکاه؟

کلبانك خرامك الله ، الله
سن جلوه‌که لدنیاتسك

کلیسلی : م . رفعت

سیس فورطنه‌لری

سیس صودن وصولاق اراضیدن تحصل ایدوب هوای نسیمینك طبقهٔ سفلاسنی غیر شفاف بر حاله کتیرر. وقت اولورکه برصندالك قیچندن باشنی کورمك ممکن اولماز، دکزده علی الاکثر مخوف قضالر وقوعنه سبب اولدیغندن سیس فورطنه‌سی دیه شهرت بولمشدر. بویله بر فورطنه‌یه طوتیلن کمیلر تعدیل سرعت ایدوب منع مصادمه نظامنامه‌سنك ۱۳ نجی ماده‌سنده تعریف اولندیغی وجه‌اوزره واپورلر استیم دودکلری ویلکن سفائنی سیس بورولریله اشارت ویره‌رك بیك درلو مخاطره ایچنده قطع مسافه‌یه چالیشیرلر وبعضاً کونلرجه‌سیسك صیریلمه‌سنه انتظاراً اولدقلری موقعلرده قالیرلر .

پوص نامی ویریلن وینه بعض مرتبه سیسه مشابه اولان بر حالت دها واردرکه بوده هوای نسیمینك روزکارلرله جوار ساحللردن قالقان غبار یاخود دومان ایله مشبوع اولمه‌سیدر. قارفورطنه‌لری ده‌سیس فورطنه‌لری کبی مانع رؤیت ومخوفدر. بحر سیاهك نسبةً اوفاق واکثری ساحللرنده‌کی یوکسك طاغلر ایله محاط اولمه‌سندن وبر چوق انهارك انصبابندن بوراده سیس فورطنه‌لری کثیرالوقوعدر. بعضاً خصوصیله بهار ایامنده استانبوله قدر مستولی اولور وبوغازده واپورلرك ومراکب سائره‌نك حرکاتنه سکته ایراث ایدر. بیله‌مم هانکی سنه‌نك شباطنده ممیز صفتیله هکه‌لی اطه‌ده واقع مکتب بحریهٔ شاهانه‌یه مأمور ایدك ۲۸ نجی جمعه کونی بر وقتدنبری یاغمور بلوطلریله مخسوف اولان هوا انکشاف ایدوب کونش چهرهٔ دلاواسنی مشتاقینه عرض ایلمشدی . یازار کونی اتمام وظیفه ایدوب آقشام واپوریله استانبوله عودت ایلدك . اشبو یازار ایرتسی کیجه‌سی لیلهٔ برات اولدیغی کبی عصردیده بیوك والده‌نك دخی حال بیماریده بولمه‌باقدیغنی بیلدیکمدن صباحی بکلمه‌یوب عودته مسارعت ایتمشدم. هنوز واپوره کیرمه‌دن بغتةً برسیس باصمش ایدیکه واپور اسکله‌یه کوچلکله یناشدی . بیچه ایام نزول ایدن یاغموری متعاقب نشر انوار ایدن کونشك تأثیراتی نتیجه‌سی ایدی. بورغاز اسکله‌سنی بولمق ایچون اره‌ده‌کی کوچك آطه‌یی خلاف معتاد اسکله طرفنده براقوب مرور ایتمشدك . یولجیلردن بر قسمی بو هواده یوله چیقمق موافق اوله‌میه‌جغنی بیان ایله قره‌یه چیقدیلر قنه‌لی آطه‌سنه‌قدر قولای کلدك. فقط بورادن آیرلدقده‌سیس دها زیاده کثافت پیدا ایدوب قاضی کوینه یناشمغه مشکلات ایراث ایلدی. نهایت واپور نشانلی باتقك ایچری طرفنه اوتوروب خلیجه چالشدیغی حالده قورتارمق ممکن اوله‌مدی. یولجیلر ساحلدن کلن قایقلره آتلایوب نهایت کمیده طائفه‌دن باشقه کیمسه قالمدی . قایقجیلردن بری ایکی چاریك ویریلیر ایسه استانبوله قدر کیده بیله‌جکنی بیان ایتدیسه‌ده همان غروب اولمشدی . کمیجیلره مخصوص بر تصمیم متوکلانه ایله قایغه کیروب آواره ایتدم. اطرافه‌چوکن اقشام قرانلغی‌ده آن بآن هوانك کثافتنی آرتیریورایدی. ساحله زیاده صوقولدیغمز حالده برایشیق کورمك ممکن اوله‌میور ایدی . غایت یقین مرور ایتدیکمز حرم اسکله‌سی قایقجیلرینك ومتعاقباً صلاجاقده تصادف ایتدیکمز بالقجیلرك «بوهواده استانبوله کچه‌مزسکز» دیمه‌لری بزم قایقجینك جسارتنی کسر ایتمشدی . اجرا زماننده قورقاقلر ایله استشاره‌نك سیئه‌سنه اوغرادق . قیز قوله‌سی حذالرنده استانبوله صالدیره‌جغمز موقعه کلدیکمز حالده قایقجی قرارندن نکول ایلدی بالمجبوریه اسکدار اسکله‌سنه یناشدق .

اسکله‌یه چیقوبده مناره‌لرك قندیللرایله دوناندیغنی کوردکده اختیاره‌یی زیارت آرزوسی تازه‌لندی. علی الخصوص اسکله باشنده‌کی قهوه‌ده اوتوران قایقجیلردن برینك کوستردیکی جسارت بنم‌ده قلبمه بر درجه دها قوت ویرمکله قایقخانه‌یه چکیلی اولان قایغی ایندیروب اورادن راکب اولدق . آواره ایتمکده ایکن چاملیجه اوزرندن طلوع ایدن قمرك قرص مخسوفی سنجاق قیچ اومورلغنده بولندیرلدیغی حالده تأمین سیر وسفره دلالت ایده‌جکی مطالعه اولنمشدی. آچیلدقده آره‌ده بر نظردن غائب اولان قمرك باشه وسنجاغه واسکله‌یه کچمه‌سیله آقنتینك تأثیریله دونوب دولاشدیغمزی فرق ایده‌رك قایقجی‌یه اخطار ایتدیکم حالده او قوجه ترکی اقناع ایده‌میور ایدم. آرتق حدت وشدت کوسترمك زمانی اولمایوب مسئله حیاته تعلق ایتدیکندن سرین قان ایله آره‌ده بر کورینن قمرك سنجاق قیچ اومورلغنده بولندیرلمه‌سنه دقت ایدر ایسه دها آز زمانده وقولایلقله قارشی ساحلی طوته‌جغمزی وبونی اکلایوب کورکله اداره ایتمه‌سنی اکلادیور ایدم. سیس صدانك انتقالنه‌ده زیاده مانع اولدیغندن دمیر اوزرنده‌کی کمیلردن چالنان قامپانه‌لرك صداسی دریندن دریندن کلیور واوزاقده ظن اولنان کمینك بغتةً ظاهر اولمه‌سی وباش طرفلرنده‌کی شماندیره‌لرده آقنتیلرك جریانندن حاصل اولان قارنتیلر ایچنه دوشولمه‌سی بوکبی تهلکه‌لری وقوعندن اول کشف ایتمك ممکن اوله‌میه‌جغنه قناعت بخش اولیور ایدی . بوسکونت وکثیف ظلمت ایچنده ایشیدیلن بوغوق صدالر حالك دهشتنی آرتیریور ایدی. آقنتینك جریانه تبعیتله حرکت ایدن بر بالقجی قایغنه تصادف ایتدك قایقجینك «بشکطاش نره‌ده قالدی» سؤالنه «آرقه‌مزدن کلك» دیمه‌لری متانتی اخلال ایدییور ایدی . آنافوره کیردکدن صوکره راست کلدیکمز دها برقاچ رسن بند کمینك دلالتیله نره‌لره دوشدیکمزی فرق وتمیزه چالشیر ایکن صالی پازارنده‌کی سلطان سرایلری رختمنه یاقلاشدیغمزی کوردك وجوارده‌کی اسکله‌یه چیقوب قایقجی‌یه ده عودت ایدر ایسه‌ك آبی پرووه‌ده بولوندیره وصایاسنی ویروب آیرلدم .

س . نطقی

مورخ حکیم ابن خلدون لساندن

چشم حقبینم ویروب فیض ذکر ادرا که
طوغدیرر بیك مهر معنی طبع آشنا که

منعطف اولدقجه نظرم نقش شأن عالمه
واقف ایلر فکرمی اسرار طبع آدمه

کائناتك سطر رنکارنکیدر درس شئون
اولدی تعمیق ایلدکجه فکرمه هپ حقنمون

قطره‌دن عمانی استدلال ایدر فکر ونظر
ذره‌دن شمس منیری کشف ایدر نور بصر

اولدی ذات پاك ابراهیمه اجرام سما
عرش حکمتدن برر مصباح فیض حقنما

آکلایان رمز اولوالابصاری ایلر اعتبار
بیك مضامین حقیقت ایلمشدر انتشار

آلدیغم تربیهٔ دینیه‌در حبل‌المتین
ذهن وقادمده حاصل علم دنیا علم دین

کوردیکم هر نقطه‌ده نور حقیقت ملتمع
یازدیغم هر صفحه‌ده تبیان حکمت منطبع

صبح صادق دینسه لایق فکر نورافشانمه
یریر اشراق حقایق ایلدم برهانمه

نسخهٔ کبری اولنجه آدمك فردیتی
مجمع البحرین معنادر آنك قومیتی

اهل معنی آندن استنباط ایدر عالی نکات
منبسطدر صفحهٔ تاریخده بیك بینات

حل وکشفنده غموض حکمتك فرزانه‌یم
شبهه‌سز عنقود اهل دانشه شهدانه‌یم

بنده اولدی منجلی بر بویله امعان نظر
بولدی امعان دقیقمدن حقایق تاب وفر

فخر بی معنا دکل تحدیث نعمتدر سوزم
لطف حقه شکر ایله تقدیر حکمتدر سوزم

نام فیاض حکیمك جلوهٔ پرنوریدر
عبدینه حقك عطای محض نامحصوریدر

اکتسابك‌ده بوفیضه مدخلی امر جلی
فیض موهوبی ایدر حسن مساعی منجلی

خیرالاولاد اولمق انجق سعی وغیرتله اولور
کیمده وارسه سعی وغیرت نقطهٔ فیضن بولور

رسومات مکتوبی قلمی مدیری
بسیم

طبقات العرب

قوم نجیب عرب بیان وفصاحتله معروف اولدقلرندن افصاح معناسنه کلن (اعراب) دن مأخوذ اوله‌رق (عرب) تسمیه اولنمشلردر. شهرده متوطن اولانلرینه فتحتیله (عرب) دینلدیکی کبی عجم وعجم لغتلری وجه ایله ضم عین وسکون را ایله قرب وزننده (عرب) دخی دنیلیر؛ لسانمزده شایع اولان (عربان) کلمه‌سی ایشته بونك قاعدهٔ فارسیه اوزره جمعیدرکه اصطلاحمزده بادیه نشین عربلر معناسنه‌در. عربلرك بادیه نشین اولانلرینه لسان عربده همزه‌نك فتحیله (اعراب) دینیر؛ مع ذلك اسم جنس اولان (عرب) هم مدنیلره هم بدویلره شامل اولور. بو حالده (عرب) و (اعراب) بیننده عموم وخصوص مطلق بولنور. چونکه هراعرابی عربدر هرعرب اعرابی دکلدر. نسبتلرنده (عربی) و (اعرابی) دینیرکه آنلردن بر فرد مقصود اولور . جمعلرنده یای نسبتلرك حذفیله عرب واعراب دنیلیر؛ مع‌مافیه (اعراب) (اعاریب) اوزره‌ده جمعلنیر.

ثقات مورخینك تقسیماتنه کوره عربلر درت طبقه‌در: برنجی طبقه سام بن نوح نسلندن اولوب حام اوغللرندن کوردکلری تضییق اوزرینه بابلدن هجرتله جزیرة العربده خیمه‌نشین اوله‌رق ساکن اولانلردرکه یعرب بن قحطان کندی اوزرلرینه تغلب ایدنجه‌یه قدر قومیتلرینی محافظه ایتمشلردی. بونلر اصح اقواله کوره (عاد) (ثمود) (طسم) (جدیس) (امیم) (عبیل) (عبدضخم) (جرهم) (حضرموت) (حضورا) (سلفات) (عملیق) نامیله اون ایکی قوم تشکیل ایدرلر . بونلره (عرب العاربه) و (عرب العرباء) و (عرب العربه) دنیلیر بوڭراده (عاربه) و (عرباء) و (عربه) لفظلرینك مؤنث اوله‌رق صفت مقامنده کتیرلمسی بوطبقه اصحابنك لسان عربده رسوخ تاملری اولمق جهتیله تأکید ایچوندر. تأنیثلری‌ده موصوفلری اولان (عرب) کلمه‌سنك مؤنث اولمسی اعتباریله‌در. بو طبقه اصحابی بسبتون منقرض اولدقلرندن کندیلرینه (عرب البائده) نامی‌ده ویرلمشدر.

(عاد) قومی حضرموت وشحره قدر منتشر اوله‌رق یمن وعمان آره‌سنده اقامت ایدرلردی. بوقومك جد اکبری اولان (عاد) ملوك عربك برنجیسی عداولنور. کندیسندن صکره (شدید) (شداد) (ارم)ناملرنده‌کی اوچ اوغلی صره ایله حکمدار اولمشلردر. عدن صحرالرنده نظیرهٔ جنت اولمق اوزره دیوارلری آلتوندن عمودلری یاقوت وزمرددن مصنوع اوله‌رق بنا اولندیغی مشهور اولان شهرك بانیسی بوقوم ملوکندن بریدرکه شداد ویا ارم اولمق اوزره مختلف‌فیهدر. بومزین شهره لسان عامه‌ده (باغ ارم) اطلاق اولنور. مورخ حکیم ابن خلدونك بیاننه کوره عدن صحرالرنده ارم نامیله بریر موجود اولمیوب بو روایت قصه‌نویسان اسلافك خرافاتندن وضعفای مفسرینك بلا تأمل قبول ایدرك نقل ایتدکلری موهوماتدن برشیدر وقرآن کریمده مذکور اولان (ارم ذات العماد) دن مقصود قبیله‌در. عادقومی بروقت مصره تغلب ایتمشلرسه‌ده اخیراً مصریلیلر پیدا ایتدکلری قوتله بونلری مصردن چیقارمشلردر. بونلر مؤخراً طاشدن تخته‌دن یاپدقلری بتلره عبادت ایدرك طغیان ایتملری اوزرینه واجب تعالی آنلره (هود) علیه‌السلامی بعث ایتمشدر. نبی مشارالیه آنلره وعظ ونصیحت ایتدی. اتعاظ ایدوب‌ده تائب اوله‌رق قبول حق ایدنلر نجات بولدیلر ضلال وطغیانده مصر اولانلر جبار منتقمك سیف قهریله هلاك اولدیلر.

(عبیل) قومی مکه ایله مدینه آره‌سنده اقامت ایدرلردی. طغیانلری سببیله قدرت الهیه ایله کندیلرینی برسیل عظیم آلوب کوتورمشدر. یثرب یعنی مدینهٔ منوره‌یی تخطیط ایدن آنلردر. (عبد ضخم) قومی طائفده توطن ایتمشلردی. روایت اولندیغنه کوره خط عربیله الك اول یازی یازان بونلردر. (ثمود) قومی حجاز ایله شام آره‌سنده ساکن اولمشلردی. عمرلری امتداد ایتدیکیچون مسکنلرینی طاغلرده طاشلق قایالق ایچنده بنا ایدرلردی. ملکلری بش یوز سنه قدر دوام ایتمشدر؛ صالح علیه السلام بونلره بعث اولندی. پیغمبرلرینك دعوتنی قبول ایتمدکلرندن قهار منتقمك صیحهٔ غضبیله اودلری قوپوب هلاك اولدیلر.

(جدیس) قومی یمامه‌ده (طسم) قومی‌ده بحرینده وبر روایتده ایکیسی‌ده یمامه‌ده اقامت ایدرلردی. بین العرب حدت باصره ایله مشهور اولان (زرقاء الیمامه) که ادعای نامعقوله کوره اوچ کونلك مسافه‌دن کورر ایدی طسم قومندن ایدی. (عملیق) قومی تهامه‌ده ساکن اولمشلردی (عمالقه) دینیلن قوم عرب ایشته بونلردر . روایت اولندیغنه کوره مصر فراعنه‌سی بونلردندر. اسماعیل علیه‌السلام بونلره (جرهم) قومنه بعث اولنمشیدی. حضرت ابراهیم نبی مشارالیهی والده‌سی هاجرله برابر مکه‌ده ترك ایدوب کیتدکدن صکره جرهم قومندن برجماعت اوطرفدن کچمکله حضرت اسماعیل آنلرله اختلاط وآرالرنده نشأت ایدوب عرب لسانی آنلردن اوکرنمش وآنلردن بریله تزوج ایتمشدر .

(امیم) قومی فارس دیارنده توطن ایتمشلردی. برفرقه‌سی‌ده یمامه ایله شحر آره‌سنه منتشر اولمشدی. (حضورا) قومی (رس) ده اقامت ایدرلردی. شعیب علیه‌السلام بونلره بعث اولندی. (جرهم) یمنده ساکن اولمشلردی . طبقهٔ ثانیه ایچنده‌ده بونامله برقوم یتشمشدر. (حضرموت) قومی الیوم جزیرة العربده بونامله معروف ومشهور اولان یرده توطن ایتمشلردی.

(طبقهٔ ثانیه)

ایکنجی طبقه یعرب بن قحطان نسل اولان (عرب مستعربه) در. یعرب بن قحطان عربی

لسانی طبقهٔ اولی اصحابندن اوکرنوب عرب مستعربه اچنده الک اول عربجه تکلم ایتمشدر. یوقسه منقول اولدیغی اوزره بر یوزنده الک اول لسان عربیله تکلم ایدن کندیسی دکلدر، بالاده بیان اولندیغی وجهله کندندن اول طبقهٔ اولی رجالی وارایدی. بونلر عرب العاربه‌نك احلاق وعاداتیله لسانلرینه وارث اوله‌رق فی الاصل کندیلرنده موجود اولمیان برحاله مظهر اولدقلرندن (مستعربه) صفتنی آلدیلر. معلومدرکه استفعال بابی (اولمق) معناسنی‌ده افاده ایتدیکندن (مستعرب) (عرب اولمش) یعنی عربلاشمش دیمك اولور. نته‌کیم امثال عربدن (استنوق الجمل) «ارکك دوه دیشی اولدی» مفهومنده‌در. و(استحجر الطين) «چامور طاش اولدی» معناسنده‌در. بونلره (عرب مستعربه) دخی دنیلیر که مستعربه ایله بر معناده‌در.

قحطان نسلی عرب عاربه ایله معاصر وهر شیده آنلره مظاهر اولدقلری حالده آنلرك نائل اولدقلری لذت ملك ونعمت رفاهدن محروم براقلدقلرندن محكوم ومقهور یاشارلردی. فقط صكره تدریجاً پیدا ایتدكلری قوتی استعمال ایدرك آنلری مغلوب وتحت حكومتلرینه استیلا ایتمشلردر. یعرب بن قحطان طبقهٔ اولی اصحابنه بووجه ایله تغلب ایدنجه قارداشلرندن (جرهم) ی حجاز، (عاد) ی شحر، (حضرموت) ی شحر طاغلری، (عمان) ی عمان قصبه‌لری اوزرینه نصب ایتمشدر. یعرب بن قحطان احفادندن (حمیر) ه منسوب اولان ملوك حمیرو حمیرك احفادندن (حارث الرائش) له باشلایان ملوك تبابعه‌كه ایكیسی‌ده یمنده اجرای حكومت ایتمشلردی بوطبقه رجالندن ایدیلر. ملوك تبابعه یكدیكرینه تابع اولدقلرندن یعنی بری وفات ایدنجه همان دیكری آنك مقامنه كچدیكندن اوعنوانله بنلم اولمشلردر. هر برینه تانك ضمی وبانك فتح و تشدیدیله (تبع) دینیر. بونلر اوچ بیك یوز طقسان سنه قدر بر مدت یمنده اجرای حكومت ایتدكدن صكره حبش نجاشیلرینه مغلوب اولدقلرندن زمام حكومت یتمش ایكی سنه حبشیلرك ید تسخیرنده قالمش وفقط مؤخراً یمنده ظهور ایدن (سیف بن ذی یزن) نامنده برصاحب غیرتك سایهٔ اقدامنده عجم كسرالرندن استمداد اولنه‌رق كلن قوتله حبشیلر یمندن طرد اولونوب یمن تخت حكومتنه (سیف بن ذی یزن) جلوس ایتمشدر.

حضرت سلیمان علیه السلام ایله معاصر وبینلرنده‌كی مناسبات متواتر اولان صاحبهٔ عرش مشهور (بلقیس) دخی تبابعه تختنه جالس اولمش بر ملكه‌در. (سد مأرب) نامیله مشهور اولان سد سدیدكه صنعا شهرندن اوچ مرحله اوزاق اولان (مأرب) ده كائن ایكی طاغ آره‌سنده یاغمور ومنابع صولرینی جمع ایتمك ایچون یاپدیرلمشدی. ملوك تبابعه آثارندندر. قول مختاره كوره (سبا بن یشجب) طرفندن بناسنه مباشرت ایتدیرلمشدر. قحطانیلر طغیان ایدنجه قادر مطلق حضرتلری كوسته‌بك دینیلن حیوانی مسلط ایدوب سدی دلدكلرندن مدهش برحالده آقان سیل عظم كندیلرینی كوتوروب بنالرینی تخریب ایتدیكندن ملكلری مضمحل اولمشدر. قرآن كریمده مذكور اولان (سیل العرم) ایشته بوسیلدر.

(طبقهٔ ثالثه)

اوچنجی طبقه (عدنان) (قحطان) (قضاعه) نامیله اوچ بیوك قومه آیریلیر. (عدنان) قومی علمای انسابك اتفاقی وقحطان قومی بعضلرك ادعاسی اوزره اسماعیل علیه السلام نسلندندر. قضاعه قومی ایسه (حمیر) ذریتندندر. بوطبقه اصحابی (عاربه) و(مستعربه) كبی شان ولسان عربده موجد ویا مجددلردن اولمیوب هرشیده اولكی طبقه‌لر اصحابنه تابع اولدقلرندن كندیلرینه (عرب التابعة العرب) عنوانی ویرلمشدر.

حیره‌ده حكومت سورن آل نصر وآل منذر ایله كنده ملوكی و شامده اجرای حكومت ایدن آل غسان ومدینه‌ده متوطن اولان اوس وخزرج قبیله‌لری وظهور اسلامدن دولت عباسیه‌نك انقراضنه قدر یدی عصر ایچنده تشكل ایدن عرب دولتلری عموماً بوطبقه‌دندر.

آل نصر وآل منذر ملوكی بعض مورخلرك قولنجه یكرمی عدد ومدت حكومتلری بش یوز یكرمی سنه‌در. دیكر بعض مورخلرك حكمنجه عدد ملوك یكرمی اوچ ومدت حكومت آلتی یوز یكرمی سنه‌در. بونلر دیناً بت پرست ایدیلر. «جزاء سنمار» مثل سائرینه منشاء اولان مشهور قصر خورنق صاحبی نعمان بن امرؤ القیس بو ملوكك اشهر واعظمیدر. كنده ملوكنك برنجیسی (آكل المرار) عنوانیله معروف اولان (حجر بن عمرو) دركه مادرندن برادری اولان ملوك تبابعه‌دن (حسان بن تبع) طرفندن كنده اوزرینه نصب اولنمشدی. صكره آنك اوغلی (عمرو بن حجر) وآندن صكره بونك اوغلی (حارث بن عمرو) تخت ملكه جالس اولمشدر. حارث تحت حكمنده بولنان یرلری كندی اوغللری بیننده تقسیم ایدوب (حجر) ی بنی اسد، (شرجیل) ی بنی سعد والرباب، (سلمه) یی بكر وتغلب، (معدی كرب) ی قیس وكنانه اوزرینه امیر نصب ایتمشدر. بونلردن شرجیل برادری سلمه ایله محاربه ایدرك مقتولاً ومعدی كرب برادرینك قتلندن متأثراً سلمه دخی مفلوجاً وفات ایتمشدر. (حجر) ایسه بنی اسد طرفندن قتل اولنمشدر. اوغلی بولنان شاعر مشهور (امرؤ القیس) پدرینك قاتللرندن انتقام آلمق سوداسنه دوشمش ایسه‌ده مظفر اولمدیغندن شامه كیدوب نزدنده‌كی اسلحه وسائر آلات حربیه‌یی مشهور سموال یهودی‌یه تودیع ایتدكدن صكره قیصردن استمداد ایچون روم دیارینه كیتمش وآنقره‌ده وفات ایتمشدر. بناءً علیه كنده ملكی مندرس اولوب كیتمشدر. شاعرك خصم جانی اولان (المنذر بن امرئ القیس) اوغلی (الحارث بن ظالمی) سموأله كوندروب شاعرك امانتلرینی ایسته‌مش والحارث سموألك براوغلنی اله كچیروب امانتلری ویرمدیكی حالده اوغلنی قتل ایده‌جكنی سویلمش ایسه‌ده سموال وفاكار اوغلنك قتلنی ترك وفادن اهون كوردیكی ایچون اشیایی ویرمدیكندن ظالم زاده حارث او صاحب وفانك اوغلنی كوزی اوكنده جلادانه پارچه‌لامشدر. قوجه سموأل بوحركت مردانه‌سیله وفاده یكانهٔ جهان اولوب حقنده «اوفی من السموأل» مثلی ایراد اوله‌رق كندیسندن صكره وفانك عدمندن بحث ویا شكایت اولندیجه نامی لسان احترام ایله یاد اولنه كلمشدر.

ملوك غسان رومیلرله ایرانیلر بیننده عدم وفاق بولندیغی بر زمانده شامه كیدوب تأسیس ملك ایتمشلردر. حضرت عمر زماننده شام فتح اولندقده ملوك غسانك آخری (جبله) قبول اسلام ایدرك مدینه‌یه هجرت ایتمش وخلیفه واسلامدن جداً آثار احترام كورمش ایكن بركون نصلسه اهل ایماندن برینه برطوقات اوروب عدالت الهیه‌نك بر تمثال مشخصی اولان حضرت فاروق طرفندن شرعاً قصاص اولنه‌جغنی حس ایدنجه استانبوله فرار ایدوب وفاتنه قدر اوراده قالمش و بر روایتده فعلنه نادم اوله‌رق آغلامقدن بروقت خالی قالمامشدر.

اوس وخزرج قدیماً مدینه‌ده توطن ایتمش ایكی بیوك قبیله‌در. فی الاصل ایكی برادردن متشعب اولمشلركن آرالرنده حرب وعداوت مستمر ایدی. نهایت ایكی قبیله‌ده شرفیاب اسلام اوله‌رق كلمهٔ جامعهٔ شهادت اخوت اسلامیه‌یی بینلرنده استقرار ایتدیروب آرالرندن رفع عداوت ایتمكله اعلای كلمة الله امرنده رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمزه پك زیاده نصرت ایتمشلر وبناءً علیه (انصار) عنوان عالیسنی آلمشلردر.

عدنان قومی نجد صحرالرنده منتشر اولوب كوچبه حالنده بولنورلردی. یالكز بو قومك الك ممتاز قبیله‌سی اولان قریش مكه‌ده اقامت ایدردی. (حضورا) قومی پیغمبرلری اولان شعیب علیه السلامی قتل ایتدكلرنده واجب تعالی بختنصرك عربلر اوزرینه یورومسنی كندیسنه سویله‌رك نسل كریمندن نبوت محمدیه كله‌جك اولان (معد بن عدنان) ی عربلر ایچندن آلوب محافظه ایتملرینی انبیای بنی اسرائیلدن ارمیا وابرخیا علیهما السلامه وحی ایتمكله بختنصر عربلر اوزرینه كیدوب جمله‌سنی قتل ایتدیكی كبی ارمیا وابرخیا دخی اون ایكی یاشنده بولنان (معد بن عدنان) ی آلوب (حران) ه كوتوره‌رك تعلیم وتربیه ایتمشلردر. ایشته عدنان نسلی بوندن یعنی معددن توره‌مشدر. معدك اولادندن اولان (نزار) دن (ربیعه) و(مضر) نامیله ایكی بطن عظیم وجوده كلمشدر. مشئوم بر دوه ایله منحوس بر قادین یوزندن آرالرنده (حرب البسوس) نامیله قرق سنه امتداد ایدن حرب مشهور وقوع بولان بكر و تغلب قبیله‌لرینك منسوب اولدقلری (بنی وائل) بطن عظیمی (ربیعه بن نزار) دن تشعب ایتمشدره (بنی اشجع) (بنی

عبس) (بنی ذبیان) بطنلرینك منسوب اولدقلری (بنی غطفان) ایله مشهور (بنی سلیم) و (بنی هوازن) قبیله‌لری (مضر بن نزار) دن ظهور ایلمشدر. قبائل عربك اشرفی اولان (قریش) دخی (الیاس بن مضر) احفادندن (كنانه) یه منسوبدر. قریشك اشرف بطونی نور درخشان محمدی شرف عالیسنه مظهریتله مبجل اولان بنی هاشمدركه سلسلهٔ نسب عالیسی شوجه ایله‌در: هاشم بن عبدمناف بن قصی بن كلاب بن مرة بن كعب بن لوئی بن غالب بن فهر بن مالك بن النضر بن كنانه بن خزیمة بن مدركة بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان. هاشمك فرزند مكرمی اولان عبدالمطلبك اولاد كرامی (عبدالله) (حمزه) (عباس) (ابوطالب) (زبیر) (مقوم) (ضرار) (حجل) (ابولهب) (قثم) نامیله اون نفردر. قثم وزبیر ترك ذریت ایتمدكلری كبی حضرت حمزه‌نك ذریتی دخی منقرض اولمشدر. ابولهبك (عتبه) نامیله براوغلی اولوب صحابیدر. عباس وابوطالبك نسل كریملری ایسه عبدالله بن عباس وعلی بن ابی طالبدن تسلسل ایتمشدر. عبداللهكه سناً الك كوچكلریدر والد ماجد سید الانبیادر. خاتم الانبیا علیه الصلاة والسلام افندمز میلاد عیسانك بشیوز التمش طقوزنجی سنه‌سی شرفساز عالم وجود اولمشلردر. ولادتلرنده ظهوره كلن خوارقدن اوله‌رق ایوان كسری صارصلدی. اصطخر آبادده آتشپرستلرك آتشكده‌لری سوندی. ساوه كولی یره باتوب نابدید اولدی. حضرت عبدالله ولادت محمدیه‌دن بر ایكی ماه مقدم وفات ایتدیكندن رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمز دریتیم كبی قاله‌رق سكز یاشنه قدر جدلری عبدالمطلبك خانه‌سنده پرورشیاب اولمشلر وآنك وفاتندن صكره عملری ابوطالبك دست حمایه‌سنده بویومشلردر. قریشیلر بیننده صدق و امنیتجه معروف ومشتهر اولدقلرندن (محمد الامین) عنوانیله بنام اولمشلردی. كندیلرینه قرق یاشنده ایكن نبوت وقرق اوچ یاشنده ایكن رسالت كلدی. الك اول ام المؤمنین خدیجة الكبری صكره عمزاده‌لری علی المرتضی ایله ابوبكر الصدیق وزید بن حارثه ایمان ایتمشلردر. ثالث خلفای راشدین عثمان بن عفان دردنجی اوله‌رق ایمان ایتدیكندن (رابع الاسلام) عنوانیله مشهوردر. حضرت عمر اسلاماً قرقنجیدر. كفار قریش قبول اسلام ایدنلری قهر تسلطلری آلتنده ازمكه قیام ایتدكلرندن ومثلا بلال حبشی رضی الله عنهی بوینه ایپ طاقه‌رق چوجقلرك اللرینه ویروب مكه سوقاقلرنده طولاشدیردقلرندن فخر عالم حضرتلری نبوتلرینك بشنجی سنه‌سی اهل ایمانك دیار حبشه هجرت ایتملرینی كندیلرینه امر ایتمشلردر. نجاشی نصرانی ایكن مهاجرین اسلامی اكرام واحترام ایله قبول ایدوب آنلره یر كوستردی. حتی كفار قریش دین اسلامك انتشار ایتمامسی ایچون مهاجرینك ردینی كندیسندن طلب ایتمشلركن قبول ایتمیوب بالعكس كندیلرینی رد ایتمشدر. او زمانلرده بین العرب الك زیاده مقبول ومعتبر اولان شی فصاحت وبلاغت اولدیغندن رسول الله افندمز آنلره برچوق معجزات باهره ایله برابر فصاحت وبلاغتجه مرتبهٔ قصوای اعجازده بولنان قرآن كریم ایله تحدی ایتمشلردر. هدایت الهیه‌یه مظهر اولوب‌ده قرآنك مزایای بلاغتندن حلاوتیاب اولان ذوق آشنایان عرب ایمان ایدرك معلقات كبی او زمانه قدر فصاحت وبلاغتك حد متناهسنده عد اولنان عالی سوزلر كندی نظر انتقادلرنده عادی كلام منزله‌سنده كورونمكه باشلامشدر. قرآن عظیم الشانك درجهٔ بالاترین اعجازی:

در كلام خالق بیچون كه وحی منزلست
كی بود (تبت یدا) مانند (یا ارض ابلعی)

قولیله افهام ایدلمك ایسته‌نیلن (وقیل یا ارض ابلعی مائك ویا سماء اقلعی وغیض الماء) آیتنی امرؤ القیسك همشیره‌سی ایشیدنجه برادرینك كعبه دیوارنده آصیلی اولان قصیده‌سنی كندی الیله ایندیروب احراق ایلدی. و مشهوردركه اعرابدن بری (فاصدع بما تؤمر) آیت كریمه‌سنی ایشیتدیكی كبی فصاحتنه اجلالاً سجده‌یه وارمشدر. قرآن حكیمك كلام بشره هیچ بكزه‌مدیكنی بیلدكلری حالده كفر عنادلری سوقیله شرك وضلالتده اصراره قالقشدیلر. ابوطالبك وفاتیله ریاست قریش ابو جهله كچنجه منكرین عرب اهل ایمانه تشدید اذا ایتمكه باشلادقلرندن واوصره‌ده مدینه‌ده متوطن اوس وخزرج قبیله‌لری قبول اسلام ایتمش اولدقلرندن نبوت محمدیه‌نك اون اوچنجی سنه‌سی اهل اسلام ومتعاقباً حضرت خیر الانام مدینه‌یه هجرت ایتدیلر. رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمز كفار ایله مقاتله‌یه مأذون اولدقدن صكره برخیلی غزوات وقوعه كلوب الك مشهورلری (بدر كبری) (احد) (خندق) (خیبر) (فتح مكه) (حنین) (طائف) (تبوك) غزوه‌لریدر. رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزك حضرت خدیجه‌دن (قاسم) (طیب) (طاهر) (عبدالله) (زینب) (رقیه) (ام كلثوم) (فاطمه) وماریهٔ قبطیه‌دن (ابراهیم) نامیله بش اركك ودرت قز اولادی زینتساز مهد وجود اولمش ایسه‌ده ذكور اولادی كوچك ایكن وفات ایدرك نسل كریم اشرفی سیدة النسا فاطمة الزهرا رضی الله عنهادن شرفبخش ظهور اولمشدر. مشهوردركه حضرت ابراهیم وفات ایتدكده كسوف واقع اولمشدی. چوق كیمسه‌لر «كونش فرزند رسولك وفاتیچون طوتلدی» دیدیلر ایسه اعلم البشر افندمز «ان الشمس والقمر لاینخسفان لموت احد ولا لحیاته» یعنی شمس وقمر هیچ كیمسه‌نك نه موتی نه حیاتی ایچون خسوف ایتمز بیورمشدر. اغربدركه فخر عالم افندمز امته بویله بر درس ارشاد ویرمش ایكن برچوق فكر عامیانه اصحابی خسوف وكسوفی ویا برنجم كیسودارك ظهورینی علامت مشئومه عد ایدوب غریب غریب اوهام وخرافاته مغلوبیتله خنده فزا حركاتده بولنورلر. وفاتلری كه خاتم الانبیا علیه الصلاة والسلام افندمز حجة الوداعدن عودتلرندن صكره هجرتك اوننجی سنه‌سی ربیع الاولنك اون ایكنجی بازار ایرتسی كونی التمش اوچ یاشنده اولدقلری حالده عازم كلشن سرای علیین اولنجه حضرت ابوبكره بیعت ایتدیلر. مشارالیهك مدت خلافتلرنده اهل ردت لایق اولدقلری وجه ایله تأدیب وزمان پیغمبریده یمامه‌ده دعوای نبوتله ظهور ایدن كذاب شهیر مسیلمه اعدام ایدلدی. (حیره) (انبار) (عین التمر) فتح اولنوب شام اوزرینه عسكر سوق اولندی. مشارالیه هجرتك اون اوچنجی سنه‌سی جمادی الاخره‌سنك یكرمی ایكیسنده التمش اوچ یاشنده اوله‌رق وفات ایتدی. مدت خلافتی ایكی سنه اوچ آی اون كوندر. سرعسكری (سیف الله) عنوان مفخرتیله مبجل اولان مجاهد مشهور (خالد بن الولید) رضی الله عنه ایدی. سرعسكر ایكن عزلنی طلب ایدنلره «اللهك سیردیغی قلیجی قینه قویه‌مم» دیمك اولان «لا اشیم سیفاً سله الله» جوابیله مقابله ایتدیكی مشهوردر. كندیسندن صكره وصیتی وجه ایله حضرت عمره بیعت اولندی. اوزمان اسلام مخالفین ایله محاربه ایتمكده ایدی. عهد خلافتلرنده سوریه وحلب قطعه‌لریله (ارض فلسطین) (وادی اردن) (سواد عراق) (اقلیم مصر) (طرابلس غرب) (بلاد فارس) (الجزیره) فتح اولنوب وبصره ایله كوفه شهرلری بنا ایدیلوب دین وملك اسلام آز وقت ایچنده وسعت بوله‌رق بیت المال غنائم ایله مالامال اولدی. (درفش كاویانی) سنجاغی بوغنائم جمله‌سندن ایدی. حضرت عمرك سرعسكری (امین امت) عنوان عالیسنه مظهر اولان ابوعبیدة بن الجراح وآنك شهادتندن صكره سعد بن ابی وقاص ایدی. فارس فتوحاتنده بر قوله رئیس اولان (ساریه) دشمن ایله احاطه اولنه‌جغی صره‌ده حضرت عمرك منبرده خطبه اوقوركن (یا ساریة الجبل الجبل) دیه كندیسنه تعلیم حركت ایتدیكی مشهوردر. خلیفهٔ مشارالیه هجرتك یكرمی اوچنجی سنه‌سی ذی الحجه‌سنده التمش اوچ یاشنده اولدیغی حالده وفات ایتدی. مدت خلافتلری اون سنه آلتی آیدر. كندیسندن صكره عثمان ذی النورین رضی الله عنه خلیفه انتخاب اولنوب اكا بیعت ایدلدی. عهد خلافتلرنده افریقا وقبریس ایله جرجان و جواری فتح اولنوب بعض مواقعك امنیتی اعاده اولندی. ویزدجرد قتل اولنه‌رق اكاسره حكومتنه نهایت ویرلدی. بحراً دخی اندلسه كچیلوب فتوحات عظیمه وقوع بولدی. شهادتی هجرتك اوتوز بشنجی سنه‌سی ذی الحجه‌سنك اون سكزنجی جمعه كونی وقوع بولدی. اوكون كیجه تطوعاً صائم ایدی. رؤیاسنده رسول اكرمی كورمش ورسول الله افندمز كندیسنه «یارین اقشام بزده افطار ایده‌جكسین» بیورمش ایدی. فی الحقیقه اویله اولدی. كندیسندن صكره امام

علی انتخاب اولنوب اکا بیعت اولندی که خلفای راشدین رضوان الله علیهم اجمعین افندیلرمز حضراتنك دردنجیسی خاتمیدرلر .

وامق شکری

حمیت

بر محبم واردر که پك سورم. خلوقدر، صبوردر، قناعتکاردر، بیلدیکنی ایی بیلیر، بیلمدیکنیده اعتراف ایله بللهمك آرزوسنده بولنور. الك زیاده عائلهسنك ترفیه واستراحتنه چالشمقدن ، اولادینك تربیهسیله اشتغالدن ذوق آلیر. مقام ریاستنده بولندیغی عائله اپیجه غلبهلکدر. آلدیغی جزئی معاشله تدویر دولاب اداره بحثنده خیلی مشکلاته تصادف ایدر . بو حالدن ده شکایت ایتدیکی کورلمز . یگانه محرم رازی بولندیغم ایچون نظرمدن کیزلی هیچ بر املی، هیچ بر فکری ، هیچ بر تشبثی یوقدر . بعضاً پك صیقلدیغی زمانلر اولور، او زمانلرده ده :

یوری دریادل اولوب ایله تحمل یوفسه
روزکارك او کنهدوشمهین آدم یوریلور

بیتنی اوقور، ینه یولنده دوام ایدر.

ظاهراً او درجه لاقید، او قدر شطارت پرور کورینور که ، او حاله باقانلر دوستمی دنیانك الك بختیار بر آدمی قیاس ایدرلر . هرکس بویله ظن ایتمکده حقلیدر. غنای قلبی مشرب عنقا پسندی ایله کیمسهیه حقیقت حالندن رنك ویرمز. « ایسترم که، بتون عالمی مستغنی، احتیاجدن بری ظن ایتسون. اللهه شکرلر اولسون بویلهده یاشایه بیلیورم. انسان دائما مادوننده بولنانلرك حالنی تدقیق ایله عبرت آلملی ، بولندیغی حاله حمد وثنا ایتملیدر » دیر بو طبیعی مزیتلر یله برابر نه قدرده سیکروحدر . کندینی طانیانلرك عمومی نزدنده محبوب قلوبدر. الندن کلان خدمتی بر فردن دریغ ایتمز ، خانهسی الك طوغری تعبیر ایله (مجمع مصائبین) در . زوجلرندن ویا پدر و برادرلرندن آلدقلری مکتوبلری اوقوتمق ویا آنلره جواب یازدیرمق ایستیان ، یاخود بر دردو مشکلی اولان قادینلردن ، ارککلردن پك چوقلری بو انسانیت پرور ذاتی طانیرلر : طوغری آکا مراجعت ایدرلر . مکتوبلرینی منتسزجه اوقور، جوابلرینی یازیور. عرضحاللرینی تحریر وتنظیم ایدر، دردلرینی دیکلر. مشکللرینی عقلی ایره بیلدیکی قدر حل وتسویهیه چالشیر. « آه ! انسانك اداره واحتیاجدن فضله براز پارهسی بولنسهده همنوعنه او صورتلهده معاونت ایدهبیلسه دوشونیورم : دنیاده بوندن ذوقلی بر شی کوره میورم . دائمی ضرورت ایچنده بولیشم ، ایشته یالکز بو تصور و آرزو ایله کوجه کیدیور . » سوزلرینی وقت وقت لساندن ایشیدیرم.

بوطور گزین بو سیرت پسندیده، بو معیشت احرارانه، بو حرکت عالیجنابانه ایله اتصاف وائتلاف ایلمش اولان دوستمك حقیقتده اویله هرکسك ظن وقیاس ایلدیکی کبی لاقید، شطارت پرور اولمدیغی شو مقدمهدن لایقیله اکلاشیلهمامش ایسه خبر ویرهیم که، طرز حرکاتی کوردیکنك عکسیدر. پك مقیددر. شوق وشادیه وداع ایتدیکی ساعتلر پك چوقدر . سکوت وعطالتی اصلا سومز . مهما امکن چولغنك، چوجغنك تربیه واعاشهسنه وقف حیات ایتمشدر. استراحت وتنفسنه مخصوص اولان جمعه کونلرینی بیلهبوش کچیرمز. او کونلریده اوجکزنده قپانهرق مطالعه ایله قلم ایشلریله امرار ایدر .

احرث لدنیاك كانك تعيش ابدا
واحرث لآخرتك كانك تموت غدا

حکمت وحقیقتنه پك ایی عقل ایردیرنلردندر .

ایکی اوچ کیجهده بر کلبهٔ حقیرانهمده ملاقاتیله تشرف ایتدیکم بو محترم دوستمی اوچ سنه اول خلاف معتاد بر هفته علی الدوام کورهمامش و او آرهلق زیادهجه مشغول بولندیغمدن نه حالده ، نه عالمده بولندیغنی تفقده دخی وقت بولهمامش ایدم . نهایت او هفتهیی اکمال ایدن جمعه کونی قالقوب خانهسنه کیتدم . ورودیمی خبر آلیر آلماز قوشهرق کلدی . مردبونك آلت باشنده بنی استقبال ایله طوغری اوطهسنه کتوردی. اوطهده یالکز کوچك بر مندرك اشغال ایلدیکی محل خالی کوریلوردی . سائر جهتلر حقهلرله ، قلملرله ، اوراق پریشان ایله محاط ایدی. درحال بنم ایچون بر موقع احضار ایتدی، اوطوردم. کندیسیده معهود مندرك اوزرینه کچوب اوطوردی. پك شطارتلی بر حالده بولنیوردی. طرفمدن بر کونه سؤاله میدان براقمقسزین :

— اوح ! نه ایی ایتدککده قالقوب کلدك . پك کورهجکم کلمشدی . درت کون اول ینه سنی زیارت نیتیله قلمدن چیقمش ایدم . یولده (...) افندییه راست کلدم. قولتوغنده بیوجك بر پاکت بولنیوردی. بزه کلیور، بنی آرایوب بولمق ایستیورمش. برلکده قالقوب اوه کلدك. بو اوراقی اورتهیه دوکدی .« بونلرك نهایت اون کونه قدر بر صورتلری لازم. یازوب یتشدیرهبیلور ایسهك سکا التی دانه صاری! وار»دیدی . دوکوب صاچدیغی اوراقه شویله سطحی بر کوز کردیردم. اویله یازیلهمیهجق بر یازی ، آلتندن قالقیلهمیهجق بر ایش دکل . همان درعهده ایتدم. ملکه احتیاجك واردردیه اجرتك تصفیهده پشین اولهرق برافوب کیتدی . آرتق زیارتی فلانی اونوتدم ،همان او کیجهدن ایشه باشلادم. بو حیزله ایکی کون دها چالیشیرسهم نجه بر شی قالمیور. بو سایهده الله التی لیرا بردن کچیورهجك. کوزدکمی ادیب، کوردکمی ؟ بن دائما سویلرم: جناب حق قادر مطلقدر . قوللری ایچون نه سببلر خلق ایدر ، بویله خاطر وخیاله کلمز یرلردن نه پارهلر احسان بیورر. بز شان وشعار عبودیته رعایت و آنی محافظهیه دقت ایدهبیلسهك اوچ بچق کونلك عمر مزی بکلر کبی کچیررز. فقط عجز ، او عجز انسانی دائما ورطهدن ورطهیه سوق ایدیبور .

دیبوردی . او اثناده یانمزه کلن طقوز یاشندهکی سویملی قزینه بنم ایچون قهوه تنبیه ایتدی . بر ده سیغاره اوزادوب ویرهرك شو وجهله سوزینی اکمال ایتمشدی.

«بیلیرسك یا ، کچن قیشی نه قدر زحمتله کچیردم . بو اوطهنك طاوانیله اوك خارجاً صاچاقلری بر قاچ سنهدر تعمیره محتاج. او قدر کمور تلف ایتدیکمز حالده ینه اوق میداننده بولنیورمشز کبی بر درلو ایصینهمدق . خدایه شکرلر اولسون الهکچن پاره شویله بویله آنجق کیهجکمزه، ییوب ایچهجکمزه ، یاقهجغمزه کفایت ایدیبور. مکانی جنت اولسون بو ویرانهیی ده پدر براقوب کیتمش. یوقسه بر کومس نچاتدیرمغه استطاعت حاصل اولمیور . بر آی اول قومشو اوینی تعمیر ایتدیریبوردی. بر کون دولکری یقالایوب بورایه کتیردم . دقتله هر طرفی کوزدن کچیردی . بر حساب یاپدی. لزوم کوریلن تعمیراتك اهم قسمی ایچون سکز اون لیرا ایستر دیمشدی . ایشته او قدر دکلسهده بو پارهنك قسم مهمی الهکچدی دیمکدر. بو قیش انشا اه او مقصدده حاصل اولهجق .

او کون دوستمی پك بیوك بر شادی ومسرت ایچنده ترك ایله وداع ایتمشدم . آندن صکره همان هر ملاقاتده ،هر زیارتنده مناسب بر وسیله ایله الهکچیردیکی او دفینهدن بحث ایدر، او سایهده مهم بر حاجتك تسویه پذیر اولهجغندن طولایی بی نهایه مسرتلر، شطارتلر اظهار ایلردی . بو دفعه اوزرندن اوچ آی قدر بر زمان مرورینی متعاقب او بحث آرتق آچیلمهسازاولدی . حالندهده کوچك بر تبدل کوریلیوردی. اولکی شطارت وقت وقت بر حزن ایله برلشیوردی . بر کون تعمیر بحثنی بن آچمشدم . بو بحث شو محاوره ایله نهایت بولدی:

— تعمیر بو سنه ممکن اولهمیهجق . نه بأس وار؟ او ایش نه زمان اولسه اولور. بو قیشده وارسون بویله کچیورسون. — کون طوغمادن مشیمهٔ شبدن نهلر طوغار—

— یوقسه پارهیی لزومسز بر یرهمی صرف ایتدك ؟

— خیر! او پاره بالعکس پك حلال، پك خیرلی بر پاره ایمش .بیوك بر ایشهیارادی.

— نصل ایش ؟

— کرچك سکا سویلهمامشدم . بزم قلمده قدمادن بر ذات واردر که بو کون الله نهکچرسه آنی کاملاً یر ایچر ، یارینی هیچ دوشونمز . مبارك! نصیحت دهدیکلهمز . ایکی کریمهسی، بر ده اون ایکی یاشنده قدر بر اوغلی وارسهده معاشی دهاولدقجه طولغوندر. حسن ادارهیه موفق اولهبیلسه ،هر آی بش اون غروش تصرف دهایدهبیلیر. نه حال ایسه بو ذات بر بچق آی مقدم بش اون کون قلمه کلمدی مراق ایتدم. قومشوسی اولان اخواندن دیکر بر ذاته صوردم . او موزلری آرهسنده بر چبان ظهور ایتدیکنی ، براز راحتسز بولندیغنی خبر آلدم. کیدوب بر کره زیارت ایتمك آرزوسی ایله مساعد بر وقته انتظام ایلیوردم خستهلکنك اوندردنجی کونی بر تذکره یازوب اوغلیله برابر مدیر بکه کوندرمش . براز پاره ایستهمش. مدیر بك اوایشی بکا حواله ایتدی. معاشندن براز پاره الهکچیردك . شو وسیلهدن استفاده ایله هم پارهیی کتوروب تسلیم ایتمك، هم ده حال وخاطرینی کوروب صورمق ایچون قالقوب خانهسنه کیتدم . بیچاره یتاغك ایچنده قیورانیوردی. او حالی کورر کورمز یورهکم صیزلادی. کندینه او درجه اضطراب ویرن چبان او یله عادی بر شی دکل ایدی. آچوب باقدم. بر ده نه کورهیم ؟ شیرپنچه .او منظره او حال بکا بسبتون دهشت ویردی. یارهنك اوزرنده کوچك بر دلیك کوریلیوردی . نه صورتله تداوی ایدلدیکنی صوردم. بیك مشکلات ایله بر هفتهدنبری ایکی کونده بر جراح کلدیکنی ، یاغلر و اونلرله لاپالر ، فتیللر یاپوب اسکیلرینی تبدیل ایلهیکلرینی وضع ایدرك کیتدیکنی سویلدی. دوشوندم، بو طرز تداوی بکا غریب کلدی . بر دوستمدن ایشتمش ، غزتهلردهده اوقومشدم. بو یاره دقتله تداوی ایدلمز ، صیق صیق مرهملری دکشدیریلوب نظافته فوق العاده رعایت اولنمازسه یوزده طقسان طقوز خلاص قابل اولهمیهجغنی بیلیوردم. بونك ایچونده پاره ایستر. نه یاپملی ؟ کیمه کیدوب اکلاتملی؟ کیمدن پاره ایستهملی؟ هرکسك حالنه کوره غائلهسی وار . اخوانی برر برر خاطردن کچیردم ایچلرنده حال ووقتی بندن دهامساعد بر کیمسه بولهمدم . او التی لیرایه هنوز ال سورمامشدم . او پاره طوروب طوررکن اخواندن بر ذاتك بویله یتاقده قیورانمسنی، واحتمال که بو یوزدن حیاته خاتمه چکوب عائلهسنی پریشان بر حالده براقهرق کیتمسنی وجدانم بر درلو تجویز ایتمدی. او پارهیی بویولده صرف ایتمامکی عادتا کفران نعمت عدایلدم خستهیه وداع ایله همان سوقاغه فیرلادم . درحال کیدوب اوپراتور (...) بکی بولدم. بر آرابهیه ارکاب ایله خستهنك یانته کتیردم. چبانی معاینه ایتدکدن صکره حدتله اوزرندهکی شیلری قالدیروب آتدی . جراحك کیم اولدیغنی صوردی. بللی باشلی بر آدم اولمدیغنی اکلانجه دها زیادهجانی صیقلدی.« واه واه! اصابت که وقتنده یتشدم » دیدی او کوندن اعتباراً آرتق بر یکی جراح اوك سمتنه اوغرامدلدی. تداوی ، عملیات خیلی دوام ایتدی. لله الحمد خستهمز تهلکهیی آتلاتدی . ایکی کونده بر کیدوب زیارت ایدییورم. شمدی جسماً حاصل ایتدیکی ضعفك تداویسی قوتنك تدریجاً اعادهسی ایچون بر طبیب جلب وتخصیص ایتدم. زواللی آدم یکیدن دنیایه کلمشه دوندی. یا عائلهسی افرادندهکی مسرت. آنی سکا بر درلو تعریف ایدهمم. بو حاللری کوردکجه بنده بتون دنیالر بکاویرلمشجهسنه سوینیوردم . نصل ؟ بزم پاره حلال بر پاره دکلمی ایمش ؟ واقعا کوکلك آرزوسی وجهله صرفه کفایت ایتمدی . فقط جراحنه ، طبیبنه ، اجزاجیسنه برازده رجالر منتلر ایدیورنجه ایش یولنه کیردی.

دوستمك فطرةً نه مبارك خصائلی، نه بیوك مزیتلری حائز اولدیغنی ذاتاً پك چوق تجربهلرله اکلامش ایکن شو بسیط حکایه ایله بیلدیردیکی حرکت جوانمردانه قلبمه پك غریب تأثیرات القا ایتدی. نظرمده قدر ومنزلتنی بر قات دها اعلا ایلدی. همان بوینه صاریلوب جبین پاك نورانیسنی اوپهرك عرض تبریکات ایلدم .

ایشته انسانیتله مرادف اولان حمیت .

ممنوعه قارشی بودرلو حرکات ومعاملاته لزوم کوسترر. ابقای ذکر خیره خادم مستقل حمیتدر. انسانیت، بوخصیصهٔ ممتازه ومقدسه‌دن متجرد بولندقجه نزد اولی النهاده روحسز برجسد حکمنده تلقی ایدیلیر.

برصاحب حمیت نظرنده ، منسوب اولدیغی جمعیتک عائله‌سندن هیچ فرقی یوقدر. کوزینک اوکنده دکل، بولندیغی موقعه برقاچ آیلق مسافه اوزاق برمحلده‌ده برفردک ویا برقسم خلقک برمصیبت وفلاکته اوغرادیغنی ایشیدر ایشتمز قلباً پک مؤثر ومزعج براضطراب حاصل ایلر. اوفلاکتی تهوین ایچون ـ ولوکه جزء لایتجزی درجه‌سنده اولسون ـ معاونته شتاب ایدر. دولتنه صداقتله خدمتک فرائض دینیه‌دن اولدیغنی دائما تأمل ایله اومنهج سداد ونجاتدن برلحظه آیرلماز. اویولده بعض مرتبه مشکلاته تصادف ایتسه‌ده صداقتک لازمهٔ حمیت اولدیغی ، نجاتک آنجق او دائرهٔ فاخره‌ده بولنه‌بیله‌جکنی اصلا خاطردن چیقارماز. ارباب مساعی یه اوزاقدن باقوب ده خنده‌زن استخفاف اولمق عجزینی کوسترن سبکمغزانه قارشی فتور کتیرمز . اودرلو انسانلره آجیمق بالعکس حمیت مقتضیاتندن اولدیغنی بیلیر.

برحمیتمند عهده‌سنه مودوع وظائف معشوقهٔ وجدان طانیر . کیجه‌لری بیله رؤیاسنی وظیفه‌سی اشغال ایدر. حسن ایفاسنه کوجی قوتی یتدیکی قدر چالشیر ، او یوزدن دائما مستریح البال اوله‌رق یاشامق ایستر . خلاصه حقه قارشی شرائط عبودیتی ایفایه چالشمقدن بدأ ایله دولت ووطنه صادقانه حسن خدمتده بولنمق ، عائله‌یه حرمت ، همنوعه محبت ، بیوکلره رعایت، کوچکلره شفقت، هرصنف ابنای انامله حسن آمیزش ومعاشرت (تعاونوا ..) فرمان الهیسنه اتباع ایله دوچار عجز وسفالت اولانلره معاونت ، ابقای نیک نام ایچون بذل مقدرت هپ انسانیتک یکانه صفت کاشفه وفاخره‌سی اولان اومقدس خصلتک مآثر عالیه وممتازه‌سندن، هپسی ده (حمیت) لفظ جلیلی آلتنده تفسیر ایدیله‌جک حالات ممدوحه‌دندر.

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سی
مکتوبی قلمی ممیز ثانیسی
خلیل ادیب

﴿ حکایهٔ حکمیه ﴾

عبداه بن مبارک حضرتلری روایت ایدرکه برتاریخده زیارت بیت الله ایچون حج شریفه عزیمت ایلدم . قافله چکیلوب کیدر ایکن ادای صلات ایچون کیرو قالدم. نماز قلوب ناقه‌یه بندم. کیدر ایکن یول اوزرنده برپیاده خاتونه راست کلدم . آرقه‌سنده برسیاه شال وباشنده برسیاه شالدن سربال آهسته چکیلوب کیدر. بلدم که رکبدن کیرو قالمش. یقین واردم. « السلام علیک یا امة الله » دیدم .

— « وعلیک السلام یاعبدالله سلاماً قولاً من رب رحیم » دیدی.

— « یرحمک الله بو بادیه‌ده یالیکز نیلرسیک ؟ » دیدم .

— « ومن یضلل الله فلا هادی له » دیدی.

بیلدم که یولی یاکیلوب قالمشدر . بونک اوزرینه « نردن کلوب نه جانبه عزم ایلرسک ؟ » دیه صوردم.

— « سبحان الذی اسری بعبده لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی » دیدی.

بیلدم که مکهٔ مکرمه‌دن چیقوب قدس شریفه عزم ایلر.

— « قاچ کوندر بومحلده‌سک » دیه صوردم ؟

— « ثلاث لیال سویاً » دیدی.

— « یازادزواددن برشیئک وارمیدر ؟ » دیدم .

— « هو الذی یطعمنی ویسقین » دیدی.

— « یابو صوسز بریه‌ده نه ایله وضو ایلدک ؟ » دیدم .

— « فان لم تجدو ماء فتیمموا صعیداً طیباً » دیه تیمم ایله قیلدیغنه اشارت ایلدی.

— « بنده اولان ذخیره‌دن برشی ویرسم یرمیسکز » دیه صوردم .

— واتموا الصیام الی اللیل » دیدی . اکلادم که صائمدر .

— « ایچنده بولندیغمز آی شهر صیام دکلدر » دیدیکمده :

— « ومن تطوع خیراً فان الله شاکر علیم » دیدی.

— « سفرده افطار مباحدر » دیدم.

— « وان تصوموا خیرلکم » دیدی.

— بویله سؤاله آیات مبین ایله جواب ویردیکنه تعجب ایدوب « نیچون کلام عادی سویلمزسک ؟ » دیه صوردم.

— « مایلفظ من قول الالدیه رقیب عتید » دیدی.

— « هانکی طائفه‌دن سکز » دیدم .

— « ولاتقف مالیس لک به علم ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئک کان عنه مسئولاً » دیدی.

— « حقدن سنی اشغال ایتدیکمدن طولایی حقکی حلال ایله » دیدم .

— « لاتثریب علیکم الیوم یغفر الله لکم » دیدی.

— « سنی ناقه‌جکمه بیندیرسه‌م وقافله‌که ایرشدیرسه‌م اولمازمی ؟ » دیدم .

— « وما تفعلون خیراً فان الله علیم » دیدی.

بن دخی ناقه‌می چوکدردم و « کل بین ! » دیدم.

— « قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم » دیدی . یوزومی دوندیروب « کل بین » دیدم . ناقه‌یه بینه‌جک محلدن صچرادی قالقدی وخرقه‌سی ناقه‌نک رخلنه ایلیشوب ییرتلدی. « وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم » دیدی.

— « صبر ایله ناقه‌یی عقالله‌یم » دیدم.

— « ففهمناها سلیمانه » دیدی.

بونک اوزرینه ناقه‌یه عقال اوردم . راحتجه بیندی‌ده « سبحان الذی سخرلنا هذا وما کناله مقرنین وانا الی ربنا لمنقلبون » دیدی .

بن دخی ناقه‌نک زمامنی الـه آلوب سرعت اوزره چکلدم وصوتله ندا ایدوب کیتمکه باشلادم . بونک اوزرینه قادین :

— « واقصد فی مشیک واغضض من صوتک » دیدی.

بن دخی آهسته آهسته شروع ایدوب بعض اشعار انشادیله مترنم اولدم . فقط شعر اوقودیغمدن حظ ایلمدی. دیدی که:

— « فاقرؤا ماتیسر من القرآن ».

— « الحمدلله قد اوتیت خیراً کثیراً » دیدم .

— « ومایذکر الا اولوا الالباب » دیدی.

برمقدار کیدوب بعده « یا امة الله قافله‌ده زوجک وارمیدر ؟ » دیه سؤال ایلدم. دیدی که :

— « یا ایها الذین آمنوا لاتسئلوا عن اشیاء ان تبدلکم تسؤکم » دیدی.

سکوت ایتدم . آرتق سوز سویلمدم. تاکه قافله‌یه یقین وارد قده « قافله‌ده کیملریکز واردر » دیدم.

— « المال والبنون زینة الحیوة الدنیا » دیدی. بیلدم که اولادینی اشعار ایلدی.

کیفیت حاللرندن سؤال ایلدم و « اسملری ندر ؟ » دیدم.

— « وبالنجم هم یهتدون » دیدی.

اکلادم که اولادی قافله خلقنک دلیللریدر. معنون اولان خیمه‌لرینه قریب اولدقده دیدم که :

— ایشته قباب خیامه کلدک کیمدر دیه ندا ایده‌یم .

— « واتخذ الله ابراهیم خلیلاً وکلم الله موسی تکلیما یا یحیی خذ الکتاب بقوة » دیدی .

بن دخی « یا ابراهیم ! یاموسی ! یایحیی ! » دیه ندا ایلدم . کوردم که اوچ نفر دلاور نوجوان کلدیلر . والده‌لرینه سکردوب ایندیردیلر. اوغللرینه دیدی که:

— « فابعثوا احدکم بورقکم هذه الی المدینة فلینظر ایها ازکی طعاماً فلیأتکم برزق منه » ایچلرندن بری واردی. برایکی درلو طعام کتوروب بنی خیمه‌لرینه قوندوروب اوکمه طعامی قویدی. قادین دیدی که:

— « کلوا واشربوا هنیئاً بما اسلفتم فی الایام الخالیة ».

بنده اوغللرینه دیدم که — واه العظیم طعامکزدن یمم . تاکه والده‌کزک حالندن بکا برخبر ویرمینجه .

اوغللری دیدیلرکه : — قرق ییلدر کرک بزمله وکرک غیریله دنیا کلامندن بر حرف سویلمز. « معاذ الله دیلمدن برخطا صدور ایده » دیو بزمله مکالمه‌سی هپ کتاب الله ایله‌در.

— « سبحان القادر المنان ذوالفضل والاحسان » دیدم وخیر دعاسنی باعث سعادت دار ین عدایلدم رضی اه تعالی عنهم .

باش مدعی قلمی ممیزلرندن
احمد

﴿ عقل انسانی وعقلک شرایع جلیلهٔ ﴾
« الهیه‌یه احتیاجی »

بدیهی درکه انسان، عقل ایله تنظیم امور واشغال ایدر، عقل ایله هرشیئی یرلی یرینه وضع ایدوب زمان و مقتضاسنده استعمال ایلر. عقل ایله، اشیانک حقایق ودقایقندن وشئون وماهیاتندن بهره‌مند معلومات اولور. عقل ایله، خطرکاه خسران وهلاکه اقتحام وسقوطدن وقفه‌کیر تأنی ونجات اولور.

اسباب سعادت دنیویه واخرویه ایچون رهبر انسانی، عقل نورانی‌در . انتظامات بدیعهٔ فطرتی انسانه اوکره‌تن وتماشا خانهٔ عالمی زینتلندیرن آثار عجیبه‌یی اختراعه تدبیر نمای امکان اولان او لطیفهٔ اسمانی در . انسانه، بنی نوعی آره‌سنده نفوذ کلام وعلو واحترام ویرن ، اولمشدن اوله‌جقدن خبر ومعلومات اعطا ایدن اوفیض جاودانی در .

انسان ، ساحهٔ حیاتده عقلدن بر آدیم آیرلسه ، خطرکاه مصائب ورزایایه دوشر وهر یوزدن باشنه دواهی ومشکلات اوشر. ایشته عقلک شرف وقیمتی بونکله بیلنیر . زیرا برشیئک قدر وفضیلتی، فقدانیله نابود ونابیدا ووجودیله موجود وهویدا اولان نعمت وسعادتک دلالت فعلیه‌سیله تقدیر اولنه‌بیلیر .

انسان ، بادیٔ خلقتده حالت عماده وجمیع کائنات، نظرنده ظلمت خفاده ایدی. صوکره بخشایش الهی اولان نور عقل ایله روشن‌نظر و معرفة اللهه براعت استهلال اولان شموس آیات باهره وشئون خلق کاشف اولان علائم نیره ایله چشم ادراکی منور اولوب

تأمل! سطور الکائنات فانها
من الملاء الاعلی الیک رسائل

خطاب هاتفانه‌سنه مستعد وشایان ونظر امعاننده هرموجود، برر صحیفهٔ عبرت وعرفان اولدی .

حاصلی بوعالم امکان ایچون نعمت عظما، عقل دنیلان جوهر بی همتادر . جمیع اوامر وخطابات الهیه و بدایع آیات ربانیه، هپ عقلک امتثال واعتباری ایچوندر . انسان، هرنه‌شی ایچون اغلارسه عقل ایله اغلار . هرنه‌یه دلبند اولورسه حکمت عقلیه‌سی سائقه‌سیله کوکل باغلار . هرنه‌دن خوف وهراس ایدرسه تحذیر عقلیسی ایله قورقار. عقل، حکیم لایزال جل جلاله حضرتلریله عبادی آره‌سنده برسفیر فطریدر.

حقی باطلدن، عالمی جاهلدن، مفضولی فاضلدن تفریق ، هدایتی ضلالدن ، صحیحی علیلدن، جائزی مستحیلدن تمیز ایدن عقل عالی نظردر . مکونات اوزرینه حاکم نافذ الحکم اولان او قوهٔ بدیع الاثردر . لکن عقله وهن وضعف طریان ایدوبده انسانک عنان اداره‌سی قوای طبیعیه‌دن واهمه ویا متخیله کبی برقوتک النه کچرسه آنی محو و هلاک ایدنجه‌یه قدر کوله کبی هوسات وحاجات ذاتیه‌سنده استعمال ایتدیکی ده کوریلیور .

عقل، آثاری مختلف، احکامی متباین صنوف خصایص کالیه‌یه مظهر اولمقله برابر عوارض واوهان متنوعه‌یه اوغرامق استعدادینی حائزدر. بوعوارض واوهاندن هربری مثلا عقله بعض اشیانی خلاف ماهیتی اوزرینه تصور و یقینیاتی شکوک و ظنون ایله تعلیل ایتدیرمک صورتیله انسانک معلوماتنه ضعف ونقصان ویرر .

شویله‌که: حکمت حکیم مطلق مقتضا

سنجه عقل، خزانهٔ دماغده محفوظ بر قوهٔ بديعه اولوب اعضاء بدنه وخصوصيله اعضاء هضمه‌يه مرتبط اولمق حسبيله انلرك عوارض طبيعه‌سندن اوده حصه‌دار تأثر اولور. بو نقطهٔ نظردن امزجه‌نك جميع انحرافات واعتدالاتی، تصورات عقليه‌نك خطا وصوابه منقسم اولمق اوزره اختلافاتنی موجبدر. بلكه فصول اربعه، هبوب رياح متنوعه، اختلاف اطعمه كبی شيلرك دخی تصورات عقليه‌يه دخل وتأثيری واردر. حتی انسانك وقت خوف ورهبنده كی دوشونيشی زمان رغبتده‌كی تفكرينه وهنگام غضب وشدتده‌كی ميلان فكری، حالت رضاده‌كی تصورينه بكزه‌مز. بوجمله ايله برابر بحكمة الله تعالی دماغ، قلت وكثرت جهتندن متفاوت اولوب «بين» نه‌قدر اكثر اولورسه قوهٔ عقليه‌ده اوقدر اوفر ونه مرتبه‌ده آز اولورسه او نسبتده قليل وكثراولوب مسائلك اغوارينه تعمق واتصال ومشكل اولانلرينی حل وادراك خصوصنده‌كی تفاوت ايشته بوندن ايلری كليور.

تصورات عقليه، زمان، شكل، رياضت حيثيتلريله‌ده اختلاف ايلر. زمان جهتيله اختلاف ايدر، زيرا دوركهولتده‌كی تصورات عقليه، حالت شبابت وشيخوختده‌كی‌يه مماثل اوله‌مز. دور شبابتده انسان، تزين وتجمله رغبت، نسوانه ميل ومحبت، مجادلات ومخاصماته سرعت ومبادرت كبی شيلری استحسان ايدر. حال شيخوختده ايسه، بوفكر وتمايل، تحول وتبدل ايدر.

شكلاً اولان اختلافه كلنجه قوهٔ عقليه‌نك تجليكاهی اولان وجمجمه وقحف دينيلان قفا كاسه‌سنك اختلاف شكلنه تبعاً انسانك معلومات ومحسوساتی‌ده اختلاف ايدوب حتی ميل واستحسان واستقباح واستهجان ايتديكی امور دخی بو اختلافدن مصون قالمز.

ايشته علم قيافت قحف ودماغده وبقيهٔ اعضاده‌كی اختلاف اشكال حيثيتدن وجود بولمشدر.

ملكات عقليه، رياضت حسبيله‌ده اختلاف ايلر. شويله‌كه: قوهٔ عقليه، معانیٔ دقيقه‌نك تصور و استكناهی خصوصنده نه‌قدر چوق اوغراشديريلير وحقايق ودقايقی درك ايچون نه مرتبه زياده چاليشديريلير ايسه استدراك معانی وغوامضجه اونسبتده قدرت وسرعت كوسترر. زيرا احكام طبيعيه جمله‌سندندركه قوا واعضای بدندن برينك فعلی زياده اولنجه ديكر بعض قوا واعضانك فعلی تناقص ايدر.

شورای آزادهٔ شك و اشتباهدركه عقل، معلومات خصوصنده مستقل بالنفس اوليوب هر حال وكارده حواس ظاهره و باطنه‌دن استعانه واستمداد ايلر. زيرا حواس، جميع مدركاتك تلقی واستحصاليله صور مختلفه‌سنك صحيفهٔ عقله طبی خدمت طبيعيه‌سيله مكلفدر.

مع هذا حواسه دخی احوال وعوارض عديده طريان ايلر. بالكز كوزی، مشمول نظر تدقيق ايده‌جك اولسه‌ق قوت وضعف، قرب و بعد نقطهٔ نظردن شیٔ واحدده احكام مختلفه‌يه مظهر كوررز. كوز، بعض كره برشيئك خلاف ماهيتنه حكم ايدر. چوق دفعه‌ده بيوك برشيئی، بك كوچك كورر. ذائقه، لامسه، شامه‌ده اويله‌در. حتی ايكی كيشينك بری استحسان ايتديكی شيئی ديكری استقباح ايتمك صورتيله آره‌لرنده اختلاف واقع اولور. بو حالاتك هپسی احوال متباينه دركه احكامك اختلافنی توليد ايدر.

حواس باطنه‌يه‌ده نظر ايده‌جك اولورسه‌ق قوهٔ واهمه‌نك انسانه قورقلميان برشيئی پك خطرناك اولمق اوزره كوسترديكنی كوررز. حتی انسان يرده يوردكن اياغنك باصديغی محل، بش پارمقدن عبارت ايكن بو قوه‌نك القا ايتديكی خوف سقوط سببيله بر ايكی آرشون كنيشلكنده‌كی ديوار اوزرنده يوريه‌مز. قوهٔ متخيله‌ده اويله‌در. حتی بعض انسان، امتلاء معده ايله وياخود ارقه و بايوز اوستی ياتمق كبی بر وضعيت مزعجه ايله اويوينجه لسان خلقده كابوس دينيلان بر آغرلق باصاركه بو آغرلغی عفريت اولمق اوزره تخيل وتلقی ايله مادام الحيات ظن وخيالی تقويه‌دن وازكچميان انسانلر پك چوقدر.

ايشته قوهٔ عقليه‌نك تأثرات مبحوثه‌سندن وحواس ظاهره و باطنه‌نك احوال وعوارض مبسوطه‌سندن طولايی احكامجه تولد ايدن اختلافات سائقه‌سيله افراد بشر، مذاهب لاتحصايه ذاهب اولوب تفرقه‌يه دوشديلر. حالبوكه حق بردر. تفرقه وانقسام قبول ايتمز.

باطل ايسه هر صورتده ظاهر اولوب

باطل، هميشه باطل و بيهوده‌در. ولی، مشكل بودركه صورت حقدن ظهور ايده

بيت مشهورنجه اكثريا حق صورتنده كورنديكی جهتله ناسی آلداتمغه يول بولور. مع هذا صور باطله‌دن هيچ برصورت يوقدركه اصحابی آخرتده عقاب آجلدن بشقه بو تحو لخانهٔ فناده بلای عاجله اوغراتمسين. بو بحثك شرح وايضاحی پك اوزون وموضوع بحثمزدن خارج وافزون اولديغندن بوقدرله اكتفا قلندی.

خامه‌كذار تحقيق اولان تفصيلاتدن آكلاشيله‌جغی اوزره عقل، كمال ذاتيسی وعلو صفاتيسی ايله برابر درك فطرت انسانيه واستدراك كمالات احسانيه خصوصنده وقفه‌نمای عجز وحيرت اوله‌جق برحق ايله محدود اولوب اندن اوته‌سيچون بردليل قويه وفضائل وسعادات دارين ايله كامران والحاصل ايكی عالمده انسان اولمق قوت وصلاحيتنی احراز ايده‌بيلمك ايچون غدا كبی مربی، دوا كبی شافی برمحمد سليم ومستقيمه محتاج اولمغله كرم الهی شرايع جليله ايله عقله امدادی مقتضی اولدی. بونكيچون جناب كريم مطلق، عبادندن لطائف اخلاق ومحاسن و شمائل ايله ممتاز بعض قوللرينی كتب مقدسه واحكام سماويه‌سيچون اختيار وانلری، افراد بشری طريق حقه ونقطهٔ توحيده دعوت وارشاد ايچون واحدا بعد واحد بو عبرتخانهٔ كائناته بعث وارسال بيوردی.

بوسر آمدان ازل، ورای طور وعقول،

بر فيض عظيم الهی ايله مبجل اولدقلری حالده شيمهٔ سليمهٔ تواضع، حفض جناح، صلهٔ ارحام، رحمت ايتام، دستكيریٔ ضعفا، مواسات مرضا، انفاق فقرا، اعانهٔ عجزه، جميع مخلوقاته شفقت كبی جلائل كمالات انسانيه واوصاف عاليهٔ احسانيه ايله موصوف ومشغول ايديلر. حيات عالم وسعادت بنی آدم ايچون چالشديلر. ونور توحيد باری ايله خلقك افكار وقلوبنی تنوير واخلاقی اوساخ رذائلدن تطهيره صرف همت ايتديلر. عقلك درك وقبولندن عاجز اولديغی اسرار واحوالی وموجب قرب الهی اولان عبادات وافعالی ونظر ادراكدن غائب ونهان اولان بدايع علويه‌يی وبعث ونشور ونعيم وعذاب كبی ظهورات مستقبله‌يی خلقه بيلديرديلر هر شيئی يرلی يرينه وضع واستعمال ايله ناسی ظلم واعتسافدن منع ايتديلر. انسانلق نه ديمك اولديغنی هركسدن زياده بيلدكلرندن فرط شفقتله انسانلره آجيوب شدت همتله آنلرك هدايت وسعادتلرينه سعی ايلديلر.

انبياء مشار اليهمك بو مساعیٔ هدايت افروزانه‌لريله برچوق اقواملك وحدانيت خدايی تصديق و اقراره مسارعتی وكتب منزلهٔ الهيه احكام مقدسه‌سنه تبعيتی حيثيتله مأثر پيرای تأسس اولان اديان، مرور قرون اعصار وتقلبات روزكار ايله بر طاقم خرافات عاطله واعتقادات باطله ايله قدسيت اصليه‌لرينی غيب ايتمسيله عالم انسانيت، بر تاريكیٔ جهالت ايچنده قالمش وافراد بشر من حيث لاتشعر مساویٔ اخلاق و مظالم لاتطاق آره‌سنده بوكلمش ايدی.

ايشته بويله بر زمانده ايدی كه دور رسالت جليلهٔ محمديه علی صاحبها افضل الصلواة والتحيه شرفبخش ورود اولوب جناب فاطر مطلق اعرف الانبيا صلی الله عليه وسلم افندمزی «لايأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه تنزيل من حكيم حميد» وصف اقدسيله موصوف بركتاب جليل الشان ايله بعث وارسال بيوردی. بونده افراد بشرك مصالح دنيويه و منافع اخرويه‌سندن هيچ برشی براقدی كه امر وتبليغ بيورمسون.

امور نافعه‌دن برخير ومنفعت وكمالات انسانيه‌دن برحكمت وسعادت ترك ايتمدی كه اكا دلالت ايتمسون. شرور و مفاسددن باعث هلاك بنی آدم اوله‌جق برشر و مضرت براقدی كه آندن منع وتحذير ايتمسون.

او نور مبين الهی تجليخانهٔ قدرتدن بر زمانده عوالم افروز امكان اولدی، كه اقطار جهان ظلام جهل وفساد ايچنده سپهروز شرك واعتساف ايدی. اقوام مختلفهٔ بشر، اويله برجهالت مظلمه وبرحالت سيئه ايچنده ايديلركه كيمی احجار واشجاره، كيمی نجوم وناره، كيمی شمس وقمره، كيمی نسناس وبقره، كيمی صويه، كيمی اثمار واقواته پرستش ايدوب معبود بالحق تعالی شانه حضرتلرينه اولان جهالتلرينی اعلان ايدرلردی.

علوم جديده وحقيقيه نظر اعتباردن ساقط ومطروح ايدی. بونلرك يرينه ظنيات، كهانت، شعبده، سحر، تطير، خرافات انصاب وازلام كبی شيلر قائم وممدوح ايدی. وحشتلری اودرجه‌يه وارمشيدی كه معاملات مدنيه‌دن طرناق كسمكی، صاچ قريمغی، نظافت ابدانی، استنجا واستبراءی، آداب اكل وشربی، آداب نومی، زوجين بينده‌كی صورت معاشرتی، مصاحبت اولادی، آداب صلهٔ اقاربی بيلمزلر ايدی. علم تدبير منزلدن، قواعد حفظ صحتدن، قانون طبابتدن هيچ برشيئه واقف دكل ايديلر. نصل عقد تجارت اولنور، نصل آليش وويريش ايديلور، نصل ايجار واستيجار وقوعبولور، زراعت وفلاحتله نصل ثروت حاصل اولور، بونلرينی‌ده جاهل ايديلر. نفس الامرده بو اقوام جهالت پيشه، مرحمت، شفقت، رقت، حسيات انسانيه‌سی نه‌در؟ بيلمزلر ايدی. نه ضعيفه، نه مسكينه، نه عاجزه، نه پير ناتوانه، نه يتيمه، نه طول قادينه، نه ديلسزه، نه اعمايه، نه خسته‌يه آجيمزلر ايدی. كويا كه غول بيابانی دينيلان مخلوق، كنديلرندن كنايت ايدی. برطاقمی جناب رزاق لايزالك مخلوقاتی ايچون خلق واحسان بيورديغی نعم وطيباتی بعض اعتقادات فاسده سائقه‌سيله تحريم ايدرك كرك نفسلرينی وكرك بشقه‌لرينی اونعم الهيه‌دن محروم ايدرلر وشايستهٔ ركوب واستعمال ولحومی حلال اولان حيواناتی حرام محض عد ايله بيكار جه‌سنی بيابان وحشته صاليويره‌رك آنلردن كيمسه‌نك انتفاعنه مساعده ايتمزلردی. بر طاقمی‌ده الجاء غيرت جاهليه ايله قيزلرينی ديكرلرينك آغوش ازدواجنده كورممك ايچون ديری ديری مطحورهٔ خاكه كومرلر وبر قسمی دخی بنات وزوجاتی حقوق ارثيه‌دن محروم ايدرلر ايدی. بنی نوعلرندن فجيعهٔ جوع وعطشله جان چكيشانلره عطف نظر التفات ايتمزلر ايدی. التفات ايتسه‌لر بيله مجرد كولمك واكلنمك ايچون وقفه كزين تماشا اولورلر ايدی. اشته آفريقانك قسم اعظمی الآن آثار توحشيله ميدانده‌در. آمريقانك قسم غير مدنيسنك اخباری دخی صحائف آثار والسنهٔ اعتبارده منقوش ودائردر. ظن اولنوركه اورالری بسيط عالمده بزم ايچون نمونه نمای عبرت اولمق اوزره قالمشدر. اوروپانك‌ده حكماء اسلامك افكار منورهٔ عرفانيله ضيادار مدنيت اولمزدن اول نه حالده بولنديغنی تواريخ موجوده ناطق ومذكردر. آسيا مدنيتجه قطعات عالمك اك اسكيسی ايكن اهاليسنك بر قسمی الی يومنا هذا خيالات خرافات وعبادات مصنوعاتدن قورتلمامشدر.

اشته اعرف الانبيا عليه افضل التحايا افندمز اويله بر زمانده بعث وارسال بيورلمشيله او اقوام مختلف الاعتقاد آره‌سنده قيامنمای حكمت تبليغ وارشاد اولوب آنلره كرم الهيسندن مدد خواه عنايت اولان هر مضطره مجيب وانسانه حبل وريددن داها قريب اولان رب كريملرينك واحد ويكتا وشريك ونظيردن منزه يكانه وبيهمتا اولديغنی بيلديردی وكنديلرينی طريق حقه دعوتله دور مسعود رسالتدن اولكی ظنون وفوادحشدن، خشونت ووحشتدن، رذيلهٔ نفولدن شرت بهيمتدن، غلظت سيعه‌دن قورتارمغه چاليشدی. آره‌لرنده كاه معلم حقايق آموز كبی فضائل انسانيتی تعليم، اخلاق جميله‌يی تلقين وتفهيم بيوردی، كاه حاكم عدالتفرما

کی احقاق حقوق ایله حکمت نمای حقانیت، وکاه طبیب مسیحا نفس کبی خسته‌لرینی تشفیه ایله برابر قوانین آموز حفظ صحت اولوردی. آنلر ایچون امور دینیه‌دن هیچ برشی تشریع بیورمدی که آنده آخرتدن اول دنیالرینه عائد برفائدهٔ عاجله بولنمیه، عباداتدن هیچ برعباده تشویق بیورمدی که آنده منفعتلرینه متعلق برثمرهٔ فاضله اولمیه، حاصلی او نبی ذیشان علیه صلواة الرحمن افندمز، تاریخ عبرت اشتمال ایله مملو، حکم وامثال ایله طولو، براهین محکمه‌یی شامل، حقه هدایتی کافل، عدل واحسانی آمر، لطائف اخلاق ومحاسن خصالی مشعر، الطاف واحسانات الهیه‌یی مبشر اولان قران کریم دست حکمت پیوست رسالتپناهیسنده اولدیغی حالده آنلره امور دینیه‌یی نصل امر وتبلیغ بیوریور ایدیسه مصالح دنیویه‌لرینی ده اویله‌جه تلقین وتفهیم ایدردی.

آچدیغی درسخانهٔ کالده‌زانوزن حضور هدایتی اولانلره تدریسات وتبلیغات سنیه‌سی یا وسائل صلاح ونجاتلرینی تفهیم ایدن وفضیلت قلبی، علو اخلاقی، سمو همتی اوکره‌تن درس حکمت ایدی ویا جسملرینك صحت وسلامتنه عائد طبابت ایدی ویاخود انتظام بیوت وعمران مملکتلرینه ومحافظهٔ حقوق وادامهٔ آرامش وامنیتلرینه متعلق بر نظام عدالت ایدی ویا ایچلرندن ضعیف ودرمانده وفقیر وبیوایه اولانلرینه دستدادهٔ امداد ومعاونت اولملریچون آنلری تذکر وباده مولای لایزال حضرتلرینه اولان احتیاجلرینی وکندولرینه مبذول اولان نعم الهیه‌نك وجائب شکر ومحمدتنی تعلم واسترشاده مدار اوله‌جق برحالت عبرت ایدی ویاخود درکاه کبریا پناه الهی‌یه حاجتلرینی عرض ایله سعادتلرینی طلب وسؤاله وسیله اوله‌جق عبادت ایدی که بونلر مادةً ومعناً اسباب فلاحلرینی کافل اولان احکام واعتباراتدن عبارت ایدی.

حیفا که ناسدن چوغی حظوظ خسیسهٔ نفسانیه، وتسویلات ابلهفریبانهٔ شیطانیه ایله ظلمت نشین انکار قالدی. بونلر اعوجاج افکار وسوء انظار سببیله بودین مبین حنیفی حاشا ثم حاشا رهزن طریق مدنیت و پرده کش باب ترقی وثروت وقاطع اسباب غنا وسعادت وحائل مزیات انسانیتدر وهم وخیالنه دوشدیلر. حالبوکه حقیقت اسلامیت، نفسلرینك خیال ایلدیکی وفکرلرینك تصور ایتدیکی امرك تمامیله خلافنده تجلی نمای ارباب رشد وبصیرتدر. آنلرك انظار کوته بینانه‌سندن پردهٔ اوهام، انکشاف تام بولسه‌یدی سیمای نورانیٔ اسلامیتك، ظلمات ظنون واشتباهات عاطله‌لرینی محو وازاله ایده‌جك بررونق نظر رباده شعشعه نمای ساحهٔ انسانیت اولدیغنی کوررلر ایدی. لله الحمد آفاق عالمده شمدیدن آثار لامعه‌سی کوزو کمکه باشلادیغی وجهله ان شاء اله الرحمن برکون کله‌جك که بو نور حقیقت، بسبتون اومثللولرك چشم ادراکلرینه روشنی بخش هدایت اوله‌جقدر. عارف اکبر

لنا دولة فی آخر الدهر تظهر
فتظهر مثل الشمس لا تتستر
فمن کان منا او یقول بقولنا
فبشره بالدنیا والاخری یبشر

قطعهٔ بشارت انتماسیله بو حکمتی خبر ویرمشدر.

سیاق بحث وکلام، سید الکونین وخاتم النبیین صلی اه علیه وسلم افندمزك من قبل الرحمن نشر وتلقیننه مأمور بیورلدقلری دین مبین اسلامك، اسباب مسعودیت بشریه وترقیات مادیه ومعنویه ایچون جامع اولدیغی فضائلدن بعضلرینك یکان یکان ایرادیله هر برینك بالخاصه سعادت ومدنیت دنیویه‌جه‌ده تضمن ایتدیکی فوائد عظمانك اثبات وتعدادینی استلزام ایتمش وبو سائقه ایله کلك بی اقتدار اولبابده بعض مباحث یازمش ایسه‌ده صحیفهٔ بیانه قونیلان سوزلر بو مقالهٔ عاجزانه‌مك درت بش مثلی راده‌سنه وارمش اولدیغی حالده ولو قسماً اولسون احاطهٔ مقصد ایده‌میوب اهمیت بحث ایجابنجه دها زیاده تفصیلات اعطاسنه احتیاج کورندیکندن واشبو نسخهٔ یکانهٔ فوق العاده‌نك سرعت طبعی، جمع وتلفیقنك متضمن اولدیغی مقصد خیر انجام الجاآتندن بولندیغندن مباحث مذکوره‌نك بتوفیقه تعالی اکمالیله آیروجه عرض نظرکاه اعتبار ایدلمسی بالضروره آتی‌یه تعلیق ایدلمشدر ومن اه التوفیق

احقر العباد
احمد مختار

— ۱ —

بلبل

(شاتو بریانك le rossignol عنوانلی)
(پارچه‌سنك ترجمه‌سیدر)

وقتا که کیجه‌نك ایلك سکونی ایله کوندوزك صوك کورلتیسی بایر اوستلرنده، ایرماق کنارلرنده، آغاجلق ایچلرنده، وادی اورته‌لرنده یکدیکریله غوغایه طوتیشور؛ وقتا که اورمانلر آهسته، آهسته رقت آمیز برسکوته واریر، هیچ بر یاپراغك، هیچ بر یوصونك آه وفغانی ایشیتیلمز اولور، هر شیئه برصمت حزن انکیز استیلا ایتمکه بدأ ایلر؛ وقتا که مه تاب معهود اولان حمرت آتشینی ایله کوك یوزنده بر دلبر ملاحت پرورك رخ حجاب آورینی آکدیرر جه‌سنه تجلی یاب اولور؛ وقتا که سمع انسان شماتت نهاردن آزاده قالیرده کسب دقت ایدر، خلقتك کزیده خواننده‌سی، طبیعتك مطرب خوش آینده‌سی ترنم ساز اولمغه، او روح نواز الحانلرینی اوقومغه باشلار. ایلك اوجه عکس صدایه قارشی برولولهٔ صفا آلود قوپاریر: شرقیلرنده براطرادسزلق بر پریشانلق در کیدر: قالیندن اینجه‌یه پستدن تیزه آتلار: وقت، وقت طوراقلر یاپار؛ کاه یواشدر، کاه کرمی پیدا ایدر: بو برکوکالدرکه سرمست شادیدر، برکوکالدرکه تأثیر سودا ایله تیتره‌مکده‌در. لکن بردن بره سس کسیلیر؛ قوش خموش اولور. تکرار باشلار: مقام نه‌قدر ده‌کشمش! نه رقتلی، نه تأثیرلی آهنك! کاه ینه متحول وفقط بایغین، سوزشلی بر لحندر، کاه اسکی فرانسز شرقیلرنده، سادەلك ایله یانقلغك محصول امتزاجی اولان او آثار نفیسه‌ده اولدیغی کبی تك پرده‌دن، از متشابه الصوت بر ترانه‌در. بوصورتله شرقی بر علامت مسروریت اولمقدن زیاده برنشانهٔ محزونیتدر: یاوریلرینی غائب ایدن قوش حالا الهی خواندر؛ بو ایکنجی نغمه دخی بختیارلق هواسیدر. چونکه بیلدیکی ذاتاً تك برهوادر. لکن، سازنده، برهنر ایله سازك انحتارینی دکشدیردی؛ هوای شادی‌ده لحن مغمومیته منقلب اولدی.

❀

— ۲ —

(برلوحه)

ایلك بهار: برکوزل صباح: کونش هنوز اویقودن قالقمش؛ طاغك آرقه‌سندن برخفیف قزیللق ایله کورنمکده؛ بررفتار عشوه بازانه ایله یوکسلمکده. کائناتك رسم خوش آمدی‌یی ایفایه قوشمه‌سنه بر تبسم نازکانه ایله مقابله ایتمکده؛ چیچکلر دها قورومامش؛ کللر آچمش؛ دیکر چیچکلرده کللره تقلید حرکت ایلمش؛ چمن یم یشیل، زمینك دیکر پارچه‌لری یشیل، صاری، قیزیل اورتولرله مستور؛ کویك خروسلری صباح اولدی دیه باغیرییور؛ بلبل نوای حزینی اوقیور. قوشلر اوتوشیور، هوای مسرتلرینی چاغرییور. دره یواش یواش آقیور؛ اورته‌لقده بوندا، بوادا، بونوا، بوهوا، بو خفیف شارلتیدن بشقه بر صدا یوق، هر یر ساکن، ساکت؛ یالکز نازك، تیتره‌ك برسس طبیعتك هنوز شماتت نهار ایله بوزلمامش اولان بوصمت رقت فزاسنی اخلال ایدییور ایدی. تخمیناً یکرمی یاشنده برقیز، برکوی قیزی، جمال صافه، حلاوت طبیعیه‌یه الك مکمل نمونه اوله‌جق درجه‌ده کوزل، جاذبه‌لی برکوی قیزی یانده‌کی یکرمی بش، یکرمی التی یاشلی صبیح، یاقیشقلی بردلیقانلی‌یه: — «آه! کیدییورسین اویله‌می بنی براقه‌جقسین» دییور ایدی.

— «ئه‌وت کوزلم؛ برساعته‌قدر.. شمدی کویمزده قرق آرقداشمز؛ طوپلانوب قضا مرکزینه کیده‌جکز، اورادن‌ده حدود بوینه کوندره‌جکلر؛ سوکیلی پادشاهمز افندیمزك فرمانی بویله، جنکه کیده‌جکز»

— دیمك.. برساعت صکره.. یاربی.. عجبا نه زمان تکرار قاووشاجغز؟» — یقینده ان شاء الله، کوزلم، بن کیده‌یم. سوکیلی پادشاهمزك اوغورنده محاربه میداننده وظیفه‌می یرینه کتیره‌یم. آرتق جناب حق بنی سکا باغشلارده، بن جانمی فدا ایتمکه حاضر ایکن، بورایه صاغ اوله‌رق دونمك بختیارلغنه ایردیرسه... اوح! اوساعت نه قدر بختیار اولورم، سوکیلم، بن اوستمه لازم کلن وظیفه‌یی کورمش اوله‌رق دونیورم؛ سن چیقار کویك طیشاروسندن بنی آلورسین ینه برابر بورایه کلیرز دوکونمزی یاپارز.. سن‌ده دها زیاده بختیار اولورسین.» — «آه! کیت کیت؛ وظیفه مقدسدر، ایفا ایت؛ بن‌ده سکا بوراده دعا ایدرم.»

— «آرتق اللهه امانت سوکیلم» — آه! اللهٔ سلامت ویرسین، الله معینك اولسون، الله پادشاهمز افندیمزی منصور وموفق ایتسین..»

کونش کیتدکجه یوکسه‌لیور؛ کوندوزك کورلتیسی کسب اشتداد ایدییور ایدی. بوکون کویدن قرق کنج عسکر کیده‌جك اولمغله کویك ارککلری کویك خارجنه بونلری تشییعه چیقمش ایدی.. قرق دلیقانلی بر ردیف ملازمنك قوماندانسنده، اوکلرینه برسنجاق چکمش، بومشیعلرك شدتلی آلقیشلری آره‌سنده هم یورییور، هم سسلری چیقدیغی قدر «پادشاهم چوق یاشا» زمزمهٔ علویه‌سنی تکرار ایله افلاکه اصعاد واعلایه چالیشیور ایدیلر. بواثناده بونلرك والده‌لری، همشیره‌لری، زوجه‌لری، نشانلیلری اولان کوی قادینلری ده کویك ایچنده بونلره دعالر ایدییور ایدی. ایلریله‌مشلر، مشیعلری برساعت کریده براقمشلر ایدی. آرتق سوکیلی مسکنلرینه صوك نظرهٔ وداعی عطف ایتدکدن صکره کویلرینی غائب ایتدیلر.

❀

— ۳ —

(برمثال فتوت)

بر پنجشنبه صباحی ایدی: برجوهرجی دکانندن تخمیناً اوتوزبش یاشلرنده برقادین چیقیوردی. بوقادینك چهره‌سنه دقت ایدلمش اولسه‌یدی جبهه‌سنده بر دوشونجه علائمی پك آشکاره کوزه چارپار ایدی. هله کوزلرنده پك واضح بر انفعال نشانه‌سی، بریأس وکدر اماره‌سی مشاهده ایدیلیردی. چیقدی: متردددانه برطور، یواش آدیم ایله دیکر بردکانه طوغری ایلریله‌یور ایدی. بر آرالق بودکانك ایچنده غائب اولدی. صکره ینه دکانك طیشاریسنده کوروندی: بوکره جبهه‌سنده‌کی بوروشوقلق دها زیاده. کوزلرنده‌کی امیدسزلك فوق العاده ایدی. بو قادین نه‌یه بویله منفعل، مغبر، نومید ایدی؟ آه! بوزواللی قادینجغز برطالعسزدرکه بوندن اوچ سنه مقدم دنیاده یکانه حامیسی، یکانه املی اولان برعزیز زوجدن، درت یاشنده برمعصوم یتیمجکز ایله برابر، طول قالمش ایدی. سوکیلی رفیقنك غیاب ابدیسندن صکره بوغیرتلی قادین...ده آلت قات اولمق اوزره ایکی اوطه‌لی اوفاق براوده اوتورر؛ جوار خلقنه دیکیش دیکمك ایله کندینی واویاوروجغزینی کچندیرمکه غیرت ایدر. اوحالا خیلی کوزل ایدی. ایکنجی برازدواج ایله بختیار اوله‌بیلیر ایدی. فقط دها بدبخت اولمق احتمالی ده واردی. هم اومعزز مرحومك یرینی طوتاجق اویله کندیسیله هم مشرب، یك دل، عالی جناب بربدل... بونی نره‌ده بوله‌بیله‌جك ایدی؟ خصوصیله کندیسی اومحترم، اوعزیز وجودی اولومه قابدردقدن صکره بردها اولنمامکه قطعیاً قرار ویرمش ایدی. ارتق دنیاده هیچ بر املی قالمامش؛ محضا اوغلنی ایستدیکی کبی بویوتمك، تربیه ایلمك، آدم ایتمك ایچون یاشایور؛ کندیسی ذاتاً ایی برتربیه کورمش اولدیغی جهتله شمدی‌یه قدر بو خصوصی لایقیله تعقیب ایدییور ایدی. شوقدرکه، آرتق چوجق یدی یاشنده بولنیور، بوندن صکره آنی برمکتبه ویرمك لازم کلیور ایدی. بوجهتله برطاقم مصارف فوق العاده‌یه احتیاج وار. بوکا لازم اولان پاره‌یی نصل الده ایتملی؟

بو فکر برقاچ کوندر، بو غیرتلی طوبجغزك ذهنی اشغال ایدیبورایدی. نهایت مرحوم زوجنك کندیسنه براقمش اولدیغی الماسلی بر کوکس ایکنه‌سنی مزیناتدن مالك اولدیغی، اوتك پارچه‌یی صاتمغه قرار ویرمش؛ بر یادکار معززی دها عزیز، دها مقدس اولان بو یادکارك حصول مسعودیتنه فدا ایتمکی فقط ینه برچوق کوز یاشی دوکدکدن صکره تصمیم ایتمش وجمعه ایرتسی کونی او ثمرهٔ حیاتنك یکی برالبسه ایله مکتبه کیتدیکنی کورمك امیدیله بو صباح جوهرجیلره کلمش ایدی. بو ایکنه‌یی مرحوم زوجی وقتیله درت یوز غروشه آلمش اولوب بو قادینجغزده هیچ اولمزسه، بونك اوچیوز غروش کتیره‌بیله‌جکنه قانع ایدی. برنجی دکانه کیرمش؛ بوراده تخمیننده نه قدر آلدانمش اولدیغنی اوکرنمش کوردیکمز وجه ایله منفعل، مضطرب اوله‌رق دکاندن چیقمش ودیکر دکانه کیرمش ایدی. ایشته بوراده‌ده موفق اوله‌میان بوزواللی بو سببله دکاندن طیشاری‌یه چیقنجه، بزه اویله منفعل؛ اولکندن دها زیاده مغبر وامیدسز کورنمش ایدی. فی الحقیقه بو بیچاره شمدی نه‌یاپه‌جغنی شاشیرمش ایدی. هر حالده یا او یادکار عزیزی یوزیکرمی غروش کبی یوق فیئاتنه قایدرمق یاخودده املندن محروم قالمق لازم کلیور ایدی. نه‌بیوك یأس ایچنده ایدی! بش دقیقه قدر بویله بر عذاب ایچنده قالدی. هم دوشونیور هم ده یواش یواش یوریبور ایدی. بردن بره طوردی: کوزلرنده بر موفقیت امیدی پارلامغه باشلادی. خاطرینه برشی کلمش ایدی. امنیت صندیغی! اورایه کیدوب بونی رهن براقه‌جق؛ مقابلنده برمقدار پاره آله‌جق ایدی. بو صورتله هم ایستدیکنه نائل اوله‌جق هم ده برمدت صکره او قیمتلی یادکاری قورتاره بیلمك امیدی قاله‌جق ایدی. ارتق جوهرجی چراغنك «خانم افندی اوسته یوز اللی غروش ویریبور» دیه باغرمه‌سنه قولاق ویرمیه‌رك کمال سرعتله اوزاقلاشمغه باشلادی. صندیغه وارمش ایدی. رهنه مقابل ایکیوز غروش اقراض ایتدیلر. قادینجغز بورادن ممنوناً چیقدی؛ کوزلرنده بر مسرت پیدا اولدی. بوندن صکره کونده برقاچ ساعت زیاده چالشمغه، آز مصرف ایتمکه ممکن مرتبه سعی وتصرفه غیرت ایلمکه قطعیاً عزم ایتمش وبو صورتله آز برمدت ظرفنده ایکنه‌سنی استرداد ایده‌بیله‌جکنه امیدوار اولمش ایدی. او ینه عودتنده جکرپاره‌سنی قوجاقلایه‌رق: — «اوغلم یارین دکل او بر کون سنی مکتبه ویره‌جکم؛ یکی البسه حاضرلایورم» دیدی. چوجق: — «او! ننه‌ای والده‌جکم! جزؤمی قویمق ایچون برده کیسه یاپه‌جقسین دکلمی؟» دیه مقابله ایتدی.

یوم معینك صباحی والده اوغلی ایله برابر محله مکتبنه قدر کیتمش، مکتب قپوسنده النی اوپوب ایچری‌یه کیرن نوردیده‌سنك موفقیتی ایچون دعا ایتدکدن صکره بویله‌جه بر وظیفه‌یی ینه کتیره‌بیلمش اولدیغنه متشکر ومسرور اوله‌رق او ینه عودت ایتمش ایدی. اورادن‌ده دیکوب بیتیرمش اولدیغی برقات روبه‌یی بر بوغچه ایچنه قویوب صاحبلری اولان (...) افندینك خانه‌سنه کیتدی. اجرتی ویرلدکدن صکره کندیسنه برقهوه اکرام ایدلدی. افندینك اون التی یاشنده اولان والده برغزته بولنان بیوك کریمه‌سنك یانته تقربله: — «خانم قیزم ینه نه‌حوادث‌وار؟» دیه صوردی. — «نه‌اوله‌جق خانم. ینه‌هپ کرید مسئله‌سی، کرید اعانه‌سی. بیچاره کریداسلامی حقیقةً یك آجینه‌جق برحالده ایمشلر؛ جداً محتاج معاونت ایمشلر؛ زواللیلرده ییه‌جك برشی قالمامش. هردرلو اذیتلره دوچار اولدقدن صکره برده قحط بلاسنه اوغرامش.» — «آ، خانم افندی، کرچکمی؟» — «وای! شمدی‌یه قدر خبریکز اولمادیمی؟ ایکی هفته‌در هریرده اعانه‌لر ویریلیور؛ هرکس بردرلو اوزواللیلرك تخفیف اضطرابی ایچون پاره طوپلایور. بونی استانبولده بیلمیان یوق‌که.» — «آه! خانم افندی، اوقومق بیلمم‌که غزته اوقویه‌یم. چوقدن بری‌ده اودن طیشاری‌یه چیقمیورم. نره‌دن ایشیده‌یم؟ فقط بوکا هرکس پاره‌ویره‌بیلیرمی؟» — شبهه‌سز، هرکس حالنه کوره، کوکلندن قوبدیغی قدر ویره‌بیلیر، هرویره‌جك اولان... ده‌کی محل مخصوصنه کیدر؛ ویریر.» بو محاوره اوزرینه حساس کوکلی ترزی خانمده او زواللی دین داشلرینه قارشی برمرحمت حسی برمعاونت آرزوسی حاصل اولدی. بو حس اوقدر جدی، بو آرزو اوقدر حقیقی ایدی‌که اساساً کندیسی معاونته مفتقر اولان بو قادینك نظرنده آج وکندیسندن قات‌قات زیاده محتاج تصور ایتدیکی بوطالعسز هم مذهبلرینه الدن کلدیکی قدر یاردیم ایتمك بر وظیفه حکمنی آلدی. او آرتق کندیسنی دوشونمیور. امنیت صندیغنده‌کی رهنی، او یادکار محترمی، کندیسنك حال ضرورت مآلنی اونوتمش ایدی. بر حس وجدانینك تأثیری، بر سوق درونینك دلالتی ایله همان قوشوب محل مخصوصنه بالمراجعه اللی غروش ویردی. بر وظیفهٔ مقدسه دها ایفا ایتمش اولدی. آرتق او کونیك بختیار ایدی. بزه‌ده بر نمونهٔ غیرت اولدیغی قدر بر مثال فتوت وحمیت کوستردی.

محمد فؤاد

کوزلده چرکین

مرغ دل آسا پروبال محبتله کنکرهٔ آسمانه سرچکن ایکی قلب سوداوی قدمهٔ شبابتك ایلك خطوهٔ شطارتنده بولنمش بر کنجینهٔ اندام ولطافتدرلر؛ هرایکیسی ده حسن و آن ملاحتك بر تمثال مجسمی، یوسف ایله ذلیخانك بر نظیرهٔ مأخذی درلر. دورهٔ حیاتلرینك اون سکز ویکرمنجی سنه‌سنه قدر سومش، سویلمشلر. نهایت اشکنجهٔ عشقك تأثیرات بی‌پایانیله ید اختیارلرندن نهان اولان تاب وطاقت محبتلرینی کنجیدهٔ وصالك ره غیرمشروعنده برلشدرمشلردی. فقط طبیعی اولان حسیات قلبیه‌لرینی، هرکس عندنده تعییب و تقبیحدن مبری حرکات عاشقانهٔ مخفیه‌لرینی غایت چرکین بر نتیجهٔ لایعقلانه و بر حرکت غیراذعانانه ایله تسمیم ایتدیلر.

ایشته! اوکوندنبری علو عشقلری انطفایه، کثرت محبتلری انقراضه، خلجان وهیجان قلبلری اشتداده یوز کوستردی. پنجره آرقه‌لرندن، قپو آرالقلرندن کورمك کوزوکمك اورته‌دن قالقدی. هر درلو اثر محبت حال تناقصه باشلادی. ماحصل هرکونا علائم سودا محو اولوب کیتدی.

تمام طقوز آی صکره برینك اطوارنده ملالت، دیکرینك احوالنده دخی بسبتون غرابت رونمون اولدی. اوت! هرکسه بر اولاد صاحبی اولدقلرینی — چاروناچار — اعلان ایتدیلر. عقدنکاحلری اقرباو تعلقاتی طرفندن تنسیب وتصویب اولندی. هرشی اولوب بیتدکدن، هرایش میدانه چیقدقدن صکره امر ازدواجلری اجرا قلندی.

لکن اشبو رابطهٔ زوجیت وواسطهٔ انسیت اخلاقلرینی تصحیحه دکل بلکه تنقیصه سبب، تغییره مدار اولدی. آز بر زمان ظرفنده آغوش مادرانه‌لرینی نورطوپی توصیفنه ماصدق برقیز چوجغی املا ایلدی.

هیهات! او نوردیده صبیٔ معصومی کهواره‌نشین استراحت اولمقسزین حقیقتی مجهول برمرضعه‌نك دست تظلمنه ترك وتسلیم ایدیویردیلر. بیچاره‌یاوری ملکك اضطراب وجع وسائره‌دن ناشی فریاد وفغاننه سلسلهٔ بی‌شمار ومشت بارکران ایله مقابله اولندی. زواللی چوجغك اعضای مطوله‌سی عدم انتظام وفقدان اهتمامدن طولانی ییچ و بوکلوم اوله‌رق عادتا برقیوجنمکلنه دوندی. هکذا: برجمعه کونی پدری سیرانکاه تفرجدن ووالده‌سی ولیمه جمعیتی اکلنجه‌سندن حین عودتلرنده چوجغك نردباندن دوشه‌رك قانبور اولدیغنی کوردیلر.

هانیا شفقت مادرانه! نره‌ده محبت پدرانه!!

ثمرهٔ فؤادلرینك، میوهٔ حیاتلرینك بو حال پرملالنه تأسف دکل حال اصلیلرینی تبدیل بیله ایتمدیلر. اسکی قهقهه‌لری، سوزکلی خنده‌لری الآن بقاسنی غائب ایتمه‌مشدی...

چوجق سال جدیدینی اکمال ایدر ایتمز مرضعه‌یه مأذونیت ویریله‌رك ارضاع صناعی ایله سودویرلمکه باشلاندی. اساساً ضعیفته مستعد بولنان بنیه کاملاً نحافت پیدا ایلدی. وجود نحیفنی چیچك خسته‌لغی تعبیر اولنان مرض مخوف استیلایه قویولدی. مادرینك منوال لاقیدیسیله بش ماه مرور ایتدکدن صکره چوجغك روی ظرافت منَدی عبوث الوجه، کریه الشکل برمنظرهٔ دلسیره منقلب اولدی.

چوجق کندینی کندی بیلمه‌دن جزالنمش، هنوز نشوونما بولمه‌دن زهرلنمش ایدی.

لکن فلك اویله براخذانتقام ایلدی‌که پدرك عالم مستیدن وفرت کذاریٔ عاقبت خلل شعورینی طاری اولدی. خفتمزاجلغی انتحارینه قدر سببیت ویردی.

والده ایسه هوسات شهوانیهٔ شیطانیه‌سنه مغلوب اوله‌رق مرتبهٔ شرف نسوانیه‌دن منزول ومحروم قالدی. بین الناس والاقران اعتباری لنك منزله‌سنه تنزل برله اك ذلیل انسانلرك تابعی، اك دنی کسانك پیروی اولدی.

صدهزار کره واخیف‌که منهزم اولان بر بنای سعادتك بقیهٔ مرحمت آوری بیکس و بیوایه قاله‌رق کوزلده چرکین ایله خاتمه ویردی.

باقکز! او کوزل تازه فدان شوخ مشرب هوپیامزاج والدینك سیئات صفاپرستانه‌سندن نه حاله کرفتار اولدی. حالبوکه طفل نوزادك صحت وحیاتی، تناسب وطراوت اندامی قراکلق استقباله، سونوك عاقبته تحول ایلمسی ابوینك معدومیت انسانیتی اوغرینه فدا اولمش بر قربان ایدی.

رسومات امانت جلیله‌سی قلمنده
معمر

نوم ورؤیا

نوم ورؤیا مسئله‌لری حیات انسانیه‌نك قسم مهمنی درعهده ایدوب بر جهتدن اسباب سعادت انسانیه‌دن ودیکر جهتدن روش عمومیٔ بنی‌بشره موجب تأثیراولملریله اك مهم مسائلدن عداولنمقده‌درلر. نومك تأثیر نافعی هرکسه معلوم اولدیغی کبی حین نهارده بذل وصرف اولنان قوهٔ جسمیه وروحیه‌نك تعمیر وتجدیدیله برابر بالخاصه بعدالمتاعب زیر پنجه‌سنه آلمغه باشلامش اولدیغی کسانه مالاکلام برلذت بخشندن وبی‌بهره قالانلره موجب شکنجه‌و پریشانی اولمقدن عبارتدر. ایمدی نومك ذات وجوهری نه‌ایدوکی سؤال اولنور ایسه اشبو سؤاله شو صورتده جواب ویریله‌بیلورکه: «اویقو دینیلان حال حواس خمسه‌نك بالتمام وبالخاصه حس اول واهم اولوب حس بادی دخی دینیلان «خود آکاهینك» عدم حرکته دوچار اولمسیله عالم محسوسدن الرجوع سکون و برصورتده عدم وجود حالنده بولنمسندن عبارت ظن اولنور ایسه‌ده حقیقت حالده او یله اولمیوب روح انسانینك جنین و یاخود ایکی اوچ یاشنده‌کی صبیانده مشاهده اولنانه مشابه ومطابق برحال موقته رجوعندن عبارتدر.» ایمدی نفس انسانیه‌نك اویقو زماننده کلیاً ساکن اولمدیغی حالده کندی عمقنده بیان ایلدیکی حیات وحرکاته رؤیا تسمیه اولنور.

روح انسانینك حیاتی علی العموم حواس خمسه یعنی تأثیرات خارجیه‌نك اخذو قبضیله تأثیرات مذکوره‌یه قارشو ذات وجوهرندن بالاخراج انفاذ ایده‌کلدیکی اعمال وحرکاتدن وحکما احکامنجه حواس خمسه‌نك اك اعلی ومعتبری قوهٔ باصره اولوب حرکات مخصوصه‌سی خود آکاهی حضورینه بالوصول اظهار وجود ایدن موجودات مختلفه‌نك صور متنوعه‌سندن عبارت اولدیغی درکار اولوب رؤیاده‌کی حیاتك دخی اومثللو بر طاقم تصاویردن عبارت اولمسی طبیعی بولندیغی السنهٔ مختلفه‌ده استعمال اولنان (رؤیا کورمك) لفظینك اثبات ایتمسیله برابر قوهٔ مذکوره خارجنده وجود رؤیانك کلیاً محال اولدیغی اظهر من الشمس در. بناءً علیه رؤیانك نه صورتله حصوله کلدیکنی لایقیله ادراك ایتمه‌مز ایچون اولا بصرك نه‌صورتله وقوعه کلدیکنی بیلمه‌مز لازمدر.

حس بصر کرك شمس وکرك منابع سائرهٔ نوردن انداخت اولان اشعه‌نك یعنی اجسام مذکوره‌نك تأثیریله حرکت تموجه کیروب اشبو امواجی قعر چشما-

نزده کائن غشای شبکی‌یه قدر ایصال ایله غشای مذکوری حرکته داخل ایدن (اثیر) ذره‌لرینك تأثیراتندن عبارت اولوب اشبو طبقهٔ شبکیه‌ده بوصورتله حصوله کلان حرکت عصب بصری واسطه‌سیله دماغ درونده موجود موقع خصوصیٔ بصری‌یه دخی سرایت ایتدکده قوهٔ خودآکاهی دائرهٔ روحانیه‌سنه بالدخول افکار ضیا والوان واشکال واجسام تولید ایلمسندن عبارت اولدیغی معلومدر. بوصورتلرله حصوله کلان افکار مختلفه‌نك یکدیکرینه مکان وزمانده بالطبع مرتبط اولمسی « اشتراك افکار » تسمیه اولنان نظام روحانینك مولودی اولور. شو وجهله که افکار مذکوره بعدالتولد برزمان حال سکونده طوردقدن صکره آنلردن برینك هرنه سببه مبنی ایسه واقع اولان تیقظی افکار سائرهٔ مرتبطه‌نك علی‌التوالی تیقظنی مستوجب اولور. بناءً علیه رؤیانك دخی برنوع بصرنومی اولمسی حسبیله حین بیداریده وتخطر اثناسنده اولدیغی کبی ینه او صورتلرله یعنی اشتراك افکار نظامنه موافقانه حصوله کلان برعارضه اولدیغی تبین ایدر. وبالاده ذکر اولندیغی وجهله افکارك مولدی حرکات حجرویه اولوب هربرذرهٔ حجرویه برتك فکرك کویا منزلکاهی اولدیغندن اویقوزماننده حجراتدن بری برسببله حرکته کرفتار اولدقده حجرات مرتبطهٔ سائره دخی بالاشتراك حرکته باشلایوب حاملی بولندقلری افکارك بووجهله افق روحانیٔ خودآکاهی‌یه بالدخول درمیان اولوب کورنمه‌لرینه سبب اولور. بوصورتده کرك زمان بیداری وکرك زمان رؤیاده وقوعه کلان احتساسات بصریه‌نك حرکات حجرویه‌دن تولد ایلدیکی تسلیم اولندیغی حالده اشبو ایکی نوع بری اویانقلق ودیکری رؤیا هنکامنده وقوعه کلان حسیات بصریه‌نك میانه‌سنده‌کی فرق عظیم برنجینك سبب حصولی خارجده وباقی ومستقل اولوب ایکنجینککی درون دماغده وموقت ومتبدل ورؤیت عقلیه‌دن مبرا اولمسندن عبارت ایدوکی آشکار اولوب زمان بیداریده تولد ایدن افکار اغلب اوقات منتظم ومعقول وغیرمخلوط اولدیغی حالده رؤیاده وجوده کلانلرك نه‌سببه مبنی غیرمنتظم واکثریا غیرمعقول اولدیغی درمیان اولنور.

رؤیا اکثرزمان بالاده ذکر اولندیغی وجهله میانلرنده اصلا ارتباط کورنمیان غیرمنتظم ومخلوط برطاقم تصاویر وخیالاتدن عبارت کورینور ایسه‌ده بعضاً بر طریق استثنا معقول ومنتظم اقوال واعمالی مشتمل رؤیالر دخی وجوده کلدیکی وبونکله برابر مستقبلده وقوعه کله‌جك وقعه‌لری دخی بر طریق الهام مخبر اولدقلری علما وادبای محترمه طرفندن مشهود ومصدقدر. بومثللو رؤیانك تولدی تورات شریفده حق تعالی حضرتلرینك مداخلهٔ ذاتیهٔ مخصوصه‌لرینه منسوب ایدیلوب طرف صمدانیلرندن انبیا واولیا کبی ذوات مهمه‌یه وبالخاصه فرعون وبخت‌النصر کبی ملوکه ارسالی حکایه اولنور. باخصوص بوندن آلتی یوزسنه مقداری مقدم زبرادارهٔ حکمت مستعارهٔ تبعه پروریلرنده رفاهیاب اولدیغمز خاندان عالی شان عثمانینك مؤسس ذی‌شرفی جنتمکان سلطان عثمان غازی حضرتلرینك حین شبابلرنده کورمش اولدقلری مبشر زینت وعظمت دولت عثمانیه اولان رؤیا بوقبیلدن اولان الهامات الك پارلاقلرندن اولدیغی کبی ازمنهٔ عتیقه‌ده حضرت یوسفك کوروب برادرلرینه نقل ایتمسی اوزرینه علیهنه سوء قصد ایتمه‌لرینه سبب اولان رؤیالری ومدستان شاهی استیاغك کریمه‌سی ماندانه‌دن تولد ایده‌جك پسر حقنده کورمش اولدیغی رؤیا وسائره بوقبیلدندر.

ایمدی بومثللو بعدالوقوع کسب حقیقت ایلمش اولان رؤیالر مستثنی وفوق‌العاده عد اولندیغی حالده عادی رؤیالر اکثریا بدنك ویاروحك حال حاضرندن ویاخود رؤیا کورن کسانك اشتغالات معتاده‌سندن حصوله کلدیکی عندالعلما مسلمدر. شویله که عاطشین رؤیاسنده صومنابعی واوشوین قارایله مستور موقعلر وفقرا التون وکموش پارچه‌لری ومسکوکاتی وصیاد طیور ودواب ودیپلومات اوراق رسمیه وتلغرافلر وضیافتلر ودلی قانلیلر کنج قیزلر وتیاترولر بالولر کورمکده بولنور.

ذات رؤیایی تأویل ایچون اکامشابه برطاقم اوهام وسیرمثللو احوالدن بحث ایتمك لازم ایسه‌ده مشاغلدن وقتمز مساعد اولمدیغی اجلدن زمان آخره تأخیر اولنمشدر.

عن اعضای شورای دولت
قارولیدی

سید الادب فی احسن
« روایات العرب »

شعر وادبك بالجمله مزیاتیله برابر برده وقوعات وایام واعصار سالفه‌ده کچن امرا وحکامی وبونلرك اخلاق وعاداتجه حسنات وسیئاتلرینی بیلدیرر تواریخ مجمله حکمنده بولنمسی عندالعرب موقعنی تعظیم ایلمشدر.

کرچه هرقومك کندینه مخصوص ادبی وشو ادب دائره‌سنده سویلنمش سوزی وار ایسه‌ده بومقصدده عربلرك تکامل وتعالیسی وامثالنه رجحانی انکاری قابل اولمیان حقیقتلردندر.

قسم مهم ادب ظهور اسلامدن صکره او یله احتراماته مظهر اولمشدرکه بوکون بز اوتلقیات حسنهٔ محمدیه‌یی جمع ایله (سیدالادب فی احسن روایاة العرب) نامیله براثر وجوده کتوردك. بومقاله اکمل موجودات افندمزك قبول وستایشی ایله تشرف ایدن بلغا کلامی ایله اصحاب وتابعین حضراتنك ادب وشعره مرتبهٔ میل وانتسابلرینی مدت جمعی اولان برقاچ کون ایله متناسباً حاوی اوله‌جقدر.

شو وادی‌یی ایلروده بحق تعمیق وتوسیع ایدوب اثری دکری درجه‌سنه ابلاغ ایلمك نیت خالصه‌سی محفوظ قالمق اوزره ایشته مقصده شروع اولندی.

قیمت‌شناسان ادب عرب طرفلرندن قدما اشعارندن یدی قصیده التون ایله یازیله‌رق استار کعبه‌یه تعلیق ایدلمش اولدیغی

جهتله (معلقات) نامیله مشهور اولان قصائد معلومه خواص اهل ادب نزدنده (مذهبهٔ امرئ‌القیس)، (مذهبهٔ ذهیر)، (مذهبات سبع) عنوانیله یاد ایدلملری تعظیم شان ادب نامنه سرصفحهٔ بحث و مقال اتخاذ ایدلدی.

شعراء عربك اشعری کیم اولدیغنده اختلاف ایدلمشدر. سیدالبشر افندمز حضرتلرینك حضور عالیلرنده (امرئ‌القیس)ك سوزی کچدکده (هوقائدالشعرا وصاحب لوائهم) بیورلمشدر.

بنی‌غطفانك برهیئت سفارتنه ـ جناب عمرـ (حلفت ولم اترك لنفسك ریبةً) (ولیس وراءه للمرء مذهب) بیتنك وقرائت بیوردقلری دیکر بر قطعه‌نك قائلنی سؤال بیوردقلرنده (نابغه)نك اولدیغی جوابی ویرلمسی اوزرینه (هواشعرشعرائکم) دیه‌رك بنی‌غطفانك الك عالی برشاعری اولدیغنی بیان ایله انلری تطییب ایلمشلردر. ینه حضرت فاروق (ابن‌عباس)ه کلمات غیرمأنوسه‌یه تابع اولمیان وقافیه‌لرده معاظله التزام ایتمیان (اشعرالناس)ك شعرینی اوقومق امر بیورمشلر. کیم اولدیغی جواباً صورلدقده کندولریده (ذهیربن ابی‌سلمی)در بیوره‌رق صباحه‌قدر شاعر مشارالیهك اشعاری قرائتیله مشغول اولمشلردر. (ذهیر) مستحق اولمیانی عمرنده مدح ایتمامشدر. بیت آتی بومسلکنه دلیل اوله‌رق ایراد اولنیور.

(وان اشعر بیت انت قائله)
(بیت یقال اذا انشدته صدقا)

قائلی بولندیغك سوزك اشعر واعلاسی انشاد ایلدیکك وقت (صدق) صورتیله قبول وتسلیم اولنانیدر. کذلك شعرك الك کوزلی فعلیات ایله اثبات ایدیلانیدر دینیور. ایشته بوکامبنیدرکه (بنوتمیم) شعرادن (سلامة‌بن الجندل)ه شعرك ایله بزی مدح ووصف ایله دیدکلرنده آثار فعلیه‌سنی کوسترکده بنده حقکزده لازم اولانی سویلیم جوابنی ویرمشدر.

(لبید)ه اشعرشعرا کیم اولدیغی صورلدقده اولاً (امرئ‌القیس)ی مرتبهٔ ثانیه‌ده (طرفه)یی اوچنجیسنه‌ده کندینی کوسترمشدر. بوسؤال (حطیئه)یه ایدلدکده (من یسأل الناس یحرموه) (وسائل الله لایخیب) بیتنك قائلی اولدیغنی بیان ایله (عبیدبن‌الابرص)ی مراد ایتمشدر. اندن صکره‌ده اکر رغبت ایدرایسه بودردیولساتی کوسترمشدر.

خلقدن طالب احسان اولنلر حرمانه مظهر اولورلر. سؤال وتمنیسنی خالقنه حصر ایدنلر ایسه هیچ بروقتده امللرندن خائب قالمزلر.

(طرفه)نك قصیدهٔ معلقه‌سندن اوله‌رق:

(ستبدی لك الایام ماکنت جاهلاً)
(ویأتیك بالاخبار من لم تزود)

بیتی حضور فایض‌النور حضرت محمدیده یاد اولندقده بونبوت کلامندن بیورلمشدر.

مصراع اوله‌رق سویلنمش اشعاردن (ابی‌ذؤیب الهذلی)نك (والدهر لیس بمعتب من یجزع) و (حمیدبن ثورالهلالی)نك (توکل بالادنی وان جل مایمضی) و (زهیر)ك (ومن بك رهناً للحوادث یغلق) سوزلری قائللرینك نصف بیت سویلمکده اشعر اولدقلرینه دلیل اتخاذ ایدلمشدر.

شعر هرنه مرتبه بدیع سویلنسه اندن ابدع سویلنه بیله‌جکی جهتله بومقصدك غایتنی ادراك وحدینه وقوف قابل اولمیوب من غیرتعیین کیم شعرنده ابداع ایدر ایسه اشعرناس اودر دینمش. اشعار عربك افخری اولمق اوزره (حسان‌بن ثابت)ك :

(ویوم بدر اذ یرد وجوههم)
(جبریل تحت لوائهم ومحمدا)

قولی قبول اولنمشدر. (لبید)ك :

(الاکل شیءٍ ماخلاالله باطل)
(وکل نعیم لامحالة زائل)

قولی اصدق اقوال اولمق اوزره ذکر ایدلمشدر.

شعرك عندالعرب عظمت قدرینه وقلبلرنده‌کی تأثیرات کلیه وبلیغه‌سنه دلیل عد اولنان وقایعدندرکه حضرت فخر رسل قرآن ایله بعث بیوریله‌رق افصح قبائل اولان (قریش)ه اسماع بیوردقلری سور قرآنیه اعجاب واعجاز مرتبه‌سنده بولندقده (ماهذا الاسحر) وحق پیغمبریده (شاعر نتربص به ریب‌المنون) دیدیلر وفخر کائنات علیه اذکی التحیات افندمز کلامنی شایان تحسین کوردکلری (عمروبن‌الاهتم) حقنده (ان من البیان لسحرا) بیوردیلر. (ان من الشعر لحکمة) حدیثی دخی ادب وشعرك فضلنه یکانه کواهدر.

حضرت عمر صناعات کلامك افضلی شعردر. چونکه کریمك قلبی انك ایله قزانیلوب استعطاف اولندیغی کبی لئیم دخی او واسطه ایله استماله اولنور بیورمشلردر.

(حضرت عایشه ام‌المؤمنین) (زهیربن حباب)ك :

(ارفع ضعیفك لایحل بك ضعفه)
(یوماً فتدرکه عواقب ماجنی)
(یجزیك اویثنی علیك فان من)
(اثنی علیك بما فعلت کمن جزی)

قطعه‌سنی اوقورایکن رسول اکرم افندمز بالخاصه استماع بیوره‌رق یا عایشه شاعرك سوزی طوغریدر. خلقه شکرایتمیان حقه‌ده شکر ایتمز بیورمشلر. تشکیل سلسلهٔ رواة ایله بیان اولنمشدرکه (شریك‌بن عامر المصطلق) نك :

(لاتأمنن وان امسیت فی حرم)
(ان المنایا تجمی کل انسان)
(فاسلك طریقك تمشی غیرمختشع)
(حتی تلاقی الذی منی لك المانی)
(فکل ذی صاحب یوماً مفارقه)
(وکل زادٍ وان ابقیته فانی)
(والخیر والشر مقرونان فی قرنٍ)
(بکل ذلك یأتیك الجدیدان)

ابیات حکم آیاتی حضور نبویده انشاد ایدلدیکی وقت (لوادرك هذا الاسلام لاسلم) بیورلمشدر.

دبدبه‌ودارات وبلکه بتون موجوداتمی اسلام اغورنده ترك ایدرك ایشته بوکون مرادم تصلیه وابتهال ومشرکین ایله مروج حرب وقتال برحالده‌یم. الٰهی‌سن صفقه‌می مغبون ایتمه. امکمی بوشه چیقارمه. ایشته شو وجهله بن مال واهلمی صاتمشمدر. مفهومنده شعرینی اوقویان ذاته نبی ذیشان

افندمز مؤكد اوله‌رق (ربح البیع ربح البیع) حدیثی ایله قزاندیغنی تبشیر ایتمشلردر .

(ابو لیلی النابغة الجعدی) رسول الله افندمزه :

(بلغنا السماء مجدنا وجدودنا)
(وانالنرجو فوق ذلك مظهرا)

بیتنی حاوی شعرینی انشاد ایلدکده جد وجدمز سایه‌سنده سمایه ایریشدك . ارتق بونك فوقنده بر محل ظهور ایسترز . صورتنده بیت ابلاغی حاوی اولدیغندن (الی این یا ابی لیلی) سوأل لطیفنه (الی الجنة یارسول الله بك) جوابی اوزرینه (الی الجنة انشا الله) بیوریله‌رق شعرك (ولاخیر فی جهل اذا لم یکن له) (بوادر تحمی صفوه ان یکدرا) (ولاخیر فی حلم اذا لم یکن له) (حلیم ازا اوردالامر اصدرا) بیتلرینه واصل اولنـدقده یاخود (لافض فوك) (لایفضض الله فاك) صورتیله جائزهٔ دعا احسان بیورلمش اولدیغندن اندن صکره یوزاوتوز سنه معمر اوله‌رق شاعرك بر دیشی بیله دوشمدیکی مرویدر .

(ابن ابی شیبه) حدیثندن اوله‌رق روایت ایدلمشدر . فخر عالم افندمز شرف رفاقتلرینه مظهر اولان (شرید) ه (امیة بن الصلت) اشعارندن اوقومسنی امر ایدرك هر ایکی قافیه آره‌سنده دوامنی آرزو ایلدکلرینی اعلام بیورورلر ایمش . شووجهله انشاد ایدیلان قافیه یوزه واصل اولدقده (هذا رجل آمن لسانه وکفر قلبه) حدیثی شرف صادر اولمشدر .

شعرك بو مرتبه شرفیله برابر فرض اوله‌رق هیچ بر فضیلتی اولمدیغنه قائل اولنسه حضرت پیغمبرك مشرکین اوزرینه تجنید ومأمور ایلدیکی جنودك اعظمی اولدیغنده شبهه ایدیله‌مز دنمشدر . و بوكا دلیل اوله‌رق (حسان) ه (شن الغطاریف علی عبدمناف فوالله لشعرك اشد علیهم من وقع السهام فی غبش الظلام) صورتیله وقوعبولان امرلری ایراد ایدلمشدر ، (حسان) بو فرمان نبوی‌یه جواباً (والذی بعثك بالحق نبیاً لاسلنك سل الشعرة من العجین) دیدکدن صکره یارسول الله لسانم بکا اویله خیال ایتدیرر که طاش اوستنه قویسم پاره‌لر قیل اوستنه قویسم آره‌لر ماآلنده (انه لنحیل لی انی لو وضعته علی حجر لفلقه او علی شعر لحلقه) کلامنی علاوهٔ گفتار ایلمسی اوزرینه رسول اکرم افندمز (اید الله حسانا فی هجوه بروح القدس) دیو دعا بیورمشلر .

ینه بو قبیلدندر که (عبداه بن رواحه) یه شعردن سوأل بیوردقلرنده بر شیدر که سینه‌مده خلجان ایدر لسانم انك ایله سویلر دیمسی اوزرینه (قبلت لله ما آتاك من حسن) (فقوت عیسی باذن الله والقدر) بیتنی حاوی اولان اشعارینی عرض ایلدکده (وایاك قبلت لله وایاك قبلت لله) صورتیله محظوظیت ابراز بیورلمشدر .

(یوم حنین) ده (انا النبی لا کذب) (انا بن عبد المطلب) و (غار) ه دخوللرنده (هل انت اصبع دمیت) (وفی سبیل الله مالقیت) قول شریفلری منظومه موافق منثور شکلنده لسان حقایق بیان نبویدن من غیرنیة شرف ظهور ایلدیکی روایت ایدلمشدر . هرنقدر موزون اولسه‌ده اقوال پیغمبری‌یه شعر اطلاق اولنه‌مز . واساساً شعر مقصود دکلدر . قرأن عظیمك آیات عدیده‌سنده و برخیلی بلغا عباره‌سنده اولدیغی کبی قصدسز بر توافقدن عبارتدر .

(زهیر) ك (فان الحق مقطعة ثلاث) (یمین وانفاد اوجلاء) بیتی مقاطع حقوقی (وعبدة بن الطیب) ك (والعیش شح واعقاق وتأمیل) مصراعی خصال عالمی جامع نادرهٔ ادب سوزلردر .

صحابهٔ کرام تابعین ذوی الاحترام وعلماء اعلام افندیلرمزك طبع لطیف وخلق ظریف شعره مالك اولنلرندن (حسان) (کعب بن مالك) (عبداه بن رواحه) اکمل موجودات افندمزك اوصافنه حصر بضاعهٔ ادب ایدرك انوار رسالت شاعرلکنه تخصص ایلمش ذوات مبجله‌درلر . شیخین حضراتی ایله حضرت عثمان قدرت انشادی حائز بولندقلری وجناب علینك بواوچك اشعری اولدقلری مروی و آثار ایله ثابتدر . (خادم النبی انس بن مالك) دن قدوم شرف ملزوم پیغمبری وقوعنده انصاردن بر خانه یوق ایدی که شعر سویلمسون دیو روایت ایدلمشدر تابعیندن وفقهاء سبعه‌دن (ابن مسعود) وثقاة اصحاب حدیثدن (عروة بن اذینه) و (رقائق) صاحبی فقهای مبرزیندن (عبداه بن المبارك) حسن اشعار و انشادایله معروفدرلر . ذوات مشار الیهمدن هر برلرینك آثار شعریه‌لرینی استشهاداً ایراده لزوم یوق کوکسنده اولان کورلر مقصدنده (لابد للصدر ان ینفث) مثلی کافیدر .

(اصمعی) (خلف الاحمر) (حماد الراویه) (خلیل بن احمد) رواة شعرك اعاظمندندرلر . بونلرك هر بری اعرابك ارجوزه‌سی اولمق اوزره یکرمی اوتوز بیك شعر روایت ایتمشلردر . (شعبی) نك ایستر ایسه‌م تکریر واعاده بولنمامق شرطیله بر آی شعر روایت ایدرم دیدیکی مشهوردر .

شعرادن برذات (مهدی) شاننده سویلدیکم مدحیه‌یی بصره ادباء علماسنه عرض ایلمك اوزره بلدهٔ مذکوره‌نك اولو جامعنه واردیغمده یونس نحوینك حلقه‌سندن بیوکنی کوردم . طبعاً اوراده توقف ایله حالی حکایه ایلدم ومدحیه‌نك استماعی رجاسنده بولندم . (خلف) کلدکجه ممکن اوله‌میه‌جغی جوابی ویریله‌رك انتظاره مجبور ایدلدم دیور . آنفاً رواتدن اولمق اوزره نامنی یاد ایلدیکمز خلف زماننده ارباب علم ودانشك بو مرتبه تعظیماتنه مظهر اولان شوذاتدر .

(ابن الرشد) ك آثار مؤلفه‌سنی تابوتنه دنك ایتدکلرینی یعنی تابوتی یوکلتدکلری دوه‌نك صرتنك بر یانه‌ده مصنفاتی قویدقلرینی بالتصادف کوردیکنی شیخ اکبر حضرتلری فتوحاتده ذکر و حکایه ایله متحیرانه (هذا الامام وهذه اعماله) (یالیت شعری هل انت آماله) بیوریورلر . شوحال قدر وقیمت عرفان اسلامیتده زمانیله نه درجهٔ عالیه‌یه اقتران ایلمش اولدیغنی تعیینه حسن مدار اولور .

(ابو یوسف القاضی) اکثر اوقاة مجلس رشیدده بولنوب تغنی زماننده فرح وسرور یرینه احوال آخرتی تصور ایله حزن وبکا اقامه ایدر اولملری اسرار عجیبهٔ ادبدن صایلمغه لایقدر .

شعرك وحسن نظم وانشادك وبلا تخصیص سوزك کمال تأثیرینه دلیل شکلنده (جریر بن الخطفی) نك :

(قل للعجبان اذا تأخر سرجه)
(هل انت من شرك المنیة ناجی)

قولی ایراد اولنیورکه بومثللو معانی‌یه ارباب اختصاصدن اولنلرك تویلرینی ایاغه قالدیرر اشعار حماستدر .

کذلك (خاتم الطائی) نك :

(یری البخیل سبیل المال واحدةً)
(ان الجواد یری فی ماله سبلا)

بیتنی استماع ایدن اهل ادبده حسیات سخا اویاتمامق قابل دکلدر . انسانده وجدینی حاصل ایدر وقایع مؤثره‌دن اولمغله درج ایدلدی . (یوم حنین) ده مجاهدین دیانتقرین اسلامدن جناب رسول ایله ثابتقدم واعلاء کلمة الله مقصدنده هم آواز ودم اوله‌رق قلان حضرت حیدر ولجام سمند مصطفانی طوتر اولدیغی حالده عباس مکارم اثر وابوسفیان بن الحرث بن عبد المطلب واوغلی وفضل بن العباس بن عبد المطلب وحضرت پیغمبرك حاضنه‌سی (ام ایمن) ك اوغلی ایمن بن عبید وربیعة بن الحرث بن عبد المطلب واسامة بن زید بن حارثه‌در . مشار الیهمدن (ایمن) جام شیرین شهادتی نوش ایلدکده بوحالی مصور اوله‌رق (عباس بن عبد المطلب شو قطعه‌یی سویلمشدر :

(نصرنا رسول الله فی الحرب سبعةً)
(وقد فرمن فرمنهم فاقشعوا)
(وثامننا لاقی الحمام بسیفه)
(بما مسه فی الله لا یتوجع)

حضرت پیغمبره حرب (حنین) ده یدی کشی نصرت ایلدك . بونلردن قچان قاچدی و بوزلدیلر . سکزنجیمز قطعاً آثار تألم کوسترمیه‌رك الله یولنده اقتضا ایلدیکی وجهله کندی قلیجی ایله اولومه قاوشدی .

(اصمعی) دن (ابو العیناء) روایت ایدلمشدر بصره‌ده ذیرك سعادتخانه‌سنه اوغرامشیدم . اولاد ذیردن (ابا ریحانه) دینیلان وقدمادن بر ذات اوزرنده شمله‌سی اولدیغی حالده قپوده اوتورمقده ایدی . سلام ویروب بنده یاننه اوطوردم . اوموزی قربه‌لی برجاریه‌جکز ظاهر اولدی . قوجه ابا ریحانه بونی کورمکله یرندن دپره‌نه‌میه‌رك اختیارسز بر شی سویلمسنی رجا ایلدی . قزك ارقه‌دن افندیلرینك تعجیل ایلمکده اولدقلری جوابنه بهمه حال دیدیکی اوله‌جغی صورتنده اصرار کوسترمسی اوزرینه لکن اوموزمده قربه وارممکن اولمز دیمسیده فائده ویرمیوب قربه‌یی شیخ صفا خاطر کندی یوکانه‌جکنی بیان ایتمسیله قزجغز بالمجبوریه قربه‌یی براغه‌رق ابیات آتیه‌یی تغنی‌یه باشلادی :

(فو آدی اسیر لایفك ومهجتی)
(تفیضی واحزانی علیك تطول)
(ولی مقلته قرص الطول اشتیاقها)
(الیك واجفانی علیك همول)
(فدیتك اعدائی کثیر وشقتی)
(بعید و اشیاعی الیك قلیل)

بونی ایشتمسیله شیخ غلبهٔ وجدوطربله بر آه ایدرك قربه‌یی قالدیروب یره اوردی . قربه‌ده ییرتلدی . شمدی بیچاره جاریه افندیلرندن تکدیر ایشیده‌جکی شوحاله طلبنی اسعاف یوزندن اوغرامش اولدیغندن نه‌در سندن چکدیکم دیو اغلامغه باشلامسیله شیخ ارقه‌سندن شمله‌سنی چیقاروب صاته‌رق پاره‌سیله بریکی قربه صاتون آلدی . ایش بوحاللی ایکن جناب مرتضی اولاد کرامندن بابا افندینك شوحاله مطلع اوله‌رق (یا ابا ریحانه ظن ایدرسه‌م حق تعالینك حقلرنده (فما ربحت تجارتهم ما کانو مهتدین) بیوردیغی جمله‌دن اولدك دیدیلر . ابا ریحانه بوکا کمال ظرافت ایله خیر بلکه (فبشر عباد الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه) عدادندن بولنیورم دیمسی مشار الیه حضرتلرینك ضحك واحسانلرینی موجب اولمشدر .

(مصعب بن الزبیر) (نعمان بن بشیر الانصاریه) نك قزی (مختار بن عبید) ك زوجه‌سنی قتل ایلدیکی وقت جناب پیغمبر نساء مشرکینك قتلندن اسلامی نهی بیورمش اولملرندن ناشی مخالف امر نبوت شوجرئتك وقوعنی خلق غایتله چرکین کوره‌رك مسئله‌یی اعظام ایلمشلر و بناءً علی ذلك (عمر بن ابی ربیعه) ابیات آتیه‌یی سویلمشدر .

(ان من اعظم الکبائر عندی)
(قتل حسناء غادة عطبول)
(قتلت باطلاً علی غیر ذنب)
(ان الله درها من قتیل)
(کتب القتل والقتال علینا)
(و علی الغانیات جر الذیول)

دل آشوب بر کوزلك قتلی بنجه اعظم کبائردندر . زواللی بیکناه و باطل اوله‌رق قتل ایدلمش اولدیغندن اجر ومکافاتی حقه ترك اولنور . حرب وقتال کبی احوال رجاله مخصوص حصالدندر . دلبرانه لازم اولان ادا اتك سوروملك اعتادر .

حسن بن علی بن حسین حضرتلری زوجه‌لری عایشه بنت طلحه‌یه امرك الکده کبی لفظ طلاق استعمال ایلدکلرنده یکرمی سنه‌در سنك الکده اولو بده حسن محافظه ایلدیکك بر شیئی برساعت بکا ترك ایتمکدن طولایی نه ایچون ضایع ایدیم ینه‌سزه اعاده ایلرم دیو و یریلان جواب مشار الیه حضرتلرینی صوك درجه اعجاب ایدرك سوزلرندن رجوع ایتمشلردر .

عقل وحکمت وحسن بیان و بلاغت واقتضای دین وشریعتی جامع بر سوزدر .

مستنطق اعضاسندن توزانزاده

حلمی

قونت ماقس تدسیا
و
(فضائل عسکریه)

بیلمم لسانمزه ترجمه ایدلمشیدر ؟ فقط شمدی‌یه قدرنه اصلی نه‌ده ترجمه‌سی منظور عاجزانه‌م اولمامش ایدی . کچن کون قونت « ماقس » ك فضائل عسکریه‌دن باحث براثری اله کچدی . طبعی خیلی اسکیدر . فقط کندیسی ابر مؤلفات جیده‌دندر که تخریبات زمان ، دکل هیئت مجموعه‌سنه ، حتی بر بحثنه بر حرفنه دخی ایراث خلل ایده‌بیلمکدن عاجزدر .

فضائل عسکریه ! . . . سدبنی تعیینندن عاجزم . بلکه فتوحات اسلامیه‌ده کوردیکم مآثر خارقهٔ حماست و جلادته شدت مجلو بیتمندندر . بلکه

حضرت فاروق کبی جناب حیدر کبی طارق کبی امیر نوروز کبی جلال الدین کبی صلاح الدین کبی فاتح کبی سلیم کبی میدان رزمده :

الحرب ان باشرتها . فلایکن منك الفشل
واصبر علی اهوالها . لاموت الا بالأجل

مضمونیله ترانه ساز ثبات وظفر اولان اك بیوك عسکرلرده فضائل و کمالات مدنیه‌نك دخی اك بیوکلرینی تجسم ایتمش کورمکدن منحصل فرط انجذابمدندر، عسکرلکه فضائل عسکریه‌یه مفتونیت درجه‌سنده بر محبت حس ایدرم.

بناءً علیه قونت ماقسك بو اثرینی مشتاقانه نظر مطالعه‌دن کچیردم. مندرجاتی اوقدر پارلاق و حتی بعض مباحث خصوصیه‌سندن صرف نظر همان هرملتك اخلاق و احتیاجاتیله اودرجه متوافق بولدم که نتیجه‌سنده کی استفاده پك ناقص قاله‌جغنی بیلدیکم و خصوصیله بویله نجه آرزولرمه حائل اولمش اولان قدرتسزلکمی دائما عارف ومعترف بولندیغم حالده ینه خلاصه‌سنی ـ شویله برمقاله‌جکله ـ بنم کبی فضائل عسکریه مفتونلرینك نظر تقدیرلرینه عرض ایتمك جرأتندن کندمی آله‌مدم.

§

برنجی باب [۱]

قونت ماقس اثرینك برنجی بابنه شو صورتله باشلایور :

« عسکر!... تحتنده نجه فضائل مستتر اولان بو کلمه‌نك حقیق معناسی تأسف اولنورکه دائما لایقیله اکلاشیله‌میور. عسکر دینجه عموماً کوز اوکنه بر محارب ، برجنکاور کلیر. بو مرد فداکارك بزم رزم ایچره کوستردیکی اطوار وافعال دلاورانه لسان حیرت وستایشله یاد اولنور. فقط ینه او عسکرك وقت حضرده کی خدمات ومزیاتنه همان هیچ کیمسه عطف نظر ایتمز. برکره دشمنك آتش پوسکورن طوپلری اوکندن چکلدیمی ، عسکر انظار عامه‌ده کی شرف واهمیتنی درحال غائب ایدر . دها طوغروسنی سویلیه‌یم ، عادتا لزومسز عبث بر وجود عد اولنور. برچوق زمانلر مسعودانه وقت کچیردیکی اوندن کوسندن آیرلدیغنه، غربتده بولندیغنه ، قلبنك اولانجه محبتنی ضبط ایدن اك سودیکی وجودلری فدا ایتدیکنه کیمسه، هیچ کیمسه اهمیت ویرمز... طوپلرك ساکتانه طوروشی ، داهیهٔ جنك وجدالك قرا و قصباتی آلت ، اوست ایتمه‌یشی ، بلاد ونواحینك یازدهٔ کزند وخسار اولمایشی اولزومسز صانیلان وجودك ثمرهٔ وجودی اولدیغنی کیمسه حسابه آلمز... هنکام حضرده عسکر حکومته فائده‌سز بریوك، مقابلسز بر مصرف عد اولنور... ایشته افکار عمومیه بو مرکزده‌در .

« بونکله برابر بریانغین کمال دهشت وصولتله شرر نثار تخریبات اولدیغی ، برفیضان، امواج مهیبه‌سیله هرطرفه قحط وموت ایراث ایلدیکی، برحال ناکهظهور حضور وآسایش بلادی اخلال ایتمك استعدادینی کوستردیکی زمان عجبا هردرلو مخاطرات ملحوظه‌نك آغوشنه اك اول کیم آتیله‌جق ، هر نوع موانع ومشکلات ایله فداکارانه کیم مجادله ایده‌جك، بیك درلو صدمه‌یه بیك درلو تهلکه‌یه کیم کوکس کره‌جکدر؟.. اورته‌ده هیچ برمنفعت شخصیه‌سی اولمدیغی حالده علاقه‌دارانك حمایت وصیانتی اغورنده حیاتنی (بوجهانده یالکز بردفعه اکتساب ایدیلن حیاتنی) کیم اورته‌یه قویه‌جقدر؟ میدانده غائب ایده‌جك برشیئی اولمیان وبناءً علیه اورته‌یه هرکسدن صکره چیقمسی لازم کلن عسکر دکلمی؟..»

قونت ماقس عسکرك وقت حضرده کی اهمیتنی ارائه‌یه بوصورتله ابتدار ایدیور. صلح زماننده پك چوق کیمسه‌لرجه اهمیتسز برنظرله کورولن صنوف عساکرك خدمت حضریه‌لری نه‌درجه قیمتدار اولدیغنی کندیسنه مخصوص بر لسان مؤثر ایله تصویر ایلیور. قاتلاندقلری محرومیتی، باخصوص ترك تذکره ایله اردویه وقف وجود ایدن افرادك قبول ایتدکلری فداکارلغی، ترقیلرنده‌کی امیدسزلکی، کوکللولرك حالنی ، رضا کوستردکلری احتمالاتك اهمیتنی واقفانه مدققانه بلیغانه ایضاح ایدیور . نفر اولسون ضابط اولسون عسکرلك سلك مقدسنه وقف وجود ایدن حمیتپرستانك ایجابنده اك شدید، اك طاتلی حسلرینی حس عسکری اغورنده فدا ایلدکلرینی سویلیور. دها ایی تصویر مقصد ایچون برده فقره نقل ایدییورکه خلاصة الخلاصه‌سی شودر :

بوفقره‌ده قهرمان حکایه « ادوار » اسمنده اصیل، صاحب ثروت ، کنج برملازم وکیلیدر. سائقهٔ ضرورتله فدای عفته مجبور اولمش بر طالعسز قزی دوشدیکی چرك مذلتدن قورتارمش. برقاچ سنه آنکله یاشامش. نهایت کندیسی فقیر دوشه‌رك قیزی ترك ایتمش. برایکی کون صکره بوکیمسه‌سزلك ، بو مضایقهٔ شدیده ایچنده خسته دوشوب کونلرجه کندینی بیلمه‌مش. کوزینی آچدیغی زمان « فلوره‌ت » ی (قیزك اسمیدر) باشی اوجنده بولمش. بوقیز آیلرجه دلیقانلی یه باقمش. ال امکیله قازاندیغی پاره‌یی آنك تداویسنه، اعاشه‌سنه صرف ایتمش. نهایت دلیقانلی اکتساب صحت ایلمش. مدت مأذونیتی ختام بولدیغندن محل مأموریتنه فلوره‌تله برابر عزیمتی منع ایدن ویکانه حامیسی بولنان جنرالك ممانعت واقعه‌سنی دیکله‌مك ایسته‌مه‌مش. جنرال اصرار ایدنجه فلوره‌تی تکرار کرداب فحش ورداشته ترك ایده‌میه‌جکنی، بو اغورده هرشیئی حتی جنرالك حمایه‌سنی، ترقیسنی، مسلکنی بیله فدا ایده‌جکنی سویلمش. تام خدمت عسکریه‌دن استعفا ایده‌جکی صره‌ده جنرال : « او حالده برناموسلی انسان اولمق ماهیتنی دخی غائب ایدییورسکز. چونکه خدمت عسکریه‌دن استعفا ایتمکله دشمن قارشیسنه کیتمکدن استنکاف ایلمش اولیورسکز » دیمش واسپانیایه متوجهاً حرکت ایتمك اوزره بولنان برآلایده برملازملغه تعیین ایدلدیکنی ناطق امرنامه‌یی ادوارك یدینه تودیع ایلمش. بوصوك ضربه ادوارك اختیارینی سلب ایتمش. وظیفه اغورنده کندی سعادتنی بختیارلغنی ، فلوره‌تك امیدینی حیاتنی فدایه مجبور اولمش. دلیقانلی محاربه‌یه کیتمش ؛ قیز ایسه نه تکرار عالم فحشه آتیلمغه وجداننده مساعده ، نه‌ده تدارك اقوات ایتمکه کندنده قدرت بوله‌میه‌رق بر خسته‌خانه کوشه‌سنده ترك حیات مستعار ایلمش.....

قونت ماقس بو مؤثر لوحه‌ده حس عسکرینك اك شدتلی حسیاته ، عشق ومحبته، رقت ومرحمته، شکر ومنته ، آرزوی سعادته ، خوف فلاکته نصل برغلبهٔ مطلقه ایله غالب کلدیکنی وبرعسکر ایچون وظیفهٔ عسکریه‌نك وظائف سائرهٔ انسانیه‌یی ـ ایجابنده ـ نه‌بیوك برقوتله نظردن اسقاط ایتدیکنی وایتمسی ایجاب ایلدیکنی کوستردکدن صکره وقت حضرك اهمیتنه نقل کلام ایدییور.

دورمسالمتك زمان سفر ایچون بر دورهٔ تهیات اولدیغی، طالع حربك هنکام صلح وراحتده ایدیله‌جك تعلیملر سایه‌سنده تأمین ایدیله‌بیله‌جکنی، ایلك تجربه‌یی میدان محاربه‌ده اجرا ایتمکدن نه بیوك محاذیر تولد ایده‌جکنی، برلسان حکیمانه ایله نظردقت اوکنده تجسم ایتدیریور. بوندن بشقه ضابط ایچون وقت حضر مساعد، مدید بر زمان تحصیل اولدیغنی، برضابطك آنجق بوزمانده آثار عسکریه حقنده اجرا ایده‌جکی تتبعات ومطالعات ایله تأمین کمال ایده‌بیله‌جکنی سویلیور. اثبات مدعی ایچون‌ده « ژاکینو دوپره‌سل »ك بر اثر مشهورندن عبارهٔ آتیه‌یی نقل ایدیور :

« برضابط دوشه‌جکی مشکل موقعلردن فرجه
« یاب خلاص اوله‌بیلمك ایچون یالکز تجربه‌ده
« کافی دکلدر. زیرا حیات بشر اودرجه قیصه
« وبوکا مقابل احوال ومواقع اومرتبه فرقلیدرکه
« اك تجربه‌لی برضابطك دخی دائما اولجه دوشدیکی موقعلرك تماملیه عینی بر موقعده بولنمسی
« ممکن اوله‌مز. بناءً علیه مطالعات وتتبعات
« عسکریه‌سی واسع، نظریاتی مکمل دکلسه اتخاذ
« ایده‌جکی خط حرکتی، تشبث ایده‌جکی تدابیری
« تعیینده دوچار تردد اولمسی محققدر. حربده
« ایسه تردد اصلاجائز دکلدر »

قونت ماقسك وقت حضرده بولدیغی اك بیوك وجوه اهمیتدن بری ده اردوجه ضبط وربط عسکرینك تاییدو تأمینه اولار مساعده‌وخدمتیدر. قونت بوادعاسی اثبات کلفتندن وارسته اولدیغنی بیان ایله یالکز بیوك فره‌دریقك جنراللرینه ویردیکی نصایح میاننده : « اوزون سورن برحرب اردونك ضبط وربطنی کوشه‌تیر. برمملکتك معموریتی ایسه عسکرینك کمال انضباطنه مستنددر» جمله‌لرینی ومارکی دوشامبرایك « ضبط وربط عسکری بر اردونك روحیدر » سوزینی درمیان ایدیور.

فضائل عسکریه‌یه مقدمه مقامنده سردواتیان ایلدیکی بو سوزلره قونت شو صورتله نهایت ویریور:

« بو اثری عسکرلك عشق ومحبتنی بالجمله کنج عسکرلرمزه القا ایچون یازیورم. شو مقصده وصول ایچون صرف مساعی و اقدامات ایسه یالکز برتك اساسه استناد ایتمکده‌در، او اساس شودر: بو حیات فانیه‌ده مسعود وبختیار اوله‌بیلمه‌نك یکانه چاره‌سی انسانك کندی حالندن، کندی کندندن خشنود اولمسیدر. بلکه عالم دیکرده سعادت ابدیه استحصالی طریقی‌ده بودر. انسانلرك قسم اعظمی بختیارلغی برطاقم خیالات ایچنده آرارلر. حال بوکه بن آنی بالذات کندی قلبمده ، وجدانمده بولمقده‌یم »

❁

سکز باب اوزرینه مرتب اولان کتابك برنجی بابنی بومقدمه‌یه حصر ایتدکدن وعسکرلر ایچون وظائف دینیه‌یی ایفا لزوم قطعیسندن بحث ایلدکدن صکره قونت ماقس فضائل عسکریه‌نك برر برر تعداد وتعریفنه ابتدار ایدییور :

ایکنجی بابده عزل و فدای نفسی ، قناعت عسکریه وترك منفعت شخصیه‌یی ، جسارتی ، صداقتی ، غیرت فداکارانه‌یی — اوچنجی بابده استحقار نفسی، اطاعتی، تواضع ومحویتی، تعظیم ورعایتی — دردنجی بابده صبر وسکونی، شطارت وتیزورلکی، دوام وثباتی — بشنجی بابده توکلی، متانت وتحملی، تسلیمیت عسکریه‌یی، استخفاف حیات وشجاعت شیرانه‌یی — آلتنجی بابده عفو ومروتی — یدنجی بابده زمانك صورت استعمالی — سکزنجی بابده علو جنابی وصف ایدییور واثرینی ام الفضائل اولان بو خصلت جلیله ایله مسك الختام ایلیور.

مقاله‌مزك عدم مساعده‌سنه مبنی بز بوراده یالکز فضائل اساسیهٔ عسکریه‌یی محتوی اولان ایکنجی بابك برخلاصه‌سنی انظار مطالعین کرامه عرض ایدرك ابواب و فصول سائره‌نك یالکز مفصلجه برفهرست قبیلندن ماهیت مندرجاتنی اجمال ایتمکله اکتفا ایلیه‌جکز :

❁

(ایکنجی باب)

۱ — عزل و فدای نفس

بوفصلده قونت ماقس سلك عسکری یه انتساب ایده‌جك کیمسه‌نك درعهده ایتمسی لازم کلن فداکارلغی اورته‌یه قویور. دیورکه :

عسکر اوله‌جق، عسکرلکه وقف حیات ایده‌جك کیمسه نفسندن ، عائله حیاتندن، حتی تأهل ایتمك چولق چوجق صاحبی اولمق ذوق وامللرندن واز کچملیدر. بو واز کچیش ، بوفداکارلق نه سوزشلی برحالدر! بو جریحهٔ التیام ناپذیر نه قدر درینددر!.. صحیفهٔ حافظه‌دن سیلینمسی ممکن اولمیان

خاطرات صباوت تکرر ایتدکجه اوپاره‌ده تجدد ایدر. بر والده‌نك نوازش مشفقانه‌سی، بررفیقه‌نك کریهٔ عاشقانه وسرزنش سودا پرستانه‌سی خیال اوکندن محرق بر کچیشله کچدیکی زمان قلبك صیزله‌دیغی طویولور. ایشته عسکر بونلرك هپسنه قاتلانه‌جقدر.

اختیار پدرینك مدار محض معیشتی، والده‌سنك دستگیر منفردی، زوجه‌سنك حامیٔ یکانه‌سی، چوجقلرینك مربیٔ فریدی اولان برکیمسه عسکرلکه وقف وجود ایتمه‌ملیدر. چونکه آرتق حرکاتنه، سربستیسنه کندی صاحب اولمیه‌جق ، بر عمان وسیع اورته‌سنده کردباد طالع کندیسنی نره‌یه سوق ایدرسه اورایه کیده‌جکدر. دکزه دوکولن برایرمق کبی حیاتنك صورت جریاننده منسلب الاختیار بولنه‌جقدر...

جانی لزومندن فضله سون ، بو حیات فانیه‌یه آزچوق اشتیاقی اولان کیمسه‌لر دخی عسکرلکه کیرمه‌ملیدر. چونکه بوحسده ، بو یارادیلیشده آدملر اولومدن پك زیاده قورقارلر. خوف ممات ایسه عسکرلکده هم تهلکه‌دن غیرخالیدر، همده زبونی اولان کیمسه‌نك بتون ایامنی زهرلمکه کفایت ایدر.

حاصلی عسکر عائله ذوقندن عائله حیاتندن کچملی، اندیشهٔ موتی اشتیاق حیاتی فکرندن چیقارملی، بوعزم وجزم فداکارانه بوقصد وقرار مردانه ایله سلك مقدس عسکری یه انتساب ایلملیدر.

ایشته « عزل وفدای نفس » فضیلتی بودر. بوفضیلت کرچه پك بیوك فداکارلقلرله استحصال ایدیلیر. فقط برکره استحصال ایدلدیمی مرور زمانله درعهده ایتدیردیکی محرومیتلره مقابل کله‌بیله‌جك مکافات سعادتی ویرر.

عسکره بومزیت لازمدر. چونکه آنی کوزه آلدیره‌مامش اولان عسکر حقیله حسن ایفای وظیفه‌یه مقتدر اوله‌مز. کسوهٔ عسکریه‌یی کیمکله درعهده ایتدیکی وظائف اودرجه مهم ونازکدرکه تأثرات وتفکرات سائره‌یه اصلا تحملی یوقدر.

۲ — منفعت شخصیه‌دن تجرد
قناعت عسکریه

قونت ماقس اندیشهٔ منفعت شخصیه‌نك حیات عسکریه ایله قابل تألیف اوله‌میه‌جغنی پك اطرافلی ایضاح ایدییور. کرچه افادات واقعه‌سنك برقسمی فرانسه عساکرینك احوال وعادات خصوصیه‌سنه عائد ایسه‌ده هیئت عمومیه‌سی هرملتك عساکرینه شاملدر. ازجمله قونت ماقس دیورکه :

عسکر « منفعت عمومیه » یه متعلق اولان وظائف عسکریه‌سندن بشقه هیچ برشی بیلمز ؛ هیچ برشیئه باقه‌مز. نه ثروت، نه رتبه، نه شهرت قیدنده‌در. منفعت شخصیه‌سنی اونوتمش کیتمشدر. بروظیفه طانیمش، اکا وقف حیات ایلمشدر.

هربرده معاشات عسکریه‌نك نه مقیاس ونسبتده اولدیغی معلومدر. عسکر بونکله برثروت جمعی خاطرینه بیله کتیره‌مز. حتی ثروت ذاتیه‌سی اولسه دخی آنی تزییددن صرف نظر محافظه‌سنه مقتدر اوله‌مز. زیرا بالذات اوثروتی اداره ایتمسنه وظیفهٔ مقدسهٔ عسکریه‌سی مانعدر. بیکانه الیله اداره اولنان برثروتك عاقبت نه‌حال کسب ایده‌جکی ایسه اوزون برتأمله محتاج دکلدر.

یا رتبه جهتی؟... بشقه برمسلکده بالنسبه غایت سریع برصورتده واریله‌بیله‌جك برموقعه عسکر پك بطی، آهسته برصورتده ایریشیر. بر قناعت تامه ومنتظمه صحیفهٔ آمالنی تزیین ایلمشدر. ترفیدن زیاده وظیفه‌سنی دوشونور. حتی وظیفه‌سی اغورنده ترقیسنی فدا ایتمش پك چوق عسکرلر بولنور. (هله نفرلرده شوامللسزلك، شوغرضسزلق دها پارلاق برصورتده نظره چارپار. خدمت عسکریه سوداسیله اردویه وقف وجود ایتمش یکیتلر کوریلورکه صحیفهٔ آمال صافیه‌لری ترقیات مادیه شائبه‌سندن کلیاً آزاده‌در)

فضله برقاچ غروش کلیرینی آرقداشلریله تقسیم ایتمك ، او شرفه رفیق فداکارینك دها لایق اولدیغندن بحثله کندی رتبه‌سنه بدل آنك ترفیع رتبه‌سنی نیاز ایلمك ، قدرت قلمیه وعلمیه‌سنی مواقع عالیه صاحبی برچوق اهل قلمه معادل بلکه فائق کوردیکی حالده رتبهٔ عسکریه‌سنی بالعکس لیاقتنك فوقنده عد ایتمك عسکرلره مخصوص وسرنامه مزی تشکیل ایدن مزیت مهمه‌یه متفرع اوصاف جمیله‌دندر .

بلکه بولوحه بعضلرینه خوش کورونمز. آنلره شوجوابی ویریرم :

« منافع و اذواق حیاتیه‌دن تجرد نسبتنده اکتساب ایدیلن فکر عسکری برسعادت وجوده کتیررکه ثروتجه، شرف ورتبه‌جه، ترقیات اجتماعیه‌جه تصادف اولنان محرومیتلره ، بطائتلره بالغاً مابلغ تقابل ایدر. عسکرلکه بیکانه اولانلرك قیدسزلق بلکه‌ده حسسزلك صورتنده تلقی ایده‌جکلری بوفکر عسکری غایت قیمتدار فقط نادر برفلسفه‌درکه انسانی حیاتك بالجمله صفحات وتجلیاتنه کمال جسارت وشطارتله تحمل ایتمکه یالکز او اقدار ایده‌بیلیر »

۳ — جسارت عسکریه

قونت ماقس جسارت عسکریه حقنده شو صورتله ادارهٔ لسان ایدییور :

یوزباشی « ژاکینو دوپره‌سل » [فن وتاریخ عسکری] عنوانلی اثرنده جسارت عسکریه‌یی اوچ قسمه آییریور : (۱) مزاج دینیه‌دن متولد جسارت (۲) عزت نفسدن متولد جسارت (۳) انضباط ومطاوعت عسکریه‌دن ، سوق تقلید وامتثالدن ، مهالك ومخاطراته آلیشمقدن متولد جسارت .

بوتقسیم پك مصیبدر. یالکز بونوع جسارت وقت حربه مخصوص برجسارتدر. عسکره ایسه هنکام سفرده دخی جسارت لازمدر. بناءً علیه ماهیت ومنبعی اعتباریله « ژاکینو دوپره‌سل »ك تقسیمنی محافظه ایله نوعاً جسارتی ایکی‌یه آییره‌جغم:

---

[۱] بومقاله‌ده التزام ایتدیکمز مقصد قونت ماقسك اثرینه دائر آنجق برفکر اجمالی ویرمك اولدیغندن نقل ایتدیکمز جمله و فقره‌لری عیناً دکل تلخیصاً نقل ایده‌جکمزی عرض وتکراره حاجت کورمم.

بری جسارت مشترکه، دیکری جسارت منفرده.

جسارت مشترکه محاربانده، حرکات عسکریه‌ده، حضری سفری خدمات شاقهٔ مجتمعه‌ده کورلدیکی وجهله عینی زمانده برچوق اشخاص اوزرینه اجرای تأثیر ایدن بر سبب ومؤثردن تولد ایدر. الک عاقلانه تعیین اولنان تدبیرلر، الک ماهرانه ترتیب ایدیلن پلانلر آنک معاونتی منضم اولمینجه حکمسز، نتیجه‌سز قاله‌جغندن جسارت مشترکه اردونک ید یمین موفقیتی، عسکرک استناد کاهی، شان وشرفی، سعادت واستقبالیدر.

جسارت مشترکه اطرافنه سرایت وفرق مجاوره‌یی مجبور امتثال وتبعیت ایده‌جکی جهتله پک بیوک تقدیر وآفرینلره سزادر، قیمتلیدر، اهمیتلیدر. هله عسکر آره‌سنده تولید ایده‌جکی حسیات نجیبهٔ غبطه کشانه ـ حضری، سفری ـ حرکات وموفقیات عظیمه‌نک روحی مثابه‌سنده‌در. بونی تاریخک هر صحیفه‌سی اثبات ایدر.

جسارت مشترکه نافع، شایان تحسیندر. نجابت وعلویت اوزرینه مستنددر. نتایج حسنه‌سی دخی علویتیله متناسبدر. فقط دیکر برنوع جسارت واردرکه لزومی جسارت مشترکه‌دن آشاغی اولمامقله برابر قدر وشرفی بلکه اکا دخی فائقدر. بو جسارت جسارت منفرده‌در. فدای نفس جسارتی، اطاعت جسارتی، صبر وتحمل جسارتی، توکل جسارتیدر. عسکرلکک الک شانلی والک مشکل اوصاف وفضائلی جسارتیدر.

بوجسارتی دخی یکیدن ایکی‌یه آییره‌بیلیرز: (۱) آثاری ظاهر وبناءً علیه تقدیر وتحسینه نائل اولان جسارت (۲) آثاری مکتوم وبناءً علیه قیمتی انظار عالمدن مستور قالان جسارت.

بونلرک ایکیسی‌ده قیمتداردر. ایکیسی‌ده اردونک منافعنه خادمدر. فقط قوتجه ایکنجیسی برنجیسنه فائقدر.

واقعا برنجیسی کوستردیکی حسن مثاللر اعانه‌سیله انضباط ومطاوعت عسکریه‌نک الک قوتلی اساسیدر. عسکر آره‌سنده تمایلات وحسیات حسنه منبعیدر. مسعود وآسوده نشین اولانلری حس غبطه ایله تهییج ایدر؛ فلاکتزده‌لره امید ایله جسارتبخشا اولور؛ عدم سرور واضطرابی شوق وفعالیته قلب ایدر؛ شکایتی سکوت ایله اورتر... فقط بوموفقیاتی اظهار ایدنجه تقدیرلره، ستایشلره مکافاتلره مظهر اولور.

حال بوکه جسارت منفردهٔ مخفیه آنی تولید واجرا ایدن قلب کریمدن، وجدان مستقیمدن بشقه بریرده نائل تقدیر ومکافات اولماز. حسب القدر یأسلری موجب اوله‌جق احوال ومعاملاته دوچار اولمش هردرلو امیدلری کسیلمش، کیمسه بیلمه‌دن کیمسه آجیمه‌دن کیمسه‌یه سویلیه‌مدن ناقابل تعبیر فداکارلقلره مجبوریت کورمش، بوکبی دها بیک درلو احواله اوغرامش الک یکیت برچوق عسکرلرمزی وظیفهٔ عسکریه‌سنه وقف حیات ایله بارکران فلاکتی ساکتانه بردوش

تحمل ایتمکه، هیچ برضرر کورمامش کبی کمافی السابق بو مسلک مقدسه جانسپارانه خدمتده ثبات کوسترمکه، مودوع دست غیرتی اولان خدماتی کماینبغی ایفاده فتورسز برمتانت اظهار ایلمکه اقدار ایدن قوت ایشته بو ایکنجی نوع جسارتدر.

بو جسارت مردانه و نجیبانه‌یی کوسترنلر او حمیتمندان درکه اومدقلری مکافات بو جهانه عائد دکلدر. آنلرک طالع فداکارلقلرینی بر دوست قولاغنه دخی سویلیه‌مامللرینی، حیاتلرینک ظلمت ایچنده کچمسنی، مماتلرینک مجهول قالمه‌سنی، اسملرینک اونوتلمسنی ایسته‌مکده‌در. آنلر بونی بیلیرلر. حتی برچوق دفعه یأس وفتور قلبلرینه هجوم ایتمش، نومیدی متانتلرینی قیرمق ایستمشدر. اوزمان بوجسارت، بوعالیجنابانه جسارت قارشیلرینه چیقه‌رق:

« شکایته حقکز یوقدر. چونکه بوجهانده بر اعتقاد ووجدانکز، جهان دیکرده دخی معین وناصرکز اولان اللهکز واردر! » خطابیله صلابت مردانه‌لرینی قورتارمشدر.

٤ — صداقت عسکریه

قونت ماقس بوبحثده هرعسکرک متبوع مفخمی وقانون تاجداری نامنه ویردیکی عهدومیثاق صداقتدن بحث ایدییور. برعسکرک متبوعنه وقانوننه بلاتردد ولا تدقیق لزوم اطاعتنی کوستریور. عسکرلرک مباحث سیاسیه ایله اشتغالنی قطعیاً رد ایدییور. « بواشتغال قدر برعسکرک وظیفه اصلیه‌سنه مغایر برشی یوقدر. عسکر امر اولی الامره بلاملاحظه اطاعت ایتمکه، آمرینک کیتدیکی یول نره‌سی اولدیغنی دوشونمکسزین اتباع کوسترمکه، مرکز صداقتدن ذره قدر وهیچ بر سبب ووسیله ایله انحراف ایده‌مامکه مجبور ومأموردر » دییور. تأیید مدعی ضمننده مارکی دو شامبرایک شوسوزینی نقل ایدییور:

« عسکرلرک نه مجتمعاً نه منفرداً حق تذکر
« وتنقیده مالک اوله‌ماملری وعموم عساکرک امر
« اولی الامره بلاملاحظه ولاتأنی اطاعته مجبور
« طوتلملری عسکرلکده برقاعدهٔ اساسیه‌در. »

بعده شوصورتله تمهیداته دوام ایلیور:

« بوقاعده قبول ایدلیه‌جک اولسه قوهٔ عسکریه مزدن وحدت منسلب اولور. بلا وحدت ایسه فرانسه‌یی اعضاسیله ستر واحاطه ایدن وداخلاً خارجاً حمایه ومحافظه ایله‌ین اووجود عظیمک قوتی قدرتی زوال بولور...

« عسکرک مواد سیاسیه ایله اشتغالنه جواز ویرنلر اردونک محو وانقراضنه، مکنت حکومتک زوال واندراسنه آرزو کوسترمش وخصمامزک الک بیوک برامالنه خدمت ایتمش اولورلر... »

قونت ماقس بوبحثی اوزاتیور. عسکرک افکار سیاسیه ایله اشتغالنده بأس کورمامک ایسته‌ینلرک رأیلرینی فکرلرینی قوی، متین، غیرقابل اعتراض دلائل وبراهین ایله جرح وابطال ایلیور.

آثار سیاسیه مطالعه‌سنک برچوق مضراتنی تعداد ایتدکدن صکره فنون عسکریه‌نک وسعتی میدانه قویه‌رق بر ضابط ایچون آثار عسکریه مطالعه‌سی صوک درجه الزم و خدمات موکوله‌سی آره‌سنده اخلاس ایده‌بیله‌جکی مطالعهٔ مذکوره‌یه بیله کفایت ایتمیه‌جکی امر مسلم ایکن بو دائره‌دن خارج آثار مطالعه‌سنه صرف زمان ایتمک نه‌بیوک وظیفه‌سزلک، نه غریب مسلکسزلک اوله‌جغنی کوستریور.

حکومتک هرحرکتنی مصیب بیلمک، تمام حکمداریده بولنان ذاتی اردونک قوماندان اعظم ویکانه‌سی طانیمق، حکومتک مدافعه ایتدیکی حقوقه رعایت ایدنی دوست تعوض ایدنی دشمن عد ایتمک، حاصلی عندالایجاب متبوع مفخمی ودولت وملکتی اغورنده مردانه وجسورانه فدای حیات ایلمک صداقت عسکریه‌نک باشلیجه اساسلری اولدیغنی سویلیور و بوصورتله شوبحث مهمه خاتمه چکیور.

٥ — غیرت فداکارانه و منتدارانه

قونت ماقس بو خصلتله صداقتی آییرییور. صداقت بروظیفه، برتعهد اولدیغی جهتله دیکرینک بواعتبار ایله اکا فائق بولندیغنی بیان ایدییور. دییورکه:

« برحرکت نه درجه جسورانه جانسپارانه اولورسه اولسون آنی اجرا ایدنک اختیار ذاتیسی ایله وجوده کلمش ایسه غیرت فداکارانه‌در والا اطاعت و صداقتدن عبارتدر... جنرال قله‌بر (سن ولووار) طابورلرندن برینک قوماندانی اولان شوواردنه: « فلان یره کیدیکز ومعیتکزله برابر اوراده ترک حیات ایدیکز » امرینی ویرمشدی. شوواردن « باش اوستنه جنرال! » مقابله‌سنده بولندی. کیتدی ومعیتیله برابر امر اولنان موقعده اولدی.

بوسایه‌ده رجعت حالنده بولنان فرانسه اردوسی قورتلدی. مذکور طابورک بوحرکتی شجیعانه‌در، قهرمانانه‌در، فقط اثر « غیرت فداکارانه » دکلدر. بوعسکرلرک هپسی اولمک اوزره کیتدکلرینی بیلیورلردی، لکن اردو اغورنده فدای حیات ایچون امر آلمشلردی. کندیلرینه بوامری ویرن آنلری مملکتلری ایچون بر « غیرت فداکارانه » ابرازینه سوق ایتمش ایدی. بناءً علیه دولت بوفداکارلقلرینه دائما متشکردر. یالکز مادام که امر آلمشلردر، شوحرکت فداکارانه‌یی وجوده کتیرن حس اطاعتدن وظیفه‌دن عبارتدر.

بو ایضاحدن مقصدم اطاعتک، وظیفه‌نک قیمتنی کوچلتمک دکلدر. اوقیمت خلل وتناقص بولمقدن عالیدر؛ اردونک استناد کاهیدر؛ شرفیدر؛ افتخاریدر. یالکز « غیرت فداکارانه » ایله فرقنی کوسترمک ایستیورم. »

ایضاح مقصد ایچون قونت ماقس برقاچ مثال ذکر ایدییور. جنوه‌ده بالنسبه غایت آز برقوتله تحت محاصره‌یه آلنان دشمن عسکرینی تارومار ایچون کندی اختیاریله معیتنده‌کی عساکر موجودهٔ قلیله‌یی بالاستصحاب اردوکاه خصمک الک غایه‌لک

نقطه‌سنه آتیلان جنرال « سولت »ک — یدنده‌کی اوراق مهمه‌یی دشمنه ویرمامک وجنرالنه ایصال ایلمک ایچون خصم معقبک کندیسنی دردست ایده‌جکی برصره‌ده بلاپروا آتنی دکزه سورن وبو سایه‌ده هم دست دشمندن قورتلمغه هم اوراقی قلعه‌یه ایرشدیرمکه موفق اولان بر سواری ضابطنک — آفریقاده دشمنک تا آتشی آلتنه صو قوله‌رق قوتنی تحقیقه کیتمک اوزره عرض خدمت ایدن اوچ جزایر عسکرینک حرکتلرینی « غیرت فداکارانه »یه نمونه اوله‌رق ارائه ایلیور.

[حمیت عثمانیه‌نک بوخصوصده‌کی تجلیاتی نه قدر شعشعه‌لیدر! تاریخ عسکریمز کوزدن کچیرلسه، محاربات واقعه‌مز تفصیلیله ضبط اولنسه صحیفه بولنمزکه « غیرت فداکارانه »یه برقاچ مثال عرض ایتمسون، وقعه کورلمزکه برقاچ خادم فداکارک دین ودولت اغورنده‌کی غلیان حمیتلرینه وسیلهٔ ظهور اولمسون. دها طوغریسی آرانیلیرسه شهرت شجاعتلری آفاقگیرعالم اولان عثمانلیلر مجبول اولدقلری غیرت دینیه وحمیت اسلامیه سائقه‌سیله عسکرلکک بوکبی فضائلنده اودرجه ایلری وارمشلردرکه کوستردکلری مأثر حماست وجلادتک تعیین ماهیتنده « حق اختیار »ی میزان اعتبار ایتمکه امکان تصور اولنه‌مز. تاریخک بیکلرجه شهادتیله ثابت برحقیقت اولدیغی اوزره هرعثمانلی عسکری امکانی مساعد بولنجه غیرت فداکارانه ابرازینی ایجابات وظیفه شناسانه‌دن عد ایدر. ممکن اولان برفداکارلغی دریغ ایتمکده کندیسنجه برحق اختیار تخیل ایتمک عثمانلیلرک نیجه عصرلردن بری تقرر ایتمش حمیت عسکریه‌لرینه ملایم کورونه‌بیله‌جک حاللردن دکلدرکه بونکله حرکتلرینک نوع وماهیتی تمییز ایدیله‌بیلسین. بوجهته فضائل عسکریهٔ عثمانیه‌ده « وظیفه »و« غیرت فداکارانه » آیری آیری ایکی صفت اولمق اوزره تفریق ایدیله‌مز. توأمدر. یکوجوددر. [۱]]

قونت ماقس غیرت فداکارانه‌نک یالکز هنکام حربده تجلی ایدر برصفت جلادت اولمدیغنی ووقت حضرده کوستریلن غیرت فداکارانه‌نک دخی نه فائده‌جه، نه‌ده قیمت وعلوتجه دیکرندن آشاغی قالمیه‌جغنی بیان ایدرک عسکرلرک یانغینلرده، فیضانلرده، بعض احوال آسایش شکنانه ظهورنده ابراز ایلدکلری مأثر غیرت وحمیتی اخطار ایدییور. حربده اولدیغی کبی غلیان دم ویا محافظهٔ مملکت سائقه‌سیله دکل محضا بر مدد خواهی قورتارمق برغریبک مال وجانی محافظه ایتمک، بربیچاره‌یی آتشلر ایچندن آلمق، برقادینی نیجه طوفاندن تخلیص ایلمک کبی مقاصد انسانیتپرورانه و مروتکارانه

[۱] کرک وقت حضرده کرک هنکام سفرده غیرت فداکارانه‌یه مثال اوله‌جق مأثر حمیت ابراز ایدن عثمانلیلرک مقداری غرب ایله قابل قیاس اوله‌میه‌جق برکثرتده بولنمسی وپک چوقلرینک صحائف تاریخه قید ایدلمکدن محروم قالمسی ایشته بوحکمته مبتنیدر.

اغورنده حیات قیمتدارینی بلاپروا وبالاختیار یانغینلر ارەسنه، طوفانلر ایچنه آتمقده تردد کوسترمه‌ین افراد عساکرک شوحرکت وصولت فداکارانه‌و عالیجنابانه‌لری دخی « غیرت فداکارانه »نک الک بلند طبقه‌لرینه زینت وشرف ویرر مأثر مردا نکیدن بولندیغنی ایما ایلیور.

هرصنفدن ضابطانک، مقابلنده علی الاکثر هیچ برمکافات کورمدکلری زمان واستعدادلرینی صنعت وتجارته، استحصال موقع وثروته صرف ایلمش اولسه‌لر کندیلرینه بیوک برثروت، عالی برموقع شرف تأمین ایده‌جکلری قویاً مأمول بولندیغی حالده اوکبی منافع شخصیه‌یه اصلا نظر اهمیت عطف ایتمیه‌رک اولانجه قابلیتلرینی، غیرتلرینی، اثرلرینی، ذکالرینی، زمانلرینی اردونک تأمین منافعنه حصر ایتملری، عسکرک تزیید کمالاتنه خادم ایشلره وقف ایلملری « غیرت فداکارانه » دن معدود بولندیغنی سویلیور. [۲]

مافوقنک معامله‌سنه، اقداماتنک شوتقدیره اوغرادیغنه، ثمرات همتنک پک آز کورلدیکنه... حاصلی هیچ برحاله هیچ برشیئه باقیه‌رق اردونک الک کوچک برمنفعتنه خدمت ایچون نظردن الک مهجور برکوشه‌ده، ملکک الک بعید برنقطه‌سنده کوندوز اقشاملره قدر سعی وغیرتنی، کیجه صباحلره قدر جوهر ذکا وقابلیتنی صرف وفدا ایدن وجود فداکاری کوزاوکنه کتیرییور. « ایشته علوغیرت فداکارانه! ایشته حمیت خارقهٔ وطنپرورانه! ایشته عسکر ایچون برمشق مقدس تقلید! » دییور.

§

قونت ماقس بوبحثه مطالعات آتیه ایله نهایت ویرییور:

« غیرت فداکارانه اشخاص معنویه حقنده کوستردیکی کبی اشخاص حقیقیه حقنده دخی کوستریله بیلیر. بوحالده سائقی منتدارلق، شکرکذارلقدر. انسان ایچون کوردیکی برایلکک مقابلنی « غیرت فداکارانه » طریقیله اوده‌مک نه طاتلی بربختیارلقدر!..

غیرت فداکارانه‌نک شوصورتی حس تشکردن بشقه اساسلره دخی استناد ایده‌بیلیر. بونلردن بری اعتماددر. آمرینک مظهر اعتمادی اولان برعسکر اکا قارشی ابراز غیرت فداکارانه‌یه

[۲] عسکر میانده‌کی ارباب قلمک کندیلری ایچون بلکه دها پارلاق دها شایع برشرف وشهرت تأمین ایده‌بیله‌جک فقط مسلکلرینه نسبتی اولمیه‌جق آثار ادبیه‌یه صرف همت ومثلا حسی خیالی رومانلر ادبی تصویرلر عاشقانه شعرلر شاعرانه مقاله‌لرله اجرای نشریاته غیرت ایده‌جک یرده بونلرک حقلرنده حصوله کتیره‌جکی صیت وشهرت شایعه‌یی فدا ایدرک مساعیٔ عظیمه وجدیه‌لری مقابلنده عسکرک منفعتنه جداً خادم کوچک وفقط مسلکلرنجه قیمتلی اثرلره قناعت کوسترملرنده‌کی قدر وقیمتی قونت ماقسک شوافاده‌سی پک کوزل تصویر ایدییور.

مجبوردر. چونکه بواعتماد ایله حقنده الک بیوک برالتفات وتوجه کوسترلمشدر. بیکلرجه، یوزلرجه آرقداشلری آره‌سندن آمری کندیسنی سچمش، کندیسنی شایان امنیت بولمشدر. آنک بولطفنه، بوقیمتلی توجهنه مقابل وقت سفرده هردرلو مخاطرات واحتمالاته و زمان حضرده حسد، غرض اهانت، افترا کبی انواع حالاته قارشی وجودینی غیرتنی اوآمره سبر، فدا ایتمکدن چکینمک حمیتلی برعسکر ایچون ممکناتدنمیدر؟

اوفاق براعتمادک عهدهٔ حمیته تودیع ایتدیکی وظیفه بویله اولورسه آرتق بروللی نعمتک، بالخصوص پروردهٔ عنایتی اولدیغی حکمدارینک منفعتی اغورنده نصل جانسپارانه افنای حیات ایتمک لازم کله‌جکنی دوشونملیدر. ایشته اشخاص حقیقیه لهنده‌کی « غیرت فداکارانه » نک الک قوتلیسی، الک مقدس وقیمتداری بوصورتده تجلی ایلر.

*
* *

قونت ماقس برنجی بابی بوراده بیتیرییور وسمند خامهٔ خارقه نماسنی اوچنجی بابک مشتمل اولدیغی استحقار نفس، اطاعت، تواضع ومحویت، تعظیم ورعایت وادیلرنده جولان ایتدیرمکه باشلایور. برکلمه‌سنک ترکنه قیلنه‌میه‌جق برتصویر بلیغ، براسلوب عالی ایله بوفضیلتلری نظر انتباه اوکنده تجسم ایتدیرییور. اونه شیوه، اونه کمال، اونه تدقیق موشکافانه‌در.

چه فائده که مقاله‌مزک وسعتی حدمطلوبی تجاوز ایتمسی بزی بونظر دقیقه بینک مشاهدات خرده‌فرساسنه ترجمان اولمقده دوامدن منع ایلمکده‌در. بناءً علیه شمدیلک ـ بالاده دخی عرض ایلدیکمز وجهله ـ ابواب وفصول سائره‌نک یالکز ماهیت محتویاتنه برنظر سریع اجمالی عطفیله اکتفا ایلیه‌جکز:

(اوچنجی باب)

بوباب « استحقار نفس » فصلیله باشلایور. مؤلف عسکرک نفسنی حقیر کورمسی، صورت معیشتنی لیاقتیله متناسب بلکه فائق برشرفلی معیشت نظریله تلقی ایتمسی لازم اولدیغنی کوستریور. « بوندن مقصدم حاشا عسکره حقارت اسناد ایتمک دکلدر. لباس عسکری حاملنه شرف ونجابت ویرر. برقهوه‌جی چراقلغنده اون‌پاره بخششه تنزل ایدن کویلو عسکر لباسنی کیینجه آنلره عدم تنزله باقار » دییور. یالکز برعسکرک نفسنی دیکرلریله مقایسه‌یه قالقیشمسنده‌کی محاذیری ارائه ایلیور. استحقار نفسی هررتبه‌ده کورمک ایستیور. « رتبه بیودکجه نه ایچون کسب غرور ایتملیدر. انسان هررتبه‌ده مملکتنه اردویه خدمت ایده‌بیلیر. حتی بیوک رتبه‌لرده بوخدمت دها آز برزحمت، دها بیوک برسهولتله ابراز ایدیلیر. بوجهتله مادونه نظر تقدیر وترجیح ایله باقلیدر » دییور وبحثه:

« کندکزی حقیر کوریکز. برابرجه یاشامغه مأمور اولدیغکز سلاح آرقداشلریله آره‌کزده

فائده‌سز بر مقايسه تأسيس ايدرك غروركزى اوقشامق ايچون فكركزه تبادر ايدن فضائلكزى قابلياتكزى ، ثروت و اهليتكزى اونوتكز . بو سايه‌ده سعادتك منبع حقيقيسى اولان (حالندن خوشنود اولمق) نتيجه‌سنه نائل اوله‌بيليرسكز . ينه بو سايه‌ده بر عسكر ايچون روحك اك قيمتلى حال كماله يعنى حياتك هر آننده اولوى سكون تام واعتدال دمله تلقى ايتديرن تسليميت وظيفه‌پرستانه منزلنه و صول بولورسكز » سوزلريله نهايت ويريور .

استحقار نفسى فضيلت اطاعت تعقيب ايديور . قونت ماقس اطاعتى تعريف وغيرت فدا كارانه ايله جهت موافقتى بيان ايتدكدن صكره اطاعت ضبط وربط عسكرينك اساسى اولديغى ، اطاعتك اساسى ده منفعت شخصيه‌نك منفعت عموميه اوكنده غيبوبتندن عبارت بولنديغى ايضاح ايليور .

« وظائف عسكريه‌مزى در پيش نظر تدقيق ايدن عقل وحكمت لسان معنويسيله عسكرلره شو نصيحتى ويرر :

١ — قبل الملاحظه اطاعت ايديكز .

٢ — ملاحظه‌يى يالكز استفادهٔ معنويه‌كز ايچون ياپيكز .

٣ — بو ملاحظه‌ده انفعالات شخصيه‌يه ، منفعتپرستلكه ، خودبينلكه قاپيلمقدن صوك درجه مجانبت ايديكز .

ايشته اطاعت عسكريه‌نك بر تعريف مجملى ! » ديور .

اطاعت عسكريه حقنده نمونهٔ امتثال اوله‌جق بعض مثاللرله اك عادى بر نفرك عدم اطاعتندن متولد مصائب عظيمه‌يى كوسترر وقعه‌لر نقل ايدرك تواضع ومحويت فصلنه كچيور .

بر عسكرك ـ نه‌قدر ذى اقتدار اولسه ـ قدرت بشريه‌نك نسبى اولديغنى كوز اوكنه آله‌رق دائما كنديندن مقتدر پك چوق كيمسه‌لر بولنديغنى اصلا خاطرندن چيقارمامسى لازم كله‌جكنى و بو نقطهٔ نظردن كرك بالذات كندى نفسنه وكرك ديكرلرينه قارشى اظهار تواضع ومحويته عقل وحكمت وحق وحقيقت سوقيله مجبور ومأمور اولديغى كبى مرتبه وقابليتجه مادوننده بولنانلر حقنده دخى عينى صورتله تواضع كوسترمسى مروت انسانيه مقتضياتندن بولنديغنى اثبات ايديور . تعظيم ورعايت فصلنه كچيور .

مؤلفك بو بابده خلاصهٔ مطالعاتنى شو اوچ جمله‌ده مجمل كوره‌بيليرز .

« بر عسكرك آمرلرينه قارشى حرمت قلبيه‌سى آز وياچوق اوله‌بيلير . حتى سوق بشريت ويا الجاى احوال ايله آنلرى سوميه‌بيليرده . لكن هيچ برزمان آمرلرينه تعظيم ورعايتده قصور ايتمسى معذور طوتيله‌ماز »

اوچنجى باب بوراده نهايت بوليور .

❀

(دردنجى باب)

دردنجى بابك برنجى فصلى فضيلت سكونه تخصيص ايدلمشدر . بوراده ترفيعك ، تفيضك هپ تقدير الهى ايله جلوه‌نماى حصول اولديغى ، جناب حقك ارباب سكونى هيچ برزمان محروم ومأيوس براقيه‌جغى پك حكيمانه ايضاح ايدلمش ، بر ارقداشنك فضله ترقيسنى كورديكندن طولايى اوزلمك ويا بر نيازوامك تأخر حصولندن طولايى مضطرب اولمق عسكرلكه ياقيشميه‌جق بر حرص غريب اثرى اولديغى كوسترلمشدر .

مؤلف برچوق محروميتلره ، فلاكتلره اوغرايه‌رق غايهٔ يأس ونوميدى‌يه دوشن و بو يأسك بو اميدسزلكك سوقيله انتحارى خاطرليان غافل بدبخته خطاباً بو صورتله تفسير حقيقت ايديور .

« ... ظن ايديورسك كه بتون عالم سندن يوز چويرمش ، طالع حقكده مسعودانه بر تجلى كوسترمامكه عزم ايتمشدر . بو حال ايله ، بو يأس ايله هرشيئى ، والده‌كى ، سنى سون سنى سومكده اولانلرى ، حتى اللهكى اونوتيورسك ... قارشيكده شيطانى خيال انتحار شكلنده متجسم كوريورسك ... طالع‌سز بيچاره ! باقى قالان قواى قلبيه‌كى طوپلا . بو خيال هائلى پيش نظركدن دفع وطرد ايت ! ... كوزلريكى آچه‌رق وجسارتكى جمع ايدرك هوسات وانفعالات خسيسهٔ بشريه‌دن متحصل شوكردباد مظلمدن طيشارى چيق ! او زمان نظر عقل وحكمتكى قرارتان وروحكى اسير ظلمت وغفلت ايدن قره قره بلوطلر آياغكك آلتنده قالديغنى كوررسك . چشم حيرتكه هرطرفدن برطاقم متبسم منظره‌لر ، خياللر چارچغه باشلار . صاف وخشنود اولان وجداكك بالاى سركده سكا بر سماى سعادت كوستركه شبنم لطيفى قلبكك اوزرينه دوشه‌رك تا روحكه تسليت افاضه ايدر ... »

صبر وسكونى تعقيب ايدن فصللردن برى شطارت عسكريه‌يه ديكرى دوام وثباته تخصيص ايدلمشدر .

قونت ماقس « شطارت عسكريه » يى ايضاحده بيوك بر مهارت كوستريور . بو بحثه نه‌قدر اهميت ويرديكنى « شوائرمك تصويرى اك مشكل بحثى شطارت عسكريه‌يه مخصوص اولان بو فصلدر . زيرا تصوير ايتمك ايستديكم يولده شطارت فلسفه‌نك زبده‌سيدر ؛ لبيدر ، نتيجه‌سيدر ... بر عسكر بر انسان نكبت وفلاكت ايچنده ، كدرديده مصيبتزده برحالده مسرور وشادان اوله‌بيليرمى ؟ .. ايشته بو بحثك اهميتى ! ايشته شطارت عسكريه ! » سوزلريله اثبات ايديور .

« شطارت جديهٔ عسكريه متيندر . زيرا جسارت اوزرينه استناد ايدر ؛ متجدد ومتواليدر زيرا صبر وسكون ايله بسلنير ؛ مصون فنا وانتهادر . زيرا عدالت الهيه اميدينه مبتنى بولنور » ديور . اردونك بوكا نه قدر احتياجى اولديغى ، مشاق ومحنته ، مصائب ومهالكه تحمل خصوصنده عسكره نه‌درجه ياردمى ، فائده‌سى بولنديغنى دور انديشانه ، واقفانه ايضاح ايليور .

اوچنجى فصلده ايسه افراد عساكرك مزيات و فضائل عسكريه‌لرينى يالكز بعض احوالده ومثلا هجوم وتعرضده ياخود ضبط و تسخيرده دكل رجعت ، مدافعه ، محاصره ، انهزام حاصلى هر نوع احتمالات حربيه‌ده متساويا محافظه ايتملرى ، مسلك حميتلرنده ـ احوال نه رنك كسب ايدرسه ايتسون ـ دوام وثبات كوسترملرى ، استعداد تلوندن مصون بولنملرى لزومندن بحث ايديور . بو بحث ايله دردنجى باب نهايت بوليور .

❀

(بشنجى باب)

خامهٔ مؤلف بشنجى بابك برنجى فصلنه توصيف توكلله ابتدار ايديور . « هر معتقد عسكر بيليركه حادثات عالم قلم تقدير ايله چيزلمشدر . بناءً عليه تجليات دهرى قضاى الهى اوله‌رق تلقى ايدر و بو تجلياته سسنى چيقارمقسزين كرداندادهٔ رضا وتسليميت اولور . ايشته بو حال توكلدر ... سلك عسكريده توكلك لزوم و اهميتى كلفت اثباتدن منزهدر . اسكندر كبى قيصر كبى تورن كبى بيوك فره‌دريق كبى بوناپارت كبى اك بيوك عسكرلر هپ قدره معتقد ايديلر ... قرآن كريمك اساس احكام جليله‌سى دخى توكلدر » ديور . تركلك ايجاباتنى ، نتائج تسليتبخشاسنى ايضاح ايليور . حركات عسكريه‌ده قلوب عساكره ويرديكى قوتى ، مكانتى كوستريور . اجراآت عظيمه‌جه حائز اولديغى اهميتى بيلديريور . قلب بشره اولان تأثيراتنى تصويره كيريشيور . بو صره‌ده ديوركه :

« معاملهٔ ناروايه قارشى جسارت سكوتى ويرن توكلدر . بار طاقتكداز غرض وافترايه تحمل قوتى بخش ايدن توكلدر . دوستلركز سزدن يوز چويروب قاچدقلرى زمان چهرهٔ لطيف توكل قارشيكزده تجلى ايدر . دست بيدادكدر قلبكزده قالان صوك رشتهٔ سعادتى دخى كسوب محو ايتديكى وقت صداى نافذ توكل روحكزه تسليت ويرر .

« ظلمت آباد فنايه آتيلان بو سعادتك يادحزينى ، ماضينك برخاطرهٔ عاشقانه‌سنى او ياندبران يانيق برنغمه ويا بر يوم سرورى اخطار ايدن كوزل برچيچك كبى مؤلم حزن انكيز برحال ايله پيش تخيلاتكزه ديكيله‌رك ايام مسعودهٔ حياتك سنه‌لرك بهارى كبى تكرار كرى كلمسى قابل اولمديغنى سزه سويلديكى زمان ملكانه تبسميله روحكزى يأسدن آجيدن قورتاران توكلدر .

« اميدسزلكله مظفرانه اجراى جنك وجدال ايدن ، انسانلر نظرنده ذلت وحقارتله محكوم اولمش بربى جرمه فوق الطبيعه قوتلر تحمللر بخش واحسان ايليان توكلدر .

« بى بشرك (بلكه بر خطاسائقه‌سيله) محكوم ممات ايلديكى بيچاره‌يى حياتك بالجمله اميدلرى منسلب اولديغى صوك دقيقه‌ده دخى ترك ايتميان وديانتله مشترك اوله‌رق اكا دم واپسيننده علوى ومقدس بر رفاقتده بولنان صوك يار وفادار توكلدر . »

بو بحث بونكله ختام بوليور . ايكنجى فصلده مؤلف متانت وتحملى ، ثبات موانع برانداز انه‌يى ،

توصيفه كيريشيور . اوچنجى فصلده ايسه تسليميت وظيفه پرستانه‌يى ، امتثال مطاوعتكارانه‌يى ، سوه‌رك ايستيه‌رك امر آمره تبعيت ايتمكى تعريف ايديور . تسليميتك اطاعتله فرقنى ارائه ايليور .

« تلقى اولنان بر امر اجرا اولننجه وظيفهٔ اطاعت ايفا ايدلمش اولور . تسليميت وظيفه‌پرستانه ايسه خاطره‌ده براثر ابدى براقير . اطاعتدن زياده توكله مناسبت ومشابهتى واردر ... بوندن بشقه اطاعت اشخاصه قارشى اولور . تسليميت ايسه بالجمله احواله قارشيدر . بك چوق كيشيلر اطاعت ايتمكى بيليرلر . فقط بو اطاعتلرينى بر تسليميت وظيفه پرستانه حالنده بولنديرمق ممتنع‌مالك دكلدرلر . حال بوكه قانونك هرامرينه سوه‌رك سوينه‌رك امتثال ايده‌ميان ، عسكرلكك هرحالنه هر مقتضاسنه تسليميت تامه ايله رضا كوسترميان بر عسكرك بتون مدت خدمتى عذاب ايچنده كچر . تسليميت وظيفه پرستانه‌نك بر چوق قيمتلى مكافاتلرى واردركه سرور وشطارت ، صحت وعافيت ، فلسفهٔ عسكريه بو جمله‌يه داخلدر .

« تسليميت وظيفه پرستانه خارجنده‌كى حركات وتفكرات مضر اولديغى قدر معناسزدر . هيچ بر فردى عموم عمرينى عسكرلكه وقف ايلمكه كيمسه اجبار ايده‌مز . او حالده بر انسان عسكرلكك هر درلو ايجاباتنه احتمالاتنه ، مشاق ومزاحمنه عرض رضا وتسليميت ايده‌ميه‌جك ايسه عسكرلكه وقف حيات ايتمك تشبثنده بولنماملى ، بو تشبثده بولنديغى تقديرده ايسه كندى آرزو واختياريله درعهده ايتديكى وظيفه‌لره فداكارلقلره قارشى تنقيدات و شكاياته قالقيشماملیدر » مألنده ادارهٔ لسان ايليور . بعده استخفاف حيات وشجاعت شيرانه فصلنه كچيور : « قدرتنك فوقنده بر ايشه آتلمق ياخود قرائن احواله كوره نتيجه‌سنده اميد موفقيت همان معدوم اولان بر تشبثه كيريشمك شجاعت شيرانه ، شجاعت فداكارانه‌دركه توكلدن نشأت ايدر » ديور . عسكرلكك بو بيوك فضيلتنده مكنوز اولان علويتى تصوير ايديور . استخفاف حيات وشجاعت شيرانه‌نك هنكام حربده اولديغى قدر زمان صلحده دخى تجلى ايده‌بيله‌جكنى ايضاح ايليور . بو فصل ايله بشنجى بابه دخى نهايت ويريور .

❀

(آلتنجى باب)

بو باب كاملاً فضيلت عفو و مروته تخصيص ايدلمشدر . بو مزيت جليله ، بو وصف جميل : (مادونه ، اقران وامثاله ، مافوقه قارشى عفو و مروت) صورتنده اوچه تقسيم اولنمشدر . برنجيسنك وظيفه ، ايكنجيسنك فضيلت واوچنجيسنك علويت محضه اولديغى كوسترلمشدر .

قونت ماقس بو بحثى اوقدر كوزل ، اودرجه اطرافلى و مكمل يازمش باخصوص بو مناسبتله عزت نفسى ، عفو و صفحى ، حس انتقامى ، منفعتپرستلكى ، حسد و رقابتى ، مسلك محبتنى تصويرده اومرتبه مهارت وموفقيت كوسترمشدركه برفقرهٔ اجماليه ايله تلخيصى ممكن دكلدر .

❀

(يدنجى باب)

مؤلف بو بابده عسكرلكده زمانك صورت استعمالنى كوستريور . « عسكرلر عطالتپروردر . حيات عسكريه‌ده تنپرورلك غالبدر » ادعاسنده بولنانلرك نه بيوك خطايه دوشدكلرينى اثبات ايديور . مسلك و وظيفه‌لرينك تنوعى حسبيله صنوف عسكريه‌نك قابل تعداد اولميان اشتغالاتنه برنظر عمومى عطف ايلديكى صره‌ده حركات بدنيه‌يى ، تتبعات علميه‌يى ، بينيجيلك ومج تعليمنى ، السنهٔ متعدده تحصيلنى ، طوپوغرافيا مطالعاتنى هرصنف عساكر ايچون ممكن الاستفاده اشتغالات نافعه‌دن اولمق اوزره بالخاصه ذكر ايدرك بعده مؤلفات عسكريه‌نك فائده‌سندن اهميتندن ، بوكا مصروف اولان زمان و همتك قدرندن قيمتندن بحث ايديور . نهايت فضيلت (علوجناب) ه نقل كلام ايليور .

❀

(سكزنجى باب)

مؤلف بو بحثه شو صورتله باشلايور :

« بالجمله فضائل عسكريه‌نك منبعى ، منشأى علوجنابدر . علوجنابى قالديريكز : توليد حسنات ايدن تشبثات نجيبانه ومروتمندانه‌دن هيچ براثر كوره‌مزسكز .

علوجناب بعضاً جناب حقك بر موهبهٔ مخصوصه‌سيدر . بعضاده روحك انفعالات نفسانيه‌يه غلبه‌سى نتيجه‌سيدر . تقدير اوله كوره برخصلت ، تقدير ثانى‌يه كوره بر مزيت وموفقيتدر . »

قونت ماقس بونى متعاقب علو جنابك عموم انسانلرجه ميل فطرى اثرى اولمديغى بحثنه كچيور . « ظنمه كوره على الاكثر علوجناب انسانله برابر قدمزن ساحهٔ شهود اولور ايسه‌ده اسباب عديده‌دن طولايى بالآخره ضعف وخلل بوليور . چوجقلقده ، سوء تربيه ، كنجلكده افراط سفاهت وتمايلات رديئهٔ شبابه آشورى تبعيت ، سن كمالده موجب يأس وفتور اوله‌جق ويا فساد اخلاقى انتاج ايده‌جك احواله تصادف ، اختيارلقده ضعف مادى ومعنوى و يا مصائب عظيمه بو اسبابك باشليجه‌لرندندر » ديور . مع هذا چوجقلقده و يا كنجلكده غائب ايديلن علوجنابك عقل وتجربه وسن وسال كماله ايردكجه تكرار عودت ايده‌بيله‌جكنى ، حتى درس فلاكتك دخى بو بابده تأثيرات حسنه‌سى كوريله‌جكنى بيان ايديور . علاوةً ده :

« بو حالده بولنانلر علوجنابه يكانه چارهٔ سلامت اولمق اوزره صاريله‌جقلرى جهتله بردها اوحس نجيبى اولنجه‌يه قدر ترك ايلمزلر » ديور .

علوجنابى [اولا انسانله برابر طوغان يشايان واولن علوجناب ، ثانياً بدايةً قلبى تزيين ايتمش وبر آره‌لق زوال بوله‌رق تكرار عودت ايلمش اولان علوجناب ، وثالثاً ظهور ايتديكى قلبه طول مدت بيكانه قالمش اولديغى حالده بالآخره اظهار تجلياته باشلامش اولان علو جناب] ناميله اوچ طبقه‌يه آييره‌رق هر طبقه اصحابنه آيرى آيرى نصايحده بولنيور .

اوچنجى طبقه‌ده بولنان اشخاصده علو جنابه سررشتهٔ تجلى اوله‌جق اسبابك اك مهمى حس تقليد وتقدير اولديغى جهتله آنلرك بو كتابى كمال دقتله مطالعه ايتملرينى توصيه ايديور . علو جناب سلك عسكريده هريردن زياده لازم اولديغى حالده حيات عسكريه‌نك بالعكس بونى غائب ايتمكه سبب اوله‌جق احواله هر مسلكدن زياده معروض بولنديغنى ارائه ايديور . « نيجه ضابطلر كوچك رتبه‌لرده آثار علوجناب اظهار ايتمكده‌لر ايكن بيوك رتبه‌لره وصول بولنجه معيتلرينه بى رحمانه معاملاتده بولنمغه ، اسائت مجسمه كسيلمكه باشلارلر » ديور .

« علو جناب عسكرك بر رفيق غير مفارق اولمليدر . كرك وقت حضرده كرك هنكام سفرده ، كرك دوستلريله كرك دشمنلريله اولان معاملاتنده ، چادرده ويا مذهب بر صالونده دائما كنديسنى تعقيب ايتمليدر . علوجناب اولمقسزين افعال وحركات عاليه ميدانه كتيرمك محالدر . علو جنابه مالك بر انسان ايسه ـ طالع كنديسنى نصل برموقعده بولندير رسه بولنديرسون ـ برشخص عادى دكلدر .

« اس الاساس سعادت اولان كافهٔ فضائل قلبيه آنك پروردهٔ كمالاتى اولديغى جهتله بختيارلق علو جنابه وابسته‌در » سوزلريله اثرينه نهايت ويريور .

مظهر

خير الناس من ينفع الناس

لذائذ كونا كونندن هر كون بحث ايتديكمز حياتك انسانلره اك بيوك اطفى نه‌در ؟ ..

بو سؤاله قارشو « كلموا الناس على قدر عقولهم » دائره‌سنده ويريله‌جك جوابلر ايچنده عافيت ، ثروت ، حيثيت ، عشق ومحبت ، حضور قلب .... وهلم جرا بر چوق اسباب سعادت موجود اوله‌جغى كبى بونلردن بشقه اك بيوك بر ذوق ، اك مهم بر سعادت واردركه شو اوچ بش كونلك حيات فانيه مزله برابر پامال زوال اولمز . نشئه‌سى خمارسز ، بهارى خزانسزدر .

حتى او ذوقى ، او سعادتى احاطه ايدن وجود باد صرصر ممات ايله نابود اولسه

بیله روان پاك بشر اونی نشیمنگاه ابدیسنه قدر برلکده کوتورر.

حضور رب العالمینده ، دم رستاخیزده تدقیق آمال، محاکمهٔ افعال اولندیغی زمان جهان فانیده اکتساب ایتدیکمز او ذوق بر ذوق حقیقی اولدیغنی بالای سرمزده لمعه پاش سعادت اوله‌رق اثبات ایدر.

ایشته حیاتك اك بیوك لطفی ، مزرعهٔ آخرت اولان شو خاکدان فنانك اك قیمتدار محصولی مقاله‌مزك سرلوحه‌سنی تزیین ایدن « خیر الناس من ینفع الناس » حکمت جلیله‌سی ایله استیناس ایتمکدن عبارتدر.

بلکه حیاتدن مقصد ده او حقیقی استحصالدن کنایتدر.

رضای الهی‌یی تحصیل عزم پیامبر پسندانه‌سنده بولنان اخیار امت عموم ابنای نوعنه ، بلکه کافهٔ مخلوقاته قارشو کوکلنده برحس شفقت طاشیرکه بر یتیمك کریه‌سی بر مریضك انینی ، بر سالخورده‌نك فغانی ، بر فقیرك واویلاسی . حتی بر قوزینك فریادی اوقلبی . او تجلیکاه الهی‌یی متأثر ایدر.

مخلوقاتی بر سعادت دائمه ایچنده کورمکه صرف یارا ، بو یولده جانی ده فدا ایلر . . .

ابنای نوعنه معاونت ایتمه‌نك نفع ناس ایله خیر الناس اولمه‌نك اقسام عدیده‌سی واردرکه بر جاهلی شاهراه معرفته سوق ایتمك ، بر مریضی تداوی ایلمك ، بر بیچاره‌یی سویندیرمك ، نره‌دن ندای استمداد ایشیدلسه اورایه قوشمق احسان الهی اولان مزیت مکرمهٔ بشریه‌یی اثبات ایده‌بیله‌جك اعمال مبروره‌دندر.

یوقسه هر درلو اقتدارینی کندی نفسنه حصر ایله دنیاده نه‌قدر سعادت وارسه جمله‌سنی شخصنده جمع ایتمکه چالیشمق شرف انسانی‌یی اخلال ایلمكدرکه او یولده اکتساب اوله‌جق صفانك حکمی برقاچ دقیقه‌دن عبارت قالیر ، خماری ایسه صباح حشره قدر سورر.

هرنه صورتله اولورسه اولسون بر قلب دردآزمایی اراحه ایتمکدن ، مشروع بر مسئولی بلاامتنان اسعاف ایلمکدن متولد ذوق طبیعی شو کلزار بی‌بقانك کلندن ، بلبلندن ، نایندن ، می‌ندن ، کوزلندن ، اقباللندن ، اولادندن خلاصه هیچ بر شیئندن استحصال اولنه‌مز که الله یولنده ابراز حسنات ایدن ، حسبةً لله نفع ناسه چالیشان ابرارك برابتسام اخروی ، بر نشاط معنوی ایله عزم کلشن سرای عقبا ایتدکلری هر بار مشهود دیدهٔ اولو الابصار اولور.

برحس رضاجویانه ایله وقوعبولان حسناتی متعاقب کوزلرده ایکی قطره اشك تأثر کوریلورکه او کوز یاشلری عنایت الهیه‌یه مقابل برشکرانه حکمنده تلقی اولنور.

چونکه کریه کرك مفرح ، کرك مؤلم برحس تأثرك نتیجهٔ طبیعیه‌سیدرکه جبر نفس ایله انسان اسالهٔ دموع ایده‌مز . ذاتاً بر حقیقت محضه اوله‌رق قبول ایدلمشدرکه هم جنسنك آلامندن متأثر اولمق خلقةً انسان اوله‌رق یرادلمغه متوقفدر.

هر درلو تعبیراتیله محتاج مرحمت بر سفالت دیده‌نك فریاد آتشینی ایشیدوبده متأثر اولمامق ، متأثر اولوبده عندالاستطاعه امدادینه قوشمامق انسانلغك لازم غیرمفارقی بولنان حس مروتله تطبیق اولنه‌میه‌جق حالات غریبه‌دندر.

(مفخر حکما ، سعدئ عرفان پیرا)

« بنی آدم اعضای یکدیکرند »
« که در آفرینش زیك کوهرند »
« چو عضوی بدرد آورد روزکار »
« دکر عضوها را نماند قرار »
« توکز محنت دیکران بی‌غمی »
« نشاید که نامت نهند آدمی »

مثنویسیله صدد بحثه عائد بر بیوك حقیقت ابراز ایتمشدرکه آنی ایضاح ایچون صحیفه‌لر طولدیرمق لازم کلیر.

الطاف صمدانیه‌یه قارشو وظائف شکروسپاسی ادا ایتمك یالکز لساناً (حمد اولسون یاربی) دیمکدن عبارت دکلدر . (فلان افندی عالمدر ، فلان ذات زنکیندر) دنیلدیکی وقت دائما فضائل اخلاق بشریه‌یی نظر اعتبارده بولندیران دقیقه‌بینان دیرلرکه « او افندی علمندن ، بریکی ذات ثروتندن طولایی جناب وهاب کریمه شکر ایتمشمیدر ، ایتمش ایسه کندیلرندن استفاده ایدنلری کوستریکز » . .

« اوت افندم آنلر کیجه و کوندز جناب حقه عرض شکران ایدرلر » جوابی ویرلسه سائل بوسوزه کولر . زیرا الله ذو الجلال آنلرك شکرینه محتاج دکلدر . حقك امر ایتدیکی شکر ، فعلاً ابراز اولنان حالات متشکرانه‌درکه بر عالم نائل اولدیغی نعم معرفتدن ناسی مستفیض ایتمکله ، بر زنکین ثروت وسامانندن ابنای نوعنی مستفید ایلمکله تحدیث نعمت ایده‌بیلیر.

خیر الناس اولمق ده بو دائره داخلنده حرکت ایتمکه وابسته‌در.

انسان ایسترسه علماً فرید دوران ، ثروتاً وحید زمان اولسون ، کندیلرندن استفاده اولنه‌میورسه آنلرك عادتا حجر وشجردن ذره‌قدر فرقی یوقدر . حالبوکه ارباب بصیرت احجار واشجاردن ده عبرت آلیر . زیرا انسانلر ایکیسندن ده استفاده ایتمکده‌درلر.

ارتق طاشدن ، اغاجدن ده استفاده اولنسون ده اشرف مخلوقات بولنان نوع بشردن . علی الخصوص نوع بشرك افاده‌یه مقتدر قسمندن استفاضه قپولری مسدود اولسون روامیدر ؟

بو حالی تخیل ایتمك بیله عالم انسانیته ایراث شین ایده‌جکنه شبهه‌می واردر ؟

هله خلقه لساناً ، قلماً ، بدناً ، نقداً بر کونه معاونت و عنایت ایتمیوبده دنیاده ابنای جنسنك معاونتنی ، عقباده جناب حقك عنایتنی امید ایلمك اکمه‌دن بیچمك خولیاسنده بولنمغه بکزر.

« لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون »

اکر حیات ، عمر طبیعیدن عبارت اولسه ونیك وبد افعال یالکز شو رواق بی‌ستونده قالسه انسانلر ایچون ابراز فضائله ، خیر الناس اولمغه قطعا لزوم کوریله‌مز.

طبیعت بشریه‌ده اساساً مکنوز اولان مروت ومیل حسناتك فعلاً اظهاری حالنده بر ذوق مخصوص مقامنه کچه‌جکنی لوح خاطره‌دن سیلمك ایجاب ایتسه بیله بر عالم ابدینك ، بر یوم جزانك وجودینی انکار ایتمك مطلقا جنت کثیرمکه منوطدرکه کرهٔ زمینده بولنان ملیونلرله نفوسك همان عمومی بر حیات باقیه‌نك موجودیتنه قائل اولمشلردر . بناءً علیه او حیات باقیه ادراك اولندیغی وقت بالطبع خالقمز جانبندن محاکمه ایدیله‌جکز . او راده ، او مشکل موقعده بزم ایچون اسباب اعتذار تدارکنه اصلا امکان یوقدر.

جناب حق دنیاده بزه — خیر وشری تمییز ایده‌بیله‌جك ، — بر عقل ویردیکی کبی شاهراه صوابی ، کریوهٔ خطایی کوستره‌جك بر دین فیوضات آکین ده احسان بیورمشدر.

دین سایه‌سنده بیلیورزکه جهانك هر طوری ، هرحالی نقش برآب قبیلندن سریع الزوالدر ، حکمسزدر . حیات فانیه‌مزك بر قیمتی وارسه او ده اکتساب حسنات ایتمکدن دنیایه نصل بادبدست اوله‌رق کلمش ایسه‌ك آخرته ده او صورتله کیتمامکه چالیشمقدن عبارتدر.

انسان اودرکه نفع ناسه وقف وجود ، اقتداری هانکی جهته کافی ایسه اونکله جلب قلوبه بذل مجهود ایدرده وجودی بر حفرهٔ مظلمه‌ده قالدیغی زمان بر چوق کوکللردن چیقان ، اللهم کیدن کلبانك درود وسپاسی بر مشعلهٔ لمعات افروز کبی بالای تربتنده متجلی کورر.

ایشته اودمدرکه « خیر الناس من ینفع الناس » حقیقت ساطعه‌سنك — ترك ایتدیکی جهان فانینك اذواق کوناکونی آره‌سنده اك معتنا — بر ذوق حقیقی اولدیغنی کندیسنه افهام ایدر . . .

عدالت الهیه ، مرحمت سبحانیه او قدر واسعدرکه هیچ بر فرد وسعنك خارجنده بر تکلیف مالایطاقه هدف اولمز . هرکس اقتدار ذاتیسی نسبتنده بر وظیفه ایله مکلفدرکه او وظیفه‌یی حسن ایفایه مجبوردر . عکسی تقدیرده عندالله مسئول اولور.

بزلرکه اسلامیت کبی بر نعمت عظمی‌یه نائلیتله سالك راه نجاتز.

بزلرکه عثمانلولق کبی بر شرف مخصوصه مظهریتله واصل مرتبهٔ اقصی الغایاتز.

بزلرکه شهریار بی‌مدانی سلطان (عبدالحمید خان ثانی) افندمز حضرتلری کبی بر خلیفهٔ بی‌مثالك ، بر تاجدار موهوب الکمالك عصر مسعود خلافتپناهیلرینی ادراك ایله حائز نصاب مباهاتز.

اسلامیت که بحمدالله دارینده سعادتمزی تکفل ایتمشدر عثمانلولق که ساحهٔ عالمده بزم ایچون پك محترم بر مقام عال العال تخصیص ایلمشدر.

او شهنشاه عدیم الاقران . او خلیفهٔ کمالات عنوان که دین وملتك شانی اعلا ، دولتی ایصال درجهٔ علی الاعلی بیورمشدر.

ارتق نائل اولدیغمز الطاف مالانهایهٔ خدایه قارشو عمر یمزك صوك دمنه قدر ادای شکروسپاسه دیناً ، وجداناً مأمورز . بو واجب سپاسی ایسه یالکز کندی وطنمزده کی مددجویانه دکل ، بلکه بالعموم سکنهٔ ارضه بیله معاونت ایلمك صورتیله ایفایه اهتمام و « خیر الناس من ینفع الناس » سر جلائل آراسنه مظهریته بذل جل واقدام ایتمکه مجبورز.

« ان الله لا یضیع اجر المحسنین »

ابن الامین
محمود کمال

اخلاق عالیه

آدمی زاد طرفه معجونیست
از فرشته سرشته وز حیوان
کرکند میل این شود کم ازین
ورکند قصد آن شود به آزان

مدینهٔ علمك بابی وبابی طالبان یقینك مرجع ومأبی اولان حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنه افندمزدن منقول اوله‌رق اخلاق جلالیده تفصیلی کورلدیکی اوزره نفس انسانینك علمیه وشهویه وغضبیه اوله‌رق من عندالله مالك بولندیغی اوچ باطنی قوتدن انسان قوت غضبیه وقوت شهویه‌نك ممانعته میدان براقمزده بونلری قوت علمیه‌نك حکم واشارتنه منقاد ورام وکمالات علمیه‌یه ظفریاب اولمق امرنده کماینبغی التزام ثبات واقدام ایله تحصیل مرام ایدرسه ایکی قوی مزاحمه قارشو اختیار اجتهاد ایله ایلرولمش اوله‌جغندن حصول کمالده مانع ومزاحملری اولمیان ومقتضای خلقت اوله‌رق رسیدهٔ کمال اولوب اوبابده اراده واختیارلری بیله بولنمیان ملائکهٔ کرامك مرتبه‌سندن دها عالی بر درجه‌یه تعلی وبالعکس قوت غضبیه وشهویه‌نك قوت علمیه‌یه غلبه کوسترملرینه اغماض عین ایلیه‌جك اولورسه بهائم مرتبه‌سندن دها اشاغی بر منزله‌یه سقوط وتدنی ایتمش اولور.

اولئك کالانعام بل هم اضل

حیوان کندنده شهوت وغضبه قارشو وازع اوله‌جق عقلك فقدانی سببیله نقصانده معذوردر.

اقبل علی النفس فاستکمل فضائلها
فانت بالنفس لا بالجسم انسان

ارسطاطالیس دیمشدرکه « اکر بر بینا ایله بر اعمی قویویه دوشسه‌لر بدبختلکده بونلر شریك بولنسه‌لرده اعمی کندنده اسباب احترازك فقداننندن طولایی معذور طوتیلور بینا ایسه تقصیری سببیله معاتب وملوم اولور »

فلم یر فی عیوب الناس شیء کنقص القادرین علی التمام

چونکه مخلوقات ومصنوعات بالجمله موجوداتك خلقت وایجادی بر حکمت وفائده‌یه مبتنی اولوب شرف وفضیلت حکمت خلقت وایجاد نه ایسه بروجه مطلوب آنی اکمال واستحصالده ورذیلت ودنائت ایسه جهت اکماله اقبال کوسترمیه‌رك مقصدی ترك و اهمالده رونمادر . مثلا بر آت راکبه انقیاد وحکمت خلقتی اولان سرعت حرکتی اعتیاد ایتمز ایسه اشك منزله‌سنه ایندیریلوب تحمیل بارە سزا کوریلور . نته‌کیم بر قلیج مطلوب وجهله کسمز ایسه دستره نوعندن صاییلور . اشته انسان ده خالقنه ونفسنه وابنای جنسنه قارشو مکلف بولندیغی وظائفی ادا وایفاده تجویز تراخی وقصور ایلیه‌جك اولورسه سعادت فضیلتدن دور بلکه نام انسانی‌یه لیاقت شرفندن مهجور قالور.

سزای نام انسانی قلوب پاك کوهردر
بیاباندە اولان هرسنك بی‌قیمت نکین اولمز

« انسانجه شرف وفضیلت حظوظات نفسانیه‌یه تبعیتدر » سوزیله مقاصد شهوانیه‌سنی اجرا ایتمیانلرك وجودینی عدمه وحیاتنی

موته مماثل صایه‌رق شهوتپرستان خلقه کندینی حکیم طانتدرمش غافللرده عالمه کلمش و :

ذل من یغبط الذلیل بعیش رب عیش اخف منه الحمام
کذا

ذر النفس تاخذ وسعها قبل بینها
فمفرق جاران دارهما عمر

کبی اومضمونی حاکی منظوملر ابیات حکمیه میاننده کورلمش ایسه‌ده رذیلتی فضیلت عد ایتمك غفلت وجهالته دال واو یله ادعا اصحابنك حکیملکه نسبتی صرف انتحالدر.

قل للذی یدعی فی العلم فلسفة
حفظت شیئا وغابت عنك شیئا

امام غزالی حضرتلری اسباب کبر و عظمتی بیان ایتدیکی صره‌ده علم ایله کبرایدن عالمی بیله علمادن صایمیوب « هله علم ایله ارائهٔ کبر وعظمته اجتسار عالمه قطعا یاقیشه‌جق اطواردن اولمیوب بو حال و حرکت صاحبنك مورث تواضع وخشیت بولنان علم حقیقی یه آشنا اولمدیغنی بیلدیره‌جکندن کبر وعظمت حقیقتده جهلی اعلان وبوجرأتده بولنان آدمه عالم اطلاقندن جاهل وصفی دها شایاندر » دیمشدر.

کفتهٔ یونانیان پیغام نفس است وهوا
کفتهٔ ایمانیان فرمودهٔ پیغامبرست

هله اوروپالولرك صنایعده کی ترقیاتنه باقوبده کندی اخلاق کتابلرینه یازدقلری سوزلری‌ده حکماء جدیده طرفندن یکی کشف اولنمش بر حقیقت صورتنده تلقی ایدرك لسانمزه نقل و مدققین اسلافمزك تحقیقاتی میاننه بلاتدقیق ادخال ودرج ایله فضیلتی رذیلته رذیلتی فضیلته قارشدیره‌جق لقردیلر ایله ذهن یورمقده هیچ بر فائده تصور ایده‌مم. افعال جمیله وقبیحه‌نك یاشرعه و یا عقله یاخود عرفه تطبیق ایله بربرندن تفریق اولنه‌جغی مدققین اسلافك آثار اخلاقیه‌سنده مصرح. حتی عفتدن متولد حیا فضیلتی قبایح شرعیه و یاعقلیه و یاعرفیه‌یی ارتکاب قورقوسیله نفسك اجتناب اوزره بولنمسیدر دیه تعریف اولندیغی صره‌ده قبایحك بو قیدلر ایله تقیید اولنمسی شونك ایچوندرکه شرعك تعیین ایتدیکی قبایحه مرتکبنه فاسق دینیلور عقل واقف اوله‌مز، اوبابده عقله مجال یوقدر. وعقلك حکم وتعیین ایلیه‌جکی قبایح که طبعه ملایم اولمیوب ویا عقلاً موجب مفسدت بولنوب فاعلنه مجنون دینیلان شیلردر انلری‌ده عقل تعیین ایدر. اوبابده ده حاکم یالکز عقلدر. واهل عرفك واقف اوله‌بیله‌جکی قبایح که متجاسری سزای ذم اولوب ابله وصفیله توصیف ایدیلور بونلری ده اهل عرف بیلوب تعیین ایدر. ایضاحاتی مبین ایکن اوروپالولرك « فارق خیر وشر وجداندر » کلاملرینی نه‌دن تعمیمه چالشملی؟ الدیغمز مقیاس جدیده قیاسمی؟ بونده فائده مشهود ودرکار ایدی. انده نه‌واردر. فضیلت ورذیلتی تفریق وتعیینه صالح المزده برمیزان اوله بیلمك ایچون بر چوق تقییدات ایله تصحیح عباره احتیاج مس ایتدیکی آشکاردر. ایمدی اویله نقصانی عیان برشیئی میزان طانتدرمغه اوغراشمق ذهن قارشدرمق دکلمیدر؟ خصوصیله فارق صفتندن حاکم دینلمك استلدیکی اکلاشیلان وجدان اراده محکمه حکمنی آلوب حاکم عقل اولور بر طرفده وجدانك خطا ایده‌جکی اورته‌یه قونیلورسه بویله کاه حاکم وکاه محکمه حکملریله مختلف رنك و شکللرده کوستریلان مرام انظار سامعینه قارشو مستور ومحجوب قالمزمی؟ وبوقوری کورلتی‌یی چیقاران کیمسه‌نهایت نه اولدیغنی اکلایه‌میان وجدانلردن صادر اوله‌جق « اسمع جعجعة و لاری طحنا » صدالرینه مغلوب اولمزمی؟

روش افاداته نظراً بو وجدان نظم آتیده ایکی‌یه منقسم بولندیغی بیان بیورلمش اولان عقلك مطبوع قسمی اوله‌جقدر.

رأیت العقل عقلین فمطبوع و مسموع
ولا ینفع مسموع اذا لم یك مطبوع
کما لا تنفع الشمس وضوء العین ممنوع

ذریعه‌ده ودیعه ایضاحات بدیعه‌دن اوله‌رق عقلك اشبو مطبوع و مسموع قسملری لایق وجهله اکلاشلمق ایچون کوز وکورمه‌نك محتاج اولدیغی آیدینلق بر مثال صورتنده کوستریلوب « نفس انسانیه‌ده عقل مطبوع بدن ایچون جارحهٔ ناظره و عقل مسموع نوروضیا منزله‌سنده‌در. بدن کوزدن محروم اولدقده نصل عمی ایله متصف اولورسه نفس دخی عقل غریزیدن مهجور قالدقده اولوجهله نابینا اولور. وکوز آیدینلق اولمیان یرده نصل قوتلی کوره‌مز ایسه عقل دخی نور علم ایله تقویتیاب اولمدیغی زمان بصیرتجه اول صورتله حدت وقوتدن قالور » دینلمشدر.

بوحالده دین وتربیه ایله تکمل وتظاهر ایتمدکجه خطا ایده‌جکی بیان اولنان وجدان عقل مطبوع وتمییز وتفریقه قوتبخش اوله‌جق تربیه وعرفان عقل مسموع دیمك اوله‌رق وجدان ایله عقل سیان بولنه‌جغندن بیلدیکمز عقله بدل نه اولدیغنی بیلدیره‌میه‌جك درلو درلو وصفلر ایله وجدان کلمه‌سنی قوللانمق نه ثمره حاصل ایده بیلور. مجرد خالف تعرف قضیه‌سی تشویقنه تطبیق حرکت ایله شهرت قزانمق دیسك اخلاق حمیده‌دن بحث قیدنده بولنانلرك کیفیتجه ردائت فضیلتی رذیلته تحویل ایده‌جکنی بیلملری لازمه‌دندر.

ترجو النجاة ولم تسلك مسالکها
ان السفینة لا تجری علی الیبس

کتب اخلاقیه‌مزده حسن خلق ایله انصافه تشویق بابنده « انسان دیکرلری طرفندن کندی حقنده اجراسنی خوش کورمیه‌جکی برشیئی باشقه‌لرینه یاپمامليدر » یوللو مسطور اولان کلامه دخی اوروپالولردن قانت « برعیاش مبتلا اولدیغی عشرته ارقداشنی تشویق وتشریك ایدر » دیه اعتراضده بولنوب موافق حکمت کورمامش وا کابدل « اولوجهله حرکت ایت که فعلك برقاعدهٔ عمومیه اولسون » دیمش دیه قانتك سوزینه رجحان ومتانت ویرمکده بزجه یاقیشق المز برحرکت هله اهل وقوفك حرمتنی سلب ونفرتنی جلب ایدر بر جرأتدر. اوکلامه توفیق حرکت ایده‌جك آدمده بر درجه‌یه قدر کمال فرض اولنمسی عمومیته مانع کوریلورسه قانتك وضعه چالشدیغی اساسده کمال ارانلمیه‌جقمیدر؟ ارانلمیه‌جق ایسه عیاشك مادهٔ نقض اوله‌رق کوستریلان ابتلایه تشویقی بررذالت ایکن فضیلت حکمنی آلور. مادهٔ نقض اوله‌مز. ارانیله‌جق ایسه متصور

اولان عمومیت انده‌ده بولنمز. متانت نره‌ده قالور؟ واقعا افلاطونك « فضائل کندی محبلرینی بربرینه محبته ورذائل مرتکبلرینی بالعکس بغض وعداوته جلب ودعوت ایدر. کورلمزمی که صادق القول اولنلر طوغری سویلیانلره وشایان اعتماد بولنانلر معتمد وموثوق آدملره وحسن اخلاق اصحابی اخلاق حمیده اربابنه محبتله دائما طرفدار کورینورلر. برسارق ایسه دیکر سارقه وکاذب باشقه برکاذبه قارشو اظهار بغض وعداوت ایدرك الفت ومقارنتدن چکینورلر» دیمش اولمسنه نظراً سرقت عفت کبی هرکس ایچون طلب اولنه‌جق صفتلردن اولمامغله یالکز کندی منفعتی دوشنان خرسز صکره کندی مالی دخی چالنور مطالعه وخوفیله فعل سرقتك تعمم ایتمسنی استمز اما سرخوشده بویله‌می؟ ابتلانك تعممی سرخوشك نشئه‌لنمیه‌جکی کیفیتمیدر یوقسه خلق طرفندن اویله ابرامله تکلیفلره نائلیت جانبه متمیدر.

الحاصل خیری شردن بالکه کوکی یردن فرق ایده‌میان لا یعقل سرخوش ضرردن قوجنوب دائما نفعی دوشنان خرسزه قیاس ایدیلورسه عیاش قلاشدن فرق ایدیله‌مامش ودعوای فلسفه دوزجه سفسطه ومغلطه‌دن عبارت قالمش اولور.

ضیع ماتال بمایرتجی والنار قد یخمدها النافح
امل اوغرنده تلف ایتدی قزاندقلرینی

سوندیرور آتشی کاه اوفلیور ایکن آدم

بزجه اکتساب محاسن اخلاقه تشویق بابنده ایراد بیورلمش وجناب متمم الاخلاق علیه صلوات الله الخلاق افندمزك « لایؤمن احدکم حتی یحب لاخیه مایحب لنفسه » حدیث شریفلری ایله مؤید ومؤسس بولنمش اولان اوکلام حکمت قرین ابناء جنسمزه قارشو مکلف اولدیغمز وظائف اجراسنی صورت واضحه‌ده تعلیم وتعیین ایدر براساس متین اولمغله اهل علم وانصاف نزدنده هیچ بروقت نظر حرمت وقوتدن دوشمیه‌جکی و اویله واهی اعتراضلرده بولنانك

ومن یك ذافم مر مریض
یجد مرا به الماء الزلالا

تعریفیله مقابله کوره‌جکی رهین مرتبهٔ یقیندر.

اشته بواساس متینه مبتنی بولنان خصائل جمیله‌دن بری ده رقتدرکه قوت غضبیه‌نك اعتدال درجه‌سنی اولان شجاعتدن متولد فضائل جلیله دندر. رقت قوت غضبیه‌دن حصوله کلدیکنه نظراً اکلاشیله‌جغی اوزره بر ملهوفه قارشو یالکز واه واه نغمه‌لریله او متألمك دردینی دپرشدرمك دکل مالاً وبدناً هرکونه فداکارلغی کوزه آلدیره‌رق آنی تخلیصه بذل سعی و غیرت ایتمکدر. چونکه مشرع وحدت حقیقیدن نائل فیض وجود اولمش وافاویق اخلاف توفیق باریدن ارتضاع شیر تربیتده متساوی الاقدام ومتقارب المحط والمقام بولنمش اولان افراد انسانی علاقهٔ اتحاد نفسانی ایله یکدیکره برادر حکمنده اولدیغی کبی.

رها قابل دکلدر غیره محتاج اولمدن آدم
کاو منتکش دست ودهندر برایچم صوده

مفهومنجه هیئت بشریه‌یی تشکیل ایدن وانجق بربرینك معاونتیله دفع احتیاج ایده‌بیلان بنی بشر اجرای افعالده تظاهر وتعاونه محتاج اولان اعضای بدنه شبیه ومماثل وبوجهتله ابنای جنسمزدن برینه اصابت ایدن فلاکت عینیله اعضای بدنمزدن برینه عارض اولدیغی صورتده جسدمزی سراپا یحضور ایده‌جك اولان وجع والمه معادل بولندیغندن بدنمزك اعادهٔ صحت وعافیتی ایچون نصل عضو دردناکك افاقتیاب اولمسنه بذل مجهود ایدر ایسك مصاب اولان اخوانمزك‌ده اول وجهله ازالهٔ اندوه وحزننه صرف وسع وغیرت ایتملیز. انسان اوزمان جمعیت بشریه اعضاسندن صایلمغه وحقیقةً انسان دینلمکه جسبان اولور.

بنی آدم اعضای یکدیکرند
که در آفرینش زیك کوهرند
چوعضوی بدرد آورد روزکار
دیکر عضو هارا نماند قرار
توکز محنت دیکران بی غمی
نشاید که نامت نهند آدمی

واقعا تأثروانفعالده هرکس بردرجه‌ده بولنمیوب بومقامك مراتب مختلفه ومدارج متفاوته‌سی واردر. حضرت شبلی قدس سره حیوانات حقنده وقوعه کلان ضربدن بیله متأذی اولورمش. یانده برحیوانه اورلسه اثر ضرب مشارالیهك وجودنده‌ده کوریلورمش.

بوکیفیت دیدهٔ بصیرتی غشاوهٔ تقلید ایله پوشیده اولنلره مستور اولمغله واقف حقیقت دکل ایسکده خوضتی تخیلدن دندانه قماشمق عارض اولدیغی و یرده یورندیکی حالده دوشمك توهمی بولنمیان از برمسافه‌یی یوکسك بردیوار اوزرنده قطع ایچون وقوعه کلان ترددك بادئ سقوط بولندیغی ملاحظه وتفکردن صکره اومثللو انفعالاتی قبولده عقل ایچون استنکافه محل قالمیه‌جغی تسلیم وتصدیق ایله وهمك امور طبیعیه‌ده فعال اولدیغی منکرده دکلز.

او مقامی حائز اولان ارباب کمال کبی متأثر اولمیور ایسه‌ك مصیبتزدکانی جمعیتمزدن آیرمق ویالکز نفسمزی قایرمق کبی مروتسزلکلری قبول ایدرمیز. مالاً اعانه‌یه بذل نقدینهٔ غیرت ایله برابر بدناً فداکارلغه مسارعت کوسترن اصحاب حمیت منظور نظر عبرت ایکن دیدهٔ بصیرتمزی آچمغه کفایت ایتمز دکلدر. بدناً ایفای وظیفه‌یه اقتدار مفقود ایسه بذل موجود ایتملیز. قلت موجود مانع جود صایلمامشدر.

بث النوال ولا تمنعك قلته
فکل مافیه نفع فهو محمود

جمعیت بشریه‌یه ارائهٔ منفعت نقدر مالترم وعالی برخصلتدرکه برامر خیره تشویق ودلالت بیله بالذات او خیری اجرا ایتمك کبی برفضیلت اولمشدر.

دلوا علی الخیر ان لم تفعلوه فقد
جاء الدلیل علی خیر کمن فعلا

اشته کریده خطوه انداز خسارت اولان یونان شقاوتکارانك تجاوزات غدارانه‌سیله یووه‌لری طاغلمش و بعضیلری ابا واجدادندن وبعضیلری جکرپاره‌سی اولادندن آیریله‌رق نهایت اختیار هجرت ایتمش اولان اخوان دینمز بوکونکی کون کندیلرینه کوستره‌جکمز مروته منتظردرلر.

ترجمان حقیقت حاصلاتی بومهاجرین فقراسنه اعطا اولنمق اوزره برنسخهٔ فوق العاده نشر ایده‌جکنی اعلان ایلدی.

وظیفهٔ انسانیتی تعیین ایدن اصله تماميله

مطابق نه بیوك فضیلت بتون اخوان دینك كال محمدت وشكران ایله مقابله‌سنه لایق نه مردانه خدمت نه‌شانلی انسانیتدر .

ترجمان مدلوللر دلیلی كچدی كبی تشویقلرده بوانیورسه‌ده بوامر خیره دلالتده دلیل ینه مدلوللری كچدی . آچدیغی مسابقه‌ده عاجلاً مظهر ذكر جمیل اولدیغی كبی آجلاً اجرجزیل اوكدلی ده برنجی اوله‌رق ینه او دلیل آله‌جقدر .

ومن یغرس المعروف یجن ثماره
فعاجله ذكر وآجله اجر

مكتب ملكیهٔ شاهانه
اخلاق وقواعد معلمی
محمد سعید

هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون

شاهد دلربای حقیقت هانكی صورتده تجلی ایتسه میال معالی اولان كوكللری جمال جمیلنه مفتون ایتمامك قابلمیدر ؟

نعمت بصردن محروم اولانلر انوار آفتابی انكار ایتسه‌لر بیله وجودینی هیچ بر زمان رد ایده‌میه‌جكلری كبی افكار مظلمه اربابی ده اضواء جهان آرای حقیقتدن استفاضه ایده‌مدكلری‌چون اومهر پرتوبار سعادتی انكاره امكان بوله‌مزلر .

حالبوكه بصر بصیرت اصحابی هر زره‌ده بر حقیقت كورسه اشعهٔ حیات افزاسنه ذره‌لر كبی بیك جان ایله انجذاب ، نجوم زاهره كبی اطرافنه شتاب ایدر .

حقیقت ، شوكلزار بی بقانك مادی ومعنوی بقای نضارت وتزیید لطافتنه غیرت وساكنان كلبن حیاتك دار ینده استحصال رفاه وسلامتنه همت ایدنلر عشاق حقیقتدركه سائر ناس او قافلهٔ ناجیه‌نك پیشنده زانو بزمین سپاس اولمغه مجبوردر .

محبوبهٔ جان فزای حقیقت قبای زیبای معرفته بورونمشدركه دیدهٔ ابتصاری ظلمت نادانی ایله مستور اولانلر ایچون نیل وصالی سیر جمالی جداً محالدر .

مزایای جمیلهٔ لسانیه‌یی اثبات ایتمك اكتساب علم ومعرفته وبو وسیله ایله مشاهدهٔ دیدار حقیقته وابسته‌دركه بو یولده احراز موفقیت ایدنلر دنیا وعقباده صدرنشین بزم اجلال وحضیض جهالتده قالانلر حیفا كه وقف نكالدر .

بیلانلر ایله بیلمیانلر مساوی اوله‌مزلركه بو حقیقت جلیه‌یی كلام الله كوستریور .

عارفلر او صاحب بصیرته بكزرلركه چشم حقیقت بینلرینه هر درلو اسرار منكشفدر . بر ذره‌ده بیكلرجه كونشلر ، نورلر مشاهده ایدرلر . بر قطره‌ده دریالر ، نهرلر كوررلر . عظمت خالقه حقیله واقف اولورلر .

جهال ده او نابینالره بكزرلركه نظرلرنده آفتاب بیله منكسفدر . بر دجای دهشت آورا ایچنده شوخاكدان فانی‌یه كلیركیدرلر .

بالعموم سكنهٔ عوالم آره‌سنده « ولقد كرمنا بنی آدم » نص جلیل شرفنماسیله اعزاز بیوریلان ابنای بشر او التفات دیدكان الٓهی خصائص مبجله‌سنی یالكز نطق ایله عقل ایله اثبات ایده‌مز . او نطق وعقلی جواهر عرفان وادبله تشویف ایتمینجه كندیسنی زمرهٔ انعامدن تفریق ایتمك قابل اوله‌مز .

خالقه ، مخلوقه قارشی وظائف انسانیه‌یی ایفا ایتمك ، شو كذركاه بی بقاده بر راه مستقیمه كیتمك مطلقا سراج معرفته متوقفدر . شو معیشتكاه فنایه نصل بر طریق مظلمدن كلمش ایسه عالم بقایه‌ده اویله بر قرا كلق یولدن روان اولمامغه چالیشمق انسانیتك ایجابات طبیعیه‌سندندر .

مظهر خطاب « وماارسلناك الارحمة للعالمین » ، رسول الثقلین افندمز حضرتلری علم ومعرفتی شوامت مرحومه ایچون الك برنجی استنادكاه اولمق اوزره ارائه بیوردیلركه مهددن لحده كیرنجه‌یه قدر طلب علمه مأمورز .

اثر رسول اللهه اقتفا ، عمر عزیزلرینی بو طریق فیض رفیقده فدا ایدن اخیار امت ایادئ احترام واعتبارلرنده‌كی مشعلهٔ سعادت افروز معرفتله كرهٔ زمینی بر ضوء فیضا فیض ایچنده براقدیلر . حالبوكه یالكز باشلرینه بر رجهان عرفان اولان او ابرار ملت علم نامحدود عارفانه‌لرینی عظمت خالق لم یزله نسبتله جزء لایتجزی مثابه‌سنده بوله‌رق « ماعرفناك حق معرفتك » زمزمهٔ تهلیل آمیزیله پیش قدرت الٓهیه‌ده سجده برزمین عجز وابتهال اولدیلر .

ساحهٔ عرفان وحقیقتده قطع مراحل ایتدكجه انسانلر كندی عجز ومسكنتلرینی اكلایه‌رق كلبانك تكبیر ایله تزیین زبان عبودیت ایدرلر .

ایشته انسان ایچون عظمت خدایی ، برده كندی عجز كلیسنی بیلمك الك بیوك بر معرفتدركه ذاتاً حقیقت معرفت ده بوندن عبارتدر .

عاجز انسان نفسنده بر قدرت جزئیه كورمكله میدان عرفانده نصل عرض اندام ایده‌بیلیركه بر عصرلق حیاتلرینی تحصیل معرفته ، اكتساب حقیقته وقف ایدن عظمای عرفا عمرلرینك بر طاقم قیل وقال بی مآل ایله كچدیكنی سویلیه‌رك واویلا ایدییورلر كه حقیقت معرفت ده بوندن عبارتدر .

بیلانلر ایله بیلمیانلر مساوی اولورمی ؟ بیلانلر نتیجهٔ جهد وغیرتلرینی ناچیز بر ذره‌دن ده اهمیتسز بوله‌رق قدرت حقی تقدیس ایدرلر . بیلمیانلر ماحصل معرفتلرینی عوالم علویه درجه‌سنده واسع كوره‌رك صیحه پرواز فخر ومباهات اولورلر .

برنجی فرقهٔ عارفین سالك راه هدایت ، ایكنجی قافلهٔ غافلین رهرو كرداب ضلالت اولور . بو حكمته مبنیدركه نوع بشر سینهٔ مادردن چیقوبده آغوش خاك سیاهه تودیع وجود ایدنجه‌یه قدر اكتساب معرفته مجبوردر .

مزجاة قلیله ایله كشف نقاب حقیقته چالیشمق جزئی بر قوتله كرهٔ زمینی صارصمق املده بولنمغه بكزر .

حالبوكه اویله بر فكر غریبده بولنانلر امللرینه نائل اولمق شویله طورسون كندی وجودلرینی ده كوز كوره امحا ایدرلر .

بناءً علیه افكار سلیمه اربابی بر دقیقه تحصیل علم و معرفتدن روكردان اولمز . معلوماتنی دائما استخفاف ، عجز ونقصانی اعتراف ایله تزیید بضاعه‌یه غیرت ایدر .

وادئ جهالتده پویان اولو بده اهل حقیقت ، ارباب معرفت مرتبه‌سنده كندیسنه تعیین مقام ایتمكه قالقیشمق مقالهٔ حقیرانه‌مزك سرلوحه‌سنی تزیین ایدن حقیقت ساطعه‌دن اغماض عین ایلمك دیمكدركه حقیقت هیچ بر زمان مهجور نظر امعان اوله‌مز .

كائنات دیدیكمز شودغدغه‌زار هیچا هیچده بر انقلاب دمادم اجرای احكام ایدییور .

هر روز روشن بر شب دیجوره ، هر بهار بر خزانه تبدل ایدییور . هر طلوعی بر غروب ، هر خنده‌یی بر كریه تعقیب ایدیور .

كللر كوررسكزكه عرض ایتدكلری رنك لطافتله كوكلكزی ، كوزیكزی جذب ایدرلر . بر آن كلیركه اوازهار غالیه‌بار پریشان اولور . آیاقلر آلتنده قالیر .

بر وجه جمیل كوررسكزكه سزه لذائذ حیاتی افهام ایدر . بر دم كلیركه ینه او یوز حیاتك تحمل كداز بر بار مزعج اولدیغنی سزه اعتراف ایتدیرر .

ایشته شو سراچهٔ مینافامده علم ومعرفتدن بشقه پایدار هیچ بر حال سعادت مدار یوقدر .

او بخشایش عال العال الٓهی هر صورتله شائبهٔ زوالدن مصون . او ساحهٔ فردوسیده بر نضارت دائمی رونموندركه اربابی اول ذوق ایله سكون زار ابدیلرنده مستغرق فیض جاودانی اولورلر .

عالمده نه كیم وار ایسه مقرون زوالدر
آدمده فنا بولمیه‌جق علم و كمالدر .

شو حالده حیات فانیه‌یی ده ، حیات باقیه‌یی ده سرمدی بر سعادتله محاط كورمك مطلقا اكتساب علم وكماله مرهوندر .

یالكز حیات فانیه‌یی نظر دقته آلوبده مزجاتنی او نسبتده استحضار ایتمك ، كسب معرفت ایچون بر حد تعیین ایلمك نه بیوك غفلتدركه انسان بش اون سنه‌ده خاك عدمه انقلاب ایتسه‌ده انسانیت صباح حشره قدر پابرجای دوامدر .

جهان معرفتك وسعت خارق العاده‌سی برده عمر بشرك عدم مساعده‌سی هر دقیقه عیون اعتبار اوكنده جلوه‌نما اولمقده ایكن تحصیل معرفت ایچون بر مدت معینه فرض ایتمك نعم دنیویه وسعادت اخرویه‌دن بالالتزام محروم قالمق دیمكدركه « بیلانلر ایله بیلمیانلر مساوی اولورمی » حقیقت باهره‌سی میدانده طورییور .

انسانده دیدهٔ امعان لازمدركه او حقیقت عالیه‌دن استفاضه ایتسون ده سعادت دارینك انجق علم ومعرفتله قائم اولدیغنی علم الیقین بیلسون ، عمرینك هر دقیقه‌سنی بر آن قیمتدار عد ایله كعبهٔ عرفانه شتاب ایتسون .

ارباب ایقان ایسه بالطبع بو نقطه‌دن انحراف ومیل سمت خلاف ایده‌مزلر .

زیرا شاهد دلربای حقیقت هانكی صورتده تجلی ایتسه میال معالی اولان كوكللری جمال جمیلنه مفتون ایتمامك قابلمیدر ؟...

ابن الامین
محمود كمال

قارانتینا

« قرانتینا » كلمه‌سی ایتالیان لساننده « قرقلق » ویاخود « قرقدن عبارت » معناسنی افاده ایدن بر كلمه‌دركه بر مملكتی آنك خارجنده اولان یرلرده وقوعه كلن علل وامراض مستولیه‌دن مدافعه ایلمك اصولنه علم اولمشدر . سببی ایسه امراض مستولیه‌دن طولایی بولاشق عداولنان یرلردن كلنلری قرق كون آیریجه بر یرده حبس ایتدكلریدر . شمدیلرده قارانتینالر بعضاً ایكی وحتی بر كونه قدر ایندیرلمكده اولدیغی حالده دخی بو اسم عینیله قوللانلمقده‌در . اشاغیده كوریله‌جكی وجهله دولت علیهٔ عثمانیه‌مز بو اصولی قبول ایلدیكی زمان مرحوم عبدالحق ملا طرفندن « اصول تحفظ » دنیلمسی تنسیب ایدلمش وقارانتینا اجرا اولنان یرلره ایتالیانلر الك اول « لازاره‌تا » دیدكلری حالده لسان عثمانیمزده « تحفظ خانه » دنیلمسی دخی عبدالحق ملا مرحومك شو صورت تسمیه‌سندن قالمشدر .

اوروپاجه اصول تحفظ كركی كبی اسكی برشیدر . مبادیسی اوندردنجی عصر میلادی‌یه قدر وارمقده‌در . بو اصولك ایجادی شرفی ایتالیانك وندیك ومیلان وجنوه كبی بیوك شهرلری پایلاشه‌مامقده ایسه‌لرده بو تدبیره الك اول وندیكك باشلامش اولمسی متفق فیه كیبدر . سببی دخی آفریقای شمالی وسوریه طرفلرنده بری برینی تعقیب ایدن طاعون اولمشدر . اما تواریخك تدقیقاتندن اكلاشلدیغنه كوره وندیكلیلر یالكز آفریقا وسوریه‌مواردانته قارشو كندیلرینی مدافعه ایچون بو تدبیره باشلامش دكلدرلر . طاعون بر آره‌لق اوروپا طرفنه دخی كچه‌رك بالخاصه اوروپای جنوبی‌یی سنه‌لرجه مدت قاصوب قاووردیغندن وندیكلیلر اوروپایه قارشو دخی كندیلرینی مدافعه ایچون بو اصوله مجبور اولمشلردر . ذاتاً موقعلری جزیره‌لردن عبارت اولدیغی ایچون تدافع وتحفظ برامر دشوار دكل ایدی . میلان وجنوه ایسه دها صكره‌لری وندیكه پیرو اولمشلردر . اوزمانلر ایتالیا طرفلرنده طاعون یوزندن خلقك نه قدر بیزار اولدیغی حكایات مشهوره صاحبی بوقاس بیله مقدمهٔ كتابنده اشارت ایلر .

اوروپاجه اجراسی ممكن اوله بیلن تدقیقات تاریخیه اصول تحفظك قدمنی ایشته بویله اوندردنجی عصره قدر وارديره بیلدیكی و بو ایجادك شرفی دخی وندیكلیلره ویردیكی حالده بزم جهت شرقیه‌جه اجرا ایده‌بیله‌جكمز تدقیقات بو قدمی دها زیاده آرتدیره بیلور . میلادك یدنجی عصرینه قدر واردیره بیلور . او ایسه صدر اسلام دیمكدر . مدنیت وانسانیته نافع برچوق اختراعاتك ، مؤسسانك شرفیله دخی متشرف بولنان اسلامیت بو اصول تحفظ شرفنه دخی الكزیاده لایقدر . بعض كیمسه‌لر حدیث شریف اولمسنه قدر ذاهب اولدقلری حالده دیكر بعضلرینك اصحاب كرامدن بر ذات حكمت سماته عطف

ایتدکلری عین حکمت بر سوز اولمق اوزره «طاعونك ایچنده ایسه‌کز خارجه چیقمیکز وطیشنده ایسه‌کز ایچنه کیرمیکز» سوزی واردرکه قارانتیناجیلغك اس الاساسنی تأسیسه کافی متین وعین حقیقت بر سوزدر. بولاشق بر یردن خارجه چیقمامق وخارجدن بولاشق بر یره کیرمامك بر ملتك تربیهٔ دینیه‌سنه کیرمش اولور ایسه اوملت ایچون آرتق تحفظ خانه‌لره قارانتینا اصوللرینه لزوم قالورمی؟ مع هذا تابخانه‌لر بیمارخانه‌لر دخی مدنیت اسلامیه‌نك جملهٔ اسباب تزیینیه‌سندن اولوب بونلر میاننده برده مسکینخانه‌لر واردرکه بردانه‌سی حالا اسکدارده موجوددر. بو ایسه ایشته بر نوع تحفظ خانه‌در. مسکینلك من القدیم علل ساریه‌دن کوریله‌رك اوندرده دوچار اولانلری اهالیٔ سالمه‌دن تفریق ایتمکه لزوم کورلمش وایشته اولزوم اوزرینه بومسکینخانه‌لر دخی وجوده کتورلمشدر. لکن دولت علیه‌نك قارانتینا اصولنی رسماً قبول ایتمسی نه بومسکینخانه‌لر ونه‌ده ونه‌دیك ونابولی وجنوه‌نك اصول تحفظی قدر قدیم اولمیوب تأسس مذکورك صورت وقوعی قریباً کوریله‌جکدر.

***

اون دردنجی عصر میلادیدن اشبو اون طقوزنجی عصرك نصف اولی منتهاسنه قدر اوروپا طرفلرنده قارانتینا اصولنك صورت جریانی الیوم نظر دقتمزی جلبه شایان اوله‌جق احوال غریبه‌دندر.

بونلر نزدنده اصول تحفظ ایکی صورته منقسم ایدی. برنجیسی ممالك بعیده‌دن کندی لیمانلرینه کلن سفاین حقنده التزام ایلدکلری تدابیر اولوب ایکنجیسی ایسه کندی مملکتلرنده بر یرده ظهور ایدن خسته‌لکه قارشو ایتدکلری معامله ایدی.

ممالك بعیده‌دن کندی لیمانلرینه کلن سفاین حقنده‌کی نظامات صحیه‌نك درجهٔ شدتنی الحالة هذه کندی تاریخلری دخی «ظالمانه» دیه توصیف ایدییورلر. یالکز قارانتینا مدتنك قرق کون اولدیغنی دوشونمك شمدی بیله انسانك توکلرینی اورپرته‌جك برماده‌در. هم ده نصل قارانتینایا؟ محبوسیت صحیحه! بعضاً یولجیلری کندی کمیلری ایچنده وبعضاً دخی خارجده تحفظ خانه اتخاذ ایلدکلری حبسخانه کبی بر یرده قرق کون حبس ایدرلردی. اطرافلرینه قوهٔ مسلحه تعبیه ایده‌رك فرار قصدنده بولنانلری درحال اوروب اولدیررلر ایدی. بونلرك ییه‌جکلرینی ایچه‌جکلرینی حدود معینه‌نك خارجنه کتوروب اورادن ایچری‌یه آتی‌ویررلر ایدی. اما بوحد معین ایچون بر وسعت تصور ایتمامليدر. کمیلرده حد معین کوپشته‌دن وتحفظ خانه‌لرده طیش قپودن عبارت ایدی. ارزاقی اورادن ایچری‌یه آتدقدن صکره غاردیانلر قاچارلر ومحبوسلر کلوب آلورلر ایدی. بونلرك خسته‌لرینه باقمق ووفات ایدنلرینی کومك کیمك جسارت ایده‌بیله‌جکی شیلردندر؟ کمیده وفات ایدنلر بر جسم ثقیله مربوطاً دکزه آتیلورلر وتحفظ خانه‌ده هلاك اولانلر دیکر آرقداشلری طرفندن ینه اومحله کومولورلر ایدی. کلن کمیده طاعوندن اثر اولمدیغی حالده قرق کون وبعضاً وفیاتك آرقه‌سی آلنمز ایسه آیلرجه مدت محبوسیتدن واسباب استراحت وطهارت کبی شیلرجه محرومیتدن طولایی تیفوس وسائر امراض مهلکه او بیچاره محبوسلره ایستدیکی کبی طرپان آثار ایدی.

کندی مملکتلری داخلنده بر یرده خسته‌لك ظهور ایده‌جك اولور ایسه معامله ینه بونك عینی ایدی. خسته‌لك ظهور ایدن یر اوزمانلرده آفاروزلانمقدن بدتر اولوب خارجدن برکیمسه اورایه کیره‌جك اولسه بر دها چیقه‌میه‌جغندن هیچ کیمسه حتی اولاد واقاربنی قورتارمق دکل آ کورمك ایچون بیله اورایه یاقلاشه‌مز واورادن هیچ بر جان خارجه چیقه‌مز ایدی. محل مذکور مسلح بر قوردون آلتنه آلندیغندن چیقانلرك اعداملری محقق ایدی. بوصورتله برخانه وحتی بر سوقاق خلقنك کاملاً ومحصوراً هلاکه ترك ایدلمش اولمسی نوادردن دکل ایدی. اوزمانکی قارانتیناجیلرك تعبیرنجه بویله بر محل اعضای وجوددن بر عضوك غانغرن اولمسی دیمك اولوب وجودك اعضای سائره‌سنی قورتارمق ایچون یاپیله‌جق تدبیر دخی او غانغرنلی عضوی کسوب آتمقدن عبارت ایدی.

واقعا زمانلر کچدکجه وطبابت دخی اشبو اصول تحفظك امدادینه یتشمك جرأتنی آلمغه باشلادقجه مدنیت وانسانیتك قطعا تجویز ایده‌میه‌جکی بوشدائد تعدیل وتخفیف اولنمغه باشلامش ایدی. اوایسه تحفظ خانه‌لره تطهیر بدن ولباس ایچون لازم کلن ادواتك ادخالی وخسته‌لرك صاغلاملردن آیریله‌رق اوخدمته مخصوص اطبا طرفندن تداویسی وهر حالده اقچه‌لری محبوسلر طرفندن ویرلمك اوزره ایسته‌دکلری اطعمه واشربه‌نك ویرلمسی کبی شیلردن عبارت اولوب فقط مدت مدیده بومحبوسیتك دوامی لزومندن وازکچیله‌میور ایدی. ایشك اك فناسی حکومات متجاوره‌نك اشبو اصول تحفظیه‌یی یکدیکرینه قارشو وسیلهٔ انتقام عد ایتملرنده ایدی. بعضا بر حکومت هیچ لزومی اولمدیغی حالده دیکر حکومتك مواردانته قارشو قارانتینا وضع ایده‌رك اودیکر حکومت دخی مقابله بالمثلده بولنور ایدی. بورقابت کیفیه‌نك زیاننی دخی ایکی مملکتك تجار واهالیسی چکدکلری حالده منافع تجاریه‌یه چندان اهمیت ویرلمیان او زمانده ایشك بو جهتلرینه دقت دخی اولنمز ایدی. بو احوال غریبه هر حالده زمان کچدکجه درجهٔ شدتنی تعدیل وتهوین ایتمك شرطیله ۱۸۵۰ سنهٔ میلادیه‌سنه قدر دوام ایدرك آندن صکره پارس صحیه قونفرانسی بواحوال مؤسفه‌یه نتیجه ویردی.

***

پارس قونفرانسنی حکایه‌دن اول دولت علیهٔ عثمانیه‌مزك اصول تحفظی قبول ووضع ایلمش اولمسی حقنده ولوکه مختصراً اولسون بعض معلومات اعطا ایتملی‌یز. زیرا اشبو پارس صحیه قونفرانسنه دولت علیهٔ عثمانیه‌مز دخی ملکنده قارانتینا اصولی جاری اولان دولتلردن بریسی اولمق صفتیله اشتراك ایلمشدر.

حق تعالی امثالندن ممالك شاهانه‌یی

وجمله بلادی مصون ومحفوظ بیورسون. لکن اون اوچنجی عصر هجریمزك نصف اولی ظرفنده آسیای عثمانی‌یه مسلط اولان طاعون علت مدهشه‌سی سنه‌لرجه مدت ازاله ایدیله‌میه‌رك وپایتخت سلطنت سنیه‌یه دخی سرایت ایلیه‌رك پك چوق نفوسك هلاکنه سبب اولدیغندن اقتضاسی بین الاکابر لدی المذاکره مرحوم سلیم ساطع ومحمد اسعد وعبدالحق افندیلر طرفندن تحت تمهیره آلنان والحالة هذه دائرهٔ صحیه‌ده محفوظ بولنان لایحه موجبنجه قارانتینا اصولنك نامی اصول تحفظه بالتحویل دولت علیه‌جه دخی استانبولدن بدأ ایله موقع اجرایه قونلمغه تشبث بیورلمشدر. لایحهٔ مذکوره اوزمانلرك اوراق رسمیه‌سنه تاریخ قویمق یك ده معتاد اولمدیغی جهتله تاریخسز ایسه ده ادارهٔ صحیه‌نك قیود عتیقه‌سندن بوتاریخك ۱۲۵۲ اولدیغی تعیین ایلمکده بولندیغی کبی اوزمانلر قارانتینا اصولنك منافع ومحسناتنی خلقه تفهیم ایچون تقویم وقایعه درج ایدیلن بند مخصوص مفصل ونفیس دخی ینه سنهٔ مذکوره تاریخیله مورخ نسخه‌لرك برنده مندرجدر.

بو ایلك قارانتینا بحر سفید وسیاهدن کلن سفینه‌لرك سروی برونی وقله‌لی وحتی قز قله‌سی کبی یرلره قدر نقاط قریبه‌ده اجرای معاینه‌لریله خسته‌لکدن عاری اولانلرینه رخصت ویرلمسندن واناطولی وروم ایلی طرفلرنجه مرمره‌دن قره‌دکزه منتهی بر صحیه قوردونی وضعیله کلن یولجیلر حقنده معاینه ومعاملهٔ صحیه اجرا اولنمقدن عبارت بولنوب بو قدرجق بر تدبیرك بیله کرکی کبی فائده‌سی کورلمش ایسه‌ده اصول صحیه‌یه واقف اطبا بولنمدیغندن قارانتینا اصولی موضوع اولان دولتلردن برر مأمور دعوتیله بونلر مذاکره‌یه بالتشریك رأیلرندن استفاده اولنمق ایچون ۱۲۵۴ سنه‌سنده مجلس امور صحیه تأسیس اولنمشدر.

مجلس مذکور کرك عثمانلی وکرك اجنبی سفاین تجاریه‌نك کافه‌سی حقنده متساویاً مرعی الاحکام اولمق اوزره ترکجه وفرانسزجه بر نظامنامه تنظیم ایتمش وموجبنجه اجرای عمل اولنمسنه ارادهٔ سنیهٔ جناب پادشاهی شرفصادر اولمشدر. بو نظامنامك تاریخ عربیسی ۲۵ ربیع الاول ۱۲۵۶ وتاریخ میلادیسی ۲۷ مایس ۱۸۴۰ اولوب آنی امضا ایدن اعضای مجلسك اسامیسی بروجه آتیدر:

لیب افندی . رئیس
باقی افندی .
ل . روبرت
آ . په‌چونی
ف . بوزجیوویچ
دوقتور مارشان
دوقتور مور پورغو
ریشار وود
آ . سته‌یذل
ژ . بوز ژیوویچ
دوقتور آغوب داوداوغلی
ف . لاپیه‌ر
دوقتور آندره‌له‌وال
غ . فرنچسکی
دوقتور هرمان
ژ . واندینا

ایشته بزجه اصول تحفظك وضعی حقنده‌کی معلومات مجمله بوندن عبارت اولوب دائرهٔ صحیه قیودندن بوکا دائر بر چوق تفصیلات استخراجی ممکناتدن ایسه‌ده تفصیلاتك اودرجه‌سنه بومقالهٔ مختصره‌نك تحملی اوله‌میه‌جغندن صرف نظر قلنمشدر. شمدی دولت علیهٔ عثمانیه‌مزك دخی بوتأسیس اوزرینه اشتراك ایلدیکی پارس صحیه قونفرانسنه عطف نظر ایلیه‌لم که سکزنجیسی بوسنه ونه‌دیك شهرنده انعقاد ایلمش بولنان صحیه قونفرانسلرینك برنجیسیدر.

***

اشبو پارس صحیه قونفرانسی ۱۸۵۱ سنهٔ میلادیه‌سنده اجتماع ایلمشدرکه سالف الذکر بزم صحیه نظامنك وضعندن اون بر سنه صکره دیمکدر. بو قونفرانس دعوتنه اجابت ایلیان دولتلر فرانسه ودولت عثمانیه‌دن صکره اوستریا وسچیلیاتن وانکلتره ویونان وروسیه وساردونیا وطوسقانا واسپانیا وپاپا وپورتوغال دولتلریدر. طرف حکومت سنیه‌دن اشبو قونفرانسك جهت سیاسیه‌سنه اوزمانلر پارسده جنرال قونسلوسی بولنان موسیو هالفن وصحیه قسمنه دخی دوقتور بارتولتی افندی تعیین بیورلمش ایسه‌ده بارتولتی افندی قونفرانسك ایلك اجتماعلرنده پارسه یتشه‌مامش اولدیغی جهتله حاضر بولنه‌مامشدر. بش آلتی اجتماعدن صکره پارسه یتشوب ۲ تشرین اول ۱۸۵۱ تاریخلی اجتماعده حاضر بولنه‌بیلمشدر. بو تأخری بوصورتله قید ایتمکدن بر مقصدمز واردر. اوایسه مومی الیهك ورودینه قدر قونفرانسك هیچ برایش طاسارلایه‌مامش اولمسنه مقابل مومی الیهك ورودندن صکره مذاکره اولنه‌جق مسائلی یولنه قویمش اوله‌بیلمسیدر. یاریم عصر مدت دولت علیهٔ عثمانیه‌مزك امور صحیه‌سنه حسن خدمتله بوندن اون سنه قدر مقدم اختیار تقاعد وایکی سنه قدر مقدم وفات ایلیان بوذات مسلکنك حقیقةً بیوك آدمی اولدیغنی بوراجقده قید ایتمکی وظیفهٔ قدرشناسیدن عد ایدرز. زمان حیاتنده عقد اولنان صحیه قونفرانسلرینك کافه‌سنده طرف دولتدن مأمور اولوب منافع صحیه‌مزی حسن محافظه ایتمش واشبو قونفرانسلر مقرراتی اوزرینه اصول صحیه‌مزی اتمامه دخی موفق اولمشدر.

اشبو قونفرانسك عقدندن مقصد امراض مستولیه‌نك سرایتنه قارشو چارهٔ تدافع تحریسیله برابر مراسلات تجاریه‌نك دخی خللدن محافظه‌سی قضیه‌سی ایدی. حتی قونفرانس شعباتندن اولان بر قومیسیونك اجتماع عمومی‌یه تقدیم ایلدیکی لایحه‌سی مقدمه‌سنده: «حیات اجتماعیه‌نك ایکی بیوك یایی وملتلرك رابطه‌سی اولان کمیجیلك ایله تجارت حکومات متمدنه ایچون صحت عمومیه‌نك استلزام ایلدیکی احتیاط مفرطانه‌دن متولد ازعاجاتدن مشتکی اولمغله ازعاجات مذکوره‌نك تخفیفی برصورت مصرانه‌ده التماس ایلمکده ایدیلر» دنیلمشدر. غریبدرکه دها اوزمانلر بیله انکلیزلر قارانتینا اصولندن کندیلرنجه بر فائده متصور اولمدیغنی واصل فائده‌نك حفظ صحت اصولنه رعایتدن

حصوله کله جکنی درمیان ایتمشلر ایدی. زیرا موقع جغرافیه‌لری اقتضاسنجه آفریقا و آسیا طرفلرندن کله جك خسته‌لکدن چندان متأثر اولمیورلر ایدی. بو کون دخی انکلیزلرك اصول تحفظ حقنده‌کی نظریاتی هپ بو اساس اوزرینه مبتنیدر.

اصول تحفظك ایتالیای جنوبیه‌ده ایجادندن شو پارس قونفرانسنه کلنجه‌یه قدر شدت ابتدائیه‌سنی بالتدریج آزالته کلدیکی بوندن اول دخی بیان اولنمش ایدی. ممالك عثمانیه حقنده بو تخفیفك اینه اینه نه منزله‌یه قدر اینمش اولدیغنی بیلمك لازمدر. سواحل عثمانیه‌مزدن اوروپایه کیدن کمیلرك احوال صحیه‌لری نه اولور ایسه اولسون یعنی ممالك عثمانیه‌ده امراض مستولیه ولوکه هیچ بولنمسون سفاین مرقومه علی العموم اون درت کون قارانتینایه تابع طوتیلورلر ایدی. احوال صحیه براز مشکوکیت تحتنه کیره جك اولور ایسه قارانتینانك اقل مدتی یکرمی بش کونه ابلاغ اولنوب اکر کلن کمیده خسته‌لك بولنور ایسه خسته‌لکك دوام ایلدیکی مدت قارانتینا مدتی ختام بولمز ایدی. صوك مصابك یوم وقوعی اوزرندن قرق کون کچمدکجه تمیز پراتیقه‌سی ویرلمز ایدی. فقط تحفظخانه‌لر کرکی کبی نظامنه قونیله‌رق کمیلرك تکمیل حموله‌سی خارجه چیقاریلور و بولاشیق قبول ایدن اشیا بولاشیق قبول ایتمیانلردن آیریلوب بونلردن اقمشه مثللو معاملهٔ صحیه اجراسنده بوزولمق احتمالی اولانلر کونشه سریلوب هوالندیرلمق و بوزلمیه جق اولانلری توتسیلندیرمك صوده قایناتلمق والحاصل خسته‌لره عائد البسه و اشیا یاقلمق و یولجیلر و حیوانلر «اسپولیو» تعبیر اولنان اصول وجهله دکزه طالدیرلمق و یاخود حمامه صوقولمق و خسته‌لر صاغلاملردن آیریلوب آیریجه تداوی ایدلمك یولنده تدابیر منتظمه اجرا اولنور ایدی. ممالك شاهانه مواردانه قارشو اوروپانك بو درجه‌لرده محترزانه طورانمسنك سببی کویا طاعون علتنك سوریه و مزاپوتامیا و اناطولی طرفلرنده صورت دائمه‌ده اجرای حکم ایلمکده بولندیغی حقنده‌کی اعتقاد اولوب ایشته بزم قوجه دوقتور بارتولتی افندینك یالکز بزه دکل بتون جهانه ایتمش اولدیغی خدمت فوق العاده بو اعتقادك تصحیح اولنمسندن عبارتدر. اوت بو خدمت یالکز بزه دکل بتون جهانه‌در. چونکه تجارتك بو یولده دوچار اولدیغی مشکلاتك موجب اوله‌جغی زیانلردن اکرچه بزم دخی حصه‌مز وار ایسه‌ده دیکرلرینك حصه‌سنه نسبتله بزم حصه‌مز پك جزؤی قالور.

پارس قونفرانسی قرق سکز دفعه اجتماع ایلدی. بو اجتماعلرده دوقتور بارتولتی همان متکلم وحده کبی بر حالده بولنوب اطبا و اعضای سائره دائما مومی الیهك اورته‌یه قویدیغی اساسلر اوزرینه مباحثه و مناظره ایدرلر ایدی. مذکور قونفرانسده کوریلن بیوك بیوك ایشلرك بریسی او زمانه قدر ساری و مستولی ظن اولنان امراضدن بر چوغنك مستولی دکل ساری بیله اولمدقلرینك تعیین ایتمسیدر. اصل امراض ساریه و مستولیه طاعون و قولرا ایله برده صاری حمادن عبارت اوله‌رق تعیین اولنوب چیچك و قوش پلازی و قزیل خسته‌لك بیله قارانتینا اصولندن خارج عد ایدلدی. او بیوك ایشلرك ایکنجیسی او زمانه قدر هر دولتك کندینه مخصوص بر قارانتینا نظامی بولنوب یالکز قارانتینا مدتلرنجه دکل تدابیر صحیه‌جه دخی بونلر متباین و متخالف ایکن بتون دولتلرك نظامات صحیه‌سی توحید ایدلمك صورتنك قبول اولنمسی قضیه‌سی اولدی. بو ایش دخی حقیقةً اك بیوك ایشلردندر. زیرا بولاشق اولان بر محله قارشو فلان دولت اون بش کون و فلانجه دولت دخی یکرمی کون قارانتینا قویمقده ایسه او فلان دولتك اون بش کون قارانتیناسی ذکر اولنان فلانجه دولتدن نقصان اولمسی حسبیله اوراسی دخی دولت مذکوره نظرنده بولاشق عد اولنمق لازم کلور ایدی. بو حالده بولاشقلغك خسته‌لکدن اثر اولمیان یرلره دخی تعمیمی غرائب اموردن ایدی.

قرق سکز دفعه وقوع بولان اجتماعده قونفرانس ۱۹ کانون اول ۱۸۵۱ تاریخلی و اون بر ماده‌یی حاوی و حکمی بش سنه مدت مرعی الاجرا اولمق شرطیله بر مقاولهٔ صحیه لایحه‌سیله برده ۱۶ کانون ثانی ۱۸۵۲ تاریخلی و یوز اوتوز یدی ماده‌یی حاوی بر قارانتینا نظامنامه‌سی قلمه آله‌رق بالآخره بونلر انکلتره دولتندن ماعدا دولتلر طرفندن قبول اولنمشلردر. انکلتره دولتی ایسه امراض ساریه حقنده کندی نظریاتی بشقه اولدیغندن و عادتا طاعون و قولرا و صاری حمایه قارشو کندی سواحلنی محافظه‌یه احتیاج کورمیه‌جکندن بحثله بو مقاوله و نظامی قبول ایتمدی. نظام مذکور قارانتینانك اصول اجراسنی پك ده تعدیل ایتمامشدر. مدت خصوصنده دخی اون بش کونی کافی کوروب بوندن زیاده قارانتینا مدتی وضع ایدن دولتلری او حده ارجاع ایلمشدر. فقط بزجه نظام مذکورك اك مهم جهتی ممالك شاهانه‌یی دائما بولاشق عد ایتمکدن قورتاروب خسته‌لکك مواردی هندستانه قدر جهت جنوبیه‌ده بولندیغنی بالاثبات استانبولده بر مجلس صحیه بولندیغی کبی مصرده دخی بر مجلس صحیه تأسیسیله امراض مستولیه‌یه قارشو اوروپایی مدافعه ایچون ممالك عثمانیه‌نك بر قلعه اتخاذ ایدلمسی قضیه‌سی اولمشدر.

⁂

پارس مقاوله‌نامه‌سی بش سنه مدت ایچون عقد ایدلمش ایدیسه‌ده احکامنه هر طرفجه ایدیلن رعایت دول معاهده‌نك منافع تجاریه و ملکیه‌سنه موافق دوشدیکندن ذکر اولنان بش سنه‌نك انقضاسندن صکره دخی ۱۸۶۵ سنه‌سنده ظهور ایدن بیوك قولرایه قدر مرعی الاجرا قالدی. ذکر اولنان بیوك قولرا اولا هندستاندن حجازه و اورادن مصره و مصردن دخی بر طرفدن بو جهتلره و دیکر طرفدن اوروپایه سرایت ایدرك کلیتلی نفوسك هلاکنه سبب اولدیغندن بتون آوروپا بو آفتدن بحق دوچار خوف و تلاش اولدی. پارس قونفرانسنده دینلمش اولدیغی اوزره ممالك شاهانه‌نك

شو امراض مستولیه‌یه قارشو اوروپایه مدافعه‌یه صالح بر قلعه اولدیغی بو مناسبتله فعلاً و مادةً تحقق ایدرك فقط قرانتنه نظاماتی او صورتده تجدیداً تنسیق ایدلمز ایسه ممالك عثمانیه هندستان امراض دائمهٔ مستولیه‌سنه قارشو کندیسنی بیله مدافعه ایده‌میه‌جکی و او حالده اوروپایی دخی مدافعه و محافظه ایچون هیچ بر خدمتده موفق اوله‌میه‌جغی اکلاشلدیغندن بو امور و مصالح مهمه‌یی مذاکره ایچون ۱۸۶۶ سنه‌سنده استانبولده بر صحیه قونفرانسی تشکیل اولندی که مکتب سلطانی دائره‌سنده اجتماع ایلدیکی ایچون «غلطه سرایی قونفرانسی» دنیلدی.

اشبو قونفرانسه آوستریا بلچیقا اسپانیا فرانسه انکلتره یونان ایتالیا ایران پورتغال پروسیه روسیه اسوج نوروج دولتلری اشتراك ایلدکلری کبی ایشك بحر احمره و مصره دخی تعلقندن طولایی حکومت جلیلهٔ خدیویه دخی دعوت ایدلدی. سنهٔ مذکوره کانون اولنك اون اوچنجی کونی مرحوم عالی پاشا خارجیه ناظری صفتیله بو قونفرانسك ایلك اجتماعنی کشاد ایلدی. مذکور قونفرانسده حکیم باشی صالح افندی مرحوم ایله دوقتور بارتولتی افندی طرف دولت علیه‌دن مرخص اولوب قونفرانس پای تخت سلطنت سنیه‌ده اجتماع ایلدیکی ایچون ریاستی دخی مشارالیه صالح افندی‌یه تودیع ایدلدی.

بو قونفرانس اصول تحفظی یالکز قارانتیناجیلق جهتندن پك کوزل مذاکره ایلدیکی و حفظ صحت و طبابت نقطهٔ نظرلرندن امور و مصالح حفظیه‌یی حقیقةً عالمانه و موشکافانه بر صورتده تدقیق و مذاکره‌یه موفق اولدیغی حالده اصول اداره جهتنی او نسبتده اهمیتله تلقی ایده‌مامش ایدی. زیرا هندستانده قولرانك دائمی صورتده حکمفرما بر مرض مستولی اولدیغی و بونك بری طرفلره طوغری سرایت و استیلا ایچون ایلك آتدیغی خطوه حجاز قطعهٔ مبارکه‌سنه آتیلوب اورادن دخی مصر طریقیله اوروپا قطعه‌سنه کچدیکی تدقیقات و تتبعات عمیقه ایله مرتبهٔ تحققه واردیریلرق بونك ایچون دخی باب المندب کبی بحر احمرك قپوسی عد اولنه‌جق بر یرده جسیم بر تحفظخانه تأسیسیله هندستان و سائر ممالك شرقیه‌دن کله‌جك حاجی کمیلرینك اوراده کمال اهتمامله قارانتینا ایدلمسنه و حجازده و مکهٔ مکرمه داخلیله ایام تشریقده عرفات و منادە حفظ الصحه نقطهٔ نظرندن اجرای تدابیر اولنمسنه و شاید اوراده قولرا ظهور ایده‌جك اولورسه بری طرفلره کله‌جك حجاجك الوجه کبی بر موقع مناسبده یاپیله‌جق تحفظخانه‌ده قارانتینه‌یه تابع طوتیله‌رق تمیزلنمنجه مصردن دخی امرار اولنمامسنه و حدود ایرانیه اوزرنده دخی تحفظخانه‌لر کشادیله ممالك مذکوره‌دن کچه‌بیله‌جك امراضك اوکی النمسنه والحاصل عثمانلی تحفظخانه‌لرینك و اوراده‌کی اصول تنظیف و تبخیرك اصلاحنه عائد پك مکمل قرارلر ویرلدیکی حالده اشبو تنسیقات اساسیه و کلیه‌نك موقوف اولدیغی مصارف جهتی نظر دقته النمدی. بر شیئك اشبو جهت اداریه‌سی نظر اهمیته النوب اسبابی تأمین ایدلمدکجه ویریلن قرارلر هپ نظریات فنیه‌دن عبارت قاله‌رق موقع اجرایه قونیله‌میه‌جغی قونفرانسه اخطار اولنه‌رق او زمانه قدر دولت علیه‌نك عموم سفاینندن الدیغی قارانتینا رسومی هیچ منزله‌سنده اولدیغندن رسوم مذکوره‌نك وقوعبوله‌جق مصارفه کفایت درجه‌سنده ضمی لازم کله‌جکی درمیان اولندی ایسه‌ده قونفرانس ایشك بو جهتنی مواد فنیهٔ صحیه‌دن خارج کوره‌رك بعدما باب عالینك بو ایشی دولتلرله بشقه‌جه تسویه ایده‌بیله‌جکی بیانیله او بابده بر قرار قطعی اتخاذ ایلامدی.

قرق درت دفعه اجتماعدن و بو اجتماعلرده بالآخره مجلس صحیه طرفندن قلمه النه‌جق قولرا نظامنامه‌سی اساسلرینی تعیینندن صکره ۲۶ ایلول ۱۸۶۶ تاریخنده ینه عالی پاشا مرحوم طرفندن زمین و حاله مناسب بر نطق ایله غلطه سرایی قونفرانسی دخی رهین ختام اولمشیدی. انك قرارلشدیرمش اولدیغی اساس اوزرینه بالابتدا مجلس صحیه ۱۸۶۷ تاریخلی قولرا نظامنامه‌سنی قلمه الەرق مرعیت احکامی حقنده ارادهٔ سنیهٔ ملوکانه دخی شرف‌صدور اولدی که الیوم مرعی اولان قولرا نظامنامه‌سی ایشته بو نظامنامه‌در.

ممالك متمدنه‌یی امراض مستولیه‌دن محافظه ایچون لازم کلن تدابیر تحفظیه‌نك تمامیٔ اجراسیله برابر بو یوزدن تجارت عمومیه‌یه دخی سکته اطاره ایدلمامسی بو قونفراسده دخی نقطهٔ نظر اتخاذ ایدلمش اولدیغندن و قولرا تخملرینك اجرای تأثیر ایده‌بیلملری ایچون یدی سکز کون کافی اولوب بر آدمده تخم مرض موجود ایسه نهایت اون کون ظرفنده البته آثاری میدانه چیقه‌جغی خصوصنه طباً و فناً قرار ویرلدیکندن یاپیلان نظامنامه‌ده قارانتینا مدتی اوله‌رق اون کون ایله اکتفا اولندی. حتی یولجی کمیلرنده طبیب مخصوص بولنور ایسه چونکه بونلرك نظافت و طهارتلری و طبیبك دخی خسته‌لر اوزرنده‌کی نظارتی بو کمیلره بر نوع تحفظخانه حکمنی ویره‌جکندن بویله اولان کمیلر بولاشیق یرلردن کلدکلری حالده دخی یول کونلری قارانتینایه محسوب ایدیله‌بیله‌جکی نظام مذکوره درج اولندی. لکن تجارب متعاقبه بو حکمی ابطال ایلدی. یولجی کمیلری نه قدر تمیز عد اولنور ایسه اولنسون ولوکه برده طبیب بولنسون هر حالده ناقل مرض اوله بیلدکلری مؤخراً کورلمکله درسعادت مجلس امور صحیه‌سی یول کونلرینی قارانتینا مدتلرینه محسوب ایتمکدن بالآخره وازکچوب لزومنه کوره تمام اون کون قارانتینایی اجرا ایدر اولدی.

⁂

غلطه سرایی قونفرانسی اصول تحفظك جهت فنیه‌سنی پك کوزل مذاکره ایتمش و لازم کلن قرارلری پك موافق بر یولده ویرمش اولدیغی حالده اداره نقطهٔ نظرندن اسباب لازمهٔ اجرائیه‌یی دوشونمامش اولدیغنی یوقاروکی فقره‌مزده بیان ایلمش ایدك. حکومت عثمانیه مجلس امور صحیه‌نك انضمام

معاونتیله سالف الذکر ۱۸۶۷ قولرا نظامنامه‌سی یاپوب تطبیق واجرایه دخی باشلادی ایسه‌ده واردات صحیه یولنه قونلمدقدنصکره مذکور قونفرانسك بحراحمره و حدود ایرانیه‌یه دائر اولان تدابیر مقرره‌سی موقع اجرایه بالطبع قونیه‌مزایدی. زیرا یرلی واجنبی کافهٔ سفایندن النان رسوم صحیه ذاتاً مصارف موجوده‌یی تسویه‌یه کفایت ایده‌میوب خزینهٔ جلیله سنوی بیکلرجه کیسه اقچه‌لك مصارف صحیه آچیغنی تسویه ایتمکده اولدیغندن ومقررات جدیده موقع اجرایه قونلدیغی زمان ایسه انك فوائدندن اك زیاده مستفید اوله‌جقلرك بری دخی اوروپا اولدیغندن بومصارفه آوروپانك دخی اشتراك ایتمسی لازم کلیورایدی. اجانبك معافیتی حقنده‌کی قاپیتولاسیونلر بوایشه مانع اولمامق اقتضا ایلیورایدی. ایشته بورالری باب عالی ایله دول اوروپائیه میانه‌لرنده مخابرات رسمیه ایله درمیان اولنه‌رق نهایت «رسوم صحیه تعرفه‌لرینك تدقیق» نامیله ینه غلطه‌سرایی قونفرانسنه اشتراك ایلمش اولان دولتلرك مأمورلرندن مرکب بر مختلط قومیسیون ۱۸۶۸ سنه‌سنده باب عالیده خارجیه نظارت جلیله‌سی دائره‌سنده عقد اجتماعاته دعوت اولندی که طرف دولت علیه‌دن ینه حکیم باشی صالح افندی ایله صحیه مفتشی دوقتور بارتولتی افندی مأمور اولمشلر ایدی.

سنه مذکوره مارتنك بشنجی کونی ایلك و ۱۸۷۱ سنه‌سی مایسنك اون بشنجی کونی صوك اجتماعنی عقد ایلمش اولان مذکور قومیسیون یکرمی سکز دفعه اجتماعنده بالجمله سفایندن جسامتلرینه کوره النه‌جق رسومی تنسیق ایلدی. بو رسوم بشیوز طونه‌لاتویه قدر جسامتی اولان کمیلرك هر طونه‌لاتوسی ایچون یکرمی وبشیوزدن بیکه قدر اولان طونولاتولر ایچون اون ایکیشر و بیکدن یوقاروسی ایچون سکز پاره النمقدن عبارتدر. لکن اویله برصورتده که مثلا بیك بشیوز طونه‌لاتو جسامتنده اولان بر کمی ایلك بشیوز طونه‌لاتوسی ایچون یکرمیشر پاره‌دن ۲۵۰ وایکنجی بشیوز طونه‌لاتو ایچون اون ایکیشر پاره‌دن ۱۵۰ واوچنجی بشیوز طونه‌لاتو ایچون دخی سکز پاره‌دن ۱۰۰ که جمعاً یکون بشیوز غروش ویره‌جکدر. سفن حربیه ایله تنزه سفاینی ولیمانلر ایچنده تجارت ایلیان قایقلر بو رسومدن مستثنا طوتلدیلر.

یالکز اماکن صحیه انشاآت وانجاراتیله برده حرمین شریفین مصارف تنظیفیه وصحیه‌سی خزینهٔ جلیلهٔ مالیه طرفندن تسویه اولنمق اوزره کافهٔ مصارف تحفظیه بوواردادتدن تسویه اولنمغه قرار ویریلوب واردات مذکوره‌نك جبایت وصرفی ده مجلس امور صحیه‌یه تودیع قلندی.

ایشته الحالة هذه جاری ومرعی اولان تنسیقات صحیه شو اساس اوزرینه مبتنی اولوب اساس مذکوره بالجمله دولتلر طرفلرندن قبول وتصدیق ایدلمش اولمغله کافهٔ نظامات صحیه یرلی اجنبی بالجمله سفاین حقلرنده جاریدر. هیچ برسفینه بو نظاماتدن مستثنا دکلدر. بالجمله دولتلرك دونمالری وحتی حکمداران ذیشان حضراتنك راکب اولدقلری سفاین بیله ـ یالکز رسوم صحیه‌دن مستثنا اولدقلری حالده ـ کافهٔ نظامات صحیه‌یه تابعدرلر. بونلرك هیچ بریسی پاتنتالرینی حامل اولمقسزین و اوغرادقلری یرلرده اصولاً «ویزا» ایتدیرمکسزین سیروسفر ایده‌مزلر. طوغریسی منافع عمومیهٔ صحیه و سلامت عمومیه امرنده بو نظاماتك بالجمله دولتلر وملتلر نزدنده‌کی مرعیت قطعیه‌سنه هیچ سوز یوقدر.

***

سالف الذکر تعرفه قومیسیونك ۱۸۷۱ سنه‌سنده‌کی مقرراتی اوزرینه رسوم صحیه یولنه قونلدقدن صکره ادارهٔ صحیه دخی غلطه قونفرانسنده‌کی مقرراتی موقع اجرایه قویمغه باشلایوب ذاتاً موجود اولان تحفظخانه‌لردن بعض لزومسزلرینی الغا وبعضلرینی بالابقا تعمیر واکمال ایلدکدن ماعدا ازمیر جوارنده قلازومن و بحر احمرده قمران تحفظخانه‌لرینی اصول جدیده‌یه توفیقاً یکیدن انشاد ایتدیرمشدر. فقط قمران تحفظخانه‌سی کبی بر تحفظخانه‌نك درجهٔ اهمیتی تقدیر ایتمك قولای برشی دکلدر. بونك ایچون اك اسلم صورت انی کورمکدر. مع هذا شوقدرجق بر تعریف ایده‌لم که بهری سکز طقوز یوز یولجی‌یی استیعابه کافی بش التی دائره اوزرینه منقسم اولان بو تحفظخانه‌نك هر دائره‌سی اللیشر یولجی اله بیله‌جك جسامتده منفرد دقغوشلردن قرق اللی دانه‌سنی حاویدرکه بونلردن هیچ بریسنك دیکرینه التصاقی اولمیوب معتزل ومنفرد بر حالده‌درلر. هر دائره‌نك نمازکاهلری و بری قولرالی ودیکری عادی خسته‌لره مخصوص خسته‌خانه‌لری چماشیرخانه‌لری مطبخلری خلالری انبارلری بولنوب بونلردن‌ده ماعدا مأمورین واطبا وخدمه وغاردیانلر اقامتلرینه مخصوص دائره‌لر وتبخیر وتطهیرخانه‌لر وبر کمینك تکمیل یوکنی طیشاری‌یه چیقاره‌رق حقلرنده معاملهٔ تبخیریه اجرا اولننجیه‌قدر حفظه مخصوص یرلر وخسته‌خانه‌لرده وفات ایدنلر ایچون قبرستانلر والحاصل الیوم قمرانده یاپلمقده اولدیغی اوزره دکز صوینی بالتحلیل طتانلی صوحالنه افراغ ایده‌جك ماکنه‌لر و بیکلرجه قیه بوزی دفعةً اعمال ایده‌جك بوزفابریقه‌سی وداخل تحفظخانه‌ده مراسلاته خدمت ایده‌جك شمندوفرو مخابراته خدمت ایده‌جك تله‌فون فلان موجوددر. ایشته کورلدی یا؟ هیئت عمومیه‌سی عادتا برقصبه وحتی برشهردر. زیرا دفعةً بشبیك حجاجی قرانتنه‌یه قویمق ایچون یدی سکز یوز نفر غاردیان وقوردونلر ایچون ایکی یوز نفر عساکر نظامیه ولیمان ایچون بکلك سفینهٔ همایون طاقمی ویولجیلره ارزاق فروختی ایچون جلب اولنان اصناف ایله برابر مأمورین واطبا وسائره جمعاً یکون اون بیکه قریب آدمك اجتماع ایلدیکی بر یرده بوکا بر «شهر» دینلمسی هیچ‌ده استبعاد اولنه‌مز.

بوشهرك اداره‌سنده‌کی صعوبات ومشکلات دخی بشقه‌جه جالب نظر دقت واهمیتدر. خرلی خرسز هیچ بر یرده اکسیك اولمدیغی کبی بر تحفظخانه دخی بوندن مستثنا دکلدر. دیمك اولیورکه هرشیدن اول بر پولیس تقیدینه لزوم واردر. زنکین فقرا هر یرده

بولندیغی کبی بوراده دخی واردر. اوحالده زنکینلرك ایستیه بیله‌جکلری اسباب راحت وحضور کاملاً مهیا اولملی. ازمیرده قلازومن تحفظخانه‌سی کبی انتظامی مکمل بر تحفظخانه دائره‌سنه کیره‌جك اولسه‌کز کندیکزی بر هوتلده قیاس ایدرسکز. قاریوله‌لر مندر شیلته یورغان یصتیق چارشاف ایله مجهز اولوب یولجیلرك یوز طاقملری فلانلری اولوراولمز هوتللردن اشاغی دکلدر. فقرا ایچون دخی کندیلرندن رسوم صحیه النمدقدن فضله کندیلرینه ییه‌جك ویرمك دخی نظامی اقتضاسندندر. یا فقرای صحیحه‌یی ساخته فقرادن تفریق ایده بیلمك نه قدر کوچدر. قادین وارکك میانده قاچ کوچ ده واردر. نوع نسوانك محافظهٔ حرمتی ده قرانته مأمورلرینه عائددر. بونلرك غاردیانلری خدمتجیلری قادیندر. تحفظخانه‌لرده چوجقلر تولدی هیچ‌ده نوادردن دکلدر. قابله‌لك خدمتنه وتولید لوازمنه قدر هرشی دوشونیله‌جکدر. یا ضابطهٔ صحیه؟ هر بری بر محله دیمك اولان دائره‌لرك هیچ بریسی دیکریله اختلاط ایده‌میه‌جکلری کبی ایجابنه کوره بر دائره‌یی تشکیل ایلیان قغوشلرك دخی هیچ بریسی دیکریله اختلاط ایده‌میه‌جکلردر. خسته‌لری صاغلردن آیریله‌جق وامراض ساریه ایله خسته اولانلری امراض عادیه خسته‌لرندن آیریلوب بشقه بشقه تداوی ایدیله‌جك. اصناف میاننده احتکار هر یرده جاری اولدیغی کبی تحفظخانه‌لرده دخی جاریدر. اشیا وارزاقك نفاستلریله برابر فیئاتلرینك تعرفه‌یه موافقتی کبی امور بلدیه دخی مأمورین صحیه‌یه عائددر. بوامور بلدیه ایچنده سوقاقلرك میدانلرك امکنهٔ متنوعه‌نك طهارت ونظافتی دخی موجود اولوب هر کون هر طرف تبخیر وتطهیر ایدیله‌جکدر. ایشته بولوازم وحوایجك کافه‌سی نظامات و تعلیمات متنوعه ایله تعیین اولنمش اولوب واقعا انلرك احکامی حرفی حرفنه اجرا اولنورلر دیه ادعا ایلمك هیچ بر صحیه مفتشنك کاری دکل ایسه‌ده الدن کلدیکی قدر بالجمله نظاماتك مرعیتی محافظه ایدیله‌جکدر. بوشموللی ومغلق ایشك امور حسابیه‌سی ده بوقدر مشکلدر. بناءً علیه براجراآت صحیه اثناسنده وظائف متنوعه ومشکله‌سنی بحق ایفا ایلیان برهیئت صحیه حقیقةً بیوك بیوك آفرینلره اثبات استحقاق ایتمش اولورلر.

***

پارس و غلطه سرایی قونفرانسلرندن صکره یکجده وندیك شهرنده اجتماع ایدن صوك قونفرانسه قدر التی قونفرانس دها عقد اولنمشدرکه پارس و غلطه سرایندن صکره اوچنجیسی ۱۸۷۴ سنه‌سنده ویانه‌ده ودردنجیسی ۱۸۸۵ سنه‌سنده رومه‌ده وبشنجیسی ۱۸۹۲ سنه‌سنده وندیکده والتنجیسی ۱۸۹۳ سنه‌سنده درسد شهرنده ویدنجیسی ۱۸۹۴ سنه‌سنده پارسده وسکزنجیسی ۱۸۹۷ سنه‌سنده دفعهٔ ثانیه اوله‌رق ینه وندیکده عقد اجتماع ایلیان قونفرانسلردر. فقط سوزك قیصه‌سی و طوغریسی ایستیلور ایسه دینلور که بونلرك التیسی بردن نه یالکز پارس ونه‌ده یالکز استانبول قونفرانسنك کوردیکی ایش قدر ایش کوره‌مامشلردر. مع هذا ۱۸۶۶ سنه‌سندن ۱۸۹۷ سنه‌سنه قدر اوتوز سنه ظرفنده علوم وفنونك اکتساب ایلدیکی ترقیات عظمادن اصول تحفظك حصهٔ استفاده‌سی پك کوزل آیریلوب تعین ایلمش بولندیغندن بو طریق ایله حصوله کلن منافع ومحسنات دخی استصغار اولنه‌جق موادندن دکلدر. ایشته بوایکی جهتلی برنقطهٔ نظردن ذکر اولنان قونفرانسلر دخی بروجه آتی انتقاد ایدیلورلر.

استانبول قونفرانسنك اصول تحفظه دائر بر طاقم قواعد نظریه ایله بالاشتغال تدابیر لازمه‌نك موقع اجرایه وضعنی تأمین ایده‌جك جهت اداریه‌یه عطف نظر ایتمدیکنی وحتی یکیدن وضعی لازم کلن قولرا نظامنك بیله یالکز نقاط مؤسس علیهاسنی تعیین ایدرك نظام مذکورك قلمه المسی ایشنی ینه مجلس امور صحیه‌یه براقمسیله برسنه صکره نظام مذکورك مجلس صحیه طرفندن تنظیم اولندیغنی یعنی بوندن اول خبر ویرمش ایدك. ذکر اولنان قونفرانس نتایج مذاکراتندن اشبو قولرا نظامنامه‌سنه ادخال ایدیلنلری بالنسبه جزؤی قالوب کلیسی ایسه نظریات عادیهٔ علمیه‌دن عبارت قالمش و بوحالده بونلردن فعلاً و مادةً استفاده اولنه‌میه‌جغی درکار بولنمش ایدی. قولرا وعلل سائرهٔ مستولیه‌نك صورت وکیفیت ودرجهٔ سرایتیله بونلردن تدافع ایچون لازم کلن تدابیره دائر اشبو غلطه‌سرایی قونفرانسنك نتایج مذاکراتی زمین اتخاذ ایده‌رك بونلردن دخی تأمین استفاده مقصدیله ۱۸۷۴ سنه‌سنده و یانه‌ده برقونفرانس عقد ایدلمش ایسه‌ده دور ودراز مطالعات نتیجه‌سنده هر مملکتك تنظیفات وتطهیرات داخلیه‌سنجه التزام ایده‌جکی تدابیر حفظ الصحیه‌نك قارانتینا تدابیری مقامنه قائم اوله بیله‌جکلری وتطهیرات وتبخیراتك دخی بریاندن حصول امنیته سبب اوله‌جغی وبناءً علیه قارانتینا تدابیری وسیله‌سیله مراسلات تجاریه‌یی سکته‌دار ایلیه‌جك شیلره اوقدر لزوم قالمیه‌جغی طرزنده‌کی مقررات ۱۸۶۷ سنه‌سنده مجلس صحیه طرفندن تنظیم اولنان قولرا نظامنامه‌سی درجه‌سنده مدار تأمین اوله‌بیلمك شویله طورسون بالعکس آنی قوتدن دوشوره بیله‌جکی کورلمکله تحفظ خانه‌لرك و اصول تبخیر و تطهیرك اصلاحی حقنده‌کی مقررات طرف دولت علیه‌دن قبول ایدلمکله برابر ذکر اولنان ۱۸۶۷ نظامنامه‌سنك محافظه‌سی جهتی التزام اولنمشدرکه طوغریسی بونده پك بیوك اصابت ایدلمشدر. دول سائره‌یه کلنجه بونلردن یالکز یونان دولتی بزم نظامات صحیه‌مزی همان عیناً کبی برصورتده بالقبول موقع اجرایه قویه‌رق بشقه‌لری یالکز شرق طرفلرینه کلن کمیلرینك بزم نظاماتمزه تبعیتلرینی قبول ایدوب کندی لیمانلرینه کلن سفاین حقنده ینه هر بری کندی بیلدیکی یولده حرکتی التزام ایلمش و شوقدر وارکه بو حرکت سنین سالفه‌ده یکدیکرینه رغماً متزاید ایکن بعدما یکدیکرینه رقابتله متناقص اولمق یولنی طوتمشدر. حال بوکه امراض مستولیه‌نك تهدیداتندن قورقان بر دولت قومشوسی اولان دیکر دولتك بوبابده‌کی قیدسزلغی بالطبع استحسان ایده‌مدیکندن شو امراض مستولیه‌یه قارشو

چارهٔ صحیح هر نه ایسه آنی قطعیاً تعیین ایدرك بتون دول منتظمه‌نك یکنسق بر قارانتینا نظامنه اتباعی مقصدیله ۱۸۸۵ سنه‌سنده روما صحیه قونفرانسی اجتماع ایلمشدر. بو قونفرانسده دخی استانبول قونفرانسنده باشلانوب و یانه قونفرانسنده دوام ایدیلن نظریات اوزرنده اجالهٔ افکار ایدلدیکی صره‌ده بر آره‌لق قارانتینا اصولی تاریخچه حقیقةً یکی واك مهم تدابیردن عد اولنمغه اثبات استحقاق ایده‌بیله‌جك بر تدبیر اولمق اوزره قولرا خسته‌لکنك اصل منبعی و علی الدوام مستقری نره‌سی ایسه بولنمسی و اوراده خسته‌لکك امحا اولنمسی جهتلرینه قدر تعمیم انظار ایدلمش ایدی. قولرانك منبع و مستقری هندستان اولدیغی معلوم اولوب اوراده انهار جسیمه‌نك پیدا ایلدکلری بطاقلقلردن متحصل میاسملر محو ایدیله‌بیلسه دنیا یوزندن بو خسته‌لکك وجودی قالقه‌جغی اکلاشلمش ایسه‌ده اویله بر قطعهٔ واسعه‌نك بو صورتله احوال عمومیهٔ صحیه‌سنی اصلاح ایده‌بیلمکه قدرت بشریه کافی اوله‌میه‌جغندن ینه اسکی قارانتینا اصولنه عودت ایدلمشدر. حالبوکه ۱۸٦۷ نظامی کبی نظاماتك امراض مستولیه‌یه قارشو وضع ایلدیکی قارانتینالرك مدتلری و صورت اجرالری منافع تجاریه‌یه توفیق ایدیله‌مامك حسیاتی ده کیتدکجه آرتدیغندن تدابیر جدیده‌دن اولمق اوزره اورته‌یه قونیلان شیلر بالطبع دولت علیه طرفندن قبول اولنه‌میه‌رق بزم مجلس صحیه‌نك ۱۸٦۷ نظامنامه‌سی ینه محافظه ایدلمش و یونان دولتی دخی بزه اتباعاً ینه مداومتله پورتوغال مثللو بعضلری دخی تدابیر تدافعیه و تحفظیه طرفداری قاله‌رق دول سائره ایسه اسکی قرارسزلغی ینه بر طرف ایلیه‌مامشدر.

ایشته بو وجهله احوال بوندن درت بش سنه مقدمنه قدر دوام ایدرك ۱۸۹۲ سنه‌سنده ایلك و ندیك قونفرانسی عقد ایدلمش ایسه‌ده بو قونفرانس هندستاندن مصر طریقیله اوروپایه امراض ساریه‌نك سرایتی منعه حصر اشتغال ایدرك بناءً علیه یالکز مصر امور صحیه‌سیله مشغول اولمشدر.

بر چوق اجتماعاتده جریان ایدن مذاکرات نتیجه‌سنده مصرك ادارهٔ صحیه‌سی یکی بر نظام ایله یکیدن تنسیق ایدلمش ایسه‌ده نظام جدیدك حاوی اولدیغی تدابیر صحیه اسکیسی قدر قوی و مؤثر اولمق شویله طورسون ترانسیت اصولیله سویش قنالندن کچمکه مساعده ویردیکی جهتله کویا اوروپانك امراض مستولیه‌یه قارشو مدافعه‌سی مطلوب ایکن بالعکس امراضك طریق دخولنی کشاد ایتمشدر. چونکه «ترانسیت» دیمك علی الدوام بولاشق عد اولنان هندستان و سائره لیمانلرندن کلن بولاشق کمینك قنال ساحللرینه طوقونمقسزین محافظه تحتنده کچوب آق دکزه کیرمسی دیمکدرکه بو حالده بر کمی هیچ بر یرده قارانتینایه اوغرامقسزین اوروپا لیمانلرینه قدر کیده‌بیلور. واقعا بو تدبیری کافی کورنلر کمیلرك اثنای راهده امرار ایده‌جکلری کونلری قارانتینا ایامی اولمق اوزره تلقی ایلمشلر ایسه‌ده بو بابده‌کی خطالری مارسیلیا و طولون و تا انکلتره لیمانلرینه قدر بعض کمیلرك قولرایی کوتورملریله ثابت اولمشدر. ایلروده حقیقةً یکی عد اولنه‌بیله‌جك اولان بو اصولدن براز ایضاحلیجه بر صورتده بحث ایده‌جکز. اصول مذکوره‌نك اوروپا ایچون نافع کوریله‌بیله‌جکنی کوستره‌جکز. اما اوروپا ایچون مسلم اوله‌بیلان جهت منفعت بزم ایچون مسلم اوله‌میه‌جغندن دولت علیهٔ عثمانیه بو مقاوله‌نك مصر ایچون تطبیقاتنی قبول ایتمکله برابر بحر سفید لیمانلرینه تطبیقنی قبول ایتمامشدر. ترانسیت اصولنجه قنالدن کچن کمیلر حقنده هر حکومت ایسته‌دیکی یولده معامله‌ده مختار اوله‌جغندن بزم ۱۸٦۷ نظامنامه‌سی بونلره دخی تطبیق اولنمق اوزره ینه محافظه و ابقا بیورلمشدر.

ایشته ویانه و روما و ندیك قونفرانسلرنده بونجه مذاکراتدن صکره هنوز استحصال ایدیله‌مامش اولان توحید نظامات صحیه مقصدینی بهمه حال استحصال ایچون ۱۸۹۳ سنه‌سنده آلمانیاده کائن درسد شهرنده اجتماع ایدن قونفرانسده دخی قولرانك بر مملکته منع دخولی ایچون جداً و حقیقةً نه کبی تدابیره احتیاج کورلدیکی اوزون اوزادی‌یه موقع مذاکره‌یه چکیله‌رك امراض مستولیه ایچون کمیلرمی یوقسه اشیای تجاریه‌یه و یاخود یولجیلرمی واسطهٔ سرایت اولدقلرینه دائر پك چوق سوزلر سویلنمش و پك چوق چاره‌لر کوسترلمش و حتی بو چاره‌لرك بر طاقمی کرچکدن موجب استفاده شیلردن بولنمش ایسه‌ده نه چاره‌که آرتق «اوروپایی امراض مستولیهٔ شرقیه‌دن مدافعه» سوزی بر مقدمهٔ رسمیه‌دن عبارت قالوب اصل مقصد ایسه مملکتلری امراض مستولیه‌یه قارشو مدافعه بهانه‌سیله مراسلات تجاریه‌یی سکته‌دار ایتمامك جهتنه منحصر قالدیغندن بو قونفرانسك نتایجی دخی دولت علیهٔ عثمانیه و یونان و سائره کبی موجود اولان نظامات صحیه‌سنی محافظه قیدندن آیریله‌میان حکومتی مطمئن و قانع ایلیه‌مامشدر. مع هذا هر قونفرانسده علومك تجدداتنه کوره یکیدن یکی‌یه میدانه چیقاریلان اختراعاتدن قارانتیناجیلق ایچون ایدیله‌بیله‌جك استفاده‌لر تعیین اولنمشدرکه بز بحثك بو جهتیله قریباً اشتغال ایلیه‌جکز.

۱۸۹٤ سنه‌سنده پارسده اجتماع ایدن صحیه قونفرانسی تاویانه قونفرانسندنبری بردرلو نتیجه‌لندیریله‌میان مذاکره‌یی تکرار اله آله‌رق و حتی جمله‌سندن دها اهتماملی طورانه‌رق هر مملکتك اخلاق و عاداتی اوزرینه مؤسس بولنان اصول صحیه‌سنه خلل کتورمکسزین اوروپایی شرق طرفندن ملحوظ اولان امراض مستولیه استیلاسندن محافظه تدابیری آراشدیرلمشدر. او زمانلر ایران و روسیه طریقلریله اوروپایه کیرن قولرانك مهم مثالی هامبورغده کورلدیکی وجهله بتون اوروپانك کوزینی کرکی کبی ییلدیرمش اولدیغندن و هندستان قولراسنك اوروپایه دخولی ایچون بری بحر احمر و دیکری بصره کورفزندن عبارت ایکی طریق بولندیغندن بحر احمرده قمران، ابو سعد کبی یرلرده‌کی اسباب تحفظیه و تدافعیه‌نك بر قات دها اتمامی و اداء فریضهٔ حج ایچون مکهٔ

مکرمه‌ده اجتماع ایدن حجاج مسلمه حقلرنده بر قات دها تقیدات ایفاسیله برابر بصره کورفزنده دخی تحفظخانه‌لر وجوده کتوروب اسباب مدافعه‌نك اتمامنه قرار ویرلمش ایسه‌ده اشبو بصره کورفزی اجراآت صحیه‌سی مصارفنجه مقررات قطعیه اتخاذ اولنه‌مامسی بو قونفرانسه وقتیله استانبول قونفرانسنده‌کی کبی یالکز بر نظریات قونفرانسی حالی حکم ایتدیرمش و شو قدرکه بحر احمر حقنده‌کی مقرراتی فعله قویمق ایچون ادارهٔ صحیه‌نك الده سرمایه‌سی ده بولنمغله یالکز مقررات مذکوره موقع اجرایه قونلمغه باشلانمشدر. ایشته قمران تحفظخانهٔ کبیرنده حالا اجرا اولنمقده بولنان توسیعات و اصلاحات اشبو پارس قونفرانسی مقرراتنك جملهٔ ایجاباتیدر.

سنین وفیره‌دنبری اوروپایی تهدید ایدن امراضك یالکز قولرادن عبارت قاله‌رق علومك کشفیات جدیده‌سی و بونلرله کیتدکجه تکمل ایدن اصول تحفظیه‌نك تأثیرات حسنه‌سی سایه‌سنده هامبورغدن ماعدا یرلرده قولرادن من القدیم خوف اولنه کلدیکی قدر خسارات دخی کوریله‌مدیکندن اوروپا تدابیر تحفظیه‌یی کیتدکجه کوشتمکده ایکن اخیراً هندستانده طاعونك ظهوری اوزرینه بتون اوروپایی بر خوف و هراس استیلا ایده‌رك اك صکره وندیکده اجتماع ایلیان قونفرانسی دعوته مسارعت کوسترلمش ایدی. بو قونفرانس دخی پارس قونفرانسنك بقیهٔ دوامی کبی بر حکم المشدر. یعنی کرك قولرا کرك طاعون هانکی مرض مستولی اولور ایسه اولسون اوروپایه دخوللری ایچون بحر احمر ایله بصره کورفزندن بشقه یول اولمیوب بحر احمر اسباب تحفظیه‌سی بر یاندن اکمال ایدلمکده ایکن بصره کورفزنده یالکز شط العرب مدخلنده بر عثمانلی موقع تحفظیسی بولنه‌رق سواحل ایرانیه‌ده ایسه اسباب مذکوره‌دن هیچ بر شی بولنمامسی تجویز ایدلمامش و هرمز بوغازنده بر تحفظخانه انشاسیله سواحل ایرانیه‌نك محافظه‌سی دخی درسعادت مجلس امور صحیه‌سنك همتنه تودیع قلنمشدر. کذلك اولکی قونفرانسلرك همان کافه‌سنده تحت مذاکره‌یه آلنان تدابیر جدیده بو قونفرانسده دخی موقع مذاکره‌یه چکیلوب قارانتینا نامنه بر طاقم بیهوده کلفتلرله مراسلات تجاریه‌یه نقیصه ویرمکدن ایسه ترقیات حاضرهٔ فنیه‌یه موافق تدابیر ایله هم بو نقیصه‌یی ازاله و هم ده اسباب تحفظیه‌یی تقویه ایلمك جهتی درپیش ایدلمشدر. ایشته قونفرانسلر حقنده خلاصة الخلاصه نوعندن شو مسروداتی کوردکدن صکره اوچ بش قونفرانسدن بری جریان ایدن مذاکراتدن اکلاشیله‌بیله‌جك یکی قارانتیناجیلق نه‌دن عبارت اوله‌جغنی دخی بر وجه آتی اجمال ایدییورز:

* * *

شمدی‌یه قدر پك چوق تجاربله ثابت اولمشدرکه امراض ساریه‌نك سرایتنه اصل واسطه اولان شی انسانلردر. انسانلرك تنلری اوزرنده استعمال ایلدکلری البسه و اشیا دخی اك تهلکه‌لی واسطهٔ سرایتدر، هله مرض مستولی ایله خسته و یا هلاك اولان آدمك اشیاسی عین مرض دیمکدر. بونلر یا «ئه‌توو» دینلن پیشیریجی آلت واسطه‌سیله پیشیریلور و یا دها اعلاسی احراق بالنار ایدیلورده خسته و یا هلاك اولانلرك صاغلردن اختلاطی کسیلور ایسه صاغلام یولجیلرك یدی کوندن اقل اولمامق اوزره کمیلرده کچوره‌جکلری مدت عینیله قارانتینا مدتی عد اولنه‌بیلور. هله کمیلرده حجاج غلبه‌لکی کبی ازدحام اولمیه‌رق عادی مقادیرده بولنان یولجیلرك اثنای سفرده نظافت و راحتلرینه دقت ایدیلور و کمیلرده بر طبیب و اجزاخانه و خسته‌خانه و ادوات تبخیریه بولندیریلورده شبهه‌لی خسته‌لکدن مصاب اولدیغی آنده او محل بالمحافظه شدیداً تبخیر و تطهیر اولنورسه بویله اولان بر کمی بر تحفظخانه درجه‌سنده امنیت بخش اوله‌بیلور. اوروپانك بو نظریهٔ جدیده‌سی قارانتیناجیلق نقطهٔ نظرندن او قدر امنیت بخشدرکه کمینك یولجی و اشیاسی تحفظخانه‌یه چیقارلمقسزین اجرا اولنه‌جق اون کون قارانتینادن زیاده بو وجهله یولده کچیره‌جك اون کون سفر برلك حالی بر قارانتیناجینك نظر امنیتنی جلب ایده‌بیلور. باخصوص که بوندن ماعدا خسته‌لك اولان یردن کمی‌یه بینه‌جك اولان یولجیلر بر بر معاینه اولنه‌رق خسته‌لرك آیرلمسی و صاغلرك بعد التبخیر ارکابی کبی بر چوق تدابیر دخی بو امنیتی بر یاندن تقویه ایدر. لکن شمدی‌یه قدر بو یولده‌کی احکام بر نظام بر تعلیمات صورتنده سفاین اوزرینه طرح و تکلیف ایدلمش اولدیغی حالده قپودانلرك احکام مذکوره‌یه توفیق معامله ایتمدکلری و حتی بو بابده‌کی یولسز معامله‌لرینی ستر ایچون التزام حیله و دروغه قدر واردقلری بر خیلی دفعه‌لر کورلن وقوعات ایله ثابت اولمشدر.

قپودانلرك بو حیله‌لری یالانلری دخی اوروپا قارانتیناجیلرینی قورقوتمیه‌بیلور. زیرا اوراجه معیشت عمومیه منتظم اولدیغندن بر اوروپا لیماننه چیقه‌جق اولان یولجیلر ضابطهٔ صحیه‌جه تحت نظارته آلنه‌رق بش کون لزومنه کوره اون کون مدت هر صباح و یا اقشام مقیم اولدیغی یرده معاینهٔ طبیه‌یه دوچار ایدیله‌بیلور و کندیسنده خسته‌لکك ایلك علایمی کوریلور کورلمز خسته‌خانه‌لرده دوائر مخصوصه‌سنه نقل ایله اختلاطدن منع اولنمق ممکندر. فقط بزم لیمانلرمزده معیشت عمومیه‌جه بو انتظام بولنمدیغندن و حتی استانبولدن بشقه یرلرده اطبا دخی درجهٔ کافیه‌ده اولمدیغندن بر کره شهرلر و قصبه‌لر درونه کیره‌جك اولان یولجینك بر دها ایزینی بولوب ده حقنده معاملهٔ صحیه ایفا ایده‌بیلمك دشوار اولور. ایشته متعدد قونفرانسلرده مراسلات تجاریه‌یی قارانتینا نامیله تصعیبات بیهوده‌دن قورتارمق غیرتنده بولنان انکلتره کبی بعض دولتلرك نظریه‌سیله نظامات موجوده‌سنی دکشدیرمك ایسته‌میان دولت علیه و یونان کبی دولتلرك نظریه‌سی آره‌سنده اصل فرق بو نقطه‌ده‌در.

شو اوچ بش سنه‌لك وقوعاته مراجعتله بر موازنه یاپیله‌جق اولور ایسه بزده‌کی قارانتیناجیلغك اوروپاده‌کی قارانتیناجیلقدن دها مؤثر اولدیغنه شبهه قالمز. اولکی سنه

اوروپاده ظهور ایدن قولرانك هیچ بر یرده سرایتی منع اولنه‌مدی. بر وجودده‌کی عروق وشراییندن زیاده اولان شمندوفرلر خسته‌لکی هر طرفه کوتوردی . واقعا تدابیر تنظیفیه‌نك پك بیوك حکمی اولوب هامبورغدن بشقه یرلرده تلفات کلیه کورلمدی ایسه ده روسیه وحتی اوستریاده خسته‌لك ییللرجه قالدی. بوکا مقابل بزم اناطولیده ظهور ایدن قولرانك کوستردیکی احوال دخی ینه بویله اولدی. یعنی خسته‌لك ایکی سنه تجدد ایدرك فقط التزام اولنان تدابیر سایه‌سیله پك چوق محللرده اطرافی قوشاتلدی . تلفات دخی پك آز اولدی . مع هذا اناطولیده اسباب تحفظیه‌یك نقصان ایدی. یکی قارانتینا‌جیلغمزك اصل تأثیراتی کچن ١٣١٣ سنه‌سنده‌کی حج اثناسنده مکه‌ده کورلدی. او سنه مصر بولاشق ایدی . شمال حجاجنی مصردن بالامرار حجازه کوتوروب ینه مصردن بالامرار برو طرفلره کتیردیکمز حالده اصلا بولاشدیرمامق نتیجهٔ موفقیتی استحصال اولندی. هله بر آره‌لق اناطولیدن حجازه کیدن آدملرله انتقال ایدن قولرا شهرشوال ایچنده مکهٔ مکرمه‌ده آثار انتشار کوسترمش ایدی . تدابیر شدیده ثمره‌سیله قوتی کسر ایدیلوب ذی‌الحجه‌دن اول بالکلیه محوینه موفقیت حاصل اولمش ایدی. اویله بر موفقیت که بعض اطبای صحیه بیله «بو قولرا هندستان قولراسی دکلدر . اناطولیدن کلدیکی جهتله ذاتاً قوتی یوقدر» دیمشلر ایدی. حالبوکه اوصره‌ده مکه‌دن مدینه‌یه کیدن بر قافله تدابیر احتائیه و تحفظیه‌دن محروماً یوله چیقدقلرندن یاری یوله وارمقسزین موجود یولجیلرك یاریدن زیاده‌سی قیرلدی. اوزمان کورلدی اکلاشلدی‌که قولرا قوتسز اولمیوب بلکه اکا قارشو ایدیلن تدابیر قوتلی ایمش.

بحمده و لطفه تعالی سایهٔ عنایتوایهٔ جناب پادشاهیده کرك تحفظ خانه‌لرمزك کثرتی انتظامی وکرك بالجمله مخترعات جدیده‌نك اصول حفظیه‌مزه اخذ وقبولی صورتیله دولت علیه قارانتیناجیلقده دخی برنجی درجه‌ده‌کی دولتلردن معدوددر. مع مافیه حق تعالی حضرتلری ممالك شاهانه‌یی امراض مستولیه‌دن ینه لطف ربانیسیله محروس ومحفوظ بیورسون ده اصول تحفظیه‌مزك بوله‌جغی چاره‌لره احتیاجدن بزی وارسته ایلسون آمین .

مجلس صحیه رئیس ثانیسی
احمد مدحت

فهرست

(زهدی پاشا حضرتلری)
Zuhdi-Pacha

(ولد چلبی)
Véled Tchélébi

(خواجه عاصم افندی)
Assim Effendi

(محمود جلال الدین پاشا)
Makmoud-Pacha

(اسحق افندی)
Ishac Effendi

(شیخ وصفی افندی)
Cheïh Vasfi

(مختار افندی)
Mouhtar-Bey

(دوقتور خیرالدین بك)

Dr Haïreddin Bey

(دوقتور فخری بك)

Dr Fahri Bey

(مظهر بك)

Mazhar Bey

(دوقتور بافره‌لی یانقو افندی)

Dr Yanko

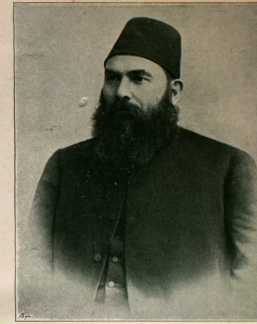
(حکمت بك)

Hikmet Bey

(خالص افندی)

Haliss Effendi

(احمد مدحت افندی)

Ahmed Midhat Effendi

(سلانیكلی توفیق افندی)

Tevfik Effendi

(دوقتور عزت بك)

Docteur Izzet

(خلیل ادیب بك)

Halil Edib-Bey

(نجیب عاصم افندی)

Nedjib Açem

(ابن الحقی طاهر بك)

Hakki Tahir Bey

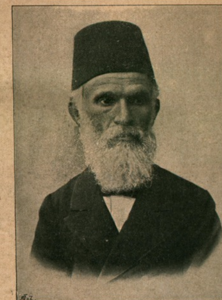
[علی فروخ بك]
A. Ferrouh Bey

[خالد ضیا بك]
Halid-Zia Bey

[عالی بك]
Aali-Bey

[شمس الدین سامی بك]
Samy Bey

[جلال بك]
Djélal Bey

[لغوفت افندی]
Legofet Effendi

[اسعد افندی]